

DAD
CIÓN

REGISTRATION

PROFESSOR

LIBRARY

UNIVERSITY

BX1958
A2
1767
c.1

009519

1080021542

EX LIBRIS

HEMETHERI VALVERDE TELLEZ

Episcopi Leonensis

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECA

CATECHISMUS

EX DECRETO

CONCILII TRIDENTINI

AD PAROCHOS,

PII V. PONT. MAX.

PRIMUM,

NUNC SANCTISS. D. N.

CLEMENTIS XIII.

JUSSU EDITUS.

SUPERIORUM PERMISSU.

BARCINONE excudebat THOMAS PIPERRER Typographus
Regius. Anno M.DCC.LXVII.

ATLAS DE Y JETTES

BX1958

A2

1767

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

C L E M E N S P A P A XIII.

Venerabilibus Fratribus
PATRIARCHIS, PRIMATIBUS, ARCHIEPIS-
COPIS, ET EPISCOPIS.

*Venerabiles Fratres Salutem & Apostolicam
Benedictionem.*

IN Dominico agro, cui excolendo, divina dis-
ponente Providentia, præsumus, nihil tam
vigilantem curam, & perseverantem requirit
industriam, quam jacti boni seminis, Catho-
licæ nimirum doctrinæ à CHRISTO JESU, & ab
Apostolis acceptæ, nobisque traditæ custodiæ;
ne si pigro otio, & inertî desidia negligatur,
dormientibus operariis, inimicus humani generis superseminet

zizania; ex quo fiat, ut in die messis, potius quam condenda in ^(a) *Judas 3.*
horreis, inveniantur ea, quæ urenda sint flammis. Atque ad ^(b) *II. Tim.*
tuendam quidem semel traditam ^(a) Sanctis fidem nos vehementer *I. 14.*
excitat Beatissimus Paulus, qui Timotheo scribit, ut bonum ^(c) *Ibidem*
eustodiat depositum, quod periculosa ^(c) tempora instarent, cum *III. 1.*
in Ecclesia Dei homines ^(d) mali, & seductores existerent, quo- ^(d) *Ibidem*
rum opera adhibita insidiosus ille tentator his erroribus incautas *v. 13.*

men-

009519

mentes conaretur inficere, qui sint Evangelicæ veritatis inimici. Verùm si, quòd sæpè accidit, quædam in Ecclesia Dei sese extulerint prave sententiæ, quæ adversis quidem sibi frontibus pugnant, in eo tamen conspirent, ut Catholicæ Fidei puritatem quoquo modo labefacerent; tum verò difficillimum est, ea cautione inter utrumque hostem ita nostrum librare sermonem, ut nulli eorum terga vertisse, sed utrosque Christi hostes æque vitavisse, & condemnasse videamur. Atque interdum res est ejusmodi, ut facile diabolica falsitas veri quadam similitudine coloratis se tegat mendaciis, dum vis sententiarum brevissima adjectione, aut commutatione corrumpitur, & confessio, quæ operabatur salutem, subtili nonnuquam transitu vergat in mortem.

Ab his propterea lubricis, angustisque semitis, quibus insistere, aut ingredi sine prolapsione vix possis, avertendi sunt Fideles, ac præsertim qui rudiore sint ac simpliciore Ingenio: nec per invia loca ducendæ sunt oves ad pascua; nec singularia quædam, etiam Catholicorum Doctorum, placita iis sunt proponenda: sed illa certissima Catholicæ veritatis nota tradenda est, Doctrinæ universitas, antiquitas, & consensus. Præterea cum non possit vulgus ascendere (e) in montem, in quem gloria Domini descendit; & transcendens terminos ad videndum peribit; termini figendi sunt populo ab ejus Doctoribus per circuitum, ut ultra ea, quæ sunt ad salutem necessaria, aut summopere utilia, sermo non divagetur; & Fideles Apostolico dicto pareant: non plus (f) sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.

Hæc cum probe intellexissent Romani Pontifices Prædecessores nostri, in id omnem suam operam contulerunt, ut non modò venenata germina subnascentium errorum anathematis gladio præciderent, sed etiam subrescentes opiniones quasdam amputarent, quæ vel redundantia in Christiano populo fidei uberiores fructum impe-

impedirent, vel Fidelium animis proximitate nocere possent erroris. Postquam igitur Tridentina Synodus eas, quæ tum temporis Ecclesiæ lucem obfuscare tentaverant, hæreses condemnavit, & Catholicam veritatem, quasi discussa errorum nebula, in clariorem lucem eduxit; cum iidem Prædecessores nostri intelligerent, sacrum illum universalis Ecclesiæ Conventum tam prudenti consilio, tantaque usum esse temperantiâ, ut, ab opinionibus reprobandis abstineret, quæ Doctorum Ecclesiasticorum auctoritatibus fulcirentur; ex ejusdem Sacri Concilli mente aliud opus confici voluerunt, quod omnem doctrinam complecteretur, qua Fideles informari oporteret, & quæ ab omni errore quàm longissimè abesset. Quem librum *CATECHISMI ROMANI* nomine typis impressum evulgarunt; dupliciter in ea re laudandi. Nam & illuc eam doctrinam contulerunt, quæ communis est in Ecclesia, & procul abest ab omni periculo erroris; & hanc palam populo tradendam disertissimis verbis proposuerunt, ita Christi Domini præcepto obtemperantes, qui Apostolos dicere (g) in lumine jussit, quod in tenebris ipse dixisset, & quod in aure audierant, super tecta prædicare, Ecclesiæque Sponsæ obsecuti, cujus illæ voces: indica (h) mihi ubi cubes in meride: ubi enim non sit meridies, atque ita perspicua lux, ut liquido veritas cognoscatur, facile pro ea recipitur falsitas propter veri similitudinem, quæ in obscuro difficulter à vero discernitur. Noverant enim fuisse antea, & deinceps futuros, qui pascentes invitarent, & sapientiæ, scientiæque uberiores promitterent pascua, ad quos multi confluerent, quia aquæ (i) furtivæ dulciores sunt, & suavior panis absconditus. Ne igitur seducta vagaretur Ecclesia post greges sodalium, qui & ipsi sint vagi, nulla stabiles certitudine veritatis, semper discentes, (k) & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes; idcirco quæ ad salutem tantummodo essent necessaria & maximè utilia, in *ROMANO CATECHISMO*, & dilucide expla-

(g)
Matth.
X. 27.
(h)
Cant.
I. 6.

(i)
Prov.
IX. 17.

(k)
II. Tim.
III. 7.

(e)
Exod.
XIX.
12.

(f)
Rom.
XII. 3.

explanata, Christiano populo tradenda proposuerunt.

Verum hunc librum non mediocri labore & studio compositum, omnium consensione probatum, & summis laudibus exceptum his temporibus à Pastorum manibus propemodum novitatis amor excussit, cum alios atque alios Catechismos extulerit nullo modo eum Romanis comparandos: unde duo mala extiterunt; alterum, quod illa fuerit in eadem docendi ratione prope sublata consensio; oblatumque pusillis quoddam scandali genus, quibus sibi ipsi jam non amplius esse videantur in terra labi (f) unius, & sermonum eorumdem: alterum, quod ex diversis variisque tradendæ Catholicæ veritatis rationibus ortæ sunt contentiones, & ex æmulatione, dum alius se Apollo, alius Cephæ, alius Pauli se dicitat sectatorem, disjunctiones animorum, & magna dissidia: quarum dissensionum acerbitate nihil ad Dei gloriam minuendum exitius putamus, nihil ad extinguendos fructus, quos à Christiana disciplina æquum est Fideles percipere, calamitosius. Itaque duplex hoc malum ut ab Ecclesia tandem amoliremur, illuc duximus redeundum, unde quidam parum prudenti consilio, nonnulli etiam superbia ducti, ut sese in Ecclesia jactitent sapientiores, jamdudum Fidelem populum avocaverant; & eundem Catechismum Romanum Pastoribus animarum iterum porrigendum existimavimus; ut qua ratione confirmata olim fuit Catholica Fides, & in doctrina Ecclesiæ, quæ est columna (m) veritatis, Fidelium mentes corroborata, eadem nunc à novis quoque opinionibus, quibus nec consensio, nec antiquitas suffragatur, quam longissimè avertantur. Atque parabilior ut fieret liber, & maculis quas operarum vitio contraxerat, emendator, illum ad ejus exemplum, quem S. Pius V. Prædecessor noster ex Tridentinæ Synodi decreto vulgavit, iterum omni adhibita diligentia excudendum in Alma Urbe curabimus; qui in popularem sermonem ejusdem S. Pii jussu conversus, & editus, propediem

(f) Gen.
XI. 1.

(m)
I. Tim.
III. 15.

pediem mandato itidem nostro typis impressus denuo prodibit in lucem.

Quod igitur hoc Christianæ Reipublicæ difficillimo tempore ad pravarum opinionum fraudes removendas, & veram sanamque doctrinam propagandam stabilendamque opportunissimum subsidium cura nostra præbet & diligentia, vestrum est, Venerabiles Fratres, operam dare, ut à Fidelibus recipiatur. Ac propterea hunc librum, quem veluti Catholicæ Fidei, & Christianæ disciplinæ normam, ut etiam in tradendæ doctrinæ ratione constaret omnium consensio, Romani Pontifices Pastoribus propositum voluerunt vobis Venerabiles Fratres nunc maximè commendamus, Vosque etiam in Domino cohortamur, ut jubeatis ab omnibus, qui animarum curam gerunt, in informandis Catholica veritate populis adhiberi; quo tum eruditionis unitas, tum caritas, animorumque servetur concordia. Vestrum enim est tranquillitati omnium studere; quæ denique sunt partes Episcopi: qui propterea illuc intentos oculos habere debet, ne quisquam propter suos honores superbè agendo schismata faciat, unitatis compage disrupta.

Nullum tamen aut certè exiguum hi libri fructum præbent utilitatis, si qui eos proponere, & explanare audientibus debent, minus docendo sint ipsi idonei. Itaque permagni interest, ut ad hoc munus Christianæ doctrinæ populo tradendæ homines eligatis, non modò sacrarum rerum scientia præditos, sed multò magis & humilitate, & sanctificandarum animarum studio, & caritate flagrantes. Tota enim Christiana disciplina non in abundantia verbi, sed in astutia disputandi, neque in appetitu laudis & gloriæ, sed in vera & voluntaria humilitate consistit. Sunt enim, quos major quidem scientia erigit, sed à ceterorum societate disjunctis; & quò plus sapiunt, eò à concordia virtute desipiunt: qui Sapientia ipsa Dei Verbo admonentur: Habete (n) sal in vobis, & pacem habete

(n)
Marc.
IX. 49.

inter

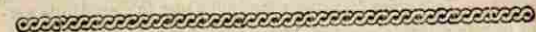
inter vos : ita enim sapientiae sal habendum , ut eo proximi amor custodiatur , & infirmitates condiantur . Quod si à sapientiae studio , à cura etiam proximi ad discordias vertantur , sal sine pace habent ; non virtutis donum , sed damnationis argumentum ; quò melius sapiunt ; eò deterius delinquant ; & quos quidem damnat Jacobi

(o)
Jacobi
III. 14.

Apostoli sententia illis verbis : Quod si zelum (o) amarum habetis , & contentiones sint in cordibus vestris , nolite gloriari , & mendaces esse adversus veritatem : non est enim ista sapientia desursum descendens , sed terrena , animalis , diabolica : ubi enim zelus est & contentio , ibi inconstantia , & omne opus pravum . Quae autem desursum est sapientia , primum quidem pudica est , deinde pacifica , modesta , suavis , bonis consentiens , plena misericordia , & fructibus bonis , non iudicandas , sine emulatione .

Dum ergo Deum in humilitate cordis & afflictione animae deprecamur , ut diligentiae atque industriae nostrae conatibus suam impertiat indulgentiae & misericordiae largitatem , ne dissensio populum fidelem disturbet , utque in vinculo pacis , & in caritate spiritus unum sapiamus omnes , unum laudemus , & glorificemus DEUM , & Dominum nostrum JESUM CHRISTUM , Vos Venerabiles Fratres salutamus in osculo sancto ; vobisque omnibus , itidemque cunctis Ecclesiarum vestrarum Fidelibus Apostolicam Benedictionem amantissimè impertimus .

Datum in Aere Castri Gandulphi die xiv. Junii M.DCCLXII.
Pontificatus Nostri Anno III.

ERRATA SIC CORRIGE.

Pag. 20. col. 2. lin. 45. *terestrium*, lege *terrestrium*. Pag. 44. col. 1. lin. 31. *judicium*, lege *judicium*. Pag. 107. col. 2. lin. 34. *cum*, lege *tum*. Pag. 143. col. 2. lin. 14. *sactum*, lege *factum*. Pag. 203. col. 1. lin. 16. *obcccati*, lege *obcccati*.

CATE-

CATECHISMUS
EX DECRETO
CONCILII TRIDENTINI
AD PAROCHOS,
SANCTISS. D. N. PII QUINTI
JUSSU EDITUS.

A est humane mentis , & intelligentie ratio , ut , cum alia multa , quae ad divinarum rerum cognitionem pertinent , ipsa per se , magno adhibito labore , & diligentia , investigaverit , ac cognoverit ; maximam tamen illorum partem , quibus aeterna salus comparatur , cujus rei in primis causa homo conditus , atque ad imaginem & similitudinem Dei creatus est , naturae lumine illustrata cognoscere , aut cernere nunquam poterit . Invisibilia quidem Dei , ut docet Apostolus , à creatura mundi per ea , quae facta sunt , intellecta concipiuntur : sempiterna quoque ejus virtus , & divinitas : verum mysterium illud , quod abconditum est à saeculis , & genera-

tionibus , ita humana intelligentiam superat , ut , nisi manifestatum fulset sanctis , quibus voluit Deus fidei munere notas facere divitiae gloriae sacramenti hujus in gentibus , quod est Christus , nullo studio homini ad eam sapientiam aspirare levisset . Cum autem fides ex auditu concipiatur , perspicuum est , quam necessaria semper fuerit ad aeternam salutem consequendam , doctoris legitimi fidelis opera , ac ministerium : siquidem dictum est : Quomodo audient sine praedicante ? quomodo vero praedicabunt , nisi mittantur ? Et quidem ab ipsius mundi origine , clementissimus ac benignissimus Deus suis nunquam defuit , sed multifariam , multisque modis locutus est Patrim in Prophetis , eisque per temporum conditione ad coelestem beatitudinem certum , ac directum iter monstravit . Sed quoniam praesierat , datum se doctorum iustitiae in lucem

Rom. 10.

Rom. 10.

Hebr. 1.

Ira. 46.
Hebr. 1.

A

gen-

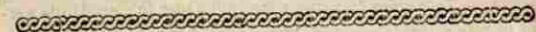
inter vos : ita enim sapientia sal habendum , ut eo proximi amor custodiatur , & infirmitates condiantur . Quod si à sapientia studio , à cura etiam proximi ad discordias vertantur , sal sine pace habent ; non virtutis donum , sed damnationis argumentum ; quò melius sapiunt ; eò deterius delinquant ; & quos quidem damnat Jacobi

(o)
Jacobi
III. 14.

Apostoli sententia illis verbis : Quod si zelum (o) amarum habetis , & contentiones sint in cordibus vestris , nolite gloriari , & mendaces esse adversus veritatem : non est enim ista sapientia desursum descendens , sed terrena , animalis , diabolica : ubi enim zelus est & contentio , ibi inconstantia , & omne opus pravum . Quæ autem desursum est sapientia , primùm quidem pudica est , deinde pacifica , modesta , suavis , bonis consentiens , plena misericordia , & fructibus bonis , non judicantis , sine emulatione .

Dum ergo Deum in humilitate cordis & afflictione animæ deprecamur , ut diligentia atque industria nostræ conatibus suam impertiat indulgentiæ & misericordiæ largitatem , ne dissensio populum fidelem disturbet , utque in vinculo pacis , & in caritate spiritus unum sapiamus omnes , unum laudemus , & glorificemus DEUM , & Dominum nostrum JESUM CHRISTUM , Vos Venerabiles Fratres salutamus in osculo sancto ; vobisque omnibus , itidemque cunctis Ecclesiarum vestrarum Fidelibus Apostolicam Benedictionem amantissimè impertimur .

Datum in Arce Castri Gandulphi die xiv. Junii M.DCCLXII.
Pontificatus Nostri Anno III.

ERRATA SIC CORRIGE.

Pag. 20. col. 2. lin. 45. *terestrium* , lege *terrestrium* . Pag. 44. col. 1. lin. 31. *judicium* , lege *judicium* . Pag. 107. col. 2. lin. 34. *cum* , lege *tum* . Pag. 143. col. 2. lin. 14. *sactum* , lege *factum* . Pag. 203. col. 1. lin. 16. *occecati* , lege *obcecati* .

CATE-

CATECHISMUS
EX DECRETO
CONCILII TRIDENTINI
AD PAROCHOS,
SANCTISS. D. N. PII QUINTI
JUSSU EDITUS.

A est humanæ mentis , & intelligentiæ ratio , ut , cum alia multa , quæ ad divinarum rerum cognitionem pertinent , ipsa per se , magno adhibito labore , & diligentia , investigaverit , ac cognoverit ; maximam tamen illorum partem , quibus æterna salus comparatur , cujus rei in primis causa homo conditus , atque ad imaginem & similitudinem Dei creatus est , naturæ lumine illustrata cognoscere , aut cernere nunquam poterit . Invisibilia quidem Dei , ut docet Apostolus , à creatura mundi per ea , quæ facta sunt , intellecta compescuntur : sempiterna quoque ejus virtus , & divinitas : verum mysterium illud , quod absconditum est à sæculis , & genera-

tionibus , ita humanam intelligentiam superat , ut , nisi manifestatum fulsset sanctis , quibus voluit Deus fidei munere notas facere divitiarum gloriæ sacramenti hujus in gentibus , quod est Christus , nullo studio homini ad eam sapientiam aspirare levisset . Cum autem fides ex auditu concipiatur , perspicuum est , quam necessaria semper fuerit ad æteram salutem consequendam , doctoris legitimi fidelis opera , ac ministerium : siquidem dictum est : Quomodo audient sine predicante ? quomodo vero predicabunt , nisi mittantur ? Et quidem ab ipsius mundi origine , clementissimus ac benignissimus Deus suis nunquam defuit , sed multifariam , multisque modis locutus est Patrim in Prophetis , eisque per temporum conditionem ad collectam beatitudinem certum , ac directum iter monstravit . Sed quoniam prælerat , datum se doctorum justitie in lucem

Rom. 10.

Rom. 10.

Hebr. 1.

Ira. 46.
Hebr. 1.

A

gen-

Psalm. gentium, ut esset salus ejus usque ad extremum terræ, novissime locutus est nobis in Filio, quem etiam, voce à celo delapsa à magnifica gloria, jussit ut omnes audirent, ejusque præceptis obtemperarent.

Epist. 4. Deinde vero Filius alios dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores, & Doctores, qui verbum vite annuntiant, ne circumferantur tamquam parvuli, fluctantes omni vento doctrinæ, sed firmo fidei fundamento adherentes, considerentur in habitaculo Dei in Spiritu sancto.

Verba Pastorum Ecclesie tamquam Dei recipienda.

Ac ne quis verbum auditus Dei ad Ecclesie ministris, tamquam verbum hominum, sed, sicut vere est, verbum Christi acciperet, ille ipse Salvator noster tantam auctoritatem eorum magisterio tribendam esse statuit, ut diceret: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit; quod quidem non de his tantum, quibuscumq; sermo habebatur, intelligi voluit, verum de omnibus etiam, qui legitima successione docendi munus obtinent, quibus se omnibus diebus usque ad consummationem sæculi assaturum esse pollicitus est. At vero, cum hæc divini verbi prædicatio nunquam intermitti in Ecclesia debeat, tum certe hoc tempore majori studio, & pietate elaborandum est, ut sana, & incorrupta doctrina, tamquam pabulo vitæ, fideles nutriantur, & confirmantur: exierunt enim falsi prophete in mundum, de quibus dicit Dominus: Non mittebam prophetas, & ipsi pervertunt; non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant, ut variis doctrinis, & peregrinis, Christianorum animos depravarent. Quia in re illorum impietas, omnibus Satanae artibus

instructa, tam longe progressa est, ut nullis fere certis finibus contineri posse videatur; ac, nisi Salvatoris nostri præclara illa promissio iteretur, qui se adeo stabile Ecclesie suæ fundamentum possideat affirmavit, ut porte Inferi adversus eam prevaleat, nunquam possint: maxime verendum esset, ne hoc tempore, tot usaque hostibus obsessa, tot machinis tentata, & oppugnata, concideret.

Nam, ut omnium nobilissimas provincias, que olim veram, & catholicam religionem, quam à majoribus noceperant, pie, & sancte retinebant, nunc autem dereliquentes viam rectam, erraverunt, atque in eo se maxime pietatem colere palam profitentur, quod à patrum suorum doctrina quam longissime recesserunt; nulla tam remota regio, aut tam munus locus, nullas Christianæ reipublice angustias inveniri potest, quo hæc pestis oculis irroperare non tentat. Qui enim fideliū mensuris corrumpere sibi proposuerant, cum fieri nullo modo posse intelligerent, ut cum omnibus eorum colloquerentur, & in eorum aures venientes voces infunderent, idem alia ratione aggressi, modo facillius, ac latius impietatis errores disseminant. Nam, præter illa ingens volumina, quibus catholicam fidem evertere conati sunt, à quibus tamen cavere, cum apte tamen continerent, non magni fortasse laboris, ac diligentie fuit, infinitos etiam libellos conscriperunt: qui cum pietatis specimen præferrent, incredibile est, quam facile incautos simplicium animos deciperent. Quamobrem Patres œcumenicæ Tridentinæ Synodi, cum tanto, & tam perniciosis

huic malo salutarem aliquem medicinam adhibere maxime viderent, non satis esse putarunt, graviora catholice doctrine capita contra nostri temporis hæreses discernere, sed illud præterea sibi faciendum censuerunt, ut certam aliquam formulam, & rationem Christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi traderent, quam in omnibus ecclesiis illi sequerentur, quibus ecclesiis Pastores, & Doctores munus obendum esset. Multi quidem adhuc in hoc scripturae genere cum magna pietatis & doctrine laude versati sunt: sed tamen Patribus visum est maxime referre, si liber sanctæ Synodi auctoritate ederet, ex quo Parochi, vel omnes alii, quibus docendi munus impositum est, certa præcepta petere, atque depromere ad fidelium edificationem possent; ut quemadmodum unus est Dominus, una fides, ita etiam una sit tradenda fidei, ad omniaque pietatis officia populum Christianum erudiendi, communis regula, atque prescriptio.

Catechismus cur editus.

Ergo, cum multa sint, que ad hanc rationem pertinere videntur, nemo existimet, illud sanctæ Synodo propositum fuisse, ut omnia Christianæ fidei dogmata, uno libro comprehensa, subsisterent explicarentur: quod ab his fieri solet, qui se profitentur universæ religionis institutionem, & doctrinam tradere: id enim à infiniti penè operis fuisse, & institutum minus convenire perpiciunt est; sed quoniam Parochos, sacerdotumque, animarum curatores, eorum rerum cognitione instruendos suscepit, que pastoralis muneris maxime proprie sunt, & ad fidelium

captum accommodata, ea tantum in medium afferri voluit, que hæc in re pium Pastorum studium, si in difficilioribus divinarum rerum disputationibus non ita versati fuerint, adjuvare possent. Quæ cum ita sint, antequam ad ea sagillatim tractanda accedamus, quibus hujus doctrine summa continetur, instituta rei ordo postulat, ut pauca quedam exponantur, que Pastores considerare, sibi que ante oculos proponere in primis debent; ut sciunt, quoniam, veluti ad finem, omnia eorum consilia, labores, & studia referenda sint; quove pacto id, quod voluit, facillius consequi, & efficere possint. Illud igitur primum videtur esse, ut semper meminerint, omnem Christiani hominis scientiam hoc capite comprehendit, vel potius, quemadmodum Salvator noster ait: Hæc est vita æterna, ut cognoscant se solum verum Deum, & quem misit, Jesum Christum. Quamobrem in eo præcipue ecclesiastici doctoris opera versabitur, ut fideles scire ex animo cupiant Jesum Christum, & hunc crucifixum; sibi que certo permoneant, atque intima cordis pietate, & religione credant, aliud nomen non esse datum hominibus sub celo, in quo oporteat nos salvos fieri: siquidem ipse propitiatus sit pro peccatis nostris. At vero quia in hoc sciunt quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus; proximum est, & cum eo, quod diximus, maxime conjunctum, ut simul etiam ostendant, vitam à fidelibus non in otio, & desidiosa degendam esse: verum oportere, ut quemadmodum ipse ambulavit, ita & nos ambulemus, sectemurque omni studio

Matth.
16.

**Quo
attribu-
retur
sint ut
ad im-
pia dog-
mata
infundenda.**

Joan.
17.

1. Cor.

Act. 4.

1. Joan.

1. Joan.

Ad Tit.

Trid.

Syn.

huic

studio iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, mansuetudinem; dedit enim semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, ut mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum, quæ Apostolus Patribus præcepit, ut loquantur, & exhortentur. Cum autem Dominus, ac Salvator noster non solum dixerit, sed etiam exemplo suo demonstrasset, legem, & Prophetas ex dilectione pendere, & Apostolus deinde confirmarit, charitatem esse finem præcepti, ac legis plenitudinem; dubitare nemo potest, hoc tanquam præcipuum munus, omni diligentia curandum esse, ut fidelis populus ad immensam Dei erga nos bonitatem amandam excitetur, ac divino quodam ardore incensus, ad summum illud & perfectissimum bonum rapiatur, cui adherere, solidam, & veram felicitatem esse, is plane sentiet, qui illud Propheta dicere poterit: Quid enim nihil est in celo, & a te quid volui super terram? Hæc nimirum est via illa excellentior, quam idem Apostolus demonstravit cum omnem doctrinam, & institutionis suæ rationem ad charitatem, que nunquam excidit, dirigeret. Sive enim credendum, sive sperandum, sive agendum aliquid proponatur, ita in eo semper charitas Domini nostri commendari debet, ut quis perspiciat, omnia perfecte Christianæ virtutis opera non alimur, quam a dilectione ortum habere, neque ad alium finem, quam ad dilectionem referenda esse.

Cate. Cum autem in omni re tradenda *Bismi* plurimum intersit, utrum hoc, *doctri-* an illo modo aliquid doceas; tum

vero hoc in Christiani populi institutione maximi momenti existendum est. Observandum est enim audientium ætas, ingenium, mores, conditio; ut qui docendi minus exerceat, omnia omnibus efficiat; ut & omnes Christo lucrificat, & se ipsum fidelem ministrum, & dispensatorem probare possit, ac veluti servus bonus, & fidelis, dignus sit, qui super multa constituitur, a Domino. Neque vero unus tantum generis homines fidei suæ commissos esse arbitretur, ut præscripta quadam, & certa docendi formula erudire, atque ad veram pietatem instituire æque omnes fideles possit; sed eam alii, veluti modo geniti infantes sicut alii in Christo adolecere incipiunt, nonnulli vero quodam modo confirmata sint ætate; necesse est diligenter considerare quibus lacte, quibus solidiore cibo opus sit, ac singulis ea doctrinæ alimenta præbere, que spiritum augeant, donec occurrant omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in vitam perfectum, in mensuram vitæ plenitudinis Christi. Id vero Apostolus in se ipso omnibus observandum iudicavit, cum dixit, se Græcis, & Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor esse; ut videlicet intelligerent, qui ad hoc ministerium vocati sunt, ita in tradendis fidei mysteriis, ac vitæ præceptis doctrinam ad audientium sensum, atque intelligentiam accommodari oportere; ut, cum eorum animos, qui exercitatos sensus habent, spirituali cibo expleverit, ne interim parvulos fide perire patiantur, ut qui panem petant, & non sit qui frangat eis. Neque vero cuiusquam

na ad
capitum
cujus
que ac-
commo-
data.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

studium in docendo retardari debet, propterea quod interdum necesse sit audientem eorum rerum præceptis instrui, que leviores, & humiliores videntur, nec sine molestia ab illis potissimum tractari solent, quorum animus in sublimiorum rerum contemplatione versatur, ac conquiescit. Nam si ipsa æterni patris sapientia in terras descendit, ut in carnis nostre humilitate caelestis vitæ præcepta nobis traderet, quem non compellat charitas Christi, ut parvulus fiat in medio fratrum suorum, & tanquam nutrix fovens filios suos, ita cupide proximorum salutem desideret, ut, quod de se ipso Apostolus testatur, eis velit non solum Evangelium Dei, sed etiam animam tradere?

1. Thes.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

Doctri-
na fidei
catholi-
cæ con-
tinetur
scriptu-
ra, &
traditi-
onibus
san- de
Synabo-
lo, sa-
cramen-
ta, De-
caloga,
oratione
Domi-
ca.

1. Tim.

4.

2. Tim.

3.

3.

3.

3.

3.

docendi occasio, eorum parata sit, & prompta explicatio; sapientissimi majores nostri totam hæc vim, & rationem salutaris doctrinæ, in quatuor hæc capita redactam, distribuerunt, Apostolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam orationem. Nam omnia, que Christianæ fidei disciplina tenenda sunt, sive ad Dei cognitionem, sive ad mundi creationem, & gubernationem, sive ad humani generis redemptionem spectent, sive ad bonorum præmia, & malorum penas pertineant, Symboli doctrina continentur. Quæ autem signa sunt, & tanquam instrumenta ad divinam gratiam consequendam, hæc septem sacramentorum doctrina complectitur. Jam vero que ad leges referuntur, quorum fides est charitas, Decalogo descripta sunt. Quidquid denique ab hominibus optari, sperari, ac salutariter peti possit, id Dominica præcatione comprehenditur. Quare sequitur, ut, explanatis quatuor his quasi communibus sacre scripture locis, nihil fere ad eorum intelligentiam, quæ Christiano homini discenda sunt, desiderari possit. Itaque visum est moneri Parochos, ut, quoties non venerit, ut aliquem foretperentur Evangelii, vel quemvis alium divinæ scripture locum, intelligant ejus loci, quicumque is fuerit, sententiam cadere sub unum aliquod quatuor illorum capitum, que diximus, quo, tanquam ad ejus doctrinæ fontem, quod explicandum sit, confluent. Exempli causa, si explanandum sit illud Evangelium primæ dominicæ additum: Erunt signa in sole, & luna, &c. quæ ad eam rationem perti-

1. T.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

Luc.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

pertinent, tradita sunt illo Symboli articulo: Venturus est iudicare vivos, & mortuos: quibus inde assumptis, Pastor una, eademque opera fidelem populum & Symbolum, & Evangelium docebit. Quare in omni docendi, & interpretandi munere, hanc consuetudinem tenetis diligenti omnia ad prima illa quatuor genera, ad quae referri universam divinam scripturam vim, atque doctrinam diximus.

Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui & personis, & temporis accommodatus videbitur. Nos Patrum auctoritatem secuti, qui initiandi Christo domino, & in ejus disciplina instruendis hominibus, à fidei doctrinae initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicare. Sed quoniam in divinis litteris multiplex est fidei significatio; nos hic de ea loquimur, cujus vim omnino assentimur iis, quæ tradita sunt divinitus. Hanc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo igitur dubitabit; præsertim cum scriptum sit:

Hebr.

Sine fide impossibile est placere Deo. Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altior sit, quam ut humane mentis acie percipi possit, necesse est erat ipsius à Deo cognitionem accipere. Hac vero cognitio nihil aliud est, nisi fides: cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus, quod à Deo traditum esse sanctissimæ matris Ecclesiæ auctoritas comprobavit; nihil enim fidelibus potest accedere dubitatio in iis, quorum Deus auctor est, qui est ipsa veritas. Ex quo intelligimus, quantum inter hanc fidem, quam Deo habemus,

interit, & illam, quam humane historicæ scriptoribus adhibemus. Fides autem, quamquam lato patet, & magnitudine, ac dignitate differat, (est enim sic in sacris litteris: Modice fidei, quare dubitasti? & Magna est fides tua: & Adauge nobis fidera: item; Fides sine operibus mortua est: & Fides, quæ per charitatem operatur) tamen est idem genus, & diversis fidei gradibus eadem definitionis vâ, & ratio convenit. Quam vero fructuosa sit, & quantum ex ea utilitatem capiamus, in articulo explanatione dicitur. Quæ igitur primus Christiani homines tenere debent, illa sunt, quæ fidei duces, doctoresque sancti Apostoli, divino spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinxerunt. Nam, cum mandatum à Domino accepissent, ut pro ipso legatione fungentes, in universum mundum proficiscerentur, atque omni creature Evangelium prædicarent; Christianæ fidei formulam componendam censerunt, ut scilicet id ipsum omnes sentirent, ac dicerent, neque ulla essent inter eos schismata, quos ad fidei unitatem vocassent, sed essent perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Hanc autem Christianæ fidei, & spæi professionem à se compositam Apostoli Symbolum appellaverunt, sive quia ex variis sententiis, quas singuli in communem contulerunt, confata est; sive quia ea veluti nota, & tessera quedam iterentur, quæ desertores, & subintroductos falsos fratres, qui Evangelium adulterabant, ad iis, qui vere Christi militie sacramentum se obligarent, facile possent internoscere.

Matth.

12.

Matth.

15.

Luc. 17.

Jacobi

2.

Gal. 5.

Marci

16.

1. Cor.

1.

Cak-

CREDO IN DEUM. Cum multa in Christiana religione fidelibus proponantur, quorum sigillatim, vel universe, certam, & firmam fidem habere oportet; tum vero illud primo, ac necessario omnibus credendum est, quod veluti veritatis fundamentum, ac summa de divinæ essentia unitate, & trium personarum distinctione, earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuantur; Deus ipse nos docuit. Hujus mysterii doctrinam breviter in Symbolo Apostolorum comprehendens esse Parochus docebit. Nam, ut majores nostri, qui in hoc argumento pie, & accurate versati sunt, observaverunt, in tres potissimum partes ita distributum videtur; ut in una, divinæ nature prima persona, & mirum creationis opus describitur; in altera, secunda persona, & humane redemptionis mysterium; in tertia, tertia item persona, caput, & fons sanctitatis nostræ, variis, & aptissimis sententiis concludatur. Hæc autem sententias, similitudine quadam à Patribus nostris frequenter usurpata, articulos appellamus. Ut enim corporis membra articulis distinguuntur, ita etiam in hæc fidei confessione, quicquid distincte, & separatim ad alio nobis credendum est, recte, & apposite articulum dicimus.

CREDO IN DEUM PATREM

omnipotentem, creatorem cæli, & terræ.

Hæc verba ea sententia subjecta est: certo credo, ac sine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis perso-

nam, qui sua omnipotentis virtute cælum ipsum, & terram, & omnia, quæ cæli, & terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, & condita tuetur, ac regit: neque solum eum corde credo, & ore confiteor, verum summo studio, ac pietate ad illum, veluti summum, & perfectissimum bonum, contendo. Hæc igitur sit brevis quedam prima hujus articuli comprehensio. Sed quoniam magna mysteria in singulis fere verbis latent, ea nunc diligentius Parochus perpendenda sunt: ut, quantum Dominus permiserit, ad ejus majestatis gloriam contemplandam cum timore, & tremore fidelis populus accedat.

Igitur credendi vox hoc loco, putare, existimare, opinari non significat; sed, ut docent sacre litteræ, certissimæ assensionis vim habet, quæ mens Deo, sua mysteria aperientis, firmè, constanterque assentitur. Quamobrem is credit, (quod ad hujus loci explanationem attinet) cui aliquid sine ulla hesitatione certum, & persuasum est. Neque vero existimare quicquam debet, fidei notitiam minus certam esse, quod ea non cernatur, quæ nobis credenda fides proponit; etenim divinam lumen, quo ea percipiuntur, tametsi rebus perspicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non sinit. Deus enim, qui dixit de tenebris lucem

Verbi
bujus
credo,
in ma-
teria fa-
deri eva-
gelice
acceptio,
&
profes-
sio.

2. Cor.

4.

justit

iusit nos credere, non divina iudicia scrutanda, eorumque rationem, & causam perquirendam nobis proposuit, sed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, ut animus in æternæ veritatis notitia conquiescat. Ad profecto cum Apollolus testatur: Deus verus est, omnia autem homo mendax; si arrogatis, & impudentis hominis est, gravi, ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut, quod dixerit, rationibus, aut testibus probetur, cuius temeritatis, atque adeo stultitiæ fuerit, Dei voces audientem, ac salutaris doctrine rationes requirere? Fides itaque, selecta omni non solum ambiguitate, sed etiam demoustrandi studio, tenenda est. Verum illud præterea docet Parochus, eum, qui dicit Credo, præterquam quod iustum mentis sui assensum declarat, qui interior fidei actus est, debere id, quod animo inclusum habet, aperta fidei professione præferre, summaque alacritate palam fateri, ac predicare. Oportet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus Propheta dixit: Credidi propterea quod locutus sum: imitari Apostolos, qui ad principes populi responderunt: Non possumus, que vidimus, & audimus, non loqui: divi Pauli præclara illa voce excitari: Non erubescit Evangelium: virtus enim Dei est in salutem omni credenti. Item, quo maxime huius sententiæ veritas confirmatur, Corda credunt ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

In Deum. Hinc jam Christianæ sapientiæ dignitatem, & præstantiam, ex eaque, quantum divinæ

boitati debeamus, cognoscere licet, quibus datum est, statim ad rei præstantissimæ, maximeque expectandæ cognitionem, quasi fidei gradibus ascendere. In hoc enim multum inter se differunt Christiana philosophia, & huius sæculi sapientia: quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, & ab illis, que sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores, vix tandem invisibilia Dei contemplantur, penamque omnium rerum causam, & auctorem agnoscit, atque intelligit: contra vero illa humane mentis aciem ita exascat, ut in cælum nullo labore penetrare possit, atque divino splendore collustrata, primum quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde, que infra ipsum posita sunt, inventuri; ut nos vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum Principem, cum summa animi iucunditate experiamur, & credentes exultemus lætitiâ inenarrabili. Recte igitur fideles primo se in Deum credere præsentur, cuius maiestatem ex Jeremijæ sententiâ, incomprehensibile esse dicimus: Lucem enim, ut ait Apostolus, inhabitat inaccessibilem, quam nullus hominum vidit, sed nec videre potest. Cum enim ad Moysen loqueretur: Non videbit me, inquit, homo & vivet. Nam, ut mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perveniat, necesse est eam omnino a sensibus abstractam esse: cuius rei facilitate in hac vita naturali non habemus. Sed, quamvis hæc ita sint, non reliquit tamen Deus, inquit Apostolus, semetipsum sine testimonio beneficentis de cælo

danis pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitiâ corda hominum. Quæ causa fuit philosophis nihil abjectum de Deo sentiendi, & quidquid corporeum, quidquid concretum, & admixtum est, ab eo longissimè removendi; cui etiam bonorum omnium perfectam viam, & copiam tribuerunt, ut ab eo, tanquam à perpetuo quodam, & inexhausto fonte bonitatis, ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res, atque naturas perfecta bona dimanent; quem sapientem, veritatis auctorem, & amantem, justum, beneficentissimum, & aliis nominibus appellaverunt, quibus summa, & absoluta perfectio continetur; cuius immensam, & infinitam virtutem, omnem completem locum, & per omnia pertinentem esse dixerunt.

Joan. 4. Hoc ex divinis litteris longè melius constat, & illustratur, ut illo loco, Spiritus est Deus: item, Estote vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est: tum, Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius: & illud, O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: deinde, Deus verax est: & Ego sum via, & veritas, & vita: præterea, Justitia plena est dextera tua: denique, Aperis tuæ manum tuam, & imple omne animal benedictione: postremo, Quo ibo a spiritu tuo, & quid à facie tua spergam? & Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades: si sumpsero penam, meas dilucis, & habitaverò in extremis maris, &c. & Numquid non cælum, & terram ego impleo, dicit Dominus? Magna, & præclara hæc sunt, que de Dei natura sacrorum librorum auctoritati

consentaneæ, & consequentiæ ex rerum effectuum investigatione philosophi cognoverunt; quamquam in eo etiam cælestis doctrinæ necessitatem cognoscimus, si animadvertamus, fidem non solum hoc præstare, quemadmodum supra dictum est, ut, que viri tantum sapientes longæ studio consecuti sunt, ea rudibus quoque, & imperitis hominibus statim præntent, atque in promptu sint; verum, ut rerum notitia, que fidei disciplina comparatur, multò certior, atque ab omni errore purior in mentibus nostris insideat, quam si eas ipsas res, humane scientiæ rationibus comprehensas, animas intelligeret. Sed quò præstantior divini muneris cognitio censenda est, ad quam non communitur omnibus nature contemplatio, sed propriè credentibus fidei lamen aditum patefecit? Hæc autem Symboli articula continentur, qui nobis divinæ essentia unitatem, & trium personarum distinctionem, tum vero ipsum Deum esse ultimum hominis finem aperunt, à quo cælestis, æternæque beatitudinis possessio expectanda sit: siquidem à divo Paulo didicimus, Deum inquirantibus se remuneratorem esse. Hæc quanta sint, & an ejus generis sint bona, ad que humana cognitio aspirare poterit, multò ante eundem Apollolum, & Isaias propheta his verbis ostendit: A sæculo non audiverunt, neque auribus preceperunt: oculis non vidit, Deus, absque te, que preparasti expectantibus te.

Sed ex illis, que diximus, unum etiam Deum esse, non plures Deos confitendum est. Nam, cum Deo summam bonitatem; & perfectionem

1. Pet.

2.

Jere. 3

1. Tim.

6. Exod.

33.

Act. 14.

cælo

Joan. 4.

Matth.

5.

Ad Heb.

4.

Rom.

11.

Rom. 3.

Joan.

14.

Ps. 47.

Ps. 144.

Ps. 138.

Jer. 23.

Heb.

11.

1. Cor.

2.

Isa. 64.

B

nem

nem tribuimus; fieri non potest, ut id, quod summum, atque absolutissimum est, inventur in pluribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imperfectus est; quare nec Dei natura illi convenit. Hoc autem nullis sacramentum litterarum locis comprobatur, scriptum est enim: Audi Israel: Dominus Deus noster, Deus unus est. Præterea est Dominus iussu: Non habebis Deos alienos coram me. Deinde per Prophetiam saepe admonet: Ego primus, & ego novissimus; & absque me non est Deus. Apostolus etiam palam testatur: Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma. Neque verò nos movet, quod interdum sacræ literæ Dei nomen creatis etiam naturis imponat. Nam, quod propheta, & iudices deos appellarunt, non gentium more factum est, quæ sibi plures deos stultè, & impie fingerunt; sed quadam loquendi consuetudine significare voluerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem, quæ Dei munere illis concessa sit. Deum igitur naturæ, substantiæ, essentiæ unum, quem admodum ad confirmandam veritatem in Symbolo Niceni Concilii dictum est, Christiana fides erudit, & proficitur; sed alius etiam ascendens, ita unum intelligit, ut unitatem in trinitate, & trinitatem in unitate veneretur: de quo nobis mysterio nunc dicere incipiendum est, sequitur enim in Symbolo.

PATREM. Sed quoniam Patris vox non una ratione Deo tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ sit magis propria huius loci significatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem non

attulit, æternam substantiam esse intellexerunt, à qua res ortæ essent, & eujus providentiæ omnia gubernarentur, summæ ordinem, & statum conservarent. Ex humanis igitur rebus ducta similitudine, quemadmodum eum, à quo famulæ propagata est, cujusque consilio, & imperio regitur, patrem vocabant; ita hæc ratione factum est, ut Deum, quem omnium rerum officem, & rectorem agnoscebant, Patrem appellari voluerant. Eodem nomine sacræ etiam literæ usæ sunt, cum de Deo loquerentur, universorum creationem, potestatem, admirabilemque providentiam ei tribuendam indicarent; legitur enim: Numquid non ipse est pater tuus, qui possidet te, & creavit te? & alibi: Numquid non pater usus omnium nostrorum? Numquid non Deus unus creavit nos? At vero multo frequentius, & peculiari quadam nomine, præsertim in novi testamenti libris, Deus Pater Christianorum dicitur, qui non accepit spiritum servitutis in timore, sed accepit spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant, Abba, Pater; eam enim charitatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur, & simus; quod si filii, & heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, qui est primogenitus in multis fratribus: nec confunditur vocare nos fratres. Sive igitur communem creationis, & providentiæ, sive præcipuam spiritualis adoptionis causam spectes, merito fideles Deum patrem se credere profitentur.

Verùm præter eas notiones, quas explicavimus, Patris nominis auditu, ad altiora mysteria mentem

Deuter. 32.

Malac. 2.

Rom. 8. 1. Joan. 3.

Rom. 9.

Hebr. 2.

Pia meditatio circumambentem Patrem in divinis: & de personarum proprietatibus.

tem exigendam esse Parochus docebit. Quod enim in luce illa inaccessibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum, & abstrusum est, quodque humana ratio, & intelligentia non consequi, aut nec suspicari quidem poterat, id Patris vocabulo divina oracula nobis aperire incipiunt. Indicat autem hoc nomen, in una divinitatis essentia non unam tantum personam, sed personarum distinctionem credendam esse. Tres enim sunt in una divinitate persone; Patris, qui à nullo genitus est; Filii, qui ante omnia secula à Patre genitus est; Spiritus sancti, qui itidem ab æterno ex Patre, & Filio procedit. Atqui Pater est in una divinitatis substantia, prima persona, qui cum unigenito Filio suo & Spiritu sancto unus est Deus, unus est Dominus, non in unius singularitate persone, sed in unius Trinitate substantiæ. Jam verò hæc tres persone, cum in his quodam dissimile, ac dispar cogitare nefas sit, suis tantummodo proprietatibus distincte intelliguntur. Pater siquidem ingenuitus est; Filius à patre genitus; Spiritus sanctus ab utroque procedit. Atque ita trium personarum eandem essentiam, eandem substantiam consistitur; ut in confessione veræ, sempiternæque deitatis, & in personis proprietatem, & in essentia unitatem, & in Trinitate æqualitatem piè, & sanctè colendam credamus. Nam quod Patris primam esse personam dicitur, hoc non ita accipiendum est, perinde ac si aliquid in Trinitate prius aut posterius, majus aut minus cogitemus. Absit enim hæc à fidelium mentibus impietas, cum eandem

æternitatem, eandem gloriæ maiestatem in tribus personis Christiana religio prædicat. Sed Patrem, propterea quod ipse sit principium sine principio, primam esse personam, vere, & sine ulla dubitatione affirmamus; quæ quidem uti Patris proprietate distincta est, ita in unam illam præcipue hoc convenit, quod Filium ab æterno generit: semper eam Deum simul, & Patrem fuisse, nobis significat, cum Dei, & Patris nomina conjuncta in hac confessione pronunciamus. Verùm, quoniam in nullius rei, cum hujus omnium altissimi, ac difficillimæ notitiæ, atque explanatione, aut periculosius versari, aut gravius errare possumus; doceat Parochus, religiose retinenda esse essentia, & persone propria vocabula, quibus hoc mysterium significatur, & sciatis fideles, unitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis. Sed hæc subtiliùs exquirere nihil oportet, cum meminimus illius vocis: Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria: satis enim videri debet, quod fide certum, & exploratum habeamus, nos à Deo (cujus oculis non assentiri, extreme stultitiæ, atque miseriæ est) ita eductos esse. Docete, inquit, omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Rursus, Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. Oret tamen assidue, ac precetur Deum, & Patrem, qui universa ex nihilo condidit, disponitque omnia suavitè, qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri, qui Trinitatis mysterium humanæ menti patefecit: oret,

Prover. 25.

Matt. 28.

1. Joan. 5.

inquam, sine intermissione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus, dignus sit, qui videat, quæ tanta sit Dei Patris fecunditas, ut se ipsum intens, atque intelligens, patrem & æqualem sibi Filium gignat; quove modo duorum idem plane & par charitatis amor, qui Spiritus sanctus est, à Patre & Filio procedens, genitorem, & genitum æterno, atque indissolubili vinculo inter se connectat; atque ita divinus Trinitatis una sit essentia, & trium personarum perfecta distinctio.

OMNIPOTENTEM. Solent sacre litteræ multis nominibus Dei summam vim, & immensam majestatem explicare, ut ostendant quantum religione & pietate illius sanctissimum nomen colendum sit: sed in primis doceat Parochus, illi omnipotentem vim frequentissime tribui. Ipse enim de se dicit, Ego Dominus omnipotens. Et rursus Jacob, cum filios ad Joseph mitteret, ita illis precatus est: Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placibilem: deinde verò in Apocalypsi scriptum est, Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens; & alibi, Dies magnus Dei omnipotentis appellatur. Numquam etiam pluribus verbis illud idem significari solet. Atque hæc pertinet, quod dicitur: Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Numquid nomen Domini invalida est? Item: subest tibi, cum volueris, posse; & alta generis ejusdem. Ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est. Intelligimus autem

hoc nomine, nihil esse, nihil animo, & cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat; etiam non solum hæc, quæ tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficiendi potestatem habet, nimirum, ut omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi ex nihilo repente existant, verum etiam multa majora in illius potestate sita sunt, quæ humane menti, & intelligentiæ suspicari non licet. Neque verò, cum omnia Deus possit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest; hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio est: Deus verò, cujus perfectissima semper est actio, ideo hæc non posse dicitur, quia, posse ea, infirmitatis est, non summa, & insuavis omnium rerum potestatis, quam ille habet. Ita igitur Deum omnipotentem esse credimus, ut ab eo tamen longè omnia abesse cogitemus, quæ perfectæ ejus essentiaè maxime conjuncta, & convenientia non sunt.

Recte autem, sapienterque factum Parochus ostendat, ut, prætermissis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, hoc unum nobis credendum in Symbolo proponatur. Nam cum Deum omnipotentem agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, cum omnium rerum scientiam habere, omnia item ejus ditioni, & imperio subiecta esse. Cum verò, omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens omnino est, ut cetera etiam explorata de illo habeamus; quæ si desint, quo modo omnipotens sit, prorsus intelligere non pos-

Fides de omnipotentia Dei quàm necessariam, & utilis.

postumus. Præterea nulla res tam ad fidem & spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non fieri à Deo posse. Quicquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnum, & admirabile sit, rerumque ordinem, ac modum superet, illi tamen facile humana ratio, postquam Dei omnipotentis certitiam perceperit, sine ulla hesitatione assentitur: quia potius, quò majora sint, quæ divina oracula doceant, eò libentius fidem eis habendam esse existimat. Quod si boni etiam aliquid expectandum sit, nunquam animus rei magnitudinem, quam exoptat, frangitur; sed erigit sese, atque confirmat. sepe illud cogitans, nihil esse, quod ab omnipotenti Deo effici non possit. Quare hæc fide præcipue munitos nos esse oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorum usum, & utilitatem edere cogimus, vel cum à Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipse Dominus docuit, cum Apostolis incredulitatem objiciens diceret: Si habueritis fidem, sicut grana sinapis; dictis monti huic, transi hinc illuc. & transiit; & nihil impossibile erit vobis. De altero autem sanctus Jacobus ita testatus est: Postulet in fide nihil hesitans, qui enim hesitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur, & circumfertur: non ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino. Multa præterea hæc fides commoda, atque utilitates nobis præbet, in primis verò ad omnem animi modestiam, & humilitatem nos instituit: sic enim inquit Princeps Apostolorum: Hu-

milliamini sub potenti manu Dei. Monet etiam non esse trepidandum, ubi non sit timor, sed unum Deum timendum esse, in cujus potestate nos ipsi, nostraque omnia posita sint; sit enim Salvator noceris: Ostendam vobis, quem timeatis. Time te, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.

Utitur deinde hæc fide ad immensam erga nos Dei beneficia cognoscenda, & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sæpius exclamet: Fecit mihi magna, qui potens est. Sed quod Patrem omnipotentem in hoc articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur ita illi hoc nomen tributum esse, ut Filio etiam, & Spiritui sancto commune non sit. Nam quemadmodum Teum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, neque tamen tres Deos, sed unum Deum esse dicimus: ita æquè Patrem, ac Filium & Spiritum sanctum omnipotentem; neque tamen tres omnipotentem, sed unum omnipotentem esse confitemur. At vero præcipua quadam ratione, Patrem, quis omnis originis fons est, hoc nomen vocamus, uti etiam Filio, qui æternam patris verbum est, sapientiam; & Spiritui sancto, quia utriusque amor est, bonitatem tribuimus; quamvis hæc & alia hujusmodi nomina communiter in tribus personis, ex catholice fidei regula dicuntur.

CREATOREM COELI
& terræ.

Quàm necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem passulo ante

inquam, sine intermissione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus, dignus sit, qui videat, quæ tanta sit Dei Patris fecunditas, ut se ipsum intens, atque intelligens, patrem & æqualem sibi Filium gignat; quove modo duorum idem plane & par charitatis amor, qui Spiritus sanctus est, à Patre & Filio procedens, genitorem, & genitum æterno, atque indissolubili vinculo inter se connectat; atque ita divinus Trinitatis una sit essentia, & trium personarum perfecta distinctio.

OMNIPOTENTEM. Solent sacre litteræ multis nominibus Dei summam vim, & immensam majestatem explicare, ut ostendant quantum religione & pietate illius sanctissimum nomen colendum sit: sed in primis doceat Parochus, illi omnipotentem vim frequentissime tribui. Ipse enim de se dicit, Ego Dominus omnipotens. Et rursus Jacob, cum filios ad Joseph mitteret, ita illis precatus est: Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placibilem: deinde verò in Apocalypsi scriptum est, Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens; & alibi, Dies magnus Dei omnipotentis appellatur. Nominumque etiam pluribus verbis illud idem significari solet. Atque hæc pertinet, quod dicitur: Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Numquid manus Domini invalida est? Item: subest tibi, cum volueris, posse; & alta generis ejusdem. Ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est. Intelligimus autem

hoc nomine, nihil esse, nihil animo, & cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat; etiam non solum hæc, quæ tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficiendi potestatem habet, nimirum, ut omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi ex nihilo repente existant, verum etiam multa majora in illius potestate sita sunt, quæ humanæ mentis, & intelligentiæ suspicari non licet. Neque verò, cum omnia Deus possit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest; hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio est: Deus verò, cujus perfectissima semper est actio, ideo hæc non posse dicitur, quia, posse ea, infirmitatis est, non summæ, & insuavis omnium rerum potestatis, quam ille habet. Ita igitur Deum omnipotentem esse credimus, ut ab eo tamen longè omnia abesse cogitemus, quæ perfectæ ejus essentiaè maxime conjuncta, & convenientia non sunt.

Recte autem, sapienterque factum Parochus ostendat, ut, prætermissis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, hoc unum nobis credendum in Symbolo proponatur. Nam cum Deum omnipotentem agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, cum omnium rerum scientiam habere, omnia item ejus ditioni, & imperio subiecta esse. Cum verò, omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens omnino est, ut cetera etiam explorata de illo habeamus; quæ si desint, quo modo omnipotens sit, prorsus intelligere non pos-

Fides de omnipotentia Dei quàm necessariam, & utilis.

postumus. Præterea nulla res tam ad fidem & spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non fieri à Deo posse. Quicquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnam, & admirabile sit, rerumque ordinem, ac modum superet, illi tamen facile humana ratio, postquam Dei omnipotentis certitiam perceperit, sine ulla hesitatione assentitur: quia potius, quò majora sint, quæ divina oracula doceant, eò libentius fidem eis habendam esse existimat. Quod si boni etiam aliquid expectandum sit, nunquam animus rei magnitudinem, quam exoptat, frangitur; sed erigit sese, atque confirmat. sepe illud cogitans, nihil esse, quod ab omnipotenti Deo effici non possit. Quare hæc fide præcipue munitos nos esse oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorum usum, & utilitatem edere cogimus, vel cum à Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipse Dominus docuit, cum Apostolis incredulitatem objiciens diceret: Si habueritis fidem, sicut grana sinapis; dictis monti huic, transi hinc illuc. & transiit; & nihil impossibile erit vobis. De altero autem sanctus Jacobus ita testatus est: Postulet in fide nihil hesitans, qui enim hesitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur, & circumfertur: non ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino. Multa præterea hæc fides commoda, atque utilitates nobis præbet, in primis verò ad omnem animi modestiam, & humilitatem nos instituit: sic enim inquit Princeps Apostolorum: Hu-

milianini sub potenti manu Dei. Monet etiam non esse trepidandum, ubi non sit timor, sed unum Deum timendum esse, in cujus potestate nos ipsi, nostraque omnia posita sint; sit enim Salvator noster: Ostendam vobis, quem timeatis. Timeate eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.

Utitur deinde hæc fide ad immensam erga nos Dei beneficia cognoscenda, & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sæpius exclamet: Fecit mihi magna, qui potens est. Sed quod Patrem omnipotentem in hoc articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur ita illi hoc nomen tributum esse, ut Filio etiam, & Spiritui sancto commune non sit. Nam quemadmodum Teum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, neque tamen tres Deos, sed unum Deum esse dicimus: ita æquè Patrem, ac Filium & Spiritum sanctum omnipotentem; neque tamen tres omnipotentem, sed unum omnipotentem esse confitemur. At vero præcipua quadam ratione, Patrem, quis omnis originis fons est, hoc nomen vocamus, uti etiam Filio, qui æternam patris verbum est, sapientiam; & Spiritui sancto, quia utriusque amor est, bonitatem tribuimus; quamvis hæc & alia hujusmodi nomina communiter in tribus personis, ex catholice fidei regula dicuntur.

CREATOREM COELI
& terræ.

Quàm necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem passulo ante

Matth.

17.

Jacob.

1.

ante fidelibus tradi, ex his que nunc de universorum creatione explicanda erunt, percipi potest. Tanti enim operis miraculum facilitas credidit, quod nullus de immensa creatoris potestate dubitandi locus relinquatur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus est, sed ex nihilo creavit; idque nulla vi aut necessitate coactus; sed sua sponte, & voluntate instituit. Neque vero nulla illi fuit causa, que illum ad opus creationis impelleret, nisi ut rebus, que ab ipso effecta essent, bonitatem suam impertiretur. Nam Dei natura, ipsa per se beatissima, nullius rei indigens est, ut inquit

Psal.

15.

David: Dixi domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Quemadmodum autem sua bonitate adductus, quacunque voluit, fecit: ita non exemplum aliquod, aut formam, que extrase posita esset, cum universa conderet, secutus est; verum quia rerum omnium exemplar divina intelligentia continetur, ad summum artificem in se ipso intuenti, ac veluti imitatus, summa sapientia, & infinita virtute, que ipsius propria est, rerum universitatem initio procreavit: Ipse enim dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt. Verum celi, & terre nomine, quidquid caelum, & terra complectitur, intelligendum est. Nam preter caelos, quos opera digitorum eius Propheta appellavit, solis etiam splendorem, lunaeque & ceterorum siderum ornamtum addidit, atque, ut essent in signa, & tempora, & dies, & annos, ita colorum orbem certo, & constanti cursu temperavit, ut nihil perpetua eorum conversione mo-

Psal.

143.

Psal. 8.

billus, nihil mobilitate illa certius videri possit. Praeterea spirituales naturam, innumerabilesque Angelos, qui Deo ministrarent, atque adisterent, ne ipse ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratia suae, & potentia munere auxit, atque ornavit. Nam cum illud sit in divinis literis: Diabolum in veritate non attitisse: perspicuum est, cum, reliquosque desertores Angelos ab ortus sui initio gratia praeditos fuisse. De quo ita est apud sanctum Augustinum: Cum bona voluntate, idest, cum amore casto, quo illi adherent, Angelos creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam. Unde sine bona voluntate, hoc est Dei amoris, nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est. Quod autem ad scientiam attinet, extat illud sacerum litterarum testimonium: Tu domine mi Rex sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram. Postestatem denique eis tribuit divinus David illis verbis: Potentes virtute, facientes verbum illius. Atque ob eam rem saepe in sacris literis virtutes, & exercitus Domini appellantur. Sed quamvis omnes ii celestibus donis ornati fuerint, plurimi tamen, qui a Deo parente, & creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimum terrae carcerem inclusi, aeternas superbie suae penas lunt: de quibus Princeps Apostolorum scribit in hunc modum: Angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciantos, in iudicium reservari.

At

bilis, nihil mobilitate illa certius videri possit.

Praeterea spirituales naturam, innumerabilesque Angelos, qui Deo ministrarent, atque adisterent, ne ipse ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratia suae, & potentia munere auxit, atque ornavit. Nam cum illud sit in divinis literis: Diabolum in veritate non attitisse: perspicuum est, cum, reliquosque desertores Angelos ab ortus sui initio gratia praeditos fuisse. De quo ita est apud sanctum Augustinum: Cum bona voluntate, idest, cum amore casto, quo illi adherent, Angelos creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam. Unde sine bona voluntate, hoc est Dei amoris, nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est. Quod autem ad scientiam attinet, extat illud sacerum litterarum testimonium: Tu domine mi Rex sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram. Postestatem denique eis tribuit divinus David illis verbis: Potentes virtute, facientes verbum illius. Atque ob eam rem saepe in sacris literis virtutes, & exercitus Domini appellantur. Sed quamvis omnes ii celestibus donis ornati fuerint, plurimi tamen, qui a Deo parente, & creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimum terrae carcerem inclusi, aeternas superbie suae penas lunt: de quibus Princeps Apostolorum scribit in hunc modum: Angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciantos, in iudicium reservari.

Psal.

102.

2. Pet.

2.

Psal. 103.

At vero terram etiam super stabilitatem suam fundatam Deus verbo suo jussit in media mundi parte consistere, effecitque ut ascenderent montes, & descenderent campi in locum, quem fundavit eis: ac, ne aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quem non transgredientur, neque convertentur operire terram. Deinde non solum arboribus, omnique herbarum, & florum varietate convestivit, atque ornavit, sed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas, & aera, qui etiam terras complevit. Postremo Deus ex limo terrae hominem sic corpore effectum, & constitutum effinxit, ut non quidem naturae ipsius vi, sed divino beneficio immortalis esset, & impassibilis. Quod autem ad animam pertinet, cum ad imaginem, & similitudinem suam formavit, liberumque ei arbitrium tribuit: omnes praeterea motus animi, atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio nunquam non parerent. Tum originalis iustitiae admirabile donum addidit, ac deinde ceteris animantibus praesse voluit: que quidem facile erit Parochis ad fideliem institutionem ex sacrae Genesis historia cognoscere. Haec igitur de universorum creatione, caeli, & terrae, verbis intelligenda sunt: que omnia breviter quidem Propheta complexus est illis verbis: Tui sunt caeli, & tua est terra: orbem terrae, & plenitudinem ejus tu fundasti: sed multo etiam breviter Patres Niceni Concilii, additis in Symbolo duobus illis verbis, visibilibus, & invisibilibus significaverunt. Quaecumque enim

Psal. 88.

rerum universitate comprehenduntur, atque a Deo creata esse confirmantur, ea vel sub sensum cadunt, & visibilibus dicuntur: vel mente, & intelligentia percipi a nobis possunt, que invisibilium nominis significaverunt. Nec vero isti Deum creatorem atque effectorem omnium credere oportet, ut existimemus, perfectio, absoluteque opere, ea, quae ab ipso effecta sunt, deinceps sine infinita ejus virtute constare potuisse. Nam quemadmodum, omnia ut essent, creatoris summa potestate, sapientia, & bonitate effectum est: ita etiam, nisi conditis rebus perpetua ejus providentia adisset, atque eadem vi, qua ab initio constituitur sunt, illas conservaret, statim ad nihilum reciderent: atque id Scriptura declarat, cum inquit: Quomodo

Sap. 11.

posset aliquid permanere, nisi tu voluisses, aut, quod a te vocatum non esset, conservaretur? Non solum autem Deus universa que sunt, providentia sua tuetur, atque administrat; verum etiam, que moventur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut quamvis secundarum causarum efficientiam non impediatur, praeveniat tamen, cum ejus occultissima vis ad singula pertinet, & quemadmodum

Attingat in fine Sap. 8.

Sapientis testator: Attingat in fine Sap. 8. usque ad finem fortiter, & disponat omnia suaviter. Quare ab Apostolo dictum est, cum apud Athenienses auctoritatem Deum, quem ignorantes colebant: Non longe est ab eo quoque nostrum, in ipso enim vivimus, & movemur, & sumus. Atque haec de primi articuli explicatione satis fuerint, si tamen illud etiam admoverimus, creationis

Act. 17.

tionis opus omnibus sancte & individue Trinitatis personis commune esse. Nam hoc loco, ex Apostolorum doctrina, Patrem creatorem cœli, & terree confitemur: in scripturis sacris legitur de Filio: omnia per ipsum facta sunt: & de Spiritu sancto, Spiritus Domini ferebatur super aquas: & alibi, Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.

ET IN JESUM CHRISTUM,
Filium ejus unicum, Dominum nostrum.

Mirificam, & uberrimam esse utilitatem, que ex hujus articuli fide, & confessione confertur ad humanum genus, & illud sancti Joannis testimonium ostendit: Quisquis confessus fuerit, quoniam Jesus est filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo: & beatitudinis præconium declarat, quod à Christo domino tributum est Principi Apostolorum, Bestus est Simon Bar-jona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Paternus, qui in cœlis est. Hoc enim fundamentum firmissimum est nostre salutis, ac redemptionis. Sed quoniam admirabilis hujus utilitatis fructus maxime ex felicissimi illius status ruina intelligitur, in quo Deus primos homines collocavit; incumbat in hanc curam Parochus, ut fideles communium miseriarum, & ærumnarum causam cognoscant. Cum enim à Dei obedientia descivisset Adam, interdiciturque violasset illud, Ex omni ligno paradisi comede; de ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas: in quocumque enim die comederis ex eo, morte mo-

rieris: in summam illam incidit calamitatem, ut sanctitatem, & justitiam, in qua constitutus fuerat, amitteret, & reliqua subiret mala, que sancta Tridentina Synodus uberius explicavit. Propterea verò peccatum, & peccati poenam in suo Adam non constitisse commemorabit, sed ex eo, tanquam ex semine, & causa, ad omnem posteritatem ite per manasse. Cum igitur ex altissimo dignitatis gradu, concidisset nostrum genus, sublevari inde, & in pristinum locum restitui nullo modo poterat, hominum aut Angelorum viribus: quare reliquum erat illud ruina, & malorum subsidium, ut Dei Filii infusa virtus, assumpta carnis nostre imbecillitate, infinitam tollerent peccati vim, & nos reconciliarent Deo in sanguine suo. Hujus autem redemptionis fides, & confessio hominibus ad salutem consequendam necessaria est, semperque fuit, quam Deus intio præmonstravit: nam in illa damnatione humani generis, que statim peccatum concepta est, ostensa etiam spes redemptionis est illis verbis, quibus proprium diæbulo damnatum, quod ex liberatione hominum facturus erat, denunciavit: Inimicitias poenam inter te, & mulierem; semen tuum, & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus. Et deinceps eandem promissionem septè confirmavit, majoremque sui consilii significationem us præsertim hominibus dedit, quibus voluit singularem benevolentiam præstare. Inter ceteros verò, cum Patriarchæ Abrahamæ sæpe numero hoc mysterium significasset, tum eo tempore aper-

Conc.
Triad.

Gen. 3.

apertius declaravit, cum ille Dei jussu obediens, filium suum unicum Isaac immolare voluit: ait enim: Quis fecisti hæc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & velut arenam, que est in litore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terre, quia obedisti voci meæ. Ex quibus verbis facile colligi poterat, ex progenie Abrahamæ futurum, qui omnibus ab immanissima Sathane tyrannide liberatis salutem afferret. Illum autem Dei filium, natum ex semine Abrahamæ, secundum carnem fore necesse erat. Non ita multo post Dominus, ut ejusdem promissionis memoria conservaretur, idem factus cum Jacob Abrahamæ nepote sanctificavit. Nam cum ille in somnis vidit scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlos, Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam, ut testatur Scriptura; audivit etiam Dominum invidium scale dicentem sibi: Ego sum dominus Deus Abrahamæ patris tui, & Deus Isaac: terram, in qua dormis tibi dabo, & semini tuo, eritque semen tuum quasi pulvis terræ. Dilataberis ad orientem, & occidentem, & septentrionem, & meridiem, & benedicentur in te, & in semine tuo cunctæ tribus terræ. Neque postea destitit Deus, eadem sui promissi memoria renovanda, & generi Abrahamæ, & multis præterea hominibus Salvatoris expectationem commovere: siquidem Judæorum republica, & religione constituta, notior populo suo fieri cepit.

Nam & muta res significavit, & homines prædixerunt, que, & quanta nobis bona Salyator ille, & Redemptor noster Christus Jesus allaturus esset. Ac Prophete quidem, quorum mens caelesti lumine illustrata fuit, Filii Dei ortum, admirabilia opera, que homo natus effecit, doctrinam, mores, consuetudinem, mortem, resurrectionem, ceteraque ejus mysteria, hæc omnia, quasi tunc adessent, palam docentes, populo prænuntiabant; ita ut, si futuri, & præteriti temporis tollatur diversitas, nihil jam inter Prophetarum prædicta, & Apostolorum prædicationem, nihil inter veterum Patriarcharum fidem, & nostram interesse videamus. Sed jam de singulis articuli partibus dicendum videtur.

JESUS, proprium est nomen ejus, qui Deus, & homo est, quod Salvatore significat, non quidem fortuito, aut hominum judicio, & voluntate, sed Dei consilio, & præcepto illi impositum. Angelus enim Mariæ matri ita annuntiavit: Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Ac deinde Joseph virginis Sponso non solum, ut eo nomine puerum appellaret, præcepit; sed etiam, cur ita nominandus esset, declaravit; ait enim: Joseph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est: pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum. Ac multi quidem hoc nomine fuerunt in divinis litteris; nam idem nomen Nave filio fuit, qui Moysi

Lut. 1.

Matt. 1.

successit, & populum à Moysa ex Ægypto liberatum, in terram promissionis, quod illi negatum fuerat, deduxit. Eodem etiam nomine Josedech sacerdos filius apollinis est. Sed quanto verius Salvatorem nostrum hoc nomine appellandum existimabimus? Qui non uni alicui populo, sed univèrsis omnium ætatum hominibus, non quidem famo, aut Ægyptiaco, vel Babylónico dominatu oppressis, sed in umbra mortis sedentibus, & durissimis peccatis, & Diaboli vinculis obstrictis, lucem, libertatem, & salutem dederit: qui eis celestis regni jus, & hereditatem acquisiverit; qui eos Deo Patri reconciliaverit: in filiis Christum donatum adumbratum videmus, à quo his beneficiis, que diximus, cumulatum est genus humanum. Que præterea nomina prædicta sunt Dei Filio divinitus imponenda, ad unum hoc Jesu nomen referuntur. Cum enim cætera salutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum univèrsæ salutis humanæ vim, rationeque complexum est.

Jesus
Christus
Rex,
sacerdos,
&
propheta
supremus.

Jesu nomina Christi etiam nomina additum est, quod unctum significat, & honoris, & officii nomen est, nec unius rei proprium, sed commune multorum. Nam veteres illi Patres nostri Christos appellabant sacerdotes, & reges, quos Deus propter meritis dignitatem ungi præceperat. Sacerdotes enim illi sunt, qui populum assiduis precibus Deo commendant, qui sacrificia Deo faciunt, qui pro populo deprecantur. Regibus autem populorum gubernatio commissa est, ad eosque pertinet maxime, legum auctori-

tatem, innocentium vitam tueri, & nocentium audaciam ulcisci. Quoniam igitur utraq; hæc functionum Dei majestatem referre in terris videtur, ideo qui vel ad regium, vel ad sacerdotium manus obtinendum delecti erant, unguento ungebantur. Prophetas etiam unguendi mos fuit, qui Dei immortalis interpretes, & inter-nuncii celestia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores salutariis præceptis, & futurorum prædicatione hortati sunt. At vero cum Jesus Christus Salvator noster in mundum venit, trium personarum partes, & officia suscepit, Propheta, Sacerdos, & Regis, atque ob eas causas Christus dictus est, & unctus ad illorum munus functionem, non quidem alienigenæ mortalis operæ, sed celestis Patris virtute, non tereno unguento, sed spirituali oleo: quippe cum in sanctissimam ejus animam Spiritus Sancti plenitudo, gratiæque, & omnium donorum uberior copia effusa sit, quam ulla alia creata natura capere poterit. Atque id præclare Propheta ostendit, cum Redemptorem ipsum affatus diceret: Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus. Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Idem etiam, & multo apterius Isaias in verbis demonstravit: Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me, ad annuntiandum mansuetis misit me. Itaque Jesus Christus summus Propheta, & magister fuit, qui nos Dei voluntatem docuit, & à ejus doctrina orbis terrarum Patris celestis cognitionem accepit: quod ei nomen præclarior, ac præstantius convenit, quod

quod omnes quicumque Propheta nomine dignati sunt, ejus discipuli fuerunt, atque ob illam præcipue causam misit, ut Prophetam hunc, qui ad salvandos omnes venturus erat, præmitterent. Christus item sacerdos fuit, non quidem ex ordine, ex quo in veteri lege levitice tribus sacerdotes extiterunt; verum ex illo, de quo David propheta cocinit; Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Cujus rei argumentum Apostolus ad Hebræos scribens, accurate persecutus est. Sed Christum, non solum ut Deus, verum ut homo, ac nostræ naturæ participes est, regem etiam agnoscimus, de quo Angelus testatus est: Regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Quod quidem Christi regnum spirituale est, atque æternum, in terraque inchoatur, in celo perficitur. Ac Regis quidem officia admirabilis providentia sue prestat Ecclesie: ipse eam regit, ipse ab hostium impetu, atque insidiis tuetur: ipse ei leges præscribit: ipse non solum sanctitatem, & justitiam largitur, verum etiam ad perseverandum facultatem, & vires præbet. Quamquam autem hujus regni finibus tam boni, quam mali continentur, atque adeo omnes homines jure ad illud pertineant: ii tamen præ cæteris summam Regis nostri bonitatem, & beneficentiam expeririuntur, qui ex ejus præceptis integram, atque innocentem vitam degunt. Neque verò hoc illi regnum hereditario aut humano jure obtigit, tametsi genus à clarissimis regibus duceret; sed Rex fuit, propterea quod Deus in illum hominem contulit quiddam potesta-

tis, amplitudinis, dignitatis hominis natura capere posset. Illi igitur totius mundi regnum tradidit, eique omnia, quod jam fieri ceptum est, plene, perfecteque in die judicii subjecit.

FILIIUM PATRIS UNCTUM. His verbis altiora mysteria de Jesu credenda, & contemplanda fidelibus proponuntur, nimirum Filium Dei esse, & verum Deum, sicuti Pater est, qui cum ab æterno genitus est, præterea illum divine Trinitatis secundam personam alii duabus omnino æqualem contemur. Nihil enim impar, & dissimile in divinis personis aut esse, ut fingi animo debet, cum unam omnium essentiam, voluntatem, potentiam agnoscimus. Quod cum multis pateat divine Scripture oraculis, tum præclarissimum illud ostendit Sancti Joannis testimonium: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum; & Deus erat verbum. Sed cum Jesum Filium Dei esse auctimus, nihil terrenum, aut mortale de ejus ortu cogitandum est; verum ortum illum, quo ab omni æternitate Pater Filium genuit, qui ratione percipere atque perfecte intelligere nullo modo possumus, constanter credere, & summa animi pietate colere debemus, ac veluti mysterii admiratione obtupectari, illud cum Propheta dicitur, Generationem ejus cum enarrabit? Hoc igitur credendum est, Filium eandem esse naturæ, ejusdem potestatis, & sapientie cum Patre, ut in Symbolo Nicæno explicatis contemur: ait enim: Et in Jesum Christum filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante omnia secula, Deum de Deo, lumen de

Joa. 1.

Joan. 5.

lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantiali Patri, per quem omnia facta sunt. Ex omnibus autem, quæ ad indicandum modum, rationemque æternæ generationis similitudines afferuntur, illa prolius ad rem videtur accedere, quæ ab animi nostri cogitatione sumitur, quamobrem Sanctus Joannes filium ejus Verbum appellat. Ut enim mens nostra, se ipsam quodammodo intelligens, sti effugit imaginem, quam Verbum Theologi dixerunt: ita Deus, quantum tamen divinis humanis conferri possunt, se ipsum intelligens, Verbum æternum generat: etsi prestat contemplari, quod fides proponit, & sincera mente Jesum Christum verum Deum, & verum hominem credere, & confiteri, genitum quidem, ut Deum, ante omnium seculorum aetates, ex Patre; ut hominem vero, natum in tempore ex matre Maria virgine: & quamquam duplicem ejus nativitatem agnoscamus, unum tamen Filium esse credimus. Una enim persona est, in quam divina, & humana natura convenit. Et quod ad divinam generationem attinet, nullos aut fratres, aut coheredes habet, cum ipse Patris unicus Filius, nos vero hominis figmentum, & operi manuum ejus simus. At si humanum ortum consideremus, multos ille non solum fratrum nomine appellat, sed fratrum etiam loco habet; ut una cum eo paterna hereditatis gloriam adipiscantur: ii sunt, qui fide Christum dominum receperunt, & fidem, quam nomine profitentur, re ipsa, & charitatis officiis præstant. Quare primogenitus

in multis fratribus ab Apostolo vocatur.

DOMINUS NOSTRUM. Multa sunt, quæ de Salvatore nostro in sacris litteris dicuntur: quorum alia ut Deus est, alia ut homo, ipsi convenire perspicuum est, quoniam à diversis naturis diversarum proprietates accepit. Igitur verè dicimus Christum esse omnipotentem, æternum, immensum: quod à divina natura habet. Rursum de illo dicimus, passum, mortuum esse, resurrexissè: quæ natura hominum convenire nemo dubitat. Verùm præter hæc, quedam alia utrique natura congruunt, ut hoc loco, cum Dominum nostrum dicimus. Igitur si ad utramque naturam hoc nomen referatur, merito Dominus noster predicandus est. Nam quemadmodum ipse æternus Deus est, uti Pater; ita omnium rerum æque Dominus est, ac Pater; & quemadmodum ipse, & Pater non est alius, atque alius Deus, sed idem plane Deus; ita etiam ipse, & Pater non est alius, atque alius Dominus. Sed reatè etiam multis rationibus, ut homo est, Dominus noster appellatur. Ac primum quidem, quoniam ipse Redemptor noster fuit, atque à peccatis nos liberavit, jure hæc potestatem accepit, ut verè Dominus noster esset; ac diceretur: ita enim Apostolus docet: Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod cum Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum; & omnis lingua constetur, quia Dominus Jesus

Philip.

2.

Matth.

28.

Jesus Christus in gloria est Dei Patri. Atque ipse de se post resurrectionem: Data est, inquit, mihi omnis potestas in celo, & in terra. Ob eam quoque rem Dominus dicitur, quod in una persona duæ naturæ, divina, & humana, conjunctæ sint: hæc enim admirabili conjunctione meruit, ut quavis pro nobis mortuus non esset, tamen Dominus constitueretur, communiter quidem omnium rerum, quæ conditæ sunt, præcipue autem fidelium, qui illi parent, atque summo animi studio inveniunt.

Quantum
Christo
Christo
debeat.

Quod igitur reliquum est, Parochus fidelem populum ad eam rationem cohortabitur, ut sciat æquissimum esse, præ cæteris hominibus, nos, qui ab eo nomen invenimus, Christianique vocamur, & quanta illæ in nos beneficia contulerit, ignorare non possumus, ob id maxime, quod ejus munere hæc omnia fide intelligimus; æquum esse, loquamur, nos ipsos, non secus ac mancipia, Redemptori nostro, & Domino in perpetuum addicere, & consecrare. Et quidem, cum baptismo initiemur, ante Ecclesie fores id profemur; declaravimus enim, nos Satanæ, & mundo renuciare, & Jesu Christo totos nos tradere. Quod si, ut Christianæ militiæ adscriberemur, tam sancta, & solemnè professione nos ipsos Domino nostro devovimus: quo supplicio digni erimus, si postquam Ecclesiam ingressi sumus, Dei voluntatem, & leges cognovimus; postquam sacramentorum gratiam percepimus, ex mundi, & diaboli præceptis, ac legibus vixerimus; perinde ac si cum baptismo abluti

sumus, mundo, & Diabolo, non Christo Domino, ac Redemptori nomen dedissemus? Sed cujus animi amoris facibus non incendat tanti Domini tam benigna, & prope in nos voluntas, qui, tamen nos in potestate sua, & dominatu veluti servos sanguine suo redemptos habeat, ea tamen charitate complectitur, ut non servos vocet, sed amicos, sed fratres? Hæc profectò justissima causa est, atque haud scio an omnium sit maxima, cur eum perpetuo debeamus Dominum nostrum agnoscere, venerari, & colere.

QUI CONCEPTUS EST de Spiritu Sancto; natus ex Maria virgine.

Maximo quidem, & singulari beneficio humanum genus à Deo affectum esse, qui nos è durissimè tyranni servitute in libertatem vindicavit, ex illi, quo superiori articulo declarata sunt, intelligere fideles possunt. At verò si consilium etiam, & rationem, qua potissimum id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus; profecto nihil divina in nos beneficentia, ac bonitate illustrius, nihil magnificentius esse videbitur. Ejus igitur mysterii magnitudinem, quod nobis tantquam salutis nostræ præcipuum caput sacræ litteræ considerandum, passissime proponunt, Parochi à tertii articuli explicatione ostenders incipiet: cujus hæc esse sententiam docebit, nos credere, & confiteri, eum ipsum Jesum Christum unicum, Dominum nostrum, Dei Filium, cum pro nobis humanam carnem suscepit in utero virginis, non ex virili semine, ut alii homi-

Joan.
15.

Matth.
2.

1. Joan.
1.

Rom. 8.

hominet, sed supra omnem naturam ordinem Spiritus Sancti virtute conceptum esse, ita ut eadem persona Deus permanens, quod ex aeternitate erat, homo fieret, quod ante non erat. Ea autem verba ita accipienda esse, ex sacri Concilii Constantinopolitani confessione plane perspicitur; ait enim: Qui propter nostram salutem descendit de caelis: & incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria virgine, & homo factus est. Atque id etiam Sanctus Joannes Evangelista explicavit, ut qui ex ipso Domini Salyatoris pectore, altissimi hujus mysterii cognitionem lassisset; nam cura divini Verbi naturam declararet illis verbis: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum; ad extremum conclusit: Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Verbum enim, quod divine naturae hypostasis est, ita humanam naturam assumpsit, ut una, & eadem esset divina, & humanae naturae hypostasis; ac persona: quo factum est, ut tam admirabilis conjunctio utriusque naturae actiones, & proprietates conservaret, atque, ut est apud Sanctum Leonem magnum illum Pontificem, nec inferiorum consumeret glorificatione, nec superiorum minueret assumptione.

Sed quoniam praetermittenda non est verborum explanatio, doceat Parochus, cum dicimus, Dei Filium Spiritus Sancti virtute conceptum esse, unam hanc divinae Trinitatis personam incarnationis mysterium non conficere. Quamvis enim unus Filius humanam naturam assumpserit, tamen omnes

divinae Trinitatis personae, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, hujus mysterii auctores fuerunt; siquidem illa Christianae fidei regula tenenda est: Omnia quae Deus extra se in rebus creatis agit, tribus personis communia esse, neque ipsam magis quam aliam, aut unam sine alia agere. Quod autem una persona ab alia procedat, hoc nemo omnibus commune esse non potest; nisi Filius à Patre tantum generatur, Spiritus Sanctus à Patre, & Filio procedit. Quidquid verò extra illas ab ipsis proficiscitur, tres personae sine ullo discrimine agunt; atque ex hoc genere Filii Dei incarnatio censenda est. Quamquam verò haec ita se habeat, solent tamen sacrae litterarum recum, quae omnibus personis communes sunt, aliam alii tribuere; quemadmodum summam omnium rerum potestatem Patri, sapientiam Filio, Spiritu Sancto amorem adscribunt. Et quoniam divinae incarnationis mysterium singularem, atque immensam Dei gratiam nos benignitatem declarat, ob eam rem peculiari quadam ratione hoc opus Spiritu Sancto tribuitur. In hoc mysterio quaedam supra naturae ordinem, et quaedam naturae vi effecta esse animadvertimus. Nam, quod ex purissimo virginitatis matris sanguine Christi corpus formatum credimus, in eo naturam humanam agnoscimus: cum illud omnium hominum corporibus commune sit, ut ex matris sanguine formetur. Quod verò, & naturae ordinem, & humanam intelligentiam superat, illud est, simul atque beata Virgo Angelis verbis assentiens dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum ver-

Luc. 1.

verbum tuum: statim sanctissimum Christi corpus formatum, eique anima rationis compos conjuncta est; atque ita in ipso temporis articulo perfectus Deus, & perfectus homo fuit. Hoc autem novum fuisse, atque admirabile Spiritus Sancti opus, nemo dubitare potest, cum servato naturae ordine, nullum corpus, nisi intra praescriptum temporis spatium, hominis anima informari queat. Deinde verò illud accedit, maxima admiratione dignum, quod, ut primum cum corpore anima conjuncta fuit, ipsa etiam divinitas cum corpore, & anima copulata est: quare simul corpus formatum, atque animatum est, corpori, & animae divinitas conjuncta. Ex quo fit, ut eodem temporis puncto perfectus Deus, & perfectus homo esset, & Virgo sanctissima verè, & proprie mater Dei & hominis diceretur, quod eodem momento Deum, & hominem concepisset. Hoc autem ab Angelo ei significatum est, cum ait: Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum: hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Et eventum comprobatum est, quod Isaias praedixit: Ecce Virgo concipiet, & pariet filium. Idem quoque Elisabeth, cum Spiritu Sancto repleta, Filii Dei conceptionem intellexisset, his verbis declaravit: Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Sed quemadmodum Christi corpus ex purissimis integerrime virginitatis sanguinibus sine ulla viri opera, ut antea diximus, verum sola Spiritus Sancti virtute formatum est: ita etiam, ut primum conceptus est, filius animae uberrimam spiritus

Dei copiam, atque omnem charismatum abundantiam accepit. Neque enim, ut aliis hominibus, qui sanctitate, & gratia ornantur, ipsi ad mensuram, ut testatur Sanctus Joannes, dat Deus spiritum; sed omnem gratiam tam affluenter in ejus animam infudit, ut de plenitudine ejus nos omnes acciperimus. Neque tamen Filium Dei adoptivum appellare licet, quamvis spiritum illum habuerit, quo sancti homines filiorum Dei adoptionem consequuntur; nam cum natura Filius Dei sit, adoptionis gratiam, aut nomen in eum convenire nullo modo existimandum est. Haec sunt, quae de admirabili conceptionis mysterio explicanda visa sunt. Ex quibus ut salutaris fructus ad nos redundare possit, illa in primis fideliter memoria repletur, ac sapies cogitare cum animis suis debent, Deum esse, qui humanam carnem assumpsit; eo verò ratione hominem factum, quam mente nobis assequi non licet, ne dum verbis explicare & ob eum denique finem hominem fieri voluisset, ut nos homines filii Dei cresceremur. Haec cum attente consideraverint, tum verò omnia mysteria, quae hoc articulo continentur, humiliter, ac fidei animo credant, & adorent; nec curiose, quod sine periculo vix unquam fieri potest, illa investigare, ac perscrutari velint.

NAVUS EX MARIA VIRGINE.

Haec altera est hujus articuli pars, in qua explicanda Parochus diligenter versabitur, cum fidelibus credendum sit, Jesum Dominum, non solum conceptum Spiritus Sancti

Joan. 3.

Joan. 1.

Joan. 1.

S. Leo

PP.

c

Sancti virtute, sed etiam ex Maria virgine natum, & in luceni editum esse. Cujus mysterii fides quanta cum læticia, & jucunditate animi meditando sit, Angeli vox, qui primus felicissimum novitum mundo attulit, declarat, ait enim: Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo. Tum ex illius celestis militie cantico:

Luc. 2. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, quod Angeli concinerunt, facile est intelligere. Hinc etiam amplissimum illud Dei promissum ad Abraham impleri cooptum est, cui dictum est, fore aliquando, ut in ejus semine omnes gentes benedicerentur. Maria enim, quam verè matrem Dei predicamus, & colimus, quòd eam personam, que simul Deus, & homo erat, peperit, à Davide rege originem duxit. Sed quemadmodum conceptio ipsa nature ordinem prorsus vincit: ita in ortu nihil non divinum licet contemplari. Præterea, quo nihil admirabilius dici omnino, aut cogitari potest, nascitur ex matre sine ulla matris virginitatis diminutione, & quo modo postea ex sepulcro clauso, & obsignato aggressus est, atque ad discipulos clausis januis introivit; vel, ne à rebus etiam, que natura quotidie fieri videmus, discedatur, quo modo solis radii concretam vitri substantiam penetrant, neque frangunt tamen, aut aliqua ex parte ledunt à simili, inquam, & insolis partibus, alicui modo Jesus Christus ex materno alvo, sine ulla matris virginitatis detrimento, editus est; ipsius enim incorruptam, & perpetuam virginitatem verissimis laudibus celebramus. Quod quidem Spi-

ritus sancti virtute affectum est, qui in filii conceptione, & partu, matris ita affuit, ut ei & fecunditatem dederit, & perpetuam virginitatem conservarit. Solet interdum Apostolos Christum Jesum novissimum Adam appellare, eumque primo Adam conferre; nam ut in primo omnes homines morituros, ita in secundo omnes ad vitam revocantur: atque ut Adam, quod ad naturalem conditionem pertinet, humani generis parens fuit, ita Christus gratiæ, & gloriæ auctor est. Ad eum modum nobis etiam licet virginem matrem cum Eva ita conferre, ut priori Eve secunda Eva, que est Maria, respondeat, quemadmodum secundum Adam, hoc est Christum, primo Adam respondere ostendimus. Eva enim, quia serpenti fidem habuit, maledictum, & mortem in humanum genus innoxit: & Maria postquam Angelus credidit, Dei bonitate effectum est, ut benedictio, & vita ad homines perveniret; propter Eam nascimur filii iustitiae: à Maria Jesum Christum accepimus, per quem filii gratiæ regeneramur. Eæ dictum est: In dolore paries filios. Maria hac lege soluta est, ut que, salva virginali pudicitia integritate, sine ulla doloris sensu, ut antea dictum est, Jesum Filium Dei peperit.

Cum igitur tanta, & tam multa sint admirande hujus conceptionis, & nativitatæ sacramenta, & divinæ providentiæ consentaneum fuit, ut ea multis figuris, & orationibus significaretur. Quare huc pertinet sancti Doctores intellexerunt multa, que in variis sacre Scripturæ locis legimus, præcipue verò Portam illam sanctuarii, quam

1. Cor. 15.

Rom. 15.

Gen. 3.

Prophe-
tia &
figura
concep-
tionis
& nati-
vitatæ
Jesu
Christi.

Ezech. quam Ezechiel clauam vidit; item lapidem de monte sine manibus abscisum, ut est apud Daulem, qui factus est magnus mons, & implevit universam terram: deinde Aaron virgam, que una inter virgas principum Israelis germavit: & rubum, quem Moyses vidit ardere, & non comburi. Multis verbis Sanctus Evangelista, Christi nativitatæ historiam descripsit. Quæ de re nihil est, quod plura à nobis dicantur, cum ea lectio Parocho in promptu sit. Danda autem illi est opera, ut hæc mysteria, que ad doctrinam nostram scripta sunt, infixa animo, & mentibus fidelium hærent; primum quidem, ut tanti beneficii commemoratione aliquam gratiam eam auctori Deo referant; deinde, ut æmulum hoc, & singulare humilitatis exemplum eis ante oculos ad imitandum proponat. Quid enim nobis utilius, atque ad animorum nostrorum superbiam, & elationem comprimendam accommodatius esse potest, quam sæpius cogitare, Deum ita seæ humiliare, ut cum hominibus gloriam suam communicet, & hominum infirmitatem, fragilitatemque assumat? Deum hominem fieri; summamque illum, & infinitam majestatem homini ministrare, ad cuius nutum columnæ celi, ut inquit Scriptura, contremiscunt, & pavent, eumque in terra nasci, quem in caelis Angeli adorant? Quid igitur, cum hæc Deus nostra causa faciat, quid inquam, nos, ut illi obsequiamur, facere oportet? quam libenti, atque alacri animo debemus omnia humilitatis officia amare, amplecti, præstare? Videant fideles quàm salutari doctrina Christus nascens

nos instruat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Nascitur egenus: nascitur ut peregrinus in diversorio: nascitur in vili præsepio: nascitur media hieme. Ita enim scribit Sanctus Lucæ Factum est, cum esset ibi, impleti sunt dies, ut parceret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis cum involvit, & reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio. Potuit hæc Evangelista humilioribus verbis omnem caeli, & terre majestatem, & gloriam includere? Neque vero scribit non fuisse locum in diversorio, sed ei non fuisse, qui dicit: Deus est orbis terra, & plenitudo ejus. Quod etiam alius Evangelista testatur est: In propria venit, & sui cum non receperunt.

Hæc cum fideles sibi ante oculos proposuerint, tum veto cogitent, Deum carnis nostre humilitatem, & fragilitatem subire voluisse, ut humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur. Nam illud unum satis declarat excellentiam hominis dignitatem, & præstantiam, que illi divino beneficii tributa est, quod homo fuerit, qui idem vero, & perfectus Deus sit: ut jam gloriosi nobis liceat, filium Dei os nostrum, & carnis nostram esse; quod beatissimus illis spiritibus non licet: namquam enim, ut est apud Apostolum, Angelus apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. Præterea cavendum est, ne maximo nostro malo eveniat, ut, quemadmodum illi in diversorio Bethleem locus, ubi nasceretur, defuit: ita etiam, quando jam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris invenire non possit, ubi in spiritu nascatur.

D Hoc

Luc. 2.

Psal. 49. Joan. 1.

Incar-
nationis
filii Dei
myste-
rium
quanto
pietatis
studio
recolend-
um.

Hebr. 2.

Hoc enim, cum salutis nostre cupidissimus sit, vehementer optat: nam ut ille Spiritus Sancti virtute supra naturæ ordinem homo factus, & natus est, sanctusque, atque adeo sanctitas ipsa fuit: ita nos oportet, non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nasci, ac deinde veluti novam creaturam in novitate spiritum ambulare, sanctitatem illam, ac mensuram integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maxime decet. Hac enim ratione sanctæ huius Filii Dei conceptionis, & nativitatibus imaginem aliquam in nobis ipsis exprimeremus, quam fidei animo credimus, & credentes Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, suscipimus, & adoramus.

**PASSUS SUB PONTIO
Pilato, crucifixus, mortuus,
& sepultus.**

Quantam habeat necessitatem huius articuli cognitio, & quam diligenter Parochus curare debeat, ut fideles dominicæ passionis memoriam sæpissime animo repetant, docet Apostolus, qui nihil aliud se scire testatus est, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum. Quare in hoc argumento omne studium, & opera adhibenda est, ut quæ maxime illustretur, si delectæ tanti benefici commemoratio excitat, totos se ad Dei erga nos amorem, & bonitatem suscipiendam convertant. Fides itaque prior articuli parte (nam altera postea dicitur) illud nobis credendum proponit, Christum Dominum, eum Pontius Pilatus Tiberii Cæsaris jussu Judæam

provinciam administraret, cruci affixum esse; nam captus, irrissus, variis injuriarum, & cruciatuum generibus affectus, denum in crucem sublatum est. Nec vero culquam dubitandum est, ejus animam quod ad inferioriorem partem attinet, ab his cruciatibus liberam non fuisse: nam quod humanam naturam vere assumpsit, necesse est fateri, animo etiam gravissimum dolorem sensitse. Quare inquit: Tristis est anima mea usque ad mortem. Nam etsi persona divine humanæ naturæ conjuncta fuit, tamen propter eam conjunctionem nihil minus passionis acerbiter sentit, quam si ea conjunctio facta non fuisset, cum in una Jesu Christi persona, utriusque naturæ, divine, & humanæ, proprietates servate sint: atque idcirco, quod erat passibile & mortale, passibile & mortale permansit; rursus vero, quod impassibile, & immortale erat, qualem esse divinam naturam intelligimus, suam proprietatem retinuit. Quod autem hoc loco tam diligenter observari videmus, Jesum Christum eo tempore passum esse, quod Pontius Pilatus Judæam provinciam procuraret, id ea re factum esse docet Parochus, quia tante rei, & tam necessariæ cognitio explorator omnibus esse poterat, si religere certum, quod & ab Apostolo Paulo factum legimus, tempus describeretur: tum etiam, quia his verbis declaratur, illam Salvatoris prædicationem exitu comprobatam esse: Tradent, inquit, eum gentibus ad illudendam, & flagellandum, & cruciendum.

Sed quod potissimum in ligno crucis mortem pertulit, hoc etiam

Matth.
26.
Marc.
14.

Cur
Chris-
tus in
ligno
mortem
perpet-
uit.

Deuter.
21.
Et Gal.
3.

1. Tim.
6.

Matth.
20.

divino consilio tribuendum est, ut scilicet, inde mors oriberetur, inde vita resurgeret; serpens enim qui in ligno primos parentes vicerat, victus est à Christo in ligno crucis. Plures ejus rei afferri rationes possunt, quas Sancti Patres latè persecuti sunt, ut ostendamus consentaneum fuisse, Redemptorem nostrum mortem crucis potissimum subire. Verum satis esse Parochus admoneat, si fideles credant illud genus mortis à Salvatore delectum esse, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius, atque accommodatius videretur, quemadmodum certè vulgum turpius, atque indignius esse potuit. Non solum enim apud Gentiles crucis supplicium execrandum, & dedecoris, ignominique plenissimum semper existimatum est; verum etiam in lege Moysis maledictus homo appellatur, qui pendat in ligno. Neque vero Parochus huius articuli historiam prætermittet, quæ diligentissimè à Sanctis Evangelistis exposita est, ut saltem summa ejus mysterii capita, quæ ad confirmandam fidei nostre veritatem magis necessaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam, christiana religio, & fides nititur; eoque posito, reliqua omnia rectè constituta sunt. Nam si quid aliud humane menti, & intelligentiæ difficultatem afferret; certè crucis mysterium omnium difficillimum existimandum est, vixque percipi à nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, & ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere. Sed in hoc, ut docet Apostolus, summam Dei providentiam licet

admirari. Nam, quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. Quare mirandum non est, si Prophete ante Christi adventum, à Apostoli post ejus mortem, & resurrectionem tanoperè laborarant, ut hominibus persuaderent, hunc esse mundi Redemptorem, etque in crucifixi potentatem, atque obedientiam redigerent. Quare Dominus, cum nihil tam ab humana ratione remotum esset, quam crucis mysterium, statim post peccatum nunquam destitit tum figuris, tum prophetarum oraculis filii sui mortem significare. Atque ut de figuris paucas quedam attingamus, Abel primum, qui fratris invidia occisus est, deinde Isaac sacrificium, præterea Agnus, quem Judæi, cum è terra Egypti egredierentur, immolabant, tum serpens æneus, quem Moyses in deserto exaltavit, Christi Domini passionis, ac mortis figuram præmonstrabat. Quod autem ad Prophetas pertinet, quæ multi extiterint, quæ de ea civitate sunt, id verò multò notius est, quam ut explicari hoc loco oporteat. Sed præ cæteris, ut Davidem omnitamus, qui omnia præcipua redemptionis nostre mysteria in palmis complexus est, Isaac oracula tam aperta, & clara sunt, ut rectè dici queat, eum potius rem gestam exposuisse, quam futuram prædixisse.

MORTUUS, ET SEPULTUS.

His verbis Parochus credendum explicabit, Jesum Christum, postquam crucifixus est, verè mortuum,

1. Cor.
1.

Gen.
Exod.
12.
Num.
21.
Joan. 3

D. Hier.

Hoc enim, cum salutis nostre cupidissimus sit, vehementer optat: nam ut ille Spiritus Sancti virtute supra naturæ ordinem homo factus, & natus est, sanctusque, atque adeo sanctitas ipsa fuit: ita nos oportet, non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nasci, ac deinde veluti novam creaturam in novitate spiritum ambulare, sanctitatem illam, ac mensuram integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maxime docet. Hac enim ratione sanctæ huius Filii Dei conceptionis, & nativitatis imaginem aliquam in nobis ipsis exprimemus, quam fidei animo credimus, & credentes Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, suscipimus, & adoramus.

**PASSUS SUB PONTIO
Pilato, crucifixus, mortuus,
& sepultus.**

Quantam habeat necessitatem huius articuli cognitio, & quam diligenter Parochus curare debeat, ut fideles dominicæ passionis memoriam sæpissime animo repetant, docet Apostolus, qui nihil aliud se scire testatus est, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum. Quare in hoc argumento omne studium, & opera adhibenda est, ut quæ maxime illustretur, si delectæ tanti benefici commemoratio excitat, totos se ad Dei erga nos amorem, & bonitatem suscipiendam convertant. Fides itaque prioræ articuli parte (nam altera postea dicitur) illud nobis credendum proponit, Christum Dominum, eum Pontius Pilatus Tiberii Cæsaris jussu Judæam

provinciam administraret, cruci affixum esse; nam captus, irrissus, variis injuriarum, & cruciatuum generibus affectus, demum in crucem sublatum est. Nec vero culquam dubitandum est, ejus animam quod ad inferioriorem partem attinet, ab his cruciatibus liberam non fuisse: nam quod humanam naturam vere assumpsit, necesse est fateri, animo etiam gravissimum dolorem sensitse. Quare inquit: Tristis est anima mea usque ad mortem. Nam etsi persona divine humanæ naturæ conjuncta fuit, tamen propter eam conjunctionem nihil minus passionis acerbitatem sensit, quam si ea conjunctio facta non fuisset, cum in una Jesu Christi persona, utriusque naturæ, divine, & humanæ, proprietates servate sint: atque idcirco, quod erat passibile & mortale, passibile & mortale permansit; rursus vero, quod impassibile, & immortale erat, qualem esse divinam naturam intelligimus, suam proprietatem retinuit. Quod autem hoc loco tam diligenter observari videmus, Jesum Christum eo tempore passum esse, quod Pontius Pilatus Judæam provinciam procuraret, id ea re factum esse docet Parochus, quia tante rei, & tam necessariæ cognitio explorator omnibus esse poterat, si religere certum, quod & ab Apostolo Paulo factum legimus, tempus describeretur: tum etiam, quia his verbis declaratur, illam Salvatoris prædicationem exitu comprobatam esse: Tradent, inquit, eum gentibus ad illudendam, & flagellandum, & cruciendum.

Sed quod potissimum in ligno crucis mortem pertulit, hoc etiam

Matth.
26.
Marc.
14.

Cur
Chris-
tus in
ligno
mortem
perpet-
uit.

Deuter.
21.
Et Gal.
3.

1. Tim.
6.

Matth.
20.

divino consilio tribuendum est, ut scilicet, inde mors oriberetur, inde vita resurgeret; serpens enim qui in ligno primos parentes vicerat, victus est à Christo in ligno crucis. Plures ejus rei afferri rationes possunt, quas Sancti Patres latè persecuti sunt, ut ostendamus consentaneum fuisse, Redemptorem nostrum mortem crucis potissimum subire. Verùm satis esse Parochus admoneat, si fideles credant illud genus mortis à Salvatore delectum esse, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius, atque accommodatius videretur, quemadmodum certè vulgum turpius, atque indignius esse potuit. Non solum enim apud Gentiles crucis supplicium execrandum, & dedecoris, ignominique plenissimum semper existimatum est; verùm etiam in lege Moysis maledictus homo appellatur, qui pendat in ligno. Neque vero Parochus huius articuli historiam prætermittet, quæ diligentissimè à Sanctis Evangelistis exposita est, ut saltem summa ejus mysterii capita, quæ ad confirmandam fidei nostre veritatem magis necessaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam, christiana religio, & fides nititur; eoque posito, reliqua omnia rectè constituta sunt. Nam si quid aliud humane menti, & intelligentiæ difficultatem afferret; certè crucis mysterium omnium difficillimum existimandum est, vixque percipi à nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, & ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere. Sed in hoc, ut docet Apostolus, summam Dei providentiam licet

admirari. Nam, quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. Quare mirandum non est, si Prophete ante Christi adventum, à Apostoli post ejus mortem, & resurrectionem tanoperè laborarant, ut hominibus persuaderent, hunc esse mundi Redemptorem, & eoque in crucifixi potentatem, atque obedientiam redigerent. Quare Dominus, cum nihil tam ab humana ratione remotum esset, quam crucis mysterium, statim post peccatum nunquam destitit tum figuris, tum prophetarum oraculis filii sui mortem significare. Atque ut de figuris pauca quedam attingamus, Abel primum, qui fratris invidia occisus est, deinde Isaac sacrificium, præterea Agnus, quem Judæi, cum è terra Egypti egredierentur, immolabant, tum serpens æneus, quem Moyses in deserto exaltavit, Christi Domini passionis, ac mortis figuram præmonstrabat. Quod autem ad Prophetas pertinet, quæ multi extiterint, quæ de ea civitate sunt, id verò multò notius est, quam ut explicari hoc loco oporteat. Sed præ cæteris, ut Davidem omnitamus, qui omnia præcipua redemptionis nostre mysteria in palmis complexus est, Isaac oracula tam aperta, & clara sunt, ut rectè dici queat, eum potius rectam gestam exposuisse, quam futuram prædixisse.

MORTUUS, ET SEPULTUS.

His verbis Parochus credendum explicabit, Jesum Christum, postquam crucifixus est, verè mortuum,

1. Cor.
1.

Gen.
Exod.
12.
Num.
21.
Joan. 3

D. Hier.

Joan. 1.
Rom. 5.
Et 7.

1. Cor.
2.

1. Cor.
2.

28
 tuum, ac sepultum esse. Neque vero sine causa hoc separatim fidelibus credendum proponitur, cum non defuerit, qui eum in cruce mortuum negarent. Illi igitur errori hanc fidei doctrinam Sancti Apostoli merito oppositam censuerunt; & eorum articuli veritate dubitandi nulli omnino locus reliquitur. Nam omnes Evangeliste consentiunt, Jesum spiritum emisisse. Præterea, cum Christus, verus, & perfectus homo fuerit, verè etiam mori potuit: moritur autem homo, cum anima separatur à corpore. Quare cum Jesum mortuum esse dicimus, id significamus, ejus animam à corpore divisam esse; neque tamen concedimus divinitatem sejunctam à corpore: quin potius constanter credimus, & confitemur, animam ejus à corpore divisam, divinitatem tamen corpori in sepulchro, tum animæ apud inferos conjunctam semper fuisse. Decēbat autem Filium Dei mori, ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est Diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti. Sed illud in Christo domino singulare fuit, quòd tunc mortuus est, cum ipse mori decrevit, & mortem non tam aliena vi illatum, quam voluntariam obiit. Nec verò mortem solum, sed locum etiam, & tempus, in quo moreretur, ipse sibi contulit; ita enim Isaias scripsit: Oblatus est, quia ipse voluit. Atque idem Dominus de se ante passionem dixit: Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam: nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso: potestatem habeo ponendi eam, & po-

testatem habeo iterum sumendi eam. Quod autem ad tempus, & locum attinet, cum Herodes ejus vite insidiaretur, ipse inquit: Dicite vulpi illi, ecce ejicio demonia, & cras, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertio die consummor: veritatem oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare: quia non capit Prophetiam perire extra Hierusalem. Ille igitur nihil invitus, aut coactus fecit, sed ipse sese volens obtulit, atque inimicis suis obviam procedens dixit: Ego sum; & sponte sua ea omnia supplicia pertulit, quibus illum injuste, & crudeliter affecerunt. Quo quidem nihil ad commovendos animi nostri sensus majorem vim habere potest, cum penas, tormentaque ejus, omnia cogitatione perpendimus. Nam si quispiam nostra causa omnes dolores patitur, non quos ipse sua voluntate suscipit, sed quos vitare nequeat; hoc verò haud magni beneficii loco à nobis ponetur: verum si nostro tantum nomine mortem, quam defugere poterat, libenter occumbat, profectò hoc beneficii genus tantum est, ut omnem non solum referre, sed etiam habenda gratie facultatem vel gratissimam quoque eripiat. Ex quo Jesu Christi anima, & eximia charitas, ejusque divinum, & immensum in nos meritum percipi potest.

Jam verò quod sepultum fuisse confitemur, hoc quidem veluti articuli pars non constituitur, quòd novam aliquam difficultatem habeat, præter ea, que jam de morte dicta sunt. Nam si Christum mortuum credimus, facile etiam nobis persuaderi potest, eum sepultum esse. Verum hoc additum est primam,

Luc. 13.

Joan. 13.

Matth. 27.
 Marc. 15.
 Luc. 23.
 Joan. 19.
 Psalm. 15.
 Act. 2.

Sepultura Christi cur expressa mentio, & quid de illius passione medi- tandum.

nám, ut minus dubitare de morte liceat, cum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si ejus corpus sepultum probens: deinde, ut resurrectionis miraculum magis declararet, atque eluceat. Neque verò hoc solum credimus, Christi Corpus sepultum esse, sed illud præcipue his verbis credendum proponitur, Deum sepultum esse: quemadmodum ex fidei catholicæ regula verissimè etiam dicimus, Deum mortuum, & ex Virginitate natum esse; nam cum divinita nunquam divisa fuerit à corpore, quod in sepulchro conditum est; rectè confitemur Deum sepultum esse. Ac de genere quidem, & loco sepulture illa Parochostatis erunt, que à Sanctis Evangelistis dicta sunt. Duo verò in primis observanda sunt, alterum, Christi corpus in sepulchro nulla ex parte corruptum esse; de quo Propheta ita vaticinatus erat: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Alterum est, quod ad omnes hujus articuli partes attinet, sepulturam scilicet, passionem etiam, & mortem Christo Jesu, ut homini, non ut Deo convenire; nam pati, & mori, in humanam tantum naturam cadunt; quamvis Deo etiam hæc omnia tribuantur; quoniam de illa persona, que simul perfectus Deus, perfectus homo fuit, rectè dici percipiuntur est. His cognitis, ea de Christi passione, & morte Parochus explicabit, ex quibus tanti mysterii immensitatem, si non comprehendere, contemplari saltem fideles possint. Ac primum quidem considerandum est, quis ille sit, qui hæc omnia patitur. Et quidem nullis verbis ejus dignitatem ex-

plicare, aut mente comprehendere possumus. Sanctus Joannes Verbum esse dicit, quod erat apud Deum. Apostolus magnificis verbis describit in hunc modum: Esse eum, quem Deus constituit heredem universorum, pro quem fecit & sæcula: qui est splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, qui portat omnia veritate virtutis sue. Hic igitur purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis. Atque ut uno verbo complectamur, patitur Jesus Christus, Deus & homo: patitur creator pro iis, quos ipse condidit: patitur Dominus pro servis: patitur is, per quem Angeli, homines, celi, elementa facta sunt, ille, inquam, in quo, per quem, & ex quo sunt omnia. Quare mirandum non est, si, et eo tunc passionum tormentis commoto, totum etiam ædificium concussum est. Nam, ut inquit Scriptura, Terra mota est, & petre scissæ sunt: tenebræ etiam factæ per universam terram, & sol obscuratus est. Quod si mutæ etiam res, & sensu carentis creatoris sui passionem luserunt, contemti fideles quibus lacrymis ipsi, tangunt vivi lapides hujus ædificii, dolorem suum declarare debeant.

Jam verò causæ etiam passionis exponenda sunt, ut eò magis divine erga nos charitatis magnitudo, & vis appareat. Si quis igitur querat, que causa fuerit cur Filius Dei accesserim passionem subierit, hæc potissimum fuisse inveniet, præter hæreditariam laborem primorum parentum, vitia: & peccata, que homines à mundi origine usque ad hanc diem admiserunt, ac deinceps usque ad consummationem sæculi admitturi sunt.

Joan. 1.

Hebr. 1.

Matth. 27.

Luc. 23.

Passio- nis Christi causa, & de gravitate re laben- tium.

Matth. 27.

Marc. 15.

Luc. 23.

Joan. 19.

Hebr. 2.

Isai. 53.

Joan. 10.

sum. Hoc enim in passione, & morte Filii Dei Salvator noster spectavit; ut omnium etiam peccata redimeret, ac deleteret, & pro eis Patri abunde, cumulateque satisfaceret. Illud etiam accedit ad augendam rei dignitatem; quod non solum Christus pro peccatoribus passus est, sed etiam peccatorum omnium, quas peritit, peccatores & auctores, & ministri fuerunt; de quo Apostolus admonet, ita ad Hebræos scribens: Recogitate eam, qui talem sustinuit à peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini, animis vestris deficientes. Atque hac culpa omnes teneri iudicandum est, qui in peccata sepius prolabantur. Nam cum peccata nostra Christum Dominum impulerint, ut crucis supplicium subiret; profecto qui flagitis, & sceleribus voluntarius, rursus, quod in ipso est, cruciuntur in semetipsis Filium Dei, & ostentant habent. Quod quidem scelus eo gravius in nobis videtur potest, quam fuerit in Iudæis, quod illi, eodem Apostolo teste, si cognovissent, nunquam Dominum glorie crucifixissent; nos autem & nosse eum profiteamur; & tamen, factis negantes, quodammodo violentas ei manus videmur inferre. Sed à Patre etiam, & à semetipso Christum Dominum traditum esse sacris litteræ testatur: ait enim apud Isaiam: Propter scelus populi mei percussit eum. Et paulo ante Idem Propheta, cum Dominum plagis, & viduerebibus affectum Spiritu Dei plenus videret, dixit: Omnes nos quasi oves erravimus; unusquisque in viam suam declinavit, & posuit Dominum in eo iniquitatem

omnium nostrum. De Filio autem scriptum est: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum. Sed eandem rem Apostolus gravioribus etiam verbis expressit; cum tamen ex altera parte vellet ostendere, quantum nobis de immensa Dei misericordia & bonitate sperare liceat: ait enim: Qui etiam proprio Filio suo non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Sequitur nunc, ut quanta fuerit passiois acerbitas, Parochus doceat; quamquam si memoria tenemus, sudorem Domini factum ut guttas sanguinis decurrentis in terram, cum ille tormenta, & cruciatus animo perciperet, quibus paulo post afficiendus erat; facile ex eo unusquisque intelliget, nihil ad illum dolorem addi potuisse. Nam si malorum imminentium cogitatio tam acerbam fuit, id quod sanguinis sudor declaravit; quid ipsam perpersionem fuisse existimandum est? Sed tamen Christum Dominum summam tum animi, tum corporis doloribus affectum esse constat. Ac primum quidem nulla fuit ejus corporis pars, que gravissimas penas non senerit; nam & pedes & manus clavibus cruci affixe, caput splinis contortum, & arduine percussum, facies spatibus sedata, alapis cæca, totum corpus flagellis verberatum est. Proterea omnium & generum, & ordinum homines convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus. Gentes enim & Judæi passiois auctores, & ministri fuerunt: Judas enim prodidit, Petrus negavit, ceteri omnes deseruerunt.

Isai. 53.

Rom. 8.

Luc. 22.

Luc. 22.

Ad Col.

1.

2. Cor.

7.

Psalm.

2.

Matt.

26.

Jam

Marc. Jam verò in cruce ipsa acerbissimam ne, an ignominiam, an utrumque simul quæremus? Ac profecto nullum sut turpius genus mortis, aut acerbissimum excogitari eo potuit, quo affici non nisi nocentissimi, & sceleratissimi homines consueverunt, & in quo summi doloris, & cruciatus sensus, mortis diuturnitas vehementiorem efficebat. Augebat autem penarum magnitudinem ipsa Christi Jesu corporis constitutio, & habitus: quod quidem cum Spiritu Sancti virtute formatum esset; multo perfectius, & temperatius fuit, quam aliorum hominum corpora esse possunt; atque ideo acriorem quoque sentendi vim habuit, & gravius tormenta illa omnia perpessus est. Quod vero ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare potest, quin summus in Christo fuerit: Sanctis enim hominibus, quicumque supplicia, & cruciatus pertulerunt, non defuit animæ solatium divinitus datum, quo recreati, tormentorum vim æquo animo ferre possent: immo vero in cruciatus plerique intima lætitia efferebantur; ait enim Apostolus: Gaudeo in passionibus pro vobis; & adimpleo ea, que desunt passionum Christi in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia. Et alibi: Repletus sum consolatione in superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Verum Christus Dominus amarissime passionis calicem; quem bibit, nulla suavitate permixta temperavit; humanæ enim nature quam assumpserat, sentire omnia tormenta permisit, non secus, ac si homo, non etiam Deus fuisset.

Reliquum modo est, ut com-

moda etiam, & bona, que ex passione Domini percipimus, à Parochio accurate explicentur. Primum igitur Domini passio peccati liberatio fuit: nam, ut est apud Sanctum Joannem: Dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Et Apostolus inquit: Convinificabit vos, donans vobis omnia delicta, delens quod adversum nos erat chrithographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci. Deinde à demoneis tyrannide nos eripuit, ipse enim Dominus inquit: Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras: & ego, si exaltatus fuero à terra, & omnia traham ad me ipsum. Ponam preterea peccatis nostris debitam persolvit. Tum vero, quia nullum gratius, & acceptius Deo sacrificium afferri potuit, Patri nos reconciliavit, eumque nobis placatum, & propitium reddidit. Postremo, quoniam peccata sustulit, celorum etiam aditum, communi humani generis peccato interclusum, nobis patefecit. Atque id Apostolus significavit illis verbis: Habemus fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi. Neque vero in veteri lege hujus mysterii figura, & imago quædam defuit; nam illi, quibus interdictum erat, ne in patriam ante summi Sacerdotis mortem revertentur, hoc significabant, nemini, quamvis justè, & pie vixisset, aditum in celestem patriam patere, antequam summus ille, atque æterus Sacerdos Christus Jesus mortem obiret: qua quidem obita, statim celi foris patuerant illi, qui Sacramentis expiati, fideque, spe, & charitate pro-

Apoc. 1.

Col. 2.

2. Joan.

12.

Hebr.

10.

Num.

35.

præditi, passionis ejus participes fuerit. Hæc autem omnia maxima, & divina bona Parochus docebit ex Domini passionis ad nos pervenisse; primum quidem, quia est integra, atque omnibus numeris perfecta satisfactio, quam admirabili quadam ratione Jesus Christus pro peccatis nostris Deo Patri persolvit. Neque verè pretium, quod pro nobis persolvit, debitis nostris par solum, & æquale fuit, verum ea longè superavit. Deinde sacrificium Deo acceptissimum fuit; quod cum illi Filius in ara crucis obtulit, Patris iram, atque indignationem prope mitigavit, atque hoc nomine Apostolus usus est, cum inquit: Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis. Præterea redemptio, de qua est apud

Ad Eph.
5.

1. Petr.
1.

Ad Gal.
3.

Apostolorum Principem: Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione patrum traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati. Et Apostolus docet: Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Verum, præter hæc immensa beneficia, illud etiam vel maximum consecuti sumus, ut in hac nova passione, omnium virtutum clarissima exempla habeamus; nam & patientiam, & humilitatem, & eximiam charitatem, & mansuetudinem, & obedientiam, & summam animi constantiam, non solum in perferendis propter justitiam doloribus, sed etiam in morte optetenda ita ostendit, ut verè dicere possimus, Salvatorem nostrum, quæcumque vite præcepta toto prædicationis

sue tempore verbis nos docuit, ea omnia uno passionis die in se ipso expressisse. Atque hæc breviter de Christi Domini saluberrima passione & morte dicta sint. Utinam vero hæc mysteria in animis nostris assidue versentur, & una cum Domino pati, & mori, & sepeliri discamus; ut deinde, abjecta omni sordè peccati, ad novam vitam cum illo resurgentes, aliquando tandem, ipsius gratia, & misericordia, digni simus, qui celestis regni, & gloriæ participes efficiamur.

**DESCENDIT AD INFEROS,
tertia die resurrexit à mortuis.**

Maximè quidem refert nosse gloriam quædam refert nosse gloriam sepulture Domini nostri Jesu Christi, de qua proxime dictum est; sed plus interest fidelis populi, cognoscere illustres triumphos, quos ex devicto Diabolo, & spoliatis inferorum sedibus, deportavit: de quibus, simulque de resurrectione dicendum est. Qui locus est separatim per se rectè tractari possit; nos tamen, sanctorum Patrum auctoritatem secuti, cum cum descendi ad inferos conjugendum putavimus. Ejus igitur priori parte hæc nobis credendum proponitur, Christo jam mortuo, ejus animam ad inferos descendisse, ibique tandem mansisse, quamdiu ejusdem corpus in sepulchro fuit. His autem verbis simul etiam confitemur, eandem Christi personam eo tempore & apud inferos fuisse, & in sepulchro jacuisse. Quod quidem cum dicimus, nemini mirum videri debet: propterea quod, ut sæpe jam docuimus, quamvis anima à corpore discesserit, nunquam tamen

tamen divinitas vel ab anima, vel à corpore separata est.

De multiplici vocis, Inferni, significatione: ubi de Purgatorio animatum.

Sed quoniam articuli explanationi plurimum lucis afferre potest, si Parochus prius doceat, quid hoc loco inferorum vocabulo intelligendum sit, monere oportet, inferos hoc loco pro sepulchro accipi, ut quidam non minus impie, quam imperite putaverunt; superiori enim articulo, Christum Dominum sepultum esse, adcoeli sumis; nec ulla causa erat, cur in fide tradenda alio, & quidem obscuriori loquendi genere idem à Sanctis Apostolis repeteretur: verum inferorum nomen adita illa receptacula significat, in quibus animæ detinentur, quæ celestem beatitudinem non sunt consecute.

Phil. 2.

Act. 2.

Ita vero sacre litteræ hæc vocem multis in locis usurpant; nam apud Apostolum legimus: in nomine Jesu omne ggen flexi caelestium, terrestrium, & inferorum; & in Actis Apostolorum Divus Petrus testatur, Christum Dominum suscitatum soluti doloribus Inferni. Neque tamen ea receptacula unius, & ejusdem generis sunt omnia; est enim veterum, & obscurissimus carcer, ubi perpetuo, & inextinguibili igne dampnatorum animæ simul cum immundis spiritibus torquentur, qui etiam gehenna, abyssus, & propria significatione Infernus vocatur. Præterea est purgatorius ignis, quos piorum animæ ad definitum tempus cruciate expiantur, ut eis in æternam patriam ingressus patere possit, in quam nihil inquinatum ingreditur. Ac de hujus quædam doctrine veritate, quam & scripturarum testimoniis, & Apostolicæ traditione confirmatam esse Sancta

Concilia declarant, eo diligentius, & sæpius Parochus discernendum erit, quod in ea tempora incidimus, quibus homines sanctorum doctrinam non sustinent. Tertium postmodum receptaculi genus est, in quo animæ sanctorum ante Christi Domini adventum excipiebantur; ibique sine ullo doloris sensu, beata redemptionis expectantur, quæta habitatione fruebantur. Horum igitur piorum animæ, qui in Sion Abrahæ Salvatorem expectabant, Christus Dominus ad inferos descendens liberavit. Nec vero existimandum est, eum sic ad inferos descendisse, ut ejus tantummodo vis æ virtus, non etiam anima, eo perveniret: sed omnino credendum est, ipsam animam re, & presentia ad inferos descendisse: de quo extat firmissimum illud Davidis testimonium: Non dereliquis animam meam in Inferno. Verum etsi Christus ad inferos descendit, nihil de ejus summa potestate detractum est: neque ejus sanctitatis splendor macula aliqua aspersus: cum potius hoc facti veritatis esse omnia, quæ de illius sacritate celebrata erant, eumque Filium Dei esse, quemadmodum antea tot prodigiis declaraverat, aptissime comprobatur sit. Id quod facile intelligemus, si causas, cur Christus, & alii homines in ea loca venerint, inter se conferamus. Ceteri enim omnes captivi descendunt: ipse vero inter mortuos liber, & victor, ad profligandos demones, à quibus illi obnoxii inclusi, & constructi tenebantur, descendit. Præterea alii omnes, qui descendunt, partim peccatis acerbissimis torqueantur, partim vero, ut alio doloris

Psalm.

15.

Psalm.

87.

senari carerent, tamen Dei aspectu privati, & spe beate glorie, quam expectabant, suspensi torquebantur. At Christus Dominus descendit, non ut aliquid pateretur, verum ut sanctos, & justos homines ex misera illius custodia misericordia liberaret, eisque passionis sue fructum impertiret. Quod igitur ad inferos descendit, nulla procerus de summa ejus dignitate, & potestate dimittio facta est.

*Quibus
locus
ad inferos
descenderit.*

His expositis, docendum erit, propterea Christum Dominum ad inferos descendisse, ut, ereptis demonum spoliis, sanctos illos patres, ceterosque pios & carere liberatus secum adduceret in celum, quod ab eo admirabiliter, summaque cum gloria perfectum est. Statim enim illius aspectu clarissimam lucem captivis stultis, eorumque animas immensa letitia, gaudioque implevit: quibus etiam optatissimam beatitudinem, que in Dei visione consistit, impertivit. Quo facto, id comprobatum est, quod latroni promiserat illis verum: Hodie mecum eris in paradiso. Hanc vero piorem liberationem Oseas tanto ante prederat in hunc modum: Ero mors tua, & mors; mortuus tuus ego inferne. Hoc etiam significavit Zacharias Propheta, cum ait: Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Id ipsum denique expressit Apostolus illis verbis: Expolians principatus, & potestates, tradidit confisidentem palam triumphans illos in semetipso. Verum, ut hujus mysterii vim melius intelligamus, sepe illud memoria repetere debemus, pios homines non solum qui post adventum Do-

mini in lucem editi erant, sed qui illum post Adam antecesserant, vel qui usque ad finem sæculi futuri sunt, ejus passionis beneficio salutem consecutos esse. Quamobrem antequam ille moreretur, ac resurgeret, cœli porte nemini unquam patuerant: sed piorum anime, cum e vivis excessissent, vel in sinum Abraham deferbantur, vel quod etiam hunc eis contingit, quibus aliquid situndum, & persequentum est, Purgatorii igne expiabantur. Est illa præterea causa, cur descenderit ad Inferos Christus Dominus, ut ibi etiam, quemadmodum in celo, & in terris, vim suam, potestatemque declararet, & omnino, ut in nomine ejus omne genu flecteretur celestium, terrestrium, & infernorum. Quo loco qui summam Dei benignitatem in genus humanum non admittent, & obstupescat, qui hunc modo pro nobis acerbissimam mortem subire, sed inimas etiam terre partes penetrare voluerit, ut sibi carissimas animas, in se ereptas, ad beatitudinem traderet?

Sequitur altera articuli pars: in qua explicanda, quantum laborare Parochus debeat, declarat illa Apostoli verba: Memor esto, Dominum Jesum Christum resurrexisse a mortuis: quod etiam Testamento præcipit, idem etiam religio animarum curatoribus præceptum esse dubitandum non est. Ea autem articuli est sententia: Postquam Christus Dominus sexta feria, hora diei nona, in cruce spiritum emisit, & eadem die vespere sepultus est ab ejus discipulis, qui Pilati præsidis permissu corpus Domini è cruce depositum in propinquâ horti monumentum novum

*De glorioso
resurrectionis
Christi
mysterio.*
2. Tim.

*Ad
Phil. 2.*

intulerunt; tertio à morte die, qui fuit Dominicus, summo mane illius anima corpori iterum conjuncta est: atque ita is, qui triduum illud mortuus fuerat, ad vitam, ex qua æternam discesserat, rediit, & surrexit. Sed resurrectionis voce non illud solum intelligendum est, Christum à mortuis excitatum esse, quod multis aliis commune fuit, sed sua vi, ac virtute resurrexisset; quod proprium in illo fuit, & singulare. Neque enim natura patitur, nec ulli homini concessum est, ut se ipsum possit virtute sua à morte ad vitam revocare. Hoc vero summæ Dei potestati tantummodo reservatum est, ut ex illius Apostoli verbis intelligimus: Et si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. Quæ quoniam neque à Christi corpore in sepulchro, neque ab anima, cum ad inferos descendisset, sejuncta unquam fuit, divina vis tum in corpore inerat, quæ animæ iterum conjungi, tum in anima, quæ ad corpus denuo reverti posset: quo & licuit sua virtute reviviscere, atque à mortuis resurgere. Id vero David spiritu Dei plenus prædixit his verbis: Salvavit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus. Deinde ipse Dominus diviso oris sui testimonio confirmavit: Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam, & potestatem habeo ponendi eam, & iterum sumandi eam. Judæis etiam ad confirmandam doctrinæ veritatem dixit: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Quod quidem tametsi de templo illo magnifice ex lapidibus structo intelligerent; ille tamen, ut Scripture verbis eodem in loco declaratum

est, dicebat de templo corporis sui. Quamvis autem in scripturis iterum legamus, Christum Dominum à Patre suscitatum esse: hoc ad eum, ut ad hominem, referendum est: quemadmodum illa rursus ad eundem, ut Deum, spectant, quibus significatur, eam sui virtute resurrexisset.

Sed illud etiam præcipuum Christi fuit, quod ipse primus omnium hoc divino resurrectionis beneficio affectus est: nam in Scripturis & primogenitus ex mortuis, & primogenitus mortuorum vocatur. Atque, ut est apud Apostolum, Christus resurrexit à mortuis, primitie dormientium: quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine, primitie Christus: deinde illi, qui sunt Christi. Quæ quidem verba de perfecta resurrectione interpretanda sunt, quæ ad immortalem vitam, omni prope moriendi necessitate sublata, excitantur. Atque in eo genere Christus Dominus primum locum obtinet: nam si de resurrectione loquamur, hoc est de reditu ad vitam, cui iterum moriendi necessitas adjuncta est; ante Christum multi alii à mortuis excitati sunt: qui omnes tamen ea conditione revixerunt, ut eis iterum moriendum esset: at Christus Dominus ita resurrexit morte subacta, & oppressa, ut mori amplius non posset: quod quidem apertissimo illo testimonio confirmatur: Christus resurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur. Quod vero articulo additur,

*Ad Col.
1.
Apost. 1.
Cor. 15.*

Rom. 6.

TERTIA DIE, Parocho explanandum erit, ne fideles arbitrentur, totos ipsos tres dies Dominum in sepulcro fuisse; nam quod integrum naturale diem, partemque tum antecedentis, tum consequentis diei in sepulcro conditus est, ob eam rem verissime dicitur tri-duo in sepulcro jacuisse, et tertia die a mortuis surrexisse. Ut autem divinitatem suam declararet, resurrectionem ad finem seculi differre noluit; rursus verò, ut eum vere hominem, vereque mortuum esse crederemus, non statim post mortem, sed tertio die revixit: quod temporis spatium ad veram mortem comprobandam satis esse videbatur.

Patres primæ Constantinopolitane Synodi huic loco addiderunt, secundum scripturas. Quod quidem ab Apostolo acceptum, in fidei Symbolum propterea transtulerunt, quod resurrectionis mysterium maxime necessarium esse, idem Apostolos docerit his verbis: Si Christus non resurrexit, inanis est ergo predicatio nostra, inanis est & fides vestra, & si Christus non resurrexit, vana est fides vestra: adhuc enim estis in peccatis vestris. Quare D. Augustinus, cum hujus articuli fidem admiraretur, ita scripsit: Non magna est credere, quia mortuus est Christus: hoc & Paganis, & Judæi, & omnes iniqui credunt: hoc omnes credunt, quis mortuus est: fides Christianorum resurrectio Christi est: hoc pro magno habemus, quia credimus eum resurrexisse. Ex quo factum est, ut frequentissime Dominus de sua resurrectione locutus sit: ne nunquam serè de passione sua cum discipulis collocutus est,

quin de resurrectione loqueretur. Quare cum dixisset: Filius hominis tradetur gentibus, & induetur, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellaverit, occident eum: ad extremum addidit: Et tertia die resurget. Et cum Judæi ab eo peterent, ut aliquo signo, & miraculo doctrinam suam comprobaret, respondit, nullum aliud signum eis datum iri, quam Jone Prophete signum; sicut enim fuit Jona in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic futurum affirmavit, filium hominis in corde terre tribus diebus, & tribus noctibus.

Verum, ut hujus articuli vim, & sensum melius perscipiamus, tria nobis investiganda, & cognoscenda sunt. Primum quidem, quare necesse fuerit Christum resurgere: deinde, qui resurrectionis finis, & scopus sit, & que ab ea utilitates, & commoda in nos sint profecta. Quod igitur ad primum attinet, necesse fuit eum resurgere, ut Dei justitia ostenderetur, à quo maxime decebat eum extolli, qui, ut illi obtemperaret, depressus, atque omni ignominia affectus erat. Hanc Apostolus causam attulit, cum ad Philippenses inquit: Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltavit illum. Preterea, ut fides nostra confirmaretur, sine qua hominis Justitia constare non potest. Illud enim maximo argumento esse debet, Christum Filium Dei fuisse, quod sua virtute à mortuis resurrexit: deinde ut spes nostra aletur, atque sustentetur. Cum enim Christus resurrexerit, certa spe nitimur fore,

Luc. 18.

Luc. 11.
Matth. 12.De necessitate
sine. Et
utilitate
resurrectionis
Jesu
Christi.Ad Pbb.
lip. 2.1. Cor.
15.
1. Thess.
4.1. Pet.
3.

Rom. 4.

1. Cor.
15.

ut nos etiam renargamus: siquidem membra capiti sui conditionem consequantur, necesse est; ita enim Apostolus argumentationem concludere videtur, cum ad Corinthios, & Thessalonicenses scribit, & à Principe Apostolorum Petro dictum est: Benedictus Dominus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secutum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis in hereditatem incorruptibilem. Postremo ob eam etiam rem Domini resurrectionem necessariam fuisse docendum est, ut salutis, & redemptionis nostre mysterium absolveretur. Christus enim morte sua nos à peccatis liberavit; resurgens verò præcipue nobis bona restituit, que peccando amiseramus. Quare est apud Apostolum dictum: Christus traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram. Ne quid igitur humani generis saluti doerest, quemadmodum illum mori, ita resurgere etiam oportuit. Ex his verò, que hæctenus dicta sunt, perspicere possumus, quantum utilitatis Christi Domini resurrectio fidelibus attulerit. In resurrectione enim, Deum esse immortalem, plenum gloriæ, mortis & Diaboli victorem, æternicum: quod de Christo Jesu sine ulla dubitatione credendum, & confendum est. Deinde Christi resurrectio nobis etiam corporis resurrectionem peperit; tum quia ejus mysterii efficiens causa fuit, tum quia ad Domini exemplum resurgere omnes debemus. Nam quod ad corporis resurrectionem attinet, Apostolus ita testatur: Per hominem mors, & per homi-

nem resurrectio mortuorum. Quamcumque enim Deus in redemptionis nostre mysterio egit, ad omnia Christi humanitate, tamquam efficiens instrumentum, usus est. Quare ejus resurrectio instrumentum quoddam fuit ad resurrectionem nostram efficiendam: exemplar verbè dici potest, quoniam Christi Domini resurrectio omnium est perfectissima: ac quemadmodum Christi corpus resurgens ad immortalem gloriam immutatum est, ita nostra etiam corpora, que prius imbecilla, & mortalia fuerant, gloria, & immortalitate ornata restituentur. Ut enim Apostolus docet, Salvatore expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformavit corpus humilitatis nostre, configuratum corpori claritatis sue. Hoc etiam de anima in peccatis mortua dici potest: cui quo pacto Christi resurrectio exemplar proponatur, idem Apostolus his verbis ostendit. Quomodo Christus surrexit à mortuis pro gloriam Patris; ita & nos in novitate vite ambulemus; si enim complacuit facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus. Et parvis interjectis, inquit: Scientes quod Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur: quod enim illi mortuus est peccato, mortuus est senili; quod autem vivit, vivit Deo. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu.

Duo igitur à Corinti resurrectio-nem exempla petere debemus. Alterum est, ut, postquam peccati maculas eluimus, novum vitæ genus instituamus, in quo mortum

Ad Pbb.
lip. 3.Ad
Rom. 6.qua ex
Christi
resurrec-tione
exempli
sumilia
iute-

integritas, innocentia, sanctitas, modestia, iustitia, beneficentia, humilitas eluceant. Alterum est, ut in eo vite instituto ita perseveremus, ut, adjuvante Domino, à iustitie via, quam semel ingressi fuerimus, non excidamus. Neque verò Apostoli verba id solum demonstrant, Christi resurrectionem ad resurrectionis exemplum nobis proponi: verum etiam resurgendi virtutem nobis præbere, vireque, & spiritum largiri, quo in sanctitate, & iustitia permaneamus, ac Dei præcepta servemus, declarant. Nam quemadmodum ex ejus morte non solum peccatis moriendi exemplum capimus, sed virtutem etiam haurimus, qua peccatis moriamur: ita ejus resurrectio ad iustitiam consequendam nobis vires affert; ut deinde pie, & sancte Deum colentes, in novitate vite ambulemus, ad quam resurgimus. Hoc enim maxime resurrectione sua Dominus effecit, ut qui antea cum illo peccatis, & huic sæculo mortui eramus, cum illo etiam ad novam vite institutionem, & disciplinam resurgeremus. Hujus resurrectionis que potissimum signa observanda sint, Apostolus nos admonet. Nam cum inquit: Si consurrexistis cum Christo, quæ vobis sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: plane ostendit, eos, qui vitam, honores, otium, divitias sibi maxime, ubi Christus est, habere cupiunt, verè cum Christo surrexisse. Cum verò addit: Quæ vobis sunt sapite, non que superterram: alteram etiam hanc veluti notam apponit, qua perspicere possimus, cum verè cum Christo surrexerimus; ut enim corporis

affectionem, & valetudinem gustus indicare solet: ita, si, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta, alicui sapiant, isque celestium rerum jucunditatem intimo mentis sensu percipiat, hoc maximo argumento esse potest, eum, qui ita affectus sit, ad novam, & spirituales vitam undè cum Christo Jesu surrexisset.

ASCENDIT AD COELOS,
sedes ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

David Propheta, cum beatam, & gloriosam Domini ascensionem spiritu Dei plenus contempleretur, omnes ad eum triumphum summa lætitia, & gaudio celebrandum illis verbis hortatur, cum inquit: Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis: ascendit Deus in jubilationibus. Ex quo intelligit Parochus, maximo studio hoc mysterium explicandum esse, sibi que diligenter curandum, ut fideles illud non solum fide, & mente percipiant; sed, quoad ejus fieri potest, juvante Domino, lectis etiam, & vita exprime studeant. Quod igitur ad sexti articuli explanationem attinet, in quo potissimum de divino hoc mysterio agitur, à priori ejus parte incipiendum est, & que, ejus sit vis, atque sententia, apeririendam. De Christo enim Jesu illud etiam fideles sine ulla dubitatione credere oportet, eum, perfecto jam & absoluto redemptionis nostre mysterio, ut homo est, in celum corpore, & anima ascendisse: nam, ut Deus est, nunquam ab eo abfuit, ut qui divi-

Ad Phil. 4.

*4. Reg. 2.
Don. 14.
Act. 8.*

Psalm. 46.

divinitate sua loca omnia compleat. Ascendisse autem sua virtute, doceat, non aliena vi sublatum, quemadmodum Elias, qui igneo curru in celum erectus est: vel Habacuc Propheta, vel Philippus Diaconus, qui divina virtute per aërem delati, longinquas terrarum spatia permearunt. Neque verò solum, ut Deus, præpotenti divinitatis virtute in celos ascendit, sed etiam, ut homo est. Quamvis enim naturali vi id fieri non potuerit, tamen virtus illa, qua bestia Christi animus prædita erat, corpus, ut libuit, movere potuit: corpus verò, quod jam gloriam adeptum erat, moventis anime imperio facile parebat. Atque hæc ratione, ut Deus, & ut homo est, Christum in Cælum sua virtute ascendisse credimus. In altera articuli parte hæc sunt: Sedes ad dexteram Patris. Quo loco tropum, id est verbi immutationem licet animadvertere, frequentem in divinis litteris, cum humanas affectiones, & membra, ad nostram intelligentiam accommodantes, Deo tribuimus; neque enim, cum spiritus sit, quidquam in eo corporeum cogitari potest. Sed quoniam in humanis rebus ei majorem honorem tribui exitimamus, qui ad dexteram collocatus est: eandem rem ad cælestia etiam transferentes, ad explicandam Christi gloriam, quam ut homo præ cæteris omnibus adeptus est, eum in Patris dextera esse confitemur. Sedere autem hoc loco non solum, & figuram corporis significat, sed eam regis summæque potestatis, ac glorie firmam & stabilem possessionem, quam à Patre accepit, declarat: de quo ait Apostolus:

Suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in caelestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem: & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro; & omnia subiecta sub pedibus ejus. Ex quibus verbis apparet, hanc gloriam adeo propriam, & singularem Domini esse, ut cuius alicui create nature convenire non possit. Quare alio loco testatur; Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis? Sed articuli sensum Parochus latius explanabit, ascensionis historiam perscrutans, quam Sanctus Lucas Evangelista in Actis Apostolorum admirabili ordine descripsit. In cujus explanatione illud primùm observare oportebit, cætera omnia mysteria ad ascensionem, tamquam ad finem, referri, in eoque omnium perfectionem, & absoluteiorem contineri: nam, ut ab incarnatione Domini omnia religiosa nostre mysteria initium habent; ita ascensione ejus peregrinatio concluditur. Præterea, alia Symboli capita, que ad Christum Dominum pertinent, summam ejus humilitatem, & contemptum ostendunt; neque enim abjectus, aut humilis quidquam cogitari potest, quam quod Filius Dei pro nobis humanam naturam, & imbecillitatem assumpsit, patique, & mori voluerit. At verò, quod tum superiori articulo à mortuis resurrexisset, nunc verò in celum ascendisse, & ad Dei Patris dexteram sedere confitemur, nihil ad ejus summam gloriam, divinamque majestatem declarandam magnificentius dici, aut admirabilius potest.

Jan.

Ad Col. 3.

Christi
in caeli
ascen-
sionis
causa,
& quia
nobis in-
de benefi-
cia.

40

Jam his expositis accuratè edo-
cendum est, cujus rei causa Chris-
tus Dominus in caelos ascendit.
Primum enim ascendit, propterea
quod ejus corpori, quod immor-
talitatis gloria in resurrectione do-
natum fuerat, non terrene hujus,
& obscuræ habitationis locus, sed
altissimum, & splendidissimum caeli
domicilium coevisset: nec verò
solum ut ejus gloria, & regni
solum potiretur, quod sanguine
meruerat, verum etiam ut ea, quæ
ad salutem nostram pertinebant,
curaret: deinde, ut regnum suum
non esse ex hoc mundo, re ipsa
comprobaret; nam mundi regna,
terrena, & fluxa sunt, magnæque
opibus, & carnis potentia nitan-
tur. Christi verò regnum non ter-
renum, quale Judæi expectabant,
sed spirituale, & æternum: itaque
ejus opes, & divitiæ spirituales
esse ipse ostendit, cum suam sedem
in caelis collocavit, in quo quidem
regno illi ditiores, & omnium ho-
norum copia affluentiores existi-
mandi sunt, qui ea, quæ Dei
sunt, diligentius querunt: nam

Jacob.
2.

& Sanctus Jacobus testatur, Deum
elegisse pauperes in hoc mundo,
divites in fide, & heredes regni,
quod reprobavit Deus diligentibus
se. Sed illud etiam Dominus noster
in caelum ascendens efficere voluit,
ut nos eum ascendente mente
& desiderio prosequeremur: nam
quemadmodum morte, & resur-
rectione sua moriendi, & resur-
gendi spiritum exemplum nobis relin-
querat, ita ascensu nos docet,
atque instruit, ut in terris positi,
in caelum nos cogitatione confe-
damus, confidentes nos peregrini

Hebr.
11.
Eph. 2. ac patriam inquirentes civis esse

sanctorum, & domesticos Dei.
Nostra enim, ut idem inquit
Apostolus, conversatio in caelis est.
Jam verò vim, & magnitudinem
impredictabilem honorum, quæ in
nos Dei benignitas effudit, divi-
ni David, Apostolo illis verbis:
Ascendens in altum captivum do-
xit captivitatem, dedit diviti-
minibus. Nam decimo die Spiritum
Sanctum dedit, cujus virtute,
atque libertate complevit præsen-
tem illam fidelium multitudinem,
& verè tum magis illa promissa
periovisit: Expediit vobis, ut
ego vadam: si enim non abiero,
Paracletus non veniet ad vos: si
autem abiero, mittam eum ad vos.
Ascendit etiam in caelum ex Apo-
stoli sententia, ut appareat nunc
vultui Dei pro nobis, & apud
Patrem advocati officio fungatur.
Filioli mei, inquit Sanctus Joan-
nes, hæc scribo vobis, ut non pec-
cetis: sed &, si quis peccaverit,
advocatum habemus apud Patrem
Jesum Christum justum, & ipse
est propitiatio pro peccatis nostris.
Nec verò quidquam est, nisi fide-
lem majorem lætitiæ, & animi fir-
mitatem capere debeant, quam
Jesum Christum patronum curas,
ac deprecatorem salutis nostræ
constituimus esse, cujus sit apud
æternum Patrem summa gratia,

Philip.
3.

Psal.
67.
Eph. 4.
Act. 1.

Joan.
16.

Hebr. 9.
1. Joan.
2.

Joan.
14.

Joan.
20.

Joan.
17.

Matth.
6.

admodum ipse in cæna disci-
pulis futurum prædixerat; quod
quidem ut rei etiam eventus aperte
comprobaret, piorum animas,
quas ab inferis eriperat, secum
in æternæ beatitudinis domicilium
introduxit. Hæc cælestium mune-
rum admirabilem copiam salutaris
illa commodorum series conseruit
est. Primum enim fidei nostræ
merito maximum cumulus accessit:
nam fides eorum rerum est, quæ
sub aspectum non cadunt, atque
ab hominum ratione, ac intelli-
gentia remote sunt. Quare si Do-
minus à nobis non discessisset,
fidei nostræ meritum minueretur:
siquidem à Christo Domino beati
predicantur, qui non viderunt,
& crederent. Præterea Christi in
caelum ascensus ad confirmandam
spem in cordibus nostris magnum
momentum habet: nam quoniam
Christum hominem in Cælum ascen-
disse, & humanam naturam in
dextera Dei Patris collocasse cre-
dimus, magna in spe sumus, fore,
ut nos etiam, ejus membra illic
ascendamus, atque ibi cum capite
nostro conjungamur: quod ipse
Dominus his verbis testatus est:
Pater, quos dedisti mihi, volo,
ut, ubi sum ego, & illi sint mecum.
Deinde hoc quoque vel maximum
beneficium consecuti sumus, quod
amorem nostrum ad caelum rapuit,
ac divino spiritu inflammavit:
nam verissimè dictum est, ibi cor
nostrum esse, ubi thesaurus noster
est. Ac profectò, si Christus Dominus
in terris versaretur, omnis nostra
cogitatio in ipso hominis aspectu,
& consuetudine defixa esset; & il-
lum dumtaxat hominem spectare-
mus, qui nos tantis beneficiis affi-
ceret, cumque terrena quadam

beneficentia prosequeremur: ve-
rum in caelum ascendens, amorem
nostrum spiritualem reddidit, effo-
cigat, ut, qui nunc absentem
cogitamus, eum, ut Deum, vene-
remur, & diligamus. Id autem
partim Apostolorum exemplo in-
telligimus, quibus dum præsens
affuit Dominus, humano ferè sensu
de illo judicare videbatur; partim
verò ipsius Domini testimonio
confirmatum est, cum inquit: Ex-
pedit vobis, ut ego vadam. Nam
imperfectus ille amor, quo Chris-
tum Jesum præsentem diligebant,
divino amore perficiendus erat,
idque Spiritus Sancti adventu:
quare statim addit: Si enim non
abiero, Paracletus non veniet ad
vos. Accedit etiam, quod in ter-
ris domum suam, id est Ecclesiam
amplificavit, qui Spiritus Sancti
virtute, & ductu gubernaretur:
ejus verò universe inter homines
Pastorem, & summum antistitem
Petrum, Apostolorum Principem,
reliquit: tum verò dedit quosdam
quidem Apostolos, quosdam autem
Prophetas, alios verò Evangelistas,
alios autem Pastores, & Doctores.
Atque ita ad dexteram Patris se-
dentes, aliis, atque aliis diversa dona
semper impertitur: nam testatur
Apostolus, unicuique nostrum dæ-
tam esse gratiam secundum men-
suram donationis Christi. Ad ex-
ternum verò, quod antea de mortis,
& resurrectionis mysterio theo-
cumus, idem etiam de ascensu
fidelibus cogitandum est: quamvis
enim Christi passioni salutem, &
redemptionem nostram debeamus,
qui merito suo aditum justis ad
caelum aperuit: tamen ejus ascen-
sus non solum veluti exemplar
nobis propositus est, quo altè

Joan.
16.

Eph. 4.

Eph. 4.

spectare, & spiritu in caelum ascendere discamus, sed divinam etiam virtutem, qua id efficere possimus, largitus est.

INDE VENTURUS EST

judicare vivos, & mortuos.

Tria sunt Domini nostri Jesu Christi ad suam Ecclesiam decorandam, & illustrandam insignia officia, & munera; redemptionis, patrociniis, & iudicii; cum autem superioribus articulis, ab eo genus humanum passione, & morte receptum esse, eodem etiam in caelum nostram causam, & patrocinium in perpetuum susceptum constat: sequitur, ut ejus iudicium hoc articulo declaratur: cujus articuli ea vis est, & ratio, summo illo die Christum Dominum de universo hominum genere iudicaturum esse. Sacra enim litterae duos Filii Dei adventus esse testantur, alterum, cum, salutis nostrae causam, carnem assumpsit, & homo in virginis alvo effectus est: alterum, cum in consummatione saeculi ad iudicandos omnes homines veniret; hic adventus in sacris litteris dies Domini appellatur: de quo Apostolus ait: Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet; & Salvator ipse: De die autem illa, & hora nemo scit. Ac de summo iudicio satis sit illa auctoritas Apostoli: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propriis corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Plena enim est Sacra Scriptura testimoniorum, quae passim Parochis occurrunt, ad rem non solum comprobendam, sed etiam fidelium oculis subicien-

dam; ut, quemadmodum à mundi initio dies ille Domini, quo humanam carnem induit, omnibus optatissimus semper fuit, quod in eo mysterio liberationis suae spem positam haberent; ita deinceps post Filii Dei mortem, & ascensum in caelum, alterum diem Domini vehementissimo studio desideremus, expectantes beatam spem, & adventum gloriae magni Dei.

Sed duo tempora Parochis ad rei explicationem observanda sunt, in quibus unicuique necesse est in conspectum Domini venire, & singularem cogitationum, actionum, verborum denique omnium rationem reddere, demumque iudicium praesentem subire sententiam. Primum est, cum unusquisque nostrum migrat à vita: nam statim ad Dei tribunal sistitur, ibique de omnibus iustissima questio habetur, quaeumque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit unquam; atque hoc privatum iudicium vocatur. Alterum verò, cum uno die, atque uno in loco omnes simul homines ad tribunal iudicii stabunt, ut, omnibus omnium saeculorum hominibus inspectantibus, & audientibus, singuli, quid de ipsis decretum, & iudicatum fuerit, cognoscant: cujus sententiae pronuntiatio impis, & sceleratis hominibus non minima futura est poenarum, & suppliciorum pars; ceteris verò piis, & iusti non parum ex ea premium, fructumque percepturi sunt, cum, qualis quisque in hac vita fuerit, apparebit; hoc autem generale iudicium appellatur: de quo illud necessario ostendendum est, quae causa fuerit, cur, praeter privatum de singulis, alterum etiam de uni-

De duplici ad nos adventu Domini, & de necessitate generalis iudicii.

versis hominibus iudicium exerceretur: nam cum vel ipsis hominibus mortuis interdum superstites sint filii parentum imitatores, reliqui sint liberi, discipuli, exemplorum, orationum, actionum amatorum, ac propagatores, quibus rebus ipsorum mortuorum praemia, & poenas augeri necesse est; cum haec vel utilitas, vel calamitas ad plurimum pertinet, non prius finem habitura sit, quam extremus veniat mundo dies; æquum erat de universa hac rectè, aut perperam factorum, dictionumque ratione perfectam questionem haberi: quod fieri non poterat, nisi facto communi omnium hominum iudicio. Accedit etiam quod, cum piorum fama tempore ledatur, impii verò innocentie laude commendantur, divinae iustitiae ratio postulat, ut pii ereptam injuria apud homines existimationem in publico universorum hominum conventu, & iudicio recuperent; deinde verò boni, & mali homines, quaeumque in vita egerint, cum non sine corporibus egerint, omnino sequitur ut beneficia, sive malefacta ad corpora etiam pertineant, quae actionum ipsarum instrumentum fuerunt. Maxime igitur conveniebat, corporibus una cum omnium animis debita aeternae gloriae praemia, aut supplicia imperiri: quod quidem neque sine omnium hominum resurrectione, neque sine generali iudicio fieri poterat. Postremo, quoniam in adversis, & secundis hominum rebus, quae promiscue nonnunquam bonis & malis eveniunt, probandum erat, nihil non infinita Dei sapientia, & iustitia geri, ac gubernari; par fuit, non solum bonis

praemia, improbis supplicia in futuro saeculo constitui, verum etiam publico, ac generali iudicio dacerat, quo omnibus notiora, & illustriora fierent; atque ut Deo iustitia, & providentia laus ab omnibus tribuere, pro injusta illa querela, qua sancti etiam viri deplorare interdum, ut homines, solebant, cum improbos valentes opibus, & honoribus Achorites animadvertentes: nam Prophetas, Mei, inquit, penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia selavi super iniquos pacem peccatorum videntem. Et paulo post: Ecce ipsi peccatores, & abundantes in aereolo, obtinuerant divitias: & dixi: Ergo sive causa iustificavi eos meum: & lavi inter innocentes manus meas: & fui flagellatus tota die: & castigatio mea in matutinis. Atque haec frequens querela multorum fuit. Ergo necesse erat, ut generale iudicium exerceretur; ut forte homines dicebant, Deum circa cardines caeli perambularent non curare terrena. Haec autem veritatis formula, iure una ex duodecim fidei Christianae articulis constituta est, ut, si quorum animi in providentia & iustitia Dei mutarent, huius doctrinae ratione confirmarentur. Praeterea, proposito iudicio pius recreari, impius terri oportebat, ut, cognita Dei iustitia, illi ne deficerent, hi à malis, aeterni supplicii metu, atque expectatione, revocarentur. Quare Dominus, & Salvator noster, cum de extremo die loqueretur, declaravit futurum aliquando generale iudicium; signaque adventantis ejus temporis descripsit; ut, cum illa viderimus, finem saeculi esse intelligamus;

Psalm.

72.

Job 28.

Matth.

24.

1. Thes.
5.
2. Marth.
24.
Mar. 13.
2. Cor.
5.

44
mus; ac deinde in celum ascendens Angelos misit, qui Apostolos, ejus absentia morentes, his verbis consolarentur: Hic Jesus, qui assumptus est a vobis in celum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in celum.

Christus cur iudex omnium futurus: ac de predictis dicitur: quod autem, ut homo mundum iudicaturus sit, Domini testimonio confirmatur, qui inquit: Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso, & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Decebat autem maxime a Christo Domino hoc iudicium exerceri, ut, cum de hominibus discernendum esset, illi corporeis oculis iudicem videre, & auribus sententiam, que proferebatur, audire possent, & omnino iudicium illud sensibus percipere. Ac preterea æquissimum erat, ut homo ille, qui iniquissimus hominum sententias condemnatus fuerat, omnium deinde iudex sedere ab omnibus conspiceretur. Quamobrem Apostolorum Princeps, cum in Corinthei domo summa Christiane religionis capita exposuisset, docuissetque Christum a Iudaïs in ligno suspensum, atque occisum, tertia verò die ad vitam resurrexisset, subiunxit: Et præcepit nobis, predicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo iudex vivorum, & mortuo-

Act. 10.

rum. Sed tria hæc præcipua signa iudicium antecessura esse, sacre littere declarant, prædicationem Evangelii per universum orbem, discessionem, Antichristum: ait enim Dominus: Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Et Apostolus nos admonet, ne ab aliquo deducamur, quasi instet dies Domini: quoniam, nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, iudicium non fiet. Que autem iudicii forma & ratio futura sit, Parochi ex Danielis oraculis, tum ex Sauctorum Evangeliorum, & Apostoli doctrina facile erit cognoscere. Preterea, sententia, que a iudice pronuntianda, diligentius hoc loco expendenda erit. Christus enim Salvator noster, letis oculis piis a dextera stans intrens, ita de illis iudicium summa cum benignitate pronuntiabit: Venite benedicti Patris mei: possidete regnum, quod paratum est vobis a constitutione mundi. Quibus verbis nihil iucundius audiri posse illi intelligent, qui ea cum impiorum damnatione contulerint, ac cum animo suo cogitaverint, iis verbis pius & iustus homines a laboribus ad quietem, à lacrymarum valle ad summum gaudium, à miseris ad perpetuam beatitudinem, quam illi charitatis officii promeriti fuerint, vocari. Deinde ad eos, qui à sinistra stant, conversus, suam iustitiam in eos effundet his verbis: Discedite a me maldicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus. Prioribus illis verbis, Discedite a me, maxima pena significatur,

Matth. 24.

2. Thes. 2.

Matth. 25.

Matth. 25.

estur, qua impij plectendi erunt, cum à Dei aspectu qui longissimè ejicientur, neque ulla spes eos consolari poterit, fore aliquando, ut tanto bono persolvantur, atque hæc quidem a Theologis pena damni appellata est, quod scilicet impij apud inferos divine visionis luce perpetuò carituri sint. Quod verò additur, Maledicti, mirum in modum auget illorum miseriam, & calamitatem; si enim, cum à divina presentia expellendi essent, aliqua saltem benedictione digni haberentur, hoc profectò magno eis solatio esse potuissent; at quoniam nihil ejusmodi ipsis expectandum est, quod calamitatem leviolem faciat, jure optimo, cum expellantur, divina iustitia eos omni maledictione persequetur. Sequitur deinde, In ignem æternum, quod quidem æternum panarum genus, penam sensus Theologi vocant: propterea quod sensu corporis percipiatur, ut in verberibus, & flagellis, aliòve graviore suppliciorum genere; inter que, dubitari non potest, ignis tormento summum doloris sensum efficere: cui malo cum accedit, ut perpetuum tempus duraturum sit; ex eo ostenditur, damnationem penam omnibus supplicij cummulandam esse; atque hoc magis declarant verba illa, que in extrema sententiæ parte posita sunt: Qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus. Cum enim ita comparatum sit, ut omnes molestias levissimas, si calamitatis nostræ spociam aliquam, & consortem habeamus, cuius prudentia, atque humanitate aliquis ex parte juvari possim: quæ talem erit damnatorum misera, quibus in tantis

Matth. 25.

Matth. 25.

arumis à perditissimorum demomonu societate divelli nunquam licebit? Et hæc quidem sententia in impijs iustissimè à Domino Salvatore nostro ferretur; ut qui omnia vera pietatis opera neglecterint; ac esurienti, ac sitienti nec cibum, nec potum ministraverint, hospitem non exceperint, nudum non operuerint, aut in carcere inclusum, ægrumque non visitarint. Hæc sunt, que Pastores fideles populi auribus sæpissimè inculcare debent: nam hujus articuli veritas fide concepta maximam vim habet ad frenandas pravas animi cupiditates, atque a peccatis homines abstractandos. Quare in Ecclesiastico dictum est: In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis. Ac profectò vix quisquam adeò præcepti in scelera feretur, quem illa cogitatio ad pietatis studium non revocet, fore aliquando, ut ei apud iustissimum iudicem omnium non solum factorum, dictorumque, sed occultissimarum etiam cogitationum ratio reddenda, & pro meritis pena persolvenda sit. Justus verò ad colendam iustitiam magis ac magis incitetur, ac summa lætitia efferatur, necesse est, quoniam etiam in egestate, infamia, cruciatibus vitam degat, cum animum ad eum diem reverti, quo, post ærumosæ hujus vitæ certamina, victor universis hominibus audientibus declarabitur, & divinæ, atque illis quidem æternis honoribus, in calestem patriam receptus, afficietur. Quod igitur reliquum est, hortari fideles oportet, ut optimè vivendi rationem comparent, ad omne pietatis studium se exercent, quod adven-

Ecc. 7.

adventantem magnum illum diem Domini majore cum securitate animi expectare, atque ad eum, ut filios decet, cum summa cupiditate exoptere.

CREDO IN SPIRITUM Sanctum.

Hactenus, quæ ad primam, & secundam Sanctæ Trinitatis personam pertinebant, quantum propositi argumenti ratio postulare videbatur, exposita sunt; sequitur nunc, ut illa etiam, quæ in Symbolo de tertia persona, hoc est de Spiritu Sancto traduntur, explicentur. Quæ in re declaranda omne studium, & diligentiam Pastores adhibebunt, cum homini Christiano non magis liceat hanc partem ignorare, vel de eis minus rectè sentire, quam de aliis superioribus articulis existimandum sit. Quare Apostolos non permisit Ephesios quoddam Spiritus Sancti personam ignorare: à quibus cum quaesisset, an Spiritum Sanctum accepissent, cum illi, nec si Spiritus Sanctus quidem esset, se scire respondissent, statim rogavit: In quo ergo baptizati estis? quibus verbis significavit, distinctam hujus articuli notitiam fidelibus maxime necessariam esse: ex quo cum precipue fructum capiunt, quod cum attentè cogitant, & quicquid habent, Spiritus Sancti munere, & beneficio consecutos esse: tum verò de se ipsis modestius, & humiliter sentire, & in Dei præsidio omnem spem ponere incipiunt; qui primum homini Christiano gradus ad summam sapientiam, & felicitatem esse debet.

Hujus igitur articuli explana-

tionem à vi, & notione, quæ hoc loco Spiritus Sancti vocabulo subjecta est, exordiri oportebit: nam cum illud æquè de Patre, & Filio rectissimè dicatur; (uterque enim Spiritus est, & Sanctus: siquidem Deum spiritum esse confitemur) deinde verò hæc voce Angelis etiam & piorum anime significantur; cavendum est, ne populus verbis ambiguitate in errorem inducatur. Quare docendum est in hoc articulo, Spiritus Sancti nomine tertia Trinitatis personam intelligit quo modo in sacris litteris tum veteris nonnunquam, tum novi testamenti frequenter accipitur: nam David precatur: Et Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me. In libro Sapientie legitur: Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis? Et alibi: Ipse creavit illam in Spiritu Sancto. In novo verò testamento jubemur baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Et Sanctissimam virginem de Spiritu Sancto concepisse legitur. Tum verò à Sancto Joanne ad Christum mittitur, qui nos Spiritu Sancto baptizat; ac plurimis præterea aliis in locis ea vox legitur occurrit. Verum nemo mirari debet, tertie personæ, quemadmodum primæ, & secundæ, proprium nomen tributum non esse, nam secunda persona ideo proprium nomen habet, & Filius dicitur, quia ejus æternus à Patre ortus propriè generatio vocatur, ut in superioribus articulis explicatum est. Ut igitur ortus ille, generationis nomine significatur; ita personam, quæ emanat, propriè Filium appellamus, & à qua emanat, Patrem. Nunc cum tertie personæ productioni proprium nomen impositum non sit, sed spiratio, & processio appelletur; sequitur, ut etiam persona, quæ producitur, suo nomine carat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet, propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, à rebus creatis mutuari cogimur; in quibus quoniam nullam aliam naturæ, & essentia communicandæ rationem, quam generandi virtutem agnoscimus, ob eam causam fit, ut rationem, quæ se ipsum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non possimus. Quare communi SPIRITUS SANCTI nomine tertia persona appellata est: quod quidem illi maxime convenire ex eo intelligimus, quia spirituales vitam in nos infundit, ac sine ejus sanctissimi munus afflatu nihil æterna vita dignum efficere possumus.

*Psalm.
50.
Sap. 9.
Eccl. 1.*

*Matth.
28.
Matth.
1.
Luc. 1.
Joan. 1.*

*Spiritu
Sancti
omnino
Patri,
& Filio
in omni-
bus
agua-
lem es-
se.*

Act. 5.

emanat, Patrem. Nunc cum tertie personæ productioni proprium nomen impositum non sit, sed spiratio, & processio appelletur; sequitur, ut etiam persona, quæ producitur, suo nomine carat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet, propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, à rebus creatis mutuari cogimur; in quibus quoniam nullam aliam naturæ, & essentia communicandæ rationem, quam generandi virtutem agnoscimus, ob eam causam fit, ut rationem, quæ se ipsum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non possimus. Quare communi SPIRITUS SANCTI nomine tertia persona appellata est: quod quidem illi maxime convenire ex eo intelligimus, quia spirituales vitam in nos infundit, ac sine ejus sanctissimi munus afflatu nihil æterna vita dignum efficere possumus.

Verum, explicata vocabuli significatione, docendus in primis erit populus, Spiritum Sanctum Patri, & Filio Deum esse, eidem æqualem, æquè omnipotentem, æternam, & infinitæ perfectionis, summum bonum, ac sapientissimum, ejusdemque cum Patre, & Filio naturæ. Quod quidem illius vocis, in eum dicitur, Credo in Spiritum Sanctum, proprietates satis indicat, quæ, ad exprimentam fidei nostre vim, singulis Trinitatis personis appositæ est. Atque id etiam aperta sacramentum litterarum testimonia confirmant: nam cum Sanctus Spiritus in actis Apostolorum dixisset: Anania, cur tentavit Satanus cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto? mox inquit: Non es mentitus

hominibus, sed Deo: quem prius Spiritum Sanctum appellaverat, eandem statim Deum vocat. Apostolus etiam ad Corinthios, quem Deum dixerat, Spiritum Sanctum esse interpretatur. Divisiones, inquit, operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnium in omnibus; deinde subjungit: Hec autem omnia operatur unus, etque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. Præterea in Actis Apostolorum, quod uni Deo Propheta tribuitur, ille Spiritui Sancto adscribitur, dixerat enim Isaias: Audivi vocem Domini dicentis: Quis mittam? & dixit mihi: Vade, & dices populo huic: Ecce cor populi hujus, & aures ejus aggravæ, & oculus ejus claudet: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat. Quæ verba cum Apostolus citaret: Bene, inquit, Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam Prophetam. Deinde verò cum Scriptura Spiritus Sancti personam cum Patre & Filio conjungit, ut cum Patris, & Filii, & Spiritus Sancti nomen in baptismo adhiberi precipit, nullus nobis de hujus mysterii veritate dubitandi locus relinquitur: nam si Pater Deus est, & Filius Deus; omnino facti cogimur, etiam Spiritum Sanctum fateri, qui cum eis pari honoris gradu conjungitur, Deum esse. Accedit autem, quod is, qui in nomine cujusvis rei create baptizatur, nullum ex eo fructum consequi potest. Numquid in nomine Pauli, inquit, baptizati estis? ut ostenderet hoc eis nihil ad comparandam salutem profuturum esse. Cum igitur baptizemur in nomine Spiritus Sancti, eum esse Deum fateri oportet. Sed hunc eundem

*1. Cor.
12.*

Isai. 6.

Act. 28.

*1. Cor.
13.*

trium personarum ordinem, quo Spiritus Sancti divinitas comprobatur, licet animadvertere, tum in Epistola Joannis: Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt: tum ex preclaro illo Sancte Trinitatis elogio, quo divine laudes & psalmi concluduntur, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. Postremo, quod ad eam veritatem confirmandam maximè pertinet; quæcumque Dei propria esse credimus, ea Spiritui Sancto convenire sacra litteræ testantur. Quare illi templorum honorem tribuunt, ut cum Apostolus ait: An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti? Item sanctificationem, & vivificationem; & scrutari pro-
 1. *Cor.* funda Dei; & per Prophetas loqui; & ubique esse: que omnia
 2. *Joan. 6.* divino tantum nomini tribuenda sunt. Sed illud præterea fidelibus accuratè explanandum est, Spiritum Sanctum ita Deum esse, ut eum tertiam personam in divina natura à Patre, & Filio distinctam, & voluntate productam confiteri oportet; nam, ut alia scripturam testimonio omittantur, baptismi testimo, quam Salvator noster docuit, aperte ostendit, Spiritum Sanctum tertiam esse personam, que in divina natura per se constat, & ab aliis distincta sit.
 2. *Cor.* Quod etiam Apostoli verba dæclarant, cum inquit: Gratia Domini nostri Jesu Christi, & caritas Dei, & communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis, Amen. Idem verò multò apertius demonstrant, que Patres in Constantinopolitano primo Concilio hoc loco ad confutandam impiam Mace-

donii amentiam addiderunt, Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit; qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Quod igitur Spiritum Sanctum Dominum confitentur, in eo dæclarant, quantum Angelis antecellit; qui tamen nobilissimi Spiritus à Deo conditi sunt; illos enim omnes Spiritus Paulus testatur esse administratorios Spiritus, in ministerium missos, propter eos, qui hereditatem capiunt sanctis. Vivificantem verò appellant, quod anima cum Deo conjuncta magis vivit, quam corpus anime conjunctione alter, ac sustinetur. Quoniam verò Spiritui Sancto sacra litteræ hanc anime cum Deo conjunctionem tribuunt, rectissimè vivificantem Spiritum Sanctum vocari perspicuum est. Jam verò quod sequitur, qui ex Patre, Filioque procedit, docendi sunt fideles, Spiritum Sanctum à Patre, & Filio, tanquam ab uno principio, æterna processione procedere; id enim ecclesiastica regula, à qua Christiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, & divinarum litterarum & Conciliorum auctoritate confirmatur: nam Christus Dominus, cum de Spiritu Sancto loqueretur, dixit: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Hoc idem ex eo colligitur, quod in Scripturis Sacris Spiritus Sanctus nunquam Spiritus Christi, interdum Spiritus Patris appellatur, modo à Patre, modo à Filio mitti dicitur, ut æquè à Patre, & Filio procedere non obscure significetur. Qui Spiritum Christi non habet, inquit, Sanctus Paulus, hic

Hebr. 1.

Joan. 16.

Joan 14. & 15. Rom. 8.

non est ejus. Et idem Spiritum Christi vocat, cum ad Galatas inquit: Misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem Abba, Pater. Apud Sanctum Mattheum Spiritus Patris appellatur: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri. Et Dominus in cæna inquit: Paraclitus, quem ego mittam vobis Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Tum alibi eundem Spiritum Sanctum à Patre mittendum affirmat his verbis: Quem mittet Pater in nomine meo. Ex quibus verbis cum processione Spiritus Sancti intelligamus, perspicuum est eundem ab utroque procedere. Hæc sunt, que de Spiritu Sancti persona tradenda erant.
 Docere præterea oportebit, quosdam esse Spiritus Sancti admirabiles effectus, & amplissima quædam munera, que ab ipso, tanquam à perenni bonitatis fonte, orti, & manare dicuntur. Quamvis enim Sanctissimæ Trinitatis opera, que extrinsecus sunt, tribus personis communia sint: ex iis tamen multa Spiritui Sancto propria tribuuntur ut intelligamus illa in nos à Dei immensa charitate proficisci; nam cum Spiritus Sanctus à divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat, percipi potest, eos effectus, qui propriè ad Spiritum Sanctum referuntur, à summo erga nos Dei amore orti. Quare ex eo consequitur, ut Spiritus Sanctus novum appelletur, nam doni vocabulo significatur id, quod benigne, & gratuitò, nulla spe remunerationis proposita, donatur. Ac proinde quæcumque bona, & beneficia

à Deo in nos collata sunt, (quid autem habemus, quod à Deo, ut inquit, Apostolus, non acceperimus?) ea nobis Spiritus Sancti concessus, & munere data esse, pio, & grato animo agnoscere debemus. Ejus autem plures effectus sunt; nam ut mundi creationem, creaturarumque rerum propagationem, & gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemoravimus; vivificationem Spiritui Sancto propriè tribui, paulò ante demonstratum est, & Ezechielis testimonio confirmatur: Dabo, inquit, vobis spiritum, & vivetis. Præcipuos tamen, & maximè proprios Spiritus Sancti effectus Propheta enumerat: Spiritum sapientie, & intellectus, spiritum consilii, & fortitudinis, spiritum scientie, & pietatis, & spiritum timoris Domini; que dona Spiritus Sancti vocantur: interdum autem Spiritus Sancti nomen eis tribuitur. Quare sapienter D. Augustinus monet, animadvertendum esse, cum in sacris litteris hujus vocis SPIRITUS SANCTA mentio fit, ut judicare possimus, tertiam ne Trinitatis personam, an ejus effectus, atque operationes significet: nam hæc duo eodem intervallo distinguenda sunt, quo etiam creatorem à rebus creatis differre credimus. Atque hæc eo diligentius explicanda sunt, quod ex hisce Spiritus Sancti donis, Christiane vite præcepta haurimus, & sentireque possumus, an Spiritus Sanctus in nobis sit. Verum, præ cæteris ejus amplissimis muneribus, gratia illa prædicanda est, que nos justos facit, signatque spiritus promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ; hæc enim

1. Cor. 4.

Ezech. 37.

Isai. 61.

D. August.

non

G

men-

mentem nostram archissimo amoris vinculo Deo jungit: ex quo fit, ut summo pietatis studio accessi, novam vitam instituant, ac nature divine participes affecti, filii Dei nominentur, & vere simus.

CREDO SANCTAM
Ecclesiam catholicam.

Quanta diligentia curare Pastores debeant, ut hujus sui articuli veritatem fidelibus explicent, si duo potissimum considerentur, facile cognosci poterit. Primum enim, teste Sancto Augustino, Prophetæ planius, & apertius de Ecclesia, quam de Christo, locuti sunt, cum in eo multo plures errare, ac decipi posse, quam in Incarnationis Sacramento, præviderent. Neque enim defuturi erant impii, qui ad simile imitationem, que se hominem esse fingit, solos se catholicos esse profiterentur, & catholicam Ecclesiam apud se tantum, non minus nefarie, quam superbe affirmarent. Deinde, si quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facile horrendum hæresis periculum effugiet. Non enim, ut quisque primum in fide peccarit, hæreticus dicendus est; sed qui, Ecclesie auctoritate neglecta, impius opiniohis persistat animo tuetur. Cum igitur fieri non possit, ut aliqua se hæresis peste commaculet, si iis fidem adhibeat, que in hoc articulo credenda proponuntur; curent omni studio Pastores, ut fideles, cognito hoc mysterio, contra adversarii artes muniti, in fidei veritate perseverent. Pendet autem hic articulus à superiori: quia cum jam demonstratum sit, Spiritum Sanctum omnis

sanctitatis fontem, & largiorem esse, nunc ab eodem Ecclesiam sanctitate donatam confirmetur.

Ac quoniam Ecclesie vocem Latini à Grecis mutuari, post divulgatum Evangelium ad res sacras transulerunt; quam vim habeat hoc vocabulum, aperientiam est. Significat autem Ecclesie Evocationem: verum Scriptores postea usurparunt pro Concilio, & concione. Neque verò refert, utrum populus ille veri Dei, an falsæ religionis cultor extiterit; in Actis enim de Ephesio populo scriptum est, cum scriba turbas sedasset, dixisse: Si quid autem alterius rei queritis, in legitima Ecclesia poterit absolvi. Legitimam vocat Ecclesiam populum Ephesium. Diane cultui addictum. Neque solum gentes, que Deum non noverunt; sed etiam malorum; & impiorum hominum concilia interdum Ecclesia nominantur. Odivi, inquit Propheta, Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebō. Communi verò deinde sacrarum Scripturarum consuetudine hæc vox ad remp. Christianam, fideliumque tantum congregationes significandas usurpata est; qui scilicet ad lucem veritatis, & Dei notitiam per fidem vocati sunt, ut, rejectis ignorantie, & errorum tenebris, Deum verum, & vivum patrem, & sancte colant, illique ex toto corde inserviant; ac, ut unico verbo hæc res tota absolvatur, Ecclesia, ut nunc Sanctus Augustinus, est populus fidelis per universum orbem dispersus. Nec verò levia mysteria in hoc vocabulo continentur; etenim in Evocatione, quam Ecclesia significat, statim divine gratiæ benig-

Quid propriè nomine Ecclesie Christianis intelligendum & qua mysteria continentur.
Act. 19.

Psalm. 25.

S. Augustinus.

nitas, & splendor elucet, intelligimusque Ecclesiam ab aliis rebus publicis maxime differre: ille enim humana ratione, & prudentia nituntur; hæc autem Dei sapientia, & consilio constituta est; vocavit enim nos intimo quidem Spiritus Sancti afflatu, qui corda hominum aperit; extrinsecus autem Pastorum & Predicatorum opera, ac ministerio. Præterea, ex hac vocatione quis nobis finis propositus esse debeat, nimirum æternarum rerum cognitio, & possessio, is optimè percipiet, qui animadverterit, cur olim fideiis populus sub lege positus, synagoga, id est congregatio diceretur; nam, ut docet Sanctus Augustinus, hoc ei nomen impostum est, quia peccatum more, quibus magis congregari convenit, terrena, & caduca tantum bona spectaret; quare merito Christianus populus, non synagoga, sed Ecclesia dicitur: quis, terrenis, & mortalibus rebus contemptis, cælestes, & æternas tantummodo consecratur. Multa præterea nomina, que plena sunt mysteriis, ad Christianam rempublicam significandam tractata sunt; nam & domus, & ædificium Dei ab Apostolo vocatur. Si tardavero, inquit ad Timotheum, ut scias quomodo oporteat te in domino Dei conversari, que est Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis. Domus autem Ecclesia idcirco appellatur, quia sit veluti una familia, quam unus paterfamilias moderatur, & in qua est honorum omnium spiritualium communio. Dicitur etiam grex ovium Christi, quarum ille ostium est, & Pastor. Vocatur sponsa Christi. Despondi vos uni viro

virginem castam exhibere Christos, inquit Apostolus ad Corinthios. Idem ad Ephesios: Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Ac de matrimonio: Sacramentum hoc, inquit, magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Dicitur denique Ecclesia corpus Christi, ut ad Ephesios, & Colossenses licet videre. Et hæc singula plurimum valent ad fideles excitandum, ut se dignos immensa Dei clementia, & bonitate præbeant, qui eos, ut populus Dei esset, elegit.

His verò explicatis, necesse erit singulas Ecclesie partes enumerare, earumque differentias docere, quo magis Deo dilectæ Ecclesie naturam, proprietates, dona, & gratias populus percipiat, & ob eam causam sanctissimum Dei nomen laudare nampum intermitteat. Ecclesie autem due potissimum sunt partes, quarum altera Triumphans, altera Militans vocatur. Triumphans est, cæcus ille clarissimus, & felicissimus beatorum spirituum, & eorum, qui de mundo, de carne, de iniquissimo demone triumphaverunt, & ab hujus vite molestiis liberi, ac tuti, æternæ beatitudinis fruantur. Militans verò Ecclesia est, cæcus omnium fidelium, qui adhuc in terris vivunt: que ideo Militans vocatur, quod illi cum immanissimis hostibus, mundo, carne, Satana perpetuum sit bellum. Neque idcirco tamen duas esse Ecclesias censendum est: sed ejusdem Ecclesie, ut antea diximus, partes due sunt, quarum una antecessit, & cælesti patria jam potitur; altera in dies sequitur, donec aliquando cum

Eph. 5.

Eph. 1.

Ad Col. 1.

Ecclesia curam, & Triumpans illatur, & quaenam complectatur.

2. Cor. 11.

G. Sal-

mentem nostram archissimo amoris vinculo Deo jungit: ex quo fit, ut summo pietatis studio accessi, novam vitam instituant, ac nature divine participes affecti, filii Dei nominentur, & vere simus.

CREDO SANCTAM
Ecclesiam catholicam.

Quanta diligentia curare Pastores debeant, ut hujus sui articuli veritatem fidelibus explicent, si duo potissimum considerentur, facile cognosci poterit. Primum enim, teste Sancto Augustino, Propheta planius, & apertius de Ecclesia, quam de Christo, locuti sunt, cum in eo multo plures errare, ac decipi posse, quam in Incarnationis Sacramento, praeviderent. Neque enim defuturi erant impii, qui ad simile imitationem, que se hominem esse fingit, solos se catholicos esse profiterentur, & catholicam Ecclesiam apud se tantum, non minus nefarie, quam superbe affirmarent. Deinde, si quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facile horrendum haereticis periculum effugiet. Non enim, ut quisque primum in fide peccarit, haereticus dicendus est; sed qui, Ecclesiae auctoritate neglecta, impius opiniohis persistat animo tuetur. Cum igitur fieri non possit, ut aliqua se haereticis peste commaculet, si iis fidem adhibeat, qui in hoc articulo credenda proponuntur; curent omni studio Pastores, ut fideles, cognito hoc mysterio, contra adversarii artes muniti, in fidei veritate perseverent. Pendet autem hic articulus à superiori: quia cum jam demonstratum sit, Spiritum Sanctum omnis

sanctitatis fontem, & largiorem esse, nunc ab eodem Ecclesiam sanctitate donatam confirmetur.

Ac quoniam Ecclesiae vocem Latini à Graecis mutuari, post divulgatum Evangelium ad res sacras transulerunt; quam vim habeat hoc vocabulum, aperientiam est. Significat autem Ecclesiae Evocationem: verum Scriptores postea usurparunt pro Concilio, & concione. Neque verò refert, utrum populus ille veri Dei, an falsae religionis cultor extiterit; in Actis enim de Ephesio populo scriptum est, cum scriba turbas sedasset, dixisse: Si quid autem alterius rei quaeritis, in legitima Ecclesia poterit absolvi. Legitimam vocat Ecclesiam populum Ephesium. Dicitur cultui addictum. Neque solum gentes, que Deum non noverunt, sed etiam malorum; & impiorum hominum concilia interdum Ecclesia nominantur. Odivi, inquit Propheta, Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebō. Communi verò deinde sacrarum Scripturarum consuetudine hac vox ad rem Christianam, fideliumque tantum congregationes significandas usurpata est; qui scilicet ad lucem veritatis, & Dei notitiam per fidem vocati sunt, ut, rejectis ignorantiae, & errorum tenebris, Deum verum, & vivum patrem, & sancte colant, illique ex toto corde inserviant; atque, ut unico verbo hac res nota absolvatur, Ecclesia, ut nunc Sanctus Augustinus, est populus fidelis per universum orbem dispersus. Nec verò levia mysteria in hoc vocabulo continentur; etenim in Evocatione, quam Ecclesia significat, statim divinae gratiae benigni-

Quid propriè nomine Ecclesiae Christianis intelligendum & qua mysteria continentur.
Act. 19.

Psalm. 25.

S. Augustinus.

nigitas, & splendor elucet, intelligimusque Ecclesiam ab aliis rebus publicis maxime differre: ille enim humana ratione, & prudentia nituntur; haec autem Dei sapientia, & consilio constituta est; vocavit enim nos intimo quidem Spiritus Sancti afflatu, qui corda hominum aperit; extrinsecus autem Pastorum & Praedicatorum opera, ac ministerio. Praeterea, ex hac vocatione quis nobis finis propositus esse debeat, nimirum aeternarum rerum cognitio, & possessio, is optimè percipiet, qui animadverterit, cur olim fidelis populus sub lege positus, synagoga, id est congregatio diceretur; nam, ut docet Sanctus Augustinus, hoc ei nomen impostum est, quia peccatum more, quibus magis congregari convenit, terrena, & caduca tantum bona spectaret; quare merito Christianus populus, non synagoga, sed Ecclesia dicitur: quis, terrenis, & mortalibus rebus contemptis, caelestes, & aeternas tantummodo consecratur. Multa praeterea nomina, quae plena sunt mysteriis, ad Christianam rempublicam significandam tractata sunt; nam & domus, & aedificium dicitur ab Apostolo vocatur. Si tardavero, inquit ad Timotheum, ut scias quomodo oporteat te in domino Dei conversari, quae est Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis. Domus autem Ecclesia idcirco appellatur, quia sit veluti una familia, quam unus paterfamilias moderatur, & in qua est honorum omnium spiritualium communio. Dicitur etiam grex ovium Christi, quarum ille ostium est, & Pastor. Vocatur sponsa Christi. Despondi vos uni viro

virginem castam exhibere Christos, inquit Apostolus ad Corinthios. Idem ad Ephesios: Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Ac de matrimonio: Sacramentum hoc, inquit, magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Dicitur denique Ecclesia corpus Christi, ut ad Ephesios, & Colossenses licet videre. Et haec singula plurimum valent ad fideles excitandum, ut se dignos immensa Dei clementia, & bonitate praebant, qui eos, ut populus Dei esset, elegit.

His verò explicatis, necesse erit singulas Ecclesiae partes enumerare, earumque differentias docere, quo magis Deo dilectae Ecclesiae naturam, proprietates, dona, & gratias populus percipiat, & ob eam causam sanctissimum Dei nomen laudare nuncquam intermitteat. Ecclesiae autem duae potissimum sunt partes, quarum altera Triumphans, altera Militans vocatur. Triumphans est, ceteris ille clarissimus, & felicissimus beatorum spirituum, & eorum, qui de mundo, de carne, de iniquissimo demone triumphaverunt, & ab hujus vitae molestiis liberi, ac tuti, aeternae beatitudinis fruantur. Militans verò Ecclesia est, ceteris omnium fidelium, qui adhuc in terris vivunt: quae ideo Militans vocatur, quod illi cum immanissimis hostibus, mundo, carne, Satana perpetuum sit bellum. Neque idcirco tamen duas esse Ecclesias censendum est: sed ejusdem Ecclesiae, ut antea diximus, partes duae sunt, quarum una antecessit, & caelesti patria jam potitur; altera in dies sequitur, donec aliquando cum

Eph. 5.

Eph. 1.

Ad Col. 1.

Ecclesia curam, Militans, & Triumphans illatur, & quaenam complectatur.

1. Tim. 3.

2. Cor. 11.

G. Sal.

Salvatore nostro conjuncta, in sempiterna felicitate conquesta. Jam in Ecclesia Militanti duo sunt hominum genera, bonorum, & improborum: & improbi quidem eorumdem sacramentorum participes, eandem quoque, quam boni, fidem profitentur, vita, & moribus dissimiles; boni vero in Ecclesia dicuntur ii, qui non solum fidei professione, & communione sacramentorum, sed etiam spiritus gratie, & charitatis vinculo inter se conjuncti, & colligati sunt de quibus dicitur: Cognovit Dominus.

2. Tim. minus, qui sunt ejus. Possunt verò etiam homines aliquibus conjecturis opinari, quinam sint, qui ad hunc piorum hominum numerum pertinent, certò autem scire nullo modo possunt. Quare existimandum non est, Christum Salvatorem de hac Ecclesie parte locutum esse, cum ad Ecclesiam non remissis, eique ut parentis preceptum nam eam illa sit incognita; cui certum esse poterit, ad cuius fidei sanctum confugiendum, & cuius auctoritati obtemperandum sit?

Bonos igitur, & improbos Ecclesia complectitur, quemadmodum & divine littere, & sanctorum viro- rum scripta testantur: in quam sententiam scriptum est illud Apostoli: Unum corpus, & unus spiritus.

Hec autem Ecclesia nota est; ubique supra montem sita communitaria, que undique conspiciuntur, cum illi ab omnibus parentum sit, cognoscitur necesse est. Neque bonos tantum, sed malos etiam complectitur, ut multis parabolis Evangelium docet, veluti cum regnum celorum, id est Militantem Ecclesiam, simile esse

sagene in mare missa commemorat; vel agro, in quo zizania supereminuta sunt; vel aree, in qua frumentum cum paleis continetur; vel decem virginibus partim fatuis, partim prudentibus. Sed multo ante etiam in arca Noë, in qua non solum munda, sed etiam immananda animalia concludebantur, hujus Ecclesie figuram, & similitudinem licet intueri. Quamvis autem, & malos ad Ecclesiam pertinere, catholica fides verè, & constanter affirmet: ex istdem tamen fidei regulis fidelibus explicandum est, utriusque partis diversam admodum rationem esse; ut enim palex cum frumento in arca confusa sunt, vel interdum membra variè intermixta corpori conjuncta: ita etiam mali in Ecclesia continentur: ex quo fit, ut tria tantummodo hominum genera ab ea excludantur, primo infideles, deinde heretici & schismatici, postremo excommunicati: ethnici quidem, quòd in Ecclesia nunquam fuerint, neque eam unquam cognoverint, nec ullus sacramenti participes in populi Christiani societate facti sunt; heretici verò, atque schismatici, quia ab Ecclesia decedunt; neque enim illi magis ad Ecclesiam spectant, quam transfuge ad exercitum pertinent, à quo defecerunt; non negandum tamen, quia in Ecclesie potestate sunt, ut qui ab ea in iudicium vocentur, puniantur, & anathematentur. Postremo etiam excommunicati, quòd Ecclesie iudicio ab ea exclusi, ad illius communionem non pertinent, donec respiciant. De ceteris autem quamvis improbis, & scleratis homi-

Matth. 13.

Matth. 2.

Matth. 25.

Gen. 7.

hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseverare dubitandum non est: idque fidelibus tradendum assidue, ut, si fortè Ecclesie Antistitem vita flagitiosa sit, eos tamen in Ecclesia esse, nec propterea quidquam de eorum potestate detrahi, certò sibi persuadent. Verùm universæ etiam Ecclesie partes, Ecclesie nomine significari solent, ut cum Apostolus Ecclesiam, que est Corinthi, Galatiæ, Laodicensium, Thessalonicensium nominat; privatas etiam fidelium familias Ecclesias vocat: nam Priscæ, & Aquilæ domesticam Ecclesiam salutari jubet: item alio in loco, Salutari vos, inquit, in Domino multum Aquila, & Priscilla cum domestica sua Ecclesia. Ad Philemonem etiam scribens eandem vocem usurpavit. Interdum quoque Ecclesie nomine ejus Præsides, ac Pastores significantur: Si te non audierit, inquit Christus, dic Ecclesie. Quo in loco præpositi Ecclesie designantur. Sed locus etiam, in quem populus sive ad concionem, sive alicujus rei sacræ causa convenit, Ecclesia appellatur. Præcipue verò in hoc articulo Ecclesia bonorum simul, & malorum multitudine, nec præsides solum, sed eos etiam, qui parere debent, significat.

1. Cor. 1.

Gal. 1.

Colos. 4.

1. Thes. 1.

Rom. 16.

1. Cor. 16.

Phil. 1.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

causas, que ab Apostolo ad Ephesios scriptæ sunt: unum enim Dominum, unam fidem, unam baptismum tantum esse predicat. Unus est etiam ejus rector, ac gubernatur, invisibilis quidem Christus, quem æternus Pater dedit caput super omnem Ecclesiam; que est corpus ejus. Visibilis autem is, qui Romanam Cathedram, Petri Apostolorum Principis legitimum successorem, tenet: de quo fuit illa omnium Patrum ratio, & sententia consentiens, hoc visibile caput ad unitatem Ecclesie constituendam, & conservandam necessarium fuisse; quod præclarè & videt, & scripsit Sanctus Hieronymus, contra Jovinianum. his verbis: Unus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio: & ad Damianum: Facesset invidia; Romani culmini recedat ambitio: cum successore Pileatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum, sequens, Beatitude tue, id est Cathedre Petri, communionem consorcio: super illam Petram edificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est: Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio. Quod & longè antea ab Irenæo probatur, & Cyrillio; qui de unitate Ecclesie loquens, ait: Loquitur Dominus ad Petrum Ego Petre dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. Super unum & differt Ecclesiam: & quamvis Apostolis omnibus, post resurrectionem suam, parem potestatem tribuit, & dicitur: sicut misit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum Sanctum; tamen, ut

Pontifice Romano. Cant. 6. Eph. 4. Eph. 1.

S. Hieron.

rom.

B. Cyprian.

ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem, ab uno incipientem, auctoritate sua disposuit, &c. Optatus deinde Milevitans ait: Ignorantia tibi adscribi non potest, scienti in urbe Roma, Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, in quo una Cathedra unitas ab omnibus servaretur, & ceteri Apostoli singulis sibi quisque defendere: ut jam schismatici, & prævicator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret. Post verò Basilus sic scriptum reliquit: Petrus collocatus est in fundamento: dicit enim; Tu es Christus Filius Dei vivi: & vicissim audivit se esse Petram, licet enim Petra esset, non tamen Petra erat ut Christus; nam Christus verò immobilis Petra: Petrus verò propter Petram Dignitates eum suas Deus largitur aliis: Sacerdos est, & facit Sacerdotes: Petra est, & Petram facit; & que sua sunt, largitur servis suis. Postremò verò Sanctus Ambrosius ait: Si qui officiat, Ecclesiam, uno capite, & sponso Jesu Christo contentam, præterea nullum requirere; in promptu responso est. Ut enim Christum Dominum singulorum sacramentorum non solum auctorem, sed initium etiam præbiterem habemus: (nam ipse est, qui baptizat, & qui absolvit, & tamen is homines sacramentorum externos ministros instituit) sic Ecclesiam, quam ipse intimo spiritu regit, hominem suæ potestatis Vicarium, & Ministrum præfecit; nam cum visibilis Ecclesia, visibili capite eget: ita Salvator noster Petrum uni-

Optatus.

S. Basilus.

S. Ambrosius.

versi fidelium generis caput, & pastorem constituit, cum illi oves suas ascendens verbis amplius commendavit, ut qui ei successisset, eandem plane totius Ecclesie regenda, & gubernanda potestatem habere voluerit. Unus præterea, idemque est spiritus, inquit Apostolus ad Corinthios, qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporis membris vitam impertitur. Ad quam unitatem servandam cum Ephesios hortaretur, inquit: Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis: unum corpus, & unus spiritus. Quemadmodum enim humanum corpus multis constat membris, eaque ab una anima aluntur; que oculis vitam, auribus auditum, & aliis sensibus diversas vires ministrat: ita corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, ex multis fidelibus compositum est. Una quoque est spes, ut in eodem loco idem Apostolus testatur, ad quam vocati sumus: siquidem omnes eandem rem, nempe eternam & beatam vitam, speramus. Una est denique fides, que omnibus tenenda est, ac præferenda. Non sicut, inquit Apostolus, in vobis inquit: atque unum baptisma, quod quidem est Christiane fidei Sacramentum. Altera proprietates Ecclesie est, ut sit Sancta: quod à Principe Apostolorum acceptum eo loco: Vos autem genus electum, gens Sancta. Appellatur autem Sancta, quod Deo consecrata, dedicataque sit; sic enim cetera hujuscemodi, quamquam corpora sint, Sancta vocari consueverunt. cum divino cultui addicta, & dedicata sunt; cuius generis sunt in lege veteri vasa, vestes, & altaria in

1. Cor. 12.

Eph. 4.

1. Cor. 11.

Eph. 4.

1. Cor. 10.

1. Pet. 2.

Gal. 3.

in qua primogeniti quoque, qui Deo altissimo dedicabuntur, Sancti sunt appellati. Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiam dici Sanctam, tametsi multos peccatores continet: Sancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti sunt, quive se, fide, & baptismate suscepto, Christo consecrarunt: quamquam in multis offendant, & que polliciti sunt, non præstant: quemadmodum etiam, qui artem aliquam proficiunt, etsi artis præcepta non servent, nomen tamen artificum retinent. Quare D. Paulus Corinthios Sanctificatos, & Sanctos appellat: in quibus nonnullis fuisse perspicuum est, quos, ut carnales, & gravioribus etiam nominibus scriberet objurgat. Sancta etiam dicenda est, quod veluti corpus cum Sancto capite Christo Domino, totius Sanctitatis fonte, conjungitur, à quo Spiritus Sancti charismata, & divine bonitatis divitiae diffunduntur. Præclare Sanctus Augustinus, interpretans verba illa Prophete, Custodi animam meam, quoniam Sanctus sum: Audeat, inquit, & corpus Christi, audeat & unus ille homo, clamans à finibus terre, cum capite suo, & sub capite suo dicere, Sanctus sum: accipit enim gratiam Sanctitatis, gratiam baptismi, & remissionis peccatorum. Ac paulo post: Si Christiani omnes, & fideles, in Christo baptizati, ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit: Quotquot in Christo baptizati estis, Christiani indultis; si membra sunt facti corporis ejus, & dicunt se Sanctos non esse, capiti ipsi faciunt injuriam, cuius membra Sancta sunt. Accedit etiam, quod

solis Ecclesia legitimum sacrificium, & salutarem habet sacramentorum usum: per que, tamquam efficacia vivæ gratiæ instrumenta, Deus servat Sanctitatem efficit; ita ut quicumque verè Sancti sunt, extra hæc Ecclesiam esse non possint. Patet igitur, Ecclesiam esse Sanctam, ac Sanctam quidem, quoniam corpus est Christi, à quo sanctificatur, cuiusque sanguine abluitur. Tertia proprietates Ecclesie ea est, ut Catholica, nempe universalis, vocetur, que appellatur verè illi tributa est: quoniam, ut testatur Sanctus Augustinus: A solis ortu usque ad occasum unius fidei splendore diffunditur. Neque enim, ut in humanis Rebus publicis aut hæreticorum conventibus, unius tantam regni terminis, aut uno hominum genere Ecclesia definita est: verum omnes homines, sive illi barbari sint, sive Scythæ, sive servi, sive liberi, sive masculi, sive feminae, charitatis simi complectitur. Quare scriptum est: Redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum. De Ecclesia dicit David: Postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terre. Item: Memor ero Raab, & Babyloniam scientium me, & Homo natus est in Bæ. Præterea omnes fideles, qui ab Adam in hunc usque diem fuerunt, quive futuri sunt, quando mundus extabit, veram fidem profuturas, ad eandem Ecclesiam pertinent, que super fundamentum Apostolorum fundata est, ac Prophetarum, qui omnes in illo lapide angulari Christo, qui fecit

S. Augustinus.

Apostolus.

Psal. 2. Psal.

Eph. 2.

utra-

005519

utraque unum, & pacem iis, qui prope, & iis, qui longe, assumunt, constituti sunt, & fundati. Universalis etiam ob eam causam dicitur, quod omnes, qui salutem aeternam consequi cupiunt, eam tenere, & amplecti debeant, non secus ac qui arcam, ne diluuiio perirent, ingressi sunt.

Ecclesia vera à falsa dignoscenda certissima regula

Hec igitur veluti certissima regula tradenda est, qui vera, & falsa Ecclesia iudicetur: sed ex origine etiam, quam revelata gratia ab Apostolis ducit, Ecclesie veritatem agnoscimus: siquidem ejus doctrina veritas est, non recens, neque nunc primam orta, sed ab Apostolis jam olim tradita, & in omnem orbem terrarum disseminata; ex quo fit, ut nemo dubitare possit, impias hereticorum voces longe à vera Ecclesie fide abesse, cum doctrina Ecclesie, quae ab Apostolis ad hanc diem praedicata est, adversentur. Quare, ut omnes intelligerent, quemnam esset Ecclesia Catholica, Patres in Symbolo illud divinitus addiderunt, **APOSTOLICAM**. Etenim Spiritus Sanctus, qui Ecclesiam praesidet, eam non per aliud genus ministeriorum, quam per Apostolicam, gubernat. Qui spiritus primam quidem Apostolis tributus est, deinde vero summa Dei benignitate semper in Ecclesia manit. Sed quemadmodum haec una Ecclesia errare non potest in fidei, ac morum disciplina tradenda, cum à Spiritu Sancto gubernetur: ita ceteras omnes, quae sibi Ecclesie nomen arrogant, ut quae Diaboli spiritu ducantur, in doctrina & morum perniciosissimis erroribus versari necesse est. Sed quoniam magnam vim habent figurae veteris testa-

menti ad excitandos fideiolum animos, revocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, ejus rei potissimum causa Apostoli his usi sunt; illam quoque doctrinam partem, quae magis utilitates habet, Parochi non praetermittent. In his autem illustrem significationem habet arca Noë: quae ob eam rem tantum divino jussu constructa est, ut nullus dubitandi locus relinqueretur, quin Ecclesiam ipsam significet; quam Deus sic constituit, ut, quicumque per baptismum illam ingredierentur, ab omni mortis aeternae periculo tuti esse possent; qui vero extra illam essent, quemadmodum iis evenit, qui in arca recepti non sunt, suis scelerebus obruerentur. Alia figura est, magna illa civitas Hierusalem, cujus nomine Scripturae sapienter Sanctam Ecclesiam significant. Nimirum in illa solum offerre deo sacrificia licebat; quia in sola etiam Dei Ecclesia, neque extra eam usquam, verus cultus, & verumque sacrificium reperitur, quod Deo placere ullo modo possit. Jam illud etiam extremo loco de Ecclesia docendum erit, quam ratione nos credere Ecclesiam, ad articulos fidei pertinere; nam etsi quis ratione, & sensibus percipit, Ecclesiam, id est hominum conventionem inter se esse qui Christo Domino adiecti, & consecrati sunt, neque ad eam rem animo concipiendam fide opus esse videatur; cum nec Judaei, nec Turcae quidem de eo dubitent: tamen illa mysteria, quae in Sancta Dei Ecclesia contineri pariter declaratum est, pariter in Sacramento ordinis explicabitur, mens fide tantummodo illustrata, non ullis rationibus con-

Gen. 6.

Pralm.
86.

Heb. 13.

convicta, intelligere potest. Cum igitur hic articulus non minus, quam ceteri, intelligentie nostrae facultatem, & vires superet; jure optimo confitemur, nos Ecclesiae ortum, munera, & dignitatem non humana ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri. Neque enim hominei hujus Ecclesiae auctores fuerunt, sed Deus ipse immortalis, qui eam super firmissimam Petram edificavit, teste Propheta: Quae fundavit eam altissimus: quam ob causam hereditas Dei, & Dei populus appellatur. Nec potestas, quam accepit, humana est, sed divino munere tributa. Quare quemadmodum naturae viribus comparari non potest: ita etiam fide solum intelligimus, in Ecclesia claves regni colorum esse, eique potestatem peccata remittendi, excommunicandi, verumque Christi corpus consecrandi traditam; deinde civis, qui in ea morantur, non habere hic civitatem permanentem, sed futuram inquirere. Unam igitur Ecclesiam Sanctam, & catholicam esse, necessario credendum est; tres enim Trinitatis personas, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, ita credimus, ut in eis fidem nostram colloquamus. Nunc autem, mutata dicendi forma, Sanctam, & non in Sanctam Ecclesiam, credere profitemur: ut, hac etiam diversa loquendi ratione, Deus omnium effector à creatis rebus distinguatur, praeclearaque illa omnia, quae in Ecclesia collata sunt beneficia, divinae bonitati accepta referamus.

SANCTORUM COMMUNIO- nem.

Cum Sanctus Joannes Evange-

lista de divinis mysteriis ad fideles scriberet, cur eos in illis erudiret, hanc rationem attulit: Ut & vos, inquit societatem habeatis nobiscum, & societates nostrae sit cum Patre, & cum Filio Jesu Christo. Haec societas in Communionem Sanctorum sita est, de qua in hoc articulo sermo habetur; utinam vero in eo explicando Ecclesiarum Praesides Pauli, & aliorum Apostolorum diligentiam imitentur; est enim non solum quaedam superioris articuli interpretatio, doctrinaque uberrimorum fructuum, sed etiam, quis usus mysteriorum esse debeat, quae Symbolo continentur, declarat; omnia enim ejus rei causa pervestiganda sunt, ac percipienda, ut in hanc tam amplam, & beatam societatem Sanctorum admittamur, admissique constantissime perseveremus, cum gaudio gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine. In primis igitur fideles docendi sunt, hunc articulum esse illius, qui de una Sancta Ecclesia Catholica antea positus est, veluti explicationem quamdam; unitas enim spiritus, à quo illa regitur, efficit, ut, quidquid in eam collatum est, commune sit; omnium enim Sacramentorum fructus ad universos fideles pertinet: quibus Sacramentis, veluti sacris vinculis, Christo connectitur, & copulatur; & maxime omnium baptismus, quo, tanquam janua, in Ecclesiam ingrediuntur. Hac autem Sanctorum communionem, & Sacramentorum communionem intelligi debere, Patres in Symbolo significavit illis verbis: Confiteor unum baptismum. Baptismus vero in pri-

1. Joan
1.

Ad Co.
108. 1.

H
mis

mis Eucharistia, & deinceps cætera Sacramenta consequuntur; nam et hoc nomen omnibus Sacramentis convenit, cum Deo nos coniungant, illiusque participes, cuius gratiam recipimus, efficiant; magis tamen proprium est Eucharistia, quæ hanc efficit communionem. Sed alia etiam communio in Ecclesia cogitanda est. Quæcumque enim piè, sanctique ab uno suscipiuntur, ea ad omnes pertinent, & ut illis prosint, charitate, quæ non querit, quæ sua sunt, efficitur. Id verò cum S. Ambrosii testimonio comprobatur, qui locum illum psalmi explanans, Particeps ego sum omnium timentium te, ita inquit; Sicut metabrum particeps esse dicimus totius corporis, sic conjunctum omnibus timentibus Deum. Quare Christus eam nobis orandi formam præscripsit, ut diceremus: Panem nostrum, non meum; ac reliqua ejus generis, non nobis tantum, sed omnium salutis, & commodis prospicientes. At verò hæc bonorum communicatio, membrum humani corporis aptissima similitudine in sacris litteris sæpè demonstratur; nam in corpore multa sunt membra: sed etia multa sunt, unum tamen corpus constituit, in quo singula proprio, non autem omnia eodem munere funguntur. Nec verò omnia eandem dignitatem habent, aut æque utiles, & decoras functiones exequantur; nullique suum, sed totius corporis commodum, atque utilitas proposita est. Omnia deinde tam apta inter se, & connexa sunt, ut, si unum aliquo dolore afficitur, cætera item nature cognatione, & consensu doleant:

si contra bene affectum est, communis sit omnibus ille jucunditatis sensus. Atque hæc eadem in Ecclesia licet contemplari; in qua etia diversa sunt membra, nempe varie nationes, Judæorum, Gentium, liberi, & servi, pauperes, & divites, cum tamen baptismo initiantur, unum corpus cum Christo fiunt, cuius ille caput est. Unicuique præterea in hac Ecclesia suum munus assignatum est; ut enim alii in ea Apostoli, alii doctores, omnes verò publicè utilitatis causa sunt constituti: ita aliorum est, præesse, ac docere; aliorum item parere, & subjectos esse. At verò tot, tantisque numeribus; ac bonis divinitus collatis illi fruuntur, qui in charitate vitam Christianam degunt, justique, & chari Deo sunt. Membra verò mortua, nimirum homines sceleribus obstricti, & à Dei gratia alienati, hoc quidem bono non privantur, ut hujus corporis membra esse desinant; sed cum sint mortua, fructum spirituales, qui ad justos, & pios homines perveniunt, non percipiunt; tametsi, cum in Ecclesia sint, ad amissam gratiam, vitamque recuperandam ab illis adjuvantur, qui spiritu vivunt, & eos fructus capiunt, quorum expertes esse dubitari non potest, qui omnino ab Ecclesia sunt præcisi. Nec verò tantum communis sunt ea dona, quæ homines charos Deo, ac justos reddunt, sed gratia etiam gratis date, in quibus numerantur scientia, prophetia, donum linguarum, ac miraculorum, & cætera hujus generis; quæ dona malis etiam hominibus, non privantur, sed publicè utilitatis causa, ad ædificandam Ecclesiam conceduntur.

duntur; nam sanitatis gratia, non illius, qui ea præditus est, sed ægroti curandi causa tributa est. Ac nihil tandem à verè Christiano homine possidetur, quod sibi cum cæteris omnibus commune esse non existimare debeat, quare ad sublevandam indigentium miseriam prompti, ac parati esse debent: nam qui hujusmodi bonis ornatus est, si viderit fratrem suum egere, nec illi subvenire, in Dei charitatem non habere planè convincitur. Quæ cum ita se habeant, satis constat, eos, qui in hac Sancta Communionem sunt, quadam felicitate perfrui, & verè illud dicere posse: Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini: & Beati, qui habitat in dono tua Domine.

REMISSIONEM PECCATORUM.

Nemo est, qui cum videat, hunc articulum de remissione peccatorum, in cæteris fidei articulis numeratum esse, dubitare possit, eo non solum divinum aliquod mysterium, sed etiam ad salutem comparandam maximè necessarium contineri: nam antea declaratum est, sine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad Christianam pietatem aditum patere. Verùm si id, quod per se omnibus notum esse debet, aliquo etiam testimonio confirmandum videatur, satis illud erit, quod Salyator noster paulo ante ascensum in celum de eo testatus est, cum discipulis sensum aperuisset, ut intelligerent scripturas: Oportebat, inquit, Christum

pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus penitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes incipientibus ab Hierosolyma. Quæ verba si Parochi animadverterint, facile intelligunt, cum cætera, quæ ad religionem pertinent, & fidelibus tradenda sint, tum verò præcipue hujus articuli diligenter explicandi magnam etia à Domino necessitatem impositam esse. Munus igitur Parochi erit, quod ad hunc locum attinet, docere, non solum peccatorum remissionem in Catholica Ecclesia reperiri; de qua Isaias prædixerat: Populus, qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas: sed etiam potestatem peccata remittendi in ea esse: quæ, si ritè, & secundum leges à Christo Domino præscriptas Sacerdotes utantur, verè peccata remittit, & condonari credendum est. Hæc autem venia, cum primùm fidei professentes sacro baptismo abluunt, adeò cumulate nobis datur, ut nihil aut culpe delendum, sive ea origine contracta, sive quæ propria voluntate commissum, vel commissum sit, aut penè periolverendum relinquatur. Verùm per baptismi gratiam nemo tamen ab omni nature infirmitate liberatur: quin potius, cum unicuique adversus concupiscentiæ motus, quæ nos ad peccata incitare non desinit, pugnandum sit, vix illud reperias, qui vel tam acriter resistat, vel tam vigilanter salutem suam tæueat, ut omnes plagas vitare possit.

Cum igitur necesse fuerit, in Ecclesia potestatem esse peccata remittendi, alia etiam ratione, quam baptismi Sacramento, claves

Itai. 33

Hæ regni

1. Joan. 3.

Psalm. 83.

Luc. 24.

regni colorum illi concedita sunt, quibus possint unicuique ponenti, etiam si usque ad extremum vite diem peccasset, delicta condonari. Clarissima hujus rei testimonia in sacris litteris habemus: nam apud Sanctum Matthaeum Dominus ita ad Petrum loquitur:

Matth.
16.

Tibi dabo claves regni colorum: & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis.

Matth.
18.

Item: Quicumque alligaveritis super terram erunt ligati & in caelo; & quicumque solveritis super terram, erunt soluta & in caelo. Deinde Sanctus Joannes testatur, Dominum, cum insufflasset Apostoli, dixisse: Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Neque verò existimandum est, hanc potestatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse; nullum enim tam nefarium factum vel admitti, vel cogitari potest, cujus remittendi potestatem Sancta Ecclesia non habeat: quemadmodum etiam nemo adeo improbus & scelestus fuerit, quod si erratorum suorum vere poeniteat, certa ei veniae spes proposita esse non debeat. Sed neque haec eadem potestas ita circumscriptur, ut praefinito solum aliquo tempore ea uti liceat: nam quaecumque hora peccator ad salutem redire voluerit, rejiciendum non esse docuit Salvator noster, cum Principi Apostolorum interroganti quoties peccatoribus ignoscendum esset, an septies, respondit: Non septies, sed usque septuagies septies. Verum si mi-

Joan.
20.

nistros divinus hujus potestatis spectemur, ea minus late patere videbitur. Dominus enim non omnibus, sed Episcopis tantum, & Sacerdotibus tam sancti numeris potestatem dedit. Idem etiam censendum erit, quod ad rationem ejus potestatis exorcedere pertinet: nam per Sacramenta solum, si eorum forma servetur, peccata remitti possint: aliter verb nullum jus à peccatis solvendi Ecclesiae datum est. Ex quo sequitur, tum Sacerdotes, tum Sacramenta ad peccata condonanda veluti instrumenta valere: quibus Christus Dominus auctor ipse, & largitor salutis, remissionem peccatorum, & justitiam in nobis efficit. Ut autem fideles caeleste hoc munus, quod singulari in nos Dei misericordis Ecclesiae donatum est, magis suscipiant, atque ad ejus usum, & tractionem ardentiori pietatis studio accedant, conabitur Parochus hujus gratiae dignitatem, & amplitudinem demonstrare; ea autem ex hoc potissimum perspicitur, si, cujus virtutis sit peccata remittere, & homines ex injustis justos reddere, diligenter expositum fuerit. Constat enim, infinita, & immensa Dei vi hoc effici; quem eandem in excitandis mortuis, & in mundi creatione necessariam esse credimus. Quòd si etiam, ut Augustini sententia confirmatur, majus opus existimandum est, aliquem ex impio plium facere, quam caelum, & terram ex nihilo creare, cum ipsa creatio non nisi ex infinita virtute possit existere: consequens est, ut multo magis peccatorum remissio infinitae potestati tribuenda sit. Quare verissimas esse praeursorum Patrum voces agnosce-

Matth.
18.

mus, quibus consentitur ab uno Deo peccata hominibus condonari: neque ad alium auctorem, quam ad summam ejus bonitatem, & potentiam, tam mirificum opus referendum esse. Ego sum, inquit ipse Dominus per Prophetam, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas. Nam scelerum remittendorum eadem ratio videtur esse, quam in pecunia debita servare oportet. Quemadmodum igitur à nemine, nisi à creditore, pecunia, quae debetur, remitti potest: ita, cum uni Deo peccatis obstricti simus, (siquidem quotidie oramus, quae agni immaculati Christi, & incontaminati, facile attememus, nihil nobis salubrius contingere potuisse hac remittendi peccata potestate, quae inexplicabilem Dei providentiam, summaque erga nos charitatem ostendit. Ex hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perveniat, necesse est; nam qui Deum mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritorum ex Christi morte, & cruce consecutus est, statim amittit, & omnino paradisi aditu, quem prius interclusum Salvator noster passione sua omnibus patefecit, prohibetur. Quòd quidem cum in mentem venit facere non possumus, quin humanae miserie consideratio vehementer sollicitos nos habeat. Verum si animum ad hanc admirabilem potestatem referamus, ut antea docuimus, Christus sua auctoritate, ceteri, ut ejus ministri, peccata dimittunt. Quamobrem si, quae infinita virtute effecta sunt, maxime admirari, & suscipere debemus: satis intelligimus, pretiosissimum hoc munus esse, quod Christi Domini benigni-

Isai.
43.

Matth.
6.

Dimitte nobis debita nostra) perspicuum est, à nemine, praeter illum, debita nobis condonari posse. Hoc verò admirabile, & divinum munus, antequam Deus homo feret, nulli create naturae imputatum est. Primus omnium Christus, salvator noster, ut homo, cum idem verus Deus esset, hoc munus à caelesti Patre traditum accepit. Ut sciat, inquit, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi, peccata, ait paralytico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Cum igitur homo factus esset, ut hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, priusquam in caelum ascenderet, ut ibi à dexteram Dei in perpetuum sederet, eam potestatem Episcopis, & presbyteris in Ecclesia concessit quamquam, ut antea docuimus, Christus sua auctoritate, ceteri, ut ejus ministri, peccata dimittunt. Quamobrem si, quae infinita virtute effecta sunt, maxime admirari, & suscipere debemus: satis intelligimus, pretiosissimum hoc munus esse, quod Christi Domini benigni-

Matth.
9.

Matth.
2.

tate Ecclesiae donatum est; sed ipsa etiam ratio, qua Deus, clementissimus Pater, mundi peccata delere constituit, animos fidelium ad hujus beneficii magnitudinem contemplandum vehementer excitat: sanguine enim unigeniti Filii sui scelera nostra expiari voluit, ut prenans quam nos pro peccatis commoverimus, illum ille persolveret, justusque pro injustis damneretur, innocens pro reus morte acerbissima afficeretur. Quare cum animo cogitabimus, nos non corruptibilibus auro, & argento redemptos esse, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati, facile attememus, nihil nobis salubrius contingere potuisse hac remittendi peccata potestate, quae inexplicabilem Dei providentiam, summaque erga nos charitatem ostendit. Ex hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perveniat, necesse est; nam qui Deum mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritorum ex Christi morte, & cruce consecutus est, statim amittit, & omnino paradisi aditu, quem prius interclusum Salvator noster passione sua omnibus patefecit, prohibetur. Quòd quidem cum in mentem venit facere non possumus, quin humanae miserie consideratio vehementer sollicitos nos habeat. Verum si animum ad hanc admirabilem potestatem referamus, ut antea docuimus, Christus sua auctoritate, ceteri, ut ejus ministri, peccata dimittunt. Quamobrem si, quae infinita virtute effecta sunt, maxime admirari, & suscipere debemus: satis intelligimus, pretiosissimum hoc munus esse, quod Christi Domini benigni-

1. Petr.
2.

gratias agere. Ac profecto, si grata, & jucunda medicamenta videri solent, quæ nobis medicorum arte, & industria, cum gravi aliquo morbo laboramus, parantur: quanto jucundiora esse debent ea remedia, quæ Dei sapientia ad animorum curationem, atque adeo ad vitam reparandam instituit? cum præsertim non quidem dubiam salutis spem, ut medicus ille, quæ corporibus adhibetur, sed certissimam iis, qui sanari cupiunt, salutem afferant.

Beneficium remissionis peccatorum quanto studio suscipiendum.

Erunt igitur fideles hortandi, postquam tam amplè, & præclarè muneris dignitatem cognoverint, ut illud etiam studeant ad suum commodum religiose convertere. Vix enim fieri potest, ut qui reutili, & necessariis non utatur, eam contemneret non existimetur; præsertim verò cum Dominus hanc potestatem remittendi peccata ea re tradiderit Ecclesie, ut omnes hoc salutari remedio uterentur: nam quemadmodum nemo sine baptismo expiari potest; ita quicumque baptismi gratiam, mortiferis acerbis amissam, recuperare voluerit, ad aliud expiationis genus, nimirum penitentis Sacramentum, confugiat necesse est. Verùm hoc loco admonendi sunt fideles, ne, tam ampla veniæ facultate proposita, quam etiam nullius temporis termino definiti declaravimus, vel ad peccandum faciliores, vel ad respiciendum tardiores reddantur; in altero enim cum injuriosi, & contumeliosi in hac divinam potestatem manifestè deprehendantur, indigni sunt, quibus Deus misericordiam suam impetatur: in altero verò magnopere verendum est, ne moe-

te preoccupati, frustrà Peccatorum Remissionem confossi fuerint, quam tarditate, & procrastinatione meritò amiserunt.

CARNIS RESURRECTIONEM.

Magnam hujus articuli vim esse ad fidelè nostræ veritatem stabilendam, id maximè ostendit, quod divinis litteris non solum credendum fidelibus proponitur, sed multis etiam rationibus confirmatur: quod quidem cum in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest, hoc veluti firmissimo fundamento salutis nostræ spem nixam esse; nam, ut Apostolus ratiocinatur: Si mortuorum resurrectio non est, neque Christus resurrexit: quod si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. In eo igitur explicando Parochus non minus operæ, & studii poset, quam in eo evertendo mulcorum inquietas laboravit; magnas enim & præclaras utilitates ex ea cognitione ad fidelium fructum redundare, paulo post demonstrabitur. Sed hoc in primis attendere oportebit, resurrectionem hominum in hoc articulo, Carnis resurrectionem appellari: quod quidem sine causa factum non est; nam docere voluerunt Apostoli id, quod necessarîo ponendum est, animam esse immortalem; quare ne quis fortè eam simul cum corpore interisset, utriusque verò in vitam revocari existimaret, cum animam divinis sacrarum litterarum locis immortalem esse plane constet, ob eam rem carnis tantum suscitanda mentio in articulo facta est, & quamquam sæpè etiam in Sacris

1. Cor.
15.

Isai. 40.

Joan. 1.

2. Tim.
2.

Carnis resurrectio exâplis Scripturæ & testimoniis comprobatur.

Scripturis caro integrum hominem, ut est apud Isaiam, Omnis caro famum; & apud Sanctum Joannem, Et Verbum caro factum est, significet; hoc tamen loco carnis vox corpus declaratur: ut duarum partium, anime & corporis, quibus homo constat, alteram tantum, nempe corpus corumpi, & in pulverem terræ, ex qua compactum est, redire; animam verò incorruptam manere intelligamus. At verò, cum nemo, nisi mortuus fuerit, ad vitam revocetur, anima propriè non dicitur resurgere. Carnis quoque mentio facta est, illius hæresis confutande causa, quæ vivè Apostolo, Hymeni, & Phileti fuit, qui asserabant, cum de resurrectione in Scripturis Sacris ageretur, non de corporea, sed de spirituali, qua à morte peccati ad vitam innocentem resurgitur, accipiendum esse. Itaque his verbis planum fit, eum errorem tolli, & veram corporis resurrectionem confirmari.

Verùm Parochi partes erunt, hanc veritatem illustrare exemplis ex veteri, novoque testamento, & ex omni Ecclesiastica historia depromptis: alii enim ab Elia, & Eliseo in veteri testamento; alii, præter eos, quos Christus Dominus à morte excitavit, à Sanctis Apostolis, aliisque permultis ad vitam revocati sunt: quæ resurrectio mulcorum hujus articuli doctrinam confirmat; ut enim plures à morte excitatos credimus: ita universos ad vitam revocatum iri credendum est: quin etiam præcipuum fructus, quem nos ex hujusmodi miraculis capere debemus, ille est, ut summam fidem huic articulo tribua-

mus. Sunt multa testimonia, quæ Parochis, qui in sacris litteris mediocriter versati sunt, facilis occurrent. Illustriora verò loca sunt in veteri quidem testamento, quæ leguntur apud Job, cum ait, se in carne sua conspexerunt Deum suum: & apud Danielem de iis, qui in pulvere terre dormiunt, alios in vitam æternam, alios in opprobrium septemtrium evigilatorum: in novo autem testamento, quæ Sanctus Matthæus refert de disputatione, quam Dominus cum Sadducæis habuit: præterea, quæ Evangelistæ narant de extremo judicio. Atque huc etiam referenda sunt, quæ Apostolus ad Corinthios, & ad Thessalonicenses scribens, accurata oratione disseruit. Sed quamvis hoc fidelissimum sit, multum tamen proderit, vel exemplis, vel rationibus ostendere, id, quod fides credendum proponit, à natura, aut ab humanæ mentis intelligentia non abhorere; itaque Apostolus quærenti quomodo resurgetur mortui, sic respondit: Insipientis, tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas, non corpus quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus cæterorum: Deus autem dat illi corpus sicut vult; & paulo post inquit: Seminatur in corruptione, surgit in incorruptione. Ad eam similitudinem multa præterea adjungi posse, Sanctus Gregorius ostendit: Lux enim; inquit, quotidie quasi multiplicata oculis subtrahitur, & rarus quasi resurgendo revocatur: & arbuta viriditatem amittunt, & rursus quasi resurgendo reparantur: & semina putrescendo mo-

Job 19

Dan.
12.

Matth.
22.

1. Cor.
15.
1 Thess.
4.

1. Cor.
15.

S. Greg.
10.

mo-

moriuntur & rursus germinando resurgunt. Rationes ille præterea, quæ ab Ecclesiasticis Scripturis afferuntur, satis ad eam rem probandam accommodatæ videri possunt. Ac primum quidem, cum anime immortales sint, & tamquam pars hominis ad humana corpora naturalem propensionem habeant, eas à corporibus sejunctas perpetuo manere, præter naturam existimandum est. Quoniam verò, quòd nature adversatur, ac violentum est, diuturnum esse non potest; consentaneum fore videtur, ut denuò cum corporibus jungantur: ex quo etiam sequitur, ut corporum resurrectio futura sit; quo quidem argumentandi genere Salvator ipse nostris usus est, cum adversus Sadducos disputans, ex animarum immortalitate corporum resurrectionem conclusit. Deinde, cum multis supplicia, bonis præmia à iustissimo Deo sint proposita; ex illis verò quam plurimi, antequam debitas penas persolvant, ex his magna ex parte nullis affecti virtutis præmiis à vita decedant: necesse est iterum animas cum corporibus coniungi, ut pro sceleribus, aut recte factis corpora, quibus veluti peccati sociis homines utuntur, sua cum animis pena, aut premio afficiantur: qui locus diligentissimè tractatus est à Sancto Chrysostomo in homilia ad populum Antiochenam. Quare Apostolus, cum de resurrectione disserteret, Si in hac vita, inquit, tantam in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Quæ quidem verba nemo ad anime miseriam referri existimabit, quæ cum immortalis sit, quamvis cor-

pora non retringerent, in futura tamen vita beatitudine frui posset; verum de toto homine intelligenda sunt: nisi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, necesse est, ut, qui quemadmodum Apostoli, tot ærumnas, & calamitates in vita perpessi sunt, omnium sint miserissimi. Idem verò multò apertius docet ad Thessalonicenses his verbis: Gloriamur in Ecclesiis Dei pro patientia vestra, & fide 4. in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus quas sustinetis in exemplum iusti iudicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini: si tamen iustum est apud Deum retribuere tribulationem illis, qui vos tribulant, & vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cælo, cum Angelis virtutis ejus, in flamma ignis dantis vindictam illis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi. Adde etiam, non posse homines, quamdiu anima à corpore se juncta est, plenam felicitatem, & bonis omnibus cumulata adipisci. Ut enim quælibet pars, à toto separata, imperfecta est; ita etiam anima, quæ corpori non est ad juncta: ex quo sequitur, ut illi ad summam felicitatem nihil deest, corporum resurrectionem necessariam esse.

His igitur, atque aliis hujusmodi rationibus Parochus fideles in hoc articulo erudire poterit. Explicare præterea diligenter oportebit ex Apostoli doctrina, quinam ad vitam suscitandi sint; nam ad Corinthios scribens, Sicut in Adam, inquit, omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivifica-

Thess.

4.

De varia resurrectionis conditione.

1. Cor. 15.

buntur. Omni itaque malorum, bonorumque discrimine remoto, omnes à mortuis, quamquam non omnium par conditio futura est, resurrectio: qui bona fecerunt, in resurrectionem vite; qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicii. Cum autem omnes dicimus, tam eos intelligimus, qui adventante iudicio mortui jam erunt, quam eos, qui moriuntur. Huic enim sententiæ, quæ asserit omnes morituros esse; nemine excepto, Ecclesiam acquiescere, ipsamque sententiam magis veritati convenire, S. Hieronymus reliquit. Sanctus Hieronymus: idem sentit & Sanctus Augustinus. Neque verò huic sententiæ repugnant Apostoli verba, ad Thessalonicenses scripta: Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos, qui vivimus, qui relinquamur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in cæta; nam Sanctus Ambrosius cum ea explanaret, ita inquit: In ipso raptu mors præveniet, & quasi per soporem, ut egressa anima in momento reddatur: cum enim tollentur, moriuntur, ut pervenientes ad Dominum, presentia Domini recipiant animos, quia cum Domino mortui esse non possunt. Eademque sententia comprobatur Sancti Augustini auctoritate in libro de Civitate Dei. Cum verò multum referat, nobis certò persuaderi, hoc ipsum, atque adeo idem corpus, quod uniuscuique proprium fuit, quamvis corruptum sit, & in pulverem redierit, tamen ad vitam suscitandum esse: illud etiam Parochus accuratè explicandum suscipiet. Hæc Apostoli est sententia, cum inquit: Oportet corruptibile hoc induere incor-

ruptionem: ea voce, Hoc, proprium corpus aperte demonstrans. Job etiam de eo clarissimè vaticinatus est: Et in carnis mea, inquit, video demum, quem visurum sum ego ipse, & oculi mei conspiciuntur sunt, & non alius. Hoc idem colligitur ex ipsius resurrectionis definitione, est enim resurrectio, auctore Damasceno, ad eum statum, unde cecideris, revocatio. Denique, si consideremus, cujus rei causa resurrectionem futuram paulo ante demonstratum est, nihil erit, quod cuiusquam animam hæc in re dubium facere possit. Idcirco autem corpora excitanda esse docuimus, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Hominem igitur in eo ipso corpore, cujus opera vel Deo, vel Demoni servit, resurgere oportet, ut cum eodem corpore triumphè coronas, & præmia consequatur, aut penas, & supplicia miseriam perferat. Neque verò corpus tantum resurget, sed quiddam ad illius nature veritatem, atque ad hominis decus, & ornatum pertinet, restituendum est. Præclarum ea de re Sancti Augustini testimonium legitur: Nihil tunc vitii, inquit, in corporibus existit: si aliqui plus pinguedine obesi, & crassi extiterint, non totam corporis molem assument, sed, quod illam habitudinem superabit, reputabitur superfluum; & è diverso, quemcumque vel morbus, vel senium conficit in corpore, reparabitur per Christum virtute divina, ut, si aliqui propter macerem fuerint graciles, quia Christus non solum nobis corpus reparabit, sed quiddam per miseriam hujus vite fuerit nobis

Job 19.

Damas. cen.

2. Cor.

5.

S. August.

gust.

ademptum. Item alio loco: Non renuet homo capillos, quos habuerit, sed quos decuerit, iuxta illud: Omnes capilli capitis vestri numerati sunt, qui secundum divinam sapientiam sunt reparandi. In primis verò, quoniam membra ad veritatem humane nature pertinet, simul restituantur omnia. Qui enim vel ab ipso ortu oculis capillibus, vel ob aliquem morbum lumina amisissent, claudi, atque omnino manci, & quibusvis membris debiles, integro, ac perfecto corpore resurgent; aliter enim anime desiderio, quæ ad corporis conjunctionem propensa est, minime satisfactum esset: cuius tamen cupiditatem in resurrectione explendam esse, sine dubitatione credimus. Præterea satis constat, resurrectionem æquæ, ac creatio- nacta, inter præcipua Dei opera numerari. Quæ admodum igitur omnia à Deo initio creationis perfecta fuerint; ita etiam in resurrectione futuram omnino affirmare oportet. Neque id de martyribus solum fatendum est, de quibus Sanctus Augustinus ita testatur: Non erunt abque illis membris: non enim posset illa mutilatio non esse corpora vitium; aliqui, qui capite truncati sunt, debent sine capite resurgere; verumtamen extant in eorundem membrorum articulis gladii cicatrices resurgentes super omne aurum, & lapidem pretiosum, veluti & cicatrices vulnerum Christi quod de improbis quoque verissime dicitur, & si illorum culpa membra amputata fuerint; nam quo plura membra habebunt, tanto acerbiori dolorum cruciatu conficiuntur: quare illa membro-

rum restititio non ad eorum felicitatem, sed ad calamitatem, ac miseriam est redundatura; cum merita non ipsis membris, sed personæ, cuius corpori conjuncta sunt, adscribantur; nam illi, qui penitentiam egerint, ad premium, illis verò, qui eandem contempserint, ad supplicium restituntur. Hæc verò si à Parochis attentè considerentur, nunquam eis rerum & sententiarum copia deest ad excitandos, inflammandosque pietatis studio fidelium animos, ut vitæ hujus molestias, & ærum- nas cogitantes, beatam illam resurrectionis gloriam, qua iustis, & piis proposita est, avidè expectent.

Sequitur nunc, ut fideles intelligant (si ea spectemus, quæ corporis substantiam constituunt, quamvis illud ipsum, atque idem corpus à mortuis revocari oportet, quod antea extinctum fuerat) longè aliam tamen, & diversam esse conditionem fore; ut enim cætera omittamus, in eo maxime resurgentium corpora omnia à se ipsis differant, quod cum antea mortis legibus subjecta essent, postquam ad vitam suscitata fuerint, sublato bonorum, malorumque discrimine, immortalitate æqueque. Quam quidem admirabilem nature restitutionem insignis Christi victoria meruit, quam de morte reportavit, quem admodum sacrarum scripturarum testimonio nos admonet: scriptum est enim: Precipitabit mortem in sempiternum: & alibi: Ero mors tua, ò mors: quod explicans Apostolus, inquit: Novissimè inimica destruetur mors; & apud Apost. Sanctum Joannem legimus: Mors 21- ultra

Isai. 25. Ose. 13. 1. Cor.

ultra non erit. Decebat autem maxime, Christi Domini merito, quo mortis imperium everitum est, peccatum Adæ longo intervallo superari. Idem etiam divine justitiæ contentanum fuit, ut ò boni beata vita perpetuò fererentur; mali verò sempiternas penas luerent, quærent mortem, & mors fugeret ab eis. Atque hæc quidem immortalitas bonis, malisque communis erit. Habebunt præterea Sanctorum reditiva corpora insignis quædam, & præclara ornamenta, quibus multò nobiliora futura sint, quàm unquam antea fuerint. Præcipua verò sunt quatuor illa, quæ Dotes appellantur, ex Apostoli doctrina, à Patribus observatæ; earum prima est impassibilitas, nunc scilicet, & dos, quæ efficiet, ne molesti aliquid pati, ullove dolore, aut incommodo effici queant; nihil enim aut frigus vitæ, aut flammæ ardor, aut aquarum impetus obesse eis poterit. Seminatur, inquit Apostolus, in corruptione, surget in incorruptione. Quod autem impassibilitatem potius, quàm incorruptionem scholastici appellant, ea causa fuit, ut, quod est proprium corporis gloriosi, significarent; non enim impassibilitas illis communis est cum damnatis, quorum corpora, licet corruptibilia sint, estuare tamen possunt, atque algere, varietaque cruciatibus affici. Hanc consequitur claritas, qua Sanctorum corpora, tamquam sol, fulgebunt; ita enim apud Sanctum Mattheum testatur Salvator noster: Justi, inquit, fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Ac ne quis de eo dubi-

Apoc. 9.

1. Cor. 15.

Matth. 13. Matth. 17.

taret, suæ transfigurationis exemplo declaravit. Hanc interdum Apostolus gloriam, modo Claritatem appellat. Reformabit, inquit, corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ; & rursum: Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Hujus etiam gloriæ imaginem quantum vidit populus Israël in deserto, cum facies Movis ex colloquio, & presentia Dei ita colluceret, ut in eam filii Israël oculos intendere non possent. Est verò claritas hæc fulgor quidam ex summa anime felicitate, quod in eam pars divine felicitatis derivatur. Hoc verò monere non æque omnes, perinde ac primo, orari credendum est: erunt quidem Sanctorum corpora omnia æquè impassibilia, sed eandem splendorem non habebunt: nam, ut testatur Apostolus, alia claritas solis, alia claritas lune, & alia claritas stellarum: stella enim à stella differt in claritate; sic & resurrectio mortuorum. Cum hæc dote conjuncta est illa, quam Agilitatem vocant, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur: facillimèque, in quantumque poterit animi voluerit, ita moveri poterit, ut ea motione nihil celerius esse queat: quem admodum aperte Sanctus Augustinus in libro de civitate Dei, & Hieronymus in Isaiam, docuerunt. Quare ab Apostolo dictum est: Seminatur in infirmitate, surget in virtute. His verò addita est, quæ vocatur Subtilitas, cujus virtute corpus anime imperio omnino

Philip. 3. 1. Cor. 15. Exod. 34. 1. Cor. 14. 1. Cor. 15.

subjicietur, eique serviet, & ad nutum presto erit: quod ex illis 1. Cor. 15. Apostoli verbis ostenditur; Seminatur, inquit, corpus animale, surget corpus spirituale. Hac ferè sunt præcipua capita, que in hujus articuli explicatione tradenda erunt.

Quam salutares ex articulo Resurrectionis capitulis capitulis

Matth. 11.

1. Thez.

Job. 19.

Ut autem fideles sciant, quem fructum ex tot, tantorumque mysteriorum cognitione capere possint; primò declarare oportebit, maximas à nobis Deo gratias agendas esse, qui hæc sapientibus absconderit, & revelaverit parvulis. Quot enim viri, vel prudentie laude præstantes, vel singulari doctrina præditi, in hac tam certa veritate cæci plane fuerunt! Quod igitur nobis illa patefecerit, quibus ad eam intelligentiam aspirare non licebat, est quòd summam ejus benignitatem, & clementiam perpetuis laudibus celebremus. Deinde magnus etiam ille fructus ex hujus articuli meditatione consequetur, quod scilicet in eorum morte, qui nobis concessuimus, vel benevolentia conjuncti sunt, facile tum alios, tum nos ipsos consolabimus; quo quidem genere consolationis Apostolum usum esse constat, cum ad Thesalonicensis de dormientibus scriberet. Sed in omnibus etiam aliis verumis, & calamitatibus, futura resurrectionis cogitatio summam nobis doloris levationem affert: quem admodum Sancti Job exemplo dicimus, qui una hæc spe afflictum, & merentem animum sustentabat, fore aliquando, ut in resurrectione Dominum Deum suum conspiceret. Præterea hoc plurimum valebit ad persuadendum fidelibus populis, ut rectam vitam

integram, ab omni prorsus peccati labe puram agere quam diligentissimè curent; si enim cogitaverint ingentes illas divitias, que resurrectionem consequuntur, ipsis propositas esse, faciliè ad virtutis, & pietatis studia allicientur. Contra verò nulla res majorem vim habitura est ad comprimentas animi cupiditates, hominesque à sceleribus avocandos, quam si sæpius admonentur, quibusnam malis, & cruciatibus improbi afficiendi sunt, qui extremo illo die procedent in resurrectionem judicii.

VITAM ÆTERNAM. Sancti Apostoli, duces nostri, Symbolum, quo fidei nostre summa continetur, æteræ vitæ articulo clausi, & terminari voluerunt; tum quia post carnis resurrectionem nihil aliud fidelibus expectandum est, nisi æternæ vitæ præmium; tum verò, ut perfecta illa felicitas, & bonis omnibus cumulata, nobis semper ante oculos versaretur, doceremurque in ea mentem, & cogitationes nostras omnes defigendas esse. Quare Parochi in erudiendis fidelibus nunquam intermitterent, præmiis æteræ vitæ propositis, eorum animos accendere; ut, quemcumque vel difficillima Christiani nominis causa subeunda esse docuerint, facili, atque adeò jucunda existant, præparesioresque ad parendum Deo, & alacriores reddantur. Sed quoniam sub his verbis, que ad beatitudinem nostram declarandam hoc loco usurpantur, plurima mysteria in occulto latent, ea sic aperienda sunt, ut, quantum ejusque ingenium ferat, omnibus patere possint. Admonendi igitur sunt fideles, huius vocibus, Vitam æternam, non magis per-

Ad Tit. 2.

Luc. 10.

Joan. 5.

1. Joan. 2.

perpetuitatem vitæ, cui etiam demones, sceleratique homines addicti sunt, quam in perpetuitate beatitudinem, que beatorum desiderium expleat, significari. Atque ita intelligebat legis peritus ille, qui à Domino Salvatore nostro, quid sibi faciendum esset, ut vitam æternam possideret, in Evangelio quaesivit: perinde ac si diceret: Quænam mihi præstanda sunt, ut ad eum locum, ubi perfecta felicitate frui liceat, perveniam? In hunc verò sensum sacre litteræ hæc verba accipiunt, ut multis in locis licet animadvertere. Hoc verò potissimum nomine summa illa beatitudo appellata est, ne quis existimaret eam in rebus corporeis, & caducis, que æterna esse non possunt, consistere. Neque enim hæc ipsa beatitudinis vox satis explicare poterat, quod quebatur; præsertim cum non defuerint homines inanis ejusdem sapientie opinione inflati, qui summum bonum in his rebus ponerent, que percipiuntur sensibus; hæc enim pereant, & veterascunt; beatitudo verò nullo temporis termino definienda est, quin potius terrena hæc longissimè à vera felicitate absunt, à qua is quàm maxime recedit, qui mundi amore, & desiderio tenetur; scriptum est enim: Nolite diligere mundum, neque ea, que in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo; & paulo post: Mundus transit, & concupiscentia ejus. Hæc igitur Parochi fidelium mentibus imprimenda diligenter curabunt, ut mortalia continere, nullamque in hac vita, in qua non cives, sed advenæ sumus, felicitatem obtineri posse, in animum

inducant. Quamquam hic etiam spe beati meritò dicemus, si abrogatas desideria, sobriè, & justè, & piè vixerimus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hæc autem cum permulti, qui sibi ipsis sapientes videbantur, minus intelligerent, & in hac vita felicitatem querendam putarent, stulti facti sunt, & in maximas calamitates incidunt. Sed illud præterea ex vi hujus nominis, semel adeptam felicitatem emitti nunquam posse, ut falsò nonnulli suspicati sunt; nam felicitas ex omnibus bonis sine ulla mali admixtione cumulatur: que cum hominis desiderium expleat, in æternam vitam necessariò consistit; neque enim potest beatus non magnopere velle, ut illis bonis, que adeptus est, sibi perpetuò frui liceat. Quare, nisi ea possessio stabilis, & certa sit, maximo cruciatu timoris angustatur, necesse est.

Verùm, quanta sit beatorum, qui in coelesti patria vivunt, felicitas, eaque ab ipsis tantum, præterea à nemine comprehendi possit, hæc ipse voces, cum vitam beatam dicimus, satis demonstrat; nam cum ad rem aliquam significandam eo nomine utimur, quod cum multis aliis commune est, faciliè intelligimus deesse propriam vocem, qua res illa plausè exprimitur. Cum igitur felicitas in vocibus declaretur, que non magis in beatorum, quam in omnes, qui perpetuò vivunt, rectè conveniunt, hoc non argumentum esse potest, aliorum, & præstantiorem quandam rem esse, quam ut proprio vocabulo

De inenarrabili sanctorum gloria; & de præsentibus essentialibus & accidentibus salutibus.

bulo perfectè significare ejus rationem possumus; nam etsi plurima alia nomina celesti huic beatitudini in sacris litteris tribuantur, cujusmodi sunt, regnum Dei, Christi, cælorum, paradisi, sancta civitas, nova Hierusalem, domus Patris: tamen perspicuum est, malum ex his ad ejus magnitudinem explicandam satis esse. Quare Parochi hoc loco oblatam sibi occasione non prætermittent, fideles tam amplis præmiis, que vitæ æternæ nomine declarantur, ad pietatem, justitiam, & omnia Christianæ religionis officia invitanda. Constat enim, vitam in maximis bonis, que natura expetuntur, numerari solere; atque hoc potissimum bono, cum vitam æternam dicimus, beatitudo definitur. Quod si exigua hæc, & calamitosa vita, que tot, & tam variis miseris subjecta est, ut mors verius dicenda sit, nihil magis amatur, nihil aut carius, aut jucundius esse potest: quo tandem animi studio, qua contentione æternam illam vitam querere debemus, que, defunctis omnibus malis, perfectam & absolutam bonorum omnium rationem conjunctam habet? Nam, ut Sancti Patres tradiderunt, æternæ vitæ felicitas, omnium malorum liberatione, & bonorum adceptione definienda est. De malis clarissima sunt sanctorum litterarum testimonia: scriptum est enim in Apocalypsi: Non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super illos sol, neque ullus æstus, & rursus: Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum; & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia pœna abierunt. Jam verò

beatorem immensa gloria, innu-meraque solida lætitiæ, & voluptatis genera futura sunt, ejus gloriæ magnitudinem cum animus noster capere, aut illa in animos nostros penetrare nullo modo possit, necesse est, nos in illam, nempe in gaudium Domini, introire; ut eo circumfusi, mentis desiderium cumulati expleamus. Quamvis autem, ut Sanctus Augustinus scribit, facilius mala, quibus caritari sumus, quam bona, ac voluptates, quas hausci sumus, numerari posse videantur; danda tamen erit opera, ut, que fideles summæ illius felicitatis adipiscendæ cupiditate inflammare poterunt, breviter, & dilucide explicentur. Sed illa in primis distinctione uti oportebit, quam gravissimis divinarum rerarum Scripturis accepimus; si enim duo bonorum genera esse statuunt: quorum alterum ad beatitudinis naturam pertinet; alterum ipsam beatitudinem consequitur: quare illa essentialia, hæc verò accessoria bona, docendi causa, appellariant. Ac solida quidem beatitudo, quam essentialia communi nomine licet vocare, in eo sita est, ut Deum videamus, ejusque pulchritudine fruamur, qui est omnis bonitatis, ac perfectionis fons, & principium. Hæc est vita æterna, inquit Christus dominus, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum: quem sententiam Sanctus Joannes videtur interpretari, cum ait: Carissimi, nunc filii Dei sumus; & nondum apparuit, quid erimus: scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Significat enim beatitudinem ex

S. August.

1. Cor. 23.

S. August.

S. Dionysius.

1. Joan. 17.

1. Joan. 3.

lit duobus constare; tum quod Deum intuebitur, qualis in natura sua, ac substantia est; tum quod veluti Dei efficietur; nam qui illo fruatur, quamvis propriam substantiam retineant, admirabilem tamen quandam, & præpè divinam formam induunt, ut Dei potius, quam homines videantur. Hoc autem cur ita fiat, ex eo perspicuum est, quod unaqueque res vel ex ejus essentia, vel ex ejus similitudine, & specie cognoscitur. At quoniam nihil est Deo simile, cujus similitudinis adjumento ad perfectam ejus notitiam pervenire possumus: consequens est, ut, ejus naturam, & essentiam videre nemini liceat, nisi hæc eadem divina essentia se nobis conjunxerit; atque id Apostoli verba illa significant: Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem: nam quod loquitur, in ænigmate; interpretatur Sanctus Augustinus, in similitudine ad Deum intelligendum accommodata. Quod etiam Sanctus Dionysius aperte ostendit, cum affirmat, nulla inferiorum similitudine superiora percipi posse; neque enim ex alicujus rei corporeæ similitudine, ejus, que corpore caret, essentia, & substantia cognosci potest: cum præsertim necesse sit, rerum similitudines minus creationibus habere, & magis spiritalibus esse, quam res ipsas, quarum imaginem referunt; quemadmodum in omnium rerum cognitione facile experitur. Quoniam verò fieri non potest, ut alicujus rei create similitudo æquè pura, & spiritalis, ac Deus ipse est, reperitur: ita fit, ut ex nulla similitudine divinam essentiam perfectè

intelligere possimus. Accedit etiam, quod omnes create res certis perfectionis terminis circumscribuntur: at Deus infinitus est, neque ullius rei create similitudo ejus immensitatem capere potest. Quocirca nua illa ratio divini substantiæ cognoscendæ relinquatur, ut ea se nobis conjungat, & incredibilem quodam modo intelligentiam nostram altius extollat, atque ita idonei ad ejus naturæ speciem contemplandam reddamur. Id verò lumine gloriæ assequemur, cum eo splendore illustrati, Deum lumen verum in ejus lumine videbimus; nam beati Deum præsentem semper intuentur: quo quidem dono, omnium maximo, & præstantissimo, divinis essentia præcipue effecti, vera, & solida beatitudine potiuntur: quam ros ita credere debemus, ut eam Dei benignitate cum certa spe nobis expectandam esse, in Symbolo Patrum definitum sit ita enim: Expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi. Divina hæc planè sunt, neque ullis verbis explicari, aut cogitatione comprehendere a nobis possunt. Verùm licet aliquam hujus beatitudinis imaginem in his etiam rebus, que sensu percipiuntur, cernere. Nam, quemadmodum ferrum, admoto igni, ignem concipit, & quamvis ejus substantiam non mutetur, fit tamen, ut divinum quippiam, nimirum ignis, esse videatur: eodem modo, qui in caelestem illam gloriam admissi sunt, ad more inflammati, ita afficiuntur, cum tamen id, quod sunt, esse non desinant, ut multo magis distare ab his, qui in hac vita sunt, merito dici possunt, quam ferum candens ab eo, quod nullam calo-

caloris vim in se continet. Ut igitur rem paucis complectamur, summa illa, & absoluta beatitudo, quam essentialia vocamus, in Dei possessione constituenda est. Quod enim ei ad perfectam felicitatem deesse potest, qui Deum optinuit, & perfectissimum possidet? Verum ad illam tamen quaedam accedunt ornamenta, omnibus beatis communia; quae quoniam ab humana ratione minus remota sunt, vehementius quoque animos nostros commovere, & excitare solent. Hujus generis ea sunt, de quibus Apostolus ad Romanos videtur intelligere, Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum; nam gloria quidem beati perfusa est, non illis solum, quam tandem essentialia beatitudinem, vel cum ejus natura maxime conjunctam esse ostendimus; sed ea etiam, quae consistat ex clara, & aperta notitia, quam singuli de alterius eximia, & praestanti dignitate habituri sunt. At vero quantum ille honor existimandus est, qui eis à Domino tribuitur, cum non amplius servii, sed amici, fratres, ac filii Dei voveatur? quare ita electos suos amantissimis, & honorificentissimis verbis Salvator noster compellat? Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum: ut merito liceat exclamare: Nihil honorificati sunt amici tui Deus. Sed laudibus etiam à Christo Domino, coram Patre celesti, & Angelis ejus celebrabuntur. Praeterea, si hoc commune omnibus hominibus desiderium natura ingenuit praestauris, qui à viris sapientia honorati habeatur, quod eos locupletissimos virtutis suae testes fore excitent: quantum beato-

Rom. 2.

Matth.
e. 5.
Psal.
138.

rum glorie accessurum putamus, quod alius alium summo honore prosequetur? Infinita esset omnium oblationum enumeratio, quibus beatorum gloria cumulata erit, ac ne cogitatione quidem fingere eas possumus. Sed tamen hoc fidelibus persuasum esse debet, quicumque nobis jucunda in hac vita contingere, vel etiam optari queant, sive ea ad mentis cognitionem, sive ad corporis perfectum habitum pertineant, earum rerum omnium copiam beatam caelestium vitam circumfusiore; quamvis hoc altiore quodam modo, quam oculus vidit, aut auris audivit, aut in cor hominis ascendit, fieri Apostolus affirmet; nam corpus quidem, quod antea crassum, & concretum erat, cum in caelo, detracta mortalitate, tenue, & spirituale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit: anima autem aeterno glorie pabulo, quod magis illius convivii auctor transiens omnibus ministrabit, cum summa voluptate exsaturabitur. Quis vero pretiosas vestes, aut regales corporis ornamenta desiderare poterit, ubi nullus harum rerum usus futurus sit, omnesque immortalitate, & splendore amici, & sempiternae glorie corona ornati erant? Sed si amplectamur, & magnifice domus possessio ad humanam felicitatem pertinet: quid caelo ipso, quod Dei claritate undique collustratur, vel amplius, vel magnificentius cogitari potest? Quare Propheta, cum ejus domicilium pulchritudinem sibi ante oculos poneret, & ad beatas illas sedes perveniendi cupiditate arderet: Quam dilecta, inquit, tabernacula tua Domine virtutum; concupiscit, & deficit anima mea in astra Do-

Luc. 15.

Psal.
83.

Do-

Ad PAROCCHIA.

Domini; cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum. Atque, ut hic sit omnium fidelium animus, haec communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni studio curare debent; nam, in domo Patris mei, inquit Dominus, mansiones multae sunt; in quibus majora, & minorae praemia, ut quisque promeritus erit, reddentur. Qui enim parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Quare non solum ad eam beatitudinem fideles ex-

Joan.
14.

2. Cor.
2.

1. Cor.
2.

DE SACRAMENTIS.

UM omnis Christianae doctrinae pars scientiam, diligentiamque desideratum Sacramentorum disciplina, quae & Dei jussu necessaria, & utilitate uberrima est, Parochi facultatem, & industriam postulat singularem; ut ejus accurata, ac frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus praestantissime, ac sanctissime res dignae & salutariter impertiri possint, & Sacerdotes ab illa divini interdicti regala non discedant: Nolite Sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.

Matth.
7.

Principio igitur, quoniam uni-

73
citabant, verum etiam ejus consequenda certam rationem hanc esse frequentes monebant, ut fide, & charitate instructi, & in oratione, & Sacramentorum salutaris usu perseverantes, ad omnia benignitatis officia in proximis se exercerent; ita enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus se preparavit; ut aliquando inpleatur quod dictum est per Prophetam; Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tiberiaculis fiducia, & in requie opulenta.

Isai. 32.

versè de toto genere Sacramentorum agendum est, ab ipsius nominis vi, atque notione oportet incipere, ejusque ambiguum significationem explanare; ut, quae hujus verbi sententia hoc loco propria sit, facilius intelligatur. Quare docendi sunt fideles, Sacramenti nomen, quod ad propositam rem attinet, aliter à profanis, quam à sacris Scriptoribus, acceptum esse; nam sicut Antecessores Sacramenti nomine obligationem illam significari voluerunt, cum jurati aique servitutis vinculo obstringimur: ex quo jusjurandum, quo se milites fidelem operam reipublice praesturos pollicentur, Sacramentum militare dictum est; atque haec frequentissima hujus vocabuli significatio apud illos videtur fuisse. Verum apud Latinos

K Pa-

caloris vim in se continet. Ut igitur rem paucis complectamur, summa illa, & absoluta beatitudo, quam essentiali vocamus, in Dei possessione constituenda est. Quod enim ei ad perfectam felicitatem deesse potest, qui Deum optinuit, & perfectissimum possidet? Verum ad illam tamen quaedam accedunt ornamenta, omnibus beatis communia; quae quoniam ab humana ratione minus remota sunt, vehementius quoque animos nostros commovere, & excitare solent. Hujus generis ea sunt, de quibus Apostolus ad Romanos videtur intelligere, Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum; nam gloria quidem beati perfrueatur, non illis solum, quam tandem essentiali beatitudinem, vel cum ejus natura maxime conjunctam esse ostendimus: sed ea etiam, quae consistat ex clara, & aperta notitia, quam singuli de alterius eximia, & praestanti dignitate habituri sunt. At vero quantum ille honor existimandus est, qui eis à Domino tribuitur, cum non amplius servit, sed amici, fratres, ac filii Dei voveatur? quare ita electos suos amantissimis, & honorificentissimis verbis Salvator noster compellat? Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum: ut merito liceat exclamare: Nihil honorificati sunt amici tui Deus. Sed laudibus etiam à Christo Domino, coram Patre celesti, & Angelis ejus celebrabuntur. Praeterea, si hoc commune omnibus hominibus desiderium natura ingenuit praestauris, qui à viris sapientia honorati habeatur, quod eos locupletissimos virtutis suae testes fore excitent: quantum beato-

Rom. 2.

Matth.
e. 5.
Psal.
138.

rum glorie accessurum putamus, quod alius alium summo honore prosequetur? Infinita esset omnium oblationum enumeratio, quibus beatorum gloria cumulata erit, ac ne cogitatione quidem fingere eas possumus. Sed tamen hoc fidelibus persuasum esse debet, quicumque nobis jucunda in hac vita contingere, vel etiam optari queant, sive ea ad mentis cognitionem, sive ad corporis perfectum habitum pertineant, earum rerum omnium copiam beatam caelestem vitam circumfusiore; quamvis hoc altiore quodam modo, quam oculus vidit, aut auris audivit, aut in cor hominis ascendit, fieri Apostolus affirmet; nam corpus quidem, quod antea crassum, & concretum erat, cum in caelo, detracta mortalitate, tenue, & spirituale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit: anima autem aeterno glorie pabulo, quod magis illius convivii auctor transiens omnibus ministrabit, cum summa voluptate exsaturabitur. Quis vero pretiosas vestes, aut regales corporis ornamenta desiderare poterit, ubi nullus harum rerum usus futurus sit, omnesque immortalitate, & splendore amici, & sempiternae glorie corona ornati erunt? Sed si amplectamur, & magnificae domus possessio ad humanam felicitatem pertinet: quid caelo ipso, quod Dei claritate undique collustratur, vel amplius, vel magnificentius cogitari potest? Quare Propheta, cum ejus domicilium pulchritudinem sibi ante oculos poneret, & ad beatas illas sedes perveniendi cupiditate arderet: Quam dilecta, inquit, tabernacula tua Domine virtutum; concupiscit, & deficit anima mea in astra Do-

Luc. 15.

Psal.
83.

Do-

Ad PAROCCHOS.

Domini; cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum. Atque, ut hic sit omnium fidelium animus, haec communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni studio curare debent; nam, in domo Patris mei, inquit Dominus, mansiones multae sunt; in quibus majora, & minorae praemia, ut quisque promeritus erit, reddentur. Qui enim parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Quare non solum ad eam beatitudinem fideles ex-

Joan.
14.

2. Cor.
2.

1. Cor.
2.

DE SACRAMENTIS.

UM omnis Christianae doctrinae pars scientiam, diligentiamque desideratum Sacramentorum disciplina, quae & Dei jussu necessaria, & utilitate uberrima est, Parochi facultatem, & industriam postulat singularem; ut ejus accurata, ac frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus praestantissime, ac sanctissime res dignae & salutariter impertiri possint, & Sacerdotes ab illa divini interdicti regala non discedant: Nolite Sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.

Matth.
7.

Principio igitur, quoniam uni-

73
citabant, verum etiam ejus consequenda certam rationem hanc esse frequentes monebant, ut fide, & charitate instructi, & in oratione, & Sacramentorum salutaris usu perseverantes, ad omnia benignitatis officia in proximis se exercent; ita enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus se preparavit; ut aliquando inpleatur quod dictum est per Prophetam; Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tibiheriaculis fiducia, & in requie opulenta.

Isai. 32.

versè de toto genere Sacramentorum agendum est, ab ipsis nominis vi, atque notione oportet incipere, ejusque ambiguum significationem explanare; ut, quae hujus verbi sententia hoc loco propria sit, facilius intelligatur. Quare docendi sunt fideles, Sacramenti nomen, quod ad propositam rem attinet, aliter à profanis, quam à sacris Scripturis, acceptum esse; nam sicut Antecessores Sacramenti nomine obligationem illam significari voluerunt, cum jurati aique servitutis vinculo obstringimur: ex quo jusjurandum, quo se milites fidelem operam reipublice praestaturos pollicentur, Sacramentum militare dictum est; atque haec frequentissima hujus vocabuli significatio apud illos videtur fuisse. Verum apud Latinos

K Pa-

Pater, qui res divinas scriptis tradiderunt. Sacramenti nomen aliquam rem sacram, que in oculo latet, declarat; quemadmodum Græci ad eandem rem significandam, mysteria vocabulo usi sunt. In eam verò sententiam Sacramenti vocem accipiendam esse intelligimus, cum ad Ephesios scribitur: Ut notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ. Deinde ad Timotheum: Magnum est pietatis Sacramentum. Præterea in libro Sapientie: Nescierunt Sacramenta Dei. Quibus in locis, & aliis multis, licet animadvertere, Sacramentum nihil aliud, nisi rem sacram, additam, atque occultam, significare. Quare Latini Doctores signa quedam sensibus subjecta, que gratiam, quam efficiunt, simul etiam declarant, ac veluti ante oculos ponunt, Sacramenta commode appellari posse existimant. Quamquam, ut D. Gregorio placet, ob id Sacramenta dici possunt, quod diviniæ virtus sub rerum corporarum tegumentis occultè saltem efficiat. Nec verò quisquam putet hoc vocabulum nuper in Ecclesiam inductum esse; nam qui Sanctos Hieronymum, & Augustinum legit, facile percipiet, antiquos religionis nostræ scriptores ad eam, de qua loquimur, rem demonstrandam sæpius Sacramenti nomine, inter cetera verò etiam Symboli, vel mystici signi, vel sacri signi voce usos esse. Atque hæc de Sacramenti nomine dicta sunt: quod quidem veteris etiam legis Sacramentis convenit: de quibus nihil opus est Pastoribus præcepta tradere, cum ea Evangelii lege, & gratia sublata sint.

Verum, præter nominis notionem, que hæcenus declarata est, rei etiam vis, & natura diligenter investiganda, &, quid Sacramentum sit, fidelibus aperiendum est. Sacramenta enim ex genere eorum rerum esse, quibus salus & iustitia comparatur, dubitare nemo potest. Sed cum multe rationes sint, que ad hæc rem explicandam aptæ, & accommodatæ videantur, nulla tamen planius, & dilucidius eam demonstrat, quam definitio à D. Augustino tradita, quam deinde omnes Doctores scholastici secuti sunt. Sacramentum, inquit ille, est signum rei sacræ: vel, ut aliis verbis, in eisdem tamen sententiam, dictum est, Sacramentum est invisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram justificationem institutum. Que quidem definitio ut magis pateat, singule ejus partes Pastoribus exponende erunt. Atque in primis docere oportebit, rerum omnium, que sensibus percipiuntur, duo esse genera; alie enim ob id invente sunt, ut aliquid significet: alie non alterius rei significande sed sua tantum causa effecte sunt: quo in numero omnes pene res, que natura constant, haberi possunt. At verò in priori genere vocabula rerum, scriptura, vexilla, imagines, tube, & alia hujuscemodi permulta ponenda sunt; nam si ex vocabulis vis significandi detreheris, sublata videtur esse causa, quamobrem vocabula instituerentur. Hæc igitur signa proprie ceteris: illud enim signum esse Sanctus Augustinus testatur, quod præter rem, quam sensibus objicit, efficit etiam, ut ex se alterius rei cognitionem capiamus: sicut ex vestigio, quod

De propria vi atque natura sacramentis.

D. August.

Eph. 1.

1. Tim.

3. Sap. 2.

D. Gregor.

terre impressum Intuemur, transisse aliquem, cujus vestigium appareat, facile cognoscimus. Que cum ita se habeant; Sacramentum ad hoc rerum genus, que significanti causa institute sunt, referri percipuum est: siquidem specie quadam, & similitudine id nobis declarat, quod Deus in animis nostris sua virtute, que sensu percipi non potest, efficit. Baptismus enim, (ut, quod docetur, exemplo notius fiat) cum, adhibitis certis, & solemnibus verbis, aqua extrinsecus abluuntur, hoc significat, Spiritus Sancti virtute omnem peccati maculam, & turpitudinem interitus eimi, & animas nostras præclaro illo cælestis justitiæ dono augeri, atque ornari; simulque ea corporis ablutio, ut postea suo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod significat. Sed ex scripturis etiam aperte colligitur, Sacramentum inter signa numerandum esse. Apostolus enim de circumcisione, veteris legis Sacramento, que Abraham patri omnium credentium data erat, ita ad Romanos scribit: Et signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei. Et alio loco, cum affirmat nos omnes, qui baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizatos esse: licet cognoscere, baptismum hujus rei significationem habere, nimirum, ut ait idem Apostolus, Nos consequutos esse cum illo per baptismum in mortem. Neque verò parum proderit, si fidelis populus Sacramenta ad signa pertinere intellexerit. Ita enim fiet, ut, que illis significantur, continentur, atque efficiuntur, sancta, & augusta esse facilius sibi persuadeat; cogni-

Rom. 4.

Rom. 6.

Rom. 6.

S. August.

terre

taque eorum sanctitate, ad divinam erga nos beneficentiam colendam, a venerandam magis excitetur.

Sequitur nunc, ut verba illa, *RES SACRÆ*, que est altera definitionis pars, explicentur: quod quidem ut commodè fieri possit, paulo nitius repetenda sunt, que de signorum varietate Sanctus Augustinus acutè, & subtiliter dæmonstravit. Quædam enim signa naturalia dicuntur, que præter se ipsa alterius rei notitiam (quod omnibus signis commune esse, antea demonstratum est) in animis nostris imprimunt, & turpitudinem interitus eimi, & animas nostras præclaro illo cælestis justitiæ dono augeri, atque ornari; simulque ea corporis ablutio, ut postea suo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod significat. Sed ex scripturis etiam aperte colligitur, Sacramentum inter signa numerandum esse. Apostolus enim de circumcisione, veteris legis Sacramento, que Abraham patri omnium credentium data erat, ita ad Romanos scribit: Et signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei. Et alio loco, cum affirmat nos omnes, qui baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizatos esse: licet cognoscere, baptismum hujus rei significationem habere, nimirum, ut ait idem Apostolus, Nos consequutos esse cum illo per baptismum in mortem. Neque verò parum proderit, si fidelis populus Sacramenta ad signa pertinere intellexerit. Ita enim fiet, ut, que illis significantur, continentur, atque efficiuntur, sancta, & augusta esse facilius sibi persuadeat; cogni-

Sacramentum esse rei sacræ signum, quo modo in- telligen- dum. S. August.

K2 spec-

spectat: quo quidem precipuè sensu verba etiam accipiuntur, quæ ad experimentas intimas animi cogitationes maximam vim habeant. Verum, præter illa signa, quæ hominum consensu, & voluntate constituta esse hæcenus diximus, alia quedam sunt divinitus data, quorum tamen non unum genus esse omnes consentiant. Alia enim signa ob tam tantam rem à Deo hominibus commendata sunt, ut aliquid significarent, vel admonerent: cujusmodi fuerunt, legis purificationes, panis azymus, & alia permulta, quæ ad Mosaicæ cultus ceremonias pertinebant: alia verò Deus instituit, quæ non significandi modo, sed efficiendi etiam vim haberent; atque in hoc posteriori signorum genere Sacramenta novæ legis numeranda esse, liquido apparet; signa enim sunt divinitus tradita, non ab hominibus inventa, quæ rei eorumque sacræ, quam declarant, efficientiam in se continere certò credimus. Sed quemadmodum signa in multiplici varietate esse ostendimus; ita etiam res sacræ non unius modi existimanda est. Quod verò ad propositam Sacramentis definitionem attinet, divinarum rerum scripturæ, sacræ rei nomine Dei gratiam, quæ nos sanctos efficit, ac omnium divinarum virtutum habitu exornat, demonstrant; huic enim gratiæ propriam sacræ rei appellationem tribuendam merito putarunt, quippe cum ejus beneficium animas nostræ Deo coarctaret, & conjungatur. Quare, ut explicatis, quid Sacramentum sit, declararetur, docendum erit, rem esse sensibus subjectam, quæ ex Dei institutione sanctitatis, & justitiam

tum significandæ, tum efficiendæ vim habet: ex quo sequitur, ut facile quis possit intelligere, imaginæ sanctorum, cruce, & alia id generis, quamvis sacrarum rerum signa sint, non idèo tamen Sacramenta dicenda esse. Hujus autem veritatis doctrinam facile erit omnium Sacramentorum exemplo comprobare, si, quod antea de baptismo adnotavimus, cum dicebamus solemnem illam corporis ablationem signum esse, & efficientiam habere rei sacræ, quæ interitis Spiritus Sancti vi fieret, idem etiam in aliis Sacramentis exercere aliqui velit. Jam verò hæc mysticis signis, quæ à Deo instituta sunt, illud etiam precipuè convenit, ut ex Domini institutione non unam aliquam rem, sed plures simul significant. Quod in singulis Sacramentis licet cognoscere, quæ non solum sanctitatem, & justitiam nostram, sed præterea duo alia cum ipsa sanctitate maxime conjuncta declarant, Christi scilicet Redemptoris passionem quæ sanctitatis causæ est, & vitam æternam, existentem in beatitudine, ad quam sanctitas nostra, tanquam ad finem, referri debet. Quod quidem cum in omnibus Sacramentis percipi possit, merito sacri Doctores unicuique Sacramentorum triplicem significandi vim inesse diderunt: tum quia aliquis rei præterite memoriam afferat, tum quia aliam presentem indicet, ac demonstret, tum quia aliam futuram prænuent. Neque verò existimandum est, hoc ita ab illis doceri, ut etiam sanctarum scripturarum testimonio non probetur; nam cum Apostolus ait: Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu,

Rom. 6.

Jesu; in morte ipsius baptizati sumus: plare ostendit, idcirco baptismum, signum dicendum esse, quod Domini passionis & mortis non amoneat. Deinde cum inquit: Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quo modo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patria, ita & nos in novitate vite ambulemus: ex his verbis percipitur est, baptismum signum esse, quo celestis gratia in nos infusa declaratur; cujus munere nobis datum est, ut, novam vitam instituentes, omnia veræ pietatis officia facile, & libenti animo exequamur. Postremò cum addit: Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus: apparet, baptismum vite etiam æternæ, quam per illum consecuti sumus, non obscuram significationem dare. Sed præter hæc, quæ commemoravimus, varia significandi genera, & rationes, sæpè etiam evadit, ut Sacramentum non unam tantam rem presentem, sed plures demonstrat, ac notet; id verò Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum intuentibus facile est intelligere, quæ veri corporis & sanguinis Domini presentia, nec non gratia, quam non impure sacra mysteria sanctæ percipiunt, designatur. Ex his igitur, quæ dicta sunt, Pastoribus argumenta deesse non poterant, quibus ostendant, quanta divinitatis potentia, quot aciem miracula Sacramentis novæ legis insint; ut, ea summa cum religione colenda, & suscipienda esse, omnibus persuasent.

Sacramenta. Verum ad rectum Sacramentorum usum docendum nihil ac-

commodatius videri potest, quam diligenter causas exponere, quæ Sacramenta institui oportuerit. Plures autem numerari solent; quarum prima est, humani ingenii imbecillitas, siquidem natura ita comparatum videmus, ut ad earum rerum notitiam, quæ mente, atque intelligentia comprehensione sunt, nisi per ea, quæ aliquo sensu precipiuntur, nemini aspirare liceat. Ut igitur, quæ occulta Dei virtute efficiuntur, facillius intelligere possemus, idem summas rerum omnium artifex sapientissimè fecit, ut eam ipsam virtutem aliis quibus signis, quæ sub sensuum cadunt, pro sua in nos benignitate declararet; nam, ut præclarè à Sancto Chrysostomo dictum est, si homo corporis confectione carisset, nulla ipsa bona, neque ullis integumentis involuta, ei oblata essent: quoniam verò anima corpori conjuncta est, omnino opus fuit, ut rerum, quæ sentiuntur, admodum à ea intelligenda uteretur. Altera verò causa est, quod animus noster haud facile commoveatur ad ea, quæ nobis promittuntur, credenda. Quare Deus à mundi exordio quæ facere instituerat, verbis quidem frequentissimè indicare consuevit: interdum verò, cum opus aliquid institueret, cujus magis aliquid promissam fidem abrogare posset, alia etiam signa, quæ nonnunquam miraculæ speciem haberent, verbis adiunxit. Nam cum Deus Moysen ad Israelicæ populi liberationem mitteret, ille verò, ne Dei quidem precipientis auxilio fretus, timeret, ne omni sibi gravitus imponeret, quam ut sustinere posset; aut ne populus divinis oraculis, & dictis fidem

præter
sim le
gis Evi
gelicæ
cur insi
tituta.

S. Chry
sost.

Exod. 3.

rod. 4.

fidem non adjungeret, Dominus promissionem nam multa signorum varietate firmavit. Quemadmodum igitur in veteri testamento Deus fecerat: ut magni alicujus promissi constantiam signis testificaretur: ita etiam in nova lege Christus Salvator noster, cum nobis peccatorum veniam, celestem gratiam, Spiritus Sancti communicationem pollicetur est, quædam signa oculis, & sensibus subjecta instituit, quibus eam quasi pignoribus obligatam haberemus, atque ita fidem in promissi futurum dubitare nunquam possemus.

Tertia causa fuit, ut illa tantam remedia, ut scribit Sanctus Ambrosius, atque Evangelici Samaritani medicamenta ad animarum sanitatem vel recuperandam, vel tucdam presto essent. Virtutem enim, que ex passione Christi manat, hoc est gratiam, quam ille nobis in ara crucis meruit, per Sacramenta, quali per alveum quemdam in nos ipsos derivare oportet; alter vero nemini ultra salutis spes reliqua esse poterit: quare clementissimus Dominus Sacramenta, verbo suo & promissione sancta, relinquere in Ecclesia voluit, per que passionis sue fructum nobis re ipsa communicari sine dubitatione crederemus: si modo unusquisque nostrum ad se eam curationem pie, & religiose admoveat.

Sed quarta etiam causa accidit, cur Sacramentorum institutio necessaria videri possit: ut scilicet notæ quædam, & symbola essent, quibus fideles intersecerentur; cum præsertim nullus hominum cœtus queat, ut etiam à D. Augustino traditum est, sive vere,

sive false religionis nomine, quasi unum corpus coagmentari, nisi aliquo visibili signorum fœdere conjungatur. Utrumque igitur præstat novæ legis Sacramenta; quæ & Christianæ fidei cultores ad infidelibus distinguunt, & ipsos fideles sancto quodam vinculo inter se connectunt.

Præterea, aliam etiam justitiam fuisse causam Sacramenta instituentium, ex illis Apostoli verbis, Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, ostendi potest. Sacramentis enim fidem nostram in hominum conspectu profiteri, & notam facere videmur. Quare ad baptismum accedentes, palam testamur, nos credere, epius a pte virtute, qua in Sacramento abluimus, spiritualem anime purgationem fieri. Magnam deinde vim habent Sacramenta, non solum ad fidem in animis nostris excitandam, & exercendam, sed etiam eam charitatem inflammandam, qua amare inter nos debemus, cum, arctissimo nos vinculo colligatos, & maius corporis membra effectos esse, ex sacrorum mysteriorum communiore recordamur. Postremo, quod in Christiane pietatis studio plurimi faciendum est, humilitatis mentis superbiam edomant, ac comprimunt; nosque ad humilitatem exercent, dum sensibilibus elementis subjicere nos cogimur, ut Deo obtineremus, à quo antea impie desideramus, ut in illi elementis serviremus. Hæc sunt, que potissimum, de Sacramenti nomine, natura, institutione, fideli populo tradenda esse vix sunt: que posteaquam à Pastoribus accurate exposita fuerint, docere deinceps oportebit, qui-

Rom.
10.

De materia & forma Sacramentorum eorumque ceremoniis.

S. August.

Eph. 5.

quibus ex rebus singula Sacramenta constent, quæque sint illorum partes, ac præterea qui ritus, & ceremonie addite illis fuerint.

Præmissa igitur explicandam est, rem sensibilem, que supra in Sacramenti definitione posita est, non unam tantam esse, quamvis unum signum constitui credendum sit. Dio enim sunt, ex quibus quolibet Sacramentum conficitur: quorum alterum materie rationem habet, atque elementum dicitur; alterum forme vim, & verbum communi vocabulo appellatur: sic enim à Patribus acceptum; que in re notum est, atque apud omnes pervulgatum illud Sancti Augustini testimonium: accedit verbum ad elementum; & fit Sacramentum. Rei igitur sensibilibus nomine, tum materiam, sive elementum intelligunt, ut in Sacramento baptismi aquam, confirmationis chrism, & extreme unctionis oleum, que omnia sub aspectum cadunt: tum præterea verba, que forme rationem habent, atque ad aurium sensum pertinent. Apostolus vero utrumque aperte indicavit, cum inquit, Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aque in verbo vite. Quis in loco materie, & forma Sacramenti exprimitur. Adhæc autem erant verba ad materiam, ut aperitior, clariorque rei, que gerebatur, significatio fieret. Verba enim inter omnia signa maximum vim habere perpicuum est; ac, si ipsa desint, planè obscurum erit, quinam materia Sacramentorum designet, ac demonstret. Nam, ut in baptismo licet videre,

cum aqua non minus refrigerandi, quam abluendi vim habeat, & utriusque rei symbolum esse possit, nisi verba addantur, utrum horum in baptismo significet, aliquis fortasse conjectura aliqua dijudicabit nemo autem ea de re quippiam certi affirmare audebit: ut cum verba adhibeantur, statim intelligimus abluendi vim, & significationem habere.

In hoc autem nostra Sacramenta antiquæ legis Sacramentis plurimum præstant, quod in illis administrandis nulla, quod quidem acceperimus, definita forma servaretur; quo etiam fiebat, ut incerta admodum, & obscura essent: nostra verò formam verborum ita præscriptam habent, ut si fortè ea discendantur, Sacramenti ratio constare non possit: ob eamque rem clarissima sunt, ac nulla relinquunt dubitandi locum. Hæc igitur sunt partes, que ad naturam, & substantiam Sacramentorum pertinent, & ex quibus unumquodque Sacramentum necessario constituitur. His accedunt ceremonie, que tametsi præmitti sine peccato non possunt, nisi aliud facere ipsa necessitas cogat, tamen si quando omittantur, quoniam rei naturam non attingunt, nihil de vera Sacramenti ratione immutari credendum est. Ac merito quidem à primis usque Ecclesie temporibus illud semper servatum est, ut Sacramenta solemnibus quibusdam ceremoniis ministrarentur. Reintum nam maxime docuit, sacris mysteriis eum religionis cultum tribuere, ut Sancta Sancti tractare viderentur; præterea, que Sacramento efficiuntur, ceremonie ipse magis declarant, ac veluti

ante

ante oculos ponunt, & eorum rerum sanctitatem in animos fidei-
lium altius impingunt. Deinde
verò mentis illorum, qui eas in-
tuentur, & diligenter observant,
ad sublimium rerum cogitationem
erigunt, fidemque in eis, & chari-
tatem excitant: quò major cura,
& diligentia adhibenda erit, ut
fideles vim ceremoniarum, quibus
singula Sacramenta conficiuntur,
cogitant, & perscrutant habeant.

De necessitate, numero, & utilitate Sacramentorum.

Sequitur, ut Sacramentorum
etiam numerus explicetur, qui
quidem cognitio hanc utilitatem
affert, quòd populus ad majorem
pietatem omnes animi sui vires ad
laudandam, & perscrutandam Dei
erga nos singularum beneficentiam
converteret, quò plura salutis, ac
beate vite adjuvamenta nobis divi-
nitatis parata esse intellexerit. Ca-
tholice igitur Ecclesie Sacramen-
ta, quemadmodum ex Scripturis
probat, & Patrum traditione ad
nos pervenit, & Conciliorum testat-
ur auctoritas, septenario numero
definita sunt. Cur autem neque
plura, neque pauciora numerentur,
ex his etiam rebus, quæ per
similitudinem à naturali vita ad
spiritualem transferuntur, probabili
quandam ratione ostendi poterit.
Homini enim ad vivendum,
vitamque conservandam, & ex sua,
reique publicæ utilitate traducendam,
hæc septem necessaria videntur;
ut scilicet in lucem edatur
augeatur, alatur; si in morbum inci-
dat, sanetur; si imbecillitas virum,
reficiatur; deinde, quòd ad repu-
blicam ardeat, ut magistratus num-
quam desint, quorum auctoritate, &
imperio regatur; ac postremo,
legitima sobolis propagatione se

ipsum & humanum genus conser-
vet. Quæ omnia quoniam vite illi,
qui anima Deo vivit, respondere
satis apparet, ex his facile Sacra-
mentorum numerus colligetur. Pri-
mus enim est Baptismus, rebus
ceterorum insua, quo Christo
reunimur. Deinde Confirmatio,
cujus virtute fit, ut divina gratia
augeatur, & roboremur; bap-
tizati enim jam Apostolis, ut D. Au-
gustinus testatur, inquit Dominus,
Sedere in civitate, donec indua-
mini virtute ex alto. Tum Euchari-
stia, qua, tamquam cibo verè
caelesti, spiritus noster alitur &
sustinetur; de ea enim dictum est
à Salvatore; Caro mea verè est ci-
bas, & sanguis meus verè est potus.
Sequitur quarto loco Penitentia,
cujus ope sanitas amissa restituitur,
& postquam peccati vulnera
accepimus. Postea verò Extrema
Unctio, qua peccatorum reliquia
toluntur, & animi virtutes re-
creantur; siquidem D. Jacobus,
cum de hoc Sacramento loqueretur,
ita testatur est: & si in pec-
catis sitis, remittentur ei. Sequitur
Ordo, quo publica Sacramentorum
ministeria perpetuò in Ecclesia
exercendi, sacrasque omnes
functiones exequendi potestas tradi-
ditur. Postremo additur Matrimo-
nium, ut ex maris, & feminis legiti-
mum, & sancta conjunctione, filii
ad Dei cultum, & humani generis
conservationem procreentur, &
religiosè educantur.

Illud verò maxime animadvertendum
est, quamvis omnia Sacramenta
divinam, & admirabilem virtutem
in se continent, tamen non parè
omnia sit, & æqualem necessitatem,
aut dignitatem, aut unam, eandemque
significandi vim auctore habe-

D. Augustinus.

Luc. 24.

Joan. 6.

Jacob 5.

De præstabilitate & differentia Sacramentorum.

De præstabilitate & differentia Sacramentorum.

habere. Atque ex his tria sunt, que
tametsi non eadem ratione, tamen
præ ceteris necessaria dicuntur.
Baptismus enim unicuique sine
ulla adjunctione necessarium esse,
Salvator his verbis declaravit:
Nisi quis renatus fuerit ex aqua,
& Spiritu Sancto, non potest intro-
ire in regnum Dei. Penitentiam
verò illis tantummodo necessaria
est, qui se post Baptismus aliquo
mortali peccato obstrinxerunt;
neque enim æternum exitium effu-
gere poterunt, nisi eos admissi
peccati ritè penituerit. Ordo præ-
terea, etiam non singulis fidelibus,
toti tamen Ecclesie omnino nec-
cessarius est. Verùm si dignitas in
Sacramentis spectetur, Euchari-
stia sanctitate, & mysteriorum numero,
ac magnitudine longè ceteris an-
tecellit; que omnia facillitè in-
telligentur, cum suo loco ea, que
ad singula Sacramenta pertinent,
explicabuntur. Deinceps videndum
est, à quo hæc sacra, & divina
mysteria acceperimus; neque enim
dubitandum est, quin præclari ali-
cujus muneris dignitas, ejus, à quo
donum ipsum profectum est, digni-
tate, & præstantia quàm maximè
augeatur. Sed ea questio difficilem
explicationem habere non potest.
Nam cum Deus sit, qui homines
justos efficiat; ipsa verò Sacra-
menta justitie adipiscendæ mirifica
quædam instrumenta sint; patet,
quam eundemque Deum in Christo
justificationis, & Sacramentorum
auctorem agnoscendum esse. Præ-
terea, Sacramenta eam vim, &
efficaciam continent, que ad in-
timum animam penetrat. Cum verò
unius Dei potentie proprium sit,
in corda & mentes hominum illa-
bi; ex hoc etiam perspicitur, Sa-

cramenta à Deo ipso per Christum
instituta esse: quemadmodum, ab
eo quoque intus dispensari, certa,
& constanti fide tenendum est;
hoc enim testimonium de illo se
accepisse Sanctus Joannes affirmat,
cum ait: Qui misit me baptizare
in aqua, ille mihi dixit: super
quem videris Spiritum descendentem,
& manentem super eum, hic est,
qui baptizat in Spiritu Sancto.
Sed quamvis Deus Sacramentorum
auctor, & dispensator sit, ea
tamen non per Angelos, verùm
per homines ministrari in
Ecclesia voluit. Non minus enim
ministrorum officio, quam materia,
& forma, ad Sacramenta confi-
cienda opus esse, perpetuo Sancto-
rum Patrum traditione confirma-
tum est. Atque hi quidem ministri,
quoniam in sacra illa functione
non suam, sed Christi personam
gerunt, ea re fit, ut, sive boni,
sive mali sint, modò ea forma, &
materia utantur, quam ex Christi
instituto semper Ecclesia catholica
servavit, idque facere proponant,
quòd Ecclesia in ea administra-
tione facit, verò Sacramenta confi-
cant, & conferant: ita ut gratie
fructum nulla res impedire possit,
nisi, qui ea suscipiunt, se ipsos
tanto bono fraudare, & Spiritui
Sancto velint obistere. Hanc verò
in Ecclesia certam, & exploratam
sententiam semper fuisse, Sanctus
Augustinus in his disputationibus,
quas adversus Donatistas conscrip-
sit, clarissimè demonstravit. Quòd
si etiam scripture testimonia que-
rimus, ipsum Apostolum, his ver-
bis loquentem, audiamus: Ego,
inquit, plantavi, Apollos rigavit;
sed Deus incrementum dedit; ita-
que neque qui plantat, est aliquis,
neque

Joan. 3.

Joan. 1.

Joan. 1.

Jacob 5.

Joan. 1.

De præstabilitate & differentia Sacramentorum.

De præstabilitate & differentia Sacramentorum.

Joan. 1.

S. Augustinus.

1. Cor. 3.

neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus. Ex quo loco satis intelligitur, quemadmodum arboribus nihil obest eorum improbitas, quorum manu sate sunt; ita nihil vitii aliena culpa contrahi illis posse, qui malorum hominum ministerio Christo usiti sunt. Quare, ut ex D. Joannis Evangelio Sancti Patres nostri docuerunt, Judas etiam Iscariotes plures baptizavit; ex quibus tamen neminem iterum baptizatum fuisse legitur: ita ut præclare D. Augustinus scriptum reliquerit: Dedit Baptismum Judas, & non baptizatum est post Judam; dedit Joannes, & baptizatum est post Joannem; quia, si datum est à Judâ, Baptisma Christi erat; quod autem à Joanne datum est, Joannis erat; non Judam Joanni, sed Baptismum Christi, etiam per Judam datum, Baptismo Joannis, etiam per manus Joannis dato, rectè præponimus.

S. August. just. det. 10.

Sacramenta Neque verò Pastores, alive sacramentorum ministri, cum hæc audiunt, satis sibi esse arbitrantur, si, posthabita morum integritate, ac conscientie munditia, illud tantum cogitent, quo modo Sacramenta ab illis ritè ministrentur; id enim etiâ diligenter curandum est, ut hoc tamen omnia, quæ ad eam functionem pertinent, posita non sunt. Meminisse autem semper debent, Sacramenta divinum quidem virtutum, quæ illis inest, nunquam amittere; at verò impurè ea ministrantibus æternam perniciem, & mortem afferre. Sancta enim, quod semel, atque iterum, ac sæpius admonere oportet, sancte, & religiose tractanda sunt. Peccatori, ut est apud Pro-

phetam, dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu verò odisti disciplinam. Quod si homini peccatis contaminato minus licet de rebus divinis agere: quantum ab eo scelus concipi existimandum erit, qui sibi multorum scelorum conscius est, nec tamen sacra mysteria pollute ore conficere, vel in fœdas manus sumere, contractare, atque aliis porrigere, & ministrare vereatur? Cum præsertim apud Sanctum Dionysium scriptum sit, malis symbola (ita enim Sacramenta appellat) ne contingere quidem permittimus esse, Sanctitatem igitur sacrarum rerum ministri in primis sectentur, pure ad Sacramenta ministranda accedant, atque ita se ad pietatem exercent; ut ex eorum frequenti tractatione, & usu, uberiores in dies gratiam, adjuvante Deo, consequantur.

Sed jam, his rebus explicatis, docendum erit, quinam Sacramentorum effectus sit: id enim Sacramenti definitioni, quæ supra tradita est, non parum lucis allaturum videtur, si autem duo præcipue numerantur. Ac principem quidem locum merito gratia illa obtinet, quam asitito à sacris Doctoribus nomine justitiam vocamus; ita enim Apostolus apertissime nos docuit, cum inquit: Christum dilexisse Ecclesiam, & seipsum tradidisse pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aque in verbo. Quo autem pacto tanta res, & tam admirabilis per Sacramentum efficiatur, ut, quemadmodum S. Augustini sententia celebratum est, Aqua corpori abluit, & cor tangat; id quæ-

Psalm. 49.

S. Dionys. ny.

Eph. 5.

D. August. just.

quidem humana ratione, atque intelligentia comprehendi non potest. Constitutum enim esse debet, nullam rem sensibilem suapte natura ea vi præditam esse, ut naturæ ad animam queat. At fidei lumi et cognoscimus, omnipotentis Dei virtutem in Sacramentis inesse, quæ id efficiant, quod sua vi res ipsæ naturales præstare non possunt. Quocirca ne ulla unquam hujus effectus dubitatio in animis fidelium resideat, cum ministrari Sacramenta ceptum est, voluit clementissimus Deus, quid illa interius efficiant, miraculorum significationibus declarare; ut eadem perpetuò interius fieri constantissime crederemus, quamvis longè à nostris sensibus remota essent. Itaque, ut omitteremus, Salvatore nostro in Jordane baptizato, celos apertos esse, & Spiritum Sanctum columbe specie apparuisse; ut admoneretur, ejus gratiam, cum salutari fonte abluimus, in animam nostram infundi: ut hoc inquam, omitteremus, (magis enim ad Baptismi sanctificationem, quam ad Sacramenti administrationem pertinet) nome legitimus, cum Pentecostes die Apostoli Spiritum Sanctum acceperunt, quo deinde ad prædicandam fidei veritatem, adjuvante pro Christi gloria pericula sacros, & fortiores fuerunt, tunc, facto repente de celo sonitu, tamquam adveniens spiritus vehementis, apparuisse illis dispersitas linguas quasi ignis? Ex quo intellectum est, Sacramento Confirmationis eundem nobis Spiritum tribui, easque vires addi, quibus possumus carni, mundo, & Satanz, perpetuis scilicet hostibus nostris, fortiter repugnare,

& resistere. Atque hæc miracula, quoties Apostoli Sacramenta Ecclesie aliquandiu visa sunt, donec firmata jam fide, & corroborata, fieri desierunt.

Ex his igitur, quæ de priori Sacramentorum effectu, gratiam scilicet justificantem, demonstrata sunt, illud etiam plane constat, excellentiorem, & præstantiorem vim Sacramentis novæ legis inesse, quam olim veteris legis Sacramenta habuerunt: quæ cum infirma essent, egenaque elementa, inquinatos sanctificabant ad emundationem carnis, non summe; quare, ut signa tantum earum rerum, quæ mysteriis nostris effluenda essent, instituta sunt. At verò Sacramenta novæ legis, ex Christi latere manantia, qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundant conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad servandum Deo viventi; atque ita eam gratiam, quam significant, Christi sanguinis virtute operantur. Quocirca, si ea cum antiquis Sacramentis conferamus, præterquam quòd plus efficias habent, & utilitate uberiora, & sanctitate angustiora esse inveniantur. Alter vero Sacramentorum effectus non quidem omnibus communis, sed tantum tantummodo proprius, Baptismi, Confirmationis, & Ordinis sacri, est character, quem animæ imprimunt. Nam cum Apostolus ait: Unxit nos Deus, quæ & signavit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris: voce illa, signavit, non obscure characterem describit, cujus proprium est, aliquid signare, & notare. Est autem character veluti inigne quoddam

De excellentia Sacramentorum novæ legis ad vetera comparatorum, & de characteribus. Hebr. 9.

a. Cor. 1.

animæ impressum, quod deleri nunquam potest, eique perpetuo inheret: de quo ita apud S. Augustinum scriptum est: An minus forte Sacramenta Christianum, quam corporalis hæc nota, qua scilicet, miles insignitur, poterit? Iam namque militi ad militiam, quam deseruisset, revertenti, non nova imprimitur, sed antiqua cognoscitur, & approbatur. Jam vero character hoc præstat, tum ut apti ad aliquid sacri suscipiendum, vel peragendum efficiamur; tum ut aliqua nota alteri ab altero inferossatur. Ac Baptismi quidem characterem utrumque consequimur, ut ad alia Sacramenta percipienda reddamur idonei, & eo præterea fidei populus à gentibus, que fidem non colunt, distinguatur. Idem autem in characterè confirmationis, & Sacri Ordinis licet cognoscere: quorum altero veluti Christi milites ad alio nominis publicam confessionem, & propagationem, ac contra insutum nobis hostem, & spiritus maligni in celestibus armaturam, atque instruimur, simulque ab his, qui nuper baptizati, tamquam modo geniti infantes sunt, discernimur; alter vero tum potestatem Sacramenta conficiendi, & ministrandi conjunctam habet, tum eorum, qui ejusmodi potestate præditi sunt, à reliquo fidelium cœtu distinctionem ostendit. Tenenda igitur est catholice Ecclesie regula, que docemur, tria hæc Sacramenta characterem imprimere, neque ullo unquam tempore iteranda esse.

Hæc sunt que generatim de Sacramentis tradenda erunt; in cuius argumenti explicatione, Pastores

duo potissimum efficere omni studio conentur. Primum est ut fideles intelligant, quanto honore, & cultu, & veneratione hæc divina, & celestia munera digna sint; alterum vero, ut quoniam à clementissimo Deo ad communiem omnium salutem proposita sunt, his pie & religiose utantur, atque ita Christianæ perfectionis desiderio exerceant: ut, si Penitentia præsertim, & Eucharistia saluberrimo usu aliquandiu carent, plurimum damni se fecisse existant. Hæc autem facile Pastores assequi poterunt, si, que de Sacramentorum divinitate, & fructu supra dicta sunt, verbis fidelium sæpius inculcabunt; primum, à Domino Salvatore nostro, à quo nihil nisi perfectissimum proficisci potest, instituta esse: præterea, cum ministrantur; Spiritus Sancti intima cordis nostri permeantis efficacissimum munus præsto esse: deinde, admirabili, & certa curandarum animarum virtute prædita esse: tum, per ea immensas illas Dominice passionis divitias ad nos derivari. Postremò vero ostendent, totum Christianum ædificium firmissimo quidem lapido angulari fundamentum inniti; verum, nisi verbi Dei prædicatione, & Sacramentorum usu undique falcitur, magnopere verendum esse, ne magna ex parte labefactum concidat; ut enim per Sacramenta in vitam suscipimur, ita hoc veluti pabulo alimur, conservamur, augemur.

DE BAPTISMI SACRAMENTE.

Ex his quidem, que hæcenus de Sacramentis universè tradita sunt,

sunt, cognosci potest, quam necessarium sit ad Christianæ religionis, vel doctrinam percipiendam, vel pietatem exercendam, ea intelligere, que de illorum singulis credenda catholica Ecclesia proponit: sed, si quis diligentibus Apostolum legerit, sine dubitatione ita statuet, perfectam Baptismi cognitionem à fidelibus magnopere requiri: adeo non solum frequenter, sed gravibus verbis, & spiritu Dei plenis, ejus mysterii memoriam renovat, divinitatem commendat, atque in eo Redemptoris nostri mortem, sepulchram, & resurrectionem nobis ante oculos, tum ad contemplandum, tum ad imitandum constituit. Quare Pastores nunquam se satis multam operam, & studium in hujus Sacramenti tractatione collocasse arbitrentur: verum, præter eos dies, in quibus more majorum divina Baptismi mysteria potissimum explananda essent, in sabbato magno Pasche, & Pentecostes; quo tempore Ecclesie summa cum religione, maximisque caeremoniis hoc Sacramentum celebrare consueverat, aliis etiam diebus occasionem captent de hoc argumento disserendi. Atque illud in primis tempus maxime opportunum ad eam rem videri poterit, si interdu, cum Baptismus alicui ministrandus sit, fidelis populi multitudinem convenisse animadvertint; tunc enim facilis multitudo erit; si minus liceat omnia capita, que ad hoc Sacramentum attinent, persequi; unum saltem, aut alterum docere, cum fideles earum verum doctrinam, quam auribus percipiunt, simul etiam Sacris Baptismi caeremoniis ex

pressam vident, pioque, & attento animo contemplantur. Ex quo deinde fiet, ut unusquisque, in rebus adiutoris, quas in alio geri vident, secum recordeatur, qua se sponsione Deo obagaverit, cum Baptismo initiatus est; simulque illud cogitet, ad vita, & moribus talem se præbet, qualem ipsa Christiacti nominis professio pollicetur. Iti igitur, que docenda erunt, dilucide exponatur: quænam sit Baptismi natura, & substantia, aperiendum est, si primum tamen ipsius vocis significato explicetur. Ac Baptismus quidem græcum esse nomen nemo ignorat; quod etsi in sacris litteris non solum eam ablutioem, que cum Sacramento conjuncta est, sed etiam omne ablutioem genus, quod aliquando ad passivum translatum est, significat; tamen apud Ecclesie scriptores non quamvis corporis ablutioem declarat, sed eam, que cum Sacramento conjungitur, nec sine præscripta verborum forma ministratur; qua quidem significatione Apostoli ex Christi Domini instituto frequentissime usi sunt.

Alia quoque nomina ad eandem rem significandam Sancti Petres purpurant. Sacramentum enim Fidei appellari, quod illud significat, universam Christianæ religionis Fidem profitentur, D. Augustinus testatur. Alii vero, quia fide corda nostra illuminantur, quam in Baptismo profitemur, hoc Sacramentum illuminationem vocant; nam & Apostolus ita inquit: Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinistis pro omnium tempus nimirum, quo baptizati erant,

D. August.

Hebr.

10.

5. *Chry-* erant, significans. Chrysostomus
107. præterea in oratione, quam ad
baptizatos habuit, tum expur-
gationem, quia per Baptizatum
expurgamus vetus fermentum, ut
simus nova conspersio, tum sepul-
turam, tum plantationem, tum
crucem Christi nominat: quarum
omnium appellacionum causam ex
Epistola ad Romanos scripta licet
colligere. Cur autem D. Dionysius
7. *Dio-* principium sanctissimum manda-
107. torum vocaverit, perspicuum est;
cum hoc Sacramentum veluti janua
sit, qua in Christianæ vite
societatem ingredimur, atque ab
eo divinis præceptis obtemperandi
initium facimus. Atque hæc de nomi-
nis breviter exponenda erunt.

Quod autem ad rei definitionem
attinet, etsi multæ ex Sacris Scrip-
toribus afferri possunt, illa tamen
aptior, & commodior esse vide-
tur, quam ex verbis Domini apud
Joansem, & Apostoli ad Ephesios
licet intelligere; nam cum Salva-
tor dicat: Nisi quis renatus fuerit
ex aqua, & Spiritu Sancto, non
potest introire in regnum Dei;
& Apostolus, cum de Ecclesia lo-
queretur: Mundans eam lavacro
aqua in verbo: ita fit ut recte,
& appositè definiatur, Baptizatum
esse Sacramentum regenerationis
per aquam in verbo. Natura enim
ex Adam filii iræ nascitur, per
Baptizatum verò in Christo filii
misericordie renascimur: siquidem
dedit hominibus potestatem filios
Dei fieri, iis qui credunt in nomi-
ne ejus, qui non ex sanguinibus,
neque ex voluntate carnis, neque
ex voluntate viri, sed ex Deo nati
sunt. Sed quibuscumque tandem
verbis, Baptismi naturam explicari
contigerit, docendus erit populus

hoc Sacramentum confici ablu-
tione, cui ex Domini Salvatoris
instituto certa & solemniora verba
necessariò adhibentur, quemad-
modum semper Sancti Patres docu-
erunt, quod apertissimo illo
D. Augustini testimonio demon-
stratur: Accedit verbum ad ele-
mentum, & fit Sacramentum. Id
verò ediligentius monere oportebit,
ne forte fideles in eum errore
inducantur, ut existiment, quod
vulgo dici solitum est, aquam
ipsam, quæ ad conficiendum Bap-
tizatum in sacro fonte asservatur,
Sacramentum esse; tunc enim
Sacramentum Baptismi dicendum
est, cum aqua ad abluendum ali-
quem, additis verbis, quæ à Do-
mino instituta sunt, re ipsa uti-
mur. Jam verò, quoniam singula
Sacramenta ex materia, & forma
constitui initio diximus, cum ge-
neratim de omnibus Sacramentis
ageretur, idcirco, quæ utraque sit
in Baptismo, à Pastoribus decla-
randum erit. Materiam igitur, sive
elementum hujus Sacramenti, esse
omne naturalis aquæ genus, sive
ea maris sit, sive fluvii, sive palu-
dis, sive putei, aut fontis, quæ sine
ulla adjunctione aqua dici solet;
nam & Salvator docuit: Nisi quis
renatus fuerit ex aqua, & Spiritu
Sancto, non potest introire in
regnum Dei; & Apostolus inquit,
Ecclesiam lavacro aquæ munda-
tam esse. Et in B. Joannis Epistola
scriptum legitur: Tres sunt, qui
testimonium dant in terra, spiritus,
aqua, & sanguis. Quod etiam
aliis sacrarum litterarum tesimo-
nis comprobatur. Quod verò à
Joanne Baptista dictum est, ven-
turum esse Dominum, qui bapti-
zaret in Spiritu Sancto, & igne;

D. Au-
gust.

Joan. 3.

Ad
Eph. 5.

1. Joan.

5.

Matth.

3.

id

id quidem nullo modo de Baptismi
materia intelligendum est; sed
vel ad initium Spiritus Sancti
effectum, vel certè ad miraculum
referri debet, quod die Pentecostes
apparuit, cum Spiritus
Sanctus è celo in Apostolos ignis
specie delapsus est; de quo alio
loco Christus Dominus noster præ-
dixit: Joannes quidem baptizavit
aqua: vos autem baptizabimini
Spiritu Sancto, non post multos
hos dies.

Figura, & Prophe-
tie anti-
que bap-
tismi.

Gen. 6. Verum idem quoque à Domino
tum figuris, tum Propphetarum
oraculis significatum esse, ex di-
vinis scripturis animadvertimus.
Diluvium enim, quo mundus pur-
gatus est, quod multa malicia
hominum esset in terra, & cuncta
cogitatio cordis intenta esset ad
malum, hujus aquæ figuram, &
similitudinem gessisse, Apostolo-
rum Princeps in priori Epistola
ostendit. Et maris rubri transitum
ejusdem aquæ significationem ha-
buisse, D. Paulus ad Corinthios
scribens, exposuit; ut interim
omittamus, tum Naaman Syri ablu-
tionem, tum probatice piscine
admirabilem vim, & alia id genus
multa, in quibus hujus mysterii
symbolum inesse facile apparet.

De predictionibus autem dubitare
nemo potest, quin aquæ illæ, ad
quas tam liberaliter Isaias Pro-
pheta omnes sitientes invitavit, vel
quas è templo egredientes Eze-
chiel in spiritu vidit, tum præ-
terea fons ille, quem domini Da-
vid, & habitantibus Hierusalem
paratum in abluitionem peccato-
ris, & menstruæ Zacharias præ-
nunciavit, ad salutarem Baptismi
aquam indicandam, atque
exprimendam pertineant. Quantum

verò Baptismi nature, & virtuti
consuetudinem fuerit, ut ejus prop-
ria materia aqua institueretur,
pluribus quidam rationibus D.
Hieronymus ad Oceanum scriben-
sibus demonstravit. Sed quod ad
hunc locum attinet, Pastores do-
cere in primis poterunt, quoniam
hoc Sacramentum omnibus sine
ulla exceptione ad consequendam
vitam necessarium erat, idcirco
aquæ materiam, quæ nunquam
non præsto est, atque ab omnibus
facile parari potest, maxime ido-
neam fuisse. Deinde aqua effectum
Baptismi maxime significat; ut
enim aqua sordes abluat, ita etiam
Baptismi vim, atque efficientiam,
quo peccatorum macule eluuntur,
optime demonstrat. Accedit illud,
quod, quemadmodum aqua refrig-
gerandi corporibus aptissima est,
sic Baptismo cupiditatum ardor
magna ex parte restringitur. Illud
verò animadvertendum est, quam-
vis aqua simplex, quæ nihil aliud
admixtum habet, materia apta
sit ad hoc Sacramentum confici-
endum, quoties scilicet Baptismi
ministrandi necessitas incitat; ta-
men ex Apostolorum traditione
semper in catholica Ecclesia ob-
servatum esse, ut cum solemnibus
ceremoniis Baptizatum conficeretur,
sacrum etiam Chrisma addatur,
quo Baptismi effectum magis de-
clarari perspicuum est. Docendus
quoque erit populus, etsi aliquan-
do incertam esse potest, utrum
hæc, an illa vera aqua sit, qualem
Sacramenti perfectio requirit; hoc
tamen pro certo habendum esse,
numquam ex alia materia, quam
ex aquæ naturalis liquore, Bap-
tismi Sacramentum ulla ratione
confici posse.

D. Hiero-
n.

Quam
tis ne-
cessaria
forma
Baptis-
mi cog-
noscio.

Sed duarum partium, ex quibus Baptismus constare debet, postquam altera, hoc est materia, diligenter explicata fuerit, scudebunt Pastores eadem diligentia formam etiam tradere, quae est altera ejus pars maxime necessaria. In hujus autem Sacramenti explanatione, eo majore cura, & studio, elaborandum putabunt, quod tam sancti mysterii notitia non solum sua sponte fideles vehementer delectare potest, quod quidem in omni divinarum rerum scientia communiter evenit, verum etiam ad usum fore quotidianum summopere expetenda est. Cum enim sepe incidant tempora, quemadmodum suo loco planius dicitur, in quibus, tum ab aliis de populo, tum sapientissimis à mulierculis Baptismus ministrari oportet; ita fit, ut promissio omnibus fidelibus ea, quae ad hujus Sacramenti substantiam pertinent, cognita, & perspecta esse debeant. Quare dilucide, & apertis verbis, quae facile percipi ab omnibus possint, Pastores docebunt, hanc esse perfectam & absolutam Baptismi formam, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ita enim à Domino, & Salvatore nostro traditum est, cum Apostollis apud Mattheum praecepit: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ex illo autem verbo, baptizantes, Catholica Ecclesia, divinitus edocta, optime intellexit, in hujus Sacramenti forma actionem ministrum exprimendam esse: quod quidem fit, cum dicitur, Ego te baptizo. Ac quoniam, praeter ministros, tum illius personam, qui

Matth.
28.

baptizatur, tum principale causam, quae Baptismus efficit, significare oportebat: idcirco illud pronomen, TE, & distincta divinarum personarum nomina addidit, ut absoluta Sacramenti forma is verbis concludatur, quae modo exposita sunt, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Neque enim sola Filii persona, de quo à Joanne scribitur: Hic est, qui baptizat; sed simul omnes Sanctae Trinitatis personae ad Baptismi Sacramentum operantur. Quod autem, in nomine, non, in nominibus, dictum est; hoc plane declarat unam Trinitatis naturam, & divinitatem; etenim hoc loco, Nomen, ad personas non refertur, sed divinam substantiam, virtutem, & potentiam, quae una, & eadem est in tribus personis, significat. Sed in hac forma, quam integram, & perfectam esse ostendimus observandum est, quaedam prorsus necessaria esse, quae si omittantur, Sacramentum confici non potest; quaedam vero non ita necessaria, ut, si desint, Sacramenti ratio non conestet: cujusmodi est vox illa, Ego: cujus vis in verbo BAPTIZO continetur: immò verò in Ecclesiis Graecorum, variata dicendi ratione praetermitti consuevit: propterea quòd nullam fieri oportere ministrum mentionem judicaverunt: ex quo factum est, ut, in Baptismo hac forma passim utantur: Baptizetur servus Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti à quibus tamen perfectè Sacramentum ministrari, ex Concilii Florentini sententia, & definitione apparet; cum is verbis satis explicetur id, quod ad Baptismi veri-

Joan. 1.

Act. 2.

Act. 8.

S. Amb.
& Basil.

Ad Gal.
3.

veritatem attinet, nimirum ablutio, quae tunc re ipsa peragitur. Quid si etiam aliquando tempus fuisse dicendum est, cum Apostoli in nomine tantum Domini Jesu Christi baptizarent; id quidem Spiritus Sancti afflatu eos fecisse, exploratum nobis esse debet: ut initio nascentis Ecclesiae Jesu Christi nomine predicatio illustrior fieret, divinaque, & immensa ejus potestas magis celebraretur. Deinde verò rem penitus introspectantes, facile intelligemus, nullam earum partium in ea forma desiderari, quae ab ipso Salvatore praescriptae sunt; qui cum Jesum Christum dicit, simul etiam Patris personam, à quo unctus, & Spiritum Sanctum, quo unctus est, significat. Quamquam dubium fortasse videri potest, an hujusmodi formae Apostoli aliquem baptizaverint, si Ambrosii, & Basili Sanctissimorum, & gravissimorum Patrum auctoritatem sequi volumus, qui ita Baptismus in nomine Jesu Christi interpretati sunt, ut dixerint, is verbis significari Baptismus, non qui à Joanne esset, tametsi à communi, & usitata forma, quae distincta trium personarum nomina continet, Apostoli non discederent. Atque hoc loquendi genere Paulus etiam in Epistola ad Galatas usus videtur, cum inquit: Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis: ut significaret, in fide Christi, nec alia tamen forma, quam idem Salvator, & Dominus noster servandam praeeperat, baptizatos esse.

Hactenus igitur de materia, & forma, quae ad Baptismi substantiam maxime pertinent, fideles

docere satis fuerit. Quoniam verò in hoc Sacramento conficiendo legitima etiam ablutio rationem servari oportet; idcirco ejus quoque partis doctrina à Pastoribus tradenda est, atque ab eis breviter explicandam, communi Ecclesiae more, & consuetudine receptum esse, ut Baptismus uno aliquo ex tribus modis confici possit; nam qui hoc Sacramento initiari debent, vel in aquam merguntur, vel aqua in eos infunditur, vel aquae aspersione tinguntur. Ex his autem ritibus quicumque serventur, Baptismus verè perfici dendum est; aqua enim in Baptismo adhibetur ad significandam animae ablutioem, quae efficitur, quare Baptismus ab Apostolo lavacrum appellatus est. Ablutio autem non magis fit, cum aliquis aqua mergitur, quod diu à primis temporibus in Ecclesia observatum animadvertimus; quam vel aquae effusione, quod nunc in frequenti usu positum videmus, vel aspersione, quemadmodum à Petro factum esse colligitur, cum mo die tria milia hominum ad fidei veritatem traxerit, & baptizavit. Utrum verò unica, an tria ablutio fiat, nihil referet existimandum est; utrovis enim modo, & antea in Ecclesia Baptismus verè confectum esse, & nunc confici posse, ex D. Gregorii Magni Epistola ad Leandrum scripta, satis apparet. Retinendus est tamen à fidelibus is ritus, quem unusquisque in sua Ecclesia servari animadvertent. Atque illud praecipue monere oportet, non quamlibet corporis partem, sed potissimum caput, in quo omnes tum interiores, tum externi sensus vigent, abluendum,

Ad Eph.
5.

Act. 2.

D. Gregor.

M
simul

simulque ab eo, qui baptizat, non ante, aut post ablutionem verba Sacramenti, que formam continent, sed eodem tempore, quo ablutio ipsa peragitur, pronuntianda e se. His capitulis, contineat præterea docere, atque in memoriam fidelium reducere, Baptismum, quemadmodum & reliqua Sacramenta, à Christo Domino institutum esse. Hoc igitur Patres frequenter docuerunt, explicantque duo diversa tempora Baptismi notanda esse; alterum, cum Saluator eum instituit; alterum, cum lex de eo suscipiendis sancita est. Ac, quod ad primum attinet, tunc à Domino hoc Sacramentum institutum esse percipitur, cum ipse à Joanne baptizatus sanctificandi virtutem aquæ tribuit; testatur enim Sancti Gregorius Nazianzenus, & Augustinus, eo tempore aquæ vim generandi in spiritualiam scilicet vitam dantem esse. Et alio loco ita scriptum reliquit: Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnia peccata abluit, aquæ. Et alibi: Baptizatur Dominus; non mundari indiget, sed tactu mundi carnis aquas mundans, ut eam ablundi habeat. Atque ad eam rem illud maximo argumento esse potuit, quod tunc Sanctissima Trinitas, in cuius nomine Baptismus conficitur, nomen suum præsens declaravit. Vox enim Patris audita est: Filii peracna aderunt; & Spiritus Sanctus in columbe specie descendit; præterea oculi aperti sunt, quæ nobis jam per Baptismum licet ascendere. Quod si quis scire cupit, quantum ratione tanta, & tam divina virtute à Domino aquis tribuit sit: id quidem humanam intelligentiam

superat; hoc verò satis percipit à nobis potest, Baptismo à Domino suscepto, sanctissimi, & purissimi ejus corporis tactu aquam à Baptismi salutarum usum consecratam esse; ita tamen, ut hoc Sacramentum, etsi ante passionem institutum fuerit, à passione tamen, que omnium Christi actionum tanquam finis erat, vim, & efficientiam duxisse, credendum sit. Sed de altero etiam, quod scilicet tempore lex de Baptismo lata fuerit, nullus dubitandi locus relinquitur; nam inter Sacros Scriptores convenit, post Domini resurrectionem, et cum Apostolis præceptum: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; ex eo tempore omnes homines, qui salutem æternam consecuturi erant, lege de Baptismo teneri cepisse. Quod quidem ex Apostolorum Principis auctoritate colligitur, cum inquit: Regeneravit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis. Idemque ex illo Pauli loco: Se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, (cum de Ecclesia loqueretur) mundans eam lavacro aquæ in verbo, licet cognoscere; uterque enim Baptismi obligationem ad tempus, quod mortem Domini consecutus est, videtur retulisse; ut dubitandum nullo modo sit, verba etiam illa Salvatoris: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei; id ipsum tempus spectasse, quod post passionem futurum erat. Ex his igitur, si accuratè à Pastoribus tractentur, haud dubium esse potest, quia fideles maximam in hoc Sacramento

Matt. 28.

Marc. 16.

1. Pet. 1.

Ad Ep. 5.

1. Cor. 14.

Joan. 3.

4. Reg. 6.

Qui Proprii ministri Baptismi.

1. Cor. 14.

Matt. 28.

ment; dignitatem agnoscant, ac summa animi pietate venerentur; præsertim verò cum cogitarint, præclara illa, & amplissima munera, que cum Christus Dominus baptizaretur, miraculorum significationibus declarata sunt, singulis, cum baptizantur, intima Spiritus Sancti virtute donari, atque impartiri. Ut enim si, quemadmodum Elisei puero contigit, nobis oculi ita aperirentur, ut celestes res intueri possemus, nemo adeo communi sensu carere putandus esset, quem divina Baptismi mysteria in maximam admirationem non traherent; cur idem etiam eventurum non existimemus, cum à Pastoribus hujus Sacramenti divinitè ita exposita fuerint, ut eas fideles si non corporis oculis, at mentis acie, fidei splendore illuminata, contemplari queant?

Jam verò, à quibus ministris hoc Sacramentum conficiatur non utiliter modo, sed necessario tradendum videtur; tum ut illi, quibus præcipue hoc munus commissum est, illud sanctè, & religiose curare studeant; tum ut ne quis, tamquam fines suos egressus, in alienam possessionem intempèstivè ingrediatur, vel superbè irumpat; cum in omnibus ordinem servandum esse Apostolus admonet. Docentur igitur fideles, triplicem esse eorum ordinem: ac in primo quidem Episcopos, & Sacerdotes collocandos esse, quibus datum est, ut jure suo, non extraordinaria aliqua potestate, hoc munus exerceant; his enim in Apostolis receptum est à Domino. Euntes baptizate; quævis Episcopi, ne graviorem illam docendi populi curam deserere cogereotur, Baptismi

ministerium Sacerdotibus relinquere soliti essent. Quod verò Sacerdotes jure suo hanc functionem exerceant, ita ut præterea etiam Episcopo ministrare Baptismum possint, ex doctrina Patrum, & usu Ecclesie constat; nam cum ad Eucharistiam consecrandam instituti sint, que est pacis, & unitatis Sacramentum, consentaneum fuit, potestatem illi dari omnino illa administrandi, per que necessaria hujus pacis, & unitatis quilibet participes fieri posset. Quod si aliquando Patres Sacerdotibus, sine Episcopi veala, baptizandi jus permissum non esse dixerint, id de eo Baptismo, qui certis annis diebus solemnè caeremoniis administrari consueverat, intelligendum videtur. Secundum ministrorum locum obtinent Diaconi, quibus, sine Episcopi, aut Sacerdotis consensu, non licere hoc Sacramentum administrare, plurimum Sanctorum Patrum decreta testantur. Extremus ordo illorum est, qui, cogente necessitate, sine solemnibus caeremoniis baptizare possunt: quo in numero sunt omnes, etiam de populo, sive maris, sive femine, quancumque illi sectam profiteantur; nam & judæi quoque, & infidelibus, & hæreticis, cum necessitas cogit, hoc munus permissum est; si tamen id efficere propositum eis fuerit, quod Ecclesia Catholica in eo administrationis genere efficit. Hæc autem cum multa veterum Patrum, & Conciliorum decreta confirmantur, tum verò à Sacra Tridentina Synodo anathema in eos sancitum est, qui dicere audeant Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, cum

B. Gregor. Nazianzen. & S. Aug.

Matt. 3.

Marc. 1.

Luc. 3.

Canc. Trid.

intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum. In quo profecto summam Domini nostri bonitatem, & sapientiam licet admirari; nam cum hoc Sacramentum necessario ab omnibus percipiendum sit; quemadmodum aquam ejus materiam insitit, qua nihil magis commune esse potest: sic etiam neminem ab ejus administratione excludi voluit; quamvis, ut dictum est, non omnibus licet solennes caeremonias adhibere; non quidem quod ritus, aut caeremonie plus dignitatis, sed quod minus necessitatis, quam Sacramentum, habeant. Neque verò, hoc minus ita omnibus promittitur permissum esse, fideles arbitrentur, quin ordinem aliquem ministerium statuere maxime deceat; mirer enim si mares adint, laicos item presente clerico, tum clericus coram Sacerdote, Baptismi administrationem sibi sumere non debent. Quamquam obtriteris, quae baptizare consueverunt, improbanda non sunt, si interdum, praesente aliquo viro, qui hujus Sacramenti conficiendi minimè peritus sit, quod alias viri magis proprium officium videretur, ipse exequantur.

Accedit autem ad eos ministros, qui, ut haecsum declaratum est, Baptismum conficiunt, aliud etiam ministrorum genus, qui ad sacrum, & salutarem ablationem celebrandum ex vetustissima Catholica Ecclesiae consuetudine adhiberi solent; ille nunc patrini, olim susceptorum, sponsores, seu fidejussores, communi vocabulo, à rerum divinarum scriptoribus vocabantur. De quorum numero, quoniam ad omnes ferè laicos pertinet, accu-

ratè à Pastoribus agendum erit, ut fideles intelligant, quae potissimum ad illud rectè perficiendum necessaria sint. In primis verò explicare oportet, quae causa fuerit, cur ad Baptismum praeter Sacramenti ministros, patrini etiam, & susceptores adjungerentur: quod quidem optimo jure factum esse, omnibus videbitur, si meminerint, baptismum esse spiritualem regenerationem, per quam filii Dei nascimur; de ea enim ita loquitur D. Petrus: Sicut modo geniti infantes rationabiles, sine dolo lac concupiscite. Ut igitur, postquam aliquis in hanc lucem editus est, nutrice, & pedagogo indiget, quo tempore, atque opera educatur, ac doctrina, & bonis artibus erudiatur: ita etiam necesse est, ut, qui ex Baptismi fonte vitam spiritualem vivere incipiunt, alicujus fidei, & prudentiae committantur, à quo Christianae religionis praecepta haurire, ad omnemque pietatis rationem institui possint, atque ita paulatim in Christo adolescere, donec tandem viri perfecti, juvante Domino, evadant, cum praesertim Pastoribus, qui publice parochiarum curationi prepositi sunt, tantum temporis non superit, ut privatam illam curam pueris in fide erudiendi suscipere possint. Hujus autem vetustissimae consuetudinis praeclarum testimonium à D. Dionysio habemus, cum inquit: Divinis nostris ducibus (sic enim Apostolos vocat) in mentem venit, & visum est suscipere modum, quòd naturales parentes pueri eum cuidam docto in divinis, veluti pedagogo, traderent, sub quo, sicut sub divino patre,

1. Pet.
2.

Hygini-
us. Pa-
pa.

& salvationis sanctae susceptore, reliquum vitae puer degeret. Eandem verò sententiam confirmat Hygini auctoritas. Quamobrem sapientissimè à Sancta Ecclesia constitutum est, ut non solum is, qui baptizatur cum baptizato, sed etiam susceptor cum eo, quem suscipit, & cum ejus veris parentibus assidue delectantur; ita ut legitima nuptiarum foedera inter hos omnes iniri non possint, atque inita dirimantur. Praeterea docere oportet fideles, quae sint susceptoris partes; etenim hoc munus adeò negligenter in Ecclesia tractatur, ut nudum tantum hujus functionis nomen relictum sit; quid autem Sancti in eo contineatur, ne suspicari quidem homines videantur. Hec igitur universae susceptores semper cogitent, se hac potissimum lege obstrictos esse, ut spirituales filios perpetuo commendatos habeant, atque in iis, quae ad Christianae vitae institutionem spectant, curent diligenter, ut illi tales se in omni vita praebent, quales eos futuros esse sollemni caeremonia spondendum. Audiamus quid ea de re Sanctus Dionysius scribat, verba sponsoris exprimens: Spondeo puerum inducturum, cum ad sacram intelligentiam venerit, segulis adhortationibus meis, ut abrenunciet contrariis omnino, profiteatur, peragatque divina, quae pollicetur. Item Divus Augustinus: Vos, inquit, ante omnia tam viros, quam mulieres, qui filios in Baptismo suscepistis, moneo, ut cognoscatis, fidejussores apud Deum exitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere. Ac profecto decet maxime eum, qui aliquod officium

suscepit, in eo diligenter exequendo nunquam desatigari, & qui se alterius pedagogum, & custodem professus est, in omnia pati illum esse desertum, quem semel in fidem, & clientelam suam recepit, donec illum opera, & praesidio suo egere intellexerit. Quae autem filii spiritualibus tradenda sint, paucis D. Augustinus comprehendit, cum de hoc ipso susceptorum officio loqueretur, ait enim: Debet eos admonere, ut castitatem custodiant, justitiam diligant, charitatem teneant, & ante omnia Symbolum, & orationem Dominicam eos doceant: Decalogum etiam, & quae sunt prima Christianae religionis rudimenta. Quae cum ita se habeant, facile intelligimus, curiam hominum generi sanctae hujus tutelae administratio committenda non sit, mirumque iis, qui eam gerere, aut fideles non sint, aut sedulo, & accurate non queant. Quocirca, praeter naturales parentes, quibus non licet eam curationem suscipere, ut ex eo magis appareat, quantum haec spiritualis educatio à carnalibus distet: haereticis in primis, Judaeis, infidelibus ab hoc munere omnino prohibendi sunt, ut qui in ea cogitatione, & cura semper versentur, ut fidelitatem mendacibus obscurarent, atque omnem Christianam pietatem evertant. Plures quoque ne baptismum de Baptismo suscipiant, sed ut unus tantum, sive vir, sive mulier, vel ad summum unus, & una, Tridentino Concilio statutum est; tum quia discipline, atque institutionis ordo à multitudine magistrorum perturbare poterat: tum quia providere oportebat, ne inter plures ejusmodi affini-

D. Au-
gust.

S. Dio-
ny.

S. Dio-
ny.

D. Au-
gust.

De pa-
trin-
is ap-
pian-
do-
an.

affinitates conjungerentur, que impedirent, quò minus legitimum matrimonium vinculo hominum inter homines societas latius diffunderetur.

*Quam necessaria Baptis-
mum vero nihil magis necessarium
videri potest, quam ut docentur,
omnibus hominibus Baptismi legem à Domino præscriptam esse,
ita ut, nisi per Baptismi gratiam
Deo renascantur, in sempiternam
miseriam, & interitum à paren-
tibus, sive illi fideles, sive infideles
sint, procreentur. Igitur sæpius à
Pastoribus explicandum erit,
quod apud Evangelistam legitur:
Nisi quis renatus fuerit ex aqua,
& Spiritu Sancto, non potest in-
troire in regnum Dei. Quam legem
non solum de eis, qui adulta
estate sunt, sed etiam de pueris
infantibus intelligendam esse, id-
que ab Apostolica traditione Ec-
clesiam accepisse, communi Patrum
sententia, & auctoritas confirmat.
Præterea, credendum est, noluisse
Christum Dominum Baptismi Sacramentum,
& gratiam pueris denegari, de quibus dicebat:
Sinite parvulos, & nolite eos
prohibere ad me venire: talium
est enim regnum colorum: quos
amplexabatur, super quos manus
imponebat, quos benedicebat. De-
inde cum legitimus, totam aliquam
familiam à Paulo baptizatum esse,
satis apparet, pueros etiam, qui
in illorum numero erant, salutari
fonte ablutos esse. Deinde Circum-
cisio, que figura fuit Baptismi,
eum morem maximè commendat.
Pueros enim octavo die circum-
cidit solitos, nemo ratio, qui ignoret.*

Joan. 3.

Matt. 19.

Marc. 10.

1. Cor. 1.

Gen. 17.

Ac quibus Circumcisio manufacta in exspoliatione corporis carnis proderat, iisdem Baptisum, qui est Circumcisio Christi non manufacta, prodesse percipitum est. Postremò, ut Apostolus docet, si quis delicto mors regnavit per unum; multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum. Cum itaque per Adæ peccatum pueri ex origine hominum contraxerint, multo magis per Christum Dominum possunt gratiam, & justitiam consequi, ut regnent in vita: quod quidem sine Baptismo fieri nullo modo potest. Quare docentur Pastores, infantes omnino baptizandos, & deinde paulatim tenentem ætatem Christianæ religionis præceptis ad veram pietatem informandam esse; nam, ut à sapienter præclare dictum est: Adolescentis juxta viam suam, etiam cum senierit, non recedit ab ea. Neque enim dubitare licet, quia Fidei Sacramenta, cum abluuntur, accipiunt; non quia mentis suæ assensione credant; sed quia parentum fide, si parentes fideles fuerint, sin minus, fide (ut D. Augustini verbis loquamur) universæ societatis Sanctorum manuntur, etenim ab illis omnibus rectè dicimus eos Baptismo offerri, quibus placet ut offerantur, & quorum charitate ad communionem Sancti Spiritus adiunguntur. Hortandi autem sunt magnopere fideles, ut liberos suos, cum primum id sine periculo facere liceat, ad Ecclesiam deferentes, & solemnibus ceremoniis baptizandos curent; nam cum pueris infantibus nulla alia salutis comparande ratio, nisi eis Baptisum præ-

Levit. 12.

Luc. 1. Colos. 2.

Rom. 8.

Prover. 22.

D. August.

prebeat, relicta sit, facile intelligitur, quàm gravi culpa illi esse obstringant, qui eos Sacramenti gratia diutius, quam necessitas postulet, carere patiantur; cum præsertim propter ætatis immobilitatem, infans penè vite pericula illis impendat. Diversam verò rationem in iis servandam esse, qui adulta ætate sunt, & perfectum rationis usum habent, qui scilicet ab infidelibus oriuntur, antiquæ Ecclesiæ consuetudo declarat; nam Christiani quidem fides illis proponenda est, atque omni studio ad eam suscipiendam cohortandi, alliciendi, invitandi sunt: quò si ad Dominum Deum convertantur, tum vero monere oportet, ne ultra tempus ab Ecclesiæ præscriptum, Baptismi Sacramentum differant; nam cum scriptum sit: Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem: docendi sunt, perfectam conversionem in nova per Baptisum generatione positam esse: præterea, quò seriùs ad Baptisum veniant, eò diutius sibi cavendum esse cæterorum Sacramentorum usu, & gratia, quibus Christiana religio colitur, cum ad ea sine Baptismo nulli aditus patere possit: deinde etiam maximo fructu privari, quem ex Baptismo percipiunt; siquidem non solum omnium sceleralium, que antea admixta sunt, maculam, & sordes Baptismi aqua prorsus eluit, ac tollit; sed divina gratia nos ornat, cujus ope, & auxilio in posterum etiam peccata vitare possumus, justitiamque, & innocentiam tueri: qua in re summa Christianæ vitæ constare facile omnes intelligunt. Sed quamvis hæc ita sint, non consuevit

tamen Ecclesiæ Baptismi Sacramentum huic hominum generi statim tribuere, sed ad certum tempus differendum esse constituit; neque enim ex dilatio periculum, quod quidem pueris imminere supra dictum est, conjunctum habet; cum illis, qui rationis usu præditi sunt, Baptismi suscipiendi propositum, atque consilium, & male actæ vitæ penitentia satis futura sit ad gratiam, & justitiam, si repentinus aliquis casus impediatur, quo minus salutari aqua abluantur, ne quibus ad hoc Sacramentum factis, & simulato animo accedat, eorum voluntas, qui Baptisum petunt, magis exploratur, atque perspicitur; cujus rei causa in antiquis Conciliis decretum legitimus, ut qui ex Judæis ad fidem catholicam veniunt, antequam Baptisum illis administraretur, aliquot menses inter catechumenos essent: deinde, in fidei doctrina, quam præferri debent, & Christianæ vitæ institutionibus erudiuntur perfectis. Præterea, major religionis cultus Sacramento tribuitur, si constitutis tantum Pasche, & Pentecostis diebus, solemnibus ceremoniis Baptisum suscipiant. Sed interdum tamen Baptismi tempus justa aliqua & necessaria causa differendum non est: velut si vite periculum instare videatur, ac præsertim si illi abluendi sint, qui jam fidei mysteria plenè perceperint, quod quidem Philippum, & Apostolorum Principem fecisse satis constat, cum alter Candacis reginæ eunuchum, alter Cornelium, nulla

Act. 8. & 10.

nulla interposita mora, sed statim ut se fidem amplecti professi sunt, baptizavit.

Docendum præterea, & populo explicandum erit, quo modo effecti esse debent, qui baptizandi sunt. In primis itaque opus est, ut velint, propositumque illis sit, Baptisium suscipere; nam cum unusquisque in Baptismo, peccato moriatur, & novam vitæ rationem, & disciplinam suscipiat, æquum est, non invito cuiquam, aut recusanti, sed illa tantum, qui sponte sua, & libenti animo accipiunt, Baptisium peribit. Quare ex sancta traditione semper servatum in imadvertis, ut vœmini Baptisium ministraretur, nisi prius interrogatus fuerit, an velit baptizari. Nec verò in pueris quoque infantibus eam voluntatem deesse existimandum est, cum Ecclesie voluntas, quæ pro illis sponte, obcura esse non possit. Præterea, amentes, & furiosos, qui cum aliquando compos mentis essent, in insaniam deinde incidunt, ut qui eo tempore nullam Baptisii suscipiendi voluntatem habeant, nisi vitæ periculum imminet, baptizandos non esse: cum autem in vite discrimine versantur, si ante quam furere inciperent, ejus voluntatis significacionem dederunt, abluendi sunt; si minus, à Baptisii administratione abstinendum est. Idemque judicium de dormientibus fieri debet. Quod si in mentis potestate nunquam fuerunt, ita ut nullum rationis usum habuerint, eos in fide Ecclesie non secus, ac pueros, qui ratione carent, baptizandos esse, Ecclesie auctoritas, & consuetudo satis declarat. Verùm, præter Bap-

tisii voluntatem, fides etiam ea ratione, qua de voluntate dictum est, ad consequendam Sacramenti gratiam maxime necessaria est. Etenim Dominus, & Salvator noster docuit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit. Deinde ut quemlibet admissorum scelerum, & male acte vite penitent, atque ut idem in posterum à peccatis omnibus abstinere statuat, opus est; aliter enim, qui ita Baptisium peteret, ut tamen peccandi consuetudinem vellet emendare, omnino repellendus esset; nihil enim Baptisii gratiæ, & virtuti adeò repugnat, quàm corum mens, & consilium, qui nullum unquam peccandi finem sibi constitunt.

Cum itaque Baptisium ob eam rem expetendus sit, ut Christum induamus, & cum eo coniungamur, planè constat, meritò à sacra ablutione rejiciendum esse, cui in vitis, & peccatis perseverare propositum est; præsertim verò, quia nihil eorum, quæ ad Christum, & Ecclesiam pertinent, frustra suscipiendum est: inanemque Baptisium, si justitiæ, & salutis gratiam spectemus, in eo futurum esse, satis intelligimus, qui secundum carnem ambulat, non secundum spiritum, cogitat; etsi, quod ad Sacramentum pertinet, perfectam ejus rationem sine ulla dubitatione consequitur, si modo, cum rite baptizatur, in animo habeat id accipere, quod à Sancta Ecclesia administratur. Quasmodum Princeps Apostolorum magne illi hominum multitudini, qui, ut ait scriptura, compuncti corde, ad eo, & à reliquis Apostolis, quid sibi faciendum esset, quæsierant, ita respondit: Penitentiam

agite,

Marc.
16.

Rom. 8.

Act. 2.

agite, & baptizetur unusquisque vestrum: & alio loco: Penitentiam, inquit, & convertimini, ut deleantur peccata vestra. Item beatus Paulus, ad Romanos scribens, apertè ostendit, ei, qui baptizatur, omnino moriendum esse peccatis; quare non monet, ne exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed exhibeamus nos Deo, tanquam ex mortuis viventem. Hæc verò si fideles sæpè meditati fuerint, primùm quidem summam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihil tale meritis, tam singulare, & divinum Baptisii beneficium sola sua misericordia adductus tribuit: deinde, cum sibi ante oculos proponant, quam aliena esse debeat ab omni crimine totam vitæ, qui tanto munere ornati sunt; illud etiam in primis à Christiano homine requiri facillè intelligunt, ut quotidie tam sanctè, & religiosè traducere vitam student, perinde ac si ea ipsa die Baptisii Sacramentum, & gratiam consecuti essent; quamquam ad inflammandos vere pietatis studio animos nihil magis proficiet, quàm si Pastores accurata oratione explicaverint, quinam sint Baptisii effectus.

De his igitur, quoniam sæpè agendum est, ut fideles magis perspicènt, se in altissimo dignitatis non gradu positos esse, nec se ab eo dejecti ullis adversarii insidiis, vel impetu, ullo unquam tempore patiuntur; hoc primùm tradere oportet, peccatum, sive à primis parentibus origine contractum, sive à nobis ipsis commissum, quamvis etiam adeò nefarium sit, ut ne cogitari quidem posse videatur, admirabili hujus Sacramenti vir-

tute remitti, & condonari. Id verò multò antè ab Ezechielè prænunciatum est, per quem Dominus Deus ita loquitur: Effundam super vos aquam mundam, & mundabitini ab omnibus iniquitatibus vestris. Et Apostolus ad Corinthios, post longam peccatorum enumerationem, subjicit: Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Atque hæc doctrinam tradit à Sancta Ecclesia significatam esse, perspicuum est. Sanctus Augustinus in libro, quem de Baptismo parvulorum conscripsit, ita testatur: generante carne tantùm contrahitur peccatum originale; regenerante autem Spiritu, non solum originalium, sed etiam voluntariorum peccatorum fit remissio. Et Sanctus Hieronymus ad Oceanum, Omnia, inquit, in Baptismate condonata sunt crimina. Ac ne dubitare amplius ea de re cuiquam liceret, post aliorum Conciliorum definitiõnem, sacra etiam Tridentina Synodus idem declaravit, cum anathema in eos decreverit, qui aliter sentire audeant, quive asseverare non dubitent, quamvis peccata in Baptismo remittantur, ea tamen prorsus non tolli, aut radicè usque evelli, sed quodammodo abradì, ita ut peccatorum radices animo infixe adhuc remaneant. Namque, ut ejusdem Sancte Synodi verbis utamur, in renatis nihil odit Deus: quis nihil damnationis est his, qui verè constupulsi sunt cum Christo per Baptisium in mortem: qui non secundum carnem ambulat, sed veterem hominem exueat, & novum, qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effec-

Ezech.
36.

1. Cor.
6.
D. August.

S. Hieron.

Trid.
Syn.

N

effecti sunt. Ac fatei quidem oportet, sicut eodem loco ipsius Synodi auctoritate decretum est, in biplicitate concupiscentiam vel fomitem remanere: sed illa verè peccati rationem non habet; nam ex Divi quoque Augustini sententia, in parvulis baptizatis concupiscentie reatus abolivitur, ad agnoscere relinquuntur; atque idem alibi testatur: Concupiscentie reatus in

D. Au-
gu. 7.

Baptismate solvitur, sed infirmitas manet: concupiscentia enim, quæ ex peccato est, nihil aliud est, nisi animi appetitus, natura sua rationi repugnans: qui tamen motus si voluntatis consentium, aut negligentiam conjunctam non habeat, à vera peccati natura longè abest. Ac cum D. Paulus inquit;

Rom. 7.

Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupiscas; ex his verbis non ipsam concupiscentiam, sed voluntatis vitium infeliqui voluit. Eandem doctrinam tradit D. Gregorius, ita scribens: Si qui sunt, qui dicant peccata in Baptismo superficie tenis dimitti, quid est hæc predicatio infidelium? cum per fidei Sacramentum animæ, peccatis radicatis absoluta, soli Deo inhaeret. Atque ad eam rem demonstrandam Salvatoris nostri testimonio utitur, cum apud

D. Gre-
gor.

Sacrum Joannem ait: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Quod si cui expressam hujus rei figuram, & imaginem libet intueri, proponat sibi ad contemplandum Naaman Syri leprosi historiam, qui cum septies Jordanis aqua se abluisse, testante Scriptura, ita à lepra mundatus est, ut ejus caro, caro pueri videretur. Quare Baptismi proprius effectus est, peccatorum

Joan.
13.

omnium, sive originis vitio, sive nostra culpa contracta sint, remissio: cuius rei causa à Domino, & Salvatore nostro institutum esse, clarissimis verbis Apostolorum Princeps, ut alia testimonia omittamus, explicavit, cum inquit: Penitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum.

4. Rom.
5.

Jam verò, in Baptismo non solum peccata remittuntur, sed peccatorum etiam, & scelorum poenæ omnes à Deo benigne condonantur; nam etsi omnibus Sacramentis hæc commune est, ut per illa virtus passionis Christi Domini communicetur: de solo tamen Baptismo dictum est ab Apostolo, nos per ipsum Christo commori, & sepeliri; ex quo Sancta Ecclesia semper intellexit, sine maxima Sacramenti injuria fieri non posse, ut ei, qui Baptismo expiandus sit, ejusmodi pietatis officia, quæ usitato nomine Sancti Patres opera satisfactionis vocarunt, imponantur. Nec verò, quæ hoc loco traduntur, veteris Ecclesie consuetudini adversantur: quæ olim Judæis, cum baptizarentur, præcipiebatur, ut quadraginta continuos dies jejurent; neque enim illud institutum ad satisfactionem pertinebat; sed qui Baptismo percepissent, ea ratione admohebantur, ut Sacramenti dignitatem venerantes, jejuniis, & orationibus aliquandiu sine intermissione operam darent. Sed quamquam in Baptismo poenæ peccatorum condonari exploratum esse debet, ab eo tamen poenarum genere, quæ civilibus iudiciis ob grave aliquod scelus persolvende sunt, nemo libe-

liberatur: ita ut, qui morte dignus sit, per Baptismum à poena, quæ legibus constituta est, eripiatur. Tametsi vehementer laudanda esset eorum Principum religio, & pietas, qui eam quoque animadversionem, ut Dei gloria in suis Sacramentis illustrior fieret, solum remitterent, ac condonarent. Efficere præterea Baptismus post hujus vite curriculum, poenarum omnium, quæ originale peccatum consequuntur, liberationem. Siquidem merito mortis Domini factum est, ut hæc consequi possemus. Baptismo autem, ut supra dictum est, ei commoritur. Si enim, ut inquit Apostolus, complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul, & resurrectionis erimus.

Rom. 6.

Quod si querat aliquis, cur statim post Baptismum in hæc etiam mortali vita his incommodis non careamus, atque ad perfectum illud vite gradum, in quo Adam primus humani generis Pater ante peccatum collocatus fuerat, sacre ablutionis virtute non transferamur; id quidem duabus potissimum de causis factum esse, respondebitur. Quarum prima est, quod nobis, qui per Baptismum Christi corpori conjuncti, atque ejus membra effecti sumus, plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quam ipsi capiti nostro tributum esset. Cum igitur Christus Dominus, etsi ab initio ortus sui sibus exturbavit; quædam verò nationes reliquas fecit, quas delectari non potuerunt, ut populo Dei bellicæ virtutis, & fortitudinis exercenda occasio inquam perdesset. Huc accedit, quòd si per Baptismum, præter dona cælestia, quibus anima oritur, corporis

cælestis justitiæ gratiam adepti sunt, adhuc tamen calidæ, & fragilibus constituta est, eripiatur. Multis laboribus pro Christo perfuncti, & morte obita demò ad vitam revocati fuerint, tandem digni sint, qui cum Christo ævo sempiterno perfruantur? Altera verò causa, cur in nobis post Baptismum infirmitas corporis, morbus, dolorum sensus, concupiscentie motus relinquatur; illa est, ut scilicet tamquam segetem, & matoriam virtutis habeamus, ex qua deinde uberiorem gloriæ fructum, atque ampliora præmia consequeremur; nam, cum patienti animo vite incommoda omnia toleramus, pravæque animi nostri affectiones sub rationis impetum divina ope subijcimus, certa spe niti debemus, fore, ut, si cum Apostolo bonum certamen certaverimus, 4.

2. Tim.

etiam bona tribuerentur, dubitari merito posset, quin multi, presentis potius vite commoda, quam futura speratam gloriam consectantes, ad Baptismum veniant; eum tamen non falsa hæc, & incerta, quæ videntur, sed vera, atque æterna, quæ non videntur, bona Christiano homini semper proposita esse debeant. Sed interim tamen hujus vite conditio, quæ miseriarum plena est, nisi volu- talibus, & lætitiis non caret. Quid enim vobis, qui jam per Baptismum, veluti palmitem, insiti sumus in Christum, jucundius, aut optabilius esse potest, quam, cruce in humeros nostros subiecta, cum duce sequi, nullique aut laboribus defatigari, aut periculis retardari, quo minus ad premium supernæ vocationis Dei omni studio contendamus, alii virginitatis laudicem, alii doctrine, & prædicationis coronam, alii martyrii palmam, alii alia virtutum decora à Domino accepturi? Quæ quidem præclara laudis insignia nemini darentur, nisi prius nos ipsos in hujus æruginosæ vite stadio exercuissemus, atque in acie invicti stetissemus.

De exi-
mia.
Baptis-
mi fru-
ctibus.

Sed ut ad Baptismi effectus oratio redeat, exponendum erit, hujus Sacramenti virtute nos, non solum à malis, quæ verè maxime delenda sunt, liberari, verum etiam exci- mis bonis, & muneribus augeri. Animus enim noster divina gratia repletur, quæ iusti, & filii Dei effecti, eterne quoque salutaris hæredes instituntur; nam, ut scriptum est, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: mandataque Ecclesiam lavacro atque, in verbo vite, Apostolus testatur.

Marc.
16.
Eph. 5.

Est autem, gratia, quemadmodum Tridantina Synodus ab omnibus credendum, pena anathematis proposita, decrevit, non solum per quos peccatorum sit remissio, sed divina qualitas in anima inherens, ac veluti splendor quidam, & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores, & splendidiore reddat. Atque id ex sacris litteris aperte colligitur, cum gratiam effundi dicant, eamque Spiritus Sancti pignus soleant appellare. Huic autem additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur. Quare, cum Apostolus ad Titum ait: Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovacionis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostram: D. Augustinus verba illa, Abundè effudit, explanans, Nimirum, inquit, ad remissionem peccatorum, & copiam virtutum. Jam verò per Baptismum etiam Christo capiti tanquam membra copulamur, & connectimur. Quemadmodum igitur à capite vis manat, quæ singule corporis partes ad proprias functiones apte exequendas moventur; ita etiam ex Christi domini plenitudine in omnes, qui justificantur, divina virtus, & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Christianæ pietatis officia habiles reddit. Neque verò mirum cuiquam videri debet, si, cum tanta virtutum copia instructi, & oracissimi, tamen non sine magno difficultate, & labore pias, honestasque actiones inchoamus, vel certè absolvimus; id enim ob eam rem non evenit, quod virtutes, ad quos actio-

Tit. 3.

D. Au-
gust.

actiones ipse proficiuntur; Dei beneficio nobis donatæ non sint; sed quoniam post Baptismum acerrima cupiditatis pugna adversus spiritum relicta est; in qua tamen contentione animo frangi, aut debilitari Christianum hominem non decet; cum Dei benignitate freti, optima spe niti debeamus, fore, ut quotidiana rectè vivendi exercitatione, quæcumque pudica sunt, quæcumque justa, quæcumque sancta, eadem etiam facilia, & jucunda videantur; hæc libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus, ut Deus pacis sit nobiscum.

2. Cor. 13.

Præterea, per Baptismum consignamur characteri, qui ex anima deleri nunquam potest: de quo nihil est, ut plura hoc loco disseratur, cum liceat ex his, quæ supra dicta sunt, cum universè de Sacramentis ageretur, satis multa, quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locum transferre.

Baptis-
mi sine
sacrile-
gio ite-
rarum
posse.

Eph. 4.

Rom. 6.

Sed quoniam ex characteris vi, & natura ab Ecclesia definitum est, Baptismi Sacramentum nulla ratione iterandum esse: ea de re fideles, ne aliquando in errores inducantur, sapè, & diligenter à Pastoribus admonendi erunt. Huc verò docuit Apostolus, inquit: Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma. Deinde cum Romanos hortatur, ut mortui per Baptismum in Christo caveant, ne vitam, quam ab illo acceperant, amitterent, cum inquit: Quod enim Christus mortuus est peccato, mortuus est semel: hoc videtur aperte significare, sicut ille mori iterum non potest, ita nobis demò mori per Baptismum non licere. Quare Sancta etiam Ecclesia, se

unum Baptismum credere palam profiteretur. Quod quidem rei nature, & rationi vehementer consentaneum esse, ex eo intelligitur, quod Baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Quædam quodammodo naturalis virtute semel tantum generatur, & in lucem edimur; atque, ut D. Augustinus ait, iterum non potest repeti; sic etiam una est spiritualis generatio, nec Baptismus ullo unquam tempore iterandus est. Neque verò quisquam putet, eum ab Ecclesia iterari, cum, adhibita hujusmodi verborum formula, aliquem abluat, de quo incertum est, an baptizatus prius fuerit: Si baptizatus es, te iterum non baptizo: si verò non dum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; ita enim non impie iterari, sed sanctè, cum adjunctione Baptismum administrari, dicendum est. Quæ in re tamen diligenter à Pastoribus aliqua providenda sunt, in quibus fere quotidie non sine maxima Sacramenti injuria peccator; neque enim desunt, qui nullum scelus admitti posse arbitrentur, si quemvis sine delecta cum adjunctione illa baptizet; quare si infans ad eos deferatur, nihil prorsus querendum putant, nisi in prius ablatus fuerit: sed statim eî Baptismum tribunt; qui etiam, quamvis exploratum habebant, domi Sacramentum administratum esse, tamen sacram ablu- tionem in Ecclesia, adhibita solemnè cæremonia, cum adjunctione repetere non dubitant; quod quidem sine sacrilegio facere non possunt: & eam maculam suscipiunt, quam divinarum rerum scriptores Irregularitatem vocant;

D. Au-
gust.

nam ex Baptismi forma, ex Alexandri Papæ auctoritate, in illis tantum permittitur, de quibus, re diligenter perquisita, dubium relinquatur, an Baptismum ritè susceperint; aliter verò nunquam fas est, etiam cum adjunctione Baptismum alicui iterum administrare. Præter cetera verò, que ex Baptismo consequimur, illud veluti extremum est, quo reliqua omnia videntur referri, quod scilicet cœli aditus, propter peccatum prius interclusum, unicuique nostrum patefacit. Hæc autem, que in nobis Baptismi virtute efficiuntur, ex his placè intelligi possunt, que in Salvatoris Baptismo contigisse, evangelicæ auctoritatis confirmavit. Etiam cœli aperti sunt, & Spiritus Sanctus columbæ specie in Christum Dominum descendens apparuit, ex quo significatum est, eis, qui baptizantur, divini numinis charismata imperituri, & celorum janam reservari; non quidem, ut simul atque baptizati sunt, sed ut magis opportuno tempore ingredientium in illam gloriam: cum omnium miseriarum expertes, que in beatam vitam cadere non possunt, pro mortali conditione immortalitatem assequuntur. Atque hi quidem sunt Baptismi fructus, quos, si quidem Sacramenti vim spectemus, æquè ad omnes pertinere dubitari non potest; sin autem, quo quisque animo affectus ad illum suscipiendum accesserit, consideremus, plus minusve celestis gratiæ, & fructus ad unum aliquem, quam ad alium, pervenire omnino fateri oportet.

Restat nunc ut, que de hujus Sacramenti præcationibus, ritibus, & ceremoniis tradenda sunt, aper-

te, & breviter explicentur. Nam quod Apostolus de linguarum dono admonuit, cum inquit, sive fructus esse, si que aliquis loquitur, a fidelibus non intelligantur, eisdem ferè ad ritus, & ceremonias transferri potest; imaginem enim, & significationem eorum rerum præseferunt, que in Sacramento geruntur: quod si illorem signorum vim, & potestatem fidelis populus ignoret, non magis admodum ceremoniarum utilitas futura esse videbitur. Danda est igitur Pastoribus opera, ut eas fideles intelligant, certòque sibi persuadent, si minus necessariæ sint, plurimi tamen faciendas, magnoque in honore esse oportere. Id verò tum instituentium auctoritas, qui sine controversia Sancti Apostoli fuerunt, tum finis, cujus causa ceremoniis adhiberi voluerunt, satis docet; ita enim Sacramentum majori cum religione, ac sanctitate administrari, ac veluti ante oculos post præclara illa, & eximia dona, que in eo continentur, & in animos fidelium immensa Dei beneficii magis imprimi, perspicuum est. Sed omnes ceremoniæ, & præcationes, quibus in Baptismi administratione Ecclesia utitur, ad tria capita redigende sunt, ut in eis explicandis certus ordo à Pastoribus servari possit, & quo tradita ab illis fuerint, auditorum memoria facilius retineantur. Ac primum quidem illarum genus est, que, antequam accedatur ad Baptismi fontem, servantur: alterum eorum, que, cum ad ipsum fontem ventum est, adhibentur: tertium eorum, que præacto jam Baptismo, addi solent. In primis igitur aqua paranda est, qua ad Baptismum

De præcationibus, ritibus, & ceremoniis Baptismi.

nti oportet. Consecratur enim Baptismi fons, addito mysticè unctio-nis oleo. Neque id omni tempore fieri permittum est, sed more majorum, festi quidam dies, qui omnium celeberrimi, & sanctissimi optimo jure habendi sunt, expectantur, in quorum vigilis sacre ablutionis aqua conficitur: quibus etiam tantum diebus, nisi necessitas aliter facere cogisset, in veteris Ecclesiæ more positum fuit, ut Baptismus administraretur. Sed quamvis Ecclesiæ hoc tempore, propter communis vite pericula, eam consuetudinem retinendam non judicaret; tamen solemnes illos dies Paschæ, & Pentecostes, quibus Baptismi aqua consecranda est, summa cum religione adhuc observavit. Post aque consecrationem, alia deinceps, que Baptismum antecedunt, explicare oportet; afferuntur enim, vel etiam adducuntur, qui Baptismo iul-tiandi sunt, ad Ecclesiæ fores, atque ab ejus introitu omnino prohibentur, quod indigni sint, qui domum Dei ingrediantur, antequam à se turpissimæ servitutis jugum repulerint, & totos se Christo Domino, ejusque justissimo imperio addixerint. Tum verò Sacerdos ab eis exquirat, quidnam ab Ecclesiæ præceptis, quo cognito, primum eos Christianæ fidei doctrinæ, quam in Baptismo profiteri debent, instituit: id autem Catechismo efficitur; cujus institutionis morem à Domini Salvatoris præcepto manare, nemo dubitare potest; cum ipse Apostolus jussisset: Itè in mundum universum, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, docentes eos servare omnia, que-

cumque mandavi vobis. Ex quo licet cognoscere, Baptismum non esse administrandum, priusquam summa saltem religionis nostræ capita exponantur. Quoniam verò Catechismo ratio ex multis interrogationibus constat, si is, qui instituitur, adulta ætate fuerit, ad ea, que rogatur, ipse per se respondet: si autem infans sit, pro illo sponsor rite respondet, solemnemque sponsonem facit. Sequitur Exorcismus, qui ad expellendum diabolum, ejusque vires frangendas, & debilitandas, iscris, & religionis verbis, ac præcationibus conficitur. Accedunt ad Exorcismum alie ceremoniæ, quarum singule, ut que mysticæ sint, propriam, atque illustrem significationem habent, nam cum sal in illius os, qui ad Baptismum adducendus est, inseritur, hoc significari perspicuum est, cum fidei doctrina, & gratiæ dono consecraturum esse, ut à peccatorum putredine liberetur, saporemque bonorum operum percipiat, & divinæ sapientiæ pabulo delectetur. Obviantur præterea sume crucis fons, oculi, pectus, humeri, aures; que omnia declarant, Baptismi mysterio sensus baptizati aperiri, ac roborari, ut Denm accipere, præceptaque ejus intelligere, ac servare possit. Postea verò illi nares, & aures saliva linuntur, statimque ad Baptismi fontem mittitur, ut, quemadmodum cæcus ille Evangelicus, quem Dominus jussisset oculis luto illitos Siloes aqua abluere, lumen recuperavit: ita etiam intelligamus sacre ablutionis eam vim esse, ut menti ad celestem veritatem perspicendam lumen afferat. His peractis, ad

Baptismi fontem veniunt, ibique alie ceremonie, & ritus adhibentur, ex quibus Christiane religionis summam licet cognoscere. Sacerdos enim, ter concessis verbis, eum, qui baptizandus est, interrogat: Abrenuncias Sataan, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus? At ille, aut ejus nomine patrius, ad singulas interrogationes, respondet, Abrenuncio. Igitur qui Christo nomen daturus est, hoc primum sancte, & religiose polliceri debet, se diabolum, & mundum deserere, ac nullum unquam tempus fore, in quo utrumque veluti hostem terribilissimum, non detestetur. Post hæc, oleo catechumenorum baptizandus inungitur in pectore, & inter scapulas. In pectore quidem, ut per Spiritus Sancti donum abiciat errorem, & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam: quia justus ex fide vivit. Inter scapulas autem, ut per Spiritus Sancti gratiam, excutiat negligentiam, & torporem, ac bonam operationem exerceat: quia fides sine operibus mortua est. Deinde ad ipsum Baptismi fontem consistens, interrogatur à Sacerdote hoc modo: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Cui ille respondet, Credo. Atque ita deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus, fidem suam solemniter religione profitetur; quibus sanè duabus sponsonibus omnem Christiane legis vim, & disciplinam contineri perspicuum est. Sed cum jam Baptismus administrari oportet, quaerit Sacerdos ab eo, qui baptizandus est, Num baptizari velit? quo quidem per se, vel ejus nomine, si infans sit, patris annuente, statim in nomine Patris, & Filii,

& Spiritus Sancti, salutari aqua enim abluit. Quemadmodum enim homo sua voluntate serpenti obediens, merito damnatus est: ita Dominus neminem ad suorum numerum, nisi voluntarium militem, adscribi voluit, ut divinis jussis sponte obtemperans, æternam salutem consequeretur. Jam postquam Baptismus absolutus est, Sacerdos summum baptizati verticem Christum perungit: ut intelligat, se ab eo die Christo capiti tamquam membrum conjunctum esse, atque ejus corpori insitum, & ea re Christianum à Christo, Christum verò à chrismate appellari. Quid verò chrisma significet, ex his satis intelligi, quæ tunc Sacerdos orat, D. Ambrosius testatur. Induit

D. Ambrosius.

bro.

postea Sacerdos baptizatum veste alba, dicens: Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam æternam. Infansibus verò, qui vestitu non utuntur, iisdem verbis album sudarium datur: quo symbolo sudariiolum datur: quod dicitur, tum resurrectionis gloriam, ad quam per Baptismum nascimur, tum nitorem, & pulchritudinem, qua, dilutis peccatorum maculis, anima in Baptismo ornatur; tum innocentiam, atque integritatem, quam in omni vita baptizatus servare debet. Et deinde cereus ardens in manum traditur, qui ostendit, fidem charitate inflammatam, quam in Baptismo accepit, bonorum operum studio aleendam, atque augendam esse. Ad extremum verò nomen baptizato imponitur, quod quidem ab aliquo sumendum est, qui, propter excellentem animi pietatem, & religionem in sancto-

sanctorum numerum relatus est, ita enim facile fiet, ut quivis nominis similitudine, ad virtutis, & sanctitatis imitationem excitetur; ac præterea, quem imitari studeat, eum quoque precetur, & speret sibi advocatum ad salutem tum animi, tum corporis defendendam venturum esse. Quare reprehendendi sunt, qui gentilitium nomen, & eorum præcipue, qui omnium sceleratissimi fuerunt, tam diligerenter consecrantur, & pueris imponunt: cum ex eo intelligi possit, quanti Christiane pietatis studium faciendum existant, qui impiorum hominum memoria tantopere delectari videntur, ut velint fidelium aures hujusmodi profanis nominibus indigne circumsonare. Hæc de Baptismi Sacramento si à Pastoribus explanata fuerint, nihil eorum ferè prætermisium esse videbitur, quæ ad hanc cognitionem maxime pertinere existimanda sunt. Demonstratum est enim, quid ipsum Baptismi nomen significet, quæ sit ejus natura, & substantia; tum ex quibus partibus constet. Dicitur est, à quo institutus fuerit; qui ministri ad conficiendum Sacramentum necessarii sint; quosvè tamquam pedagogos ad sustentandam baptizati imbecillitatem adhibere oporteat. Traditum est etiam, in quibus & quemadmodum animo affectibus Baptismus administrari debeat; quæ sit ejus virtus, & efficientia: postremo, qui ritus, & cærenonie serventur, quantum proposita ratio postulabat, satis copiosè explicatum est. Quæ omnia ob eam præcipue causam docenda esse Pastores meminerint, ut fideles in hac cura, & cogitatione per-

petuè versentur; ut in his, quæ adeo sanctè, & religiose sponderunt, cum Baptismo initiati sunt, fidem servent, atque eam vitam instituant, quæ sanctissime Christiani nominis professioni respondeat.

DE CONFIRMATIONIS Sacramento.

Si in Sacramento Confirmationis explicando Pastorum diligentia requirenda unquam fuit, nunc certè opus est illud quam maxime illustrare, cum in Sancta Dei Ecclesia hoc Sacramentum à multis omnino prætermittatur, paucissimi verò sint, qui divine gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere studeant. Quare fideles ita de hujus Sacramenti natura, vi, dignitate, tum in die Pentecostes, quo præcipue die administrari solet, tum aliis etiam diebus, cum id Pastores commode fieri posse iudicaverint, docendi erunt, ut intelligant, non solum negligendum non esse, sed summa cum pietate, & religione suscipiendum; ne ipsorum culpa, maximoque malo eveniat, ut frustra in eos divinum hoc beneficium collatum esse videatur. Sed ut à nomine initium sumatur, Confirmationem à Ecclesia hoc Sacramentum idcirco vocari, docendum est; quoniam, qui baptizatus est, cum ab Episcopo sacro chrismate ungitur, additis solemnibus illis verbis, Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, nisi aliud Sacramenti efficientiam impediatur, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Christianus miles

Baptismi fontem veniunt, ibique alie ceremonie, & ritus adhibentur, ex quibus Christiane religionis summam licet cognoscere. Sacerdos enim, ter concessis verbis, eum, qui baptizandus est, interrogat: Abrenuncias Sataan, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus? At ille, aut ejus nomine patrius, ad singulas interrogationes, respondet, Abrenuncio. Igitur qui Christo nomen daturus est, hoc primum sancte, & religiose polliceri debet, se diabolum, & mundum deserere, ac nullum unquam tempus fore, in quo utrumque veluti hostem terribilissimum, non detestetur. Post hæc, oleo catechumenorum baptizandus inungitur in pectore, & inter scapulas. In pectore quidem, ut per Spiritus Sancti donum abiciat errorem, & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam: quia justus ex fide vivit. Inter scapulas autem, ut per Spiritus Sancti gratiam, excutiat negligentiam, & torporem, ac bonam operationem exerceat: quia fides sine operibus mortua est. Deinde ad ipsum Baptismi fontem consistens, interrogatur à Sacerdote hoc modo: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Cui ille respondet, Credo. Atque ita deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus, fidem suam solemniter religione profitetur; quibus sanè duabus sponsonibus omnem Christiane legis vim, & disciplinam contineri perspicuum est. Sed cum jam Baptismus administrari oportet, quaerit Sacerdos ab eo, qui baptizandus est, Num baptizari velit? quo quidem per se, vel ejus nomine, si infans sit, patris annuente, statim in nomine Patris, & Filii,

& Spiritus Sancti, salutari aqua enim abluit. Quemadmodum enim homo sua voluntate serpenti obediens, merito damnatus est: ita Dominus neminem ad suorum numerum, nisi voluntarium militem, adscribi voluit, ut divinis jussis sponte obtemperans, æternam salutem consequeretur. Jam postquam Baptismus absolutus est, Sacerdos summum baptizati verticem Christum perungit: ut intelligat, se ab eo die Christo capiti tamquam membrum conjunctum esse, atque ejus corpori insitum, & ea re Christianum à Christo, Christum verò à chrismate appellari. Quid verò chrisma significet, ex his satis intelligi, quæ tunc Sacerdos orat, D. Ambrosius testatur. Induit

D. Ambrosius.

bro.

postea Sacerdos baptizatum veste alba, dicens: Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeam vitam æternam. Infansibus verò, qui vestitu non utuntur, iisdem verbis album sudarium datur: quo symbolo sudariiolum datur: quod dicitur, tum resurrectionis gloriam, ad quam per Baptismum nascimur, tum nitorem, & pulchritudinem, qua, dilutis peccatorum maculis, anima in Baptismo ornatur; tum innocentiam, atque integritatem, quam in omni vita baptizatus servare debet. Et deinde cereus ardens in manum traditur, qui ostendit, fidem charitate inflammatam, quam in Baptismo accepit, bonorum operum studio aleendam, atque augendam esse. Ad extremum verò nomen baptizato imponitur, quod quidem ab aliquo sumendum est, qui, propter excellentem animi pietatem, & religionem in sancto-

sanctorum numerum relatus est, ita enim facile fiet, ut quivis nominis similitudine, ad virtutis, & sanctitatis imitationem excitetur; ac præterea, quem imitari studeat, eum quoque precetur, & speret sibi advocatum ad salutem tum animi, tum corporis defendendam venturum esse. Quare reprehendendi sunt, qui gentiliū nomina, & eorum præcipue, qui omnium sceleratissimi fuerunt, tam diligerenter consecretantur, & pueris imponunt: cum ex eo intelligi possit, quanti Christiane pietatis studium faciendum existant, qui impiorum hominum memoria tantopere delectari videntur, ut velint fidelium aures hujusmodi profanis nominibus indigne circumsonare. Hæc de Baptismi Sacramento si à Pastoribus explanata fuerint, nihil eorum ferè prætermisium esse videbitur, quæ ad hanc cognitionem maxime pertinere existimanda sunt. Demonstratum est enim, quid ipsum Baptismi nomen significet, quæ sit ejus natura, & substantia; tum ex quibus partibus constet. Dicitur est, à quo institutus fuerit; qui ministri ad conficiendum Sacramentum necessarii sint; quosvè tamquam pedagogos ad sustentandam baptizati imbecillitatem adhibere oporteat. Traditum est etiam, in quibus & quemadmodum animo affectis Baptismus administrari debeat; quæ sit ejus virtus, & efficientia: postremo, qui ritus, & cærenonie serventur, quantum proposita ratio postulabat, satis copiosè explicatum est. Quæ omnia ob eam præcipue causam docenda esse Pastores meminerint, ut fideles in hac cura, & cogitatione per-

petuè versentur; ut in his, quæ adeo sancte, & religiose sponderunt, cum Baptismo initiati sunt, fidem servent, atque eam vitam instituant, quæ sanctissime Christiani nominis professioni respondeat.

DE CONFIRMATIONIS Sacramento.

Si in Sacramento Confirmationis explicando Pastorum diligentia requirenda unquam fuit, nunc certè opus est illud quam maxime illustrare, cum in Sancta Dei Ecclesia hoc Sacramentum à multis omnino prætermittatur, paucissimi verò sint, qui divine gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere studeant. Quare fideles ita de hujus Sacramenti natura, vi, dignitate, tum in die Pentecostes, quo præcipue die administrari solet, tum aliis etiam diebus, cum id Pastores commode fieri posse iudicaverint, docendi erunt, ut intelligant, non solum negligendum non esse, sed summa cum pietate, & religione suscipiendum; ne ipsorum culpa, maximoque malo eveniat, ut frustra in eos divinum hoc beneficium collatum esse videatur. Sed ut à nomine initium sumatur, Confirmationem ab Ecclesia hoc Sacramentum idcirco vocari, docendum est; quoniam, qui baptizatus est, cum ab Episcopo sacro chrismate ungitur, additis solemnibus illis verbis, Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, nisi aliud Sacramenti efficientiam impediatur, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Christianus miles

esse incipit. In Confirmatione autem veram, & propriam Sacramenti rationem Catholica Ecclesia semper agnovit: quod & Melchias Pontifex, & plures etiam alii sanctissimi, & vetustissimi Pontifices aperte declarant. Ac Sanctus Clemens ejus veritatis doctrinam graviter sententia comprobare non potuit, ait enim: Omnibus festinandum est sine mora renasci Deo, & demum ab Episcopo consignari, id est, septiformem gratiam Spiritus Sancti percipere: cum aliqui perfectus Christianus nequaquam esse possit is, qui injuria, & voluntate, non autem necessitate compulsus, hoc Sacramentum pretermiserit, ut à Beato Petro accepimus, & ceteri Apostoli, precipiente Domino, docuerunt. Haec verò eandem fidem doctrinam confirmarunt, qui eodem spiritu pleni pro Christo sanguinem profuderunt, Urbanus, Fabianus, Eusebius, Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perspicere. Acedit præterea Sanctorum Patrum consensus auctoritas: inter quos Dionysius Areopagita, Athenarum Episcopus, eum diceret, quæ ratione hoc sacramentum unguentum conficere, eoque uti oporteret, ita loquitur: Baptizati Sacerdotes induunt veste contra munditiam, ut ad Pontificem duant: ille verò sacro, atque prorsus divino unguento baptismum signans, sacratissima communione participem facit. Eusebius quoque Cæsariensis tantum hæc Sacramentum tribuit, ut dicere non dubitavit, Novam hæreticum Spiritum Sanctum promereri non potuisse, quia, cum baptizatus esset, in gravi ægritudine signaculo Chris-

S. Melchias Papa.
S. Clemens Papa.

S. Dionysius.

Eusebius Cæsariensis.

mati non est signatus. Sed clarissima habemus hujus rei testimonium à D. Ambrosio in eo libro, quem de iis, qui initiantur, inscripsit; tum à D. Augustino in libris, quos adversus Pelliciani Doctrinæ Epistolæ edidit: quorum uterque adeo de hujus Sacramenti veritate nihil dubitari posse existimavit, ut eam Scripturæ etiam locis doceat, ac confirmet. Quare alter quidem verba illa Apostoli, Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis; alter verò, quod in psalms legitur, Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron, tem illud ejusdem Apostoli, Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, ad Confirmationis Sacramentum referri, tenetur est. Quamvis autem à Melchias dictum sit, Baptismum Confirmationis maxime conjunctum esse; non idem tamen Sacramentum, sed ab altero longe disjunctum existimandum est: constat enim, varietatem gratiæ, quam singula Sacramenta tribunt, & rei sensibus subjectæ, quæ ipsam gratiam significat, efficere, ut variis quoque & diversa Sacramenta sint. Cum igitur Baptismi gratia homines in novam vitam erigantur; Confirmationis autem Sacramento, qui jam geniti sunt, viri evadant, evanescant, quæ erant parvuli; satis intelligitur, quantum in naturali vita generatio ab incremento distat, tantumdem inter se differre Baptismum, qui regenerandi vim habet, & Confirmationem, cuius virtute fideles asurgunt, & perfectum animi robur assumunt. Præterea, quoniam novum atque disti-

S. Ambrosius.
D. Augustinus.

Epist. 4.

Psalm. 132.

Rom. 5.

S. Melchias Papa.

1. Cor. 13.

distinctum Sacramenti genus constituendum est, ubi animus in novam aliquam difficultatem incurrit; facile perspicui potest; quemadmodum Baptismi gratia ad mentem fide informandam indigimus, ita etiam maxime conducere, fidelium animos alia gratia confirmari, ut nullo periculum, suppliciorum mortis periculo, aut metu à veræ fidei confessione deterreantur; quod nec cum sacro Confirmationis chrismate efficiatur, ex eo aperte colligitur, hujus Sacramenti rationem à Baptismo diversam esse. Quare Melchias Pontifex utriusque discrimen accurata oratione persequitur, ita scribens: In Baptismate homo ad militiam recipitur, & in Confirmatione coarmatur ad pugnam. In fonte Baptismatis Spiritus Sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione autem perfectionem ad gratiam ministrat: in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum ad pugnam confirmamur: in Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur: regeneratio per se salvat in pace Baptismum recipientes, Confirmatio armat, atque instruit ad agones. Verum hæc jam non solum ab aliis Conciliis tradita, sed præcipue à Sacra Synodo Tridentina decreta sunt, ut jam de iis non solum aliter sentire, sed ne dubitare quidem ulla modo liceat.

Conc. Trid.

De origine, auctore,

forma Sacramenti Confirmationis

Conferuntur

Conferuntur

Conferuntur

est, Christum Dominum non solum ejus auctorem fuisse, sed, à Sancto Fabiano Pontifice Romano teste, Chrismatum ritum, & verba, quibus in ejus administratione Catholica Ecclesia utitur, præcepisse: quod quidem fidei probari poterit, qui Confirmationis Sacramentum esse constituentur; cum sacra omnia mysteria humanæ naturæ vires superent, nec ab alio, quam à Deo possint institui. Jam verò, quæ sint ejus partes, ac primum quidem de materia dicendum est. Hæc autem Chrisma appellatur, quo nomine à Grecis accepto, etiam profani scriptores quodlibet unguenti genus significant: illud tamen, qui res divinas tradunt, communi loquendi consuetudine ad illud tantummodo unguentum accommodarunt, quod ex oleo, & balsamo, solemnè Episcopi consecratione conficitur. Quare dicit res corporeæ permixte Confirmationis materiam præbet: quæ quidem diversarum rerum compositio, quemadmodum multiplicem Spiritus Sancti gratiam, quæ confirmatis tribuitur, declarat, ita etiam ipsius Sacramenti excellentiam satis ostendit. Quod autem est hujus Sacramenti materia, cum Sancta Ecclesia, & Concilia perpetuo docuerunt, tum à Sancto Dionysio, & compluribus aliis gravissimis Patribus traditum est, in primisque à Fabiano Pontifice, qui Apostolos Chrismatum consecutionem à Domino accepisse, nobisque religiose testatus est. Neque verò ulla alia materia, quam Chrismatum, aptior videri poterat ad illud declarandum, quod hoc Sacramentum efficitur. Oleum enim, quod pingue sit,

S. Fabiano Papa.

S. Dionysius.
S. Fabiano Papa.

& natura sua manet, ac diffilat, gratis plenitudinem exprimit, quæ per Spiritum Sanctum à Christo capite in alios redundat, atque effunditur, sicut ubiungent, quod descendit in barbam Aaron, usque in oram vestimenti ejus: Unxit enim cum Deus oleo lætitiæ præ consortibus suis; ac de plenitudine ejus nos omnes accipimus. Balsamum verò, quibus odoratus junctissimus est, quid aliud significat, quam fideles, cum Sacramento Confirmationis perficiuntur, eam virtutum omnium suavitate effundere, ut illud Apostoli queant

2. Cor. 1. dicere: Christi bonis odor sumus Deo? Habet præterea balsamum eam vim, ut, quidquid eo circumlitum fuerit, putrescere non sinat, quod quidem ad hujus Sacramenti virtutem significandam valde accommodatum videtur; cum plane constat, fidelium animos calesti gratia, quæ in Confirmatione tribuitur, præparatos, facile à seclerum contagione defendi posse. Consecratur autem Christus solemnibus caeremoniis ab Episcopo. Ita enim Salvatorem nostrum docuisse in extrema cæna, cum Christum, conficiens rationem Aposto-

S. Fabian. Papat. Joann. 3. tis commendaret, Fabianus Pontifex, sanctitate, & martyrii gloria clarissimus, tradidit. Quamquam cur ita fieri debuerit, ratione etiam ostendi potest; etiam in perisque aliis Sacramentis Christus ita eorum materiam instituit, ut sanctitatem quoque illi tribueret; non solum enim aquam elementum Baptismi esse voluit, cum inquit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei: sed cum ipse baptizatus est, effecit ut ea

deinceps vi sanctificandi prædita esset, quare dictum à Sancto Chrysostomo: Aqua Baptismi purgare peccata credentium non potest, nisi tacta Dominici corporis sanctificata fuisset. Quoniam igitur Dominus hanc Confirmationis materiam sua ipso, & tractatione non sacravit, necessarium est, ut sanctis, & religiosis præcationibus consecretur; neque ad alium ea consecratio, nisi ad Episcopum pertinere potest, qui ejusdem Sacramenti ordinarius minister institutus est. Sed explicanda erit præterea altera pars, ex qua Sacramentum constituitur, forma scilicet, & verba, quæ ad sacram unctioem adhibentur; monendique fideles, ut in hoc Sacramento suscipiendo, tunc maxime, cum ea pronuntiat animadvertunt, ad pietatem, fidem, & religionem animos excitent, ne quid celestis gratiæ impediunt esse possit. His igitur verbis Confirmationis forma absolvitur: **SIGNO TE SIGNO CRUCIS, ET CONFIRMO TE CHRISMATE SALUTIS; IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI.** Sed tamen, si ad veritatem, rationem quoque revocemus, idem facile probari potest; etenim Sacramenti forma ea omnia continere debet, quæ ipsius Sacramenti naturam, & substantiam explicant. Atque maxime hæc tria in Confirmatione observanda sunt, divita potestas, quæ ut principalis causa in Sacramento operatur, tum robur animi, & spiritus, quod per sacram unctioem fidelibus ad salutem tribuitur; deinde signum quo notatur is, qui in certamine Christianæ militiæ descensus est. Ac primum quidem verba illa, In nomine Patris, & Filii, & Spi-

S. Chry 1081.

S. Chry 1081.

Quis proprius Sacramenti Confirmationis minister, & de partrini.

Act. 18.

ritus Sancti, quæ extremo loco posita sunt; alterum ea, Confirmitate Chrismate salutis, quæ in medio sunt; tertium, quæ in principio formæ locantur; Signo te signo crucis, satis declarant. Quamquam, si etiam ratione aliqua probari non possit; hæc esse hujus Sacramenti veram, & absolutam formam, Ecclesiæ Catholice auctoritas, cujus magisterio ita semper elocti fuimus, non patitur, nos ea de re quidquam dubitare.

Docere etiam Pastores debent, quibus potissimum hujus Sacramenti administratio commissa sit. Nam cum multi sint, ut est apud Prophetam, qui currant, neque tamen mittantur, necesse est, qui veri, & legitimi ejus ministri sint, tradere, ut fidelis populus Confirmationis Sacramentum, & gratiam consequi possit. Solum itaque Episcopum hujus Sacramenti conficiendi ordinariam potestatem habere, sacre litteræ ostendunt; nam in Actis Apostolorum legitimus, cum Samaria verbum Dei accepisset, Petrum, & Joannem ad eos misisset, qui oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant. Quo in loco licet videre, eum, qui baptizaverat, quod tantum esset Diaconus, confirmandi potestatem nullam habuisse, sed munus illud perfectioribus ministris, hoc est Apostolis, reservatum esse. Quin etiam, ubiqueque Sacre Scripture hujus Sacramenti mentionem faciunt, idem observari potest; neque ad eam rem demonstrandum desunt Sacrorum Patrum, atque Pontificum, Urbani, Eusebii, Damasi, Inno-

centii, Leonis, clarissima testimonia, quemadmodum ex eorum documentis perspicuum est. Divus quoque Augustinus graviter queritur de corrupta Egyptianorum, & Alexandriarum consuetudine, quorum Sacerdotes audebant Confirmationis Sacramentum administrare. Ac jure quidem hoc factum esse, ac ejusmodi hæc à Episcopos deferretur, hæc similitudine possunt Pastores declarare. Ut enim in excruentis edificiis, etiam fabri, qui inferiores ministri sunt, cementa, calcem, ligna, & reliquam materiam parant, atque componunt; absolutio tamen operis ad architectum spectat: ita etiam hoc Sacramentum, quo veluti spirituale ædificium perficitur, à nullo alio, nisi à Summo Sacerdote, administrari opus erat. Additur verò etiam patris, quemadmodum in Baptismo fieri demonstratum est. Nam, si qui gladiatorum dimicationem subeunt, alicuius indigent, cujus arte, & consilio doceantur, quibus ictibus, ac petitionibus, salvis ipsis, consistere adversarium possunt: quanto magis fideles, cum Sacramento Confirmationis quasi firmis armis tecti, ac muniti, in spirituale certamen, cui æterna salus proposita est, descendunt, ducis, ac mentoris, indigent? Recte igitur ad hujus quoque Sacramenti administrationem patris adhibendi sunt, quibuscum eadem spiritus affinitas conjungitur, quæ legitima magisterium fœdera imponit, ut antea docuimus, cum de patris agetetur, qui ad Baptismum adhibendi sunt. Sed quoniam sæpe erant, ut fideles in hoc Sacramento suscipiendo, aut

Urb. Papat. Euseb. Damasi. Innocent. Leo. D. August.

pre-

prepropria festinatione, aut disoluta quadam negligentia, & cunctatione stantur, (nam de his, qui ad eum impietatis gradum venerunt, ut illud contemnere, & asperari audeant, nihil est quod dicamus) aperiendum est etiam Pastoribus, qui, qua etate, quo pietatis studio praediti esse debeant, quibus Confirmationem dare oportet. Atque illud in primis docendum est, hoc Sacramentum ejusmodi necessitatem non habere, ut sine eo saluus quis esse non possit; quamquam verò necessarium non est, a nemine tamen praetermitti debet; sed potius maxime cavendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam largè impertiantur, aliqua negligentia committatur: quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est. Ad Sanctis quidem Lucas, cum admirabilem illam Spiritus Sancti effusionem describeret, ita inquit: Et factus est repente de caelo sonus tamquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum. Deinde, paucis interiectis, Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto. Ex quibus verbis licet intelligere, quoniam dominus illa Sanctae Ecclesiae figuram, & imaginem gereret, ad omnes fideles Confirmationis Sacramentum, cuius initium ab eo die ductum est, pertinere. Atque id etiam ex ipsius Sacramenti ratione facile colligitur: illi enim Sacro Chrismate confirmari debent, quibus spirituali incremento opus est, & qui ad perfectum christianae religionis habitum perducendi sunt, at nulli id non maxime convenit, ut enim

hoc spectat natura, ut qui in lucem eduntur, adolescant, atque ad perfectum etatem perveniant; etiam si interdum, quod vult, minus assequatur: ita communis omnium mater Catholica Ecclesia vehementer optat, ut in his, quos per Baptismum regeneravit, christiani hominis forma perfecte absolvatur, quae autem quoniam mysticeunctionis Sacramento efficitur, perspicuum est, eam ad universos fideles aequè pertinere: in quo illud observandum est, in omnibus quidem post Baptismum Confirmationis Sacramentum posse administrari; sed minus tamen expedire hoc fieri, antequam pueri rationis usum habuerint: quare si duodecimum aetatis non expectandus videtur, usque ad septimum certè hoc Sacramentum differre maxime convenit; neque enim Confirmatio ad salutis necessitatem instituta est, sed ut equè virtute optimè instructi, & parati inveniremur, cum nobis pro Christi fide pugnandum esset: ad quod sanè pugnae genus pueros, qui adhuc usu rationis carent, nemo aptos esse iudicavit. Ex his igitur efficitur, ut, qui adulti iam etate confirmandi sunt, siquidem huius Sacramenti gratiam, & dona consequi cupiant, eos non solum fidelem, & pietatem asserere, sed graviora etiam peccata, quae admiserunt, ex animo dolere oporteat. Quia in re elaborandum est, ut peccata etiam prius confitentur, & Pastorum cohortatione ad jejunia, & alia pietatis opera suscipienda incitentur, admonenturque laudabilem illam antiquae Ecclesiae consuetudinem renovandam esse, ut non nisi jejuni hoc Sacramentum suscipiant: quod quidem

Con.
Aur.

fidelibus facile persuaderi posse existimandum est, si huius Sacramenti dona, admirabileque effectus intellexerint.

Itaque Pastores docebunt, Confirmationem hoc cum ceteris Sacramentis commune habere, ut, nisi impedimentum aliquod inferatur, novam gratiam tribuant; etenim haec sacra, & mystica signa ejusmodi esse demonstratum est, quae gratiam declarant, atque efficiunt; ex quo sequitur, ut peccata etiam condonet, ac remittat; quoniam gratiam simul cum peccato ne fingere quidem nobis licet. Sed praeter haec, quae cum aliis communia censenda sunt, primum quidem illud proprie Confirmationi tribuitur, quod Baptismi gratiam perficit; qui enim per Baptismum Christiani effecti sunt, quasi infantes modo geniti teneritatem adhuc, & mollitiem quandam habent; ac deinde, Chrismati Sacramento adversus omnes carnis mundi, & diaboli impetus robustiores fiunt; & eorum unum in fide omnino confirmatur ad confitendum; & glorificandum nomen Domini nostri Jesu Christi; ex quo etiam nomen ipsum inventum esse nemo dubitavit. Neque enim, ut quidam non minus imperite, quam impie firmerunt, Confirmationis vocabulum ab eo deductum, quod olim, qui infantes baptizati erant, cum iam adulti essent, ad Episcopum adducebantur, ut fidem Christianam, quam in Baptismo susceperant, confirmarent: ita ut Confirmatio nihil a Catechesi differre videatur; cuius consuetudinis nullum probatum testimonium afferri potest; sed ab eo novae rei impositum est, quod huius

Conc.
Trid.

Sacramenti virtute Deus in nobis id confirmat, quod Baptismo operari coepit, nosque ad Christianam soliditatem perfectionem adducit. Nec verò confirmat solum, sed auget etiam: de quo Melchisedechus ita testatur: Spiritus Sanctus, qui super aquas Baptismi saluifero descendit illapsus, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in Confirmatione augmentum praestat ad gratiam: deinde non aequè modò, sed admirabili quadam ratione auget. Hoc autem pulcherrime indumenti translatione scriptura significavit, atque expressit: ait enim Dominus Salvator, cum de hoc Sacramento loqueretur: Sedetis in civitate, quoad usque indumentum virtute ex alto. Quod si Pastores voluerint divinum huius Sacramenti efficiantiam ostendere; (hoc verò ad commovendos fidelium animos maximum vim habiturum esse, dubitari non potest) sciat erit, quid ipsi Apostoli evenerit, explicare. Illi enim ante passionem, vel sub ipsam passionis horam adeo infirmi, & remissi fuerunt, ut cum Dominus comprehensus est, statim se in fugam coniecissent: Petrus verò, qui Ecclesiae petra, & fundamentum designatus erat, & animam constantiam, excoelique animi magnitudinem praetulerat, unus multivocula voce perterritus, se Jesu Christi discipulum esse non semel, aut iterum, sed tertio negaverit: ac post resurrectionem omnino propter nomen Judaeorum inebri domi se continuavit. At verò in die Pentecostes tanta Spiritus Sancti virtute omnes repleti sunt, ut, dum Evangelium, quod eis commissum erat, non solum in Judaeorum regione,

S. Melchisedechus.
Papa.

Luc. 44.

Act. 2.

sed

sed universo orbe audacter, & liberè dispergerent, nihil sibi feliciter accidere posse existimaverint, quam quod digni haberentur, qui pro Christi nomine contumeliam, vincula, tormèta, & crucis perferrent. Habet præterea Confirmatio eam vim, ut characterem imprimat; quo fit, ut nulla unquam ratione iterari possit: quod etiam in Baptismo supra observatum est: ac de Sacramento Ordinis quoque suo loco plura exponetur. Hæc igitur, si à Pastoribus sæpe, & accuratè explicata erunt, vix fieri poterit, quin fideles, cognita hujus Sacramenti dignitate, atque utilitate, illud summa cum diligentia sanctè, & religiose suscipere studeant. Restat nunc, ut aliquam etiam de ritibus, & ceremoniis, quibus in hoc Sacramento administrando Catholica Ecclesia utitur; brevier perstringatur: quæ explicatio quanto usui futuris sit, Pastores intelligent, si quæ antea dicta sunt, cum hic locus tractaretur, repetere voluerint. Qui igitur confirmantur, Sacro Chrismate in fronte unguuntur; nam hoc Sacramento Spiritus Sanctus in animos fidelium sese infundit, in eisque robur, & fortitudinem auget, ut in spirituali certamine viciliter pugnare, & nequissimis hostibus resistere queant. Quo circa declaratur, eos nullo metu, aut reverentia, quarum affectionum signa maxime in fronte solent apparere, à libera Christiani nominis confessione abstergendis esse. Præterea nota illa, quæ Christianus à cæteris veluti miles insignitur quibusdam ab aliis distinguitur, in illustriori corporis parte imprimenda erat. Sed illud quoque

solemnis religione in Ecclesia Deservatum est, ut in Pentecostes præcipuè hoc Sacramentum ministraretur; quod hoc maxime de Apostolorum Spiritus Sancti virtute roborati, & confirmati sint; eorum divini facti recordatione fideles admonerentur, quæ, quævisque mysteria in sacra unctione cogitata essent. Deinde verò, qui unctus, & confirmatus est, ut meminerit se tamquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia adversus invicto animo pro Christi nomine ferenda, manu leviter in maxilla ab Episcopo cæditur. Postremo autem pax si datur, ut intelligat, se gratiæ celestis plenitudinem, & pacem, quæ exuperat omnem sensum, consecutum esse. Atque hæc summa eorum sit, quæ de Chrismatis Sacramento à Pastoribus, non tam quidem nudis verbis, & oratione, quam inflammata quodam pietatis studio explicanda sunt, ut ea in animis, intimisque fidelium cogitationibus inserere videantur.

DE EUCHARISTIÆ Sacramento.

Quemadmodum ex omnibus sacris mysteriis, quæ nobis tamquam divine gratiæ certissima instrumenta Dominus Salvator noster commendavit, nullum est, quod cum Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento comparari queat: ita etiam nulla gravius alienius sceleris animadvertio à Deo metiendâ est, quam si res omnis sanctitatis plena, vel potius quæ ipsum sanctitatis auctorem, & fontem continet, neque sanctè, neque religiose à fidelibus tractetur. Id verò

Act. 2.

1. Cor. 11.

Phil. 4.

Joan. 13.

Matth. 26.

Marc. 14.

Luc. 22.

1. Cor. 11.

Apo-

Apostolus & sapienter vidit, & de eo nos aptè admonuit; nam cum declarasset, quæto illi scelere obstricti essent, qui corpus Domini non diducarent, statim subjicit: Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiant multi. Igitur fidelis populus, cum celestis hujus Sacramento divinos honores tribuendo esse intellexerit, & gratiæ uberem fructus capiat, & justissimam Dei iram effugiat, illa omnia à pastoribus diligentissimè exponenda erunt, quæ ejus majestatem magis illustrare posse videatur. Quæ in re opus erit, ut Pauli Apostoli rationem secuti, qui se, quod à Domino acceperat, Corinthiis tradidisse professus est, in primis hujus Sacramenti institutionem fidelibus explicet; ita verò gestam rem esse, ex Evangelista perspicue colligitur. Cum enim Dominus dilexisset suos, in finem dilexit eos: cujus quidem amoris ut divinum aliquid, atque admirabile pignus daret, sciens horam jam advenisse, ut transiret ex hoc mundo ad Patrem; ne ullo unquam tempore à suis abesset, inexplicabili consilio, quod omnem naturæ ordinem, & conditionem superat, perfectit. Etenim, celebrata cum discipulis agni paschalis cœna, ut figura veritatis, umbra corpori cederet, panem accepit, Deoque gratias agens benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & dixit: Accipite, & manducate, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem accepit, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine; hoc facite, quotiescumque bibetis, in

meam commemorationem. Hujus ergo admirabilis Sacramenti dignitatem, atque excellentiam, cum Sacri Scriptores Æri nullo modo posse intelligerent, ut uno vocabulo demonstrarent, pluribus eam nominibus exprimere conati sunt; interdu enim Eucharistiam appellant: quod verbum, vel bonam gratiam, vel gratiarum actionem latè reddere possunt. Ac rectè quidem bona gratia dicendum est; tum quia vitæ æternam, de qua scriptum est: Gratia Dei, vita æterna, præsignificat; tum quia Christum Dominum, qui vera gratia, atque omnium charismatum fons est, in se continet. Nec verò minus aptè gratiarum actionem interpretamur; siquidem cum hæc purissimum hostiam immaculatam, immensas quotidie gratias pro universis in nos beneficis Deo agimus: atque in primis pro ejus gratiæ tam excellenti bono, quam nobis hoc Sacramento tribuit. Sed id ipsum etiam nomen cum iis, quæ à Christo Domino gesta esse in hoc mysterio instituendo legitimus, optimè convenit. Etenim panem accipiens fregit, ac gratias egit. David quoque, cum hujus mysterii magnitudinem contempleretur, ante quam carmen illud pronuntiaret, Memoriam fecit mirabilium suorum miserere, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se: gratiarum actionem prementendam existimavit, cum inquit: Confessio, & magnificentia ipsius ejus. Frequenter etiam nomen sacrificii declaratur: de quo in mysterio paulò post latius dicendum erit. Vocatur præterea Communio: quod verbum ex illo Apostoli loco sumptum esse liquet,

Rom. 6.

Matth. 26.

Marc. 14.

Luc. 22.

1. Cor. 11.

Psal. 110.

P

ubi

1. Cor. ubi ait: Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Nam, ut Damascenus explanavit, hoc Sacramentum Christo non copulatur, atque ejus carnis, & Deitatis participes efficit, nosque inter nos in eodem Christo conciliat, ac conjungit, & veluti unum corpus coagmentat. Ex quo factum est, ut Sacramentum etiam pacis, & charitatis diceretur; ut intelligeremus, quam indigni sint Christiano nomine, qui inimicitias exercens, odiaque, dissidia, & discordias, ut deterrimas fidellum pestes, omnino exterminandas esse; cum presentium quotidianis religionis nostrae sacrificio, nihil nos studiosius servare, quam pacem, & charitatem profitemur. Sed Viaticum etiam frequenter à Sacerdote Scripturis appellatur; tum quia spiritualis cibus est, quo in hujus vitae peregrinatione sustentamur; tum quia viam nobis ad æternam gloriam, & felicitatem munit. Quare ex veteri Ecclesie Catholice instituto servari videmus, ut nemo fidelium sine hoc Sacramento à vita excedat. Ac vetustissimi quidem Patres, Apostoli auctoritatem secuti, Cæcæ etiam nominis Sacramentum Eucharistiam interdum vocarunt, quod in illo novissime Cæcæ salutari mysterio à Christo Domino sit institutum. Neque vero propterea à cibo, aut potione Eucharistiam conficere, aut sumere licet; quod ab Apostolis salutariter introducta consuetudo, quemadmodum veteres scriptores memoria prodiderunt, perpetuo retento, ac servata est, ut à jejuniis tantum per-

ciperetur. Sed, explicata nominis ratione, docendum erit, hoc verum esse Sacramentum, atque unum esse septem illis, quæ Sancta Ecclesia semper religiose coluit, ac venerata est, nam cum calicis consecratio fit, mysterium fidei appellatur. Præterea, ut infinita penes sacrorum scriptorum testimonia omittamus, qui hoc inter vera Sacramenta numerandum esse perpetuo senerunt; ex ipsa ratione, & natura Sacramenti idem convincitur; etenim in eo signa sunt externa, & sensibus subjecta, habet deinde gratie significationem, & efficientiam; propterea de Christi institutione, neque Evangelistæ, neque Apostoli dubitandi locum relinquunt. Quæ omnia, cum in unum conveniant ad Sacramenti veritatem confirmandam, nullis aliis argumentis opus esse percipitur. Sed illud diligenter Pastoribus observandum est, multa in hoc mysterio esse, quibus aliquando Sacramenti nomen sacri Scriptores tribuerunt; interdum enim & Consecratio, & perceptio; frequenter verò & ipsum Domini corpus, & sanguis, qui in Eucharistia continentur, Sacramentum vocari consuevit; sit enim D. Augustinus, Sacramentum hoc duobus constare, & visibili scilicet elementorum specie, & invisibili carnis, & sanguine ipsius Domini nostri Jesu Christi. Atque ad eandem modum hoc Sacramentum adorandum esse, nimirum corpus, & sanguinem Domini intelligentes, affirmavit. Verum hæc omnia minus proprie Sacramenta dici percipiuntur est. Ipsæ autem panis, & vini species veram, & absolutam hujus nominis rationem habent. Sed quan-

quantum hoc Sacramentum à reliquis omnibus differat, facili colligitur; nam cetera Sacramenta materice unum perficiuntur, dum scilicet alicui administrari ea contingit. Baptismus enim Sacramenti naturam tunc adipiscitur, cum re ipsa homo aqua abluitur. Ac verò ad Eucharistie perfectionem satis est ipsius materie consecratio: utrumque enim Sacramentum esse non desinit, quamvis in pyxide asseruetur. Deinde in conficiendis aliis Sacramentis nulla fit materie, atque elementi in aliam naturam mutatio. Etenim Baptismi aqua, aut Chrysamati oleum, cum illa Sacramenta administrantur, priorem aquæ, & olei naturam non amittunt: in Eucharistia verò, quod panis, & vinum ante consecrationem erant, consecrata consecratione, verè est corporis, & sanguinis Domini substantia. Licet autem duo sint elementa, panis scilicet, & vinum, ex quibus integrum Eucharistie Sacramentum conficitur; non tamen plura sacramenta, sed unum tantum esse, Ecclesie auctoritate docti constantur; aliter enim septenarius Sacramentorum numerus, quemadmodum semper traditum, atque à Conciliis, Lateranensi, Florentino, & Tridentino decretum est, constare non poterat: cum cum hujus Sacramenti gratia unum corpus mysticum efficiatur, ut Sacramentum ipsum rei, quam efficit, conveniat, unum esse oportet: atque unum quidem, non quia individuum sit, sed quia unius rei significationem habet. Nam quemadmodum cibus, & potio, quæ duæ diversæ res sunt, ad unam tantum rem accibentur, ut scilicet vires corporis reficiantur: ita etiam duæ

illis diversæ Sacramenti species respondere, consentaneum fuit, quæ cibum spirituales significarent, quo mentes sustententur, & recreantur. Quare à Domino Salvatore dictum est, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Sed diligenter explicandum est, quid Eucharistie Sacramentum significet; ut fideles sacra mysteria occulte insuetas, simul etiam divinarum rerum contemplatione animam pascant. Tria verò sunt, quæ nobis hoc Sacramentum indicantur. Primum est Christi Domini passio, quæ jam præterit: ipse enim dicit, Hoc facite in meam commemorationem; & Apostolus testatur, Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Alterum est divina, & celestis gratia, quæ presens ad animam alendam, & conservandam hoc Sacramentum tribuitur. Quemadmodum enim Baptismo in novam vitam gignitur, Confirmatione roboramur, ut Satanae repugnare, & palam Christi nomen profiteri possimus; ita Eucharistia Sacramento alimur, ac sustentamur. Tertium est, quod futurum præmunit, æternæ juconditatis, & gloriæ fructus, quem in celestis patriæ esse Dei promissione capimus. Hæc igitur tria, quæ instantis, præteriti, & consequentis temporis varietate distingui perspicuum est, sacris mysteriis ita significantur, ut totum Sacramentum, quamvis ex diversis speciebus constet, ad singula horum declaranda, tamquam ad unius rei significationem, referatur. Sed in primis cognoscenda est à Pastoribus hujus Sacramenti materia; tum ut ipsi

Joan. 6.

Luc. 22.

1. Cor. 11.

ANOM
RAL D

rité illud possint conficere: tum etiam, ut fideles admonerentur, cuius rei symbolum sit, atque ejus reliquum significat, studio, & desiderio exarlescant. Duplex itaque est hujus Sacramenti materia, altera panis ex tritico confectus, de qua primò agitur: de altera postea dicendum erit. Nam, ut docent Evangelistæ Matthæus, Marcus, & Lucas, Christus Dominus panem in manus accepit, benedixit, & fregit, dicens; Hic est corpus meum. Apud Joannem quoque idem Salvator noster se ipsum panem appellavit, cum inquit: Ego sum panis vivus, qui de celo descendi. Cum autem varia sint panis genera, vel quia materia differunt, ut cum alius ex tritico, alius ex hordeo, aut ex leguminibus, cæterisque terræ fructibus confectus est; vel quia diversis qualitatibus præditi sunt: (uni enim fermentum additur, alter verò fermenti omnino expers esse potest) quod ad primum attinet, Salvatoris verba ostendunt panem ex tritico confici oportere; communi enim loquendi consuetudine, cum panis absolute dicitur, panem ex tritico intelligi satis constat.

Levit. Id etiam veteris Testamenti figura declarat, præceptum enim à Domino fuerat, ut panes propositionis, qui hoc Sacramentum significabant, ex simila conficerentur. Sed quemadmodum nullus panis, nisi triticeus, apta ad Sacramentum materia putandus est; (hoc enim Apostolica traditio nos docuit, & Ecclesiæ Catholice auctoritas firmavit) ita etiam ex his, que Christus Dominus gessit, azymum esse debere, facile intelligitur; ipse enim primò azymorum

die, quo nihil fermentati domi habere Judæis licebat, hoc Sacramentum confecit, atque instituit. Quod si quis Joannis Evangelistæ auctoritatem opponat, qui hæc omnia ante diem festum Paschæ acta esse commemorat, ea ratio facile dissolvi potest. Etenim, quem primò azymorum diem cæteri Evangelistæ appellarunt, quòd feria quinta vesperi dies festi azymorum inciperent, quo tempore Salvator noster Pascha celebravit eum ipsum diem Joannes pridè Pascha fuisse describitur qui diei naturalis spatium, quod ab oriente Sole incipit, in primis notandum existimavit. Quapropter divus etiam Chrysostomus primum azymorum diem interpretatur eum diem, quo ad vesperam azyma comedenda essent. Sed azymi panis consecratio, quantum conveniat integritati, & mentis munditie, quam fideles ad hoc Sacramentum afferre debent, ab Apostolo docemur, cum inquit: Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi: etenim Pascha nostram immolatus est Christus: itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento multitie, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis. Neque tamen ea qualitas adeo necessaria existimanda est, ut, si illa panis desit, Sacramentum confici non possit; utrumque enim panis genus verum, & propriam panis rationem, & nomen habet. Quamquam nemini licet privata auctoritate, vel potius temeritate, laudabilem Ecclesiæ suæ ritum immutare: atque eo minus id facere Latius Sacerdotibus permissum est, quibus præterea Pontifices Max. præceperunt,

Matth.
26.
Marc.
14.
Luc.
22.
Joan.
13.

D. Chri-
101.

1. Cor.
5.

Matth.
26.
Marc.
14.
S. Chry-
101.

S. Cy-
prian.
Apo.
17.

ut ex azymo tantum sacra mysteria conficerent. Atque hæc de altera hujus Sacramenti materia exposuisse satis fit: in quo tamen illud animadvertendum est, quàm multa materia ad Sacramentum conficiendum uti oporteat, definitum non esse; cum illorum etiam certus numerus definiti nequeat, qui aut possint, aut debeant sacra mysteria percipere. Superest, ut de altera hujus Sacramenti materia, & elemento dicitur; est autem vinum ex vitis fructu expressum, cui modicum aque permixtum sit; nam Dominum Salvatorem vino in hujus Sacramenti institutione usum esse, Catholica Ecclesia semper docuit, cum ipse dixerit; Non bibam amodò de hoc genimine vitis usque in diem illum. Quo in loco Chrysostomus, De genimino, inquit, vitis, que certè vinum, non aquam produxit. Ut tantò ante illorum hæresim, qui aquam solam in hisce mysteriis adhibendam censerunt, convellere videretur. Aquam verò Dei Ecclesia vino semper admiscuit; primum, quòd id à Christo Domino factum esse, & Conciliorum auctoritate, & Sancti Cypriani testimonio comprobatur: deinde, quòd sanguis, & aque, que ex quibus latere existant, hæc permixtionem memoria renovatur. Tum verò aque, ut in Apocalypsi legitur, populum designant; quare aqua vino admixta fidelis populi cum Christo capite conjunctionem significat; atque hoc ex Apostolica traditione perpetuò Sancta Ecclesia servavit. Sed quamvis aqua admiscende ita graves rationes sint, ut eam sine mortali peccato prætermittere non liceat; ea tamen

si desit, Sacramentum constare potest. Illud autem Sacerdotibus animadvertendum est, quemadmodum in sacris mysteriis aquam vino adhibere oportet, sic etiam Ecclesiasticorum scriptorum sententia, & judicio, aqua illa in vinum convertitur, quare de eo Honorius Pontifex ita scribit: Periculosius in tuis partibus involvitibus, quod major quantitas aque in sacrificio, quam vini adhibetur; cum secundum comœdicationem rationabilem Ecclesiæ generalis, longè plus vini, quàm aque adhibendum sit. Hujus igitur Sacramenti hæc duo tantum elementa sunt: ac merito pluribus decretis sancitum est, ne quid aliud præter panem, & vinum, quòd nonnulli facere non verebantur, offerre liceat. Sed jam videndum est, hæc duo panis, & vini symbola quàm apta sint ad eas res declarandas, quarum Sacramenta esse credimus, & constentur. Primum enim Christum nobis significat, ut vera est hominum vita; ipse enim Dominus ait: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Cum igitur corpus Christi Domini vite æternæ alimentum illis præbeat, qui ejus Sacramentum purò, & sanctè suscipiunt; rectè is potissimum rebus conficitur, quibus hæc vita continetur; ut fideles facillè possint intelligere, pretiosi corporis, & sanguinis Christi communionem, mentem, animamque saturari. Non nihil etiam hæc ipsa elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, esse in Sacramento corporis, & sanguinis Domini veritatem; nam cum panem, & vinum in humanam carnem,

Hono-
rius Pa-
pa.

Joan. 6.

nem, & sanguinem vi naturæ quotidie immutari animadvertimus; facilius ad hoc possumus hæc similitudine, ut credamus, panis, & vini substantiam in veram Christi carnem, verumque ejus sanguinem celesti benedictione, converti. Affert etiam aliqui adjumentum hoc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum quod fit in anima. Ut enim, etsi nulla extrinsecus panis, & vini mutatio appareat, tamen cornu substantiam in carnem, & sanguinem Christi verè transit: ita etiam, tamen si nobis nihil immutatum videtur, lucet tamen ad vitam reconvertitur, dum veram vitam Eucharistiæ Sacramento accipimus. Accedit ad hæc, quod, cum unum Ecclesiæ corpus ex multis membris compositum sit, nulla re magis elucet ea conjunctio, quam panis, vinique elementis; panis enim ex multis granis conficitur, & vinum ex multitudinæ racemorum existit; atque ita nos, cum multi simus, hujus divini mysterii vinculo arctissime colligari, & tanquam unum corpus efficii declaramus.

Eucharistia sequitur nunc, ut de forma, qua ad consecrandum panem uti officium oportet, agatur, non quidem ejus de formæ rei causa, ut hæc mysteria fidei & populo, nisi necessitas cogat, transillius edantur: (eos enim, qui sacris institutioni non sunt, de his erudiri necessarium non est) sed ne forme ignorantia in Sacramento conficiendo à Sacerdotibus turpissimè peccetur. Inque à Sanctis Evangelistis, Matthæo, & Luca, item esse ab Apostolo docerem, illam esse formam, Hoc est Corpus meum,

Matth. scriptum est enim: Constatibus illis, accepit Jesus panem, & bene-

dixit, ac fregit, deditque discipulis. *Marci.* 14. & dixit: Accipite, & manducate; Hoc est corpus meum. *Quæ Luc. 22. 1. Cor.* quidem consecrationis forma, cum à Christo Domino servata sit, ea 11. perpetuè Catholica Ecclesia usat. Præmittenda sunt hoc loco Sacramentorum Patrum testimonia, quæ insubitum esset enumerare, & Concilii Florentini decretum, quod omnibus patet, atque in promptu est; cum præsertim ex illis Salvatoris verbis, Hoc facite in memm commemorationem, idem licet cognoscere; nam quod Dominus faciendum præcepit, non solum ad id, quod egerat, sed etiam ad ea, quæ dixerat, referri debet; atque ad verba maxime pertinere intelligendum est, quæ non minus efficiendi, quam significandi causa prolata erant. Sed ratione etiam id facile persuaderi potest, nam forma ea est, quæ illud significatur, quod in hoc Sacramento efficitur; cum autem hæc verba id, quod fit, significant, ac declarent, hoc est, panis conversionem in verum Domini nostri corpus; sequitur, formam in illis ipsis verbis constituendum esse, in quam sententiam, quod ab Evangelista dictum est, Benedixit, licet accipere; perinde enim videtur intelligendum, ac si dixisset; accipiens panem benedixit, dicens, Hoc est corpus meum. Quamvis enim Evangelista verba illa, Accipite, & comedite, præposuerit: illis tamen non materis consecrationem, sed usum tantummodo significari perspicuum est, quare à Sacerdote quidem omnino proferri debent, sed ad Sacramentum conficiendum necessaria non sunt: quemadmodum etiam profertur conjunctio illa, *estis*; in cor-

Matth. 26.

Luc. 22.
Matth. 26.

corporis, & sanguinis consecratione; alter enim fiet, ut, si hoc Sacramentum nemini administrandum sit, confici non oportet, aut non possit quidem; cum tamen dubitare non liceat, quin Sacerdos, prolati ex more, atque instituto Sanctæ Ecclesiæ verbis Domini, aptam panis materiam verè consecret; quamvis deinde contingat, ut nulli unquam Sacra Eucharistia administraretur. Jam verò, quod ad vini, quæ est altera hujus Sacramenti materia, consecrationem attinet, ob eandem causam, quam supra commemoravimus opus est, ut Sacerdos ejus formam cogitaret, & perspicuam habuisset. Eam igitur his verbis comprehendit cetero credendum est: Hic est enim calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Ex quibus verbis plura quidam à Saceris Scriptura colliguntur; quædam verò in Ecclesia ex Apostolica traditione conservata sunt; nam quod dicitur, Hic est calix à D. Luca, & ab Apostolo scriptum est. *Luc. 22. 11.* Quod verò sequitur, Sanguinis mei, vel sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum; partim à D. Luca, partim à D. Matthæo dictum est. Verba autem illa, *Æterni*, & Mysterium fidei, sacra traditio, Catholicæ veritatis interpres, & custos, nos docuit. Verum de hac forma nemo dubitare poterit, si, quod antea dictum est de forma consecrationis, quæ ad panis elementum adhibetur, hoc etiam loco attendatur, conatæ enim, in verbis, quæ vini substantiam in sanguinem Domini

converti significant, hujus elementa formam contineri. Quare cum verba illa hoc aperte declarent, perspicuum est, aliam formam constituendam non esse. Expri-munt autem præterea quosdam effectus sanguinis in Passione Domini admirabiles fructus, qui ad hoc Sacramentum maxime pertinent. Unus est aditus ad æternam hereditatem, quæ novi, atque æterni testamenti jure ad nos venit. Alter est, salus ad justitiam per mysterium fidei; Jesum enim per fidem in sanguine ejus propitiatorem Deus proposuit, ut ipse sit justus, & justificans eum, qui ex fide est Jեսus Christi. Tertius est, remissio peccatorum. Quoniam verò hæc ipsa consecrationis verba plena mysteriorum sunt, aptissimeque ad rem conveniunt, diligentius perpendere ea oportet. Quod verò dicitur; Hic est enim calix sanguinis mei, sic intelligendum est: Hic est sanguis meus, qui hoc calice continetur. Recte autem, & appositè, dum sanguis hic, ut est fidelium potius, consecratur, calicis mentio, facienda est; neque enim sanguis hujusmodi potatione satis significare videretur, nisi vase aliquo exceptus esset. Sequitur deinde, Novi testamenti: quod quidem ob eam rem additum est, ut intelligeremus Christi Domini sanguinem non figura, quemadmodum in veteri testamento fiebat, (de eo enim apud Apostolum ad Hebræos legitimus, Sine sanguine Hebr. 9. testamentum dedicatum non esse) sed verè, & re ipsa hominibus tradit; quod ad novum testamentum pertinet: quare Apostolus inquit: Ihesus novi testamenti mediator est Christus, ut, morte intercedente,

repro-

repositionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hereditatis: Verbum verò, Æterni, ad hereditatem æternam, quæ Christi Domini, æterni testatoris morte, ad nos jurè pervenit, referendum est. Quod subjungitur; *Mysterium fidei, non rei veritatem excludit, sed, quod occulte latet, atque ab oculorum sensu remotissimum est, certa fide credendum esse significat.* Diversa verò hæc verba sententia hoc loco subiecta est ab ea, quam habent, cum Baptismo etiam tribuuntur; nam quod sanguinem Christi, sub vini specie latentem, fide carnis, mysterium fidei dicitur: ut Baptismus, quoniam universam Christianæ fidei professionem complectitur, à nobis fidei Sacramentum, à Grecis mysterium jurè appellatur. Quæquam alia etiam ratione sanguinem Domini fidei mysterium dicimus, quod scilicet in eo maxime plurimum difficultatis, & negotii humana ratio experiat, cum nobis fideri credendum proponit Christum Dominum verum Dei Filium, simulque Deum, & hominem, & mortem pro nobis pertulisse; quæ quidem mors sanguinis Sacramento designatur. Quapropter appositè hoc loco potius, quam in consecratione corporis, Passio Domini commemoratur, his verbis: Qui effundit in mysterium peccatorum. Sanguis enim, separatim consecratus, ad passionem Domini, & mortem, & passionis genus ante omnium oculos ponendum, majorem vim, & momentum habet. Sed verba illa, quæ addantur; Pro vobis,

Matth. & pro multis, à Mattheo, & Luca, 26. singula à singulis sumpta sunt; quæ Luc. 22. tamen Sancta Ecclesia, spiritu Dei

instructa, simul conjunxit: pertinent autem ad passionis fructum, atque utilitatem declarandam; nam si ejus virtutem inspicimus, pro omnium salute sanguinem à Salvatore effusum esse faciendum erit: si verò fructum, quem ex eo homines percipiunt, cogitemus; non ad omnes, sed ad multos tantum eam utilitatem pervenire, facile intelligemus. Cum igitur, Pro vobis, dixit; vel eos, qui aderant, vel delectos ex Judæorum populo, quales erant discipuli, excepto Judæ, quibuscum loquebatur, significavit. Cum autem addidit, Pro multis, reliquos electos ex Judæis, aut gentibus intelligi voluit. Rectè ergo factum est, ut, pro universis, non diceretur, cum hoc loco tantummodo de fructibus passionis sermo esset, quæ salutis fructum delectis solum attulit. Atque hæc spectant verba illa Apostoli: Christus semel oblati est ad multorum exaurienda peccata. Et quod Dominus apud Joannem loquitur; Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Plurima alia in hujus consecrationis verbis latent mysteria: quæ Pastores assidua rerum divinarum meditatione, & studio, ipsi per se, juvante Domino, facile assequantur.

Sed jam ad eorum rerum explanationem oratio revertatur; quæ ut à fidelibus ignorentur, nullo modo committendum est. Ac quoniam Apostolus admonet, gravissimum scelus à dimiti ab his, qui non didicant corpus Domini: hoc in primis doceant Pastores, sinum, atque rationem à sensibus omni studio advocandam esse, si enim fideles ea tantum in hoc Sacramento con-

Hebr. 9.

Joan. 17.

1. Cor. 11.

continere sibi persuaserint, quæ sensibus percipiunt, in summam impietatem adiacentur, necesse est: cum nihil aliud, præter panem, ac vini speciem oculis, tactu, odoratu, gustu sentientes, panem tantummodo, ac vinum in Sacramento esse judicaverint. Curandum igitur est, ut fidelium mentes, quam maxime fieri potest, à sensuum judicio abstrahantur, atque ad imaginem Dei virtutem, & potentiam contemplandam excitentur. Tria enim sunt maxime admiranda, atque suscipienda, quæ in hoc Sacramento verbis consecrationis effici, fides Catholicæ sine ulla dubitatione credit, ac confitetur. Primum est, verum Christi Domini corpus, illud idem, quod natum ex virgine, in coelis sedet ad dexteram Patris, hoc Sacramento contineri. Alterum est, nullam in eo elementorum substantiam remanere; quamvis nihil magis à sensibus alienum, & remotum videri possit. Tertium est, quod ex utroque facile colligitur, etiam verba consecrationis id maxime expriment, accidentia, quæ aut oculis cernantur, aut aliis sensibus percipiuntur, sine ulla re subjecta esse, mira quadam, atque inexplicabili ratione. Ac panis quidem, & vini accidentia omnia licet videre: quæ tamen nulli substantiæ inherant, sed per se ipsa constant: cum panis, & vini substantia in ipsum Domini corpus, & sanguinem ita mutetur, ut panis, & vini substantia omnino esse desinat. Verum, ut prius de primo agatur, conentur Pastores explicare, quam percipiant, & clara sint Salvatoris nostri verba, quæ corporis ejus veritatem in Sacramento demonstrant;

nam cum inquit; Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus; nemo, qui modò sanæ mentis sit, ignorare potest, quid nobis intelligendum sit: præsertim cum de humana natura sermo habeatur, quam in Christo verè fuisse, Catholicæ fides dubitare neminem patitur: ut vir sanctissimus, atque doctissimus Hilarius præclarè scripserit, de veritate carnis & sanguinis Christi, cum ex ipsis Domini professione, & fide nostra, cor ejus verè sit cibus, relictum non esse ambigendi locum. Verùm aliter præterea locus à Pastoribus enucleandus est, ex quo aperte licet cognoscere, verum Domini corpus, & sanguinem in Eucharistia contineri; nam Apostolus, postquam commemoravit, panem, & vinum à Domino consecratum, & sacra mysteria Apostolis suis administrata esse, subjungit; Probet autem se ipsum homo, & sibi de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini. Quòd si, ut hæretici dicunt, nihil aliud in Sacramento venerandum esset præter memoriam, & signum passionis Christi; quid opus erat tam gravibus verbis fideles hortari, ut se ipsos probarent? Gravi enim illa, ruperit, voce declaravit Apostolus, nefarium aliquod scelus ab eo admitti, qui impurè sumens corpus Domini, quod in Eucharistia occultè latet, ab alio ciborum genere non distinguit, quod etiam supra in eadem Epistola uberius explicavit Apostolus his verbis: Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?

Matth. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.

S. Hieron. 14.

1. Cor. 11.

1. Cor. 10.

& panis, quem frangimus, nomine participatio corporis Domini est? Quæ quidem verba veram corporis, & sanguinis Christi Domini substantiam demonstrant.

Hæc igitur scripture loca à Pastoribus explicanda erunt, atque in primis docendum, nihil in eis dubii, aut incerti relictum esse; præsertim cum hæc Ecclesie Dei sacrosanctæ auctoritas interpretatur: sic: ad cuius sententiæ cognitionem duplici via, & ratione possumus pervenire. Prima est, cum Patres, qui ab initio Ecclesie, atque omnium deinceps ætate floruerunt, & Ecclesiasticæ doctrinæ optimi testes sunt, consulimus; hi vero summo consensu omnes hujus dogmatis veritatem apertissime tradiderunt, quorum singula testimoniis asserere, quoniam operosi laboris esset, satis erit pauca notare, vel indicare potius, ex quibus iudicium de cæteris facili fieri poterit. Primus igitur D. Ambrosius atque suam profert, qui in libro de his, qui initiantur mysteriis, testatur esse, verum Christi corpus in hoc Sacramento sumi, sicut verum ex virginis sumptum est, idque certissima fide tenendum esse: & alio loco docet, ante consecrationem panem ibi esse, post consecrationem autem carnem Christi. Accedit alter testis D. Chrysostomus, non minoris fidei, & gravitatis, qui quidem cum multis aliis in locis hæc ipsam veritatem profertur, & docet, tum vero præcipue homilia 60. de his, qui sacra mysteria lingue sumunt, itemque homilia 43. & 45. in Sanctum Joannem: ait enim: Pareamus Deo, neque contradicamus, licet vel cogitationibus, vel oculis nostris videatur adve-

sari, quod dicitur: ipsius enim sermo infallibilis est, sensus noster facile seducitur. His vero omni ex parte consentiunt quæ D. Augustinus, acerrimus Catholice fidei propugnator, sæper docuit, atque in primis titulum psalmi 33. exponens, scribit enim: Portare se in manibus suis homini impossibile est, solumque Christo convenire potest: ferebatur enim ille in manibus suis, quando commendatus ipsum corpus suum, ait, Hoc est corpus meum. Ac Cyrillus (præter corpus Justinum, & Irenæum) adeo aperte lib. 4. in Joannem veram Domini carnem in hoc Sacramento esse affirmat, ut ejus verba nullis possit fallacibus, & captiosis interpretationibus obscurari. Quod si Pastores alia etiam Patrum testimonia requirant, facile erit Sanctos Dionysium, Hilarium, Hieronymum, Damascenum addere, innumeralesque alios, quorum de hæc re gravissimum, & itentiss, doctrinam, & piorum hominum industria, & labore in unum congestas, passim legimus. Altera restat via, qua Sanctæ Ecclesie iudicium in his, quæ ad fidem pertinent, investigare liceat, contrarie scilicet doctrinæ, & opinionibus demonstrari. At verò constat semper corporis Christi veritatem in Sancto Eucharistie Sacramento, ita per universam Ecclesiam diffusam, & disseminatam esse, & consentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, ut, cum ante quingentos annos Berengarius id negare ausus esset, ibique signum tantummodo esse assereret, statim in Vercellensi Concilio, quod Leonis IX. auctoritate convocatum fuerat, omnium sententiis condemnatus, ipse hæren-

S. Augustinus.

S. Cyrillus, Justinus & Irenæus.

Conc. Est. Flor. Tri.

S. Dionysius.

sim suam anathemati addidit, qui postea cum ad eandem impietatis insaniam redisset, tribus aliis Conciliis, Turonensi, & duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus II. alterum Gregorius VII. Pontifices Maximi convocarunt, damnatus est. Eam postea sententiam Innocentius III. in Concilio Lateranensi Magno confirmavit: ac deinceps à Florentina, & Tridentina Synodis ejusdem veritatis fides apertius declarata, ac stabilita est. Hæc igitur si Pastores diligenter exposuerint, (ut nihil dicamus de his, qui erroribus obsecati, nihil magis, quam veritatis lucem oderunt) & infirmos confirmare, & piorum mentes summa quadam letitia, & voluptate afficere poterunt; cum præsertim fidelibus dubitare non liceat, quin inter cæteros fidei articulos hujus etiam dogmatis fides comprehendatur; nam cum Dei summam omnium rerum potestatem credunt, & consentiunt; credant etiam necesse est, potestatem ei non defuisse maximi hujus operis efficiendi, quod in Eucharistie Sacramento admiramur, & colimus. Deinde cum credunt Sanctam Ecclesiam Catholicam, necessario suscipiunt, ut simul credant eam esse, quam explicavimus, hujus Sacramento veritatem. Sed nihil est profectò, quod ad piorum iucunditatem, & fructum addi possit, cum hujus altissimi Sacramenti dignitatem contemplantur. Primum enim intelligunt, quanta sit Evangelicæ legis perfectio, cui datum est, id re ipsa habere, quod signis tantum, & figuris Mosaicæ legis tempore adumbratum fuerat. Quare divinitus dictum est à Dionysio,

Ecclesiam nostram mediam esse inter synagogam, & supremam Hierusalem, ac propterea utriusque participem. Ac profectò satis mirari fideles nunquam poterunt Sanctæ Ecclesie perfectionem, ejusque gloriæ altitudinem, cum inter eam, & celestem beatitudinem unus tantum gradus interesse videatur. Hoc enim nobis cum cælitibus commune est, ut utriusque Christum Deum, & hominem præsentem habemus: sed, quo uno gradu ab eis distamus, illi præsentem, & tamen ab oculorum sensu remotum, sacrorum mysteriorum admirabili integritate se occultantem, firmam, & constantem fide veneramus. Pœterea, fideles hoc Sacramento Christi Salvatoris nostri perfectissimum charitatem experiuntur; ejus enim bonitatem maxime deicit, naturam, quam à nobis sumperat, à nobis nunquam subtrahere, sed, quantum fieri potest, esse, versarique nobiscum velle; ut illud omni tempore verè, & propriè dictam videretur: Deliciae meæ esse cum filiis hominum.

Jan vero hoc loco à Pastoribus explicandum est, non solum verum Christi corpus, & quicquid ad veram corporis rationem pertinet, veluti ossa, & nervos, sed etiam totum Christum in hoc Sacramento contineri. Docere autem oportet, Christum, nomen esse Dei, & hominis, unius scilicet personæ, in qua divina, & humana natura conjuncta sit, quare utriusque substantiæ consequentia sunt, divinitatem, & totam humanam naturam, quæ ex anima, & omnibus

Proe 8

De comitibus paritibus corporis Christi in hoc Sacramento.

Q 2 cor-

D. Ambrosius.

S. Cyprianus.

corporis partibus, & sanguine etiam constat, complectitur; quæ omnia in Sacramento esse credendum est; nam cum in cælo tota humanitas divinitati in una persona, & hypostasi conjuncta sit; nefas est suspicari, corpus, quod in Sacramento inest, ab eadem divinitate sejunctum esse. In quo tamen Pastores animadvertant necesse est, non omnia eadem ratione, aut virtute in hoc Sacramento contineri. Quædam enim sunt, quæ ex vi, & efficientia consecrationis in Sacramento esse dicimus; nam cum verba illa efficiant, quidquid significant, id esse in Sacramento ex vi Sacramenti, divinarum rerum scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur; ita si contingeret, ut aliquid ab illis rebus omnino sejunctum esset, id solum, quod forma significaret, in Sacramento esse, cætera non item esse docuerunt; quedam verò in Sacramento continentur, quod illis rebus conjuncta sint, quæ forma exprimitur; nam cum forma, quæ ad panem consecrandum adhibetur, Corpus Domini significet, cum dicitur: Hoc est corpus meum; ipsam Christi Domini corpus ex vi Sacramenti in Eucharistia erit. At quia corpori sanguis, anima, & divinitas conjungitur, hæc quoque in Sacramento erunt omnia, non quidem ex consecrationis virtute, sed ut ea, quæ corpori conjuncta sunt. Atque hæc ex concomitantia in Sacramento esse dicuntur: quæ ratione totum Christum in Sacramento esse percipiuntur: est enim duo aliqua inter se reipsa conjungantur, ubi unum sit, ibi alterum etiam esse necesse est. Sequitur itaque, totum

Christum usque adeo tam in panis, quam in vini specie contineri: ut, quemadmodum in panis specie non corpus modo, sed etiam sanguis, & totus Christus vere inest, sic contra in vini specie non solum sanguis, sed corpus, & totus Christus vere inest. Sed quamquam hæc ita se habere omnibus fidelibus certum, & persuasissimum esse debet: optimo tamen jure institutum est, ut separatim quæ consecrationes fierent. Primò enim, ut passio Domini, in qua sanguis à corpore divisius est, magis referatur: cujus rei causa in consecratione sanguinem effusum esse meminimus. Deinde maximè convenientem fuit, ut, quoniam Sacramento ad alendam animam utendum nobis erat, tanquam cibis, & potus institueretur, ex quibus perfectum corporis alimentum constare percipiuntur. Neque verò illud prætermittendum, non solum in utraque specie, sed in quavis utriusque speciei particula totum Christum contineri sic enim Augustinus scriptum reliquit: Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis. Atque id præterea ex Evangelistis facile colligi potest; neque enim credendum est, singula panis frusta propria verborum forma à Domino consecrata esse, sed eadem simul omnem panem, qui ad sacra mysteria conficienda, atque Apostolis distribuenda satis futurus esset. Id quod de calice factum esse apparet, cum ipse dixit: Accipite, & dividite inter vos. Hactenus quæ explicata sunt, eò pertinent, ut ostendant Pastores, verum

Christi.

Luc. 22.

D. August.

Lat.
Conc.
Eugen.
A. Decr.
Conc.
Trid.

Matth.
26.

Christi corpus, & sanguinem in Eucharistia Sacramento contineri. Nunc, quod alterum erat propositum, docebunt etiam panis, & vini substantiam in Sacramento post consecrationem non remanere. Hoc verò quamvis maximam admirationem merito habere possit, tamen cum eo, quod prius demonstratum est, necessario conjungitur. Etenim si est verum Christi corpus sub panis, & vini specie post consecrationem; omnino necesse est, cum ibi antea non esset, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in ipsum conversione factum esse. At verò fieri non posse constat, ut corpus Christi in Sacramento sit, quod ex uno in alium locum venerit; ita enim fieret, ut à celli sedibus abesset; quoniam nihil movetur, nisi locum deserat, à quo movetur. Creari autem corpus Christi minus credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest; relinquatur ergo, ut in Sacramento sit corpus Domini, & quod panis in ipsum convertatur, quare nulla panis substantia remaneat; necesse est. Hæc ratione adducti Patres, & majores nostri in Concillis, Lateranensi Magno, & Florentino, hujus articuli veritatem apertis decretis confirmarunt; à Tridentina verò Synodo explicatius ita definitum est: Si quis dixerit, in sacrosancto Eucharistia Sacramento remanere substantiam panis, & vini, una cum corpore, & sanguine Domini nostri Jesu Christi, anathema sit. Hæc verò ex testimoniis scripturarum facile fuit colligere; primum, quod in ejus Sacramenti institutione ipse Dominus dixit: Hoc est corpus meum: vocis enim,

hoc, ac vis est, ut omnem rei præsentis substantiam demonstret; quod si panis substantia remaneret, nullo modo verè dici videretur; Hoc est corpus meum. Deinde Christus Dominus apud Joannem, Panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita; panem videlicet carnem suam vocans. Ac paulo post subjicit: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; & rursum: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Cum ergo tam claris, & perspicuis verbis carnem suam panem, & cibum verum, sanguinem item verum potum nominaverit; satis videtur declarare, nullam in Sacramento substantiam panis, & vini remanere. Atque hæc perpetuò Sanctorum Patrum consentientem fuisse doctrinam, qui eos evoluerit, facile intelliget. D. quidem Ambrosius ita scribit: Tu forte dicis: meus panis est usitatus: sed panis iste, panis est ante verba Sacramentorum; ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Quod quidem ut facillia probare posset, varia deinde affert exempla, & similitudines. Alii verò, cum verba illa interpretaretur: Omnia, quæcumque Dominus voluit, fecit in cælo, & in terra; Licet, inquit, figura panis, & vini videatur, nihil tamen aliud, quam caro Christi, & sanguis, post consecrationem credendum est. Atque eisdem fere verbis eandem sententiam Sanctus Hilarius exponens, docuit, quamvis extrinsecus panis, & vitium videatur, verè tamen corpus, & sanguinem Domini esse. Sed moveant Pastores hoc loco,

Marc.
24.
Luc. 22.
1. Cor.
11.
Joan. 6.

S. Ambros.

S. Hil.

miran-

mirandum non esse, si post consecrationem, panis etiam vocetur, hoc enim nomine Eucharistia appellari consuevit, tum quia panis speciem habet, tum quia naturalem alendi, & nutriendi corporis vim, que panis propria est, adhuc retineat. Eam autem esse sacramentum litterarum consuetudinem, ut res ita appellentur, cujusmodi esse videatur, satis ostendit, quod in Gen. 18. Genesi dictum est, tres viros Abraham apparuisse, qui tamen tres Angeli erant. Et duo illi, qui Apostolis, ascendente in cœlum Christo Domino, apparuerunt, cum essent Angeli, vixi dicuntur. Difficillima est omnino hujus mysterii explicatio; sed tamen conuincitur Pastores, illi, qui magis in diuinarum rerum cogitatione profecerunt, (nam qui adhuc imbecilliores sunt, viderendum esset, ne rei magnitudine opprimerentur) conuincitur, inquam, tradere hujus admirabilis conversionis modum: que ita fit, ut tota panis substantia diuina virtute in totum corporis Christi substantiam, totaque vini substantia in totam sanguinis Christi substantiam, sine ulla Domini nostri mutatione, convertatur; neque enim Christus aut generatur, aut mutatur, aut augetur, sed in sua substantia totus permanet; quod mysterium cum D. Ambrosius declarat: Vides, inquit, quam operatorius sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperet esse, que non erant, mundus scilicet: quanto magis operatorius est, ut sint, que erant, & in aliud commutentur? In quam sententiam alii etiam veteres, & grauissimi Patres scriptum reliquerunt: D. quidem Augustinus;

Fideliter fatemur ante consecrationem panem esse, & vinum, quod natura formauit, post consecrationem verò carnem Christi, & sanguinem, quod benedictio consecrauit. Damascenus: Corpus secundum veritatem coniunctum est diuinitati, corpus ex sancta virgine: non quod ipsum corpus assumptum de cœlo descendat, sed quod ipse panis, & vinum in corpus, & sanguinem Christi transmutentur. Hec tunc admirabilis conversio conuenienter, & proprie à Sancta Catholica Ecclesia transubstantiatio est appellata, quamadmodum Sacra Tridentina Synodus docuit. Ut enim generatio naturalis, quod forma in ea mutatur, rectè, & proprie transformatio dici potest: ita etiam, quod in Sacramento Eucharistia: tota unius rei substantia in totam alterius rei substantiam transeat, verbum transubstantiationis rectè, & sapienter à maioribus nostris inventum est.

Sed illud sepius à Sancti Patris repetitum, fideles admodum sunt, ne curiosius inquirant, quo pacto ea mutatio fieri possit; nec enim percipi à nobis potest, nec in naturalibus mutationibus, Sacramentum in ipsa rerum creatione eius rei exemplum aliquod habemus. Verum, quid hoc sit, fide cognoscendum est; quo modo fiat, curiosius non inquirendum. Non minoris verò cautionem Pastores adhibeant oportet, in eo etiam mysterio explicando: quomodo Christi Domini corpus, vel in minima panis particula totum contineatur: vix enim unquam hujusmodi disputationes instituende erunt; sed tamen, quando Christiana charitas hoc postulauerit, primum quidem men-

Damas-
cen.

Conc.
Trid.

Sacra-
sanc-
tum Eu-
charis-
ticæ
pie cre-
dendum,
non curi-
ose
scrutand-
um.

Luc. 1.

meminerint, fidelium animos illa voce premunire, Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Deinde verò doceant, Christum Dominum in hoc Sacramento, ut in loco, non esse; etenim locus res ipsas consequitur, ut magnitudine aliqua prædite sunt: Christum verò Dominum ea ratione in Sacramento esse non dicimus, ut magis, aut parvus est, quod ad quantitatem pertinet; sed ut substantia est: substantia enim panis in Christi substantiam, non in magnitudinem, aut quantitatem convertitur; nemo verò dubitat, substantiam aequè in paruo atque in magno spatio contineri; nam & aëris substantia, totaque ejus natura sic in parua, ut in magna aëris parte, itemque tota aque natura non minus in urnula, quam in flumine inest, necesse est. Cum igitur panis substantia, corpus Domini nostri succedat, fateri oportet, ad eundem planè modum in Sacramento esse, quo erat panis substantia ante consecrationem; ea verò utrum sub magna, an sub parua quantitate esset, nihil ad rem omnino pertinebat. Tertium restat, quod in hoc Sacramento maximum, atque admirabile videatur; quod quidem, jam duobus aliis explicatis, facilius à Pastoribus tractari posse existimandum est; panis videlicet, & vini species in hoc Sacramento sine aliqua re subjecta constare. Nam, cum antea demonstratum sit, corpus Domini, & sanguinem verò in Sacramento esse, ita ut nulla amplius subest panis, & vini substantia; quoniam ea accidentia Christi corpori, & sanguini inherere non possunt; relinquatur, ut supra omnem

nature ordinem ipsa te, nulla alia re nisa, sustentent. Hec perpetua, & constans fuit Catholice Ecclesie doctrina; que etiam faciliè eorum testimoniorum auctoritate confirmari poterit, quibus antea planam factam est, nullam residere in Eucharistia panis, aut vini substantiam. Sed nihil magis fidelium pietati conuenit, quam, omnis subtilioribus questionibus, hujus admirabilis Sacramenti maiestatem venerari, & colere; ac deinde in eo summam Dei providentiam suspicere, quod sacrosancta mysteria sub panis, & vini specie administranda instituerit; nam cum à communium hominum natura maxime abhorreat, humane carnis esca, aut sanguinis portio vesci; sapientissime fecit, ut sanctissimum corpus, & sanguis sub carnis rerum specie, panis, inquam & vini, nobis administraretur, quorum quotidiano, & communi alimento maxime delectamur. Adjugetur verò etiam sunt due illæ utilitates; quarum prima est, quod ab infidelium calumniis liberati sumus, quam faciliè effugere non possemus, si Dominum sub propria specie comederè videremus; altera est, quod, dum corpus, & sanguinem Domini ita sumimus, ut tamen, quod verè fit, sensibus percipi non possit, hoc ad fidem in diuinis nostris augendam plurimum valet; que quidem, ut Sancti Gregorii sententia perurgiatum est, ibi non habet meritum, ubi humana ratio præbet experientium. Hec autem, que hæcenus exposita sunt, non nisi magis adhibita cautione, pro audientium captu, & temporum necessitate explicanda erant.

Verum, que de hujus admirabilis Sacra-

S. Greg.
ger.
Papa.

D. Am-
bros.

D. Au-
gust.

Sacramenti virtute, & fructibus dici possunt, nullum esse genus fidelium existimandum est, ad quos earum rerum cognitio non pertineat, quibusque maxime necessaria videri non debeat. Ut enim Eucharistie utilitatem fideles intelligant, ob eam potissimum causam, quæ de hoc Sacramento tam multis verbis disseperant, cognoscenda sunt. Sed quoniam immense ejus utilitates, & fructus nulla præfatione explicari possunt; unus, aut alter locus à Pastoribus tractandus erit, ut ostendant quanta in sacrosanctis illis mysteriis bonorum omnium copia, & affluentia inclusa sit: hoc verò aliquo ex parte ita assequuntur, si omnium Sacramentorum vi, atque natura patefacta, Eucharistiam fonti, cæteræ rivulis comparaverint; verè enim, ac necessario fons omnium gratiarum dicenda est, cum fontem ipsum celestem christianitatem, & donorum omniumque Sacramentorum auctorem Christum Dominum admirabili modo in se contineat, à quo tanquam à fonte, ad alia Sacramenta, quidquid boni, & perfectionis habent, derivatur. Ex hoc igitur, divinæ gratiæ amplissima numerata, quæ nobis hoc Sacramento impertuntur, faciliè colligi poterunt. Commodè etiam fieri videbitur, si panis, & vini natura, quæ hujus Sacramenti symbola sunt, perpendatur; nam, quos usus corpori panis, & vinum affert, eos omnes animæ salutis, & jucunditatis, ac melioris quidem, ac perfectioris ratione, Eucharistie Sacramentum præbet. Neque enim hoc Sacramentum in substantiam nostram, ut panis, & vinum, mutatur; sed nos quodam modo in ejus naturam

convertimur; ut rectè illud D. Augustinus ad hanc locum transferre possit: Cibus sum granditum, cretice, & manducabis me: nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tue; sed tu mutaberis in me. Quod si gratia, & veritas per Jesum Christum facta est; in animam quoque induit, est necesse, cum eum purè, & sanctè accipit, qui de se ipso dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo; nam qui pietatis, & religionis studio affecti hoc Sacramentum sumunt, nemini dubium esse debet, quin ita Filium Dei in se admittant, ut ejus corpori tanquam viva membra inserantur: siquidem scriptum est: Qui manducat me, & ipse vivet propter me. Item: panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quem locum Cyrillus dum interpretatur, ait: Dei Verbum unives se ipsum propriæ carni, fecit ipsam vivificativam. Eum ergo debeat miro quodam modo uniri corporibus per sacram ejus carnem, & pretiosum sanguinem, que accipiuntur in benedictione vivificativa in pane, & vino. Verum, quod dicitur, Eucharistie gratiam tribui, Pastores admonent, oportet, ita intelligendum non esse, perinde ac necesse non sit, ut, qui ipsa hoc Sacramentum utiliter percipiuntur, gratiam antea adeptus fuerit. Constat enim quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest, ita etiam animæ, que spiritu non vivit, sacra mysteria non prodesse; ac propterea panis, & vini speciem habent, ut significetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, sed in vita conservandæ causæ instituta esse.

Verum

D. Augustinus.

Joan. 1.

Joan. 6.

Joan. 6.

Cyrillus.

Sap. 16.

D. Ambrosius.

Verum hoc idè dicitum est, quoniam prima etiam gratia (quæ omnes præditos esse oportet, antequam Sacram Eucharistiam ore contingere audeant, ne iudicium sibi manducant, & bibant) nemini tribuitur, nisi hoc ipsum Sacramentum desiderio, & voto percipiat. Est enim omnium Sacramentum finis, & Ecclesiasticæ unitatis, ac conjunctionis symbolum: neque extra Ecclesiam consequi gratiam nullus potest. Deinde, quoniam uti corpus cibo naturali non conservatur modò, sed etiam augetur, gustusque novam quotidie ex eo voluptatem, & suavitatem percipit, ita etiam Sacre Eucharistie cibus non solum animam sustentat, sed vires illi addit, efficitque, ut spiritus divinarum rerum delectatione magis, ac magis commoveatur: ob eam causam fit, ut gratiam hoc Sacramento tribui, rectè, & verissimè dicatur: jure enim manne comparari potest, ex quo omnis corporis suavitas percipiatur. Remitti verò Eucharistia, & condonari leviora peccata, quæ venialia dici solent, non est quod dubitari debeat. Quidquid enim cupiditatis ardore anima amisit, dum levi aliqua in re parum offendit, totum id Eucharistia, eas ipsas minores culpas abstergens, restituit: quemadmodum etiam (neque enim à proposita similitudine discedendum videtur) quod imati calor vi quotidie detrahitur, ac deperit, paulatim addi, & restitui naturali alimento sentimus. Quare meritò à D. Ambrosio de hoc celesti Sacramento dicitur: Est: Iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidiane infirmitatis. Verum hæc de his peccatis

intelligenda sunt, quorum tenuis, & delectatione animus non permovetur. Illa præterea in sacris mysteriis vis est, ut nos à criminibus puros, & integros, atque à tentationum impetu incolumes servet, ac tanquam celesti medicamento animam præparet, ne alicuius mortiferæ perturbationis veneno facilis iudici, ac corrumperetur. Atque ob eam etiam causam, ut testatur Divus Cyrillus, cum olim à tyrannis fideles ad tormenta, & eadem propter Christiani nominis confessionem vulgò raperebantur; ne illi fortè dolorum acerbitate victi, in salutari certamine deficerent, vetus in Ecclesia Catholica mos fuit, ut eis ab Episcopis Dominici corporis, & sanguinis Sacramenta præberentur. Sed carnis etiam libidinem cohibet, ac reprimi; dum enim charitatis igne animos magis incendit, concupiscentiæ ardorem restingunt, necesse est. Postremò, ut uno verbo omnes hujus Sacramenti utilitates, & beneficia comprehendantur, dicendum est, Sacre Eucharistie summam vim esse ad eternam gloriam comparandam, scriptum est enim: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die. Hujus videlicet Sacramenti gratia fideles, dum hanc vitam degunt, summa conscientie pace, & tranquillitate perfruuntur; deinde ejus virtute recreantur, non sepe atque Elias, qui subcinerici panis fortitudine ambulavit usque ad montem Dei Horeb; cum ex vita emigrandum tempus advenit, ad eternam gloriam, & beatitudinem accendunt. Hæc omnia à

R

S. Cyprilianus.

Joan. 6.

3. Reg. 19.

Pasto-

De multiplici & admirabili fructu tanti Sacramenti.

Paucioribus latissime explicabuntur, si vel D. Joannis cap. 6. in quo multiplices hujus Sacramenti effectus aperiantur, tractandum sumperint, vel admiranda Christi Domini facta percurrentes, ostenderint, cum eos jure, ac merito beatissimos fuisse existimamus, in quorum tacta mortalis receptus est, vel qui illius vocatus, aut fimbria tactu sanitatem recuperarunt, multo nos bestiores, & feliciores esse, in quorum animam immortalis gloria praeditus ingredi non gravetur, ut ejus vulnera sanet omnia, eamque, amplissimis muneribus ornatam, sibi conjungat.

De usu & modo sumendi Sacramenti: legue preparatione, & animi, tum virtutis corporis.

1. Cor. 11.

D. Augustinus scribit: Qui non videt Christum, procul dubio non manducat spiritualiter ejus carnem, licet carnaliter, & visibiliter premat dentibus sacramenta corporis, & sanguinis. Qui itaque hoc modo affecti sacra mysteria accipiunt, non solum ex his nullum capiunt fructum, sed, ipso Apostolo teste, iudicium sibi manducant, & bibunt. Alii vero spiritu tantummodo Eucharistiam

sumere dicuntur: ita sunt, qui desiderio, & voto propositum caelestem illum panem comedunt, fide viva incensi, quae per dilectionem operatur, ex quo, si non omnes, maximos certe utilitatis fructus consequuntur. Alii deique sunt, qui Sacramento, & spiritu Sacram Eucharistiam percipiunt; qui cum ex Apostoli doctrina prius se probaverint, ac veste nuptiali ornati ad divinam hanc mensam accesserint, ex Eucharistia copiosa uberantes illos, quos ante diximus, fructus. Quare perpicuum est, eos se maximis, & caelestibus bonis privare, qui cum ad corporis Domini Sacramentum etiam sumendum parati esse possint, satis habent spiritu tantum sacramentum accipere. Sed jam docendum est, quae ratione praeparatus fidelium animos esse oportet, autemque ad sacramentum Eucharistiae preparationem veniant. Ac primum quidem, ut pateat, eam preparationem maxime necessariam esse, Salvatoris nostri exemplum proponendum est. Nam antiquam Apostolis praetici corporis, & sanguinis sui sacramenta daret, quemvis jam mundi essent, pedes eorum lavit; ut declararet omnem diligentiam adhibendam esse, ne quid nobis ad summam animi integritatem, & innocentiam deest, cum sacra mysteria percipiuntur. Deinde vero fideles intelligant, quemadmodum, si optimis affecto, & praeparato animo Eucharistiam aliquis sumat, amplissimis caelestis gratiae muneribus oritur; ita contra, si imparatus accipiat, non solum nihil commodi, sed maxima etiam incommoda, & detrimenta cum accipere. Optimis enim

Gal. 5.

1. Cor. 11.

1. Reg. 5.

Joan. 13.

Job. 26.

1. Cor. 11.

enim rebus, & maxime salutaribus hoc proprium est, ut, si in tempore illi utamur, vehementer prosint; alia alieno tempore adhibeantur, periculum, & exitium afferant. Quare mirandum non est, ingentia quoque, & praclarissima Dei dona, cum bene constituto animo accipiuntur, ad caelestem gloriam consequendam maximo nobis adjumento esse; at verò, cum his nos ipsos indignos praebemus, sempiternam mortem asserre. Id vero arce Domini exemplo comprobatur; quae enim fœderis, quae nihil praestantius Israeliticus populus habuit, cui etiam per illam maxima, & immerabilia beneficia Dominus tribuerat, à Philistinis ablata summam illis pestem, & calamitatem cum merito dedecore conjunctam importavit: sic etiam cibi, qui ore accepti in stomachum bene affectum illabuntur, corpora alunt, & sustentant; qui verò in stomachum vitiosis humoribus plenum infundi solent, graves morbos efficiunt. Primam itaque illam preparationem fideles adhibeant, ut discernant mensam à mensa, hanc sacram ab aliis profanis, caelestem hanc panem à communi; atque hoc fit, cum certo credimus pressens esse verum corpus, & sanguinem Domini, quem in celo Angelus adorant, ad cujus nutum columnae caeli contremiscunt, & pavent, cujus gloria plenum est caelum, & terra. Hoc nimirum est dijudicare corpus Domini, quod Apostolus admonuit; cujus tamen mysterii magnitudinem venerari potius oportet, quam in disputationibus ejus veritatem curiosius perquirere. Altera verò illa praeparatio maxime necessaria est, ut unus-

quisque à se ipso querat, num pacem cum aliis habeat, num proximis verè atque ex animo diligit. Si ergo offers munus tuum ad altare, & tibi recordatur futuris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque tibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Deinde conscientiam nostram scrutari diligenter debemus, ne forte extitit aliquo peccato contritus animus, cujus penitere necesse sit; ut prius contritionis & confessionis medicamento illed eluatur, & definitum est enim à Sancta Tridientina Synodo, nemini licere, quem mortalis peccati conscientia stimulet, si Sacerdoti facultas data sit, antequam se sacramentali confessione purgaret, quantumvis sibi contritus esse videatur, Sacram Eucharistiam accipere. Praeterea, tacitè cum animis nostris cogitemus, quomodo indigni simus, quibus divinum hoc beneficium à Domino tribuatur: quare illud Centurionis, de quo idem ipse Salvator testatus est, se non invenisse tantam fidem in Israël, ex animo dicendum est: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Exquiramus etiam à nobis ipsis, an illud Petri inaspere nobis liceat: Domine tu scis, quia amo te. Mensis enim oportet, cum, qui in veste nuptiali in Domini convivio accubuerat, in tenebrosam carcerem conjunctum, sempiternis poenis addictum fuisse. Neque verò animi solum, sed etiam corporis praeparatione opus est; nam jejuni ad sacram mensam accedere debemus, ita ut salutem à dimidia antecedentis diei nocte, usque ad illud

Matth. 5.

Trit. Syn.

Matth. 8.

Joan. 21.

temporis punctum, quo Eucharistiam accipimus, nihil omnino comedimus, aut bibimus. Postulat etiam tanti Sacramenti dignitas, ut, qui matrimonio coniuncti sunt, aliquot dies à concubitu uxorum abstineant, Davidis exemplo admoniti, qui cum panis propositionis à Sacerdote accepturus esset, purum se, & pueros suos ab uxorum consuetudine tres ipsos dies esse professus est. Hac fere huius, quæ maxime observari à fidelibus oportet, ut se ad sacra mysteria utiliter accipiendâ antea parent, reliqua enim, quæ hæc in se providenda esse videantur, ad hæc ipsa capita facile redigi poterunt.

Eucharistia Sacramentum quando, quoties, & à quibus sumendum. Conc. Lat.

Sed ne forte aliqui legiores ad hoc Sacramentum percipiendum reddantur, quod tantam preparationem adhibere grave admodum, & difficile doceant, fideles sæpe admonendi sunt, omnibus eam legem propositam esse, ut Sacram Eucharistiam accipiant. Præterea, constitutum est ab Ecclesia, ut, qui semel saltem singulis annis in Pascha non communicaverit, ab Ecclesia arceatur. Neque tamen fideles hoc satis habeant, se, huius decreti auctoritate obtemperantes, semel tantummodo corpus Domini quotannis accipere; verum sæpius iterandam Eucharistiam communionem existintem. Utram autem singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expedit, certa omnibus regulis prescribi non potest; verumtamen illa est Sancti Augustini norma certissima, Sic vive, ut quotidie possis simere. Quare Parochi partes erunt, fideles crebro adhortari, ut, quemadmodum corpori in singulis dies alimentum subministrare necessarium

D. August.

putant, ita etiam quotidie hoc Sacramento atende, & nutritivæ animæ curam non abiciant; neque enim minus spiritali cibo animam, quam naturali corpus, indigere perspicuum est. Vehementer autem proderit hoc loco repetere maxima illa, & divina beneficia, quæ, ut antea demonstratum est, ex Eucharistia sacramentali communiõne consequimur. Illa etiam figura erit addenda, cum singulis diebus corporis vires manna reficere oportebat; itemque Sanctorum Patrum auctoritates, quæ frequentem huius Sacramenti perceptionem magnopere commendant; neque enim unius Sancti Patris Augustini ea fuit sententia: Quotidie peccas, quotidie sume; sed, si quis diligeret attendere, eundem omnium Patrum, qui de hac re scriperunt, sensum fuisse, facile comperiet. Ac tempus quidem olim fuit, cum fideles quotidie Eucharistiam acciperent, ex Apostolorum Actis intelligimus: omnes enim, qui tunc Christianam fidem professantur, vera & sincera charitate ita ardebat, ut, cum sine intermissione orationibus, & aliis pietatis officiis operam darent, quotidie ad Sacra Domini corporis mysteria sumenda parati invenirentur. Eam postea consuetudinem, quæ intermitti videbatur, Anacletus, Sanctissimus Martyr, & Pontifex, aliqua ex parte renovavit: præcepit enim, ut ministris, qui Missæ sacrificio interessent, communicarent; quod ab Apostolis constitutum esse affirmavit. Dicit etiam in Ecclesia illa mos fuit, ut Sacerdes, peracto sacrificio, cum Eucharistiam sumpsisset, ad populum, qui aderat, conversus, his

Exod. 16.

S. August.

Act. 9.

S. Anaclet. Papa.

S. Fabian. Papa.

Agathen. Conc.

S. August.

Conc. Lat.

Matt. 26.

his verbis ad sacram mensam fideles invitaret: Venite fratres ad communionem; tunc qui parati erant, summa cum religione sacrosancta mysteria sumebant. Sed cum acinde charitas, & pietatis studium adeo refrigisset, ut raro admodum ad communionem fideles accederent; sanctum est à Fabiano Pontifice, ut ter quotannis, Natali Domini, & Resurrectione, & Pentecoste omnes Eucharistiam sumerent, id quod postea à multis Conciliis, præsertim verò ab Agathensi primo confirmatum est. Ad extremum, cum eò res adducta esset, ut non modò sancta illa, & salutaris præceptio non servaretur, sed in plures etiam annos Sacra Eucharistia communi differretur; decretum est in Lateranensi Concilio, ut semel ad minus singulis annis in Pascha fideles omnes sacrum Domini corpus acciperent; qui verò id facere neglexissent, Ecclesie aditu prohiberentur. Verum quamvis hæc lex Dei, & Ecclesie auctoritate sancita, ad omnes fideles pertineat; docendum est tamen eos excipi, qui nondum rationis ærum propter ætatis imbecillitatem habent; hi enim neque Sacram Eucharistiam à profano, & communi pæce sciunt discernere, neque ad eam accipiendam pietatem animi, & religionem afferre possunt; atque id etiam à Christi Domini institutione alienissimum videtur, ait enim: Accipite, & comedite. Insantes autem & nonnes non esse, qui accipiant, & comedant, satis constat. Vetus quidem illa fuit in quibusdam locis consuetudo, ut infantibus etiam Sacram Eucharistiam præberent; sed tamen tum ob eas causas, quæ

ante dicte sunt, tum ob alias, Christianæ pietatis maxime conventiones, tandem ejusdem Ecclesie auctoritate id fieri desit. Quæ verò ætate pueris sacra mysteria danda sint, nemo melius constitutere poterit, quam Pater, & Sacerdos, cui illi consentitur peccata; ad illos enim pertinet explorare, & à pueris percuocari, à huius admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam acceperit, & gustum habeat. Antequam præterea, qui tunc à pietatis sensu alieni sunt, sacramenta dare minime oportet; quamvis, si, inquam in insaniam incidere, siam, & religiosam animi voluntatem præstiterint, licebit eis in fine vite, ex Concilio Carthaginensi decreto, Eucharistiam administrare; sed commisionis, vel alterius indignitatis, & incommodi periculum nullum timendum sit.

Conc. Cart.

Quod verò ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi, Sancte Ecclesie lege interdictum esse, ne quis sine ipsius Ecclesie auctoritate, præter Sacerdotes, corpus Domini in sacrificio conficientes, sub utraque specie Sacram Eucharistiam sumat; nam, ut à Tridentina Synodo explicatum est, quamvis Christus Dominus in ultimis cæcæ altissimum hoc Sacramentum in panis, & vini speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit; ex eo tamen non efficitur, hæc legem à Domino Salvatore constitutam esse, ut omnibus fidelibus sacra mysteria sub utraque specie administranda sint. Etenim idem Dominus noster, cum de hoc Sacramento loqueretur, alterius tantum speciei sæpius meminit, ut cum loquitur: Si quis manducaverit,

Trid. Syn.

Joan. 6.

ex hoc pane, vivet in aeternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: & Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum. Multis verbis, & iis quidem gravissimis rationibus adductam esse Ecclesiam patet, ut hanc potissimum sub altera specie communicandi consuetudinem non solum approbaret, sed etiam decreti auctoritate firmaret. Primum enim maxime cavendum erat, ne sanguis Domini in terram funderetur: quod quidem facile vitari posse non videbatur, si in magna populi multitudine eum ministrare oportuisset. Præterea, cum Sacra Eucharistia aegrotis præsto esse debeat, magnopere timendum erat, ne, si diutius vini species asservaretur, coactaceret. Permulti præterea sunt, qui vini saporem, ac ne odorem quidem perferre ullo modo possint. Quare ne, quod spiritualis salutis causa dandum est, corporis valetudini noceret, prudentissimè tantum est ab Ecclesia, ut panis tantummodo speciem fideles acciperent. Accedit ad alias rationes, quod in pluribus provinciis summa vini penuria laboratur: neque id aliunde, sine maximis impensis, ac non nisi longissimis, & difficillimis itineribus, convelli potest. Deinde, quod maxime omnium ad rem pertinet, convellenda erat eorum hæresis, qui negabant sub utraque specie totum Christum esse, sed corpus tantum exangue sub panis, sanguinem autem sub vini specie contineri asserbant. Ut igitur fidei Catholicæ veritas magis ante omnium oculos poneretur, sapientissimum consilio alterius speciei, hoc est panis, communicatio inducta est. Sunt

& aliæ rationes, ab iis collectæ, qui de hoc argumento disserunt; quæ, si opus esse videbitur, à Parochiis afferri poterunt. Jam de ministro, quamvis id à nemine ferè ignorari possit, agendum est, ne quid prætermisum sit, quod ad hujus Sacramenti doctrinam pertinere videatur; itaque tradendum est, solis Sacerdotibus potestatem datum esse, ut Sacram Eucharistiam conficiant, ac fidelibus distribuunt. Eam autem morem in Ecclesia semper servatum esse, ut fideles populus à Sacerdotibus sacramenta acciperet; Sacerdotes autem sacra facientes ipsi se communicarent, Sancta Tridentina Synodus explicavit; ostenditque hanc consuetudinem, tanquam ab Apostolica traditione profectam, religiose retinendam esse; cum præsertim hujus rei illustre nobis exemplum Christus Dominus reliquerit, qui & sanctissimum corpus suum consecravit, & Apostolis suis manibus porrexit. Verùm, ut quæcumque ratione tanti Sacramenti dignitati consideretur, non modò ejus administrandi potestas solis Sacerdotibus data est, sed lege etiam Ecclesia vetuit, ne quis, nisi consecratus esset, sacra vasa, linthea, & alià instrumenta, que ad illius confectioem necessaria sunt, tractare, aut tangere auderet; modò gravis aliqua necessitas non incidere. Ex quo tum Sacerdotes ipsi, tum reliqui fideles intelligere possunt, quanta religione, & sanctitate præditos esse oportent, qui ad Eucharistiam vel consecrandam, vel administrandam, vel sumendam accedunt. Quamquam, quod antea de ceteris Sacramentis dictum est, ea non minus per improbos administra-

niarari, si, quæ ad illorum perfectam rationem attinent, rite serventur, idem valet in Eucharistiam Sacramento; neque enim hæc omnia ministrorum merito nisi, sed Christi Domini virtute, & potestate geri credendum est. Hæc sunt, quæ de Eucharistia, ut Sacramentum est, explicanda erunt.

Nunc, quod restat dicendum, ut sacrificium est, expliare oportet, ut intelligant Parochi, quæ potissimum de hoc mysterio, quemadmodum Sancta Synodus decrevit, Dominicis & festis diebus fidei populo tradere debeant. Etenim hoc Sacramentum non solum thesaurus est caelestium divitiarum; quo si bene utamur, Dei gratiam nobis conciliamus, & amorem; sed in eo præcipua quedam ratio inest, qua ei pro immensis in nos collatis beneficiis aliquam gratiam referre possimus. At verò hæc victima, si ritè, & legitime immoletur, quam grata, & accepta Deo sit, ex hoc colligitur. Si enim veteris legis sacrificia, de quibus scriptum est; Sacrificium, & oblationem voluisti, & iterum; Si voluissis sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaberis: ita plauerunt Domino, ut Scriptura, Deum odoratum esse odorem suavitatis, id est gratia ei & accepta fuisse, testetur: quid nobis sperandum de eo sacrificio, in quo ille ipse immolatur, atque offertur, de quo coelestis vox bis auditur est; Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit? Hoc igitur mysterium Parochi diligenter exponant; ut, cum fideles ad rem divinam conveniant, attente, & religiose sacra illa, in quibus intersunt, meditari discant. In pri-

mis autem doceant, Eucharistiam dominus de causis à Christo Domino institutam esse; altera est, ut coeleste anime nostre alimentum esset, quo vitam spirituales tueri, & conservare possemus; altera, ut Ecclesia perpetuum sacrificium haberet, quo peccata nostra explerentur, & caelestis Pater, sceleribus nostris sæpè graviter offensus, ab ira ad misericordiam, à justè amadversionis severitate ad clementiam traderetur. Hujus rei figuram, & similitudinem in agno Paschali licet animadvertere, qui ut sacrificium & Sacramentum à filiis Israël offerri, & comedi consueverat. Nec verò, cum Saluator noster Deo Patri se ipsum in ara crucis oblatum esset, ullam suæ erga nos immensa charitatis illustriorem significationem dare potuit, quàm cum nobis visibile sacrificium reliquit, quo cruciatus illud, semel in cruce panis post immolandum, instauraretur, ejusque memoria usque in finem sæculi quotidie summa cum utilitate ab Ecclesia per universum orbem diffusa, coleretur. Differunt autem plurimum inter se hæc duæ rationes; Sacramentum enim consecratione perficitur: omnis verò sacrificii vis in eo est, ut offeratur. Quare Sacra Eucharistia, dum in pyxide continetur, vel ad ægrotum deferretur, Sacramenti, non sacrificii rationem habet: deinde etiam, ut Sacramentum est, iis, qui divinam hostiam sumunt, meriti causam affert, & omnes illas utilitates, quæ supra commemoratae sunt; ut autem sacrificium est, non merendi solum, sed satisfaciendi quoque efficientiam continet: nam ut Christus Dominus in passione sua pro nobis

Conc.
Trid.

Math.
26.
Marc.
14.

Psalm.
39.
Psalm.
50.
Gen. 8.

Math.
3 & 17.

nobis meruit, ac satisficit: sic qui hoc sacrificium offerunt, quo nobiscum communicant, Dominiæ passionis fructus merentur, ac satisficiunt. Jam, de hujus sacrificii institutione nullam ambigendi locum Sancta Trinitatis Synodus reliquit: delectavit enim, in extrema eam à Christo Domino institutam esse; simulque antheamate eos damnavit, qui asserant, verum & proprium sacrificium Deo non offerri; aut, offerri, nihil aliud esse, quam Christum ad manducandum dari. Nec verò illud prætermisit, quin diligenter explicaret, uni Deo sacrificium fieri; nam etsi Ecclesia intercedum Missas in memoriam, & honorem Sanctorum celebrare consuevit; non tamen illis sacrificium, sed uni Deo, qui Sanctus immortalis gloria coronavit, offerri docuit. Quare nec Sacerdos unquam dicere solet; Offero tibi sacrificium, Petre, vel Paule; sed, dum uni soli Deo immolat, gratias illi agit pro bustissimorum martyrum insigni victoria, eorumque patrocinium ita implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in caelis, quorum memoriam facimus in terris. Hæc autem, que de hujus sacrificii veritate à Catholica Ecclesia tradita sunt, ex Domini verbis accipit, cum extrema illa nocte hæc ipsa sacra mysteria Apostolicè commendans, Hoc facite, inquit, in meam commemorationem. Eos eum quemadmodum à Sancta Synodo definitum est, tunc Sacerdotes instituit, præcepitque, ut ipsi, & qui eis in Sacerdotali munere successuri essent, corpus ejus immolarent, & offerrent; atque id etiam Apostoli verba ad Corin-

thios scriptis satis demonstrant; cum ait: Non potestis calicem Domini bibere, & calicem Domini non potestis mense Domini participes esse, & mensæ demoniorum. Ut enim pro ætate ætatis mensa, altare, in quo eis immolabatur, intelligendum est: ita etiam (ut, quod Apostolus proponit, probabili argumentatione concludatur) mensa Domini nihil aliud, nisi altare, in quo sacrificium Domino fiebat, significare potest.

Quod si ex veteri testamento hujus sacrificii figuras, & oracula requiramus, primum quidem de eo Malachias aperitissime vaticinatus est, his verbis: Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus; & in omni loco sacrificatur, & offertur nomen meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Præterea, hæc hostia tam ante, quam post latam legem, variis sacrificiorum generibus prænuñciata est. Extenim bona omnia, que his sacrificiis significabantur, hæc una victimis, & absolutio, complexa est.

Verumtamen nulla in re ejus imaginem magis expressam licet videre, quam in Melchisedec sacrificio: ipse enim Salvator Sacerdotem secundum ordinem Melchisedec se in æternum constitutum declarat, corpus & sanguinem suum in extrema eam sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit. Uam itaque & idem sacrificium esse fatemur, & haberi debet, quod in Missa peragitur, & quod in cruce oblatum est: quemadmodum una est & eadem hostia Christus, videlicet

1. Cor.
10.

Luc. 22.

1. Cor.
11.Euseb.
rissa
sacrificii
cuius figuris
& prophetis
veteris
testamenti
predictum.Trid.
Syn.Malas.
1.

Hebr. 7.

Hebr. 4.

delicet Dominus noster, qui se ipsum in ara crucis semel tantummodo cruentum immolavit. Neque enim cruenta, & incruenta hostia, due sunt hostiæ, sed una tantum, cujus sacrificium, postquam Dominus ita præcepit, Hoc facite in meam commemorationem, in Eucharistia quotidie instauratur. Sed unus etiam, atque idem Sacerdos est Christus Dominus; nam ministri, qui sacrificium faciunt, non suam, sed Christi personam suscipiunt, cum ejus corpus & sanguinem conficiunt: id quod & ipsius consecrationis verbis ostenditur; neque enim Sacerdos inquit; Hoc est corpus Christi, sed, Hoc est corpus meum: personam videlicet Christi Domini gerens, panis, & vini substantiam, in veram ejus corporis, & sanguinis substantiam convertit. Quæ cum ita sint, sine ulla dubitatione docendum est, id quod etiam Sancta Synodus explicavit, sacrosanctum Missæ sacrificium esse non solum laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii, quod in cruce factum est; sed vere etiam propitiatorum sacrificium, quo Deus nobis placatus, & propitius redditur. Quare si puro corde, & æccensa fide, & intimo nostro scelerum dolore affecti hæc sanctissimam hostiam immolemus, & offeramus, dubitandum non est, quin misericordiam à Domino consecuturi simus, & gratiam in auxilio opportuno: hujus enim victimæ odore ita delectatur Dominus, ut gratiæ, & penitentia donum nobis impertiens peccata condonet. Quamobrem & solemnitas est illa Ecclesiæ præctio; Quoties hujus hostiæ commemoratio celebra-

tur, toties opus nostræ salutis exercetur: nimirum uberrimi illi cruentæ hostiæ fructus per hoc incruentum sacrificium ad nos manant. Deinde verò hujus sacrificii eam vim esse, Parochi doceant, ut non solum immolanti, & sumenti prosit, sed omnibus etiam fidelibus, sive illi nobiscum in terris vivant, sive, jam in Domino mortui, nondum planè expiati sint. Neque enim minus ex Apostolorum certissima traditione pro his utiliter offertur, quam pro vivorum peccatis, panis, satisfactionibus, ac quibusvis calamitatibus, & angustiis. Ex quo facile perspicitur, omnes Missas communes censendas esse, ut que ad communem omnium fidelium utilitatem, & salutem pertineant. Habet autem hoc sacrificium multos, eosque maxime insignes, ac solemnes ritus, quorum nullus supervacaneus, aut inanis existimandus est; verum omnes eo spectant, ut & tanti sacrificii majestas magis eluceat, & salubritus mysterii intuitendis ad rerum divinarum, que in eo sacrificio occulte sunt, contemplationem fideles excitentur. Sed de his nihil est ut plura dicamus, tum quia hoc argumentum longiore explicationem postulare videtur, tum quia propositæ institutioni conveniat, tum quia innumerabiles peccati libellos, & commensurarios, qui de hac re à piis & doctissimis vicis conscripti sunt, Sacerdotes in promptu habebunt. Hæc tamen igitur satis fuerit, eorum rerum, que ad Eucharistiam, tum quæ Sacramentum, tum quæ sacrificium sit, pertinent, potiora capita, juvante Domino, exposuisse.

Trid.
Syn.

DE POENITENTIAE
Sacramento.

Quemadmodum humanae naturae fragilitas, & imbecillitas omnibus nota est, tamque in se ipso quisque facile experitur: ita, quantum habeat necessitatem Poenitentiae Sacramentum, ignorare nemo potest. Quod si diligentiam, quae à Parochis in unoquoque argumento adhibenda est, ex rei, quam tractat, magnitudine, & pondere metiri oportet, omnino fatebimur, eos nunquam in hujus loci explanationi adeo diligentes futuros esse, ut satis videri possit: quin etiam de hoc Sacramento, quam de Baptismo, eò accuratius agendum est, quod Baptismus semel tantum administratur, nec iterari potest; Poenitentia vero toties locus datur, ejusque repetendae toties necessitas imposita est, quoties post Baptismum peccare contingat: ita enim à Tridentina Synodo dictum est, Sacramentum Poenitentiae non secus lapsis post Baptismum, ac Baptismum nonnumquam regeneratis, ad salutem necessariam esse: vulgataque illa Sancti Hieronimi sententia ab omnibus, qui deinceps res sacras tradiderunt, magnopere comprobatur, Poenitentiam esse secundam tabulam. Ut enim, contracta ravi, usum vitae servandae perfligium reliquum est, si forte tabulam aliquam de naufragio hiecat arripere: ita post missam Baptismi innocentiam, nisi quis ad Poenitentiae tabulam confugiat, sine dubio de ejus salute desperandum est. Haec autem non ad Pastores solum, sed ad reliquos etiam fideles excitan-

Trid.
Syn.

S. Hieron.

dos dicta sint; ne forte in eis rei maxime necessaria incuria reprehendatur. Primum enim communis fragilitatis memores omni studio operari debent, ut divina ope adjuvi, sine casu, aut prolapsione aliqua in via Domini progredi possint; quod si nonnumquam offenderint, tum vero summam Dei benignitatem intuentes, qui tantquam bonus pastor ovium suarum vulnera obligare, eisque mederi solet, hoc saluberrimum Poenitentiae medicamentum nunquam in aliud tempus differendum esse cogitabunt.

Ut autem rem ipsam aggrediamur, prius explicanda est varietas hujus nominis potestas, & notio, ne aliquis ambiguitate vocis in errore inducatur. Nonnulli enim Poenitentiam pro satisfactione accipiunt. Alii, à catholice fidei doctrina longissime remoti, cum arbitrentur Poenitentiam nullam temporis praeteriti rationem habere, nihil aliud, quam novam vitam esse definiunt. Docendum est igitur, multiplicem esse hujus nominis significationem. Primum enim Poenitentia de iis dicitur, quibus aliquid duplicit, quod ante placuerit, nulla habita ratione hujus cogitationis, bonum ne an malum fuerit. Sic omnes poenitent, quorum tristitia secundum saeculum est, non secundum Deum; cujusmodi poenitentia non salutem affert, sed mortem. Altera est poenitentia, cum quis ex scelere admissi, quod quidem antea placebat, dolorem non Dei, sed sui ipsius causa concepit. Tertia est, cum non solum admissi sceleris causa intimo animi sensu dolemus, vel ejus doloris externum etiam aliquod signum damus, verum

De pro-
pria poe-
nitentiae
signifi-
catione.

2. Cor.
7.

verum unitus Dei causa in eo morere sumus. Ac singulis quidem poenitentiae generibus, quae commemorata sunt, Poenitentiae vox proprie convenit; nam cum in sacris litteris Deum poenitere legimus, id per translationem dici perspicuum est; eo enim loquendi genere, quod ad hominum mores accommodatum est, sacrae litterae utuntur, cum Deum mutare aliquid constituisse declarant; quod non aliter facere videatur, quam homines, quos si alicuius rei poeniteat, eam commutare omni studio laborant. Sic ergo scriptum est, poenituisse eum, quod hominem fecisset: & alio loco, quod Saul regem constituisset. Verum inter has Poenitentiae significationes magnum discrimen observare oportet. Prima enim in vicio posenda est: altera est quaedam commoti, & perturbati animi affectio: tertiam tum ad virtutem pertinere, tum Sacramentum esse dicimus, quae significatio hujus loci propria est: ac primum quidem de ipsa, ut virtutis parte, agendum est; non solum, quia fidelis populus ad omne virtutis genus institui à Pastoribus debet; sed etiam, quia hujus virtutis actiones tanquam materiam praebent, in qua Poenitentiae Sacramentum versatur; quae nisi prius, quae sit Poenitentiae virtus, recte intelligatur, Sacramentum etiam vim ignorari necesse est. Quare in primis monendi, hortandique sunt fideles, ut omni contentione, & studio in intima animi poenitentia, quam virtutem dicimus, elaborent; sine qua ea, quae extrinsecus adhibetur, parum admodum profutura est. Intima autem poenitentia est illa, cum ad

Deum non ex animo convertimus, & commissa à nobis scelera detestamur, & odio habemus; simulque illud nobis certum, & delibenter est, malam vitae consuetudinem, corruptisque mores emendare, non sine spe veniae à Dei misericordia consequende. Hanc verò dolor, & tristitia, quae perturbatio, & affectio est, & passio à multis vocatur, consequitur, veluti comes peccatorum, detestationi adjuncta: quomobrem apud complures ex Sanctis Patribus Poenitentiae definitio hujusmodi animi cruciatus declaratur. Verum in eo, quem poenitet, fides Poenitentiam antecedit, necesse est; aequae enim potest quisquam se ad Deum convertere, qui fide caret; ex quo fit, ut nullo modo Poenitentiae pars recte dici possit. Quod autem iustitia haec poenitentia, ut antea diximus, ad virtutem pertineat, aperte ostendunt multa, quae de Poenitentia tradita sunt, precepta. Lex enim de iis tantum actionibus, quae suscipiuntur cum virtute, praecipit. Negare praeterea nemo potest, quin dolere, quando, quomodo, & quantum oportet, virtutis sit; hoc autem ut recte fiat, Poenitentiae virtus praestat. Interdum enim evenit, ut ex admissis sceleribus minorem, quam par est, dolorem homines capiant, quin etiam, ut à Salomone scriptum est, nonnulli sunt, qui, cum male fecerint, letantur, rursus vero alii ita se memori animi, & egreditur dedunt, ut de salute etiam prosum desperent: qualis fortasse Cain videri potest, qui ait: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear: & qualis certe Judas fuit, qui poenitentia ductus, suspensio

S. 2. vitam,

Gen. 6.
1. Reg.
15.
Psalm.
105.
Marc.
26.

Gen. 6.
1. Reg.
15.

Prov. 2.

Gen. 4.

vitam, & animam amisit. Ut igitur modum in dolore tenere possimus, Penitentiae virtute adiuvamur. Sed idem etiam ex his rebus colligi potest, quas sibi tanquam finem proponit is, quem verè peccati punitet. Primum autem hoc ei propositum est, ut peccatum aboleat, omnemque animæ culpam, & maculam abstergat. Alterum est, ut pro sceleribus admissis Deo satisfaciatur: quod quidem ad iustitiam referri perspicuum est; nam etsi inter Deum & homines propria iustitiæ ratio intercedere non potest, cum tam longo intervallo inter se distent: aliquam tamen esse iustitiam constat, cuiusmodi est inter patrem & filios, inter Dominum & servos. Tertium est, ut homo in Dei gratiam redeat, in cuius offensionem, & odium propter peccati fædamentum incurrit. Hæc verò omnia satis declarant, penitentiam ad virtutem spectare.

Quibus virtutem Penitentiam perveniat.

Sed docendum est etiam, quibus gradibus ad hanc divinam virtutem licet ascendere. Primum itaque Dei misericordia nos pervenit, cordaque nostra ad se convertit. Quod cum precaretur Propheta; Convertite, inquit, nos Domine ad te, & convertemur. Deinde hoc lumine illustrati, per fidem ad Deum amovet tendimus.

Hebr.

31.

Isai. 66.

Credere enim oportet accedentem ad Deum, ut Apostolus testatur, quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Præterea motus timoris consequitur; & suppliciorum acerbitate proposita, animus à peccatis revocatur, atque hinc videtur spectare illa Isaia verba; Sicut quæ concipit, cum appropinquaret ad partum, do-

lens clamat in doloribus suis; sic facti sumus. Huc deinde accedit spes impetrandæ à Deo misericordiae, quæ erecti vitam & mores emendare constitimus. Postremo charitate corda nostra accenduntur, ex qua liberalis ille timor, oritur; atque ita unum illud veritatis, & ingenius filius dignus, oritur; ne qua in re Dei maiestatem laedamus, peccandi consuetudinem omnino deserimus. Hisce igitur quasi gradibus ad hanc præstantissimam Penitentiae virtutem pervenitur: quæ prorsus divina & celestis virtus existimanda est; cui scilicet regnum caelorum sacre litteræ pollicentur; nam apud Sanctum Mattheum scriptum est: Penitentiam agite; appropinquavit enim regnum caelorum. Et apud Ezechielem: Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita vivet. Tum alio loco: Nolo mortem impij, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat. Quod quidem de æterna, & beata vita intelligendum esse, planè constat. De externa verò Penitentia docendum est, eam esse, in qua Sacramenti ratio consistit, habereque externas quasdam res sensibus subiectas, quibus declarantur ea, quæ interioris in anima sunt. In primis autem explanandum fidelibus videtur, quare factum sit, ut Christus Dominus Penitentiam in numerum Sacramentorum referri voluerit. Huius autem rei illa omnino causa fuit, ut nobis de remissione peccatorum, quam Deus pollicetur est, cum ait: Si impius egerit penitentiam, &c. minus dubitare nobis lice-

liceret; vehementer enim pendere animo de intima penitentia opus esset, cum de suo cuique iudicio in his, quæ agit, merito timendum sit. Ut igitur Dominus huic nostre sollicitudini subveniret, Penitentiae Sacramentum instituit, quo per Sacerdotis absolutionem peccata nobis remissa esse consideremus, conscientieque nostræ ob fidem, quæ Sacramentorum virtuti merito habenda est, paciores redderentur. Neque enim aliter accipienda est vox Sacerdotis, peccata vobis legitimè condonatis, quam Christi Domini, qui ait paralytico; Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Deinde verò, cum nemo salutem, nisi per Christum, ejusque passionis beneficio, consequi possit, consentaneum, nobisque utilissimum fuit, ejusmodi Sacramentum institui, cuius vi, & efficientia Christi sanguis ad nos defluens, peccata post baptismum admissa elueret, atque ita reconciliacionis beneficium illi uni Salvatore nostro acceptum referre profiteremur.

Matth.

9.

Mat.

4.

Ezech.

16.

Ezech.

33.

Penitentiam esse verè Sacramentum, & iterari posse.

Quòd verò Penitentia Sacramentum sit, Pastores ita facile ostendunt; ut enim Baptismus Sacramentum est, quia peccata omnia, & præsertim quod origine contractum fuit, delet; eadem ratione Penitentia, quæ peccata omnia, post baptismum voluntate, vel actione suscepta, tollit, verè, & proprie Sacramentum dicendum est. Deinde, quod caput est, cum illa, quæ extrinsecus tum à penitente, tum à Sacerdote sunt, declarent ea, quæ interioris efficiuntur in anima; quis negat, Penitentiam verè, & propria Sacramenti ratione præditam esse?

siquidem Sacramentum sacre rei signum est; peccator autem, quem penitet, rerum, & verborum notis planè exprimit, ac animam à peccati turpitudine abduxit: Itemque ex his, quæ à Sacerdote geruntur, & dicuntur, misericordiam Dei, peccata ipsa remittentis, facile cognoscimus; quamquam hoc aperte indicant illa Salvatoris verba: Tibi dabo claves regni caelorum, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis. Absolutio enim Sacerdotis verbis enunciata, remissionem illam peccatorum signat, quam in anima efficit. Neque verò solum fideles docendi sunt, Penitentiam in numero Sacramentorum habendam esse, sed eorum etiam, qui iterari possunt. Quærenti enim Petro, non septies vena peccati danda esset, Dominus respondit; Non dico tibi usque septies; sed usque septuagies septies. Quare si cum ejusmodi hominibus agendum sit, qui summe Dei bonitati, & clementiæ diffidere videantur, confirmandum erit illorum animas, atque ad spem divine gratiæ erigendum. Quod quidem facile consequitur tum hujus loci, & aliorum tractationis, qui in sacris litteris permulti occurrunt; tum verò his rationibus, & argumentis, quæ ex Sanctorum Chrysostomi & Chrylibro de lapsis, & Ambrosii libri 18. de Penitentia petere licebit. Jam, quoniam nihil fidei populo notius esse debet, quam hujus Sacramenti materia: docendum est, in eo maxime hoc Sacramentum ab aliis differre, quod aliorum Sacramentorum materia est aliqua res naturalis, vel arte effecta; Sacramenti verò Penitentiae quasi materia sunt.

Matth.

16.

Matth.

18.

S. Chry.

18.

D. Am.

bro.

sunt actus penitentis, nempe contritio, confessio, & satisfactio, ut à Tridentina Synodo declaratum est: qui quatenus in penitente, ad integritatem Sacramenti, & plenam, ac perfectam peccatorum remissionem ex Dei Institutione requiruntur, hac ratione partes Penitentiae dicuntur. Neque verò hi actus, quae materia à Sancta Synodo appellatur, quia vera materia rationi non habeant, sed quia eius generis materia non sint, quae extrinsecus adhibeatur, ut aqua in Baptismo, & chrisma in Confirmatione. Quod autem ab aliis dictum est, peccata ipsa huius Sacramenti materia esse; nihil plane diversum dici videbitur, si diligenter attendamus. Ut enim ignis materiam ligni esse dicimus, quae vi ignis consumuntur; ita peccata, quae Penitentiae delentur, recte huius Sacramenti materia vocari possunt. Sed formae etiam explicatio Pastoribus praetermittenda non est, quod eius rei cognitio excitet fidelium animos ad percipiendam summam eum religione huius Sacramenti gratiam. Est autem forma: Ego te absolvo; quam non solum ex illis verbis licet colligere: Quaecumque solveritis super terram, erunt soluta & in caelo; sed ex eadem Christi Domini doctrina ab Apostolis tradita, acceptimus. Ac quoniam Sacramenta id significant, quod efficiunt; & illa, Ego te absolvo, ostendunt peccatorum remissionem huius Sacramenti administratione effici; planum est, hanc esse Penitentiae perfectam formam; sunt enim peccata tanquam vincula, quibus contractis animae tenentur, & ex quibus Penitentiae Sacra-

mento lauantur: quod quidem non minus verè de illo etiam homine Sacerdos pronunciat, qui prius ardentissimae contritionis vi, accedente tamen confessionis voto, peccatorum veniam à Deo consecutus sit. Adduntur praeterea complures preces, non quidem ad formam necessarias, sed ut ea removeantur, quae Sacramenti vim, & efficientiam illius culpa, cui administratur, impedire possent. Quomobrem peccatores Deo ingentes gratias agant, qui tam amplam potestatem in Ecclesia Sacerdotibus tribuerit. Neque enim, ut olim in veteri lege Sacerdotes testimonio suo aliquem à lepra liberatum esse, dumtaxat renuanciabant; ita nunc in Ecclesia ea tantum potestas Sacerdotibus facta est, ut aliquem peccatis absolutum esse declarent: sed verè tanquam Dei ministri absolvent; id quod Deus ipse, gratia, & iustitiae auctor, ac parens, efficit. Diligenter verò ritus etiam, qui ad hoc Sacramentum adhibentur, fideles observant; ita enim fiet, ut animo magis haereant, quod hoc Sacramento consecuti sunt, nimirum se tanquam servos clementissimo Domino, vel filios potius optimo parenti reconciliatos esse: & simul facilius intelligant, quid eos facere oporteat, qui velint (velli autem omnes debent) se tanti benefici gratos, & memores probare; nam quem peccatorum remittit, is se humiliter gerat, facile possit agnoscere, superbit: radices evellendas esse, à qua omnia scelera, quae deflent, ortum habuerint, & enata sint. In Sacerdote autem, qui in eum legi-

Lev. 13.
& 14.

S. Dionysius.
Quam salutariter fructus ex Penitentiae Sacramente percipiuntur.

Ezech. 18.

1. Joan. 1.

legimus iudex sedet, Christi Domini personam, & potestatem veneretur. Sacerdos enim, quem admodum in aliis, ita in Penitentiae Sacramento administrando Christi munus exequitur. Deinde peccata sua penitens ita emmerat, ut se maxima, & acerbissima animadversione dignum esse fateatur: supplicque delictorum veniam petit: quae sanè omnia vetustatis sanctissima testimonia à Sancto Dionysio habent.

Sed nihil profectò tam proderit fidelibus, nihilque majorem illis alacritatem Penitentiae suscipiendae afferet, quam si à Parochis saepe explicatum fuerit, quantam ex ea utilitatem capiamus; verè enim de Penitentia illud dici posse intelligit, ejus quidem radices amaras, fructus verò suavissimos esse. Penitentiae itaque omnis in eo vis est, ut nos in Dei gratiam restituat, cum eoque summa amicitia conjugat. Hanc verò reconciliationem interdum in hominibus piis, qui hoc Sacramentum sanctè, & religiose percipiunt, maxima conscientiae pax, & tranquillitas, cum summa spiritus iucunditate consequi solet; nullum est enim tam grave, & nefarium scelus, quod Penitentiae Sacramento non quidem semel, sed iterum, & saepius non deleatur. Quae de re ita Dominus per Prophetam inquit; Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, quae operatus est, & custodierit precepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita vivet, & non morietur; omnium iniquitatum ejus, quae operatus est, non recordabor. Et Sanctus Joannes: Si confitemur peccata nostra: fidelis est,

& justus, ut remittat nobis peccata nostra. Et paulò post, Si quis 1. Joan. peccaverit, inquit (nullum videlicet peccati genus excipiens) advocatum habebimus apud Patrem Jesum Christum justum: & ipse est propitiatus pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Quod autem in scripturis legitur, quodam à Domino misericordiam non esse consecutus, quamvis eum vehementer imploraverit; id verò idcirco factum esse intelligimus, quòd eos verè, atque ex animo delictorum non penitebat. Quare eum hujusmodi sententiae in sacris litteris, vel apud Sanctos Patres occurrit, quibus videntur affirmare aliqua peccata remitti non posse; ita eas interpretari oportet, ut difficilem admodum esse veniam impetrationem intelligamus. Ut enim morbus aliquis ea re insanabilis dicitur, quòd aegrotus affectus sit, ut salutaris medicinae vim oderit: sic quoddam est peccati genus, quod non remittitur, nec condonatur, propterea quòd proprium salubris remedium, Dei gratiam repellit. In hac sententiam à divo Augustino dictum est: Tanta laes est illius peccati, cum post agnitionem Dei per gratiam Christi oppugnat aliquis fraternitatem, & adversus ipsam gratiam invidiae facibus agitur, ut deprecandi humilitatem subire non possit, etiam si peccatum mala conscientia agnosceret, & amittendi cogatur. Sed, ut ad Penitentiam revertamur; haec adeò propria ejus vis est, ut peccata deleat, ut sine Penitentia remissionem peccatorum impetrare, aut ne sperare quidem illo modo liceat; scrip-

D. Augustinus.

scriptura est enim: Nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis; quod quidem de gravioribus, & mortiferis peccatis dictum à Domino est: et si aliquo etiam penitentiae genere indigent leviora peccata, quae venialia vocantur, Sanctus enim Augustinus inquit: cum quaedam sit penitentia, quae quotidie in Ecclesia pro peccatis venialibus agitur; illa sane frustra esset, si peccata venialia abaque Penitentia dimitti possent.

De partibus integris penitentiae.

Sed quoniam de his rebus, quae aliquo modo in actionem cadunt, non satis est in verbe loqui; curabunt Pastores singillatim ea tradere, ex quibus verè & salutaris Penitentiae ratio à fidelibus percipi queat. Est autem hujus Sacramenti proprium, ut praeter materiam, & formam, quae omnibus Sacramentis communia sunt, partes etiam, ut antea diximus, illas habeat, quae tamquam totam integramque Penitentiam constituent, contritionem scilicet, confessionem, & satisfactionem: de quibus

S. Chrysostomus.

D. Chrysostomus his verbis loquitur: Penitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre; in corde ejus contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas, vel fructifera satisfactio. Haec autem partes ex earum partium genere esse dicuntur, quae ad aliquod totum constituendum necessariae sunt: quoniam, quemadmodum hominis corpus ex pluribus membris constat, manibus, pedibus, oculis, & aliis hujusmodi partibus, quarum aliqua si desit, merito imperfectum videatur; perfectum vero, si nulla desideretur: eodem etiam modo Penitentia ex hisce tribus partibus ita constituitur, ut, quanvis,

quod ad ejus naturam attinet, contritio, & confessio, quibus homo justus efficitur, satis sit; tamen, nisi tertia etiam pars, idest satisfactio, accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem deest, necesse sit. Quare adeo inter se haec partes connexas sunt, ut contritio consistendi, & satisfaciendi consilium & propositum inclusum habeat; confessionem contritio, & satisfaciendi voluntas; satisfaciendum verò duae reliquae antecedant. Harum autem

Conc. Flor.

partium eam rationem asserere possumus, quod animo, verbis, & re ipsa peccata in Deum committantur. Quare consentaneum fuit, ut non ipsas Ecclesiae clavibus subjicientes, quibus rebus Dei Sanctissimum nomen à nobis violatum esset, iidem etiam ejus iram placare, & peccatorum veniam ad eum impetrare conemur. Sed idem etiam alio argumento confirmari potest. Etenim Penitentia est veluti quaedam delictorum compensatio, ab ejus voluntate profecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quem peccatum commissum est, constituta. Quare & voluntas compensandi requiritur, in quo maxime contritio versatur, & penitens Sacerdotis judicio, qui Dei personam gerit, se subiciat, necesse est; ut pro scelere magnitudine penam constituturam in eum possit, ex quo tum confessionis, tum satisfaciendi ratio, & necessitas perspicitur. Quoniam verò harum partium vim, & naturam tradere fidelibus oportet prius incipiendum est à contritione, eaque diligenter explicanda: neque enim ad illum temporis punctum, cum in memoriam proterita peccata redeunt, vel cum ali-

Conc. Tri.

aliquid offendimus, contritionis animus debet vacare. Hanc Patres in Concilio Tridentino ita definiunt: Contritio est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. Et paulo post, de contritionis motu subjicitur: Ita demum preparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divina misericordiae, & voto prestandi religiosum conjunctus sit, quae ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Ex hac itaque definitione intelligent fideles, contritionis vim in eo tantum positam non esse, ut quis peccare desinat; aut propositum ei sit, novum vitae genus instituire, aut ipsum jam instituat; sed in primis male actae vitae odium, & expiationem suscipiendam esse. Id verò maxime confirmant illi Sanctorum Patrum clamores, quos in sacris litteris frequenter profusos esse legimus.

Psal. 6.

Laboravi, inquit David, in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum. Et Exaudivit Dominus vocem fletus mei. Et rursus Isai. 38. alius: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae. Quas certè, & alias hujusmodi voces vehementem quoddam anteaactae vitae odium, & peccatorum detestatio expressit.

Contritionis propria vis & efficacia.

Quòd autem contritio dolore definita est, monendi sunt fideles, ne arbitrentur eum dolorem corporis sensu percipi. Contritio enim est, voluntatis actio. Et Sanctus Augustinus testatur, dolorem Penitentiae comitem esse, non Penitentiam. Verùm peccati detestationem & odium, doloris vocabulo Patres significaverunt; tum quia sacrae litterae ita utuntur: sit enim

David; Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? Tum quia dolor in inferiori animae parte, quae viam concupiscendi habet, ex ipsa contritione oritur; ut non incommodè contritio dolore definita fuerit, quod dolorem efficit; ad eumque declarandum penitentes vestem etiam mutare soliti sint: de quo Dominus apud Sanctum Mattheum inquit: Ve tibi Corozain, & Sidone factae essent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere penitentiam egissent. Rectè autem contritionis nomen peccati detestationis, de qua loquitur, ad significandum vim doloris impositum est, ducta similitudine à rebus corporalis, quae minutim saxo, aut duriore aliqua materia confinguntur: ut eo vocabulo declararetur, corda nostra, quae superbia obduraverunt, Penitentiae vi contundi, atque contereri. Quare nullus alius dolor vel ex parentum & filiorum obitu, vel cuiusvis alterius calamitatis causa susceptus, hoc nomine appellatur, sed illius tantum doloris proprium est nomen, quod ex amissa Dei gratia, atque innocentia afficitur.

Verùm aliis quoque vocabulis eandem rem declarari solet; nam & contritio cordis dicitur, quia cordis nomen frequenter sacrae litterae pro voluntate usurpant; ut enim à corde motuorum corporis principium sumitur: ita voluntas reliquas omnes animae vires moderatur, ac regit. Vocatur etiam à Sanctis Patribus, cordis compunctio; qui libros de contritione conscriptos, de compunctione cordis inscribere maluerunt. Etenim

Math. 11.

S. Chrysostomus.

quemadmodum ferro tumida ulcera secantur; ut inclusum virus possit erumpere; ita corda, quasi scapello contritionis adhibito, inciduntur, ut peccati mortiferum virus queant ejicere, quare & scissio cordis à Joële Propheta appellata est; Convertimini, inquit, ad me in toto corde vestro in jejunio, & in fletu, & in planctu, & scindite corda vestra. Summam verò & maximum dolorem ex peccatis, que commisit sunt, suscipiendum esse, ita ut nullus major excogitari possit, facile erit hæc rationibus demonstrare; nam cum perfecta contritio sit charitatis actio, que ab eo timore, qui filiorum est, proficitur; patet eundem charitatis, & contritionis modum statuendum esse. At quoniam charitas, qua Deum diligimus, perfectissimus est amor, hinc fit, ut contritio vehementissimum animi dolorem conjunctum habeat; ut enim maxime diligendus est Deus, ita, que nos à Deo alienant, maxime detestari debemus. In quo etiam illud observandum est, eodem loquendi genere, charitatis, & contritionis magnitudinem in sacris litteris significari. De charitate dictum est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Rursum, quod ad contritionem pertinet, clamat Dominus per Prophetam; Convertimini in toto corde vestro. Præterea, si, uti Deus summum in bonum est inter omnia, que diligenda sunt, ita etiam peccatum summum est malum inter omnia, que odisse homines debent; illud sequitur, ut, quam ob causam Deum summè diligendum esse eo fitetur, ob eandem rursus peccati summum odium nos capiat

neesse sit. Omnibus verò rebus Dei anorem anteponeendum esse, ita ut ne vite quidem conservandæ causa peccare liceat, aperte nos docent illa Domini verba; Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus; & qui voluerit animam suam salvam fieri, perdat eam. Sed illud etiam advertendum est, ut, quemadmodum, Sancto Bernardo teste, nullus finis, & modus charitati prescribitur, (Modus enim, inquit ille, diligendi Deum, est ipsum diligere sine modo) ita peccati detestationi nullus modus definiatur. Sit præterea non solum maxima, sed vehementissima, atque adeo perfecta, omnemque ignaviam, & socordiam excludat. Et enim in Deuteronomio scriptum est: Cum quaesieris Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quaesieris, & tota tribulatione animæ tuæ. Et apud Hieronimum: Quaeritis me, & invenietis: cura quaesieritis me in toto corde vestro. Et inveniat à vobis, ait Dominus. Quanquam si id minus consequi nobis liceat, ut perfecta sit; vera tamen & efficax contritio esse potest; sæpè enim usu venit, ut, que sensibus subjecta sunt, magis, quam spiritualia, nos afficiant: quare nonnulli interdum majorem ex filiorum obitu, quam ex peccati turpitudine, doloris sensum capiunt. Item etiam iudicium faciendum est, si lacrymarum doloris acerbiteriam non consequatur, que tamen in Pœnitentia summo opere optanda; & commendanda sunt; præclara est enim ea de re Sancti Augustini sententia: Non sunt, inquit, in te Christianæ charitatis viscera; si luges corpus, à quo

à quo recessit anima; animam verò, à qua recessit Deus, non luges. Atque hæc spectant illa Salvatoris nostri verba, que supra allata sunt: Vix tibi Corozain, vix tibi Bethsaida: quis si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, que factæ sunt in vobis, olim in cinere, & cilicio poenitentiam egissent. Tametsi ad eam rem comprobandum satis esse debent, clarissima Niniuitarum, Davidis, Peccatricis, Apostolorum Principis exempla, qui omnes plurimis lacrymis Dei misericordiam implorantes, peccatorum veniam impetrarunt. Maxime autem hortandi, & monendi sunt fideles, ut ad singula mortalia crimina proprium contritionis dolorem adhibere studeant; ita enim Ezechias contritionem describit, cum ait: Recognitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ; etenim, recognoscite omnes annos est, singillatim peccata excutere, ut ea ex animo doleamus. Sed apud Ezechielum quoque scriptum legitur: Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet. Atque in hæc sententiam Sanctus Augustinus loquitur: Consideret peccator qualitatem criminis in loco, in tempore, in varietate, in persona. Neque tamen hæc in re desperant fideles de summa Dei bonitate, & clementia; is enim, cum nostræ salutis cupidissimus sit, nullam moram ad tribuendum nobis veniam interponit, sed peccatores paterna charitate complectitur, simul atque ille se collegerit, & universè peccata sua detestatus, que deinde alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere, ac detestari in animo

habet, ad Dominum se converterit; ita enim nos per Prophetam jubet sperare, cum inquit: Impietas impij non nocet ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua. Ex his igitur colligi poterunt, que ad veram contritionem maxime sunt necessaria, de quibus fidelem populum accurate oportet docere; ut quisque intelligat, qua ratione comparare eam possit; regulamque habeat, qua iudicet, quantum abijt ab ejus virtutis perfectione. Primum enim necesse est peccata omnia, que admisimus, odisse, & dolere; ne, si quedam tantum doleamus, facta, & simulata, neque salutaria Pœnitentia à nobis suscipiatur; nam, ut à Sancto Jacobo Apostolo dictum est; Quicumque totam legem servaverit, offendit autem in uno, factus est omnium reus. Alterum est, ut ipsa contritio, constanter, & satisfaciendi voluntatem conjunctam habeat; de quibus postea suo loco agetur. Tertium est, ut poenitens vite emendandæ certam, & stabilem cogitationem suscipiat; hoc verò Prophetia his verbis aperte nos docuit: Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, que operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & justitiam, vita vivet; & non morietur; omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor; & postea post: Cum averterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium, & justitiam, ipse animam suam vivificabit. Ac paucis interjectis; Convertimini, inquit, & agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.

Ezech.
33.Ezech.
18.

T. Pro-

NOM
RAL DE

S. August.

Projicite à vobis omnes pravari-
cationes vestras, in quibus pre-
varicati estis, & facite vobis cor
novum, & spiritum novum. Item
etiam Christus domini mulieri,
que in adulterio deprehensa est,
prescripsit: Vade, inquit, & jam
amplius noli peccare. Item para-
lytico illi, quem ad probatum
piscium curaverat; Ecce, ait,
sanus factus es: jam noli peccare.

Joan. 8.

Joan. 5.

Sed natura quoque ipsa, & ratio
plene ostendunt, duo illa ad con-
tritionem esse in primis necessaria,
dolorem scilicet peccati adjuvat,
& propositum, cautionemque, ne
quid hujusmodi in posterum com-
mittatur. Nam qui amico recon-
ciliari velit, quem injuria aliqua
affecerit, & doleat oportet, quod
in eum injuriosus & contumeliosus
fuerit; & diligenter religio
tempore provideat, ne qua in re
amicitiam laesisse videatur; que
duo obedientiam adjunctam ha-
beant, necesse est; hominem enim
legi, sive naturali & divine, sive
humane, quibus subjectus est,
parere convenit. Quare, si quid
perventum alteri per vim, aut per
fraudem abstulit, restituat oportet:
itemque alienus aut commodi,
aut officii compensationem illi satis-
faciat, cujus dignitatem, aut vitam
dicto, factive violavit: testem enim
est omnium sermo, quod apud
Sanctum Augustinum legitur: Non
remittitur peccatum, nisi restitu-
tione ablato. Neque vero inter
cetera, que ad contritionem maxi-
me pertinent, minus diligenter,
& necessario curandum est, ut,
quidquid injuriosum ab altero
accepit, id totum remittatur,
& condonatur; ita enim Dominus
& Salvator noster movet, atque

D. Au-
gust.

denunciat: Si dimiseritis homini-
bus peccata eorum: dimittet &
vobis Pater vester caelestis delicta
vestra: si autem non dimiseritis
hominibus, nec Pater vester di-
mittet vobis peccata vestra. Haec
sunt, que fidelibus in contritione
observanda sunt: cetera, que ad
haec rem colligi à Pastoribus facile
poterunt, efficiunt quidem, ut in
suo genere contritio sit magis per-
fecta, & absoluta; verum adeo
necessaria existimanda non sunt,
ut sine his verze, & salutaris peni-
tentiae ratio constare non possit.

Sed quoniam non satis esse
Pastoribus debet, si ea doceant,
que ad salutem videntur perdi-
dere, nisi etiam omni cura & in-
dustria laborent, ut fideles ad eam
ipsam rationem, que illis pres-
cripta est, vitam, actioneque suas
dirigant, vehementer proderit con-
tritionis vim, & utilitatem sepius
proponere. Nam cum pleraque
illa pietatis studia veluti benefi-
centia in pauperes, jejunia, preces,
& alia id genus sancta, & honesta
opera, hominum culpa, à bona
proficiuntur, à Deo interdum
rependuntur; ipsa certe contritio
nunquam illi grata & accepta esse
non potest; nam inquit Propheta:
Cor contritum & humillimum Deo
non despicies. Quin etiam statim,
ut eam mentibus nostris concepimus,
peccatorum remissionem
nobis à Deo tribuit, alio loco ejus-
dem Prophete verba illa decla-
rant: Dixi: confitebor adversum
me iniquitatem meam Domino:
& tu remisisti impietatem peccati
mei. Atque ejus rei figuram in de-
cem leprosis animadvertimus, qui
à Salvatore nostro ad Sacerdotes
missi, antequam ad illas perveni-

Matth.
6.Fructus
& utili-
tates
contri-
tionis.Psalm.
50.Psalm.
31.

Luc. 17.

rent,

rent, à lepra liberati sunt. Ex quo
licet cognoscere, verze contritio-
nis, de qua supra dictum est, eam
vim esse, ut illius beneficio om-
nium delictorum veniam statim
à Domino impetremus. Plurimum
etiam valet ad fidelium mentes
excitandas, si Pastores rationem
aliquam tradiderint, qua se quis-
que ad contritionem exercere pos-
sit. Monere autem oportet, ut om-
nes conscientiam suam frequenter
excutientes, videant, non que
à Deo, sive Ecclesiasticis sanctio-
nibus precepta sunt, servaverint;
quod si quis alicujus sceleris reum
se esse cognoverit, statim se ipsum
accuset, supplicetque à Domino
veniam exposcat, ac spatium tum
confitendi, tum satisfaciendi sibi
dari postulet: in primisque divine
gratiae presidio se adjuvare petat,
ne in posterum eadem illa peccata
admittat, que admisisse vehementer
penitet. Curandum erit praeterea
Pastoribus, ut in peccata summum
fidelium odium concitetur; tum
quia summa est illorum fides, &
& turpido; tum quia gravissima
damna, & calamitates nobis affe-
runt; nam Dei benevolentiam,
à quo maxima bona accipiunt,
longeque majora expectare & con-
sequi licebit, à nobis abiciant,
& summorum dolorum cruciatibus
perpetuo afficiendis sempiternae
morti nos addicit.

De con-
fessione,
Sacra-
menti
Peniten-
tiae alte-
ra parte
& illius
necessi-
tate.

Hactenus de contritione: nunc
ad confessionem, que est altera
Penitentiae pars, veniamus. Quan-
tum vero cure & diligentie in ea
explicanda ponere Pastores de-
beant, ex eo facile intelligunt,
quod omnibus ferè piis persuasum
est, quidquid hoc tempore sancti-
tatis, pietatis, & religionis in Ec-

clesia, summo Dei beneficio, con-
servatum esse, id magna ex parte
confessionum tribuendum esse; ut
nulli mirandum sit, humani gene-
ris hostem, cum fidem catholicam
funditus evertere cogitat, per mi-
nistros impietatis suae, & satellites,
haec veluti Christianae virtutis
archem totis viribus oppugnare co-
natum esse. Primum itaque docen-
dum est, confessionis institutionem
nobis summopere utilem, atque
adeo necessariam. Ut enim hoc
concedamus, contritione peccata
deleri; quis ignorat illam adeo
vehementem, acrem, & incensam
esse oportere, ut doloris acerbitas
cum scelerum magnitudine aequari,
conferrique possit? Ad quoniam
pauci atmodum ad hunc gradum
pervenirent, scibat etiam, ut à pau-
cissimi hac via peccatorum veniam
asperanda esset: quare necesse fuit,
ut clementissimus Dominus facili-
iori ratione communi hominum
saluti consulere, quod quidem ad-
mirabili consilio effecit, cum claves
regni caelestis Ecclesiae tradidit.
Etenim ex fidei catholicae doctrina
omnibus credendum, & constanter
affirmandum est; quod quis ita animo
affectus sit, ut peccata admissa
doleat, simulque in posterum non
peccare constittat; etsi ejusmodi
dolore non afficiatur, qui ad im-
petrandam veniam satis esse possit;
ei tamen, cum peccata Sacerdotis
ritè confessus fuerit, vi clavium
sceleris omnia remitti, ac condona-
ri: ut merito à sanctissimis viris
Patribus nostris celebratum sit,
Ecclesiae clavibus aëlitum in celum
aperiri: de quo nemini dubitare
fas est, cum à Florentino Con-
cilio decretum legimus, Peniten-
tiae effectum, esse absolutum à pec-

Flor.
Conc. in
Decreto
Eugenii
4.

à pec-

à peccatis. Verùm ex ea præterea licet cognoscere, quantum afferat confessio utilitatem, quod his, quorum est corrupta vitæ consuetudo, nihil tam professe ad mores emendandos experiri, quam si interdum occultas animi sui cogitationes, facta, dicæque omnia, prident, & fidelis amico patefaciant, qui eos opere, & concilio iurare possit. Quare ad eandem rationem maxime salutare existimandum est ist, qui scelerum conscientia agitantur, ut Sacerdoti, tamquam Christi dompti Vicario, cui perpetui silentii severissima lex proposita est, animæ suæ morbos & vulnera aperiant: statim enim parata sibi medicamenta inveiant, quæ non solum præsentis egritudinis sanandæ, verùm ita præparandæ animæ coelestem quandam vim habeant, ut deinceps facile futurum non sit, in ejusdem morbi & vitii genus recidere. Neque verò illa confessionis utilitas prætermittenda, quæ ad vitæ societatem & conjunctionem magnopere pertinet; constat enim, si sacramentalem confessionem à Christiana disciplina extemeris, plena omnia occultis, & nefandis sceleribus futura esse: quæ postea, & alia etiam multò graviora, homines, peccati consuetudine depravati, palam committere non verebuntur; etenim confundi vescundia, delinquendi cupiditati, & licentia tamquam frenos injicit, & improbitatem coercent.

Sed jam confessionis utilitate exposita, quæ sit ejus natura, & vis, Pastoribus tradendum erit. Eam igitur definiunt esse, peccatorum accusationem, quæ ad Sacramenti genus pertinet, & susceptam, ut

Confessionis
Sacramenta-

veniam virtute clavium impetretur. Rectè autem accusatio dicitur, quòd peccata ita commemoranda non sunt, quasi scelera nostra ostentemus; ut illi faciant, qui lætantur cum malè fecerint; ut omnino enarranda, ut si rem aliquam gestam otiosis auditoribus delectandi causa exponamus: verum accusatorio animo ita enumeranda sunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus. Veniam autem impetrande causa, peccata confitemur: quoniam hoc iudicium longè dissimile est forensibus capitalium rerum questionibus, in quibus confessioni pena & supplicium, non culpa liberatio, & errati venia constituta est. In eandem ferè sententiam, quamvis aliis verbis, Sanctissimi Patres videntur confessionem definisse; veluti cum Sanctus Augustinus inquit: Confessio est, per quam moribus latens spe veniæ aperitur; & Sanctus Gregorius: Confessio est peccatorum detestatio: quarum utraq; quod in superiori definitione continetur, facile ad eam referri poterit. Sed jam, quod omnium maximi faciendum est, docebunt Parochi, ac sine ulla dubitatione fidelibus tradent, hoc Sacramentum à Christo Domino, qui bene omnia, & unius salutis nostræ causa fecit, ob ejus summam bonitatem, & misericordiam institutum esse. Apostoli enim, post resurrectionem unum in locum congregatis, insufflavit, dicens: Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittantur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt. Cum igitur Dominus potestatem retinendi, & remittendi peccata Sacerdotibus tribuerit; perspicuum est,

D. Chrysost.

D. August. S. Gregor.

Joan. 20.

lis descriptio. A natura, & quæ ejus auctor. Prov. 2.

Joan. 11.

D. August.

Conc. Trid.

ipso etiam ea de re iudices constitutos fuisse. Atque idem significare visus est Dominus, cum Apostolis id negotii dedit, ut Lazarum, à mortuis excitatum, à vinculis solverent, quibus contractus erat; nam Sanctus Augustinus eum locum ita explana: Ipsi, inquit, Sacerdotes plus jam possunt proficere, plus confidentibus parere, quibus crimen remittunt: Dominus scilicet per ipsos Apostolos Lazarum, quem jam suscitaverat, obtulit discipulis solvendum, ostendens potestatem solvendi esse concessam Sacerdotibus. Quò etiam pertinet, quòd isti, qui à lepra in itinere curati sunt, præceperat, ut Sacerdotibus se ostenderent, illorumque iudicium subirent. Cum igitur Dominus potestatem remittendi, & retinendi peccata Sacerdotibus tribuerit, perspicuum est, ipsos etiam ea de re iudices constitutos fuisse; at, quoniam, ut Sancta Tridentina Synodus sapienter admonuit, de qualibet re verum iudicium fieri, atque in repetendis criminum penis justitiæ modus teneri non potest, nisi planè cognita, & perspecta causa fuerit; ex eo sequitur, ut penitentium confessione singillatim peccata omnia Sacerdotibus patefacienda sint. Hæc igitur Pastores docebunt, quæ à Sancta Tridentina Synodo decreta, ac perpetuò à Catholica Ecclesia traditi sunt. Si enim Sanctissimi Patres attentè legimus, nusquam non apertissima testimonia occurrunt, quibus confirmetur, hoc Sacramentum à Christo Domino institutum esse, & confessionis sacramentalis legem, quam illi exomologesin, & exagoreusin græco vocabulo appellant, tamquam

Evangelicam accipiendam esse. Quòd si etiam veteris testamenti figuras exquirimus, sine dubio ad peccatorum confessionem videntur pertinere varia illa sacrificiorum genera, quæ ad expianda diversi generis peccata à Sacerdotibus fiebant.

Sed quemadmodum confessionem à Domino Salvatore institutam esse fideles docendi sunt: ita etiam monere eos oportet, quòdam ritus, & solemnissimas caeremonias Ecclesiæ auctoritate additas esse; quæ etsi ad Sacramenti rationem non spectant, ejus tamen dignitatem magis ante oculos ponunt, & confidentium animos, pietate accensos, ad Dei gratiam facilissima consequendam præparant. Cum enim aperto capite ad pedes Sacerdotis abjecti, demisso in terram vultu, supplices manus tendentes, alique hujusmodi Christianæ humilitatis signa dantes, quæ ad Sacramenti rationem necessaria non sunt, peccata confitentur, ex his perspicue intelligimus, tum in Sacramento coelestem vim agnoscentiam, tum à nobis divinum misericordiam summo studio requirendam, atque efflagitandam esse. Jam vero nemo existimet confessionem à Domino quidem institutam, sed ita tamen, ut ejus usum necessarium esse non existit. Etenim sic statuunt fideles, oportere eum, qui mortali scelere premitur, confessionis Sacramento ad spirituales vitam revocandum esse; quòd quidem pulcherrima translatione à Domino apertè significatum videmus; cum hujus Sacramenti administrandi potestatem, clavem regni caelorum appellavit. Ut enim locum aliquem ingredi nemo potest,

De vitiis, & caeremoniis ad confessionem adhibendis.

Matth. 16.

test, sine ejus opera, cui claves committit: sic intelligimus, neminem in celum admitti, nisi fores à Sacerdotibus, quorum fidei claves Dominus tradidit, aperiantur. Aliter enim nullus planè clavium usus in Ecclesia esse videbitur: ac frustra is, cui clavium potestas data est, quempiam cui aditu prohibebit, si tamen alia vi introitus patere queat. Hoc vero præclare à Sancto Augustino cognitum est, cum inquit: Nemo sibi dicat, occulte ago apud Dominum penitentiam: novit Deus, qui mihi ignoscat, quid in corde ago. Ergo sine causa dicitur, Quicumque solveritis super terram, erunt soluta & in celo? ergo sine causa claves datae sunt Ecclesie Dei? Atque in eandem sententiam Sanctus Ambrosius in libro de penitentia scriptum reliquit, cum Novatianorum hæresim convelleret, qui soli Domino poterant peccata remittendi reservandam asserbant; *Et quis Deum, inquit, magis veneratur, qui ne mandatis illius obtemperat, an qui resistit? Deus nobis iussit ejus ministris obtemperare: quibus cum pareamus, honorem soli Deo deferimus. Sed cum minime dubitari possit, confessionis legem ab ipso Domino latam & constitutam esse; sequitur, ut videndum sit, quinam, quo statim, & anni tempore ei parere debeant. Primum itaque ex Lateranensis Concilii Canone, cujus initium est, Omnis utriusque sexus, percipitur, neminem confessionis lege adstrictum esse ante eam ætatem, qua rationis usum habere potest, neque tamen ea ætas certo aliquo amorum numero definita est: sed illud universè statuumdum*

videtur, ab eo tempore confessionem pueri indicatam esse, cum inter bonum, & malum discernendi vim habet, in ejusque mentem dolus cadere potest; nam cum ad id vite tempus quisque pervenerit in quo de salute eterna deliberandum est, tum primò Sacerdoti peccata confiteri debet; cum aliter saltem sperare nemini liceat, qui scelus conscientia premitur. Quo verò potissimum tempore confiteri oportet, eo Canone, de quo antea diximus, Sancta Ecclesia decrevit: jubet enim semel saltem quotannis fideles omnes peccata sua confiteri. Verum, si quis salutis nostre ratio postulet, consideremus, profectò, quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cujus tractatio hominibus peccatis contaminato non conveniat, veluti cum Sacramenta administramus, aut percipimus, toties confessio pretermittenda non est. Atque idem omnino servare oportet, cum venimus, ne nos alicujus culpe, quam admiserimus, oblitus capiat; neque enim peccata confiteri possumus, que non memoremus: neque peccatorum veniam à Domino impetramus, nisi ea Penitentia Sacramentum per confessionem deleat.

Sed quoniam multa in confessione observanda sunt, quorum alia ad Sacramenti naturam pertinent, alia non ita necessaria sunt: de his accuratè agendum erit; neque enim desunt libelli, & commentarii, ex quibus facile est; horum omnium explanationem depromere. Illud autem in primis doceant Parochi, in confessione curandum esse, ut integra, & absoluta

Conc.
Lat.

Trid.
Syn.

S. Ambros.

S. Hieron.

S. Cyprian.

soluta sit; etenim omnia mortalia peccata Sacerdoti aperire oportet; nam venialia, que nos à Dei gratia non divellunt, & in que frequenter labimur, tametsi recte, atque utiliter, quod piorum usus demonstrat, confitemur, tamen sine culpa prætermitti, multisque aliis rationibus expiari possunt; at mortifera peccata, ut jam diximus, singula enumeranda sunt, quamvis etiam occultissimè lateant, & ejus generis sint, que duobus tantum extremis Decalogi capitibus interduntur. Sæpè enim evenit, ut ea gravissimam animam vulnerent, quam illa, que apertè, ac palam peccare homines solent; ita verò à Sancta Tridentina Synodo definitum, atque à Catholica Ecclesia semper traditum est, quemadmodum Sanctorum Patrum testimoniis declarant; est enim apud Sanctum Ambrosium in hunc modum: Non potest quis justificari à peccato, nisi confessus fuerit peccatum. Sanctus etiam Hieronymus in Ecclesiasten idem planè confirmat, ait enim: Si quem serpens Diabolus occultè monderit, & nullo consilio, cum peccati veneno infecerit, si tacuerit, & penitentiam non egerit, nec vulnus suum fratri, aut magistro voluerit confiteri; magister, qui linguam habet ad curandum, prodesse non poterit. Præterea Sanctus Cyprianus in sermone de lapsis apertissimè hoc docet, his verbis: Quamvis nullo sacrificii, aut libelli facinore contracti sint, quoniam tamen de eo cogitaverunt, id ipsum apud Sacerdotes Dei dolere confiteantur. Denique hæc omnium Ecclesiarum communis vox est, atque sententia. Sed in confessione

summa illa cura, & diligentia adhibenda est, quam in rebus gravissimis ponere solemus, omneque studium ita esse conficiendum, ut sanemus animam vulnera, & peccati radices evellamus. Neque verò solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, que unumquodque peccatum circumstant, & pravitatem valde augent, vel minuunt. Quædam enim circumstantiæ adeò graves sunt, ut peccati mortiferi ratio ex illis tantum constet; quare hæc omnia semper confiteri oportet. Si quis enim hominem interemerit, expliandum est, utrum ille sacris initiatus, an profanus fuerit. Itemque si cum muliere concubuit, matrimonii ne lege libera, aut alterius uxore, aut propinqua, aut alicujus voti sponsione Deo consecrata, aperiat, necesse est; hæc enim diversa peccatorum genera constituunt: ita ut primum quidem simplex fornicatio, alterum adulterium, tertium incestus, quartum sacrilegium à divinis rebus doctoribus appelletur. Furtum etiam in peccatis numerandum est: verum si quis aureum nummum furetur, vel ingentem aliquam aurum vim; præsertim verò qui sacrorum pecuniam abstulit. Quæ etiam ratio ad locum, & ad tempus pertinet: quorum exempla notiora sunt ex multorum libris, quam ut à nobis commemoremur. Hæc igitur, ut diximus, enumeranda sunt: que verò pravitatem rei magis non augent, sine crimine omitti possunt. Sed ad confessionem adeò necessarium est, ut, quod antea diximus, integra, & absoluta sit, ut

Conc.
Lat.

ut, si quis, dedit opera, alia quem ex iis, que explicari debent, prætermittat, alia verò tantummodo confiteatur, non solum ex ea confessione in commodum nullum consequatur, sed etiam non scelere se obstringat; neque iusmodi peccatorum enumeratio confessionis nomine, in qua Sacramenti ratio insit, appellanda est: quia potius penitentis confessionem repetere est necesse, neque ipsam illius peccati remissionem, quod Sacramenti sacramentum simulatione confessionis violaverit. At verò, si alia de causa confessioni aliquid delicti videatur, vel quia penitent nonnulla crimina oblitus fuerit, vel quia conscientie sue latebras non ita accurate perquisiverit, cum tamen illud in animo haberet, ut integrè peccata omnia confiteretur; nihil ei opus est confessionem iterare; et satis autem habebit, si quando peccata, que oblitus erat, in memoriam reduxerit, ea Sacerdoti alio tempore confiteri. In quo tamen animadvertendum est, ne forte nimis dissolutè, & remissè conscientiam nostram scrutati siras, adeoque negligenter peccata admitta memoria retere studuerimus, ut ea ne recordari quidem voluisse merito videri possimus; id enim si factum fuerit, confessionem iterare omnino oportebit. Præterea curandum est, ut confessio nuda, simplex, & aperta sit, non artificiosè composita, ut à nonnullis fit, qui potius vite sue rationem exponere, quam peccata confiteri videntur; ea enim confessio esse debet, que nos tales Sacerdoti aperiat, quales nos ipsos novimus, certaque pro certis, ac dubia pro dubiis demonstrat. Quod

si vel peccata non recensentur, vel alieni à re, quam tractamus, sermones inseruntur, perspicuum est, confessionem hac virtute carere. Vehementer etiam commendandi sunt, qui prudentiam, & verecundiam in explicandis rebus adhibent; neque enim nimis multis verbis agendum est, sed, que ad cuiusque peccati naturam, & rationem pertinent, brevi oratione, que modestam conjunctam habeat, aperienda sunt. Illud verò tum confitenti, tum Sacerdoti maxime laborandum est, ut coram sermo in confessione secreto habeatur, quare fit, ut nemini omnino neque per animum, neque per litteras, quoniam ea ratione nihil jam occultè agi poterat, peccata confiteri liceat. Sed nulla res fidelibus adeò curæ esse debet, quam ut frequentius peccatorum confessione animam student expiare; etenim cum aliquis mortifero scelere occupatus, nihil ei magis salutare esse poterat, ob multa, que impendunt, vite pericula, quam statim peccata sua confiteri; nam, ut sibi quisque diuturnum vite spatium polliceri queat, turpe profectò est, cum in eluendis corporis, aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eadem saltem diligentia curare, ne anime splendor turpissimis peccati maculis obsoleat.

Sed jam de ministro hujus Sacramenti dicendum est. Eum autem Sacerdotem esse, qui ordinariam, aut delegatam absolvendi potestatem habeat, ex Ecclesiasticis institutionibus satis apparet; habere enim oportet non solum ordinis, verum etiam jurisdictionis potestatem, qui hoc munere fungi debet.

Illu-

De legitimo & idoneo Confessionis Sacramento mentalis ministro.

Joan. 20.

Illustre verò hujus ministerii testimonium prebent illa Domini verba apud Sanctum Joannem; Quorum emisseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt; neque enim omnibus, sed Apostolis tantum hæc dicta fuisse constat; quibus in hac functione Sacerdotes succedunt; idque etiam maxime consentaneum est; nam cum omne gratia genus, que hoc Sacramento tribuitur, à Christo capite ad membra derivetur; merito debet corpori Christi mystico, id est fidelibus illud administrare, qui soli verum ejusdem corpus conficiendi potestatem habent; cum præsertim fideles hoc ipso penitentia Sacramento ad Sacram Eucharistiam sumendam apti, idoneique reddantur. Verum quanta olim religione in antiquissima Ecclesia jus ordinarii Sacerdotis conservatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facile intelligitur; quibus cautum est, ne quis Episcopus, aut Sacerdos in alterius parochia aliquid gerere auderet, sine ejus auctoritate, qui illi præset, aut nisi magna necessitas cogere videretur. Ita verò ab Apostolo sanctum, cum Tito præcepit, ut in singulis civitatibus Sacerdotes constitueret, qui scilicet doctrinæ, & sacramentorum celestis pabulo fideles alerent, & educarent. Quamquam, si mortis periculum imminet, & proprii Sacerdotis facultas non datur; ne hæc occasione aliquis percat, in Ecclesia Dei constitutum fuisse, Concilium Tridentinum docet, ut unicuique Sacerdoti liceret, non solum omni peccatorum generi, cujuscumque potestatis sit illa condonare, sed

Tit. 1.

Conc. Trid.

etiam ab excommunicationis vinculo solvere. Jam, præter ordinis, & jurisdictionis potestatem, que prorsus necessaria sunt, in primis opus est, ut hujus Sacramenti minister tum scientia, & eruditione, tum prudentia præditus sit; iudicis enim, & medici simul personam gerit. Ac, quod ad primum attinet, satis constat, non vulgarem scientiam necessariam esse, qua & peccatorum generibus, que gravis, que levia sint, pro cuiusque hominis ordine & genere judicare possit; ut autem medicus est summa quoque prudentia indiget: etenim diligenter providendum est, ut ea remedia agrotò adhibeantur, que ad illius animam sanandam, in posterum contra morbi vim mandandam aptiora esse videantur. Ex quo poterunt fideles intelligere, cuius maximo studio curandum esse, ut cum sibi Sacerdotem delegat, quem vite integritas, doctrina, prædens iudicium commendat, qui, & quantum in eo officio, cui præest, ponderis ac momenti sit, & que cuique sceleris pena conveniat, & qui vel solvendi, vel ligandi sint, optimè noverit. Sed quoniam nemo est, qui non vehementer capiat scelera, & turpitudinem suam occultari; monendi sunt fideles, nihil esse quod timeant, ne ea que ipsi confessione patefecerint, à Sacerdote illi unquam indicentur, neve aliquid ex ea periculi genus sibi ullo tempore creari possit; sacre enim sanctionis gravissimè in eos Sacerdotes animadverti voluerunt, qui peccata omnia, que aliquis eis confessus fuerit, perpetuo, & religioso silentio compressa non te-

Ex S. Basilio.

Ex Leone Papa

Conc. nuerint. Quare in Concilio Lateranensi Magno ita legitur: Cavat omnino Sacerdos, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo produat aliquatenus peccatorem.

De confessione verè penitentis necessarii.
Sed jam ordo rerum postulat, cum de ministro dictum sit, quædam præcipua capita exprimentur, quæ ad confessionis usum, & tractationem non parum studio accommodata. Magna enim fœdium pars, quibus vulgò nihil longius videri solet, quam, ut, dies illi, qui Ecclesiastica lege confessioni præfuiti sunt, effluant: tantum absumt à Christiana perfectione, ut vix peccatorum suorum meminerint, quæ Sacerdoti patefacienda essent, nedum cætera diligenter curent, quæ ad divinam gratiam conciliandam vim habere maximam perspicuum est. Quare cum illo rum saluti omni studio succurrendum sit; hoc primùm Sacerdotes in penitente diligenter observant, si veram peccatorum suorum contritionem habeat, certumque illi sit, se deliberatum, in posterum à peccatis abstinere. Quod si ita animo affectum esse animadverterint, monent, & vehementer hortentur, ut pro tanto, & tam singulari beneficio maxima gratias Deo agat; ab eoque celestis gratiæ præsidium petere nunquam desinat, quo munitus, ac tectus, facile poterit pravæ cupiditatis resistere, ac reprimere. Docendus est etiam, ut nullum patiatur esse diem, quin aliquid de passionis Domini nostri mysteriis meditetur, ad emque intrandum, & nemina charitate amandum ipse se excitet, atque inflammet; hæc enim meditatione assequetur, ut ab omnibus demonis tentatio-

nibus in dies se tutiorem esse sentiat. Neque enim ulla alia est causa, cur tam citò, vel leviter ab hoste impugnant, animo, & viribus succumbamus, quam quòd ex celestium rerum meditatione divini amoris ignem concipere non studemus, quo mens recreari, atque erigi possit. Sin autem Sacerdos intellexerit, eum, qui velit confiteri, adeò peccata sua non dolere, ut verè contritus dicendus sit; conetur magno contritionis desiderio eum afficere, ut deinde hujus præclari doni cupiditate incensus, illud à Dei misericordia petere, & effugitare in animum inducat. In primis autem reprimenda est quorundam superbia, qui scelera sua excusatione aliqua vel defendere, vel minora facere nituntur. Nam exempli causa, cum aliquis fateatur, se irà vehementius commotum fuisse, statim hujus perturbationis causam in alium confert, à quo prius sibi injuriam factam esse queritur. Monendus itaque est, hoc elati animi, & hominis peccati sui magnitudinem vel despicientis, vel planè ignorantis signum esse, tum verò ejusmodi excusationis genus, ad augendum potius, quam minuendum peccatum pertinere; nam qui ita factum suum probare contendit, hoc videtur profiteri, se tunc patientia tantum esse, cum à nemine injuria lædatur, quo quidem nihil homine Christiano indignius esse potest. Etenim cum illius vicem dolere maxime debuisset, qui injuriam fecit; tamen non peccati pravitate commovetur, sed fratri irascitur: ac, cum ei præclara occasio oblata fuerit, ut Deum patientia colere, & fratrem mansuetudine sua corrigere

possit, salutis materiam ad perniciem suam convertit. Perniciosior autem est illorum culpa existimanda, qui stulta quadam verecundia impediti, peccata confiteri non audent. His igitur hortando animos addere oportet, monendique sunt, nihil esse, quòd vitia sua aperire vereantur; nulli, que mirum videri debere, si intelligat homines peccare; qui quidem communis est omnium morbus, & in humanam imbecillitatem proprie cadit. Alii sunt, qui, vel quòd raro peccata confiteri solent, vel quòd nullam curam, & cogitationem in pervestigandis suis sceleribus posuerunt, nec commissa confessione expedire, nec unde ejus officii initium ducendum sit, satis sciunt: quos certè acrius oburgare opus est, atque in primis docere, prius quam ad Sacerdotem aliquis adeat, omni studio curandum esse, ut peccatorum suorum contritione commoveatur; id verò prestari nullo modo posse, nisi ea reminiscendo singulatim recognoscere studeat. Quare, si Sacerdos hujusmodi homines prorsus imparatos esse cognoverit, humanissimis verbis à se dimittit, hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod spatium sumant, ac deinde revertantur: quòd si fortè affirmaverint, se in eam rem omne studium, & diligentiam suam contulisse; (quoniam Sacerdoti maxime verendum est, ne semel dimissi, amplius non redeant) audiendi erunt; præsertim verò si emendandæ vitæ studium aliquod præstiterant, ad lucicque possit, ut negligentiam suam excuset, quam se alio tempore diligenti & accurata meditatione compensaturus

promittant, in quo tamen magna cautio adhibenda est: si enim, audita confessione, judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorum penitentem omnino defuisse; absolvi poterit: sin autem utrumque in eo desiderari animadverterit, auctor illi, & suavior erit, ut majorem curam, quod antea dictum est, in excutienda conscientia adhibeat; hominemque, ut blandissime poterit, tractatum dimittet. Sed quoniam interdum contingit, ut mulieres, alicujus sceleris in priore confessione oblitæ, iterum ad Sacerdotem non audent redire, quòd vereantur, na vel in suspicionem magnæ improbitatis populo veniant, vel singularis religionis laudem querere existimentur: sæpè tum publicè, tum privatim docendum est, neminem tanta memoria esse, qui omnia sua facta, dicta, & cogitata meminisse queat: quapropter fideles nulla re deterrendos esse, quò minus ad Sacerdotem revertantur, si in memoriam alicujus criminis redierit, quòd antea fuerit prætermissum. Hæc igitur, atque alia hujus generis multa in confessione à Sacerdotibus observanda erunt.

(Nunc ad tertiam Penitentis partem, quæ satisfactio appellatur, veniendum est. Primum itaque satisfactiois nomen, & vis exponenda est; hinc enim Catholice Ecclesie hostes ampliam occasione dissidi, & discordiæ, cum maxima Christiani populi pernicie, arripuerunt. Est autem satisfactio, rei debite integra solutio: nam quòd satis est, ei nihil videtur deesse; quare cum de gratis reconcilia-

De satisfactione penitentis parte, ejusque executione necessitate.

conciliatione loquimur, idem satisfacere significat, quod alteri tantum prestare, quantum irato animo ad ulciscendam injuriam satis esse possit; atque ita satisfactio nihil aliud est, quam in injuriæ alteri illatæ compensatio. Quod autem ad hunc locum pertinet, satisfactio nomen divinarum rerum doctorum ad declarandam eam compensationem usurparunt, cum homo pro peccatis commissis Deo aliquid persolvit. Quo in genere quoniam multi gradus esse possunt, hinc fit, ut satisfactio variè accipitur. Ac prima quidem, & præstantissima illa est, qua pro scelerosis nostrorum ratione, etiam si Deus summo jure nobiscum velle agere, quidquid à nobis debeat, cumulatè persolvitur est. Hæc verò ejusmodi esse dicitur, que nobis Deum propitiâ, & placatum reddidit, eamque uni Christo Domino acceptam ferimus, qui in cruce, pretio pro peccatis nostris soluto, plenissimè Deo satisfacit, neque enim ulla res creata tanti esse potuit, quæ nos tam gravi debito liberaret: atque ut Sanctis Joannes testatur, ipse est propitiatus pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Hæc igitur plena, & cumulatè est satisfactio, sceletorum omnium rationi, que in hoc sæculo commissa sunt, pariter, æqualiterque respondens; cujus pondere hominum actiones apud Deum plurimum valent, ac sine eo nulla processus æstimatione dignæ haberentur. Atque hæc Davidis verba videntur spectare: qui postquam secum ipse reputans, illud protulisset, Quid retribuam Domino pro omnibus, que retribuit mihi?

Psalm.
115.

nihil præter hanc satisfactionem, quam calicis nomine expressit, dignum tot, tantisque beneficiis invenire potuit: quare subjecit, Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Alterum satisfactionis genus, est ea que & canonica appellatur, & certo temporis spatio definita perficitur; quare antiquissime Ecclesiæ usu receptum est, ut, cum penitentes à peccatis solvantur, pænæ aliqua eis irrogetur; cuius pænæ solutio, satisfactio vocari consuevit. Eodem verò nomine quodlibet etiam pænæ genus significatur, quam pro peccatis non quidem à Sacerdote constitutam, sed sponte nostra susceptam, atque à nobis ipsis repetitam, sustinemus. Verùm hæc ad Penitentiam, ut Sacramentum est, nihilimò pertinet; sed illa tantum Sacramenti pars censenda est, quam diximus ex præcepto Sacerdotis Deo pro peccatis dependi; hoc adjuncto, ut statutum cum animo & deliberatum habeamus, peccata in posterum omni studio vitare; ita enim nonnulli defuerunt: satisfacere, est Deo debitum honorem impendere: quod autem nemo debitum honorem Deo possit tribuere, nisi qui peccata omnino vitare constituat, satis apparet. Et satisfacere est causas peccatorum excidere, & eorum suggestioni aditum non indulgere. In quam sententiam alii senserunt, satisfactionem esse purgationem, qua eluitur, quidquid sordium propter peccati maculam in anima resedit, atque à pænâ tempore definitis, quibus tenebamur, absolvimur. Quæ cum ita sint; facilè erit fidelibus persuadere, quam necessarium sit, ut penitentes in hoc

hoc

hoc satisfactionis studio se exercent. Docendi enim sunt, duo esse, que peccatum consequuntur, maculam, & pænâ: ac quamvis semper, culpa dimissa, simul etiam mortis æternæ supplicium, apud inferos constitutum, condonetur; tamen non semper contingit, quem admodum à Tridentina Synodo declaratum est, ut Dominus peccatorum reliquias, & pænâ, certo tempore definitam, que peccati debetur, remittat: Cujus rei perspicua sunt exempla in sacris litteris, Genesis tertio capite, Num. xii & xxii. & aliis permultis locis: sed illud Davidis clarissimum, & maxime illustre intuemur; cui etsi Nathan dixerat; Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris; is tamen gravissimas pænâs ultrò subit, Dei misericordiam his verbis dies noctesque implorans: Amplius lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Quibus verbis illud petitum est à Domino, ut non solum crimen, sed pænâ etiam criminis debitam condonaret, atque à peccati reliquiis purgatum, in pristinum decorem, & integritatis statum restitueret. Atque hæc cum summis precibus peteret, cum tamen Dominus, tum filii ex adulterio suscepti, tum Absalonis, quem unice diligebat, defectione, & morte multavit, aliisque pænâs, & calamitatibus affectis, quæ illi antea intenterat. In Exodo etiam, etiam Dominus, Moysis precibus exortatus, populo idololatæ pepercit, tamen minatus est, se tanti flagitii, graves pænâs repetiturum esse;

Trid.
Syn.

Gen. 3.
Num.
12.

2. Reg.
12.

Psalm.
50.

Exod.
32.

ipseque Moyses testatus est fore, ut illud Dominus severissime in tertiam, & quartam usque generationem ulcisceretur. Hæc verò à Sanctis Patribus in Ecclesia Catholica semper tradita esse, ipsorum auctoritate apertissimè comprobatur. Verùm qua de causa factum sit, ut pænâ omnis Penitentis Sacramento, aquæ ac Baptismo, non condonetur, præclare à Sancta Tridentina Synodo explicatum est, his verbis: Divinæ justitiæ ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum pro ignorantiam deliquerint; aliter vero qui semel à peccati, & demonis servitute liberati, & accepto Spiritus Sancti dono, scientes templum Dei violare, & Spiritum Sanctum consistare non formidaverint. Et divinum clementiam docet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut, occasione accepta, peccata leviora putantes, velut injuri, & contumeliosus Spiritui Sancto in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die ire. Proculdubio enim magnopere à peccato revocant, & quasi freno quodam coercent hæc satisfactori pænâ. cautioreque & vigilantiores in posterum penitentes efficiunt. Accedit, ut tanquam testificationes quedam sint doloris, quem ex peccatis commissis capimus: quæ ratione Ecclesiæ fit satis, que nostris sceletibus graviter offensa est; nam, ut Sanctus Augustinus ait: Cor contritum, & humiliatum Deus non spernit. Verùm quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notatione pro verba, vel alia quæcumque signa procedit; rectè ab illi, qui

Trid.
Syn.

S. Aug.
Eust.

Eccle.

Ecclesie present, tempore penitentie constituentur; ut Ecclesie, in qua ipsa peccata remittuntur, satisfiat. Præterea, Penitentia nostre exempla alios docent, quo modo ipsi vitam inquirere, & pietatem sequi debeant. Cum enim penas nobis pro peccatis irrogatas ceteri homines intuentur, & summam cautionem sibi in omni vita adhibendum, & mores pristinos corrigendos esse intelligunt. Quare sapientissimè illud ab Ecclesia observatum est, ut, cum ab aliquo publice flagitium commissum esset, publica etiam penitentia ei iudicaretur, ut ceteri, timore perterriti, deinceps peccata diligentius vitarent: quod etiam in oculis criminibus, quæ graviora essent, interdum fieri solitum erat. Sed, ut diximus, in publicis hoc perpetuum fuit, ut, qui ea commiserant, antequam publicam penitentiam suscepissent, non absolventur; interim verò Pastores pro illorum salute Deum rogabant, atque, ut ipsi etiam penitentiam idem facerent, eos hortari non desinebant. Quo in genere summa fuit Sancti Ambrosii cura, & sollicitudo: cuius lacrymis fertur plurimos, qui duro animo ad Penitentiam Sacramentum accesserant, ita molles esse, ut vere contritionis dolorem conceperint. Verùm postea tantum de veteris discipline severitate remissum est, atque ita charitas refrinxit, ut jam perique ex fidelibus ad peccatorum veniam impetrandam nullum iustum animi dolorem, atque gemitum cordis necessarium putent, sed illud satis esse arbitrentur, si speciem tantum doleant habere. Deinde verò hujusmodi penarum perperione

consequimur, ut capitis nostri Jesu Christi, in quo passus est ipse, & tentatus, similitudinem, & imaginem geramus; nihil enim tam deforme videri potest, ut à Sancto Bernardo dictum est, quam, sub spinoso capite delicatum esse membrum; nam, teste Apostolo, coheredes autem Christi sumus, si tamen commpatimur; & quod alio loco scripsit, si commortui sumus, 2. Tim. & convivimus, si sustinebimus, & 2. conreguabimur. Divus etiam Bernardus duo ahemat in peccato reperiri, maculam animæ, & plagam: ac turpitudinem quidem ipsam Dei misericordia tolli; verùm sanandis peccatorum plagis valde necessariam esse eam curam, que in remedio Penitentia adhibetur: quemadmodum enim, sanato vulnere, cicatrices quedam remanent, que & ipsæ curandæ sunt: ita in anima, culpa condonata, superstiti reliquæ peccatorum purgandæ. Idem planè D. Chrisostomi sententia confirmat, cum ait: Non satis est sagittam à corpore extrahi, sed plaga quoque, à sagitta sufflata, sananda est: sic etiam in anima post acceptam peccati veniam Penitentia curanda est plaga relicta. Frequentissimè enim à Sancto Augustino docemur, duo hæc in Penitentia animadvertenda esse, Dei misericordiam, & justitiam; misericordiam, qua peccata, & penas æternas illi debitas condonat; justitiam, qua penis tempore defunctis hominem punit. Postremo, penitentia pena à nobis suscepta Dei animadversionem, suppliciaque in nos constituta avertit; ita enim docet Apostolus, cum ait: Si nosmetipsos dijudicaremur, non utique judicaremur.

Dum

Hebr. 2.

D. Bernard.

Rom. 8.

2. Tim.

& 2.

S. Bernard.

nar.

S. Cry.

sori.

D. August.

1. Cor.

11.

Dum judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Quæ cum fidelibus explicata fuerint, vix fieri poterit, quo minus ad penitentia opera maximè excitentur. Ejus autem quanta vis sit, ex eo colligitur, quod tota à Christi Domini passionis merito pendet. A quo etiam honestis actionibus duo illa maxima bona consequimur: alterum est, ut immortalis gloriæ præmia mereamur; ita ut calix etiam aque frigide, quam in ejus nomine ederimus, mercede non careat: alterum, ut pro peccatis nostris satisfaciamus. Neque verò id perfectissimam, & cumulatissimam Christi Domini satisfactionem obcuras; sed illud potius contra evenit, ut multo clarior, & illustriorem reddat. Eo enim copiosior Christi gratia videtur esse, quod non solum ea nobiscum communicantur, que ipse solus, sed illa etiam, que tanquam caput in membra suis sanctis, & justis hominibus promeruit, ac percolvit; qua ratione fieri perspicuum est, ut justæ, & honeste piorum actiones tantum ponderis, & dignitatis habeant. Christus enim Dominus, tanquam caput in membra, & vitis in palmites, gratiam suam in eos, qui sibi pro charitatem conjuncti sunt, & continentè diffundit. Quæ quidem gratia bona opera nostra semper antecedit, comitatur, & consequitur, & sine qua mereri, & satisfacere Deo nullo modo possumus. Atque ita fit, ut justis nihil deesse videatur, eam operibus, que Dei virtute efficiunt, & divini legi pro humana mortali conditione satisfacere, & vitam æternam, quam scilicet, si Dei gratia ornata

è vita decesserint, consequantur, & mereri possint: nota est enim illa Salvatoris vox; Qui autem biberit æ aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aque salientis in vitam æternam.

Sed duo præcipuè in satisfactione requiruntur, primum est, ut is, qui satisfacit, justus sit, ac Dei amicus; opera enim, que sine fide, & charitate fiunt, nullo modo Deo grata esse possunt; alterum, ut ejusmodi opera suscipiantur, que natura sua dolorem, & molestiam afferant; cum enim præteritorum scelerum compensationes sint, atque, ut Sanctus martyr Cyprianus ait; redemptores peccatorum; omnino necesse est, ut aliquid acerbis habeant: quamquam non semper illud consequitur, ut, qui se in illis molestis actionibus exercet, doloris sensum habeant. Sæpè enim vel patienti consuetudo, vel accessus in Deum charitas efficit, ut, que perperis gravissima sunt, non sentiantur quidem. Neque tamen idcirco fit, quo minus ea ipsa opera satisfaciendi vim habeant: siquidem hoc proprium est filiorum Dei, ita ejus amore, & pietate infamari, ut acerbissimis laboribus cruciati, aut nihil ferè incommodi sentiant, aut omnia letissimò animo perferant. Verùm omne satisfactionis genus Pastores

docebant ad hæc tria præcipuè conferendum esse, orationem, jejunium, elemosinam: que quidem tribus (bonis, animæ, corporis, & illi, que externa commoda dicuntur, que omnia à Deo acceptum; respondent; nihil verò aptius & convenientius ad extirpandas omnium peccatorum radices

X

Quæ autem veram satisfactionem requirunt.

S. Cyprian.

Joan. esse potest. Nam cum omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis sit, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vite: nemo non videt, hisce tribus morbi causis totidem medicinis, priori scilicet jejuniis, alteri elemosynam, tertie orationem rectissime opposi. Præterea si eos etiam, qui peccatis nostris offenduntur, spectemus; facile erit intelligere, quæ ad hæc tria potissimum omnis satisfactio referatur. Hi verò sunt Deus, proximus, nos ipsi. Quare Deum oratione placamus; proximo elemosyna satisfacimus; nos ipsos verò jejuniis castigamus. Sed quoniam multe varique ærumnae, & calamitates, dum in hac vita sumus, nos premunt; illud maxime fideles docendi sunt, eos, qui patienti animo, quicquid laboriosum, & incommodum Deus immiserit, ferant, amplam satisfaciendi, & merendi materiam nactus esse, qui autem inviti, & repugnantes peccata hujusmodi sustinent, omni satisfactiois fructu privari; sed Dei tantum, peccata iusto iudicio ulciscens, animadvertentem, & supplicium perferre. In eo verò summa Dei bonitas, & clementia maximis laudibus, & gratiarum actionibus predicanda est, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unum posset pro altero satisfacere: quod quidem hujus partis Penitentiae maxime proprium est; ut enim, quod ad contritionem, & confessionem attinet, nemo pro altero dolere, aut confiteri potest; ita, qui divina gratia præditi sunt, alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere; quare fit, ut quodam pacto alter alterius onera portare vi-

deatur. Nec verò de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus est, qui in Apostolorum symbolo, sanctorum communionem confitemur; nam cum omnes eodem Baptismo abuti Christo renascamur, eorundem sacramentorum participes simus, in primis verò ejusdem corporis, & sanguinis Christi Domini cibo, & potu recreamur: hoc apertissime demonstrat, nos omnes ejusdem esse corporis membra. Quomodo igitur neque per se, tantum, sed etiam oculorum utilitatis causa munere suo fungitur; neque rursus, quod oculi videant, ad illorum propiam, sed ad communionem omnium membrorum utilitatem referendum est: ita communia inter nos satisfactiois officia existimari debent. Neque tamen id sine ulla exceptione verum est, si commoda omnia, que ex ea capiuntur, spectemus; nam satisfactiois opera, medicinae etiam, & curationes quædam sunt, que poenitentis ad sanandos pravos animi affectus prescribuntur: quo quidem utilitatis fructu eos, qui per se non satisfaciunt, prius carere prospiciunt. Hæc igitur de tribus Penitentiae partibus, contritione, confessione, & satisfactione, copiose, & dilucide explicanda erunt.

Sed illud in primis à Sacerdotibus observari oportet, ut, audita peccatorum confessione, atque iam poenitentem à peccatis absolvant, diligenter curent, ut, si quid ille forte de se, aut de existimatione proximi detraxerit, ejus peccati damnandus merito esse videatur, cum data satisfactioe compensari; nemo enim absolvendus est, nisi prius, que cujusque fuerint, resti-

Eph. 4.

restituere polliceamur. At quoniam multi sunt, quibus, & si prolixè polliceamur, se officio satis esse facturos, tamen certum est, ac deliberatum nunquam promissa exsolvere; omnino ii cogendi sunt, ut restituant: sæpèque illud Apostoli eis inculcandum est, ut, qui furabatur, jam non faretur: magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. In irroganda autem satisfactiois poena, Sacerdotes nihil sibi suo arbitratu statuumdum esse, sed omnia justitia, prudentia, & pietate dirigenda existimabunt. Atque, ut hæc regula peccata metiri videantur, & poenitentes scelorum suorum gravitatem magis agnoscant; opere pretium erit, interdum eis significare, que poenæ quibusdam delictis ex veterum canonum præscripto, qui poenitentiales vocantur, constituta sint. Igitur universæ satisfactiois modum, culpe ratio temperabit. Sed ex omni satisfactiois genere maxime convenit poenitentibus precipere, ut certis aliquot, & definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, & præsertim pro iis, qui ex hac vita in Domino decesserunt, preces Deo faciant. Hortari verò etiam eos oportet, ut sæpè eadem satisfactiois opera, à Sacerdote iudicata, ultra suscipiant, ac repetant, atque ita mores suos componant, ut, iis omnibus, que ad Penitentiae Sacramentum pertinent, diligenter absolutis, tamen virtutis poenitentis studia nunquam intermittant; quòd si interdum, etiam ob publicam offensionem, publica poenitentia prescribenda fuerit, quamvis eam

poenitentes reſugiunt, ac deprecetur, non erit facile audientius: verum persuadere ei oportebit, ut, que tum sibi, tum aliis salutaria futura sunt, libenti, & alacri animo excipiat. Hæc de Penitentiae Sacramento, singularique ejus partibus ita docenda erunt, ut non solum ea fideles perfecte intelligant, sed etiam, juvante Domino, re ipsa pie, & religiose præstare animam inducant.

DE EXTREME UNCTIONIS Sacramento.

Cum Sancta scripturarum oracula ita doceant; In omnibus operibus tuis memorare novissimam tuam, & in æternum non peccabis; tæcè Parochis admonetur, nullum tempus prætermittendum esse fidelem populum cohortandi, ut in assidua mortis meditatione versetur. Quoniam autem Extreme Unctionis Sacramentum non potest supremi illius diæ memoriam conjunctam non habere: facile intelligitur, de eo sæpè agendum esse, non solum ob eam causam, quòd illarum rerum mysteria, que ad salutem pertinent, aperire, & explicare maxime convenit; sed etiam, quia fideles, morientis necessitate omnibus propositam esse, animo repentis, pravæ cupiditatis coercerunt: quare fit, ut in ipsa mortis expectatione minus se perturbari sentiant, sed immortales Deo gratias agant, qui, ut Baptismi Sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit, ita etiam, ut ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad columnam haberemus; Extreme Unctionis Sacramentum instituit. Ut

igitur, quæ ad eam explicationem magis necessaria sunt, eodem ferè ordine, qui in aliis Sacramentis servatus est, exponantur; primum illud tradendum erit, hoc Sacramentum idcirco Extremam Unctionem appellatum esse, quod hæc omnia sacramenta noster, quas Dominus Salvator unctionis Ecclesie sue commendavit, ultima administranda sit. Quare hæc ipsa Unctio à majoribus nostris Sacramentum etiam Unctionis iusuram, & Sacramentum exentium dicta est: quibus vocabulis fideles in memoriam novissimi illius temporis facile redire possunt. Quod autem Extremæ Unctionis propria Sacramenti ratio conveniat, in primis explandam est: id verò periculum fiet, si verba, quibus Sanctus Jacobus Apostolus hujus Sacramenti legem promulgavit, attendamus. Inveniamus quis in vobis? (inquit) inducat presbyteros Ecclesie, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. Nam quod peccata condonari Apostolus affirmat, in eo declarat Sacramenti vim, & naturam. Hanc verò Catholice Ecclesie de Extrema Unctione perpetuam doctrinam fuisse, cum alia plura Concilia testantur, tum à Tridentina Synodo hoc ita declaratum est, ut in eos omnes anathematis penam constituerit, qui aliter docere, aut sentire audent.

Innocentii. Ac Innocentius quoque primus hoc Sacramentum fidelibus maxime commendat. Constante itaque docendum est à Pastoribus, verum Sacramentum esse, nec

plura, sed unum, quamvis per plurimas unctiones administretur; quarum singulis propriæ preces, ac peculiari forma adhibenda est. Unum verò est non partium continuatione, quæ dividi non possint, sed perfectione; cujusmodi sunt cætera omnia, quæ ex pluribus rebus constant. Nam quemadmodum domus, quæ ex multis, & diversis rebus composita est, una tantum forma perficitur; ita hoc Sacramentum, etsi ex pluribus rebus, & verbis constituitur, unum tamen signum est, & unius rei, quam significat, efficiendam habet. Docebunt præterea Parochi, quæ sint hujus Sacramenti partes, elementum, inquam, & verbum, hæc enim à Sancto Jacobo prætermissa non sunt: in quibus singulis sua mysteria licet animadvertere. Eius igitur elementum, sive materia, quemadmodum Concilia, ac præcipue Tridentinum decrevit, est oleum ab Episcopo consecratum, liquor scilicet, non ex quavis pingui, & crassa natura, sed ex oleum batis tantummodo expressum. Aptissimè autem hæc materia illud significat, quod vi Sacramenti interiori in anima efficitur; nam ut oleum ad mitigandos corporis dolores magis proficit: ita Sacramenti virtus animæ tristitiam, ac dolorem minuit. Oleum præterea sanitatem restituit, hilaritatem affert, & juveni tanquam pabulum præbet; tum verò ad recreandas defatigati corporis vires maxime accommodatum est. Quæ omnia, quid in ægroto divina virtute per hujus Sacramenti administrationem efficiatur, declarant: hæc de materia satis sunt. Forma verò Sacramenti est verbum, & solem-

lemnis illa precatio, quam Sacerdos ad singulas unctiones adhibet, cum inquit: Per istam Sanctam unctionem indulgeat tibi Deus, quidquid oculorum, sive narium, sive tactus vitio deliquisti. Quod autem hæc vera sit, & propria hujus Sacramenti forma, Sanctus Jacobus Apostolus significat, cum ait: Et oret super eum, & oratio fidei salvabit infirmum. Ex quo licet cognoscere, formam precatiois modo præferendam esse; tametsi, quibus potissimum verbis concipienda sit, Apostolus non expresserit. Verùm hoc ad nos fidei Patrum traditione permanavit, ita ut omnes Ecclesie eam formationem retineant, qua omnium mater, & magistra Sancta Ecclesia Romana utitur; nam etsi aliqui nonnulla verba immutant, cum pro, Indulgeat tibi Deus, ponunt, Remittat, vel Pareat, interduum etiam, Sanct quidquid commisit: tamen, quoniam nulla fit sententiæ immutatio, constat eandem ab omnibus formam religiose servari. Nec verò quisquam miretur, cur factum sit, ut aliorum Sacramentorum forma vel absolute significet quod efficit, ut cum dicimus: Ego te baptizo; aut; Signo te signo crucis; vel tanquam ab imperantibus pronuncietur, ut cum in Sacramento ordinis administrando dicitur; Accipe potestatem; hæc una verò Extremæ Unctionis forma precatioe quadam absolvatur: id enim optimo jure constitutum est, nam cum hoc Sacramentum propriè adhibeatur, ut, præter spirituales gratiam, quam tribuit, sanitatem etiam restituit ægrotis: tamen; quia non semper acquirit, ut ægri à morbis convalescant,

ob eam causam precatioe forma conficitur, ut à Dei benignitate id impetretur, quod Sacramenti vis constanti, & perpetuo ordine efficere non solet. Adhibetur autem ritus proprii in huius quoque Sacramenti administratione: sed eorum maxima pars precatioe continet, quibus Sacerdos ad ægroti salutem impetrandum utitur; nullum enim est aliud Sacramentum, quod plures precibus consistatur; ac recte quidem: quoniam eo potissimum tempore fideles piis observationibus adjuvandi sunt; quare & alii omnes, quos tum adesse contigerit, & præcipue Parochi, debent orare Deum ex animo, & ejus misericordie laborantes vitam, & salutem omni studio commendare.

Verùm cum demonstratum sit, Extremam Unctionem verè, & propriè in Sacramentorum numero habendam esse, illud etiam sequitur, ejus institutionem à Christo Domino profectam esse: quæ postea à Sancto Jacobo Apostolo fidelibus proposta, & promulgata est. Quamquam idem Salvator hujus unctionis speciem quoddam dedisse visus est, cum discipulis suis binos, & binos ante faciem suam misit, de illis enim apud Evangelistam ita scriptum est: Exeuntes prædicabant, ut possentiam agerent: & demonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabant: quam quidem unctionem non ab Apostolis inventam, sed à Domino præceptam; non naturalis aliquæ virtute præditam, sed mysticam, potius ad sanandos animos, quam ad corpora curanda institutam fuisse, credendum est: S. Dionysii, Am-
bro-

Marci.

6.

S. Dio-

bro-

Jacobi.
5.

Jacob.

5.

Trid.

Syn.

Jacob.

5.

Trid.

Syn.

Innocentii.

Primus.

Ambrosius, *Chrysostomus*, & *Gregorius Magnus* asserunt; ut nullo modo dubitandum sit, quin hoc unum ex septem Catholice Ecclesie Sacramentis summa cum religione accipere oporteat. Sed defendendi sunt fideles, quamvis hoc Sacramentum ad omnes pertinet, quaedam tamen hominum genera excipi, quibus administrandum non sit. Ac primum excipiuntur, qui sano, & firmo corpore sunt; his enim Extrema Unctionem tribuendam non esse, & Apostolus docet, cum inquit; Infirmatur quis in vobis? & ratio ostendit; siquidem ob eam rem instituta est, non modo ut anime, sed etiam ut corpori medicinam afferat. Cum igitur illi tantum, qui morbo laborant, curatione indigent; idcirco is etiam, qui adeo periculo agrotare videntur, ut ne supremis illis vite dies instet, metnendum sit, hoc Sacramentum præberi debet. In quo tamen gravissime peccant, qui illud tempore ægroti ungerendi observare solent, cum, jensi omni salutis spe amissa, vita, & sensibus carere incipiunt; constat enim, ad uberiores Sacramenti gratiam percipiendam plurimum valere, si ægrotus, cum in eo adhuc integra mens, & ratio viget, fidelem, & religiosam animi voluntatem afferre potest, sacro oleo linatur. Quare Parochis animadvertendum est, ut eo potissimum tempore cælestem medicinam adhibeant, illam quidem semper vi sua admodum salutarem; cum eorum etiam pietate, & religione, qui curandi sunt, magis profutura intellexerint. Nemo igitur, qui gravi morbo affectus non sit, Sacramentum Unctionis dare licet,

Jacobi
S.

UNIVERSITATIS
ROMANÆ
ALMA MATER

tametsi vite periculum adeat; vel quia periculosam navigationem patet; vel quia prelium inritus sit, à quo certa mors illi impendat; vel etiam, si capitis damnatus ad supplicium raperetur; omnes præterea, qui rationis usu carent, ad hoc Sacramentum suscipiendum apti non sunt; & pueri, qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias sanare hujus Sacramenti remediò opus sit; amentes item, & furiosi, nisi interdum rationis usum haberent, & eo potissimum tempore pii animi significationem darent, perentemque ut sacro oleo ungerentur; nam qui ab ipso ortu nunquam mentis, & rationis compos fuit, ungerendus non est; secus verò si ægrotus, cum mente adhuc integra hujus Sacramenti particeps fieri voluisset, postea in insaniam, & furorem incidit. Non sunt autem omnes corporis partes ungende, sed ex tantum, quas veluti sensuum instrumenta natura homini tribuit, oculi propter visionem, aures propter auditum, nares propter odorem, os propter gustum, vel sermonem, manus propter tactum; qui tametsi toto corpore æquabiliter sensus est, in ea tamen parte maxime viget. Hunc autem ungerendi ritum universalis Ecclesia retinet, atque etiam hujus Sacramenti nature optime convenit medicamenti enim est imitatio. Ac quoniam in corporis morbis, quamvis universum corpus male affectum sit, tamen illi tantum parti curatio adhibetur, à qua, tamquam à fonte, & origine, morbus manat; idcirco non totum corpus, sed ea membra, in quibus potissimum sentiendi vis eminet, renes etiam-

etiam, veluti voluptatis, & libidinis sedes, unguuntur; tum pedes, qui nobis ingressus, & ad locum movendi principium sunt. In quibus illud observare oportet in una, eademque ægrotatione, cum æger in eodem vite periculo positus est, semel tantum ungerendum esse. Quod si post susceptam hanc Unctionem æger convalescit; quoties postea in id vite discrimen incidit, toties ejusdem Sacramenti subsidium ei poterit adhiberi; ex quo patet, in eorum Sacramentorum numero, que iterari solent, reponendum esse.

Extrema Unctio qua præparatione suscipienda, quis minister, & fructus illius.

Quoniam verò omni studio curare oportet, ne quid Sacramenti gratiam impediatur; ei verò nihil magis adversatur, quam alicujus peccati mortiferi conscientia; servanda est Catholice Ecclesie perpetua consuetudo, ut, ante Extremam Unctionem, Penitentia, & Eucharistie Sacramentum administraretur. Ac deinde ægrotò persuadere Parochi studeant, ut ea fide se ungerendum Sacerdoti præbeat, qua olim, qui ab Apostolis ungerendi erant, se ipsos offerre convenerant. In primis autem anime salutis, deinde corporis valetudine cum illa adjunctione, si ea ad æternam gloriam profutura sit, expetenda est. Nec verò dubitare fide est debent, qui sancte ille, & solennes preces à Deo audiantur, quibus Sacerdos non suam, sed Ecclesie, & Domini nostri Jesu Christi personam gerere utitur. Quia una maxime re cohortandi sunt, ut hujus saluberrimi olei Sacramentum sancte, & religiose sibi administrandum curent, cum se acrior pugna instare, & vires cum animi, tum corporis, deficere

videantur. Jam verò, qui Extrema Unctionis minister sit, ab eodem Apostolo, qui Domini legem promulgavit, didicimus, at enim Iuducati presbyteros, quo nomine non eos significat, qui etate prævectiores sunt, quemadmodum sapienter Tridentina Synodus exposuit, nec qui in populo principem locum obtinent, sed Sacerdotes, qui ab ipsis Episcopis per manuum impositionem rite ordinati sunt. Sacerdoti igitur hujus Sacramenti administratio commissa est. Neque tamen ex Sanctæ Ecclesie decreto cuius Sacerdoti, sed proprio Pastori, qui jurisdictionem habeat, sive alteri, qui ille ejus munus fungendi potestatem fecerit, hoc Sacramentum administrare licet. Illud verò maxime animadvertendum est, Sacerdotem in ea administratione, quemadmodum etiam in aliis Sacramentis fit, Christi Domini nostri, & Sanctæ Ecclesie ejus sponse, personam sustinere. Explicandæ etiam sunt accuratius utilitates, quas ex hoc Sacramento capimus; ut, si nihil aliud fideles ad ejus usum possit allicere, ipsa saltem utilitate ducantur; cum ita comparatum sit, ut omnia fere nobis commodis metimur. Docebunt igitur Pastores, hoc Sacramentum gratiam tribui, que peccata, & in primis quidem leviora, & ut communis nomine appellatur, venialia, remittit; excuset enim culpe, Penitentia Sacramentum tollitur; atque enim hoc Sacramentum primario loco ad graviorum criminum remissionem institutum est: sed Baptismus tantum, & Penitentia vi sua hoc efficiunt. Altera est Sacre Unctionis utilitas, quod animam à languo-

Jacobi
S.
Conc.
Trid.

guo-

guore, & infirmitate, quam ex peccatis contrahit, & à cæteris omnibus peccati reliquiis liberat. Tempus autem huic curationi opportunissimum existimandum est, cum gravi morbo afflictarum, ac vite periculum impendat. Etenim homini natura inaitum est, ut nihil in rebus humanis æque, ac mortem pertimescat. Auget autem magno opere hunc timorem præteritorum scelerum memoria; cum præsertim gravissima conscientie nostre accusatio nos urgeat; ut enim scriptum est: Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi, & traduent illos ex adverso iniquitates ipsorum. Deinde illa cura, & cogitatio vehementer angit, quod paulo post stare oporteat ante tribunal Dei, à quo de nobis iustissima pro eo, ac merito fuerint, sententia ferenda sit. Sepè autem evenit, ut fideles hoc terrore percussi, se necis modis exagitari sentiant. Nihil autem ad mentis tranquillitatem magis conducit, quam si tristitiam abjiciamus, & læto animo Domini adventum expectemus; paratque simus, depositum nostrum, quancumque illud à nobis repetere voluerit, libenter reddere. Ut igitur hac solitudine fidelium mentes liberentur, animusque pio, & sancto gaudio repletur, Extreme Unctionis Sacramentum efficit. Præterea, aliud etiam, quod merito omnium maximum videri potest, ex eo consequitur; nam etsi humani generis hostis, quoad vivimus, nunquam desinit de in-
 teritu, & exitu nostro cogitare; nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat, ac si fieri possit, spem nobis divine misericordie eripiat,

vehementius omnes nervos conatendit, quam cum supremum vite diem appropinquare animadvertit. Quamobrem fidelibus arma, & vires hoc Sacramento subministrantur, quibus adversarii vim, & impetum frangere, & illi fortiter repugnare possint: allevatur enim, & erigitur ægri animus, divine bonitatis spe; eaque confirmatus morbi incommoda omnia fert levius, ac ipsius Demonis, calcaneo insidiantis, artificium, & caliditatem facilius eludit. Accedit postremo, siquidem profutura sit, etiam corporis sanitas. Quod si ægroti hoc tempore eam minus consequuntur, id quidem non Sacramenti vitio, sed ob eam potius causam evenire credendum est, quod eorum magna pars, vel qui sacro oleo perunguntur, vel à quibus administratur, fides infirmior est; testatur enim Evangelista, Dominum apud suos multas virtutes, non fecisse propter incredulitatem illorum. Quamquam etiam recte dici potest, Christianam religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominum, minus jam hujusmodi miraculorum adminiculis indigere, quam olim nascentis Ecclesie initio necessaria esse viderentur. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit; utcumque enim, quod ad corporis valetudinem attinet, Dei consilio, & voluntate acciderit, certa spe niti fideles debent, se hujus sacri olei victorie spirituales sanitatem consequuturos esse; futurumque, ut, si eos vita decedere contingat, præclaræ illius vocis fructum percipiant, qui scriptum est: Beati mortui, qui in Domino moriuntur, Hæc

Matth.
13.

Apoç.
14.
Hæc de Extreme Unctionis Sacramento breviter quidem dicta sunt: verum, si hæc ipsa rerum capita à Pastoribus lætus, & ea, quæ docet, diligentia explanata erunt; dubitandum non est, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

DE ORDINIS SACRAMENTO.

Si quis aliorum Sacramentorum naturam, & rationem diligenter considerarit, facile percipiet, ea omnia ad Ordinis Sacramento ita pendere, ut sine illo partim confici, & administrari nullo modo queant; partim solemnæ ceremoniæ, & religioso quodam ritu, ac cultu carere videantur. Quare necesse est, Pastores institutum Sacramentorum doctrinam persequentes, eò diligentius de Ordinis etiam Sacramento sibi agendum arbitrentur. Proderit autem maxime hæc explicatio, primum quidem illis ipsis, deinde aliis, qui Ecclesiasticæ vite rationem ingressi sunt, postremo etiam fidei populo; ipsis, quod, dum in hujus argumenti tractatione versantur, ad eam gratiam excitandam, quam hoc Sacramento adepti sunt, magis commoveantur; aliis, qui in sortem Domini vocati sunt, partim ut eodem pietatis studio afficiantur, partim verò, ut earum rerum cognitionem percipiant, quibus instructi, viam sibi ad ultiores gradus facilius munire possint: reliquis autem fidelibus, primum quidem, ut intelligant, quo honore digni sint Ecclesiæ ministri deinde, quoniam sæpè contingit, ut multi adiant, vel qui spe liberos suos adhuc infantes Ecclesiæ ministerio

destinarint, vel qui sua sponte & voluntate illud vite genus sequi velint; quos certè ignorare minime æquum est, quo præcipue ad hæc rationem pertinent. Primum itaque fidelibus tradendum est, quanta sit hujus instituti, si summum ejus gradum, hoc est Sacrodotium spectemus, nobilitas, & excellentia. Nam cum Episcopi, & Sacerdotes tanquam Dei interpretes, & intermucii quidam auturam, qui ejus nomine divinum legem, & vite præcepta hominibus edocent, & ipsius Dei personam in terris gerunt; periculum est, eam esse illorum functionem, quæ nulla major excogitari possit; quare merito non solum Angeli, sed Dei etiam, quod Dei immortalis vim, & nomen apud nos teneant, appellentur. Quamvis autem omni tempore summam dignitatem obtinuerint, tamen novi testamenti Sacerdotes cæteris omnibus honore longe antecellunt. Potestas enim totum corpus, & sanguinem Domini nostri conficiendi, & offerendi, tum peccata remittendi, quo illis collata est, humanam quoque rationem, atque intelligentiam superat; nedum ei aliquid pari, & simile in terris inveniri queat. Deinde verò, quemadmodum Salvatore noster à Patre, Apostoli autem eò discipuli in universum mundum à Christo Domino missi sunt; ita quotidie Sacerdotes, eadem, qua illi, potestate præditi, ad consummationem sanctorum in opus ministerii in redificationem corporis Christi mittuntur. Hujus igitur tanti officii omnes nemini temere imponendum est, sed is tantum, qui illud vite sanctitatis, doctrinæ, fidei, prudentiæ sustinere possint. Nec

Eph. 4.

Hebr. 5.

Y
verò

guore, & infirmitate, quam ex peccatis contrahit, & à cæteris omnibus peccati reliquiis liberat. Tempus autem huic curationi opportunissimum existimandum est, cum gravi morbo afflictarum, ac vite periculum impendat. Etenim homini natura inaitum est, ut nihil in rebus humanis æque, ac mortem pertimescat. Auget autem magno opere hunc timorem præteritorum scelerum memoria; cum præsertim gravissima conscientie nostre accusatio nos urgeat; ut enim scriptum est: Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi, & traduent illos ex adverso iniquitates ipsorum. Deinde illa cura, & cogitatio vehementer angit, quod paulo post stare oporteat ante tribunal Dei, à quo de nobis iustissima pro eo, ac merito fuerint, sententia ferenda sit. Sepè autem evenit, ut fideles hoc terrore percussi, se necis modis exagitari sentiant. Nihil autem ad mentis tranquillitatem magis conducit, quam si tristitiam abjiciamus, & læto animo Domini adventum expectemus; paratque simus, depositum nostrum, quancumque illud à nobis repetere voluerit, libenter reddere. Ut igitur hac solitudine fidelium mentes liberentur, animusque pio, & sancto gaudio repletur, Extreme Unctionis Sacramentum efficit. Præterea, aliud etiam, quod merito omnium maximum videri potest, ex eo consequitur; nam etsi humani generis hostis, quoad vivimus, nunquam desinit de in-
 teritu, & exitu nostro cogitare; nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat, ac si fieri possit, spem nobis divine misericordie eripiat,

vehementius omnes nervos conatendit, quam cum supremum vite diem appropinquare animadvertit. Quamobrem fidelibus arma, & vires hoc Sacramento subministrantur, quibus adversarii vim, & impetum frangere, & illi fortiter repugnare possint: allevatur enim, & erigitur ægri animus, divine bonitatis spe; cæque confirmatus morbi incommoda omnia fert levius, ac ipsius Demonis, calcaneo insidiantis, artificium, & caliditatem facilius eludit. Accedit postremo, siquidem profutura sit, etiam corporis sanitas. Quod si ægroti hoc tempore eam minus consequuntur, id quidem non Sacramenti vitio, sed ob eam potius causam evenire credendum est, quod eorum magna pars, vel qui sacro oleo perunguntur, vel à quibus administratur, fides infirmior est; testatur enim Evangelista, Dominum apud suos multas virtutes, non fecisse propter incredulitatem illorum. Quamquam etiam recte dici potest, Christianam religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominum, minus jam hujusmodi miraculorum adminiculis indigere, quam olim nascentis Ecclesie initio necessaria esse viderentur. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit; utcumque enim, quod ad corporis valetudinem attinet, Dei consilio, & voluntate acciderit, certa spe niti fideles debent, se hujus sacri olei victorie spirituales sanitatem consequuturos esse; futurumque, ut, si eos vita decedere contingat, præclaræ illius vocis fructum percipiant, qui scriptum est: Beati mortui, qui in Domino moriuntur, Hæc

Matth.
13.

Apo.
14.
Hæc de Extreme Unctionis Sacramento breviter quidem dicta sunt: verum, si hæc ipsa rerum capita à Pastoribus laiciis, & ea, quæ docet, diligentia explanata erunt; dubitandum non est, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

DE ORDINIS SACRAMENTO.

Si quis aliorum Sacramentorum naturam, & rationem diligenter considerarit, facile percipiet, ea omnia ad Ordinis Sacramento ita pendere, ut sine illo partim confici, & administrari nullo modo queant; partim solemnæ ceremoniæ, & religioso quodam ritu, ac cultu carere videantur. Quare necesse est, Pastores institutum Sacramentorum doctrinam persequentes, eò diligentius de Ordinis etiam Sacramento sibi agendum arbitrentur. Proderit autem maxime hæc explicatio, primum quidem illis ipsis, deinde aliis, qui Ecclesiasticæ vite rationem ingressi sunt, postremo etiam fidei populo; ipsis, quod, dum in hujus argumenti tractatione versantur, ad eam gratiam excitandam, quam hoc Sacramento adepti sunt, magis commoveantur; aliis, qui in sortem Domini vocati sunt, partim ut eodem pietatis studio afficiantur, partim verò, ut earum rerum cognitionem percipiant, quibus instructi, viam sibi ad ultiores gradus facilius munire possint: reliquis autem fidelibus, primum quidem, ut intelligant, quo honore digni sint Ecclesiæ ministri deinde, quoniam sæpè contingit, ut multi adiant, vel qui spe liberos suos adhuc infantes Ecclesiæ ministerio

destinarint, vel qui sua sponte & voluntate illud vite genus sequi velint; quos certè ignorare minime æquum est, quo præcipue ad hæc rationem pertinent. Primum itaque fidelibus tradendum est, quanta sit hujus instituti, si summum ejus gradum, hoc est Sacrodotium spectemus, nobilitas, & excellentia. Nam cum Episcopi, & Sacerdotes tanquam Dei interpretes, & intermucii quidam autem, qui ejus nomine divinam legem, & vite præcepta hominibus edocent, & ipsius Dei personam in terris gerunt; periculum est, eam esse illorum functionem, quæ nulla major excogitari possit; quare merito non solum Angeli, sed Dei etiam, quod Dei immortalis vim, & nomen apud nos teneant, appellentur. Quamvis autem omni tempore summam dignitatem obtinuerint, tamen novi testamenti Sacerdotes cæteris omnibus honore longe antecellunt. Potestas enim totum corpus, & sanguinem Domini nostri conficiendi, & offerendi, tum peccata remittendi, quo illis collata est, humanam quoque rationem, atque intelligentiam superat; nedum ei aliquid pari, & simile in terris inveniri queat. Deinde verò, quemadmodum Salvatore noster à Patre, Apostoli autem eò discipuli in universum mundum à Christo Domino missi sunt; ita quotidie Sacerdotes, eadem, qua illi, potestate præditi, ad consummationem sanctorum in opus ministerii in redificationem corporis Christi mittuntur. Hujus igitur tanti officii omnes nemini temere imponendum est, sed his tantum, qui illud vite sanctitatis, doctrinæ, fidei, prudentiæ sustinere possint. Nec

Eph. 4.

Hebr. 5.

Y
verò

verò quisquam sumat sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron. Vocari autem à Deo dicuntur, qui à legitimis Ecclesie ministris vocantur; nam qui in hoc ministerium se ipsos arroganter intulerunt, atque intrudunt, de his Dominum intellexisse docendum est, cum inquit: Non mittam Prophetas, & ipsi currant; quo quidem hominum genere nihil infelicius, ac miserius, nihil Ecclesie Dei calamitosius esse potest.

Hier.
3.

Quanta
circum-
spectio-
ne ad sa-
cerdos
lines
acceden-
dam.

Sed quoniam in omni actione suscipienda magnopere refert, quem sibi quisque finem constituat; (optimo enim fineposito, recte omnia consequuntur) de hoc in primis, qui sacris initiati volunt, admonendi sunt, ut nihil sibi tanto munere indignum proponant; qui quidem locus est diligenti tractandus erit, quò gravius hoc tempore ea in re peccare fideles solent. Alii enim eo consilio ad hanc vivendi rationem se convertunt, ut, quæ ad victum, vestitumque necessaria sunt, parent: ita ut, præter quantum, nihil aliud in Sacerdotio, quemadmodum vulgo ceteri omnes in quovis sordidi artificii genere, spectare videantur. Quamvis enim, ex Apostoli sententia, natura, & divina lex jubet, ut qui altari servit, ex altari vivat; tamen, quæritis, & lucri causa ad altare accedere, maximum sacrilegium est. Alios honorum cupiditas, & ambitio sacerdotalem ordinem ducit. Alii verò, ut divitiis affluant initiari volunt: cujus quidem rei illud argumentum est, quòd, nisi opulentum aliquod Ecclesiasticum beneficium iis deferatur, nullam Sacri Ordinis cogitationem habent:

1. Cor.
9.

Joan.
60.

hi verò sunt, quos Salvator noster mercenarios appellat; & quos Ezechiel dicebat, semetipsos, & non oves pascere; quorum turpitudò, & improbitas non solum Sacerdotali ordini magnas tenebras offudit, ita ut jam nihil ferè à fidei populo haberi possit contemptum, & abjectum; verum etiam efficit, ut ipsi nihil amplius ex Sacerdotio consequantur, quam Judas ex Apostolatus munere; quòd illi sempiternum exitum attulit. Illi autem ostio in Ecclesiam introire merito dicuntur, qui à Deo legitime vocati Ecclesiastica munera ejus unius rei causa suscipiunt, ut Dei honori inserviant. Neque tamen hoc ita accipiendum est, quasi eadem lex æque omnibus non sit imposita. Homines enim ob eam rem conditi sunt, ut Deum colant; quòd præcipit fideles, qui Baptismi gratiam consecuti sunt, ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus præstare debeat. Verum, qui Ordinis Sacramento initiati volunt, hæc sibi proponant opus est; ut non solum Dei gloriam in omnibus rebus querant; quòd quidem cum omnibus, tum maxime fidelibus communis esse constat: sed etiam ut alicui certo Ecclesie ministerio addicti, in sanctitate, & justitia illi serviant. Nam ut in exercitu omnes quidem milites Imperatoris legibus parent, sed inter eos tamen alius centurio, alius præfectus est, alii alia munera obeunt: ita, quamvis omnes fideles pietatem, & innocentiam sectari omni studio debeant; quibus rebus maxime Deus colitur; eos tamen, qui Ordinis Sacramento sunt initiati, præcipua quadam munera, & functiones in Ecclesia exequi oportet; nam

Ezech.
34.

De du-
plici po-
testate
Eccle-
siasticæ,
ordinis
& juris-
dictionis.

& sacra pro se ipsis, & pro omni populo faciunt; & divine legis vim tradunt; ad eamque prompto, & alacri animo servandam fideles hortantur, & institunt: & Christi Domini Sacramenta, quibus omnia gratia imperitur, & augetur; administrant, &, ut uno verbo complectamur, à reliquo populo segregati, in omnium longe maximo, & præstantissimo ministerio se exercent.

His igitur explicatis, accedunt Parochi ad eas tradenda, quæ propria hujus Sacramenti sunt, ut intelligant fideles, qui in Ecclesiasticum Ordinem cooptari volunt, ad quodnam officii genus vocentur, quantaque ipsi Ecclesie, quisque ministris potestas divinitus tributa sit. Ea autem duplex est, ordinis, & jurisdictionis. Ordinis potestas ad verum Christi Domini corpus in sacrosancta Eucharistia refertur. Jurisdictionis verò potestas tota in Christi corpore mystico versatur; ad eam enim spectat, Christianum populum gubernare, & moderari, & ad æternam, celestemque beatitudinem dirigere. Verum Ordinis potestas non solum consecrandæ Eucharistie vim, & potestatem continet, sed ad eam accipiendam hominum animos præparat, & idoneos reddit, cæteraque omnia complectitur, quæ ad Eucharistiam quovis modo referri possunt: ejus verò plura ex sacris litteris testimonia afferri possunt; sed illa præclara, & gravissima sunt, quæ apud Sanctos Joannem, & Mattheum leguntur; ait enim Dominus: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum Sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis; & quorum

Joan.
20.

remiseritis, retenta sunt. Et: Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in celo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in celo. Quæ quidem loca à Pastoribus ex Sanctorum Patrum doctrina, & auctoritate explanata, maximum veritatis lumen afferre poterunt. Hæc autem potestas plurimum illi prestat, quæ in nature lege certis hominibus, qui res sacras curarent, tributa est. Nam & illaetas, quæ scriptam legem antecessit, suum Sacerdotium, suam, quæ potestatem spirituales habuerit, necesse est, cum legen habuisse satis constat; hæc duo enim ita conjuncta esse testatur Apostolus, ut, eorum altero translato, simul etiam alterum transferri necesse sit. Cum igitur naturali instinctu homines agnoscerent, Deum colendum esse; consequens erat, ut in quavis republica aliqui sacerdotum, & divini cultus procuratores præficerentur: quorum potestas aliquo modo spiritualis diceretur. Eadem enim potestatem populus Israëliticus non caruit; quæ tancti dignitatis superior fuit, quam illa, quæ in lege nature Sacerdotes præditæ erant, longè tamen inferior, quam legis Evangelicæ spiritualis potestas, existimanda est; hæc enim cælestis est, omnemque Angelorum etiam virtutem superat, neque à Sacerdotio Mosaicò, sed à Christo Domino, qui non secundum Aaron Sacerdos fuit, sed secundum ordinem Melchisedec ortum habet; is enim, qui summa potestate gratiam tribuendi, & peccata remittendi præditus fuit, hæc potestatem, quævis virtute defuitam, & Sacramentis adstrictam,

Matth.
18.

Hebr. 7.

Hebr. 5.

Ecclesie suæ reliquit; quare ad eam exercendam certi ministri instituti sunt, & solemniter religione consecrati; quæ quidem consecratio, Ordinis Sacramentum, vel sacra ordinatio vocatur. Placuit autem Sanctis Patribus hoc vocabulo uti, quod latissimam significationem habet, ut dignitatem & excellentiam ministrorum Dei indicarent. Est enim Ordo, si propriam ejus vim, & notionem accipimus, dispositio superiorum, & inferiorum rerum, quæ inter se ita apte sunt, ut una ad alteram referatur. Cum itaque in hoc ministerio multi sint gradus, & varie functiones; omnia verò certa ratione distributa sint, & collocata; & commodè Ordinis nomen ei impositum videtur. Quod autem inter cetera Ecclesie Sacramenta sacra Ordinatio numeranda sit; Sancta Tridentina Synodus ratione illa, quæ sæpius repetita est, comprobavit; nam cum Sacramentum sit rei sacre signum; id verò, quod hac consecratione extrinsecus fit, gratiam & potestatem significet; quæ illi tribuitur, qui consecratur; omnino sequi perspicuum est, Ordinem verò ac propriè Sacramentum dicendum esse: quare Episcopus ei calicem cum vino, & aqua, & panem cum pane porrigit, qui Sacerdos ordinatur, inquit: Accipe potestatem offerendi sacrificium, &c. Quibus verbis semper docuit Ecclesia, dum materia exhibetur, potestatem consecrandæ Eucharistie, characterè animo impresso, tradi, cui gratia in iuncta sit, ad illud munus ritè, & legitime obeundum: quod Apostolus his verbis declarat: Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ est

Trid.
Syn.

in te, per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis Deum spiritum timoris: sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

Jam verò, ut Sacre Synodi verbi utamur, cum divina res sit tantis Sacerdotii administratio; consentaneum fuit, quò dignitas, & majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesie ordinatissima dispositione plures essent, & diversi ministrorum ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent; atque hi quidem ita distributi, ut, qui iam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent. Docendum igitur erit, hosce omnes Ordines septenario numero contineri, semperque ita à Catholica Ecclesia traditum esse: quorum nomina hæc sunt, Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos. Hinc autem ministrorum numerum rectè ita definitum esse, probari potest propter ea ministeria, quæ ad sacrosanctum Missæ sacrificium, & Eucharistiam vel conficiendam, vel administrandam, cujus causa precipuè sunt instituta, necessaria videntur. Ex his alii majores, qui etiam sacri dicuntur, alii minores sunt. Majores, vel sacri, sunt, Ordo Sacerdotalis, Diaconatus, & Subdiaconatus; ad minores referuntur Acolyti, Exorcistæ, Lectores, Ostiarii: de quorum singulis pauca dicenda sunt, ut habeant Parochi, unde eos potissimum instituant, quos noverint aliquo ordine initiandos esse. Incipiendum est autem à prima Tonsura, quam quidem, docere oportet, quandam preparationem esse ad ordines accipiendos. Ut enim homines ad Baptismum ex-

Sacramentum
Ordinis
varios
habet
subexer-
cèdi mi-
nistros.

Num.
18.

S. Dio-
ny.

cisim, ad Matrimonium sponsalibus preparari solent: ita, cum, tonso capillo, Deo dedicantur, tamquam aditus ad Ordinis Sacramentum illis aperitur: declaratur enim, qualis esse debeat, qui sacris imbui cupit. Nam Clerici nomen, quod ei tunc primum imponitur, ab eo deductum est, quod Domini sortem, & hereditatem suam habere incipiat; veluti qui in Hebræorum populo divino cultui mancipati erant: quibus vetuit Dominus aliquam agrorum partem in terram promissionis distribui, cum inquit: Ego pars, & hereditas tua. Ac quamvis id omnibus fidelibus commune sit, præcipua tamen ratione iis conveniat necesse est, qui se Dei ministerio consecraverunt. Tondentur verò capilli ad coronæ speciem, & similitudinem, quam perpetuò conservare oportet: & ut quisque in altiori deinceps ordinis gradu collocatur; sic ejus orbis forma latior circumscribi debet: quod quidem ex Apostolorum traditione acceptum esse, docet Ecclesia; cum de hujusmodi tondendi more Sancti Dionysii Areopagita, Augustinus, Hieronymus, vetustissimi & gravissimi Patres, meminerint. Primum autem omnium, ferunt Apostolorum Principem eam consuetudinem induxisse ad memoriæ coronæ, quæ ex spinis contexta Salvatoris nostri capiti fuit imposita, ut, quod impiè ad Christi ignominiam, & cruciatum excogitarent, eo Apostoli ad decus, & gloriam uterentur; simulque significarent curandum esse à ministris Ecclesie, ut omnibus in rebus Christi Domini nostri speciem, & figuram gerant. Quamquam nonnulli asserant, hæc nota

regiam dignitatem declarari; quæ illis maxime, qui in sortem Domini vocati sunt; videtur convenire. Quod enim Petrus Apostolus fidei populo tribuit: Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, peculiari quædam, & magis propria ratione ad Ecclesiasticos ministros pertinere facile intelligimus; etsi non desunt, qui vel præfœtici vite professionem à Clericis susceptam circuli figura, quæ omnium perfectissima est, significari existiment, vel exteriorium rerum contemptum, animique ad omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent; quod capilli, supervacaneum quiddam in corpore, tondantur. Post primam Tonsuram ad Ostiarii ordinem primus gradus fieri consuevit. Ejus munus est, templi claves, & janam custodire, & aditu templi accere eos, quibus ingredi interdictum erat. Ad sacrum etiam Missæ sacrificium assistebat, curatus ne quis propius, quam par esset, ad sacram aram accederet, & Sacerdotem rem divinam facientem interpellaret. Alia etiam ministeria illi commissa erant: ut ex ritibus, quæ ad ejus consecrationem adhibebantur, perspicere potest; nam Episcopus claves ete altari acceptas ei tradens, quem Ostiarium vult instituire: Sic age, inquit; quasi rediturus Deo rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur. Magnam autem in antiqua Ecclesia hujus ordinis dignitatem fuisse, ex eo intelligitur, quod his temporibus in Ecclesia servari animadvertemus; nam Thesaurarii officium, qui erat item sacrarum custos, quod ad Ostiarios pertinebat, inter honestiores Ecclesie functiones etiam

1. Pet.
2.

etiam nunc habetur. Secundus Ordinis gradus est Lectoris munus: ad eum pertinet, in Ecclesia veteris, & novi testamenti libros clara voce & distincte recitare, præsertim verò eos, qui inter nocturnam palmodiā legi solent. Eius quoque partes erant, prima religionis Christiana rudimenta fidelibus tradere. Episcopus itaque, præsertim populo, in eius ordinatione librum, quo descripta sunt, que ad hanc functionem attinent, illi tradens, inquit: Accipe, & esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter, & utiliter impleveris officium tuum, partem cum iis, qui ab immundis spiritibus obsidentur; quare Episcopus, cum eos instituit, librum, in quo exorcismi continentur, eis porrigit, iuxta ea formula verborum: Accipe, & commenda memoria, & habe potestatem imponendi manus super energumens, sive baptizatos, sive catechumens. Acolytorum quartus est gradus, & ultimus eorum omnium, qui minores, & non sacri appellantur; eorum munus est, ministros majores Subdiaconos, & Diaconos in altaris ministerio assistere, eisque operam dare. Præterea lumina deferunt, & asservant, cum Missæ sacrificium celebratur, præcipue verò cum Evangelium legitur; ex quo & cerofera alio nomine vocati sunt. Cum itaque ordinantur, hic ritus ab Episcopo servari consuevit. Primum quidem, postquam eos officii sui diligenter admonuit, lumina eorum singulis tradit in hunc mo-

dum: Accipe cerofera cum ceruo, & scias te ad accendenda Ecclesie luminaria mancipari, in nomine Domini. Deinde item urceolos vacuos, quibus aqua, & vinum in sacrificio ministratur: Accipe urceolos ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam sanguinali Christi, in nomine Domini. A minoribus ordinibus, iisdemque non sacris, de quibus hæc actus dictum est, ad majores, & sacros legitimus aditus, & ascensus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur; cuius munus est, ut nomen ipsum declarat, Diacono ad altare inseruire; sacra enim lintea, vasa, panem, & vinum, ad sacrificii usum necessaria parare debet; hæc Episcopo, & Sacerdoti aquam præbet, cum manus in Missæ sacrificio abluunt. Epistolam etiam, que olim à Diacono in Missa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tantum testis ad sacram assistit, prohibetque ne Sacerdos sacra faciens à quopiam perturbari possit. Hæc autem, que ad Subdiaconi ministerium spectant, ex solemnibus ceremoniis, que in illius consecratione adhibentur, licet cognoscere. Primum enim Episcopus legem perpetuæ continentie huic ordini impositam esse admonet, edicitque neminem in Subdiaconorum ordinem cooptandum esse, cui ultrò hanc legem accipere non sit propositum: deinde, post solemnem litaniarum precationem, que Subdiaconi munera, & functiones sint, enumerat, atque exponit. His peractis, eorum singuli, qui ordinantur, ab Episcopo quidem calicem, & sacram patenam accipiunt; ab Archidiacono verò, ut intelligatur;

Sub-

Subdiaconum Diaconi officio sub-servire, urceolos, vino & aqua plenos, unā cum lelete, & linteo, quo manus abterguntur, dicente Episcopo: Videte, cuiusmodi ministerium vobis traditur; ideò vos admoneto, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis. Adduntur præterea alie præci. Ad extremum, cum Episcopus sacris vestibus Subdiaconum ornavit, ad quarum singulas propria verba, & ceremonie adhibentur, tradit ei Epistolarum librum, ac dicit: Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia Sancta Dei tam pro vivis, quam pro defunctis. Secundum autem sacrorum ordinum gradum Diaconus obtinet: cuius ministerium latius patet, sanctiusque semper habitus est: ad eum enim pertinet, Episcopum perpetuò sequi, concionantem custodire, eique, & Sacerdoti sacra facienti, vel alia sacramenta administranti præsto esse, & in Missæ sacrificio Evangelium legere; olim verò fidelium animos sæpius excitabat, ut sacra attenderent: sanguinem etiam Domini ministrabat, in quibus Ecclesiis ea consuetudo erat, ut fideles Eucharistiam sub utraque specie sumerent. Diacono præterea ecclesiasticorum honorum dispensatio commissa erat, ut unicuique necessaria ad victum subministraret. Ad Diaconum etiam attinet, tanquam Episcopi oculum, per-vestigare, quinam in urbe pii, & religiosi, quive secus vitam traducant; qui ad sacrificium, & coitionem statis temporibus conveniant, qui curus non conveniant; ut, cum de omnibus Episcopum certiore fecerit, ille vel privatim

unumquemque hortari, admonere, vel palam corrigere, & oburgare possit, ut se magis profecturum esse intellexerit. Catechumenorum etiam nomina recitare debet, & eos, qui Ordinis Sacramento instituti sunt, ante Episcopum statuere. Licet ei præterea, si absit Episcopus, & Sacerdos, Evangelium explanare, non tamen è superiori loco; ut intelligatur hoc eius proprium munus non esse. Quanta verò diligentia adhibenda sit, ne quis eo munere indignus ad hunc ordinis gradum ascendat, Apostolus ostendit, cum ad Timotheum Diaconi mores, virtutem, & integritatem exposuit. Hoc idem satis declarat ritus, & solennes ceremonie, quibus ab Episcopo consecratur. Pluribus enim & sanctioribus precibus ad Diaconum, quam ad Subdiaconum ordinationem utitur Episcopus, & alia addit sacramentorum vestium ornamenta. Præterea, manus ei imponit: quod quidem ab Apostoli factitatum esse legimus, cum primos Diaconos instituerunt. Denique Evangeliorum librum ei tradit his verbis: Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini. Tertius, omniumque sacrorum Ordinum summus gradus est Sacerdotium: qui verò illo præditi sunt, eos veteres Patres duobus nominibus vocare solent: interdum enim Presbyteros appellant; quod græcè seniores significat, non solum propter ætatis maturitatem, que huic ordini maxime necessaria est, sed multò magis propter morum gravitatem, doctrinam, & prudentiam; ut enim scriptum est; Senectus venerabilis

1. Tim. 3.

Act. 6.

Sap. 4.

605

est non diuturna, neque armorum numero computata: cuius autem sunt sensus hominis, & xtas tenectus vita immaculata. Interdum vero Sacerdotes vocant, tum quia Deo consecrati sunt, tum quia ad eos pertinet sacramenta administrare, sacrassque res, & divinas tractare. Sed quoniam duplex Sacerdotium in sacris litteris describitur, alterum internum, alterum externum, utrumque distinguendum est; ut, de quo hinc loco intelligatur, à Pastoribus explicari possit. Quod igitur ad interius Sacerdotium attinet, omnes fideles, postquam salutari aqua abluuntur, Sacerdotes dicuntur, precipue vero iusti, qui spiritum Dei habeant, & divine gratie beneficio Jesu Christi, summi Sacerdotis, viva membra effecti sunt; hi enim fide, que charitate inflammatur, in altari mentis sue spirituales Deo hostias immolant; quo in genere bonæ omnes, & honeste actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ sunt. Quare in Apocalypsi ita legitur; Christus lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo & Patri suo. In quam sententiam ab Apostolorum Principe dictum est; Ipsi tanquam lapides vivi superedificamini domus spirituales, Sacerdotium Sanctum offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum. Et Apostolus nos hortatur, ut exhibeamus corpora nostra hostiam viventem, Sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium nostrum. David item multo ante dixerat; Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.

Que omnia ad interius Sacerdotium spectare, facile intelligitur. Externum vero Sacerdotium, nos omnium fidelium multitudini, sed certis hominibus convenit, qui legitima manuum impositione, solemnibusque Sancte Ecclesie ceremoniis instituti, & Deo consecrati, ad aliquod proprium, sacrarumque ministerium adscribuntur. Hoc Sacerdotii discrimen in veteri etiam lege observari potest; nam de interiori Davidem locutum esse, paulo ante demonstratum est; externi vero, nemo ignorare potest, quam multa Dominus Moyse, & Aaroni precepta dedit. Præterea, universam leviticam tribum ministerio templi adscripsit, ac lege cavir, ne quis ex alia tribu in eam functionem se inferre audeat; quare Ozias rex lepra à Domino percussus, quod Sacerdotale munus usurpasset, arrogantiæ, & sacrilegii sui gravissimas penas dedit. Quia igitur eandem Sacerdotii distinctionem in lege Evangelica licet animadvertere; docendi erant fideles, nunc de Sacerdotio externo agi, quod certis hominibus attributum est; hoc enim tantummodo ad Ordinis Sacramentum pertinet. Sacerdotis igitur munus est; Deo sacrificium facere, Ecclesiastica Sacramenta administrare, quemadmodum ex consecrationis ritibus perspicitur. Nam Episcopus, cum aliquem Sacerdotem instituit, primam quidem manus ei, una cum omnibus Sacerdotibus, qui adsunt, imponit; deinde stolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit; quo quidem declaratur Sacerdotem virtute indui ex alto, qua possit crucem Christi Dominique

2. Par.
26.Joh.
22.

Act. 20.

1. Petr.
5.

& jugum suave divine legis perferre, eamque non verbis solum, sed vite sanctissimæ actæ exemplo tradere. Postea manus sacro oleo inungit; tum vero calicem cum vino, & patenam cum hostia tradit, dicens; Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, Missasque celebrandi, tam pro vivis, quam pro defunctis. Quibus ceremoniis, & verbis interpret, ac mediator Dei, & hominum constituitur; que præcipua Sacerdotis functio existimanda est. Ad extremum vero, manibus iterum ejus capiti impositis, Accipe, inquit, Spiritum Sanctum; quorum remiseris peccata, remittantur eis, & quorum retinueris, retenta sunt; eique celestem illam, quam Dominus discipulis suis dedit, peccata retinendi, ac remittendi potestatem tribuit. Hæc verò sunt Sacerdotalis ordinis propria, & præcipua munera; qui tametsi unus est, varios tamen dignitatis, & potestatis gradus habet. Primus est eorum, qui Sacerdotes simpliciter vocantur; quorum functiones hæcenus declarato sunt. Secundus est Episcoporum, qui singulis Episcopatibus præpositi sunt; ut non solum ceteros Ecclesie ministros, sed fidelem populum regant, & eorum salutati sumis cum vigilantia, & cura prospiciant; quare in sacris litteris Pastores ovium sæpe appellantur; quorum manus, & officium Paulus descripsit, ut in Apostolorum Actis legitur, in ea concione, quam ad Ephesios habuit. Itemque à Petro, Apostolorum Principe, divina quedam Episcopalis ministerii regula tradita est; ad quam si Episcopi actiones suas dirigere student, dubitandum non

erit, quin Pastores boni & sint, & habeantur. Sed iidem Episcopi & Pontifices dicuntur, accepto ab ethnicis nomine, qui Principes Sacerdotum Pontifices appellare conueverunt. Tertius gradus est Archiepiscoporum, qui pluribus Episcopis præsent; qui Metropolitani etiam vocantur, quod illarum urbium antistes sint, que tanquam matres habitent illius provincie; quare superiores, quam Episcopi, locum, & ampliorum potestatem habent, tametsi ab Episcopis ordinatione nihil differunt. In quarto gradu Patriarchæ collocantur, idest primi supremique Patres. Olim in universa Ecclesia, præter suamum Romanum Pont. quatuor tantum Patriarchæ numerabantur, neque omnes tamen dignitate pares; nam Constantinopolitanus, etiam ad eam post omnes alios hic honos delatus est, tamen ob imperii majestatem altiores locum obtinuit. Proximus est Alexandrinus, cuius Ecclesiam Marcus Evangelista jussu Principis Apostolorum fundavit. Tertius Antiochenus, ubi Petrus sedem primò locavit. Extremum gradum habet Hierosolymitanus, quem Ecclesiam Jacobus, frater Domini, rexit. Præter hos omnes, Catholica Ecclesia Romanum Pont. Max. quem in Ephesina Synodo Cyrillus Alexandrinus Archiepiscopum, totius orbis terrarum Patrem, & Patriarcham appellat, semper venerat; cum enim in Petri, Apostolorum Principis, Cathedra sedeat, in qua usque ad vite finem sedisse constat, summum in eo dignitatis gradum, & jurisdictionis amplitudinem, non quidem illis Synodis, aut aliis humanis constitutionibus

Z
bus,

bus, sed divinitus datam agnoscit; quomodo enim omnium fidelium, & Episcoporum, quocumque illi manere, & Episcoporum, quocumque illi manere, & potestate praediti sint, Pater, ac moderator universalis Ecclesiae, ut Petri successor, Christusque Domini verus, & legitimus Vicarius praesidet. Ex his itaque Pastores docebunt, & quae sint Ecclesiarum ordinum, ac graduum praecipua munera, & functiones, & quae hujus Sacramenti minister sit; constat enim ad Episcopatum eam administrationem pertinere: quod etiam sanctorum litterarum auctoritate, certissima traditione, omnium Patrum testimonio, Conciliorum decretis, Sanctae Ecclesiae usu, & consuetudine facile erit comprobare. Quamvis autem nonnulli Abbatibus permixtum sit, ut in minoribus, & non sacros ordines interdum administrent: tamen hoc proprium Episcopi munus esse nemo dubitat; cui uni ex omnibus, praetera nemini, licet reliquis ordinibus, qui majores, & sacri dicuntur, initiare; nam Subdiaconos, Diaconos, & Sacerdotes, unus tantum Episcopus ordinat: Episcopi ex Apostolorum traditione, quae perpetuo in Ecclesia custodita est, a tribus Episcopis consecrantur.

Quinam
debeant
ad digni-
tatem
Sacer-
dotii
admitti

Sequitur nunc, ut explicetur, quinam ad hoc Sacramentum, in primis quae ad Sacerdotalem ordinem apti sunt, & quae in eis potissimum requirantur ex hoc enim difficile non erit statuere, quia in aliis ordinibus dandis, pro cujusque officio, & dignitate, observare oportet. Maximam autem in hoc Sacramento cautionem adhibendam esse, ita colligitur, quod caetera gratiam ad illorum sanctifica-

tionem, & usum tribuunt, a quibus percipiuntur: at verò qui sacris initiatur, ob eam rem coelestis gratiae participes sunt, ut eorum ministerio, Ecclesiae, atque adeo omnium hominum salutem consulatur: ex quo factum esse intelligimus, ut statim tantummodo diebus, quibus etiam solemnia jejunia ex vetustissimo Catholice Ecclesiae more indicantur, ordinationes fiant: ut scilicet fideles populus ejusmodi sacrarum rerum ministros piis, & sanctis precationibus à Deo impetret, qui ad tanti ministerii potestatem, recte, & cum Ecclesiae utilitate gerendam aptiores esse videantur. Primum itaque in eo, qui Sacerdos creandus est, vitae, & morum integritas commendetur magis oportet; non solum quia, si alicujus mortiferi peccati conscius se initiari curet, vel etiam peccatur, novo se, & maximo scelere obtingit; sed etiam, quia virtutis, & innocens lumen aliis praefere debet. Ea de re quid Apostolus Tito, & Timotheo precipiat, Pastoribus declarandum erit: & simul illud docendum, ea corporis vitia, quae in veteri lege ex Domini praescriptione aliquem ab altaris ministerio excluderent; in Evangelica lege ad animam vitia praecipue transferenda esse. Quare sanctam illam consuetudinem in Ecclesia servari animadvertimus, ut qui sacris initiandi sunt, prius penitentiae Sacramento conscientiam purgare diligenter student. Praeterea in Sacerdote non solum ea cogitata requirenda est, quae ad Sacramentorum usum, & tractationem pertinet, sed etiam sacrarum litterarum scientia ita instructum esse oportet, ut populo

Chri-

Christiane fidei mysteria, & divinae legis precepta tradere, ad virtutem, & pietatem incitare, à virtute revocare fideles possit. Sacerdotis enim duo sunt munera: quorum alterum est, ut sacramenta rite conficiat, & administret; alterum, ut populum, fidei suae commissum, illis rebus, & institutis, quae ad salutem necessaria sunt, erudiat. Malachias enim ita testatur: *Ad hunc Sacerdotem custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus: quis Angelus Domini exercituum est. Ut igitur in horum altero, si mediocri cognitione sit ornatus, prestare, quod debet, possit; alterum certe non vulgaris, sed exquisita potius doctrinam desiderat: quamvis aequè ab omnibus Sacerdotibus summa reconditarum rerum scientia non exigatur, sed quae ad suscepti officii, & ministerii functionem unicuique satis esse possit. Pueris autem, & furiosis, vel amentibus, quòd usu rationis carent, hoc Sacramentum dandum non est: quamvis, si illi quoque administretur, Sacramenti characterem in eorum animam imprimi, certo credendum sit. Qui verò etatis annus in singulis ordinibus sit expectandus, ex Sacri Tridentini Concilii decretis facile erit cognoscere. Excipiuntur etiam servi: neque enim divino cultui dedicari debet, qui non sui juris, sed in alterius potestate est: viri praeterea sanguinum, & homicidae, quia Ecclesiastica lege repelluntur, atque irregulares sunt: spiritus quoque, & si omnes, qui ex legitimis nuptiis non sunt procreati: decet enim, ut, qui sacris adiacentur, nihil in se habeant, quo ab illis*

Malac.
2.

Tit. 1.
1. Tim.
3.

Tril.
Syn.

meritis contemni, ac despicì posse videantur. Ad extremum etiam admitti non debent, qui aliquo insigui corporis vitio deformes, aut manci sunt; ea enim fidelitas, & debilitatio tum officionum habet, tum verò sacramentorum administrationem impedit, necesse est.

Sed jam his rebus expositis, superest, ut Pastores doceant, qui sint hujus Sacramenti effectus. Constat verò, quamvis Ordinis Sacramentum, ut antea dictum est, maxime ad Ecclesiae utilitatem, & pietatitudinem spectet, tamen in ejus quoque anima, qui sacris initiatur, sanctificationis gratiam efficere, quae idoneus, habilisque ad recte munus suum fungendum, sacramentaque administranda reddatur: quaevismodum etiam Baptismi gratia quilibet ad alia sacramenta percipienda aptus efficitur. Aliam quoque gratiam hoc Sacramentum tribui perspicuum est, praecipuum videlicet potestatem, quae ad Sanctissimum Eucharisticum Sacramentum referitur, in Sacerdote quidem plenam, & perfectam, ut qui Domini nostri corpus & sanguinem unius potest conficere, in aliis verò inferiorum ordinum ministris majorem, minoremque, quo quoque ministerio suo magis, minusve ad altaris sacramenta accedit. Atque hoc potestas, etiam character spiritus sancti dicitur; quòd qui sacris imbuti sunt, interiori quadam nota, anime impressa, ab aliis fidelibus distinguantur, ac divino cultui mancipentur: ad quam Apostolus videtur spectasse, cum ad Timotheum ait: *Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam, cum imposi-*

Deprae-
claris
Sacer-
menti
ordinis
effecti-
bus.

1. Tim.
4.

1. Tim. tione manuum presbyterii. Et alibi: Admonco te, ut resuscites gratiam Dei, que est in te, per impositionem manuum mearum. Hec de Ordinis Sacramento satis dicta sint; potiora enim tantum rerum capita Pastoribus tradere professumus; ut illis fidelis populi docendi, & in Christiana pietate erudiendi argumenta suppedient.

DE MATRIMONII

Sacramento.

Quoniam Pastoribus beata & perfecta Christiani populi vita & proposita esse debet, in quidem maxime optandum esset, quod Apostolus se cupere ad Corinthios scribebat his verbis: Volo enim omnes vos esse sicut me ipsum; nimirum, ut omnes continentie virtutem sectarentur; nihil enim beatius in hac vita fidelibus potest contingere, quam ut animas, nulla mundi cura distractas, sed atque, & relictas omni carnis libidine, in uno pietatis studio, & celestium rerum cogitatione conquiescant; sed quoniam, ut idem Apostolus testatur, unusquisque proprium donum habet ex Deo; alius quidem sic, alius vero sic; & Matrimonium magnus, & divinis bonis ornatum est, ita ut inter alia Catholice Ecclesie sacramenta vere, & proprie numeretur; ac Dominus nuptiarum celebritateque presentia sua honestarit: satis apparet, ejus doctrinam tradendam esse; cum presertim licet animadvertere, tum Sanctum Paulum, tum Apostolorum Principem, que non solum ad dignitatem, sed etiam ad officia Matrimonii pertinebant, pluribus locis accurate scripta reliquisse. Divino

1. Cor.

7.

1. Cor.

7.

Joan. 2.

Matrimonii descriptio, & naturam

S. Ambros.

Conc. Flor.

nihil horum tamen Matrimonii vim & rationem proprie habere, nisi obligationem illam, & nectum, qui conjunctionis vocabulo significatus est. Additur verb, Maritalis, quoniam alia pactioisum genera, quibus viri, & mulieres obligantur, ut sibi mutuum operam prestant, vel pretii, vel alterius rei causa, prorsus aliena sunt à Matrimonii ratione. Sequitur deinde, inter legitimas personas: quoniam qui à nuptiarum conjunctione legibus omnino exclusi sunt, si Matrimonium inire non possunt; neque, si inean, ratum est; exempli enim gratia: qui intra quartum gradum propinquitate conjuncti sunt, puerque ante decimum quartum annum, aut puella ante duodecimum, que etas legibus constituta est, ad Matrimonii justa federa incedenda apti esse non possunt. Quod verò extremo loco positum est, Individuam vite consuetudinem retinens; indissolubili vinculi naturam declarat, quo vir, & uxor colligantur. Ex his igitur patet, Matrimonii naturam, & rationem in vinculo illo consistere. Nam quod alix clarissimorum virorum definitiones hoc videntur consensui tribuere, ut, cum dicunt, conjugium esse consensum maris, & femine; hoc ita accipiendum est, consensum ipsum Matrimonii causam electricam esse: quod Patres in Concilio Florentino docuerunt. Etenim obligatio, & nexus oriri non potest, nisi ex consensu, & pactioe.

Sed illud maxime necessarium est, ut consensu verbis, que presens tempus significant, exprimat; neque enim Matrimonium est simplex donatio, sed mutua pactio;

atque ita fit, ut consensus alterius tantum, ad Matrimonium conjunctionem satis esse non possit, sed duorum inter se mutuum esse oportet; atque, ad declarandum mutuum animi consensum, verba opus esse, peripicuum est. Si enim ex interiori tantum consensus, sine aliqua externa significatione, Matrimonium constare posset, illud etiam sequi videretur, ut, cum duo, qui disjunctissimis & maxime diversis in locis essent, ad nuptias consentirent, antequam alter alteri voluntatem suam vel litteris, vel nunciis declarasset, veri, & stabili Matrimonii lege conjungerentur; quod tamen à ratione, & Sanctæ Ecclesie consuetudine, & decretis alienum est. Rectè autem dicitur oportere, ut consensus verbis exprimat, que presentis temporis significationem habeant; nam, que futurum tempus indicant, Matrimonium non conjungunt, sed spondent; deinde, que futura sunt, nondum esse perspicuum est: que verò non sunt, parum, vel nihil firmi, aut stabili habere existimandum est. Quare nondum connubii jus in eam mulierem quinquam habet, quam se in Matrimonium ducturum esse pollicetur; neque statim ab eo impletum est, quod se facturum promissit, tamen fidem prestare debet: quod si non faciat, violatæ fidei reus esse convinctus. At vero qui Matrimonii federe alteri jungitur, quamvis postea peniteat, tamen, quod factum est, mutare, irritumque, & infectum reddere non potest. Cum itaque conjugii obligatio nuda promissio non sit, sed ejusmodi alienatio, qua re ipsa vir mulieri, & vicissim mulier viro

viro corporis sui potentiam tradit; idcirco necesse est, verbis, quae praesens tempus designant, Matrimonium contrahi; quorum verborum vis, postquam etiam enunciata sunt, permanset, virumque & uxorem indissolubili vinculo constrictos tenet. Sed verborum loco, tum natus, & signis, quae iotinum consensum aperte indicent, satis ad Matrimonium esse possunt; tum ipsa etiam taciturnitas, cum puella propter verecundiam non responderet, sed pro ea parentes loquuntur. Ex his igitur Parochi fidelibus tradent, Matrimonium iuratum, & vim in vinculo, & obligatione sitam esse; ac prae conscientiam, eo, quo dictum est, modo expressum, ut verum Matrimonium existat, concubitus necessarius non requiritur; nam & primos parentes ante peccatum, quo tempore nulla inter eos carnis copula intercesserat, ut Patres testantur, vero Matrimonio iunctos fuisse plane constat; quare à Sanctis Patribus dictum est, Matrimonium non concubitus, sed consensus existere: quod etiam à Sancto Ambrosio in libro de Virginitate repetitum legitur.

Gen. 2.

S. Ambrosius.

Duplex matrimonii ratio, ut est officium naturae, & ut Sacramentum.

1. Cor. 15.

Jam vero hinc explicatis, illud docendum erit, Matrimonium duplicem rationem habere. Nam, vel ut naturalis conjunctio, (conjungit enim non ab hominibus inventum, sed à natura) vel ut Sacramentum, cujus vis naturalium rerum conditionem superat, considerandum est: cuius quoniam gratia naturam perficit, (aeque prius quod spirituale est, sed quod animale: deinde quod spirituale) ratio postulat, ut de Matrimonio, ut natura constat, & ad naturae

officium pertinet, prius agendum sit: tum vero, quae illi, ut Sacramentum est, conveniunt, explananda erunt. In primis itaque docenda sunt fideles, Matrimonium à Deo institutum esse: scriptum est enim in Genesi; Masculum, & feminam creavit eos. Benedictique illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, &c. Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Ac paulo post: Adhuc vero non inventus est adiutor similitudinis ejus. Invenit ergo Dominus Deus sporem in Adam: cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit eam pro ea. Et edificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: haec vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem reliquit homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suae: & erant duo in carne una. Quae, ipso Domino auctore apud Sanctam Mattheum, ostendunt Matrimonium divinitus institutum esse. Neque vero Deus Matrimonium tantummodo instituit; verum, ut Sancta Tridantina Synodus declarat, perceptum etiam, & indissolubile nodum ei addidit: siquidem Salvator ait: Quod Deus conjunxit, homo non separat. Quamvis enim Matrimonio, quatenus natura est officium, conveniat, ut dissolvi non possit; tamen id maxime fit, quatenus est Sacramentum: quae ex re etiam in omnibus, quae naturae lege, ejus propria sunt, summam perfectionem consequitur: tamen & proli educandae studio, & aliis Matrimonii

Gen. 1.

Gen. 2.

Trid. Syn.

Matth. 19.

Gen. 1.

Gen. 2.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

Matrimonium quibus causis incundum.

Trib. Syn.

Matth. 19.

Tob. 6.

monii bonis repugnat, ut ejus vinculum dissolubile sit. Quod vero à Domino dictum est: Crescite, & multiplicamini; id eo spectat, ut, cujus rei causa Matrimonium institutum erat, declaret, non ut singulis hominibus necessitatem imponat; utque enim, nullo jam humano genere, non solum illa lex uxorem ducere aliquem non cogit, sed potius virginitas summo opere commendatur, & unicuique in sacris litteris suadet, ut quae Matrimonii statu praestantior sit, majoremque in se perfectionem, & sanctitatem contineat. Dominus enim Salvator noster ita docuit: Qui potest capere, capiat, & Apostolus ait; de Virginitate praeceptum Domini non habeo: concilium autem deo, tanquam misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis.

Sed quibus de causis vir, & mulier conjungi debeant, explicandum est. Prima igitur est, haec ipsa diversi sexus naturae instinctu expectata societas, mutui auxilii spe conciliata; ut alter alterius opem adiutus, vitae incommoda facilius ferat, & senectutis imbecillitatem sustentare queat. Altera est procreandi appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut bonorum, & divitiarum heredes reliquantur, quam ut vere fidei, & religionis cultores educantur: quod quidem maxime Sanctis illis Patriarchis, cum uxores ducerent, propositum fuisse, ex sacris litteris satis apparet; quare Angelus, cum Tobiam admoneret, quo pacto mali demonis vim posset repellere; Ostendam, inquit, tibi, qui sunt, quos praevallere potest demonum. Hi namque qui conjugium

ita suscipiunt, ut Deum à se, & à sua mente excludant, & sine libidine ita vacent, sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus, & habet potestatem demonum super eos. Deinde subicit: Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus, ut in semine Abraham benedictionem in filiis consequaris. Atque una etiam haec causa fuit; cur Deus ab initio Matrimonium instituerit; quare sit, ut illorum sit scelus gravissimum, qui matrimonio juncti, medicamentis vel conceptum impediunt, vel partum abigunt; haec enim homicidarum impis conspiratio existimanda est. Tertia est, quae post primi parentis lapsum ad alias causas accessit, cum propter justitiam, in qua homo conditus erat, amissionem, appetitus recte rationi repugnare coepit; ut scilicet, qui sibi imbecillitatis suae concius est, nec carnis pugnam vult ferre; Matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur; de quo ita Apostolus scribit: Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, & inaequaque suum vicium habeat. Ac paulo post, cum doceretur, interdum rationis causa à Matrimonio debito abstinendum esse, subicit: Ex iterum revertimini in id ipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Haec igitur sunt causae, quarum aliquam sibi proponere quisque debet, qui pie, & religiose, ut sanctorum filios decet, nuptias velit contrahere. Quod si ad eas causas, aliae etiam accedant, quibus homines inducti Matrimonium iurant, atque in habendo uxoris delectu, hanc illi proponunt, ut hare-

1. Cor. 7.

heredis relinquendi desiderium, divitiæ, forma, generis splendor, morum similitudo; hujusmodi sanctitates dammandæ non sunt, cum Matrimonii sanctitati non repugnent; neque enim in sacris litteris Jacob Patriarcha reprehenditur quod Rachelæ, ejus pulchritudine illectus, Læ præteritis hæc de Matrimonio, ut naturalis conjunctio est; docenda erunt. Ut autem Sacramentum sit, & explicare oportebit, ejus naturam multo præstantiorem esse, & omnino ad altiorem finem referri. Quemadmodum enim Matrimonium, ut naturalis conjunctio, ad propagandum humanum genus ab initio institutum est; ita deinde, ut populus ad veri Dei, et Salvatoris nostri Christi cultum & religionem procrearetur, atque educaretur, Sacramenti dignitas illi tributa est. Cum enim Christus Dominus vellet æquissimè illius necessitatibus, quæ ab eum Ecclesia intercedit, utique erga nos immense charitatis certum aliquod signum dare, tanti mysterii dignitatem hæc potissimum maris, & tenax sancta conjunctio declaravit; quod quidem apertissime factum esse, intelligi ex eo potest, quod ex omnibus humanis necessitatibus nulla inter se homines magis, quam Matrimonii vinculum constringit, maximeque inter se vir, & uxor charitate, & benevolentia devincti sunt; atque idcirco fit, ut frequenter sacre littere nuptiarum similitudine divinum esse Christum, & Ecclesie copulationem nobis ante oculos proponant.

Jam verò Matrimonium Sacramentum esse, Ecclesia, Apostoli auctoritate confirmata, certum,

& exploratum semper habuit: ita enim ad Ephesios scribit: Viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sunt corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhaerebit uxori suæ; & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Nam quod inquit, Sacramentum hoc magnum est, nemini dubium esse debet, ad Matrimonium referendum esse: quod scilicet viri, & mulieris conjunctio, cujus Deus auctor est, sanctissimi illius vinculi, quo Christus Dominus cum Ecclesia conjungitur, Sacramentum, idest sacrum signum sit. Atque hæc esse eorum verborum propriam & veram sententiam, veteres Sancti Patres, qui eum locum interpretati sunt, ostendunt: idemque Sancta Tridentini Synodus explicavit. Constat ergo, virum Christo, uxorem Ecclesie ab Apostolo comparari; virum esse caput mulieris, ut est Christus Ecclesie: eaque ratione fieri, ut vir uxorem diligere, & vicissim uxor virum amare, & colere debeat. Christus enim dilexit Ecclesiam, & pro ea semetipsum tradidit. Rursum verò, ut idem Apostolus docet, Ecclesia subjecta est Christo. Sed gratiam quoque hoc Sacramentum significari, & tribui, in eo maxime ratio Sacramenti inest, ea Synodi verba declarant: Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem uni-

Matrimonium Sacramentum esse, & usum de septem legis Evangelicæ. Eph. 5.

Triâ.

Syn.

Eph. 5.

Triâ.

Syn.

unitatem confirmaret, conjuges sanctificaret, ipse Christus, venerabilium sacramentorum institutor, atque perfectior, sus nobis passione promeruit. Quare docenda est, hujus Sacramenti gratia effici, ut vir, & uxor, mutua charitatis vinculo conjuncti, alter in alterius benevolentia conquiescat, alienosque, & illicitos amores, & concubitus non querat, sed in omni- bus sit honorabile concubium, & totus immaculatus. Sed quantum Matrimonii Sacramentum iis Matrimonii præstat, quæ ante, vel post legem iniri solebant, ex eo licet cognoscere, quod etsi gentes Matrimonio divini aliquod mens arbitrabatur, atque eos eam rem vagos concubitus à naturæ lege alienos esse, itemque atrox, adulteria, & alia libidinibus genera vindicanda esse judicabant, tamen eorum concubia nullam præsertim Sacramenti vim habuerunt. Apud Judæos verò religio omniò nuptiarum leges servari consueverant: neque dubitandum, quin eorum Matrimonia majori sanctitate prædita essent. Cum enim promissionem accepissent, fore aliquando, ut omnes gentes in semine Abrahæ benedicerentur; magne apud eos pietatis officium merito esse videbatur, filios procreare, electi populi sobolem, ex qua Christus Dominus Salvator noster, quod ad humanam naturam attinet, ortum habiturus esset, propagare: sed illis quoque conjunctiones vera Sacramenti ratione caruerunt. Huc accedit, quod sive nature, post peccatum, sive Mosis legem spectemus, facilè animadvertimus Matrimonium à primi ortus sui decore, & honestate decidisse;

dum enim nature lex vigebat, multos ex antiquis Patribus fuisse comperimus, qui plures simul uxores ducerent. Deinde verò in lege Mosis permissum erat, dato repudiâ libello, si causa fuisset, divortium cum uxore facere quorum utrumque ab Evangelicæ lege sublatum, Matrimoniumque in præstimum statum restitutum est. Nam quod polygamia à Matrimonii natura aliena esset, & si aliqui ex prisca Patribus accusandi non sunt, quod non sine Dei indulgentia plures uxores ducerent; Christus Dominus ostendit illis verbis: Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Ac deinde subjungit: Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quibus verbis planum fecit, Matrimonium ita à Deo institutum esse, ut duorum tantum, non plurium conjunctione definitur. Quod etiam alibi apertissime docuit, ut enim: Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupsit, sacchatur. Nam si viro liceret plures uxores ducere, nulla omnino causa esse videretur, cur magis adulterii reus diceretur, cur magis adulterii reus diceretur, quod præter eam uxorem, quam domi haberet, aliam duceret, quàm quod, priore dimissa, cum alia conjungeretur. Atque ubi eam rem fieri intelligimus, ut, si infidelis quispiam, gentis suæ more, & consuetudine, plures uxores duxisset, cum ad veram religionem conversus fuisset, jubet eum Ecclesia cæteras omnes relinquere, ac priorum tantum jure, & legitime uxoris loco

Deuter. 24. Marib. 19.

Marib. 19.

Marc. 10.

Ad ha-

habere. Verum eodem Christi Domini testimonio facile comprobatur, nullo divortio vinculum Matrimonii dissolvi posse: si enim post libellam repudiij mulier à viro legè soluta esset, liceret ei sine ullo adulterij crimine alteri viro nubere. Atqui Dominus aperte denunciatur: Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, moechatur. Quare conjugij vinculum nulla re, nisi morte, dirumpi perspicuum est; quod quidem Apostolus etiam confirmat, cum inquit: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est à lege: cui vult, nubat: tantum in Domino. Ex rursum: His, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non decedere; quod si discesserit, manere inuptam, aut viro suo reconciliari. Eam vero optionem Apostolus mulieri, quæ justæ de causa virum reliquisset, detulit, ut aut inupta maneat, aut viro suo reconcilietur; neque enim Sancta Ecclesia viro, & uxori permittit, ut sine gravioribus causis alter ab altero discedat.

Uxorum cur pluralitas illicita: tum de triplici bono matrimonij

Ac ne forte alicui videatur dñrior Matrimonij lex, quòd nulla unquam ratione dissolvi possit; docendum est, quæ sint cum ea utilitates conjunctæ. Primum enim homines in conjugendis Matrimonij virtutum potius, & morum similitudinem, quam divitias, & pulchritudinem spectandam esse intelligunt: qua quidem re communi societati maxime consulti nemo dubitare potest. Præterea, si divortio Matrimonium dissolveretur; vix unquam dissidendi causæ hominibus, quæ eis ab anti-

quo pacis, & pudicitie hoste quætidie objicerentur, deessent. Nunc vero, cum fideles secum cogitant, quamvis etiam conjugij convicti, & consuetudine careant, se tamen Matrimonij vinculo constrictos tenere, omnneque alterius uxoris ducendæ spem sibi præcisam esse; ea re fit, ut ad iracundiam, & dissidia tardiores esse consueverint. Quòd si interdum etiam divortium faciant, & diutius conjugis desiderium ferre non possint; facile per amicos reconciliati ad eundem convictum redeunt. Sed hoc loco præmittenda non erit Pastoribus Sancti Augustini salutaris admonitio: is enim, ut ostenderet fidelibus, haud gravatè faciendum esse, ut cum uxoribus, quas adulterij causa dimississent, si eas delicti puniteret, in gratiam reducerentur; Cur, inquit, vir fidelis non recipiet uxorem, quam recipit Ecclesia? aut cur uxor viro adultero, sed penitenti, non ignoscat, cui etiam ignovit Christus? Nam quòd scriptura stultum vocat, qui tepet adulteram, de ea sentit, quæ cum deliquerit, paniteret, & à cepta turpitudine desistere recusat. Ex his itaque perspicuum est, fidelium conjugia perfectione, & nobilitate, tum gentiliam, tum judæorum Matrimonij longè præstare. Docendi præterea sunt fideles, tria esse Matrimonij bona, prolem, fidem, Sacramentum: quorum compensatione illa incommoda leniuntur, quæ Apostolis indicat his verbis: Tribulationem carnis habebunt hujusmodi; efficiturque, ut conjunctiones corporum, quæ extra Matrimonium meritis damnandæ essent, cum honestatè conjuncta sint. Primum igitur bonum est

S. August.

Prover. 18.

1. Cor. 7.

est proles, hoc est liberi, qui ex justa, & legitima suscipiuntur uxore: id enim tanti fecit Apostolus, ut diceret: Salvabitur mulier per filiorum generationem. Nec verò hoc de procreatione solum, sed de educatione etiam, & disciplina, qua filii ad pietatem erudiuntur, intelligendum est: sic statim subdit Apostolus: Si in fide permanserint. Monet enim scriptura: Filii tibi sunt? erudi illos, & curva filios à pueritia illorum. Idem etiam Apostolus docet; ejusque institutionis pulcherrima exempla Tobias, Job, & alii Sanctissimi Patres in sacris litteris præbent. Que verò sint parentum, & filiorum officia, in quarto præcepto latius explicabitur. Sequitur fides; quod est alterum Matrimonij bonum; non ille virtutis habitus, quo imbuimur, cum Baptismum percipimus; sed fidelitas quædam, quæ mutuo vir uxori, & uxor viro ita se obstringit, ut alter alteri sui corporis potestatem tradat; sanctumque illud conjugij fides nunquam se violaturum pollicetur; id facile colligitur ex illis verbis, quæ à primo parente enunciata sunt, cum Evam uxorem suam accepit, quæ deinde Christus Dominus in Evangelio comprobavit. Quomobrem relinquit homo patrem, & matrem, & adheret uxori suæ: & erunt duo in carne una; item ex eo

Gen. 2.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

Apostoli loco: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Quare optimo jure gravissimæ animadversiones à Domino in adulteros, quòd hanc maritalem fidem frangant, in veteri lege constitutæ erant. Postulat præterea Ma-

trimonii fides, ut vir, & uxor singulari quodam, sanctoque, & puro amore conjuncti sint; neque ut adulteri inter se ament, sed ut Christus dilexit Ecclesiam, hanc enim Apostolus regulam præscripsit, cum ait: Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam: quam certè immensa illa charitate, non sui commodi gratia, sed spônse tantum utilitatem sibi proponens, complexus est. Tertium bonum, Sacramentum appellatur, vinculum scilicet Matrimonij, quod nunquam dissolvi potest; nam, ut est apud Apostolum, Dominus præcepit uxorem à viro non decedere: quòd si discesserit, manere inuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. Si enim Matrimonium, ut Sacramentum est, Christi conjunctionem cum Ecclesia signat; necesse est, ut Christus se ab Ecclesia nunquam disjungat, ita uxorem à viro, quod ad Matrimonij vinculum attinet, separari non posse. Verum ut hæc sancta societas sine querela facillius conservetur, viri, & uxoris officia, quæ à Sancto Paulo, & à Principe Apostolorum Petro descripta sunt, tradenda erunt.

Ergo viri munus est, uxorem liberaliter, & honorificè tractare: qua in re meminit oportet, Evam ab Adam sociam appellatam esse, cum inquit: Mulier, quam dediisti mihi sociam. Cujus rei causa alicui Patres factum esse docuerunt, ut ea non ea pedibus, sed ex latere viri foremaretur: quemadmodum etiam ex capite condita non est, ut se viri dominam non esse intellexeret; sed viro potius subjectam. Decet præterea virum in alicujus

Eph. 5.

1. Cor. 7.

Mutus viri & uxoris officia.

honeste rei studio semper occupatum esse; tum ut ea suppeditet, que ad familiam sustentandam necessaria sunt; tum ne inerti otio languescat, à quo vitia ferè omnia fluxerunt; deinde verò familiam rectè constituere, omnium mores corrigere, singulos in officio confirmare. Rursus autem uxoris partes sunt, quas Apostolorum Præces enumerat, cum inquit: Mulieres subdite sint viris suis: ut & si qui non credunt verbo; per mulierum conversationem sive verbo lucrifiant, considerantes in timore castam conversationem vestram. Quorum non sit extrinsecus capillata, aut circumdata auribus, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui abconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim allegando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, orabant se, subiecte propriis viris, sicut Sara obediebat Abræhe, dominum eum vocans. Earum quoque præcipuum studium sit, filios in religionis cultu educare, domesticas res diligenter curare. Domi verò libenter se continent, nisi necessitas exte cogat: idque siue viri permissu facere nunquam audeant. Deinde, in quo maxime maritalis conjunctione sita est, meminerint semper, secundum Deum, magis quam vitam, neminem diligendum, eoque pluris faciendum esse neminem; cui etiam omnibus in rebus, quæ Christianæ pietati non adversantur, morem gerere, & obtemperare summa cum sollicitate animi oportet. Harum rerum explicationi consequens erit, ut Pastores ritus etiam doceant, qui in Matrimonio

contrahendo servari debent: de quibus, non est expectandum, ut hoc loco præcepta tradantur, cum à Sancta Tridentina Synodo, quæ hac in re maxime observanda sunt, copiose, & accurate constituta fuerint; neque illud decretum à Pastoribus ignorari possit: satis igitur est eos admonere, ut, quæ ad hanc partem attinent, è sacri Concilii doctrina cognoscere student, & quæ fidelibus diligenter exponant. In primis autem, ne adolescentes, & puellæ, cui ætati inest maxima imbecillitas consilii, falso nuptiarum nomine decepti, turpium amorum fœdera incaute incant, expressimè docebunt, ea neque vera, neque recta Matrimonia habenda esse; quæ presentè Parocho, vel alio Sacerdote de ipsis Parocho vel Ordinario licentia, certoque testium numero non contrahantur. Sed quæ Matrimonium etiam impediunt, explicanda erunt in quo argumento plerique graves, & doctissimi viri, qui de vitis, & virtutibus conscripserunt, adeò diligenter versati sunt, ut facile omnibus futurum sit, quæ illi scriptis suis tradiderunt, in hunc locum transferre; cum præsertim necesse habeant Pastores, eos ipsos libros nunquam ferè è manibus disponere: itaque cum illas præceptiones, tum quæ à Sancta Synodo sancta sunt de impedimento, quod vel à cogitatione spirituali, vel à iustitia publica honestatis, vel à fornicatione oritur, attentè legent, & tradenda fidelibus curabunt. Ex quibus perspicui potest, quo animo affectos esse oportet fideles, cum Matrimonium contrahunt; neque enim se humanam aliquam rem aggredi, sed divinam

puta-

Conc.
Triad.

Matrimonium clandestinum est contrahendum.

1. Cor.
7.Psalm.
11.

putare debent: in qua singularem mentis integritatem, & pietatem adhibendam esse, Patrum veteris legis exempla satis ostendunt; quorum Matrimonia tametsi Sacramenti dignitate prædita non erant, ea tamen anxime semper cum religione, & sanctimonia colenda esse existimantur.

Inter cætera autem maxime hortandi sunt filii familias, ut parentibus, & iis, in quorum fide, & potestate sunt, eum honorem tribuant, ut ipsis inscientibus, uedum invitis, & repugnantibus, Matrimonia non iueant; nam in veteri testamento licet animadvertere, filios à patribus semper in Matrimonium collocatos esse; quæ in re plurimum illorum voluntati deferendum esse, Apostolus etiam videtur iis verbis indicare: Qui Matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Extrema illa rescat pars, quæ ad Matrimonii usum pertinet; de quibus ita agendum est à Pastoribus, ut nullum ex eorum ore verbum excidat, quod fidelium auribus indignum esse videatur, aut piis mentes lædere, aut risum movere queat. Ut enim eloquia Domini, eloquia casta sunt: ita etiam maxime decet, Christiani populi doctorem ejusmodi orationis genere uti, quod singularem quandam gravitatem, & mentis integritatem præferat.

Quare duo illa maxime docendi sunt fideles, primum quidem voluntatis, sicut libidinis causa Matrimonio operam dandam exte: sed eo utendum intra illos fines, qui, ut supra demonstravimus, à Domino præscripti sunt. Meminisse enim convenit, quod Apostolus hortatur; Qui habent uxores, tamquam non habentes sint; cum verò à Sancto Hieronymo dictum esse: Sapiens viri iudicio debet amare conjugem, non affectu: reget impetus voluptatis, nec præcepti feretur ad coitum. Nihil est fœdus, quam uxorem amare quasi adulteram. Sed quoniam bona omnia sanctis præcationibus à Deo impetranda sunt; alterum est, quod fideles docere oportet, ut, Deum orandi, & obsecrandi causâ à Matrimonii officio interdum abstinere: in primisque id sibi observandum sciant, tribus saltem diebus, antequam Sacram Eucharistiam percipiant, sæpius verò cum solemnibus Quadragesimæ jejuniis celebrantur, quemadmodum Patres nostri rectè & sanctè præceperunt: ita enim fiet, ut ipsa matrimonii bona majori in dies divinæ gratiæ cumulo augeri sentiant; & pietatis studia sectantes, non modò hæc vitam tranquille, & placide tradant, sed æternæ etiam Dei benignitatis consequendæ, vera, & stabili spe, quæ non confundit, nitantur.

1. Cor.

S. Hieron.

Rom. 5.

DE DEI

PRÆCEPTIS
IN DECALOGO CONTENTIS.

D. August.

DECALOGUM, legendum omnium summam, & epitomen esse, S. Augustinus litteris commendavit. Nam cum multa locutus

sit Dominus, due tamen tantum tabule dantur Moysi lapidee, que dicuntur tabule testimonii futuri in arca: nimirum cætera omnia, que præcepit Deus, ex illis decem præceptis, que duabus tabulis conscripta sunt, pendere intelliguntur, si diligenter querantur, ut recte intelligantur: eo modo hæc ipsa rursus decem præcepta duobus illis ultantur, dilectionis scilicet Dei, & proximi, in quibus tota lex pendet, & Prophete. Itaque cum sit totius legis summa, Pastores oportet in ejus contemplatione die, nocteque versari: non ut vitam suam modo ad hanc normam component; sed etiam, ut populum sibi creditum in lege Domini erudiant. Nam labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus: quia Angelus Domini exercitum est: quod ad Pastores nove legis maxime pertinet, qui Deo propiores, à claritate in claritatem transformari debeant, tanquam à Domini spiritu: & cum eos laici nomine nuncu-

Matth. 22.

Malac. 2.

2. Cor. 3.

pavit Christus Dominus, proprie sunt illorum partes, ut sint lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditores insipientium, magistri infantium; & si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, ipsi, qui spirituales sunt, hujusmodi instruant. In confessionibus etiam judicis personam sustinent, ac pro genere, & modo peccatorum sententiam ferunt: quare nisi suam sibi insipientiam, aliis etiam esse fraudi velint, in eo sint, necesse est, quam vigilantissimi, & in divinorum præceptorum interpretatione exercitissimi, ut ad hanc divinam regulam, de quacumque & actione, & officii præmissione iudicium facere possint; & ut est apud Apostolum, sanam doctrinam tradant; id est, que nullum contineat errorem, & animorum morbis, que sunt peccata, medentur; ut sit populus Deo acceptus, sectator bonorum operum. Jam vero in hujuscemodi tractationibus ea Pastor sibi, & aliis proponat, quibus legi parendum esse persuadeat. Inter cætera autem, que animos hominum ad hujus legis jussa servanda possunt impellere, illud maximum vim habet, Deum esse hujus legis auctorem; quemvis enim per Angelos data esse dicatur, nemo tamen dubitare potest, ipsum Deum esse legis auctorem; cujus rei satis amplum testimonium

Gal. 4.

2. Tim. 4.

Tit. 2.

Gal. 3.

num præbent non solum ipsius legislatoris verba, que paulo post explicabuntur, sed infinita penè Scripturarum loca, que Pastoribus facile occurrunt. Nemo enim est, qui sibi à Deo legem in animo imitam esse sentiat, qua bonum à malo, honestum à turpi, justum ab injusto possit discernere; cujus vis, & ratio legis cum ab ea, que scripta est, diversa non sit; quis est, qui ut intime, sic scripte legis auctorem Deum negare audeat?

Hanc igitur divinam lucem, penè jam pravis moribus, & diuturna perversitate obscuratam, cum Deus Moysi legem dedit, eam potius illustriorem reddidisse, quam novam tulisse, docendum est; ne forte, cum populus audit legi Moysi derogatum esse, putet his legibus se non teneri. Certissimum enim est, non propterea his præceptis parendum esse, quod per Moysen data sunt, sed quod omnium animis ingenta, & per Christum Dominum explicata sunt, & confirmata. Juvabit tamen plurimum, & ad persuadendum magnum habebit momentum illa cogitatio, Deum esse, qui legem tulit: de cujus sapientia, & equitate dubitare non possumus, nec ejus infinitam vim, atque potentiam effugere. Quare cum per Prophetas Deus juberet servari legem, dicebat, se Dominum Deum esse; & in ipso Decalogi exordio: Ego sum Dominus Deus tuus; & alibi: Si Dominus ego sum, ubi est timor meus? Nos solum autem excitabit fidelium animos ad servanda Dei præcepta, sed ad gratiarum etiam actionem, quod suam Deum, que salutem nostram contineret, voluntatem explicavit. Quare non

uno loco Scriptura maximum hoc beneficium declarans, populum commonefacit, ut suam dignitatem, ac Domini beneficentiam cognoscat, veluti in Denteronomio; Hæc est, inquit, vestra sapientia, & intellectus coram populis, ut audientes universi præcepta hæc, dicant: Ego populus sapiens, & intelligens, gens magna; & rursus in psalmo: Non fecit taliter omni nationi: & judicium sua non manifestavit eis.

Verùm si Parochus rationem præterea late legis ex Scripturæ auctoritate demonstrarit, facilius intelligentes fideles, quam pie ac appliciter acceptam Dei legem colere oporteat: trifido enim antequam ferretur lex, Dei jussu dictum est omnibus, ut vestimenta lavarent, uxores non attingerent, quo sanctiores, ac paratiores essent ad accipiendam legem; ut ad diem tertium adessent: dieque, cum ad montem essent adducti, unde Dominum illis per Moysen legem erat laturus, uni Moysi dictum est, ut in montem ascenderet: quò Deus maxima cum majestate venit, & locum tonitruis, fulguribus, igne, densisque nebulis circumfusit, ac loqui cum Moise cepit, eique leges dedit; quod divina sapientia nullam aliam ob causam factum voluit, nisi non ut moneret, casto, humilique animo legem Domini accipiendam esse; quòd si præcepta negligenter, paratas nobis à divina justitia poenas imminere. Quia etiam, legis jussa difficulter non habere, ostendat Parochus, quod vel una hæc ratione ex S. Augustino docere poterit, cum dicit: Qui, queso, dicit impossibile esse homini, amare, amare, in quam, creatorem

Deuter. 4.

Psalm. 147.

Quant. majestate lex Decalogi data. Exod. 19.

D. August.

torem beneficium, patrem amantissimum, deinde etiam, & carnem suam in fratribus suis? at verò qui diligit, legem implet. Quare Joannes Apostolus, precepta Dei gravia non esse, aperte testatur: nihil enim justius, nihil cum majore dignitate, nihil majore cum fructu ab homine, teste B. Bernarctio, exigi potuisset. Quamobrem summam Dei benignitatem admiratus est Augustinus, sic ipsum Deum affatus: Quid est homo, quod amari te ab eo vis? & si non faciat, ingentes miseras penas? an non satis magna hæc est, si non diligam te? Quod si quis eam affert, excusationem, impediri se, quominus Deum amet, & infernitate nature; docendum est, Deum, qui amorem requisivit, amoris vim inserere cordibus per Spiritum Sanctum suum: hic autem spiritus bonus petentibus à patre caelesti datur: ut merito Sanctus Augustinus precatus sit; Da quod jubes, & jube quod vis. Quia igitur Dei auxilium presto nobis est, maxime post Christi Domini mortem, per quam princeps hujus mundi ejectus est foras: non est quod quisquam rei difficultate deterreatur: nihil enim est aucti difficile. Præterea, ad eandem rem persuadendam plurimum valet, si explicabitur, necessario legi obtemperandum esse; præsertim cum nostris temporibus non defuerit, qui, sive facili, sive difficili sit lex, ad salutem tamen nequam necessariam esse, impie, & magno ipsorum malo dicere non veriti sunt. Quorum nefariam, & impiamque sententiam Sacre Scripturæ testimonio Parochus confutabit, ejusdem maxime Apostoli, cujus illi auctori-

Rom. 13.
1. Joan. 5.
D. Bernarctio.
D. Augusti.
Luc. 11.
D. Augusti.

tate impietatem suam tueri eduntur. Quid igitur ait Apostolus? Non præputium, non circumcisionem quidquam esse, sed observationem mandatorum Dei. Quod verò eandem sententiam alibi repetit, & novam creaturam in Christo tantum dicit valere, intelligimus plane eam novam creaturam in Christo dicere, qui mandata Dei observat. Is enim, qui habet mandata Dei, ac servat, diligit Deum, Domino ipso teste apud Joannem; Si quis diligit me, sermonem meum servabit. Nam & si justificari potest homo, & si impio fieri pius, antequam singula legis precepta externalis actionibus impleat: tamen fieri non potest, ut, qui per iram ratione uti queat, ex impio fiat justus, qui animam habet paratam ad omnia precepta Dei servanda. Ad extremum verò, ne quid prætermittat Parochus, quo fidelis populus adducatur, ut legem servet; quam sicut ejus uberes, & suavesque fructus, demonstrabit: quod facile poterit ex illis, que Psalmo decimo octavo scripta sunt, probare: in eo enim legis Dei laudes celebrantur: quam hæc est vel maxima, que Dei gloriam, & majestatem multo amplius explicat, quam decore suo atque ordine faciant ipsa celestia corpora: que ut omnes quamvis barbaras nationes in sui admirationem rapiunt, ita efficiunt, ut rerum omnium opificis, & conditoris gloriam, sapientiam, ac potentiam agnoscant. Ac lex quidem Domini convertit animas ad Deum: agnoscentes enim vias ejus, & Dei sanctissimam voluntatem per legem, convertimus pedes nostros in vias Domini. At qui soli timent-

1. Cor. 7.
Gal. 6.
Joan. 14.
Psal. 118.
Deuter. 2.
Matth. 5.
Luc. 6.
Psal. 118.
Exod. 20.

timentes Deum, verò sapienter sunt: hoc illi deinceps tribuit, ut sapientiam præstet parvulis. Hinc veris gaudiis, & mysteriorum divinarum cognitione, ingentibus præterea voluptatibus, & gratiis, & in hac vita, & in futuro seculo illi cumulantur, qui Dei legem observant. Nec verò tam nostræ utilitatis gratia, quam Dei causa, nobis est servanda lex, qui suum hominum generi in lege voluntatem aperuit: quam cum ceteræ creaturæ sequantur, hominem ipsum eandem sequi multo est æquius. Ne id quidem silentio prætereundum est, vel in hoc maxime suam in nos Deum clementiam, & summe bonitatis divitias ostendisse, quod cum sine ullo premio nos potuisset, ut aze gloriæ serviremus, cogere; voluit tamen suam gloriam cum utilitate nostra conjungere; ut, quod homini utile, idem esset Deo gloriosum. Quominus igitur id maximum & præclarissimum est, docet Parochus, ut à Propheta ultimo loco dictum est, in custodiendis illis retributionem multam esse. Non enim tantum ille nobis benedictiones promissæ sunt, que ad terrena magis felicitatem spectare videbantur, ut benedicti simus in civitate, benedicti in agro; sed copiosæ merces in caelis, & mensura bona, conferta, coagitata, & superfluenta proposita est, quam piis & justis actionibus mereremur divinx misericordie adjumento.

Ego sum Dominus Deus tuus, qui dixi te de terra Ægypte, de domo servitutis: non habebis deos alios coram me: non facies tibi sculptiles, &c.

Quamvis hæc lex Judæis in monumento à Domino data fuerit; tamen, quoniam natura omnium mentibus multo ante impressa, & consignata erat, atque ob eam rem Deus universos homines illi preputi parere voluit: plurimum proderit, verba illa, quibus, Moyses ministro, atque interprete, Hebræis promulgata est, & populi Israelitici historiam, que mysteriorum est plena, diligenter explicare. Principio narrabit Parochus, ex omnibus nationibus, que sub celo erant, uiam Deum delegisse, quæ ortum habuit ab Abraham, quem peregrinum esse voluit in terra Chanaan: cujus possessionem cum ei pollicitus esset, tamen & ille, & posteræ ejus amplius quadringentos annos vagi fuerunt, antequam promissam terram incolerent: in qua quidem peregrinatione nunquam eorum curam dimisit; transibat quidem illi de gente in gentem, & de regio ad populum alterum: sed nullam unquam illi injuriam fieri passus est; immò vero in reges animadvertit. Primum autem in Ægyptum descendere, vnum promisit, cujus prudentia & illi, & Ægyptij fame liberarentur. In Ægypto verò ea illos benignitate complexus est, ut, repugante, & incumbente ad illos permiciose Pharaone, nirum in modum augeretur; & cum valde affligeretur, ac tamquam servi durissime tractaretur; ducem Mosem excitavit, qui eoa in manu potenter educeret. Hujus præcipue liberationis, initio legis meminit Dominus his verbis: Ego sum Dominus Deus tuus, qui dixi te de terra Ægypti, de domo servitutis. Ex his vero illud maxime

Psal. 104.

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

Parocho animadvertendum est, unam ex universis nationibus à Deo electam esse, quae populum vocaret suum, & cui se cognoscendum, & colendum præberet; non quòd cætera iustitia, aut numero vinceret, quemadmodum Hebræos monet Deus; sed quòd ipsi Deo placuit; potius ut gentem exiguam, & inopem augetet, & locupletaret, quò ejus potentia, & bonitas notior apud omnes esset, & illustrior. Cum igitur ea esset illorum hominum conditio, illis conglutinata est; & hos amavit; ita ut, cum esset Dominus cæli; & terræ, non confunderetur vocari Deus eorum; quò cæteras gentes ad emulacionem provocaret; ut, perispecta Israelitarum felicitate, omnes homines ad veri Dei cultum esse conferret; quemadmodum etiam Paulus testatur, se gentium felicitate proposita, & vera Dei cognitione, quae eas intruxerat, ad emulacionem caritatem suam provocare. Deinde fideles docet, Deum Hebræos patres diu peregrinari passum esse, posteros etiam durissima servitute premi, divexariq; permississe; ob eam rem, uti doceremus, amicos Dei fieri, non nisi mundi inimicos, ac peregrinos in terris; itaque in Dei familiaritate facilius recipi, si nihil omnino nobis, est commune cum mundo: tum verò, ut ad Dei cultum translati intelligeremus, quanto feliciores demum sint illi, qui Deo, quam quò mundo servant; cuius rei nos scriptura commoneat, ait enim: Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis mee, & servitutis regni terrarum. Postea; explicabit, post amplius quadringentis annis

Deum promissis præstitisse, ut ille populus fide, ac spe aleretur. Atanos enim suos Deus à se petens pendere vult, atque in sua bonitate omnem spem suam collocare; ut in primi præcepti explanatione dicitur. Postremo, locum, ac tempus notabit, quibus hæc legem populus Israel à Deo accepit; nempe, postquam eductus ex Ægypto in desertum venit; ut beneficium recentis memoria allectus, & loci asperitate, in quo versabatur, deterritus, ad accipiendam legem aptior redderetur: homines enim his maxime divini cultus, quorum beneficentiam experti sunt; atque ad Dei presidium confugiunt, cum se omni spe humana destitutos esse vident. Ex quo licet intelligere, fideles ad completentiam celestem doctrinam, non propensionem esse, quo se magis à mundi illicebis, & carnis voluptatibus abstraxerint; sicut per Prophetam scriptum est: Quam docebit scientiam, & quem intelligere scientiam, & quem ab lacte, & avaros ubi uberibus. Euitate itaque Parochius, & quantum potest, efficiat, ut fidelis populus hæc verba semper in animo habeat: Ego sum Dominus Deus tuus; ex quibus intelligit, legislatorem se creatorem habere, à quo & conditi sunt, & conservantur: iureque illud usurpent; Ipse est Dominus Deus tuus; & nos populus passus ejus, & nos manus ejus. Quorum verborum vehementer, & frequenter admonitio eam vim habebit, ut ad legem colendam fideles promptiores reddantur, & à peccatis abstinere. Quòd autem sequitur; Qui eduxit te de terra Ægypti, de domo servitutis; & si Judæis tantum

Psal. 94.

NON HABEBIS DEOS ALIENOS
CORAM ME.

Erod. 20.

videtur convenire. Ægyptiorum dominatu liberatis; tamen, si inferiorem salutis universæ rationem spectemus, multo magis ad Christianos homines pertinet; qui non ex Ægyptiaca servitute, sed à peccati regione, & potentate tyrannarum à Deo accepti, atque in regnum filii dilectionis sur translati sunt; cuius beneficii magnitudinem iusticia Hieremias prædixit illud; Ecco dies veniunt, dicit Dominus, & non dicitur ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti, sed, vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aquilonis, & de universis terris, ad quos eieci eos; & reducam eos in terram suam, quam dedi Patribus eorum. Ecce ego mittam pincatores multos, dicit Dominus, & spiciabuntur eos; & que sequuntur. Pater enim indulgentissimus per Filium suum filios, qui erant dispersi, congregavit in unum; ut iam non ut servi peccato, sed iusticia, serviamus illi in sanctitate, & iusticia coram ipso omnibus diebus nostris. Quare fideles omnibus tentationibus tantquam clypeum opponant illud Apostoli: Qui mortuus sumus peccato, quo modo adhuc vivemus in illo? jam non sumus nostri, est ejus, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit. Ipse est Dominus Deus noster, qui nos suo sanguine sibi acquisivit; quomodo peccare poterimus in Dominum Deum nostrum, ipsumque iterum cruci affigere? Ut igitur vere liberi, & a quidem libertate; qua nos Christus liberavit, sicut exhibueramus membra nostra servire iusticia, ita exhiberemus servire iusticia in sanctificationem.

Priorem in Decalogo locum obtinere, que ad Deum pertinent, posteriorem vero, que ad proximum, docebit Parochius; qui coram, que proximo prestatimus, eorum Deus est; non enim ex Dei præcepto proximum diligimus, cum propter Deum diligamus; ea vero sunt in priori tabula descripta. Secundo loco, in verbis his, que proposita sunt, duplex continger præceptum ostendit: quorum alterum iubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quò dicitur; Non habebis Deos alienos coram me; ac habet sententiam conjunctam; me verum Deum colles, alienis diis cultum non adhibebis. In priori autem continetur præceptum fidei, spei, & charitatis; nam cum Deum dicimus, immobilem, incommutabilem, perpetuo eundem manentem, fidelem, recte ista ulla iniquitate confitemur; ex quo ejus oraculis assentes, omnem ipsi fidem, & auctoritatem tribuimus, necesse est; qui verò omnipotentiam, clementiam, & ad bene faciendum facilitatem, ac propensionem illius considerat, poterit ne spes omnes suas non in illo collocare? et si bonitatis, ac dilectionis ipsius effusam in nos divitias contempletur, illius ne poterit non amare? Hinc est illud promissum; hinc illa conclusio, qua in precipiendo, mandandoque in scriptura utitur Deus, Ego Dominus. Altera autem præcepti pars illa est; Non habebis deos alienos coram me, qua loquendi formula legislator usus est.

Bb 2 non

3. Reg. 18.

UNIVERSITY

non quod satis explicata non eis et hoc sententia affirmatio precepti in hunc modum: Me enim Deum coles: si enim Deus est, unus est: sed propter cecitatem plurimorum, qui esse Deum verum se colere profitebantur, multitudinem tamen deorum venerabantur: cuiusmodi inter Hebrews ipsos permulti fuerunt: qui, ut Elias eis objiciebat, in duas partes claudicant: quod & Samaritanæ fecerunt, qui Deum Israelis, & deos gentium colebant. His explicatis, addendum erit, hoc esse preceptum omnium primitivum & maximum, non ordine tantum ipso, sed ratione, dignitate, presentia. Debet enim obtinere Deus apud nos infinis paribus majorem, quam donum, quam regis, charitatem, & auctoritatem. Ipse nos creavit, idem gubernat: ut eo in utero matris nutritus, atque infans in hanc lucem educatus: ipse nobis ad vitam, victumque res suppeditat necessarias. Peccant autem in hoc preceptum, qui fidem, spem, & charitatem non habent; quorum peccatum latissime patet. Sunt enim in hoc numero, qui in hæresim labuntur; qui non credunt ea, que sancta mater Ecclesia credenda proponit; qui somnia, auguria, extrinseque vanitates rebus fidem habent; qui de sua salute spem abiciunt, nec divinæ bonitati confident; qui divitis tantum, qui corporis valetudine, ac viribus nituntur; que facti ab his explicata sunt, qui de vitis & peccatis de cul-
tu, & veneratio-
neratio-
ne San-
ctorum, conscripserunt.

De cul-
tu, & ve-
neratio-
ne San-
ctorum.

Verum illud etiam in hujus precepti explicatione accurate docendum est, venerationem, & invocationem Sanctorum Angelorum, ac

beatorum animarum; que celesti gloria participant, aut etiam corporum ipsorum, sanctorumque circumferuntur: quem semper Catholicos Ecclesie adhibuit: sicut legi non repugnare. Quis enim adeo demens est, qui, edicente rege, ne se pro rege quisque gerat, aut regio culta, tanquam honore affici patiatur, conditio imperitor nolle regem; quis ut magistratibus honos deferatur? Est enim Angelos Christiani adorare dicuntur exemplo sanctorum veteris testamenti, non tam illis venerationem adhibent, quam Deo tribunt: quod si legitimus interdum Angelos recitasse, ne se homines venerarentur; eo factis intelligendum est, quod sibi sui honorem haberi volabant, qui soli Deo deberentur. Spiritus enim Sanctus, qui ait: Soli Deo honor, & gloria, idem præcipit, ut honores parentes, & seniores acciperimus. Sancti præterea viri, qui Deum unum colebant, reges tamen, ut est in divinis litteris, adorabant, id est supplicium venerantur. Quid si reges; per quos Deus mundum gubernat, tanto honore afficiuntur: Angelicis Spiritibus, quos Deus ministros suos esse voluit; & quorum opera non modo ad Ecclesie suæ, sed etiam ad reliquarum rerum gubernationem utilis, quorumque ope maximis totius anime, tam corporis periculis quotidie liberamur, etiam si se nobis in conspectum non dent, tanto majorem honorem non habebimus; quanto beate ille mentis dignitate regibus ipsis antecellat? Adde charitatem, qua nos diligunt, qua ducti pro his provinciis, quibus presunt; ut ex scriptura facile

Apoc. 19. Et
1. Tim.
Ezod. 20.
Levit. 19.
Deuter. 5.

Dan. 10

UNIVERSITY

AL DE

Matth. 18.

Gen. 32.

Gen. 48.

facile intelligitur, preces fundunt, quod etiam pretere, is, quorum sunt ipsi custodes, ne dubitandum quidem est: nostras enim preces Deo offerant, & lacrymas. Quamobrem in Evangelio docuit Dominus, puillos scandalizandos non esse; quod Angeli eorum in celis, semper vident faciem Patris, qui in celis est. Inocendi itaque sunt; quod, & perpetuo Deum intuentur, & precumque salignis nostris, sibi delatum, libentissime suscipiunt. Extant divinæ Scripturæ testimonia hujus invocationis. Jacob enim ab Angelo, qui cum luctatus fuerat, petit, ut sibi benedictur, immo etiam cogit: ac enim non dimissurum illum profiteretur, nisi benedictione accepta: neque enim solum sibi ab eo tribuit, quem intuebatur, sed ab eo etiam, quem minime videbat, tum cum dixit: Angelus, qui eruit me de cuniculis malis, benedicti generis tui. Ex quibus etiam colligi poterit, tantum abesse, ut Sanctis, qui in Domino dormierunt, honore afficiantur, atque invocandi; & sacris eorum reliquiis, circibusque venerandis; Dei gloria minuat; ut eo maxime augeatur, quod magis hominum spem excitat, confirmat, & ad sanctorum imitationem cohortatur; quod officium Nicæno altero, & Gangrensi, ac Tridentino Concilio, & Sanctorum Patrum auctoritate comprobatur. Quo autem sit ad refundendos eos instructor Parochis, qui huic veritati adversantur. Sanctos Hieronymum contra Vigilantiam, & Damasacenum potissimum legat: ad quorum rationem, quod caput est, accedit consuetudo ab Apostolis accepta, & in Ecclesia Dei per-

petuo retenta, & conservata; cuius rei facti, firmi, aut claris requirit argumentum divinæ Scripturæ testimonio, que Sanctorum laudes celebrat admirabiliter extant enim quorundam Sanctorum divini precationis, quorum laudes cum sacris litteris celebrantur; quid est, quod illis singularem honorem non habeat homines? Etiam ob eam causam magis est coliendus, & invocandi quis, quod pro salute hominum preces assidue faciunt, multaque conferunt merito, & gratia in nos Deus corum beneficia. Si enim gaudium est in celo super uno peccatore penitentem agente; non ne etiam gaudent cives, penitentes adjuvabunt? non ne rogati peccatorum veniam, & impetrabunt, & concessabunt nobis Dei gratiam? Quod si dicatur, ut a nonnullis dicitur, supererogatum esse Sanctorum patrocinium, quod Deus sine interpetre precibus nostris occurrat: has impiorum voces illud Sancti Augustini facile conviciet, multa Deum non concedere, nisi mediatorum ac deprecatorum opera, & officium accesserit. Quod illustravit Abimelech, & Job quicquid confirmat exemplis, quorum peccata non nisi Abraham, & Job precibus condonavit. Si vero etiam, affugit, ut Sanctos interponat, & patronos adhibeamus; quid ad illud, respondebunt Gentilium exemplum, qui vel in singulari illo fidei precationis, quod si Dominus Deus imperavit, ventos, tamen Indorum ad Salvatoreem misit, ut laboranti per se saltem impetrent? Quare si fandum est, unum nobis mediatorem propositum

Luc. 15.

S. August.

Gen. 20.

Job 42.

Matth. 8.

Luc. 7.

Hebr. 9.

tum Christum Dominum; qui scilicet unat nos per sanguinem Patri celesti reconciliavit, & qui, aeterna redemptione inventa, semel in Sancta Iugressus, pro nobis interpellare non cessat: ex eo tam nullo modo sequi potest, quod minus ad Sanctorum gratiam configere liceat. Nam si propterea subditi Sanctorum ut non liceat, quod unam patronum habemus Jesum: Curaturus; nunquam id commississet Apostollis, ut se Deo tanto studio fratrum viventium precibus adjuvari vellet; neque enim minus vivorum preces; quam eorum, qui in coelis sunt, Sanctorum deprecatio, Christi mediatoris gloriam, & dignitatem imminuerent. Sed cui si lem non faciant & honoris, qui Sanctis debetur, & patrocini, quod hostri suscipimus, mirabiles effecte res ad eorum sepulera, & oculis, & massibus, membrisque omnibus captis, in pristinum statum restituit; mortuis ad vitam revocatis, ex corporibus hominum effectis demouit; & que non audire, ut multi, non legisse, in plurimi gravissimi viri, sed vidisse, testes locuple- tissimi Sancti Ambrosius, & Augustinus litteris prodiderunt. Quid multa? si vestes, si stria, si umbra Sanctorum, prius quam e vita migrarent, depulsi morbo, viresque restituit, qui tandem negare audeat, Deum per sacros cineres, ossa, ceterasque Sanctorum reliquias eadem mirabiliter efficere? Declaravit id cadaver illud, quod forte illatum in sepulchrum Elisei, ejus tacto corpore, subito revixit. Quod vero sequitur: Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem; que est in caelo,

UNIVERSITATIS

4. Reg. 13. Exod. 20.

& que in terra deorum; nec eorum, que sunt in aquis sub terra; Non adorabis ea; neque colent quidam hoc alterum preceptum existimantes, duo postrema ipsa unius precepti vi contineri voluerunt; at Sanctus Augustinus illa extrema dividens, haec ipsa verba ad primum preceptum pertinere voluit; quam sententiam, quia in Ecclesia celebris est, libenter sequimur. Est in promptu ratio est illa verissima, consentaneum fuisse, primum, & penam cujusque cum primo precepto conjungi. Nec vero quis existimet, omnino puniendi, fingendi, aut sculptandi artem hoc precepto prohiberi; nam in scripturis, jussu Dei, simulacra, & imagines effectas legitimus, Chetubim, serpentis anxi; superest igitur, ut imagines ob eam rem veritas interpretentur; ne quid simulacris, quasi diis, colendis, de vero Dei culta detraheretur. Duplex autem potissimum ratio- ne, quod ad hoc preceptum attinet, Dei majestatem vehementer laedi percipiuntur est; altera, si idola, & imagines, tanquam Deum, colantur: aut credatur inesse illi- que in his divinitas, vel virtus, propter quam sint colenda, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat & gentibus, que in idolis spem suam collocabant; quod passim sacre littere reprehendunt; altera, si quis conetur divinitatis formam aliquo artificio fingere, quasi corporis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit. Quis enim Deum, ut inquit Damascenus, qui sub aspectum non cadit; qui corporis expertus est, qui

4. Reg. 13. Exod. 20.

3. Reg. 21. Psal. 105. Isai. 40. Act. 27.

Deuter. 4.

qui nullis terminis circumscribi, nec ulla figura describi queat, possit exprimere? que res in altera Rom. 1. Nicena Synodo uberius expli- catur. Praclare igitur Apostolus, eos mutase Dei incorruptibilis gloriam in similitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, quadru- pedum, ac serpentum, dixit: haec enim omnia tanquam Deum vene- rabantur, cum illi harum rerum imagines ponerent; quocirca Isra- elitas, qui ante vituli simulacrum clamabant, Hi sunt Dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Egypti. idololatrae sunt appellati, quia mu- taverunt gloriam suam in similitu- dinem vituli comedentis fenum. Psal. 105. Cum igitur Dominus deus alienos coli prohibuisset, ut penitus idolo- latrism tolleret, imaginem divini- tatis ex reo duci, aut alia quavis materia fieri prohibuit quod Isaias declarans inquit: Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei? Atque in hoc precepto haec sententiam contineri, praeter Sanctorum Patrum scripta, qui eam, quemadmodum in septima Synodo expositum est, sic inter- pretantur, illa etiam Deuterono- mii verba satis declarant, ubi Mo- ses, populum avertere ab idolo- latrism cum vellet, aiebat: Non vi- distis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis. Quod sapientissimus legislator ideo dixit, ne quo errore ducti, divinitatis imaginem fingerent, Deoque de- ditum honorem rei create tribue- rent. Nemo tamen propterea con- tra religionem, Deique legem, quidquam committi putet, cum Sanctissime Trinitatis aliqua per- sona quibusdam signis exprimitur,

que tan in veteri, quam in novo testamento apparuerunt; nemo enim tam rudis est, ut illa im- agine divinitatem credat exprimi; sed illis declarari doceat Pastor proprietates aliquas, aut actiones, quae Deo tribuantur; veluti cum ex Daniele pingitur antiquus die- rum in throno sedere, ante quem libri aperti sunt; Dei aeternitas, & infinita sapientia significatur, quae omnes hominum & cogitatione- rum, & actiones, ut de his judicium ferat, intuetur. Angelis etiam tum humanae speciei, tum alie affingun- tur; ut intelligant fideles, quam propensi sint in humanum genus, & tanquam parati ad ministeria Domini exequenda: omnes enim administratorii spiritus sunt propter eos, qui haereditatem capunt salutis. Columba vero species, & lingua tanquam ignis in Evan- gelio, & Actis Apostolorum, quas Spiritus Sancti progeletatus signi- fificant, multo notius est, quam ut oportet pluribus verbis expli- caci. At vero cum Christus Domi- nus, ejusque Sanctissima, & puris- sima mater, ceterique omnes Sancti, humanae precliti natura, humanam speciem gesserint, eorum imagines pingi, atque honorari, non modo hoc precepto interdictum non fuit, sed etiam Sanctum, & grati animi certissimum argumentum semper habitum est: quod & Apostolus- eorum temporum monumenta, & oecumenica Synodi, & tot sanctis- simorum, doctissimorumque Patrum inter se consentientium scripta confirmant. Non solum autem li- cere in Ecclesia imagines habere, & illis honorem, & cultum adhi- bere, ostendit Parochus, cum ho- nos, qui eis exhibetur, referatur ad

Dan. 7.

Hebr. 1.

Matt. 3.

Marc. 1.

Luc. 3.

Joan. 1.

Act. 20.

ad

ad prototypa, verum etiam maximo fidelium bono ad hanc usque diem factum declarabit; ut ex Damasceni libro, quem de imaginibus edidit, & septima Synodo; quae est secunda Nicensis; intelligitur. Verum quia Sanctissimum quodque institutum hostis humani generis suis fraudibus; & fallacis depravare contendit; si quid forte populo hac in re peccatum fuerit, Parochus, Tridentinae Concilii decreta scitans, quoad epus fieri poterit, studebit corrigere; ac decreta quidem ipsam, cum res tulerit, populo interpretabitur; tam rudes, & qui imaginum ipsarum institutum ignorant, docebit, imagines factas ad cuiusque testamenti cognoscendam historiam, atque ejus memoriam identidem renovandam; & quae rerum divinarum memoria excitat, ad colendum, atque amandum ipsum Deum vehementius infammemur: Sanctorum quoque imagines in templis postas demonstrabit, ut & colantur, & exemplo imolent, ad eorum vitam, & mores nos ipsos conformemus.

EGO SUM DOMINUS DEUS TUUS, FORTIS, ZELOTES, VISITANS INIQUITATEM PATRUM IN FILIOS IN FERITIAM, ET QUANTAM GENERATIONEM EORUM, QUI ODERUNT ME: ET FACIENS MISERICORDIAM IN MILIA IIS, QUI DILIGUNT ME, ET CUSTODIUNT PRACEPTA MEA.

Duo sunt in extrema parte hujus precepti diligenter explicanda. Primum est, quod est quod summus zelus prevaricationis primi precepti, atque hominum ad id committendum propensionem, apte

hoc loco piena proponitur, communitatis tamen est omnium appendix preceptorum, omnis enim lex ad precepta servanda homines pona, & premio inducit: hoc illic tam frequentes in sacris litteris, & crebre Dei promissiones. Ut enim innumerabilia po. e. testamenti veteris testimonia pretermissimus, in Evangelio scriptum est; Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Et alibi: Qui facit voluntatem patris mei, qui in caelis est; ipse intrabit in regnum caelorum, tam illud: Omnis arbor, quae non facit fructum bonam, excidetur, & in ignem mittetur, & Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, atque illi: Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Alterum est, quod longe alia ratione perfecti, alia carnales homines hanc appendicem docendi sunt. Perfectis enim, qui spiritu Dei aguntur, etique prompto & alacri animo parent, instar est ejusdem letissimi nuntii; & magnum argumentum prope in eos divina voluntas agnoscant enim sui amantissimi Dei curam, qui nunc praemis, nunc poens ad sui cultum, & venerationem homines prope compellat: agnoscant ejus immensam in se benevolentiam, qui sibi imperare, suaeque opera ad divini nominis gloriam uti velit; neque solum agnoscant, sed magna spe sunt illum, cum, quod vult, jubeat, etiam daturum vires, quibus legi ipsius parere possint. At carnalibus, qui nondum spiritu servitutis liberati sunt, magisque metu peccatorum, quam amore virtutis abstinent a peccatis, ejus appendicis

Math.
1. & 7.

Eccl.
3. & 5.
Eccl.
6.

Rom. 8.

Psal.
138.

Psal.
26.

dicis sensus gravis, & acerbus est; quomobrem sunt piis exhortationibus sublevandi, & quod lex spectat, quasi manu deducendi. Parochus autem, quoties alicujus explicandi precepti occasio incidit, eadem haec sibi habeat proposita. Carnalibus perinde tamen, ac spiritualibus, duo in primis quasi aculei sunt admoveandi, qui ad legem observandam hac ipsa in appendice positi, homines maxime incitent. Nam quod Deus fortis dicitur, idem diligentius est explicandum, quod caro sapit, quae terribus divinae comminationis minus commovetur, varias sibi ipsa rationes fingit, quibus iram Dei effugere, ac propositam poenam vitare possit; cui autem certo persuasum est, Deum fortem esse, illud magni Davidis usurpat: Quo ibo a spiritu tuo? & quid a facie tua fugiam? Eadem quoque, divinis interdum diversa promissis, tantas hostium vires esse credit, ut ad sustinendum minimè parem sese esse existimet. At firma, & stabilis fides nihil titubans, cum divina vi ac virtute nitatur, homines contra recreat, atque confirmat, ait enim: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timeo? Alter vero aculeus, zelus ipse divinus est; nonnumquam enim homines putant Deum humana non curare, ne illud quidem, legem ipsius servemus, an negligamus: ex quo sequitur magna vite confusio: cum autem Deum zelotem credimus, ejus rei meditatio facit nos in officio continet. Zelus vero, qui Deo tribuitur, nullam animi dignificat perturbationem, sed dignum illum amorem, & charitatem, qua Deus nullam a se animam pa-

titur impune fornicari: quotquot autem ab eo fornicantur, perdit. Est itaque zelus Dei tranquillissima ejus, sincerissimaque justitia, qua anima, falsis opinionibus, pravis cupiditatibus corrupta, repudiatur, & a Dei conjugio tamquam adultera removetur. At verò zelum hunc Dei suavissimum, ac dulcissimum experimus, cum summa ejus, atque incredibilis in nos voluntas ipso demonstratur; nec enim aut amor ardeat inter homines, aut major, actiorque conjunctio, quam eorum, qui conjugio copulati sunt, reperitur. Igitur, quia nos valde diligit, ostendit Deus, cum crebrè se, vel sponso, vel marito comparans, zelotem vocat. Quomobrem doceat Parochus, hoc loco sic divini cultus, atque honoris cupidos homines esse debere, ut zelantes potius, quam amantes, jure dici possint, illius exemplo, qui de se ipse, Zelo, inquit, zelatus sum pro Domino Deo exercituum: immo vero Christus ipsum imitentur, cujus illud est: Zelus domus tuae comedit me. Est autem comminationis explicanda sententia, non inultos peccatores pasurum Deum, sed eos vel tamquam parentem castigaturum; vel tamquam iudicem acriter, ac severè in eos animadversurum. Quod alio in loco significavit Moses: Et scies, inquit, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis, & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his, qui custodiunt precepta ejus in mille generationibus: & reddens odientibus se statim; & Josue: Non poterit, inquit, servire Domino: Deus enim Sanctus, & fortis mulator est,

Psal.
73.

3. Reg.
19.

Psal.
68.

Jos. 2.

Deuter.
7.

Jos. 24.

nec ignoscet accleribus vestris, atque peccatis. Si dimiseris Dominum, & servieris diis alienis, convertet se, & affliget vos, atque subvertet. Docendum autem populus est, comminationis potantiam ad tertiam, quartamque impietatem, & facinorosorum generationem pertinere; non quod posteriores majorum acclerum poenae semper luant; sed licet illi, liberi que eorum impune tulerint, non omnis tamen eorum posteritas iram Dei, poenamque vitabit; quod Josie regi accidit: huic enim, propter singularem pietatem, cum pepercisset Deus, dedissetque, ut in pace in sepulcrum majorum suorum inferretur, ne videret consequentium temporum mala, quae, propter Manassis avi impietatem, Judei, & Hierusalem erant eventura; eo mortuo, posteros ejus est ultio Dei consecuta, sic, ut ne filius quidem Josie pepercisset. Quia autem ratione haec legis verba sententiae illi, quae est apud Prophetam, non adversentur; Anima, quae peccaverit, ipsa morietur; Sancti Gregorii auctoritas, cum reliquis omnibus antiquis Patribus consentiens, aperte ostendit, ait enim:

Ezech.
18.

S. Greg.
9or.

Quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto constringitur: quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius gravatur; unde fit, ut iniquus filius iniqui patris non solim sua, quae addidit, sed etiam patris peccata persolvat: cum vitis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, etiam suam adhuc malitiam adungere non formidat: & justum est, ut qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita

praesenti, etiam culpas parentis iniqui persolvere. Commemorabit deinde Parochus, quantum Dei iustitiam superet ejusdem bonitas, ac misericordia: irascitur tertie, quartaeque generationi Deus, misericordiam verbò in millia imperat. In eo autem, quod dictum est: Eorum, qui oderunt me; peccati magnitudo ostenditur. Quid enim flagitiosius, ac detestabilius, quam summam ipsam bonitatem, summam veritatem odisse? Hoc verò ad omnes peccatores idcirco pertinet, quòd quemadmodum qui habet mandata Dei, & servat ea, Deum diligit; ita qui legem Domini contempnit, & mandata ejus non servat, Deum odisse merito dicendus est. Quod verò extremum est, Et eis, qui diligunt me, servandae legis modum, ac rationem docet: necesse est enim, eos, qui legem Dei servant, eadem charitate, atque amore, quo in Deum sunt, ad ejus obedientiam adducit: quae deinceps in singulis preceptis commemorabuntur.

NON ASSUMES NOMEN DOMINI DEI TUI IN VANUM.

Quamquam primo divine legis precepto, quo Deum pie, sanctèque colere jubemur, hoc, quòd secundo loco sequitur, necessario continetur; (nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat, se ut summo verborum honore prosequamur, prohibetque contrariis, quòd & illis Domini apud Malachiam verba aperte indicant: Filius honorat patrem, & servus Dominum suum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus?) Deus tamen pro rei magnitudine, hanc de suo ipsius divi-

Exod.
20.

Joan.
14.

Malach.

divino, & sanctitatis plenissimo nomine honorando, legem separatim ferre, idque nobis disertis, & perspicuis verbis prescribere voluit; quòd sanè Parochio ipsi argumento in primis esse debet, nequaquam satis fore, si hac de re generatim loquatur; sed ejusmodi locum hunc esse, in quo ipse diutius commorari, & quaecumque ad hanc tractationem pertinent, distinctè, dilucidè, accuratèque apud fideles explicare necesse sit. Neque verò nimis haec diligentia censenda est; cum non desint, qui adeo errorum tenebris obcecati sint; ut, quem Angeli glorificant, ei maledicere non vereantur; neque enim lege semel lata deterrentur, quò minus Dei majestatem quotidie immutare, immò singulis penè horis, ac momentis impudentissimè audeant. Quis enim non videat, omnia jurjurando affirmari? omnia imprecationibus, & execrationibus referta esse? usque adeò, ut nemo fere vel vendat aliquid, vel emat, vel negotium aliquod gerat, qui non jurjurandi religionem interponat, Deique sanctissimum nomen millies, vel in re levissima, & iavani, temerè non usurpet? Quo major Parochi cura & diligentia adhibenda est, ut sapè fideles admoneat, quam grave hoc scelus sit, & detestabile. Jam verò, in hujus precepti explicatione id primum constat, cum eo, quòd lex ferri prohibet, eorum etiam rerum praecptionem conjunctam esse, quas praestare homines debent: utrumque autem separatim docendum est. Primum quidem, ut ea, quae tradenda sunt, facillius exponantur, quòd jubet lex; mox etiam quid vetit; nam

quae imperat, illa sunt, nomen Dei esse honorandum, ac per illud sanctè jurandum: haec rursus, quae prohibet: Nemo divinum nomen contemnat; nemo illud in vanum assumat, neve per ipsam aut fallac, aut frustram, aut temerè juret. In ea itaque parte, quae jubemur divino nomini honorem tribuere, Parochus fidelibus praecipiat, Dei nomen ipsius inquam litteras, & syllabas, aut omnino per se nudum verbum tantommodo attendendum non esse; sed in eam cogitationem veniendum, quid valeat illa vox, quae omnipotentem, ac sempiternam majestatem unius & trii nominis significat. Ex his autem facillè colligitur, inanem esse nonnullorum Judeorum superstitionem, qui, quòd scriberent Dei nomen, pronuntiare non audeant; quasi in quatuor illis litteris, non in re, divinus vis esset. Sed quamvis singulari numero prolatum sit; Non assumes nomen Dei; id non de uno aliquo nomine, sed de omnibus, quae Deo tribui solent, intelligendum est, multa enim Deo imposita sunt nomina, ut Domini, Omnipotentis, Domini exercituum, Regis regum, Fortis, & alia id genus, quae in scripturis leguntur; quae parent, eandemque venerationem habent omnia. Deinde docendum est, quo modo divino nomini debitus honor adhibeatur; neque enim Christiano populo, cuius ore Dei laudes assidue celebranda sunt, rem utilissimam, & penecessariam ad salutem, ignorare fas est.

Quamvis autem multiplex sit ratio laudandi divini nominis, tamen in his, de quibus deinceps hic dietur, vis, & pondus omnium

nec ignoscet accleribus vestris, atque peccatis. Si dimiseris Dominum, & servieris diis alienis, convertet se, & affliget vos, atque subvertet. Docendum autem populus est, comminationis potam ad tertiam, quartamque impiorum, & facinorosorum generationem pertinere; non quod posteriores majorum acclerum poenas semper luant; sed licet illi, liberi que eorum impune tulerint, non omnis tamen eorum posteritas iram Dei, poenamque vitabit; quod Josie regi accidit: huic enim, propter singularem pietatem, cum pepercisset Deus, dedissetque, ut in pace in sepulcrum majorum suorum inferretur, ne videret consequntium temporum mala, que, propter Manassis avi impietatem, Jude, & Hierusalem erant eventura; eo mortuo, posteros ejus est ultio Dei consecuta, sic, ut ne filius quidem Josie pepercisset. Quia autem ratione hæc legis verba sententia illi, que est apud Prophetam, non adversentur; Anima, que peccaverit, ipsa morietur; Sancti Gregorii auctoritas, cum reliquis omnibus antiquis Patribus consentiens, aperte ostendit, ait enim:

Ezech.
18.

S. Greg.
9or.

Quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto constringitur: quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius gravatur; unde fit, ut iniquus filius iniqui patris non solim sua, que addidit, sed etiam patris peccata persolvat: cum vitis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, etiam suam adhuc malitiam adungere non formidat: & justum est, ut qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita

presenti, etiam culpas parentis iniqui persolvere. Commemorabit deinde Parochus, quantum Dei iustitiam superet ejusdem bonitas, ac misericordia: irascitur tertie, quartæque generationi Deus, misericordiam verbò in millia imperat. In eo autem, quod dictum est: Eorum, qui oderunt me; peccati magnitudo ostenditur. Quid enim flagitiosius, ac detestabilius, quam summam ipsam bonitatem, summam veritatem odisse? Hoc verò ad omnes peccatores idcirco pertinet, quòd quemadmodum qui habet mandata Dei, & servat ea, Deum diligit; ita qui legem Domini contemnit, & mandata ejus non servat, Deum odisse merito dicendus est. Quod verò extremum est, Et eis, qui diligunt me, servandæ legis modum, ac rationem docet: necesse est enim, eos, qui legem Dei servant, eadem charitate, atque amore, quo in Deum sunt, ad ejus obedientiam adducit: que deinceps in singulis præceptis commemorabuntur.

NON ASSUMES NOMEN DOMINI DEI TUI IN VANUM.

Quamquam primo divine legis præcepto, quo Deum pie, sanctèque colere jubemur, hoc, quòd secundo loco sequitur, necessario continetur; (nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat, se ut summo verborum honore prosequamur, prohibetque contrariis, quòd & illis Domini apud Malachiam verba aperte indicant: Filius honorat patrem, & servus Dominum suum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus?) Deus tamen pro rei magnitudine, hæc de suo ipsius divi-

Exod.
20.

Joan.
14.

Malach.

divino, & sanctitatis plenissimo nomine honorando, legem separatim ferre, idque nobis disertis, & perspicuis verbis prescribere voluit; quòd sanè Parochio ipsi argumento in primis esse debet, nequaquam satis fore, si hæc de re generatim loquatur; sed ejusmodi locum hunc esse, in quo ipse diutius commorari, & quecumque ad hæc tractationem pertinent, distinctè, dilucidè, accuratèque apud fideles explicare necesse sit. Neque verò nimis hæc diligentia censenda est; cum non desint, qui adeo errorum tenebris obcecati sint; ut, quem Angeli glorificant, ei maledicere non vereantur; neque enim lege semel lata deterrentur, quò minus Dei majestatem quotidie immutare, immò singulis penè horis, ac momentis impudentissimè audeant. Quis enim non videat, omnia jurjurando affirmari? omnia imprecationibus, & execrationibus referta esse? usque adeò, ut nemo ferè vel vendat aliquid, vel emat, vel negotium aliquid gerat, qui non jurjurandi religionem interponat, Deique sanctissimum nomen millies, vel in re levissima, & iანი, temerè non usurpet? Quo major Parochi cura & diligentia adhibenda est, ut sapè fideles admoneat, quam grave hoc scelus sit, & detestabile. Jam verò, in hujus præcepti explicatione id primum constat, cum eo, quòd lex ferè prohibet, eorum etiam rerum præceptionem conjunctam esse, quas præstare homines debent: utrumque autem separatim docendum est. Primum quidem, ut ea, que tradenda sunt, facillius exponantur, quid jubeat lex; mox etiam quid vetet; nam

que imperat, illa sunt, nomen Dei esse honorandum, ac per illud sanctè jurandum: hæc rursus, que prohibet: Nemo divinum nomen contemnat; nemo illud in vanum assumat, neve per ipsam aut fallac, aut frustrari, aut temerè juret. In ea itaque parte, quæ jubemur divino nomini honorem tribuere, Parochus fidelibus præcipiat, Dei nomen ipsius inquam litteras, & syllabas, aut omnino per se nudum verbum tantommodo attendendum non esse; sed in eam cogitationem veniendum, quid valeat illa vox, que omnipotentem, ac sempiternam majestatem unius & trii nominis significat. Ex his autem facillè colligitur, inanem esse nonnullorum Judeorum superstitionem, qui, quòd scriberent Dei nomen, pronuntiare non audeant; quasi in quatuor illis litteris, non in re, divinus vis esset. Sed quamvis singulari numero prolatum sit; Non assumes nomen Dei; id non de uno aliquo nomine, sed de omnibus, que Deo tribui solent, intelligendum est, multa enim Deo imposita sunt nomina, ut Domini, Omnipotentis, Domini exercituum, Regis regum, Fortis, & alia id genus, que in scripturis leguntur; que parent, eandemque venerationem habent omnia. Deinde docendum est, quo modo divino nomini debitus honor adhibeatur; neque enim Christiano populo, cuius ore Dei laudes assidue celebranda sunt, rem utilissimam, & penecessariam ad salutem, ignorare fas est.

Quamvis autem multiplex sit ratio laudandi divini nominis, tamen in his, de quibus deinceps hic diuertur, vis, & pondus omnium

*Deus
quibus
laudatus.*

videtur esse. Primum igitur laudatur Deus, cum in omnium conspectu Deum ac Dominum nostrum fidenter confitemur, Christumque salutis nostrae auctorem, quemadmodum agnoscimus, ita etiam predicamus. Itemque, cum verbo Dei, quo voluntas ejus enunciat, sancte, & diligenter operam damus; in ejus meditatione assidue versamur; studiosè illud adiciamus, aut legendo, aut audiendo, periculi, ut cujusque persone & muneris aptam, & consentaneam est. Deinde divinum nomen veneramus, & colimus, cum officii, & religionis causa, divinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus tum prosperis, tum adversis illi singulares gratias agimus; ait enim Propheta: Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus. Extantque plurimi David psalmi, quibus egregia quadam erga Deum pietate illius divinas laudes suavissimè decantat. Extat admirabile illud patientiae exemplum Job, qui cum in maximas illas, horribilesque calamitates incidisset, Deum tamen ex caelo, & invicto animo laudare nunquam intermisit. Nos itaque cum animi, corporisque doloribus cruciamur, cum miserie, & ærumnis torqueamur, statim ad Deum laudandum omne studium, & animi nostri vires convertamus, illud Job dicentes; Sit nomen Domini benedictum. Neque verò minus Dei nomen honoratur, si fidenter open ejus imploramus, quo scilicet aut nos ab illis liberet, aut ad eadem fortiter perterenda constentiam, & robur largiatur: hoc enim fieri vult Dominus; Invoca, inquit,

*Psalm.
49.*

Job 1.

*Psalm.
102.*

& honorificabis me; cujus implorationis cum multis aliis in locis, tum præcipuè in psalmis, 16. 43. & 118. illustra reperitur exempla. Præterea, Dei nomen honore prosequimur, cum fidei faciendæ causa testamur Deum: qui modus à superioribus valde differt. Nam que supra enumeravimus, ita suspente natura bona sunt, atque expectanda, ut nihil beatius, nihil hominè optabilius possit esse, quàm si in illis sæculo exequendis te ipsum dies, noctesque exerceat. Benedicam, inquit David, Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo. At, jussurandum licet bonum sit, ejus tamen frequens usus minimè est laudabilis. Hujus autem discriminis ratio in eo posita est, quod jussurandum ea tantum de causa institutum est, ut esset tamquam remedium quoddam humane imbecillitatis, & ad probandum, quod dicimus, necessarium instrumentum. Ut enim corpori medicamenta adhibere non expediat, nisi necesse sit; eorundem verò frequentatio perniciosa omninò est: ita etiam, nisi cum gravis & justa causa subest, jussurando uti non est salutare: quod si sæpius adhibeatur, tantum abest, ut prosit, ut magnum detrimentum afferat; quamobrem præclare docet S. Chrysostomus, non nascente, sed jam adulto muado, cum mala longè latèque propagata universam terrarum orbem occupasset, nihilque suo loco & ordine consisteret, sed perturbata & permixta omnia, sursum, deorsum, magna rerum confusione, ferrentur; & quod malorum omnium gravissimum est, mortales ferè omnes in fordiam idolorum servitute se ipsos

*Psalm.
33.*

*S. Crisostom.
101.*

*Jurare
quid valeat
apud
scripturas.*

*1. Cor.
1.*

ipsos abjecissent, tum denique longo sanè intervallo jussurandum in hominum consuetudinem irreperisset; nam cum in tanta hominum perfidia, & iniquitate nemo facile ad credendum adduceretur, Deum testem invocabant.

Verùm cum in hac præcepti parte præcipua sit illa ratio docendi fideles, quo modo jussurandum pie, sanctèque adhibere debeant: primum dicendum est, JURARE nihil aliud esse, nisi Deum testari, quacumque id verborum forma, & conceptione fiat: nam & Testis est mihi Deus, & per Deum, idem sunt. Est etiam illud jussurandum, cum ad faciendam fidem per res creatas juramus, ut, Per Sacra Dei Evangelia, Per Crucem, Per Sanctorum reliquias, & nomen, & cætera id genus; neque enim hæc ipsa per se jussurando auctoritatem, aut robur aliquid præferunt; sed Deus ipse hoc præstat, cujus divine majestatis splendor illis in rebus effluens ex quo sequitur, ut per Evangelium jurantes, per Deum ipsum jurent, cujus veritas Evangelio continetur, & declaratur; similiter & per Sanctos, qui templi Dei sunt, quique Evangelicæ veritati crediderunt, eamque omni observantia coluerunt, & per gentes, & nationes latissimè disseminarunt. Eadem ratio est illius jurisjurandi, quod per execrationem profertur: quale est illud Sancti Pauli; Ego testem Deum invoco in animam meam. Etenim hoc pacto aliquis Dei judicio tamquam mendacii ultori subjicitur. Neque propterea negamus nonnullas ex hæc formulis ita accipi posse, quasi jurisjurandi vim non habeant; sed ta-

men utile est, quæ de jurisjurando dicta sunt, in his etiam servare, atque ad eandem prorius normam & regulam dirigere. Duo autem sunt jurandi genera, primum quidem, quod assertorium appellatur, nimirum cum aliquid de re præsentis, aut præterita religiose affirmamus, ut Apostolus in Epistola ad Galatas; Ecce coram Deo, quia non mentor. Alterum verò promissorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus spectans, cum aliquid ita fore pro certo pollicemur, & confirmamus: cujusmodi est illud Davidis, qui Bersabæ conjugi, jurans per Dominum Deum suum, promisit Salomonem, ejus filium, regni hæredem fore, atque in ipso locum successurum. Verùm eminerit licet ad jussurandum satis sit, Deum testem adhibere; tamen, ut rectum, sanctumque sit, multo plura requiruntur, quæ sunt diligenter explicanda; ea verò breviter, teste Divo Hieronymo, Hieronimas enumerat, dum inquit; Jurabis, Vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia. Quibus sanè verbis illa breviter summative complexus est, quibus omnis jurisjurandi perfectio continetur, veritatem, inquam, judicium, & justitiam. Primum itaque in jurisjurando locum veritatis habet, nimirum ut, quod assertur, & ipsum verum sit, & qui jurat, id ita esse arbitretur, non quidem temere, aut levi conjectura adductus, sed certissimis argumentis. Alterum verò jurisjurandi genus, quo aliquid promittimus, eodem plane modo veritatem requirit; nam qui aliquid pollicetur, ita animatus esse debet, ut, cum

Gal. 1.

*3. Reg.
1.*

*S. Hieron.
Hierem
4.*

tem-

tempus advenit, id re ipsa praestet, & promissum exsolvat; neque enim vir probus id unquam se facturum recipit, quod sanctissimi Dei praeceptis, & voluntati adversari putet: sed quicquid promittere, & jurare licuerit, id semel promissum nunquam mutabit; nisi fortasse, commutata rerum conditione, tale esse incepterit; ut iam, si fidem servare, & promissis stare velit, Dei odium & offensam evadit. Veritatem autem jurando necessariam esse, David quoque indicat illis verbis: Qui jurat proximo suo, & non decipit. Sequitur etiam locus iudicium: neque enim jurandum temere, & inconsiderate, sed consulto, & cogitato adhiberi debet. Itaque juraturus, primum quidem consideret, utrum necessitate cogatur, necne; namque totam accuratè expendat, an eiusmodi sit, ut jurando indigere videatur. Tempus praeterea spectet, locum attendat, alique permulta, quae rebus adjuncta sunt, circumspiciat; non odio, non amore, aut animi perturbatione aliqua impellatur, sed ipsius rei vi, & necessitate: etenim, nisi haec consideratio, & diligens animadversio antecesserit, sanè jurandum preceptis, & temerarium erit; cujusmodi est illorum irreligiosa affirmatio, qui in rebus, & inani, nulla ratione, aut consilio, sed prava quadam consuetudine jurant: id verò passim quotidie à venditoribus, & emptoribus fieri videmus; nam illi, ut quamprimum vendant, hi rursus, ut quamminimo emant, res venales vel laudare, vel vituperare jurando non dubitant. Cum itaque iudicio, & prudentia opus sit;

Psalm.
14.

pueri verò ita acutè perspicere, ac distinguere nondum per ætatem possint: idcirco constitutum est à S. Cornelio Pont. ne à pueris ante pubertatem, hoc est, ante xiv. annum jurandum exigatur. Reliqua est iustitia, quae maxime in promissis requiritur: quare si quis injuriam aliquam & inhonestum promittit; & jurando peccat, & promissis faciendæ scelus scelere committit; extat hujus rei in Evangelio exemplum Herodis regis; qui temerario jurando obstrictus, puellæ saltatrici caput Joannis Baptiste, tanquam salutationis præmium, dedit. Tale etiam fuit Judæorum jurandum, qui se ipsos, ut est in Actis Apostolorum, ea conditione devoverunt, nihil gustaturos, donec Paulum occidissent. His ita explicatis, nulla planè dubitatio relinquatur, quin illi tutò jurare liceat, qui hæc omnia servaverit, quique hisce conditionibus, tanquam præsidis quibusdam, injurandum manerit. Sed & multis argumentis id probare facile est: nam lex Domini, quæ immaculata est, & sancta, hæc præcepit. Dominum, inquit, Deum tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen illius jurabis: & à Davide scriptum est; Laudabunt omnes, qui jurant in eo. Præterea sacre litteræ indicant, ipsa Ecclesie lumina, sanctissimos Apostolos, jurando nunquam usos esse: idque ex Apostoli Epistolis apparet. Adde, quòd & Angeli ipsi interdum jurant: nam à Sancto Joanne Evangelista in Apocalypsi scriptum est, Angelum jurasse per viventem in secula: quin etiam & Deus ipse jurat, Angelorum Dominus: & veteri

Marc.
6.

Act. 23.

Psalm.
18.

Deuter.
6.

Psalm.
65.

Apc.
10.

Hebr. 6.

veteri testamento multis in locis Deus promissiones suas jurando confirmat, ut Abrahæ, & Davidi; quò illad de Dei jurando prodidit: Juravit, inquit, Dominus, & non penitebit eum: tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Neque verò obscura est ratio ad explicandum, cur jurandum laudabile sit, si quis attentius totam rem consideret, & ipsius ortum, & finemque intueatur. Etenim jurandum à fide originem ducit; quæ homines credunt Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec decipi unquam possit, nec alios decipere; cujus oculis nuda sunt omnia, & aperta, qui denique universis rebus humanis admirabili providentia consulit, mundumque administrat. Hac igitur fide homines imbuti, Deum veritatis testem adhibent; cui fidem non habere, impium, ac nefarium erit. Quod verò ad finem attinet, eò tendit jurandum, atque id omnino spectat, ut hominis iustitiam, & innocentiam probet, finemque litibus, & controversiis imponat; quod etiam Apostolus in Epistola ad Hebræos docet. Neque huic sententiæ verba illa Salvatoris nostri apud Sanctum Mattheum repugnant: Audistis, quia dicitur est antiquis: Non jurabis; reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, qui thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum ejus est; neque per Hierosolymam, quia civitas est magni regis: neque per caput tuum juraveris; quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester, est, non; non;

Gen. 22.

Exod.
23.

Psalm.
109.

Hebr. 4.

Hebr. 6.

Matth.
5.

quod autem his abundantius est, quòd malo est. His enim verbis jurandum generatim, universisque damnari, non est dicendum; cum jam supra viderimus, Dominum ipsum, Apostolice frequenter jurasse: sed perversum Judæorum iudicium redderunt Dominus voluit, quo sibi in animum induxerant, nihil in jurando cavendum esse, & preter mendacium: itaque de rebus levissimis, & nullius momenti, & ipsi jurabant sepius, & ab aliis jurandum exigebant. Huic morem Salvator reprehendit, atque improbat, docetque omnino à jurando abstinendum esse, nisi id flagitet necessitas: nam propter humanam imbecillitatem jurandum institutum est, & reversa à malo venit: quandoquidem aut jurantis inconstantiam indicat, aut illius, cujus causa juramus, contumaciam, qui, ut credat, aliter adduci non potest. Sed tamen jurandi necessitas excusationem habet. Est quidem, dum inquit Salvator: Sit sermo vester, est, est; non; non; hæc loquendi formula satis declarat, se jurandi consuetudinem in colloquio familiarium, & levium rerum prohibere; quamobrem illud præcipit à Domino admonetur, ne faciles nimium, & propensius ad jurandum simus: idque sæpius docendum erit, & fidelium auribus inculcandum: infinita enim fere mala ex nimia jurandi consuetudine emanant, & sacrarum litterarum auctoritate, & sanctissimorum Patrum testimoniis comprobatur. In Ecclesiastico scriptum est: Jurationi non aurescat os tuum, multi enim casus in illa. Item: Vir multum jurans, implebitur ini-

Matth.
9.

Eccles.
23.

D. August.

Quando, & sub quibus quibus iuramentum prohibetur.

iniquitate, & non dicitur de dono illius plaga. Plura hac de re legi possunt apud Sanctos Basilium & Augustinum in libris contra mendacium. Et haecenus de iussis, nunc de vetitis dicatur.

Vetatur divinum nomen in vanum assumere: apparet enim, cum gravi peccato se obstringere, qui non consilio, sed temeritate ad iurandum fertur. Gravissimum autem delictum hoc esse, illa etiam verba declarant: Non assumes nomen Dei tui in vanum; quasi rationem asserret, cur hoc facinus a seculis adeo, ac nefarium sit: mirum propterea quod ipsa majestas minuitur, quem nos Deum & Dominum nostram esse profiteamur. Hoc igitur precepto prohibetur, ne homines falsum iurent; nam qui à tanto scelere non refugit, ut Deum falso testetur, hic insignem Deo injuriam facit, quippe qui aut illi iustitiae notam inurit, dum ipsum aliquis rei veritatem latere arbitratur, aut certe improbitatis, & pravi affectus, qui mendacium testimonio velit confirmare. Jurat autem falsò non in solum, qui, quod falsum scit, verum esse iurando affirmat; sed ille etiam, qui iurejurando id asserit, quod cum verum sit, tamen ipse falsum putat, nam cum mendacium sit, quod contra mentem, & animi sententiam profertur; perspicuum est, hunc plane mentiri & perjurum esse. Simili quoque ratione pejerat, qui id iurat, quod verum existimat, & tamen re vera falsum est: nisi, quantum potuit, curam, & diligentiam adhibuerit, ut totam rem compertam, atque exploratam haberet; quamvis enim ipsius oratio menti con-

sentiat, tamen hujus precepti reus est. Eisdem verò peccati reus censendus est, qui se aliquid iurejurando facturum promittit, cum tamen aut promissum implere in animo non fuerit: aut, si facti, quod promissit, re ipsa non prestat: quod etiam ad eos pertinet, qui cum se voti sponte Deo obligaverant, non præstitit. Præterea in hoc preceptum peccatur, si deicit iustitia, quæ ex tribus iurjurandi comitibus una est. Itaque si quis iuret se peccatum aliquod mortiferum commissurum, exempli causa, eadem hominis, hujus precepti reus est, licet ille scilicet, atque ex animo dicat, & iurjurandum veritatem habeat, quam primò loco requirit declaravimus. His adungi debent illa iurandi genera, quæ à contemptu quodam proficiuntur, cum quis iurat se non obtemperaturum Evangelicis consiliis: cuiusmodi sunt, quæ ad calibatam, & pauperum hortationem, quamvis cuius nemo ea necessario sequi debeat: si quis tamen iuret, non se illis parere consillis, is eo iurejurando divina consilia contemnit, & violat. Præterea, hanc legem is violat, & iudicio peccat, qui, quod verum est, iurat, idque ita se habere existimat; levibus quibusdam conjecturis adductus, & longè petitis; nam etiam huiusmodi iurjurandum veritas comitatur, subest tamen aliquo modo falsum: nam qui sic negligenter iurat; in magno pejerandi periculo versatur. Falso præterea iurat, qui per falsos deos iurat: quid enim est à veritate alienius, quam mendaces & fictitios deos, tanquam verum Deum, testari? Verum quoniam scriptura, cum perjurium inter-

Levit. interdixit, inquit; Nec polles nomen Dei tui neglectio prohibetur, quæ fugienda est in reliquis, quibus ex hujus precepti auctoritate honor debetur: quale est verbum Dei, cuius majestatem non solum pii, sed interdum etiam impij reverentur, ut in iudicium historia de Eglon Moabitarum Regis memorie traditum est. Dei autem verbum summa injuria afficit, quicumque Sacram Scripturam à recta, & genuina ejus sententia ad impiorum dogmata, & hereses ad Principes Apostolorum verbis illis: Sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Præterea fœdis, & inhonestis maculis Sacra Scriptura contaminatur, cum ejus verba, & sententia, quæ omni veneratione colenda sunt, ad profana quæque nefarii homines torquent, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, assentationes, detractiones, sortes, libellos famosos, & si quæ sunt alia id genus: in quod peccatum Sacra Tridentina Synodus animadverti jubet: deinde ut ille Deum honorant, qui ejus opem atque auxilium in suis calamitatibus implorant: ita debitum Deo honorem is negat, qui illius subsidium non invocat: quos redarguit David, cum inquit: Deum non invocaverunt; illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor. At verò longè magis detestabili scelere se ipsos adstringunt, qui sacramentum Dei nomen, ab omnibus creaturis benedicendum, & summis laudibus extollendum, aut etiam Sanctorum nomen, cum Deo regnantium, impuro, & contami-

nato ore blasphemare, atque creatori audent; quod quidem peccatum usque adeo atrox, atque immane est, ut interdum sacre litteræ, si de blasphemis sermo incidat, benedictionis nomine utantur. Quoniam verò peccata, & supplicij terror peccandi licentiam vehementer coercere solet; idcirco Parochus, ut hominum animos magis permoveat, atque ad hoc preceptum servandum facilius impellat, alteram illius partem, & quasi appendicem diligenter explicabit. Nec enim habebit in ostium Domus eum, qui assumperit nomen Domini Dei sui frustra. Ac primùm quidem doceat: summa ratione factum esse, ut huic precepto minus adingerentur: quo quidem & peccati gravitas, & in nos Dei benignitas agnoscat: qui cum hominum perditione non delectetur, ne ipsius icam, & offensionem subeamus, hisce salutaribus minus nos deterret, mirum ut illis benevolam potius, quam iracundam experiamur. Urget hanc locum Pastor, instetque summo studio, ut populus sceleris gravitatem agnoscat, & illud detestetur vehementius, & in eo evitando majorem diligentiam, & cautionem adhibeat. Ostendat præterea quantum sit hominum proclivitas ad hoc peccatum committendum; ut non satis fuerit legem ferre, nisi etiam minis adderatur. Incredibile enim est, quantum hæc cogitatio utilitatis habeat; nam ut nihil æque nocet, atque incauta quædam animi securitas: ita propria imbecillitatis cogitatio plurimum prodest. Tum illud etiam declarat, nullam à Deo certum supplicium constitutum fuisse, sed tantum uni-

3. Reg. 21. Job 1. & 2.

Exod. 20.

Deo verè

verè nimii, quicumque se hoc scelere adstrinxerit, non impuniturum; quapropter diversa supplicia, quibus quotidie affligitur, hujus peccati admovere non debent: hinc enim facile licet coniectere, homines ea re in maxima calamitate incidere, quod huic precepto non obtemperet; quibus sibi propositis, cautiores eos in posterum fore verisimile est. Fideles itaque, Sancto timore perterriti, omni studio peccatum hoc fugiant; nam si omni verbi otioso in extremo iudicio reddenda ratio est; quid de gravissima sceleribus dicendum, que magis divini nominis despicentiam praeservent?

MEMENTO, UT DIEM SABBATHI SANCTIFICES. SEX DIERUS OPERABERIS, ET FACTIS OMNIA OPERA TUA. SEPTIMA AUTEM DIE SABBATHUM DOMINI DEI TUUS EST. NON FACIES OMNE OPUS IN EO TU, ET FELIUS TUIS, ET FILLA TUA, ET SERVUS TUIS, ET ANCELLA TUA, JUMENTUM Tuum, ET ADVERNA, QUI EST INTRA PORTAS TUIS, SIM ENIM DIERUS FECIT DOMINUS COLUM, ET TERRAM, MARE, ET OMNIA, QUAE IN EIS SUNT, ET REQUIEVIT IN DIE SEPTIMO, IDEOQUE BENEDIKIT DOMINUS DIEM SABBATHI, ET SANCTIFICAVIT EUM.

Hoc legis precepto externus ille cultus, qui Deo à nobis debetur, recte, atque ordine praescribitur, est enim hic veluti quidam prioris precepti fructus, quoniam quem intus sensitivus pie colimus, fide, & spe adducti, quam in eo positam habemus, non passivum eum non externo cultu venerari, eidemque gratias agere. Ex quo

niam haec ab his, qui humanarum rerum occupationibus detinentur, non facile praestari possunt; certum tempus statutum est, quo ea commode effici queant. Itaque cum hoc preceptum ejusmodi sit, ut fructum, utilitatemque admirabilem afferat; maxime interest Paucos summam in eo explicando diligentiam adhiberi: ad. ejus autem inflammandum studium magnam vim habet primum illud precepti verbum, Memento: nam quemadmodum fideles in preceptum meminisse debent, sic Pastoris est, in eorum memoria illud & monendo, & docendo saepe redigere. Quantum verò fidelium referat, hoc preceptum colere, ex eo percipitur, quibus eo diligenter colendo, ad reliqua legis jura servanda nullius adhibentur. Cum enim inter cetera, que diebus festis praestare debent, necesse habeant, verbi Dei audienti causa, ad Ecclesiam convenire, cum edocti fuerint divinis justificationes, illud etiam consequuntur, ut ex toto corde custodiant legem Domini; quamobrem respiciunt Sabbathi celebritatem, cultumque praecipitur in sacris litteris, ut in Exodo; Levitico, Deuteronomio; apud Isaiam, Hieronimum item, & Eszechielum Prophetas videre licet; quibus omnibus in locis hoc de Sabbathi cultu traditum est preceptum. Monendi vero, & hortandi sunt Principes, & magistratus, ut in his maxime, que ad hunc cultum Dei retinendum atque augendum pertinent, Ecclesiae praesides auctoritate sua juvent, subeantque populum Sacerdotum preceptis obtemperare. Quod autem ad hujus precepti explanationem

non attinet, deinde opera est, ut fideles doceantur, quibus rebus hoc preceptum cum ceteris conveniat, quibusve differat ab eis; hoc enim pacto causam ille, rationemque cognoscet, quare non Sabbathum, sed diem Dominicum colamus, sanctiorumque habeamus. Certum igitur illa differentia videtur, quod reliqua Decalogi precepta naturalia sunt, & perpetua, neque motari ulla ratione possunt: quo factum est, ut, quamvis lex Moisi abrogata sit, omnia tamen precepta, que duabus tabulis continentur, populus Christianus servet, quod ideo fit, non quia Moses ita jussit, sed quod naturae conveniunt; cujus vi homines ad illam servanda impelluntur. Hoc autem de Sabbathi cultu preceptum, si rationum tempus spectatur, non fixum, & constans est, sed mutabile; neque ad morem, sed ad ceremoniam pertinet; neque naturale, quoniam non à natura ad id dicitur, aut institutum, ut illo die potius, quam alio externum cultum Deo tribuamus: sed ex eo tempore, quo populus Israeliticus à Pharaonis est servitute liberatus, diem Sabbathi coluit. Tempus autem, quo Sabbathi cultus tollendus erat, illud idem est, quo ceteri Hebraei cultus, ceremonieque antiquissimae erant, morte scilicet Christi: nam cum ille ceremonias sint quasi umbratiles imagines lucis, & veritatis; illud utique necesse erat, ut lucis ac veritatis, que Jesus Christus est; adventu removerentur; que de re Sanctus Paulus ad Galatas ita scripsit, reprehenderet: Dies observatis, & mensis, & tempora, & annos. Timeo vos,

ne forte sine causa laboraverim in vobis. In quam etiam sententiam scriptis ad Colossenses. Et haec de differentia. Convenit autem hoc preceptum cum reliquis, non ritu, & ceremoniis, sed quod aliquod habet, quod ad mores naturaeque jus attinet; nam Dei cultus, ac religio, que hoc precepto exprimitur, à nature jure existit, eum illud natura comparatum est, ut aliquot horas in his, que ad Dei cultum pertinent, versemur; cujus rei argumento est, quod, apud omnes nationes, statas quasdam ferias, atque publicas suas cerimonias, que sacris rebus, ac divinis obsequiis erant consecrate: est enim naturale homini, ut is certum quoddam tempus necessarias rerum functionibus det, veluti corporis quieti, somno, & aliis ejusmodi rebus; & quemadmodum corpori, ita eadem naturae ratione factum est, ut menti aliquid etiam tempus concederet, quo in Dei contemplatione sese refoceret; atque ita cum aliqua temporis parte esse debeat, quo res diviae colantur, cultusque Deo debitus tribuatur, hoc sane ad morem precepta pertinet; quam ob causam Apostoli ex illis septem diebus eum, qui primus est, ad divinum cultum consecrare statuerant, quem Dominicum diem dicere; nam & Sanctus Joannes in Apocalypsi, Apoc. 1. Cor. 16. Dominici diei meminit; & Apostolus per unum Sabbathi, que est dies Dominicus, ut Sanctus Chrysostomus interpretatur, collectas fieri jubet; ut intelligamus, jam tum in Ecclesia diem Dominicum Sanctum habitum esse. Jam verò, ut sciunt fideles, quid eo die agere, à quibusve actionibus abstinere

terea hunc diem esse in sacris literis animadvertimus; quod eo die mundi creatio initium habuit, quodque Spiritus Sanctus Apostoli datus sit. Alio autem die festus ab Ecclesie iustis. & consequentibus deinde temporibus, Apostoli, & Sancti Patres nostri instituerunt ut pie & sancte Dei beneficentiam memoriam coleremus. Inter eos autem celeberrimum habentur illi dies, qui ob redemptionis nostre mysteria religioni consecrati sunt, deinde qui Sanctissime Virgini matri, tum vero Apostolis, ac Martyribus, ceterisque Sanctis cum Christo regnantibus dicantur: in quorum victoria Dei bonitas & potentia laudatur, ipsi desiti honores tribuantur, atque ad eorum imitationem fidelis populus incitatur. Et quoniam ad hoc preceptum servandum, magnam vim ea ipsius pars habet, quae illis verbis expressa est: Sex diebus operaberis; septimus autem dies Sabbatum Dei est: Parochus debet illam partem diligenter explicare: etenim ex his verbis colligi potest, fideles hortandos esse, ne otiosi & desidiosi vitam traducant; sed potius Apostolicæ vocis memores, negotium suum quisque agat, & operetur manibus suis, sicut ab eo preceptum fuerat. Preterea hoc preceptum illud Dominus iubet, ut sex ipsi diebus opera nostra efficiamus; ne aliquid eorum, quæ aliis hebdomadæ diebus fieri, agere oporteat, in diem festum rejiciatur, atque ita minus à rerum divinarum cura, studiosè avocetur. Tertia deinde præcepti pars explicanda est, quæ quodam modo describit, quæ ratione Sabbathi diem colere debeamus; præcipue autem

1. Theor.
4.

explicat, quid illo die facere prohibeatur: quare inquit Dominus; Non facies omne opus in eo tu, & filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, qui est intra portam tuam. Quibus verbis ad id præcipuum instituitur, ut, quæcumque divinam cultum impedire possunt, omnino vitentur: facile enim præcipi potest, omne servilis operis genus prohiberi, non quidem ea, quod sua natura aut turpe, aut malum sit; sed quoniam mentem nostram à divino cultu, qui finis præcepti est, abstrahit; quod magis peccata à fidelibus vitanda sunt, quæ non solum animum à divinarum rerum studio avocant; sed nos à Dei amore prorsus sejungunt. Non tamen ea actiones, neque ea opera vitantur, quæ ad divinam cultum attingunt, etiam si servilia sint, ut altare instruere, templa, alicuius festi diei, curare, ornare, & reliqua hujus generis: ideoque à Domino dictum est Sacerdotes in templo Sabbathum violare, & sine crimine esse. Sed neque earum rerum opera hac lege prohiberi existimandum est, quorum jactura facienda sit, si die festo præmittantur, quemadmodum sacris etiam Capitibus permixtum est. Multa alia Dominus in Evangelio festis diebus fieri posse declaravit, quæ facili Parochus apud Sanctos Mattheum & Joannem observabit: sed ut nulla res præmittatur, cujus actione hic Sabbathi cultus impeditur, facta est juncti mentio; quo animalium genere impediuntur homines, quod minus Sabbathum diem colant: si enim die Sabbathi alicui operis actioni jumentum uti desint

natur;

Matth.
12.

natur; necessaria est etiam ad id hominis opera, qui jumentum agat: itaque solum per se opus facere non potest, sed hominem, qui illud movetur, adjuvat; eo autem die nemini opus facere licet: ergo neque jumenta, quorum opera ad id homines utuntur. Itaque hujus præcepti lex eo etiam spectat, ut, si jumentorum laboribus homines parcere Deus vult, eo certe magis ipsi cavere debeant, ne inhumani sint in eos, quorum opera, atque industria utuntur. Neque verò Parochus illud præmittere debet, ut diligenter doceat, quibus in operibus, atque actionibus Christiani homines diebus festis exercere se debeant. Ille verò ejusmodi sunt, ut ad Dei templum accedamus, eoque loco sincerè, piè, missi attentione sacròsancitè Musæ sacrificio intersimus: divina Ecclesie sacramenta, quæ ad salutem nostram instituta sunt, ad animæ vulnèrum curandam crebè adhibeamus: nihil verò est, quod opportunius aut melius à Christianis hominibus fieri possit, quam si peccata sua Sacerdotibus sæpè constituentur: ad quam rem perfectiorem poterit Parochus populum adhortari, sumpta hujus probanda rei ratione, & copia ex iis, quæ de Pœnitentiæ Sacramento suo loco tradita, ac præcepta sunt. Neque solum ad hoc Sacramentum populum excitabit; sed seculo etiam atque etiam ad illud adhortabitur, ut acceptis Sacramentis Eucharistiæ Sacramentis crebè percipiant. Attente præterea, diligenterque sacra concio fidelibus audienda est: nihil enim minus ferendum est, neque tam profectò indignam, quam Christi verba con-

temnere, aut negligenter audire. Exercitatio item, atque studium fidei solum per se opus facere laudibus frequens esse debet; præcipue ejusdem cura, ut quæ ad Christiane vite institutionem pertinent, ea diligenter addicatur; seduloque se exerceat in his officiis, quæ pietatem continent; pauperibus, & egenis elemosynam tribuendo; agros hemicas visitando; merentes, quique dolore afflicti facient, piè consolando; nam ut est apud Sanctum Jacobum Religio mundò, & immaculata apud Deum, & Patrem, hæc est: Visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum. Ex his, quæ dicta sunt, facile erit colligere, quæ contra hujus præcepti regulam committuntur. Parochi verò officium in eo item esse debet, ut certos quosdam locos in promptu habeat, unde rationes, atque argumenta sumat, quibus populo illud maxime persuadeatur, ut hujus præcepti legem serio studio, accuratè diligentiè servet; ad hoc plurimum valet, ut populus scilicet intelligat, ac plane perscipiat, quoniam petum, & rationi consentaneum sit; nos certos quosdam dies habere, quos totius divini cultus tribuamus; Dominumque nostrum, à quo sumus & immensaribilibus beneficiis accepimus, agnoscimus, colimus, & voveremus; si enim jusisset nos quotidie sibi religionis cultum tribuere; nomine pro suo legi nos beneficiis, quæ maxima & infinita sunt, in omni opera danda esset, ut prompto, amice animo, ejus dicto audirentur essemus? Num verò, præcis ad ejus cultum instituta diebus, non est, cur nos negligenter, atque

Jacob.
1.

diffi-

difficiles in eius officii functione
simus, quod sine gravissima culpa
prætermittere non possumus. De-
monstret deinde Parochus, quanta
huius præcepti virtus sit, cum illi,
qui illud recte servaverint, in
conspectu Dei esse, cum obque
colloqui videantur; nam & præ-
cipuis faciendis Dei maiestatem
contemplamur, & cum eo collo-
quimur: & concionatoribus au-
diendis, Dei vocem accipimus;
que ad aures nostras eorum opera
pervenit, qui de rebus divinis pie,
sanctè que concionantur; tum in
altaris sacrificio presentem Chris-
tum Dominum adoramus; & his
quidem bonis illi maximè fruuntur,
qui hoc præceptum servant
diligenter: qui vero hanc legem
omnino negligunt, si enim Deo,
& Ecclesie non obediunt, neque
eius præceptum audiunt, & Dei,
& sanctorum legum hostes sunt;
quod animadverti potest ex eo,
quod præceptum hoc ejusmodi est,
ut nullo labore servari queat. Cum
enim Deus non labores nobis im-
ponat, quos vel difficilimos ejus
causa suscipere debemus, sed
quietos illis diebus faciat, ut terrenis
curis liberò esse jubeat; magis
temeritatis indicium est, huius
præcepti legem recusare. Exemplo
nobis esse debet supplicia, que de
illis Deus sumpsit, qui illud viola-
runt, ut ex libro Numerorum licet
intelligere. Ne igitur in hanc Dei
offensionem incidamus, opera præ-
tium erit, sepe illud verbum,
MEMENTO, cogitatione repetere,
magisque illas utilitates, & com-
moda sibi ante oculos proponere,
que ex festorum dierum cultu per-
cipi supra declaratum est; & multa
alia ad id genus pertinentia, que

Num.
15.

bonis & diligens Pastor, ut oc-
casionis ratio postulabit, copiosè,
lateque persequi poterit. *Matth.*
**HONORA PATEM TUAM, ET MAT-
REM TUAM, UT SIS LONGEVUS
SUPER TERRAM, QUAM DOMINUS
DEUS TUUS DABIT TIBI.**

Cum in superioribus præceptis
summa sit vis, & dignitas; merito,
que nunc persequimur, quia maxi-
mè necessaria sunt, proximam
locum obtinent; nam illa finem,
hæc Deus est, continuo spectant;
quæ nos ad proximi charitatem
erudiunt; etsi longius progressa,
ad Deum, id est, illud extremum,
cujus gratia proximum ipsum dili-
gimus, perducunt. Quamobrem
Christus Dominus præcepta illa
duo de diligendo Deo & proximo
similia inter se esse dixit. Hic au-
tem locus, dici vix potest, quan-
tas habeat utilitates, cum & suos
fructus ferat, uberes illos quidem,
ac præstantes; & sit tamquam sig-
num; ex quo primi præcepti obe-
dientia & cultus elucet. Qui enim
non diligit, inquit D. Joannes, fra-
trem suum, quem videt, Deum,
quem non videt, quo modo potest
diligere? Ad eundem modum: si
parentes, quos secundum Deum
diligere debemus, non veneramus,
& colimus, cum in conspectu nobis
ferè semper sint: Deo, summo
parenti, & optimo, qui nullam
sub aspectum cadit, quem hono-
rem, quem cultum tribuimus?
ex quo prescriptum est, utraque
præcepta inter se congruere. Huius
autem præcepti usus latissimè pa-
tet; nam præter eos, qui nos ge-
nerunt, multi præterea sunt, quos
in parentum loco colere debemus,
vel

Matth.
22.
Marc.
12.

1. Joan.
4.

vel potestatis, vel dignitatis, vel
utilitatis, vel præstantis alicujus
muneris, & officii nomine. Paro-
chum præterea, majorumque om-
nium laborem levat; cum enim
id in primis curent, ut quos habent
in sua potestate, si rectè, & divine
legi convenienter vivant, erit hæc
cura perfacilis, si omnes intelli-
gant, Deo auctore, & monitore,
summum honorem parentibus tri-
bui oportere; quod ut præstare
possimus, necesse est, nosse quan-
dam differentiam, que est inter
præcepta primæ & secundæ ta-
bulæ. Ergo hæc primùm à Parocho
sunt explicanda: idque in primis
moneat, divinia Decalogi præcepta
fuisse in duabus tabulis incisâ;
in quarum altera, quemadmodum
à Sanctis Patribus accepimus, tria
illa continentur; que jam sunt
exposita; reliqua verò in altera
tabula erant inclusa. Atque hæc
nobis perapposita sunt descriptio,
ut præceptorum rationem ordo
ipse distingueret; nam quidquid
in sacris litteris divina lege ju-
betur, aut vetatur, id duorum ge-
nerum oritur ex altero; aut enim
erga Deum, aut erga homines
charitas in omni officio spectatur.
Et quidem charitatem in Deum
superiorem tria præcepta docent;
quod verò ad hominum associatio-
nem, & societatem pertinet, id
reliquis septem præceptis conti-
netur. Quocirca non sine causa
ejusmodi est facta distinctio, ut
alia ad priorem, alia ad alteram
tabulam præcepta referantur; nam
superioribus tribus præceptis, de
quibus dictum est, quasi subjecta
materies, quam tractent, est Deus,
id est summum bonum, cæteris verò
proximi bonum: illa summus, hi

proximus amor est propositus: illa
finem, hæc autem ea, que ad finem
referuntur, spectant. Præterea
charitas Dei ex ipso pendit; Deus
enim per se, non alterius rei causa,
summè diligendus est; charitas
autem proximi à charitate Dei
ortum habet, atque ad eam tam-
quam ad certam regulam diri-
genda est: nam si parentes caros
habemus, si dominis parimus, si
dignitate antecessores reveremur;
id ea re maximè faciendum est,
quòd eorum procreator est Deus,
eosque aliis preesse voluit, quo-
rum opera cæteros homines regit,
ac tuetur: qui cum nobis auctor
sit, ut ejusmodi personas veneramus,
idcirco illi præstare debemus, quia
à Deo hoc ipso honore dignantur:
ex quo fit, ut honore, quem paren-
tibus habemus, Deus potius, quàm
hominibus, haberi videatur: sic
enim apud Sanctum Matthæum
est, cum de observantia in super-
iores agitur: Qui recipit vos, me-
recipit, & Apostolus in Epistola
ad Ephesios, servos instituentis
Servi, inquit, obedite dominis
caritalibus, cum timore, & tre-
more, in simplicitate cordis vestri,
sicut Christo: non ad oculum ser-
vientes, quasi hominibus placentes,
sed ut servi Christi. Accedit,
quòd Deo nullus honore, nulla
pietas, nullus cultus tantis dignè
tribuitur, in quem amor augeri
infinitè potest; proptereaque nostra
erga illum charitas in dies fiat
ardentior, necesse est; quem ejus
jussu ex toto corde, ex tota anima,
ex omnibus viribus amare debe-
mus. Ad charitas, qua proximum
complectimur, suis finibus circums-
cribitur; jubet enim Dominus pro-
ximos diligere, sicut nos ipsos:
Ecce quòd

Matth.
10.
Ephes.
6.

Deuter.
6.
Matth.
22.

Marc. 12. quod si quis hos fines egressus fuerit, ita ut parem Deo & proximis amorem tribuat, in maximum scelus admittit. Si quis venit ad me, inquit Dominus, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus: in quam sententiam item dictum est;

Luc. 9. Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos: cum quidam primum humare patrem vellet, postea Christum sequi; cuius rei dilucidior illa apud Sanctum Mattheum explicatio est;

Matth. 10. Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus. Nec tamen ulla dubitatio est, quin parentes vehementer amandi, observandique sint: sed ad pietatem in primis necessarium est, Deo, qui parens, & effector est omnium, precipium honorem, & cultum tribui; ideoque mortales parentes amari, ut ad caelestem sempiternaque Patris tota amoris vis referatur; quod si interdum parentum jussa Dei preceptis repugnent, non dubium est, quin liberi, parentum cupiditati, Dei voluntatem antecurrere debeant, divine illius vocantur memores; Obsequere oportet Deo magis, quam hominibus.

Act. 5. Quibus rebus expositis, Parochus verba precepti interpretabitur, atque illud primum, Honorare, quid sit: est enim, de aliquo honorifice sentire, & que illius sunt, maxime putare omnia. Huc autem honori huc omnia conjuncta sunt, amor, observantia, obedientia, & cultus. Scit autem in lege posita est honoris vox, non amoris, aut metus; etiam si valde amandi, ac metuendi parentes sint: etenim

qui amat, non semper observat, & venerat: qui metuit, non semper diligit: quem vero aliquis ex animo honorat, item amat, & venerat. Hæc cum Parochus explicavit, tum ager de patribus, quique sint ii, qui vocentur hoc nomen: nam etsi de iis præcipit patribus lex loquitur, ex quibus generati sumus: tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen, quos etiam complecti lex videtur, quemadmodum ex pluribus divine Scripture locis facili colligimus. Præter illos igitur, qui nos procreaverunt, patrum genera item alia sunt in sacris litteris, quod antea attigimus, quibus singulis suis honor debetur: ac primum Ecclesie presides, & Pastores, & Sacerdotes, patres dicuntur, quemadmodum ex Apostolo constat, qui ad Corinthios scribens: Non, inquit, ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos carissimos moneo. Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo: sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. Et in Ecclesiastico scriptum est: Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Deinde ii, quibus aut potentia commissa est, aut magistratus, aut potestas commissa est, patres appellatur. Sic Naaman a famulis pater vocabatur. Præterea, patres eos dicimus, quorum procuratori, fidei, probitati, sapientiæque alii commendantur: cuiusmodi sunt tutores, & curatores, pedagogi, & magistri. Quare Elam, & Eitrem filii Prophetarum patrem vocabant. Postremum patres dicimus senes, & ætate confectos, quos etiam vereri debemus. Accipite hoc

1. Cor.

4.

Eccles.

44.

4. Reg.

5.

4. Reg.

2.

4. Reg.

13.

hoc in Parochi præceptis maximum ait, ut doceat patres, cujuscumque sint generis, præsertim verò eos, ex quibus nati sumus, à nobis honorandos: de quibus divina lex præcipit loquitur; sunt enim immortalis Dei quasi quædam simulacra, in iisque ortus nostri imaginem intuemur: ab his vita nobis data est: iis Deus usus est, ut nobis animam, mentemque impertiret: ab his ad sacramenta deducti, ad religionem, ad humanum cultum, civilemque instituti, ad morum integritatem & sanctitatem eruditi sumus. Doceat verò Parochus, meritò nomen, gratias, in hoc præcepto expressum, ut ejus beneficia, & merita erga nos consideremus, quanta cura, & sollicitudine nos in utero gesserit, quanto cum labore ac dolore pepererit, & educavit. Porrò ita observandi parentes sunt, ut, que eis tribuimus, honor ex amore, atque intimo animi sensu depromptus videtur: quibus hoc officium debetur: quibus hoc officium debetur maxime, cum erga nos sint ita affecti, nullum ut laborem, nullam contentionem, nulla pericula nostra causa refugiant, nihil illis accidere possit jucundius, quam ut filii honore, & amplitudine regi esset diligunt. Joseph cum in Ægypto honore, & amplitudine regi esset: proximus, patrem, qui in Ægyptum venerat, honorifice excepit: & Salomon matri adventum surrexit; eamque veneratus, regio in solis ad dexteram collocavit. Alia præterea sunt honoris officia, que in parentes conferri debent; nam eos tum etiam honoramus, cum à Deo suppliciter petimus, ut eisdem bene & feliciter omnia eveniant, ut in maxima gratia & ho-

nore sint apud homines, ut ipsi Deo ac sanctis, qui in cælis sunt, commendatissimi sint. Item parentes honoramus, cum nostras rationes ad eorum arbitrium, voluntatemque conferimus; cuius rei usus Salomon: Audi, inquit, fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tue: ut addatur gentia capiti tuo, & torques collo tuo. Cujusmodi sunt etiam D. Pauli cohortationes: Filii obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est. Item: Filii obedite placitibus per omnia, hoc enim placitum est in Domino. Et sanctissimorum hominum exemplis confirmatur: etenim Isaac, cum à patre ad sacrificium vinciretur, modestè ac sine recusatione paruit: & Rechabite, ne à patris consilio unquam discreparet, vivo se in perpetuum abstinerunt. Item, parentes honoramus, cum eorum rectè facta, moreque imitatur: iis enim plurimum tribuere videtur, quorum esse volumus quàm simillimi. Item, parentes honoramus, quorum consilia non modò exquirimus, verum etiam sequimur. Item, quibus subvenimus, ea impertientes, que victos, cultusque desiderat; quod Christi testimonio comprobatur, qui Phariseorum impietatem redarguens: Quare & vos, ait, transgressimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem, & matrem. Et: Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri: Minus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei

Prov. 1.

Eph. 6.

Col. 3.

Gen. 22.

Hierem.

35.

Matth.

13.

propter traditionem vestram. Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus, sed tum maxime, cum periculosè egrotant: danda enim opera est, ne quid prætermittant, quod vel ad peccatorem confessionem attinet, vel ad reliquia sacramenta, quæ à Christianis hominibus percipi debent, cum mors appropinquat: idque nobis curæ sit, ut pii, religiosique homines eos crebrè intervivant, qui vel inbecillos confirmant, & consilio juvent, vel optime animatos ad spem erigant immortalitatis; ut, cum mentem à rebus humanis excitari, totam concipiant in Deum: sic fiet, ut fidei, spei, & charitatis beatissimo comitatu ac religionis presidio muniti, mortem non modo non pertimescendam, cum necessaria sit: sed cum aditum ad æternitatem expedit, etiam appetendam censeant. Postremò vel mortuis parentibus honor tribuitur, si illis funus facimus; si exequias coonestamus; si honorem sepulture impertimus; si iusta & sacrificia anniversaria curamus; si, quæ ab illis legata sunt, diligenter persolvimus. Honorandi autem sunt non modo ii, ex quibus nati sumus, verum etiam alii, qui patres appellantur, ut Episcopi, & Sacerdotes, ut reges, ut principes, ut magistratos, ut tutores, ut curatores, ut magistri, ut pedagogi, ut senes, & ceteri ejusmodi: digni enim sunt, qui ex charitate, ex obedientia, ex spe nostra fructus percipiant, sed alius alio magis.

1. Tim.
5.

De Episcopis, & aliis Pastoribus ita scriptum est: Qui bene præsumt præbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui la-

borant in verbo, & doctrina. Jam verò, quanti erga Apostolum amoris documenta Galatæ dederunt? quibus in præclarum illud benevolentis testimonium tribuit: Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros crucisissetis & dedissetis mihi. Quis etiam Sacerdotibus ea suppeditanda sunt, quæ ad vitæ usus necessarios requiruntur; quare Apostolus: Quis, inquit, militat suis stipendiis usquam? Et in Ecclesiastico scriptum est: Honorifica Sacerdotes, & propurga te cum brachiis. Da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum, & purgationis. Illis etiam obtemperandum esse, docet Apostolus: Obedite, inquit, præpositis vestris, & subjacete eis. Ipsi enim prævigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddaturi. Quin potius à Christo Domino preceptum est, ut vel improbis Pastoribus obtemperemus, cum dicat: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisei. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate, & facite: secundum opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt. Idem de regibus, de principibus, de magistratibus, & reliquis, quorum potestati subjungitur, dicendum est: in verò quod honoris, cultus, observantie genus tribuendum sit, Apostolus ad Romanos late explicat: pro quibus etiam orandum esse monet; & divus Petrus, Subjecti, inquit, estote omni humane creature propter Deum: sive regi, quia præcellenti: sive ducibus, tanquam ab eo missis; nam si quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur: habet enim venerationem hominum excellentem dignitatis gradus, quia

Gal. 4.

1. Cor.
9.
Eccles.

Hebr.
13.

Matth.
23.

Rom.

1. Tim.

1. Pet.

quia divine potestatis est instari: in quo etiam Dei providentiam contemnemus, etiam si sanctissimis procerationem is attribuit, quibusque vitæ tanquam potestatis sue ministris: nec enim hominum improbitatem, aut nequitiam, si tales sunt magistratus, sed divinam auctoritatem, quæ in illis est, reveremur: ut, quod permittit fortasse videatur, quævis in nos sint inimici, infensoque animo, quamvis inopinabile, tamen non satis digna causa sit, cur eos non perofficiò observemus; nam & Davidis magna in Saule officia extiterunt, cum ei tamen esset offensurus: quod immiti illis verbis: Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus. At verò, si quid improbi, si quid inique imperent, cum id non ex potestate, sed ex injuria, atque animi perversitate agant, omnino non sunt audiendi. Ubi hæc Parochus singillatim exposuerit, deinceps consideret, quoddam præmium, quamque contentanem is propositum sit, qui divino hæc præcepto obediunt; nam in eo fructus est maximus, ut diu vivant; propterea quod digni sunt, qui beneficio quam diutissimè perfruantur, cuius memoriam perpetuo conservant. Cum igitur, qui parentes colunt, is gratiam referant, à quibus lucet & vitæ usum habent, jure & merito vitam ad summam senectutem perducant. Tum adjuvenda est divina promissionis illustris explanatio; neque enim solum semperque, ac beate, sed hujus etiam, quam in terris agimus, vitæ usus promittitur: cuius sententiæ interpretes est D. Paulus, cum inquit: Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ,

Psalm.
119.

1. Tim.

1. Tim.
4.

quæ immo est, & future. Nec verò hæc merces aut exigua est, aut contemnenda, etiam si sanctissimis viris, ut Job, ut Davidi, ut Paulo, mors fuerit optabilis, & arduos ac miseris hominibus vitæ propagatio sit injucunda: nam illorum verborum adjunctio, quam Dominus Datus tuis dabit tui, non modo temporis diuturnitatem ad vivendum, sed otium, quietem, incolumitatem ad bene quivendum pollicetur; nam in Deuteronomio non solum inquit: Ut longo vives tempore; sed illud etiam addit: Ut bene sit tibi: quod deinde ab Apostolo repetitur est. Hæc autem bonus est suppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat: aliter enim divini promissæ fides & constantia non erit; cum interdum, qui majorem pietatem parentibus præstiterint, is vita brevior sit: quibus id quidem contingit, vel quod is optime consulit, qui prius vita excedit, quam à virtutis, & officii religione decedant: rapiantur enim, ne malitia madet intellectus eorum, aut ne fictio decipiat animam illorum: vel quia, dum perniciæ & rerum omnium perturbatio impendit, & corporibus evocatur, ut communi temporum acerbitate evadant: A facie enim malitiæ, inquit Propheta, collectus est iustus: quod sit, ne eorum aut virtus, aut salus periclitetur, cum à mortalibus flagitiorum pomas repetit Deus: vel ne tristissimis temporibus ex propinquorum, amicorumque calamitatibus acerbissimos luctus sentiant; quare metiendum est majorem in modum, cum viris bonis immatura mors accidit. Ac, quemadmodum is, qui grati in paren-

Deuter.

5.

Ephes.

6.

Sap. 4.

Isai. 57.

parentes sume, officii merces & fructus est à Deo propositus; sic ingrati & impij filij gravissima poenitentia reservantur: scriptum est enim;

Exod.

21.

Lev. 20

Prov.

19.

Prov.

20.

Prov.

30.

Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. Et: Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus est, & infelix. Et: Qui maledicit patri suo, vel matri, extinguatur lucerna ejus in medijs tenebris. Et: Oculum, qui subvertit patrem, & qui despicit patrem matris suae, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filij aquilae. Qui parentibus injuriam intulerunt, multos fuisse legimus: in quibus ultionem, Dei iracundia exarsit: non enim Davidem multum reliquit, sed sceleris debitas penas dedidit Absalon, quem, ob ejus scelus, tribus hastis transfuravit percutit. De his verò qui Sacerdotibus non obtemperant, scriptum est; Qui superbitis, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto judicis morietur homo ille. Et quem admodum divina lege sancitum est, ut parentibus filij honorem habeant, ut pareant, ut obsequantur: sic parentum propria officia sunt, atque manera, ut sanctissimis disciplinæ, ac moribus filios imbuant,isque optimis dunt vivendi præcepta, ut ad religionem instructi, & parati, Deum sanctè, inviolatèque venerent; quod à parentibus Susannæ factum esse legimus. Itaque Sacerdos parentes commoneat, ut se liberis magistros præbent, virtutis, æquitatis, continentie, modestie, & sanctitatis triaquis præsertim declinent, in quibus sæpè offendere consueverunt: primum, ne quid acerbum

in liberos aut loquantur, aut intendant: quod Apostolus in Epistola ad Colossenses ita præcipit; Patres nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo sint; nam periculum est, ne fracto, abstractoque animo sint, dum omnia timent. Quare illud præcipiat, ut nimiam severitatem effugiant, malitque liberos corrigere, quam ulcisci: deinde, si qua culpa commissa est, eum necessaria sit castigatio, & oburgatio, ne quid liberis per indulgentiam dissolutè remittant: sæpè enim filij parentum nimia lenitate, & facilitate depravantur: quomòdò à dissoluta indulgentia deterrat exemplo Heli, summi Sacerdotis qui, quòd in liberos indulgentior fuerat, maximo supplicio est affectus: postremo, ne, quòd bestidimum est, in filiorum educatione ac doctrina, præpostera consilia inane: etenim permulti in hac una cogitatione curaque versantur, ut opes, ut pecunias, ut lautum, & amplum patrimonium liberis relinquunt, quos non ad religionem, non ad pietatem, non ad bonarum artium disciplinam, sed ad avaritiam, & ad rem familiarem augendam cohortantur: nec de filiorum educatione, & salute sunt solliciti, dummodò pecuniosi sint, & predicti: quo quid dicit, aut cogitaturpius potest? ita fit, ut ad illos non tam rerum copias, quam sua scelera, & flagitia transferant; quibus tandem non ad celum sed duces præbent, sed ad inferorum supplicia sempiterna. Sacerdos igitur optimis præceptis parentes instituat, eosque ad Tobie exemplum ac similem virtutem excitet; ut, cum filios ad Dei cultum,

Col. 3.

1. Reg.

4.

Tob. 4.

&

& sanctimoniam, probè erudierint, ab his etiam amoris, & observantio, & obsequij uberrimos fructus capiant.

NON OCCIDES.

Matth.

5.

Gen. 9.

Matth.

5.

Mago illa, quæ pacificis hominibus proposita est, felicitas, quoniam filij Dei vocabuntur, Pastores maxime commovere debet, ut præcepti hujus disciplinam fidelibus diligenter, accuratèque tradant. Nam ad conciliandas hominum voluntates nulla melior ratio iniri potest, quam si ejusmodi præcepti lex rectè explicata, ab omnibus, ita, ut oportet, sanctè servetur: quoniam tum sperare licet, ut summa animi consensione conjuncti homines, concordiam & pacem maxime colant. Sed quam necesse sit præceptum hoc explicari, ex eo perspicitur, quòd, immensa illa universæ terræ inundatione facta, hoc unum in primis est, quòd Deus hominibus interdixit. Sanguinem, inquit, requiram animarum vestrarum de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis. In Evangelio etiam, quò primum veteres leges à Domino explicite sunt, in his hæc prima est, de qua apud S. Mattheum ita scriptum est: dicitur est enim, Non occides, & reliqua, quæ hæc de re eo ipso loco deinceps commemorantur. Fideles præterea attentè, libenterque præceptum hoc audire debent: si enim ejus vis spectatur, ad vitam ejusque salutem valet; quoniam his verbis: Non occides, homicidium omninò interdictum est: itaque singuli homines tanta cum voluptate animi illud accipere debent, perinde ac si, ira Dei proposita, gravissimisque

allis penis, nominatione prohibitorum sit, ne quis eorum ledatur: ergo ut præceptum hoc auditu jucundum est; ita ejus peccati cautio, quòd præcepto prohibetur, jucunditatem habere debet. Cum autem hujus legis vim Dominus explicaret, in eo dicitur contineri ostendit: alterum, ne occidamus, quòd à nobis fieri vetitum est: alterum, quòd facere jubemur, ut concordia amicitia, charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cuncta denique incommoda patienter feramus. In eo autem, quò cædes prohibetur, illud primum docendum est, quæ cædes sint ejusmodi, quæ hæc præcepti lege non vetentur: nam, bestias occidi, prohibitum non est, quoniam si illis vestri à Deo hominibus est concessum; hæc item est, illas occidi: quæ de re ita Sanctus Augustinus. Cum audiamus, inquit: Non occides; non accipimus hoc dicitum esse de fratre; quia nullus est eis sensus: nec de irrationalibus animalibus: quis nulla nobis ratione sociatur. Alterum permissum cædis genus est, quòd ad eos magistratus pertinet, quibus data est necis potestas, quæ ex legum præscripto, judicioque, in facinorosos homines animadversum, & innocentes defendunt; quò in munere dum justè versantur, non modò hæc cædis non sint rei, sed hæc divina legi, quæ cædes vetatur, maxime obediunt; cum enim legi hæc finis is propositus sit: ut homicidium vite, salutisq; committat; magistratum item, qui legitimi sunt scelerum vindices, animadversiones eodem spectant, ut audacia, & injuria supplicis repressa, tuta sit hominum

D. August.

Psal.
100.

num vita. Quare David: In matutino, inquit, interficiam omnes peccatores terre; ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem. Qua ratione, non illi quidem peccant, qui iusto bello, non cupiditate, aut crudelitate impulsus, sed sola publice utilitatis studio, vitam hostibus adiuvant. Sicut præterea eiusmodi cædes, quæ nominatim Iussu Dei sunt, Levi filii non peccaverunt, quia una die tot millia hominum occiderunt, quæ cæde facta, sic ad eos locutus est Moses: Consecratis manus vestras hodie Domino. Neque verò huius præcepti reus est, qui non sponte, neque meditato, sed fortuito hominem occidit: quæ de re in Deuteronomii libro ita est: Qui percusserit proximum suum occidens, & qui heri & nudius tertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur: sed abissi cum eo simpliciter in silvam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manum, ferrumque lapsum de manibus amicum ejus percusserit, & occiderit. Hæc cædes eiusmodi sunt, quæ, quia non voluntate, neque de industria inferuntur, propterea non omnino in peccatis numerantur, quod S. Augustinus sententia comprobatur.

Exod.
32.

Abiit enim, inquit, ut ea, que aut propter bonum, aut licitum faciunt, siquidem præter nostram voluntatem quidquam mali acciderit, nobis imputetur. In quo tamen duabus de causis peccari potest altera, si quis in re injusta occupatus, hominem occiderit, exempli causa: si quis gravidam mulierem pugno, vel cæde percuteret, ex quo abortus sequeretur, fuisset quidem illud præter percussoris

D. August.

voluntatem; non tamen præter culpam, cum illi non liceret ullo modo gravidam mulierem percutere: altera si non omnibus circumspiciatur, negligenter, & incaute aliquem occiderit; quæ etiam ratione, si quis salutis suæ defendende causa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hæc lege non teneri satis apparet. Atque hæc quidem, quæ modò commemoravimus, cædes sunt, quæ hoc legis præcepto non continentur; quibus exceptis, reliquæ omnes prohibentur, sive homicidam quis spectet, sive qui occiditur, sive modus, quibus cædes fit: nam quod ad eos pertinet, qui eadem faciunt, nemo planè excipitur, non divites, non potentes homines, non domini, non parentes: sed delecto omni, & discrimine remoto, occidere vetitum est omnibus. Si verò illi spectantur, qui interficiuntur, ad omnes hæc lex pertinet; nec quisquam est tam humilis & obiecte conditionis homo, qui legem huius vi delectatur. Neque verò se ipsam interficere cupiant fas est, cum vitæ suæ nemo ita potestatem habeat, ut suo arbitratu mortem sibi consciscere liceat; ideoque legis huius verbis non ita præscriptum est: Ne alium occidas, sed simpliciter: Ne occidas, sin autem multiplicem cædis faciende modum attendimus; nemo est, qui excipiantur; non solum enim suis cuiquam manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, aut laqueo, aut veneno, vitam homini eripere non licet: sed consilio, ope, auxilio, vel alia quacumque ratione id fieri prorsus vetitum est: in quo summa tarditas, stuporque Judæorum fuit, qui crederent, se hoc præceptum

serva-

servare, si manus tantùm à cæde abtinerent; sed homini Christiano, qui interprete Christo, didicit hæc legem spirituales esse, nempe quæ non manus solum puras, sed animum etiam castum, sincerumque nos habere jubet, illud non satis omnino est, quod illis satis cumulatè se præstare arbitrabantur: nam, ne irasci quidem cuiquam licere, in Evangelio traditum est; cum dicat Dominus: Ego autem dico vobis: omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo, raca, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. Ex quibus verbis perspicuum est, eum culpa non carere, qui fratri succenscat, quamvis iram animo inclusum contineat; qui verò ejus iræ significationem aliquam dederit, graviter peccare; at multo gravius, qui non vereatur durè fratrem accipere, & ei convicium facere; & quidem hoc verum est, si nulla subsit irascendi causa: nam iræ causa, quæ à Deo, legibusque conceditur, ea est, ut in eos animadvertimus, qui nostro imperio, potestatique parent, si in eis sit culpa: Christiani enim hominis ira, non à carnis sensibus, sed à Spiritu Sancto proficisci debet; cum templa Sancti Spiritus, in quibus Jesus Christus habitat, nos esse conveniat. Multa præterea sunt à Domino tradita, quæ ad perfectam huius legis rationem pertinent: qualia illa sunt, non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram; & ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, & quicumque te

Matth.
5.

1. Cor.
6.

Matth.
5.

angoriaverit mille passus, vade cum illo alia duo. Ex his, quæ jam commemorata sunt, animadverti licet, quàm proclives sint homines ad ea peccata, quæ hoc præcepto vitæ sunt; quomvè multi reperiantur, quò si minus manu, animo saltem cædis scelus committunt. Ex quoniam huic tam periculo suo morbo remedia in sacris litteris adhibita sunt; Parochi est officium, ea diligenter fidelibus tradere; præcipuum autem illud est, ut intellegant, quom nefarium sit peccatum, hominis cædes: idque vel plurimis, maximisque sanctorum litterarum testimoniis perspicui potest: usque enim adeò homicidium detestatur Deus in sanctis litteris, ut à bestis hominum cædis penam se repetiturum dicat, ac belluam, quæ hominem læserit, occidi jubet; neque aliam ob causam à sanguine hominem abhorreere voluit, nisi ut omni ratione à nefariis hominis cæde & animam, & manus abtineret; sunt enim homicidæ humani generis, atque adeò nature hostes acerbissimi, qui, quantum in eis est, universum Dei opus evertunt, cum hominem tollant, cujus causa is omnia, quæcumque procreata sunt, se fecisse testatur: imò, verò in Genesi, cum prohibuit aut, hominem occidi, quia illum Deus ad imaginem suam, & similitudinem creavit, insignem Deo injuriam si facit, quasque violentas illi manus afferre videtur, qui ejus imaginem è medio tollit. Hoc divina animi cogitatione meditata David, gravissimè de sanguinariis hominibus conquestus est illis verbis; Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem; neque simpliciter dixit,

Gen. 9.

Psal.
13.

Ff
Occi-

Occidunt, sed, Effundunt sanguinem: que verba, ad detestabilis illius sceleris amplificationem, immanemque illorum crudelitatem ostendendam, protulit; utque declararet in primis, quomodo precipites illi diabólico quodam impulsu ad illud facinus ferantur, dixit: Veloces pedes eorum: Jam verò, quæ in hoc precepto servanda esse Christus Dominus jubet, et spe- rant, ut pacem cum omnibus habeant: ait enim, cum hunc locum

Matth.

5.

interpretaretur: Si offers munus tuum ad altare, & tibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque tibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offers munus tuum: & que sequuntur. Quæ ita à Parocho explicabuntur, ut doceant, sine ulla exceptione omnes charitate complectendos esse: ad quam in hujus precepti explicatione fideles, quam maxime poterit, incitabit; quod in eo proximi diligendi virtus maxime elucet. Cum enim ostium hoc precepto aperte vetetur, quoniam qui fratrem suum odit, homicida est; cerè illud consequitur, ut amoris & charitatis præceptum detur; cumque hac lege de charitate & amore preceptum sit, tum amicum etiam illorum officiorum, atque actionum, que charitatem ipsam consequi solent, præcepta traduntur.

1. Joan.

3.

Paulus: patientia igitur nobis præcipitur, in qua nos animas nostras possessuros esse Salvator docet. Beneficentia deinde charitatis comes est, & sociæ: quoniam charitas benigna est. Benignitatis autem, atque beneficentiae virtus late pa-

1. Cor.

13.

tritur, & sociæ: quoniam charitas benigna est. Benignitatis autem, atque beneficentiae virtus late pa-

Luc. 21.

1.

tritur, & sociæ: quoniam charitas benigna est. Benignitatis autem, atque beneficentiae virtus late pa-

tritur, & sociæ: quoniam charitas benigna est. Benignitatis autem, atque beneficentiae virtus late pa-

Matth.

5.

Rom.

12.

tritur, & sociæ: quoniam charitas benigna est. Benignitatis autem, atque beneficentiae virtus late pa-

oportere, non doceat solum, sed penitus etiam fidelibus persuadeat. Cumque hac ipsa de re apud sacros scriptores multa fiat mentio, eos consulat ad refellendam illorum pertinaciam, qui in ulciscendi cupiditate animo obstinato sunt, atque obfirmato. Argumenta in promptu habeat, quæ illi Patres gravissima, & ad eam rem maxime accommodata præ adhibeant. Verùm hæc potissimum tria explicanda sunt: primum est, ut qui se injuriam acceptisse putat, et maxime persuadeatur, illum doctementi, aut injuriæ præcipuum causam non fuisse, quem ipse ulcisci cupit. Sic admirabilis ille Job fecit, qui à Sæbis hominibus, à Chædæis, & à demone graviter læsus, nulla tamen eorum habita ratione, ut vir rectus, & homo admodum pius, rectè, & piæque iis verbis usus est: Dominus dedit, Dominus abstulit. Itaque patientissimi illius viri oratione, & exemplo, Christiani homines sibi persuadeant, quod verissimum est, omnia, quæcumque in hac vita patimur, à Domino, qui iustitiae omnis misericordiaeque parens est, & auctor, proficisci. Neque verò ille nos, quæ ejus est immensa benignitas, ut inimicos punit, sed ut filios corrigit, & castigat. Nec profectò, si recte animadvertimus, in hisce rebus homines aliud omnino sunt, nisi ministri, & quasi satellites Dei: & quantum homo potest male aliquem odisse, pessimeque illi cupere; tamen et, nisi permittat Deus, nocere nullo modo potest. Hac ratione adductus Joseph, fratrum impia consilia, sic David injurias sibi à Semei illatas æquo animo tulit. Ad hæc item

Gen. 45.

2.

Reg.

16.

rem illud argumenti genus valde pertinet, quod Sanctus Chrysostomus graviter, atque erudite pertractavit, neminem scilicet, nisi à se ipso, laedi: nam qui se injuriæ tractatos esse opinatur, si rem recta secum via reputent, compentent profectò, nullam se ab illis injuriam, aut danum accepisse: etsi enim, quibus ipsi læduntur, ea extrinsecus eveniunt; tamen se maxime ipsi offendant, cum animum odio, cupiditate, invidia nefarè contaminant. Alterum est, quod duo præcipua commoda complectitur, quæ ad illos pertinent, qui pro erga Deum studio addicti, injurias libenter remittunt; quorum primum illud est, quod aliens debita remittentibus promittit Deus fore, ut ipsi etiam peccatorum veniam impetrent: ex quo promissio, quam gratum illi sit hoc pietatis officium, facillè apparet. Alterum commodum est, quod nobilitatem quandam, & perfectionem assequimur quoniam, condonandis injuriis, quodam modo Dei similes efficiuntur, qui solem suum orti facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos. Postremò, explicanda sunt incommoda illa, in quæ nos tum incidimus, cum injurias, quæ nobis illate sunt, condonare nolumus. Itaque Parochus illis, qui sibi in animum inducere non possunt, ut inimicis ignoscant, ob oculos ponat, odium, non solum peccatum grave esse, sed etiam diturnitate peccandi gravius inherere; cum enim is, in cujus animo hic affectus inderit, inimici sui sanguinem citat; illius ulciscendi spe plenus, dies, noctesque in perenni quadam mala mentis agitatione

Matth.

18.

Matth.

5.

ita versatur, ut nunquam h. credis, aut nefarie alicujus rei cogitatione cessare videatur; quo fit, ut is vel nunquam, vel maximo negotio ad id impellatur, ut, aut prosum ignoscit, aut aliqua saltem ex parte injurias remittit; quare merito vulnere comparatur, cui telum infixum heret. Multa præterea incommoda & peccata sunt; que hoc uno odii peccato, quia vinculo quodam, iuncta tenentur: Ideoque D. Joannes in hac sententiam ita dixit: Qui odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eam quia tenebre obceperunt oculos ejus: itaque sæpius labatur, necesse est. Etenim quo pacto fieri potest, ut dicta aliqui, aut facta illius probet, quem oderit? Hinc temeraria & iniqua judicia existunt, ira, invidia, obrejectiones, & alia ejusmodi; quibus illi quoque implicari solent; qui aut cogitatione, aut amicitia iuncti sunt: itaque sæpe fit, ut ex uno peccato multa existant. Neque injuria dicitur, hoc peccatum esse Diaboli, quandoquidem ipse ab initio homicida fuit. Quamobrem Dei Filius Dominus noster Jesus Christus, cum sibi mortem Pharisei afferre cuperent, illos à patre Diabolo genitos esse dixit. Sed præter hæc, que dicta sunt, unde sceleris hujus detestandæ rationes peti possunt, alia quoque remedia, & ea profecto maxime opportuna, sanctarum litterarum monumentis tradita sunt. Ac primus omnium remedium, & maximum est, Salvatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus. Is enim, cum se minima quidem peccati suspicio in eum

cadere posset, virgis cæcus, spinis coronatus, & cruci denique affixus, eam habuit orationem plenissimam pietatis; Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Cujus sanguinis aspersionem, testatur Apostolus, melius loquentem, quia Abel. Alterum autem remedium ab Ecclesiastico propositum est, ut mortem, atque illum Judicii diem recordemur. Memorare, inquit ille, oblivisima tua, & in æternum non peccabis: que sententia eodem spectat, ac si dicat: Illud sæpe etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas: proinde, quia tali tempore tibi optissimum erit, & maxime necessarium, summam Dei misericordiam impetrare, eam tibi ob oculos jam nunc, perpetuoque proponas, necesse est: ita enim fiet, ut immanis illa ulciscendi cupiditas tibi exhaustur, cum ad misericordiam Dei implorandam nullum aptus, majusque remedium invenias, quam oblivionem injuriarum, & amorem in eos, qui te, aut tuos re, aut oratione violantur.

NON MŒCHABERIS.

Quoniam viri, & uxoris vinculum arctissimum est, & nihil utrique jucundius accidere potest, quam intelligere se mutuo quodam & singulari amore diligere; contra, nihil molestius, quam sentire à se debitum & legitimum amorem alio transferri; recte quidem, atque ordine illam, que hominis vitam à cæde tæctur, legem, hæc, que de Mœchia, sive adulterio est, consequitur, ut sanctam illam & honorabilem Matrimonii conjunctionem, unde magna caritatis

Luc. 23.
Hebr.
12.

Eccles.
7.

vis existere solet, nemo ullo adulterii scelere violare, aut dirimere audeat. Sed tamen in hac ipsa re explicanda cautus admodum sit Parochus, & prudens, & tectis verbis rem commemoret, que moderationem potius desiderat; quam orationis copiam: verendum est enim, ne, dum is late, atque copiose nimis explicare studet, quibus modis homines ab hujus legis præscripto discedant, in illarum rerum sermonem forte incidat, unde excitandæ libidinis potius materia, quam restringendæ illius ratio, emanare solet. Sed quoniam hoc præcepto multa continentur, que præmittenda non sunt, ea suo loco explicabuntur à Parochis. Ejus igitur duplex vis est; altera, qua disertis verbis adulterium vetatur; altera, que eam sententiam inclusam habet, ut animi, corporisque castitatem colamus. Ut autem ab eo, quod prohibitum est, docendi initium sumatur; Adulterium est legitimi tori injuria, sive alienus, sive proprius ille sit: etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, num ipse torum violat; si vero solutus vir alienam cognoscit uxorem, adulterii labe

D. Ambrosius.
August.

Gen. 38.
Deuter.
23.

retrix. Exiat præterea Tobie ad filium ejusmodi auctoritas; Attendit tibi fili mi ab omni fornicatione. Ecclesiasticus item, Erubescite, inquit, à respectu mulieris fornicariæ. In Evangelio etiam Christus Dominus inquit, de corde exire adulteria, & fornicationes, que coquinaunt hominem. Apostolus vero Paulus hoc vitium sæpe multo gravissimisque verbis detestatur: Hæc est, ait, voluntas Dei, Sanctificatio vestra: ut abstineatis vos à fornicatione; & Fugite fornicationem; & Ne commisceamini fornicariis. Fornicatio autem, inquit, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis; & Neque fornicarii, neque adultteri, neque molles, neque masculinorum concubitores regnum Dei possidebunt. Præcipue verò ob eam rem adulterium disertè vitium est, quia præter turpitudinem, que illi cum aliis intemperantia generibus communit est, injustitiæ quoque peccatum non solum in proximum, sed etiam in civilem societatem adjunctum habet. Est illud item certum, quise à ceterarum libidinum intemperantia non abstinet, eum ad hæc, que adulterii est, incontinentiam facile labi. Quare hoc adulterii interdicto facile intelligimus, omne impuritas & impudicitia genus, quo pollutur corpus, prohiberi: imò verò omnem intinam animi libidinem hoc præcepto vitatam esse, tam ipsius legis vis significat, quam spirituum esse constat, cum Christus Dominus docuit illis verbis Audistis, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam

Tob. 4.

Eccles.
41.

Matth.
15.

1 Thes.
4.

1 Cor.
6.

1 Cor.
5.

Eph. 5.

1 Cor.
6.

Matth.
5.

ita versatur, ut nunquam h. credis, aut nefarie alicujus rei cogitatione cessare videatur; quo fit, ut is vel nunquam, vel maximo negotio ad id impellatur, ut, aut prosum ignoscit, aut aliqua saltem ex parte injurias remittit; quare merito vulnere comparatur, cui telum infixum heret. Multa præterea incommoda & peccata sunt; que hoc uno odii peccato, quia vinculo quodam, iuncta tenentur: Ideoque D. Joannes in hac sententiam ita dixit: Qui odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eam quia tenebre obceperunt oculos ejus: itaque sæpius labatur, necesse est. Etenim quo pacto fieri potest, ut dicta aliqui, aut facta illius probet, quem oderit? Hinc temeraria & iniqua judicia existunt, ira, invidia, obtrectationes, & alia ejusmodi; quibus illi quoque implicari solent; qui aut cogitatione, aut amicitia iuncti sunt: itaque sæpe fit, ut ex uno peccato multa existant. Neque injuria dicitur, hoc peccatum esse Diaboli, quandoquidem ipse ab initio homicida fuit. Quamobrem Dei Filius Dominus noster Jesus Christus, cum sibi mortem Pharisei afferre cuperent, illos à patre Diabolo genitos esse dixit. Sed præter hæc, que dicta sunt, unde sceleris hujus detestandæ rationes peti possunt, alia quoque remedia, & ea profecto maxime opportuna, sanctarum litterarum monumentis tradita sunt. Ac primus omnium remedium, & maximum est, Salvatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus. Is enim, cum se minima quidem peccati suspicio in eum

cadere posset, virgis cæcus, spinis coronatus, & cruci denique affixus, eam habuit orationem plenissimam pietatis; Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Cujus sanguinis aspersionem, testatur Apostolus, melius loquentem, quam Abel. Alterum autem remedium ab Ecclesiastico propositum est, ut mortem, atque illum Judicii diem recordemur. Memorare, inquit ille, oblivisima tua, & in æternum non peccabis: que sententia eodem spectat, ac si dicat: Illud sæpe etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas: proinde, quia tali tempore tibi optissimum erit, & maxime necessarium, summam Dei misericordiam impetrare, eam tibi ob oculos jam nunc, perpetuoque proponas, necesse est: ita enim fiet, ut immanis illa ulciscendi cupiditas tibi exhaustur, cum ad misericordiam Dei implorandam nullum aptus, majusque remedium invenias, quam oblivionem injuriarum, & amorem in eos, qui te, aut tuos re, aut oratione violantur.

NON MŒCHABERIS.

Quoniam viri, & uxoris vinculum arctissimum est, & nihil utrique jucundius accidere potest, quam intelligere se mutuo quodam & singulari amore diligere; contra, nihil molestius, quam sentire à se debitum & legitimum amorem alio transferri; recte quidem, atque ordine illam, que hominis vitam à cæde tæctur, legem, hæc, que de Mœchia, sive adulterio est, consequitur, ut sanctam illam & honorabilem Matrimonii conjunctionem, unde magna caritatis

vis

Luc. 23.
Hebr.
12.

Eccles.
7.

vis existere solet, nemo ullo adulterii scelere violare, aut dirimere audeat. Sed tamen in hac ipsa re explicanda cautus admodum sit Parochus, & prudens, & tectis verbis rem commemoret, que moderationem potius desiderat; quam orationis copiam: verendum est enim, ne, dum is late, atque copiose nimis explicare studet, quibus modis homines ab hujus legis præscripto discedant, in illarum rerum sermonem forte incidat, unde excitandæ libidinis potius materia, quam restringendæ illius ratio, emanare solet. Sed quoniam hoc præcepto multa continentur, que præmittenda non sunt, ea suo loco explicabuntur à Parochis. Ejus igitur duplex vis est; altera, qua disertis verbis adulterium vetatur; altera, que eam sententiam inclusam habet, ut animi, corporisque castitatem colamus. Ut autem ab eo, quod prohibitum est, docendi initium sumatur; Adulterium est legitimi tori injuria, sive alienus, sive proprius ille sit: etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, num ipse torum violat; si vero solutus vir alienam cognoscit uxorem, adulterii labe

D. Ambrosius.
August.

Gen. 38.
Deuter.
23.

retrix. Exiat præterea Tobie ad filium ejusmodi auctoritas; Attendit tibi fili mi ab omni fornicatione. Ecclesiasticus item, Erubescite, inquit, à respectu mulieris fornicariæ. In Evangelio etiam Christus Dominus inquit, de corde exire adulteria, & fornicationes, que coquinaunt hominem. Apostolus vero Paulus hoc vitium sæpe multo gravissimisque verbis detestatur: Hæc est, ait, voluntas Dei, Sanctificatio vestra: ut abstineatis vos à fornicatione; & Fugite fornicationem; & Ne commisceamini fornicariis. Fornicatio autem, inquit, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis; & Neque fornicarii, neque masculinorum concubitores regnum Dei possidebunt. Præcipue verò ob eam rem adulterium disertè vitium est, quia præter turpitudinem, que illi cum aliis intemperantibus generibus communis est, injustitiæ quoque peccatum non solum in proximum, sed etiam in civilem societatem adjunctum habet. Est illud item certum, quise à ceterarum libidinum intemperantia non abstinet, eum ad hæc, que adulterii est, incontinentiam facile labi. Quare hoc adulterii interdicto facile intelligimus, omne impuritas & impudicitia genus, quo pollutur corpus, prohiberi: imò verò omnem intimum animi libidinem hoc præcepto vitatum esse, tam ipsius legis vis significat, quam spirituum esse constat, cum Christus Dominus docuit illis verbis Audistis, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam

Tob. 4.

Eccles.
41.

Matth.
15.

1 Thes.
4.

1 Cor.
6.

1 Cor.
5.

Eph. 5.

1 Cor.
6.

Matth.
5.

jam machatus est eam in corde suo. Hec sunt, quae fidelibus publice tradenda duximus; si tamen ea addantur, quae à Sancta Tridentina Synodo in adulteros, & eos, qui scorta, & pellices alunt, decreta sunt; praesentibus multis aliis ac varis impudicitiae, & libidinis generibus, de quibus privatim unusquisque à Parocho admonendus erit, ut temporis, & personarum ratio postulet.

Castitas unicuique pro diversitate status necessaria servanda.

Sequitur nunc, ut ea explicentur, quae jubendi vim habent. Docendi igitur sunt fideles, ac vehementer hortandi, ut pudicitiam, & continentiam omni studio colant, mundentque se ab omni inquinamento carnis. & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. In primis autem admonendi sunt, quamvis castitatis virtus in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherrimum illud, ac plane divinum virginitatis propositum sanctè & religiosè colunt; tamen his etiam convenire, qui vel calibem vitam agunt, vel matrimonio juncti, à vetita libidine puros se & integros servant. Quoniam verò multa à Sanctis Patribus tradita sunt, quibus docemur domitus habere libidines, & coercere voluptates, ea Parochus studeat populo accuratè exponere, atque in hac tractatione diligentissimè versari. Haec autem ejusmodi sunt, partim quae in cogitatione consistunt, partim quae in actione. Quod in cogitatione remedium positum est, id in eo maxime versatur, ut intelligamus, quanta sit hujus peccati turpitudine, & pernicies; qua cognita, facilior fiet ejus detestandi ratio. Perniciosum verò scelus esse, intelligi ex

eo potest, quoniam propter hoc peccatum è Dei regno pelluntur, atque exterminantur homines: quod malorum omnium ultimum est. Et hoc quidem calamitas omnium scelerum communis est: illud autem hujus peccati proprium, quod qui fornicantur, in sua ipsi corpora peccare dicuntur, ex sententia Apostoli scribentis; Fugite fornicationem. Omne enim peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccatur. Quod ob eam causam dictum est, quoniam illud injuriosè tractat, cum ejus violat sanctitatem, qua de re ad Thessalonicenses ita D. Paulus: Hec est enim, inquit, voluntas Dei, sanctificatione vestra, ut abstinatis vos à fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore: non in passione desiderii, sicut & gentes, quae ignorant Deum. Deinde, id quod scelestius est, si homo Christianus meretrici turpiter se dedat, membra, quae Christi sunt, ea meretrici facit, ita enim Divus Paulus ait; Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? absit. An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? Est praeterea homo Christianus, ut idem testatur, templum Spiritus Sancti, quod violare nihil aliud est, nisi ab eo Spiritum Sanctum ejicere. In adulterii autem scelere magna inest iniquitas: si enim, ut vult Apostolus, qui matrimonio juncti sunt, ita eorum alter alterius potestati mancipatus est, ut neuter sui corporis potestatem, jusque habeat, sed

1. Cor. 6.

1. Thess. 4.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

1. Cor. 7.

sed mutuo quodam sint inter se quasi servitutis vinculo ita devincti, ut vir ad uxoris voluntatem, contraque uxor ad viri suam, voluntatemque se accommodare debeat: certè si alteruter corpus suum, quod est alteri juris, ab eo, cui illud adstrictum est, disjungit, is admodum iniquus est, & nefarius. Et quoniam infamiae metus & ad ea, quae justa sunt, vehementer incitat homines, & à vetitis magnopere deterret; docebit Parochus adulterium hominibus insignem turpitudinis notam inurere: nam sacris litteris ita proditum est: Qui adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam; turpitudinem & ignominiam congregat sibi. & opprobrium illius non delebitur. Verum hujus sceleris magnitudo ex supplicii severitate facile percipi potest: adulteri enim, lege à Domino in veteri testamento praescripta obreabantur lapidibus; quin etiam ob unius libidinem, non solum qui scelus admisit, sed universa interdum civitas, ut de Sichimita legitur, deleta est. Multa divinae animadversionis exempla in sacris litteris prodita sunt, quae ad deterrendos à nefaria libidine homines Parochus colligere poterit, ut Sodome, & reliquarum finitimarum urbium interitus Israelitarum, qui fornicati sunt cum filiabus Moab in deserto, supplicium; Beniamitarum deletio. Qui verò mortem effugiant, intolerabiles tamen dolores, ac poenae cruciatibus, quibus saepe plectuntur, non effugiunt: nam mente caeci, quae pœna gravissima est, ita sunt, ut neque Dei, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum denique, vitæque sue

Prov. 6.

Levit. 20.

Joan. 8.

Gen. 34.

Gen. 19.

Num. 25.

Jud. 20.

rationem habeant: hocque pacto adeo nequam, & inutilis fiunt, ut nihil grave committi eis debeat, & ad nullum ferè officium munus idonei sint. Hujus rei exempla à Davide, & Salomone petere nobis licet: quorum alter postquam adulteratus est, repente sui dissimillimus, ex mitissimo crudelissimè exitit, ut Uriam optine de se meritum morti obtulerit; alter cum se totum in mulierum libidinem profudisset, ita à vera Dei religione sese averit, ut alienos deos sequeretur. Ausert igitur, ut Oseas dixit, hoc peccatum cor hominis, saepeque obcecet.

Nunc ad ea remedia veniamus, quae in actione consistunt, quorum primum illud est, ut otium maxime fugiamus: in quo Sodomitae homines, ut est apud Ezechielem, cum hobescerent, in spurcissimum illud nefariae libidinis scelus precipites lapsi sunt. Deinde crapula magnopere est vitanda. Scrupula eos, inquit Propheta, & machati sunt: quoniam venter exoletus, ac saturatus, libidinem parit. Hoc ipsum illis vitibus Dominus significavit: Attende vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate: hoc item Apostolus; Nolite, inquit, inebriari vino, in quo est luxuria. Sed maxime animus ad libidinem oculis infamari solet, quod pertinet illa Christi Domini sententia; Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & procipe abs te. Multa praeterea sunt Prophetarum de eadem re voces, ut est apud Jobi: Pèpigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Sunt multa denique, ac perè innumerabilia exempla malorum, quae ex oculorum aspe-

2. Reg. 11.

2. Reg. 11.

Ose. 4.

Ne violenter castitas quantà cura adhibèda.

Hier. 5. Luc. 21.

Eph. 5.

Matth. 5.

Job. 31.

aspe-

2. Reg. aspectu ortum habuerunt: sic David, sic rex Sichem peccavit: hocque item pacto senes illi Susanna calumniatores deliquerunt. Elegantior item ornatus, quo oculorum sensus valde excitatur, occasione libidini non parvum sepe præbet: ideoque Ecclesiasticus monet: Averte faciem tuam à muliere compta. Cum igitur mulieres in nimio ornatus studio versentur, non alienum erit, si Parochus aliquem in eo diligentiam adhibeat, ut eas interdum moneat, oburguetque verbis, quæ hoc de genere gravissima Apostolus Petrus ita protulit: Mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumentum vestimentorum cultus. D. Paulus item: Non in tortis, inquit, crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosis; multe enim, auro, & margaritis adornate, ornamenta mentis, & corporis perdididerunt. Hoc autem libidinis incitamentum, quod est vestium exquisito ornatu extere solet, alterum sequitur, quod est turpis obscenique sermonis; nam verborum obscenitate, quasi face quadam subjecta, adolescentium accenduntur animi. Corruptum enim mores bonos colloquia mala, inquit Apostolus: hocque ipsum cum maxime efficiant delictiores, & molliores cantus, ac salutationes, ab iis quoque diligenter cavendum est; quo in genere numerantur item libri obsceni & amatorio scripti: qui ita vitandi sunt, ut imagines, quæ aliquam turpitudinis speciem præserunt; cum ad turpes rerum illecebras, inflammantesque adolescentium animos vitæ in illis sit maxima. Sed Parochus in primis curet, ut, quæ de

illis à sacrosancto Tridentino Concilio piè, religioseque constituta Trid. Conc. sunt, es sanctissimè serventur. Hæc verò omnia, quæ commemorata jam sunt, si magno adhibito studio, curaque vitentur, omnis ferè libidinis materia tollitur, sed ad illius vim opprimendam maxime valet frequens Confessionis, & Eucharistie usus: tum assidue, ac piè quidem ad Deum preces, cum elemosynis, atque jejuniis conjunctæ. Est enim castitas donum Dei, quod rectè petentibus non denegat, nec patitur nos tentari supra id, quod possumus. Corpus autem non jejuniis modò, & iis præsertim, quæ Sancta Ecclesia instituit; sed vigiliis etiam, piè peregrinationibus, atque aliis afflictionum generibus exercendum est, sensuumque appetitiones reprimende: in his enim, atque aliis ejusmodi rebus maxime cernitur sententiam ad Corinthios ita D. Paulus scribit: Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam sciipiant: nos autem incorruptam. Et paulo post, Castigo, inquit, corpus meum, & in servitutem redigo: ne forte, cum aliis prædica verim, ipse reprobus efficiar. Et alio loco: Carnis curam me feceritis in desideris.

NON FURTUM FACIES.

Veterem hunc Ecclesie morem fuisse, ut hujus præcepti vis, & ratio inculcicaretur auditoribus, indicat illa apud Apostolum objuratio eorum, qui ceteros ab iis vitis maxime deterrerent, quibus ipsi cumulati reprobantur: Qui ergo, inquit,

inquit, alium doces, te ipsum non doces: qui prædicas non fucandum, furaris: Quo doctrine bono non solum frequens illorum temporum peccatum corrigebat, sed etiam turbas, ac lites sedabant, aliasque malorum causas, quæ furto commoveri solent. In iis & delictis, & delictorum incommodis, atque calamitatibus cum nostra etiam hæc ætas miserè versetur: ad exemplum Sacerdotum Patrum, & Christianæ discipline magistrorum, Parochi huc urgebunt locum, & assidue, ac diligenter hujus præcepti vim, ac sententiam explicabunt. Ac primum officium, & diligentiam suam conferent ad declarandum Dei infinitum amorem erga genus humanum: qui non modò illis duobus interdicitis: Non occides: Non machaberis, quasi præsidis, & vitam, corpusque nostrum, & famam, existimationemque tueatur; sed etiam hoc præcepto: Non furtum facies, tamquam custodia quadam externas res, ac facultates munit, atque defendat; quam enim hæc verba subjectam habent notionem, nisi eam, quam supra diximus, cum de aliis præceptis loqueremur, vetare videlicet Deum, bona hæc nostra, quæ in ejus tutela sint, à quocumque auferri, aut violari, quod divine legis beneficium quò majus est, eò nos in ipsius beneficii auctorem Deum gratiores esse oportet. Et quoniam & habende, & referende gratiæ nobis optima ratio proposita est, ut non tantum præcepta libenter auribus accipiamus, sed etiam re ipsa probeamus: ad hoc colendum præcepti officium fideles excitandi, & inflammandi sunt. Est autem hoc præ-

ceptum, quemadmodum superiora, divinum in duas partes: quorum altera, quæ furtum vetat, apertè est annunciata; alterius sententia, & vis, quæ jubetur benigni, & liberaliter esse in proximis, in priore occulta est, & involuta; de priore igitur prius dicitur: Non furtum facies. In quo illud animadvertendum est, furti nomine non id modò intelligi, cum occultè ad invito domino aliquid auferatur, sed etiam, cum aliquid alienum contra voluntatem scientis domini possidetur: nisi forte existimandum est, eum, qui furtum prohibet, rapinas factas per vim, & injuriam non improbare: cum extet illud Apostoli; Rapaces regnum Dei non possidebunt: quorum omnem rationem, & consuetudinem fugiendam esse, idem scribit Apostolus. Quamquam verò majus peccatum rapine sint, quam furtum; quæ, præter rem, quam alicui adimunt, præterea vim afferunt, & majorem imponunt ignominiam: mirandum tamen non est, quòd leviori hoc furti nomine notatum sit: divini legis præceptum, nona rapine: id enim summa ratione factum est: quia furtum latius patet, & ad plura pertinet, quam rapine, quas tantummodo illi facere possunt, qui potentia, & viribus præstant: quamquam necesse non videt, exclusis ejusdem generis levioribus peccatis, graviora etiam factiora prohiberi. Variis autem nonnullis notatur injusta possessio, & usus rerum alienarum, ex vacietate eorum, quæ, & invitis, & incitis dominis auferuntur; nam si privatum quid privato admittitur, furtum dicitur; si surripitur publico, peculatus appellatur: pia-

Canc.

1. Cor. 10.

1. Cor. 9.

Rom. 13.

Rom. 2.

1. Cor. 6.

1. Cor. 5.

gium vocat, si homo liber, vel servus alienus in servitutem abducitur: si vero sacra res eripitur, nomicatur sacrilegium: quod facinus maxime nefarium ac scelestum adeo in mores inductum est, ut bona, quae necessario & sacrarum cultui, & Ecclesiae ministris, & pauperum usui pie, ac sapienter fuerant attributa, in privatas cupiditates perniciosaque libidines convertantur. Sed praeter ipsam fursum, id est externam actionem, furandi etiam animus, & voluntas Dei lege prohibetur: est enim spiritualis lex, quae animum, fontem cogitationum & consiliorum inspicit. De corde enim, inquit Dominus apud S. Mattheum, exeunt cogitationes male, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia. Sed quam grave scelus furtivitas, ipsa naturae vis, & ratio satis ostendit: est enim iustitiae contraria, quae animi cuique tribuit. Nam honorum distributiones, & assignationes, iam inde ab initio iure gentium constitutas, divinis etiam & humanis legibus confirmatas, ratas esse oportet: ut unusquisque, nisi humanam societatem tollere velimus, ea teneat, quae ei iure obtigerant; nam, ut

1. Cor. 6. Apotolus ait: Neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Etsi huius scelestis importunitatem, & immanitatem per multa declarat, quae furtum consequuntur. Finit enim iudicia temere, & inconsulto multa de multis: erumpunt odia: suscipiuntur inimicitiae: existant interdum acerbissime innocentium hominum damnationes. Quid dicemus de ea necessitate, quae divinitus imposita

est omnibus, satisfaciendi ei, cui aliquid ademptum sit? Non enim, inquit Augustinus, remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, quae restitutio, cum quis assueverit ex alienis locupletari, quantum habet difficultatem, praeter id, quod unusquisque & ex aliorum consuetudine, & de suo sensu iudicare potest, ex testimonio Habacuc: Propheta licet intelligere, ait enim: Vix ei, qui multiplicat non sua? usquequo & aggravat contra se desium lutum? Lutum appellat demum, rerum alienarum possessionem, unde emergere, & expellere se homines difficile possit. Furtorum autem tam multa sunt genera, ut ea dinumerare sit difficultissimum, quare de his duobus, furto, & rapinis dixisse satis erit, ad quae tamquam ad caput reliqua, quae dicimus, referuntur. Ad ea igitur detestanda, & ad fidelem populum a scelesti facinore deterredum, conferent omnem curam, ac diligentiam Parochi.

Verum huius generis partes persequamur. Sunt igitur fures etiam, qui furto sublatas res emunt, vel aliquo modo inventas, occupatas, aut ademptas retinent; ait enim S. Augustinus: Si invenisti, & non reddidisti, rapisti. Quod si rerum dominus nulla ratione inveniri potest, illa sunt bona in usus pauperum conferenda: quae ut restituant, qui adduci non potest, ea re facile probat se undique ablatum omnia, si possit. Eadem se alligant scelesti, qui in emendis, vendendis quae rebus fraudes adhibent, & veritatem orationis; horum fraudes vindicabit Dominus. Graviores, & iniquiores in hoc furtorum genere sunt ii, qui fallaces, &

D. Augustinus.

Habacuc.

De usuris furtorum generibus.

S. Augustinus.

& corruptas merces vendunt pro veris, & integris; quive pondere, mensura, numero, ac regula decipiunt emptores: est enim in Deuteronomio: Non habebis in sacculo diversis pondus; & in Levitico: 19. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera iusta, & aequa sint pondera, iustus modus, & qui se servatus. Est & alio loco: Abominatio est apud Dominum pondus & pondus: statera dolosa non est bona. Furtum etiam avertit est operariorum, & artificum, qui totam & integram mercedem exigunt ab iis, quibus ipsi iustam, ac debitam operam non dederunt. Nec verò distinguuntur a furibus servi dominorum, rerumque custodes infidi; quin etiam eo sunt detestabiliores, quam reliqui fures, qui clavibus excluduntur, quod furci servo nihil domi obsignatum, aut occultum esse potest. Furtum praetera facere videtur, qui fictis, simulatisque verbis, quive fallaci mendacitate pecuniam extorqueant: quorum eo gravius est peccatum, quod furtum mendaciumulant. Illi quoque in furum numero reponendi sunt, qui cum ad privatum aliquod, vel publicum officium conducti sunt, nullam vel parvam operam navantes, minus negligunt, mercede tantum, ac pretio fruuntur. Reliquum furtorum multitudinem a solerti avaritia, quae omnes pecunias vias novit, & excogitatum, persequi longum est, & ut diximus, difficultissimum: itaque de rapinis, quod est alterum horum scelorum caput, dicendum videtur, si prius monuerit Parochus Christianum populum ut meminerit illius Apostoli sen-

tentis: Qui voluit divites fieri, incidit in tentationem, & laqueum diaboli. Nec ullo sibi loco patiar excidere praecipuum hoc: Quicumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Et illud cogit perpetuo: Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Rapine igitur patet latius; nam qui debitam operam mercedem non persolvunt, sunt rapaces: quos S. Jacobus ad pontentiam invitavit illis verbis: Agite nunc divites, plorate adjacentes in miseris vestris, quae adjacent vobis; cuius poenitentiae causam subiungit: Ecce enim merces operariorum, quae inveniuntur regiones vestras, & quae fraudata est a vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini sabaoth introivit: quod genus rapinarum in Levitico, in Deuteronomio, apud Malachiam, & apud Tobiam vehementer improbat. In hoc crimine rapacitatis includuntur, qui, quae Ecclesiae praesidibus, & magistratibus debentur, vectigalia, tributa, decimas, & reliqua huius generis non dissolvunt, vel interceptunt, & ad se transferunt. Hac etiam referuntur fenestores in rapinis accerrimi, & acerbissimi, qui miseram plebem compiant, ac trucidant usuris. Est autem usura, quiddam praeter sortem, & caput illud, quod datum est, accipitur; sive pecunia sit, sive quidvis aliud, quod emi, aut estimari possit pecunia; sic enim apud Ezechielem scriptum est: Usuram, & superabundantiam non acciperit; & Dominus apud Lucam: Mutuum date, nihil inde sperantes. Gravissimum semper fuit hoc facinus, etiam apud gentes, & maxime odio.

1. Tim. 6.

Matth. 7.

7. Tub. 4.

Luc. 6.

Jacobi 5.

Levit. 19.

Deuter. 22.

Malac. 3.

Tob. 4.

Ezech. 18.

Luc. 6.

odiosum, hinc illud: Quid fenerari? Quid hominem, inquit, occidere? Nam qui fenerantur, bis idem vendunt, aut id vendunt, quod non est. Item rapinas faciunt; nummarii iudices, qui venalia habent iudicia, & pretio numeribusque delinunt, optinas tenuiorum & egentium causas evertunt. Fraudatores creditorum, & inficiatores, qui sumpto temporis apato ad solvendum, sua, vel aliena fide merces emunt, neque fidei liberant, damnabuntur eodem crimine rapinarum quorum etiam delictum gravius est, quod mercatorum, illorum destitutions, ac fraudations occasione, magno detrimento civitatis vendunt omnia caris: in quos illa Davidis sententia videtur convenire: Mutabuntur peccatores, & non solvet. Quid de loqueptibus dicemus, qui ab illis, qui solvendo non sunt, quod commodarunt, exigunt accubias, & pignora etiam ea auferunt, contra Dei interdictum, quæ ad eorum corpus tuendum sunt necessaria? Deus enim inquit: Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum, quæ operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. Horum exactiois ascerbitatem, jure rapacitatem, atque adeo rapinas appellabimus. Ex numero eorum, qui raptores dicuntur à Sanctis Patribus, sunt, qui in fragum hypocrisis comprimunt frumentum, faciuntque ut sua culpa carior, ac durior sit annona: quod etiam valet in rebus omnibus ad victum, & ad vitam necessariis: ad quos illa Salomonis pertinet

execratio: Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis. Quos, 11. suorum scelerum admonitos, Patrochi liberius accusabunt, ac propositas illis peccatis penas explicabunt uberius. Hæc de vetitis: nunc ad justa veniamus: in quibus satisfactio, vel restitutio primum locum habet; peccatum enim non remittitur, nisi restituatur ablatum: sed quoniam non is solum, qui furtum fecit, ei, cui furatus est, id debet restituere, sed omnes prætereæ, qui furti participes fuerunt, hæc lege restitutionis tenentur: aperendum est, qui sint illi, qui hæc satisfaciendi, vel restituendi necessitatem effugere non possunt. Sunt autem plura hominum genera: ac primum est eorum, qui furari imperant: qui non modò sunt ipsi furorum socii, & auctores, sed etiam in illo furum genere deterimi. Alterum genus peccatorum est, qui cum peccatores, in eodem tamen furum gradu ponendum, eorum, qui cum jubere non possint, sutores sunt, atque impulsores furorum. Tertium genus est eorum, qui cum furibus consentiunt. Quarum genus est eorum, qui participes furorum, inde lucrum ipsi etiam faciunt: si lucrum dicendum est, quod, nisi respicerent, eos addicit æternis cruciatibus: de quibus sic loquitur David: Si videbas furem, currebas cum eo. Quatum genus est furum, qui cum furta possunt prohibere, tantum abest, ut illis occurrant, & obstant, ut eorum licentiam permittant, atque concedant. Sextum genus est eorum, qui cum, & furtum factum, & ubi factum sit, certo sciant, non indicant rem, sed eam se scire dissimulant. Postremum

Prov.

Psalm.

49.

mun genus est, quod omnes complectitur furorum adjutores, custodes, patronos, quique illis receptaculum præbent, ac domicilium; qui omnes & satisfacere debent illis, quibus aliquid detractum est, & ad illud necessarium officium vehementer cohortandi sunt. Na hujus quidem sceleris omnino sunt expertes, approbatores furorum, & laudatores. Nec verò etiam ab eadem culpa sunt alieni filii familias, & uxores, qui pecunias à patribus, & viris surripiunt.

De operibus misericordiam per eleemosinas in pauperes. Cypri. Gregor. Nazian.

Jam verò huic precepto illa subjecta sententia est, ut pauperum, & inopum miseremur, eorumque difficultates, & angustias nostris facultatibus, & officiis subvenimus; quod argumentum, quia sæpius, & copiosissimè tractandum est, petent ea Parochi ex vicorum Sanctissimorum, Cypriani, Joannis Chrysostomi, Gregorii Nazianzeni, & aliorum libris, qui de eleemosyna præclare scriperunt, quibus huic muneri satisfaciunt. Sunt enim inflandum fideles ad studium, & alacritatem opitulandi illis, quibus aliena misericordiam vivendum est. Sunt verò etiam docendi, quantum habeat necessitatem eleemosyna, ut videlicet re, & opera nostra in egentes simus liberales, verissimo illo argumento, quod summo iudicii die detestatur sit eos Deus, & semper ignibus addicturus, qui eleemosynæ officia prætermiserint, ac neglexerint: illos autem collaudatur, qui benignè fecerint introducturus; qui benigne fecerint indigentibus: est utraque Christi

Matth.

25.

depreparatum vobis regnum; & discedit à me maledicti in ignem æternum. Uteatur prætereæ Sacerdotes accommodari illis ad persuadendum locis: Date, & dabitur vobis. Proferet Dei promissum, quod nihil uberius, nihil magnificentius se cogitari quidem potest. Nemo est, qui reliquerit, Sc. qui non accipiet centies tantum in hoc mundo, & in seculo futuro vitam æternam. Adjicit illud, quod à Christo Dominico dictum est: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Hujus verò necessarij numeris partes exponunt, ut qui largiri non possunt egentibus, qui vitam sustentent, saltem commode pauperi, juxta Christi Domini prescriptum: Mutuum date, nihil inde sperantes. Atque hujus rei felicitatem beatus David expressit: Felicis homo, qui miseretur & commodat. Est autem Christianæ pietatis, nisi sit aliunde facultas bene merendi de illis, quibus ad victum aliena misericordia opus est, vitandi etiam otii causa, labore, opera, ac manibus ea querere, quibus inopum indigentiam levare possint: ad id omnes suo exemplo hortatur in Epistola ad Thessalonicenses Apostolus illis verbis: Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos. Item 3. ad eosdem: Operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis. Et ad Ephesios: Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitato patienti. Est etiam frugalitas

Luc. 6.

Marc. 10.

Luc. 16.

Luc. 6.

Psalm.

111.

2. Thess.

1. Thess.

4.

Eph. 4.

tati consulendum, parcendumque bonis alienis, ne ceteris graves, aut molesti simus; que temperantia sanè quam elacet in omnibus Apostolis, sed maxime eminet in D. Paulo; cujus illud est ad Thesalonicensis: Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis: nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, presicayimus in vobis Evangelium Dei. Atque idem alio loco Apostolus: In labore, & in fatigatione nocte & die operantes, ne quem vestrum gravaremus. Sed ut ab universo hoc genere nefariorum facinorum abhorreat fidelis populus, Parochos à Prophetia petere, & à reliquis divinis libris sumere par erit detestationem furtorum, & rapinarum, & horribiles minas à Deo propositas eis, qui illa scelera committunt. Clamat Amos Prophetas:

Amos 8. Audite hoc, qui conteritis pauperem, & defeceritis facitis egenos terre, dicentes: Quando transibit mensis, & veniudabimus mercedem; & sabbatum, & aperiemus frumentum: Ut imminuamus mensuram, & angemus siclum, & in eadem sententia multa apud Hieremiam, in Proverbiis, & apud Ecclesiasticum. Nec verò dubitandum est, quin hæc matorum semina, quibus malis opprimitur hæc ætas, magna ex parte in his inclusa sint causis. Verum ut assuescant Christiani homines prosequi omni liberalitatis, ac benignitatis officio egentis, & mendicos, quod ad alteram hujus præcepti partem pertinet, profert Parochi maxima premia, que beneficiis, & largis, & in hæc, & in altera vita daturum se Deus pollicetur. Sed quia non desunt, qui

etiam se in furtis excusent, admonendi sunt, fore, ut nullam eorum peccati excusationem accipiat Deus; immò verò futurum, ut illa purgatione non modò non levetur peccatum, sed mirum in modum augeatur. Rece, nobilium hominum non ferende delicta; qui culpam extenuare sibi videntur, si se inflammarint, non cupiditate, aut avaritia ad detrahendum alteri sua descendere, sed tuentis causa amplitudinis familie, & majorum suorum; quorum existimatio, ac dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessione sulcretur. Quibus perniciosus error eripiendus est simulque demonstrandum, ut unam esse rationem conservandi, & amplificandi copias, & operum, majorumque gloriam, si Dei voluntati paruerint, si ejus præcepta servarint; quibus contemptis, fundate, & optimè constitutæ opes evertuntur; reges ex regio solio, & summo gradu honoris præcipites exturbantur; in quorum locum infimi interdum homines, & qui summo in odio illis fuerunt, divinitus vocantur. Incredibile est, quantum per se his succenseat Deus; cujus rei testis est Isaias, apud quem sunt illa Dei verba: Punitur omnes diligunt sumera, sequantur retributiones. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum, fortis Israel: Eheu, consolor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. Et convertam manum meam ad te, & exequam ad purum scorum tuam. Non desunt, qui non jam illam afferant causam splendoris, & gloriæ, sed victis, & vitæ commodiorem facultatem, & elegantiam; qui refellendi sunt,

docen-

docendi que, quam impia sit eorum & actio, & oratio, qui ullam commoditatem antefert Dei voluntati, & gloriæ; quam, negligendo ejus præcepta, offendimus mirandum in modum: est, que potest esse in furto commoditas, quod summa incommoda consequantur? Super furem enim, inquit Ecclesiasticus, est confusio, & penitentia. Sed fac esse, ut cum illis non agatur incommodè: decorat fur divinum nomen: repugnat ejus sanctissime voluntati salutaria ipsius præcepta continent; quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fuit impietas. Quid quod audire licet interdum fures, qui nihil se eo peccare contentant, quod detrahant aliquid locupletibus, & copiosis hominibus, qui ea detractio- ne nihil damni faciant, ne sentiant quidem & misera sanè, & pestifera defensio. Putat alius satisfactionem suam accipi debere, quod eam furandi consuetudinem cepit, ut non facile possit ab illa mente, & actione desistere; qui nisi audierit Apostolum dicentem; Qui furabatur, jam non furetur; velit, nolit, etiam consuetudinem capiet æternorum suppliciorum. Nonnulli sunt, qui excusant se, occasione data, alteri aliquid ademisisse: est enim illud tritum sermone proverbium; Fures, qui non sint, fieri occasione: qui hac ratione sunt de nefaria sententia deducendi resistendum esse prævis cupiditatibus. Nam si contentus est re persequendum id, quod libido persuaserit; quis modus, quis finis erit scelerum, ac flagitiorum? Turpissima igitur est illa defensio, vel summa potius intemperantiæ, &

injustitiæ confessio. Nam qui dicit, se non idè peccare, quia nullam habet peccandi occasionem, idem propemodum fatetur, se semper, oblata occasione, peccatorem. Sunt, qui furari se dicant ultiscendi causa, quod ab aliis eadem injuria sint affecti: quibus ista respondendum est: primum nemini licere injurias persequi: deinde non posse quemquam rei suæ judicem esse: tum multò minus concedi, ut pernas ab aliis repetant eorum, que illi in eum peccaverunt; postremò, quidam furtum satis illa ratione defosum, tectum, que arbitrantur, quod, cum sint ære alieno oppressi, aliter eo liberari non possint, nisi illud furto dissolvant; quibuscum ita agendum est, nullum esse gravius æs alienum, & quo magis prematur humanum genus, quam debitum illud, cujus in divina precectione quotidè meminimus: Dimitte nobis debita nostra; quare illud inanisissimi hominis esse, plus velle Deo debere, idest plus peccare, ut, quod debet hominibus, dissolvat; multoque præstare, consilii in carcerem, quam mandari supplicis inferorum sempiternis: longè etiam esse gravius, Dei, quam hominum iudicio condemnari: porò autem supplices ipsos ad Dei open, ac pietatem confingere debere, à quo, quid opus sit, possint impetrare. Sunt alia excusationum genera, quibus Parochi prudentes, ac sui officii diligentissimi, facile poterunt occurrere, ut aliquando habeant populum sectatorem bonorum operum.

1. Thess.

2.

2. Thess.

3.

Amos 8.

Eccles.

5.

Ephes.

4.

Isai. 1.

Matth.

6.

NON LOQUERIS CONTRA
PROXIMUM TUUM FAL-
SUM TESTIMO-
NIUM.

Quantam non modo utilitatem, sed etiam necessitatem habet assidue hujus & precepti explicatio, & officii admonitio, nos D. Jacobi monet auctoritate, illis verbis: Si quis in verbo non offenderit, hic perfectus est vir; & idem: Lingua modicum quidem membra est, & magna exaltet. Eeque sententia, ignis quam magnam sylvam incendit: & que sequitur in eandem sententiam. Quibus duo monemur, primum latissime patere hoc lingue vitium, quod etiam illa Prophetæ sententia confirmatur; Omnis homo mendax: ut propemodum sit unum hoc peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur. Alterum, inde proficisci mala innumerabilia, cum sapit, maledici hominis culpa, facultas, fama, vita, anime salus amittatur, vel ejus, qui leditur, quod contumelias patienter ferre non possit, sed cas impotentis animo persequatur: vel ejus, qui ledit, quod pravo pudore, & falsa ejusdem existimationis opinione deturberis, adduci non possit, ut illi, qui offensus sit, satisficiat. Quare hoc loco monendi fideles erunt, ut quantas possunt maxime Deo gratias agant de hoc salutari precepto non dicendi falsi testimonii: quo non solum ipsi alius injuriam facere vetantur, sed etiam hac obedientia ab aliorum injuria prohibentur. Verum hoc precepto eadem ratione, & via progrediendum est, qua in cæteris progressi sumus,

Jacobi.
3.

Psalm.
115.

ut videlicet animadvertantur in eodue leges; altera prohibens, ne falsum dicatur testimonium; jubens altera, ut simulatione, fallacisque sublati, dicta, & facta nostra simplici veritate metiamur. Cujus officii Apostolus Ephesios illis verbis admonuit: Veritatem facientes in charitate, crescamus in illo precepto. Sed prior hujus precepti pars habet hanc rationem, ut, quavis nomine falsi testimonii significetur quidquid in bonam, vel in malam partem de altero constanter dicatur, sive in judicio, sive extra judicium, tamen precipue prohibeatur illud testimonium, quod in judicio, falso dicitur à jurato: jurat enim per Deum testis; quod ita testimoniat, & divinum nomen interponit, oratio plurimum fidei habet, & ponderis: itaque, quia periculosum est hoc testimonium, idcirco precipue prohibetur: juratos enim testes, nisi exceptionibus legitimis excludantur, aut eorum sit aperta improbitas, atque perversitas, ne iudex quidem ipse potest rejicere, præsertim cum extet jussum divine legis, ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum. Sed ut preceptum fideles plane intelligant, docendi erunt, quid significet, hoc, præter, vocabulum, in quem falsum testimonium dicere minime licet. Est autem proximus, ut ex Christi Domini doctrinis colligitur, quicumque eget opera nostra, sive ille propinquus sit, sive alienus, sive civis, sive advena, sive amicus, sive inimicus: nefas enim est existimare, contra hostes licere falsum aliquid dicere pro testimonio, quos jussu Dei, ad Domini nostri diligere oporteat; quin etiam, quia

Ephes.

4.

S. August.

S. August.

Deutor.

19.

Matth.

18.

Luc. 10.

1. Cor.
15.

quæ sibi quisque quadam ratione proximus est, nemini fas est in se falsum testimonium dicere: quod qui committant, sibi ipsi notam inmerentes ignominie, ac turpitudinis, & se ipsos, & Ecclesiam ledunt, cujus sunt membra: quo modo etiam, qui sibi mortem consciscunt, nocent civitati: ita enim est apud Sanctum Augustinum; Nec recte intelligentibus poterat videri, non esse prohibitum, ut adversus se ipsum quisquam falsum testis assisteret, eo quod in precepto additum fuit: Contra proximum tuum. Sed nos ideo, si adversus se ipsum quisque falsum testimonium dixerit, ab hoc criminæ se putet alienum; quando regulam diligendi proximi, à semetipso dilector accepit. Verum, quia prohibemur proximum ledere falso testimonio, nemo propterea contrarium permitti nobis arbitretur, ut pejorando liceat conciliare ei, qui nobiscum natura, ac religione conjunctus sit, aliquid utilitatis, aut commodi. Nemini enim mendacio, & vanitate, multo minus perjurio studendum est. Quare Sanctus Augustinus de mendacio ad Crescentium docet ex Apostoli sententia, mendacium in falsis testimoniis numerandum esse, etiam si in cuiusquam falsa laude dicatur. Nam locum illum tractans invenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt. Falsum, inquit, testimonium vocat Apostolus, si quis de Christo, & quod ad ejus laudem videtur pertinere, mentitur. Sæpius verò etiam contingit, ut, qui alteri favet,

obicit alteri: certò errandi causa affertur iudici, qui interdum falsis testibus adductus, contra jus secundum injuriam statuit, & judicare cogitur. Nonnumquam etiam fit, ut, qui ob falsum alicujus testimonium causam iudicio vincat, idque impudè tulerit, exaltans iniqua victoria, assuescat corrumpere, & adhibere falsos testes, quorum opera sperat se posse ad id, quodcumque concupierit, pervenire. Est verò id & ipsi testi gravissimum, qui & ab eo, quem juratissimo sublevisit, & adjuverit, falsus, & perjurus agnoscitur: Scilicet, quod ei è sententia succedit scelus, quotidiè majorem execrationem, & constatiduum capiti impietatis, & audacie. Ut igitur testium vanitas, mendacitas, & perjuria prohiberent, sic & accusatorum, & reorum, & patronorum, cogitorum, & procuratorum, advocatorum, & omnium denique qui iudicia constituunt. Postremo vetat Deus omne testimonium non modo in judicio, sed etiam extra iudicium, quod alteri incommodum, aut detrimentum possit afferre. Est enim in Levitico, quod hæc precepta iterantur, his verbis: Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet aliquis que proximum suum: ut nemini dubium esse possit, quin à Deo omne mendacium hoc precepto ejunctum condemnatur: quod apertissime testatur David in hunc modum: Perdes omnes, qui loquantur mendaciam. Prohibetur autem hoc precepto non modo falsum testimonium, sed etiam detestabilis etiam libido, & convitium sustulio detrahendi alteri: qua ex quâ peste incredibile est, quàm multa detesta.

Levit.

19.

Psalm.

5.

Ha & bile.

& quam gravia & incommoda, & mala nascantur. Hoc vitium male dicitur, & contumeliosius dicens occulte in alterum, passis improbatum divine litteris. Cum hoc, inquit David, non debeamus, & S. Jacobus Nolite detrahere alterutrum, fratres mei. Nec vero preceptis solum sacrae littere, sed etiam exempla suppeditant, quibus sceleris magnitudo declaratur; nam & Amas, conficta criminibus, adeo incendit in Judaeos Assuerum, ut is omnes ejus gentis homines imperarit occidi. Refertur et huiusmodi exemplis sacra historia; quorum commemoratione, Sacerdotes operam dabunt, ut fideles à rei improbitate deterreant. Ut autem peccati huius vis, quo de altero detrahatur, omnino percipiatur; sciendum est, non tantum adhibenda calumniam offendi hominum existimationem, sed & augenda, & amplificandaque criminibus; & si quid occultis ab aliquo commissum sit, quod ubi resicium fuerit, grave, aut turpe sit ad famam; eam rem, qui, ubi, quando, quibus non necesse sit, pervulgari, obtractator, & maleficus iure dicitur. Verum totius obtractationis nulla capitalior est, quam eorum qui catholicae doctrinae, ejusque praedicatoribus obtractant. In simili culpa sunt, qui malorum doctrinam, & errorum magistros extollunt laudibus. Nec vero ab horum hominum numero, & culpa sejunguntur, qui detrahentibus, & maleficientibus hominibus patefacientes aures, non reprehendant obtractatores, sed illis libenter assentiuntur. Detrahere enim, vel detrahentem audire, scribunt Sancti Hieronymus, & Bernardus, utrumq; damnabilis sit, non

facile constat; non enim essent, qui detrahentem, si non adessent, qui detrahentes audirent. In eodem genere sunt, qui suis artificibus distrahunt homines, & inter se committunt, magnopereque serendia discordiis delectantur; ut summam conjunctionem, ac societates fictis sermonibus dirimentes, amicissimi viros ad immortales inimicitias, & ad arma compellant. Hanc pestem sicut detestatur Dominus: Non eris criminator, neque surrexeris in populo. Tales erant multi ex consiliariis Saulis, qui ejus voluntatem à Davide alienare, & in illum, regem incitare conabantur. Peccent denique in hanc partem blandi homines, & assentatores, qui blanditijs, & similitatis laudibus insunt in aures, & in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam, & honores accipiuntur, dicentes, ut est apud Prophetam: Malum bonum, & bonum malum: Isai. 5. Quos ut arcamus, & pellamus à consuetudine nostra, monuit nos David illa oratione: Corripuit me iustus in misericordia, & increpabit me; oleum autem peccatoris non impinguit caput meum. Quamquam enim isti proximo minime maledicunt, tamen ei maxime nocent, qui, vel laudibus ejus peccatis, afferunt ipsi causam perseverandi in vitijs, quoad vixerit. Et quidem in hoc genere illa est assentatio deterior, quae ad proximi calamitatem, & perniciem adhibetur: sic Saul, cum Davidem furori, & serco Philistaeorum obfiscere cuperet, ut occideretur, ei blandiebatur illis verbis: Ecce silva mea major Merob, ipsam dabo tibi. Reg. 18. tantummodo esto vir fortis. Et praeclare bella Domini. Sicut

Judaei

Judaei insidiosae oratione Christum Dominum sunt affati: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces. Longè autem perniciosior oratio est amicum, affinium, & cognatorum, quae ad eos interdum utuntur assentatorijs, qui mortifero morbo affecti, jam sint extremo spiritui; dum affirmant nullum esse tum ei à morte periculum; dum letum, & hilarem esse jubant, eamque à peccatorum confessione, tanquam à tristissima cogitatione, deterrent; dum deique ejus animum avertunt ad omni cura, & meditatione extremorum periculorum, in quibus maxime versatur. Quare figivium est omnia mendaciorum genus, sed illud in primis, quo gravi damno quisquam affici possit. Venissimum vero impietatis est mendacium, cum quis in religionem, vel de religione mentitur. Sed illis etiam maledictis, & probris graviter offendentur Deus, quae committuntur libellis, quos famos vocant, & alijs hujus generis contumelijs. Praeterea joco, vel officii causa fallere mendacio, etsi nemo in illo vel damnum, vel lucrum fecerit, tamen omnino indignum est: ita enim nos Apostolus admonet: Depponentes mendacium, loquimini veritatem. Nam in eo est ad frequentius, graviusque mendacium magna proclivitas; & ex jocosis mendacijs capiunt homines mendicandi consuetudinem; unde veniunt in opinionem, non esse veraces, quamobrem; ut fidem faciat eorum oratio, necesse habent jurare perpetuo. Postremo, priore parte hujus precepti simulatio repudiatur: nec modò quae simulabuntur, sed quae ita sunt, cum

scelere conjuncta sunt: tam enim verba, quam facta, nota, ac signa quaedam sunt eorum, quae sunt in animo ejusque: ob eamque causam Dominus sapè Phariseos arguens, hypocritas appellat. Et haec de priore precepti lege, quae ad vetandum spectat.

Nunc explicemus, quid in altera jubebat Dominus. Pertinet autem haec precepti vis, & ratio ad id, ut justè, & ex legibus forensia iudicia exerceantur, neve occupent violabiles homines, & usurpent judicia. Non lister minime fas esse alterum servum judicare, quae inquit Apostolus: ne re, da. & causa incognita, sententiam ferant; qui in vitio fuit Sacerdotum, & scribarum consilium; qui de Sancto Stephano judicaverunt; quod item peccatum fuit magistratibus Philippensium, de quibus inquit Apostolus: Ceteros non publice, sed in iudicio, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occultè nos eiciunt. Nec condemnent innocentes, aut nocentes absolvant, ne pretio, aut gratia, ne odio, aut amore moveantur. Sic enim Moses seniores admonet, quos populi iudices constituerat: Quid iustum est, iudicatis sine civis sit ille, sive peregrinus. Nulla erit distantia personarum; ita parvum audietis, ut magnum; nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est. De rejs autem, & sonibus, vult eos Deus verum confiteri: cum ex iudicij forum interrogantur; est enim testimonium, & praedictio quaedam, illa confessio laudis, & gloriae Dei, ex ipsis Jonae sententia, qui Achan ad veri confessionem adhortatus inquit: Fili mi da gloriam Domino Deo Israël. Sed quoniam hoc pre-

Hh 2

ceptum

Psal. 100.

Jacob. 4.

Esd. 13.

S. Hieron.

U. N. O. M. A.

S. Hieron.

S. Hieron.

Bernard.

Matt. 22.

Marc. 12.

Levit. 19.

Psal. 140.

Esd. 13.

4.

Reg. 18.

18.

18.

ceptum testes potissimum attingit, de his etiam à Parocho diligenter agendum erit; nam præcepti vis ea est, ut non solum prohibeat falsum testimonium, sed verum etiam dici imperet. Est enim in humanis rebus maximus usus veri testimonii, quod sunt innumerabiles res, quæ à nobis ignorari necesse sit, nisi eas ex testium fide cognoscamus. Quare nihil tam necessarium est, quam testimoniorum veritas in his rebus; quæ nec ipsi scimus, neque tamen licet ignorare. De quo extat illa Sancti Augustini sententia: Qui veritatem occultat, & qui prodit mendacium, uterque reus est; ille, quia prodere non vult; hic, quia nocere desiderat. Licet verò interdum verum tacere, sed extra iudicium; nam in iudicio, ubi testis legitime interrogatur à iudice, vera omnino patefacienda sunt. Quo loco cavendum tamen est testibus, ne sua memorie nimium confisi, quod exploratum non habent, id pro certo afferant. Reliqui sunt patris causarios, & advocati, actores deinceps, & pettores. Illi igitur opera, ut patrocilio suo non deerint necessariis, hominum temporibus, & egentibus benignè subveniant; tum injustas causas defendendas non suscipiant, neque calumnia lites protrahant, nec alet avaritia. Quod ad mercedem atinet laboris, & opere sua, illa jure, & æquo metantur. Pettores verbis, & accusatoris monendi sunt, ne cuiquam, amore, aut odio, aut cupiditate aliqua addicti, periculum aliquis criminatibus creent. Jussum hoc denique divinitus descriptum est pñs omnibus, ut in congressibus, & colloquiis verbis

semper, & ex animo loquuntur; nihil dicant, quod alterius existimationi possit officere; ne de illis quidem, quibus lædi se, & exagitari intelligunt; cum illud propositum habere debeant, sibi cum illis eam necessitudinem, & societatem intercedere, ut membra sint ejusdem corporis. Ut autem libentius hoc mendacii vitium caveant fideles, proponet eis Parochus summam hujus sceleris miseriam, ac turpitudinem. Nam in sacris literis, mendacii pater demon dicitur; quod enim demon in veritate non stetit, mendax est, & mendacii parens. Adjunget ad ejusmodi tantum flagitium, et mala, quæ mendacium consequuntur: & quoniam sunt innumerabilia, fontes, & capita incommodorum, & calamitatum demonstrabit. Ac primum, in quantum cadat Dei offensionem, quantumve ejus odium incurret homo vams, & mendax, Salomonis auctoritate declarabit eo loco; Sed sunt, quæ odii Dominus, & septimum detestator animæ ejus: Oculos sublimis, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad correndum in malum, presentem mendacia, testem falsam: & quæ sequuntur. Quis igitur ei præter incolumitatem, qui in insigni odio sit apud Deum, quoniam gravissimis efficitur supplicij? Deinde quid imparius, aut factius, ut Sanctus loquitur Jacobus, 3. quam in eadem lingua, quæ benediximus Deum, & Patrem, maledicere homines, qui ad imaginem, & similitudinem Dei facti sunt, ita ut fons de eodem foramine emanet dulcem, & amarum aquam?

Quæ

Quis enim lingua prius laudent, & gloriam Deo tribuebat, postea quantum in ea est, eum ignominia afficit, ac dedecore, mentiendo; quare sic, ut à celestis beatitudinis posterissime mendaces excludantur. Cum enim in hunc modum quæret à Deo David: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? respondit Spiritus Sanctus; qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolium in lingua sua. Maximum verò etiam illud in mendacio incommodum est, quod fertur insanabilis in animi morbus. Cum enim peccatum, quod, inferendo falso crimine, aut proximi famæ, & existimationi obtruncando, committitur sit, non remittatur, nisi calumniator et, quem criminatus fuerit, satisfaciat injuriam; id autem difficile fit ab hominibus, primo, ut antea non nimis pudore, & inani quadam dignitatis opinione deterritus; qui in eo peccato sit, hunc ad dictum esse, æternis inferorum penis, dubitare non possumus, quæque enim quicumque speret, se calumniarium, vel obtruncationis veniam consequi posse, nisi prius ei satisfaciat, de cuius dignitate, & famæque publicè in iudicio, aut etiam in privatis, & familiaribus congressibus aliquid detraxerit. Præterea, latissimum patet hoc detrimentum, & in cæteris diffunditur; quæ vanitate, & mendacio fides, ac veritas tolluntur, acutissima violenta societatis huiusmodi quibus sublati, acquiritur summa vitæ contusio; ut homines nihil à demonibus differre videantur. Docet porò, vitandam esse loquacitatem, Parochus; cujus vitiatione & reliqua peccata fugiuntur, & est magna

cavio mendacii: à quo vitio loquaces sibi haud facile temperare possunt. Postremò his illum errorem eripiet Parochus, qui se in veritate orationis excusant, & mendaciam; prudentium exemplo desunt; quorum esse ajunt, mentientur in tempore. Dicit id, quod verissimum est, prudentiam carnis, mortem esse. Horribiter auditores, ut in difficultatibus, & angustiis Deo confidant, neque ad artificium mentiendo, confugiant; nam illo qui obtinetur perfugio, facile declarant, se sua magis nisi prudentia, quam in Dei providentia spem ponere. Qui causam sui mendacii conferunt in eos, à quibus sunt mendacio decepti; si docendi sunt, non licere hominibus se ipsos ulcheli, neque malum se lo compensandum esse; sed potius vincendum in bono malum: quod si etiam fas esset, hanc referre gratiam; memi tamen utile, de suolicheli detrimento: esse autem id gravissimum detrimentum; quod mendando dicendo facimus. His, qui afferunt humanæ naturæ imbecillitatem, & fragilitatem, tradendum erit hoc officii præceptum, ut diviam auxilium implorent, nec infirmitati humanitatis obtemperant. Qui consuetudinem opponunt, admonendi sunt; si mentiri assueverunt, ut dent operam, ut contrariam consuetudinem capiant verbis loquendi, præsertim cum, qui usi, & commendati peccant, gravissimè delinquant, quæ ceteri. Et quomam non desunt, qui se tegant excusatione cæterorum hominum, quos passim mentiri, & pejerare contendant; hac ratione illi ab ea opinione deducendi sunt, non esse imitandos malos, sed reprehenden-

den-

Psalm.
10.

Joan. 8.

Prov. 6.

Jacob. 3.

S. August.

Rom. 8.

Rom. 12.

sendos; & corrigendos: cum autem ipsi mentiamur, minus auctoritatis in reprehensione, & correctione alterius nostram habere orationem. Alios se ita defendentes, quod vera dicendo, sepi incommode sint affecti; sic refellent Sacerdotes, esse illam accusationem, non defensionem; cum sit officium Christiani hominis, quamvis potius facere iacturam, quam mentiri. Restant duo genera mentium, qui se in mendacio excusent; alteri, qui dicant, se joci causa mentiri; alteri, se idem facere utilitatis gratia, quippe qui bene emerent, nec venderent, nisi mendacium adhiberent; utrosque a suo errore Parochi avertere debent. Ac superiores quidem illos à vitio abducent; & docendo quantum eo in genere peccandi consuetudinem auget usus mentendi: & illud iurando, omnis otiosi verbi reddendam esse rationem: proximos autem hoc acrius etiam objurgabunt; quorum in excusatione gravior inest illorum ipsorum accusatio, qui presenserant, se minime illis Dei verbis fidem & auctoritatem tribuere.

Matth.
22.

Matth.
6.

NON CONCUSPICES DOMUM PROXIMI TUI: NEC DESIDERABIS UXOREM EIUS, NON SERVUM, NON ANGLIAM, NON BOVEM, NON ASINUM, NEC OMNIA, QUÆ ILLIUS SUNT.

In his duobus præceptis, qui postremo loco tradita sunt, illud in primis sciendum est, rationem ferè constitui, qua cætera præcepta servantur. Nam quod his verbis præscriptum est, eò spectat,

ut, si quis studet superiora legis jussa servare, hoc maxime faciat, ne concupiscat, quoniam qui non concupiscet, suis contentus, aliena non appetet; aliorum commoda gaudebit; Deo immortali gloriam tribuet; gratias eidem maximasaget, Sabbatum colet, id est quiete perpetua fruetur, majoresque venerabitur: neminem denique neque re, neque verbis, neque ullo alio modo lædet. Nam stirps, ac semen malorum omnium est prava concupiscentia; qua qui incensunt, precipites feruntur in omne flagitiorum, & scelorum genus. His animadversis, & Parochus in his qui sequantur, tradendis diligentior, & fideles ad audiendum erunt attentiores. Sed quiaquam hæc duo præcepta conjunctim, propterea quod, cum non dissimile sit eorum argumentum, eandem docendi viam habent: Parochus tamen & cohortando, & monendo poterit communiter, vel separatim, ut commodius ei videbitur, tractare: si autem Decalogi interpretandi munus susceperit, demonstrabit, quæ sit horum duorum præceptorum dissimilitudo, quidve una concupiscentia ab altera differat; quam differentiam libro questionum in Exodum D. Augustinus declarat. Nam ex his altera solum spectat, quid utile sit, quid fructuosum: alteri propositæ sunt libidines, & voluptates. Si quis igitur fundum, aut domum concupiscit, is lucrum potius, & quod utile est, consecratur, quam voluptatem: si verb aliam uxorem appetit, non utilitatis, sed voluptatis cupiditate adest. Verum horum præceptorum duplex sit necessitas, altera, ut sexti, septimi

S. Augustinus.

mq; præcepti sententia explicaretur; nam et si quodam naturæ lumine intellectum est, alienæ uxoris potius cupiditatem prohiberi, vitio adulterio; nam si concupiscere liceret, fas item esset potiri: tamen plerique ex Judæis peccato obsecati, in eam opinionem adduci non poterant, ut crederent id à Deo prohibitum esse: immo verò lata, & cogitata hæc Dei lege, multi, qui se legis esse interpretes profitebantur, in eo errore versati sunt: id quod animadvertere licet ex illo Domini sermone apud Sacerdotem Thamarum. Audistis, quia dictum est antiquis Non mactabis eum. Ego autem dico vobis: & que sequuntur. Altera est horum præceptorum necessitas, quod aliqua distinctè, explicatèque vetantur, que sexto, & septimo explicatè non prohibebantur, nam, exempli causâ, septimum præceptum prohibuit, ne quis injuste concupiscat aliena, aut eripere conetur: hoc autem votat ne ullo modo quis concupiscat, etsi jure legemque assequi id possit, ex cuius adoptione proximo damnatum importari videat. Sed illud in primis, ante quam ad præcepti explanationem veniamus, fideles docendi erunt, nos hac lege non ad id solum invitari cupiditates nostras cohibeamus; sed etiam Dei erga nos pietatem, quæ immensa est, cognoscamus; nam cum superioribus legis præceptis nos quibusdam quasi presidiis munisset, ne quis nos ipsos aut nostra violaret; hoc adjuncto præcepto, illud maxime providere voluit, ne appetitionibus nostris nos ipsi lederemus: quod facili futurum fuit, si omnia cupere, atque optare liberum nobis, atque

integrum esset: hæc igitur non concupiscendi lege præscripta, illud à Deo provium est, ut cupiditatum aculei; quibus ad perniciosa queque incitari solemus, hujus legis vi quodammodo excussis, nos minus urgeant; mojusque propterea temporis spatium nos molestia illa cupiditatum sollicitudine liberati, ad ea præstanda pietatis, & religionis officia habeamus, que ipsi Deo multa, & maxima debeamus. Neque id solum hæc lex nos docet, verum etiam illud ostendit, legem Dei ejusmodi esse, quæ non exteras solum munierum functionibus, sed etiam infimo animi sensu servanda sit, hocque inter divinas, & humanas leges exteras, quod hæc tantum externis contentæ sint; illæ verb, quoniam animam Deus intuetur, ipsius animi præm, sinceramque castitatem, atque integritatem requirunt. Egit igitur divina lex, quasi speculum quoddam, in quo natura nostre vitia inueniam; quoniam dicit Apostolus: Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupiscis. Cum enim concupiscentia; idest peccati fomes, qui ex peccato originem habuit, perpetuo nobis infusus inhaeret; ex hoc agnoscerimus, in peccato nos nasci: quapropter supplices ad eum confugiatur, qui solus potest peccati sordes eluere. Habent autem hæc singula præcepta illud cum cæteris commune, ut partem aliquid vident, peritum jubent. Quod ad Gal. 5. prohibendum vim attinet; ne quis forte arbitraretur, concupiscentiam illam, que vitio caret, aliquo modo vitium esse, ut concupiscere spiritum adversus carnem, vel expotere justificationis Dei in omni tempore;

pore, id quod David summopere cupiebat; Parochus doceat, quomodo concupiscentia illa sit, quam huius legis prescriptio fugere oporteat. Quare sciendum est, concupiscentiam esse commotionem quandam ac vim animi, qua impulsit homines, quas non habent, res incandescunt appetunt; & quemadmodum reliqui animi nostri motus non percipimus nisi sicuti: ita haec concupiscentia vis non semper in vitio est ponenda; neque enim propterea malum est, si cibum, aut si potum appetimus, aut eam frigemus, si calescere; aut contra, cum calemus, si refrigerare cupimus. Et quidem recta haec concupiscentia vis, Deo auctore, nobis a natura haereditaria est: sed primorum parentum nostrorum peccato factum est, ut illa natura fines transiens, inque adeo depravata sit, ut ad ea concupiscentia saepe incutitur, que spiritui, ac rationi repugnant. Quin etiam haec vis, si moderata est, suisque finibus constricta, saepe etiam non mediocres utilitates praebet; nam illud primum efficit, ut assiduis precibus Deum oramus, supplicesque ab eo petamus, quae maxime cupimus: oratio enim cupiditatis nostrae interpres est; quod si recta haec concupiscentia vis abesset, non tam multae preces essent in Ecclesia Dei; efficit praeterea, ut cariora sint nobis Dei munera; quo enim vehementius aliquid rei cupiditate flagramus, eo carior illa nobis res est, atque inconvulsi, cum eam adepti sumus: non vero delectatio ipsa, quam ex re concupiscentia sentimus, facit, ut maiore pietate gratias Deo agamus; itaque, si concupiscere aliquando licet, lateatur necesse est, non

UNIVERSITATIS

UNIVERSITATIS NOMINA

AL DE

omnem concupiscendi vim prohibitam esse; & quamquam Divus *Rom. 7.* Paulus concupiscentiam peccatam esse dixit id in eam tamen sententiam interpretandum est, in qua *Exod.* Moyses locutus est, cuius ille testimonium affert, id, quod ipse *Gal. 5.* Apostoli oratio declarat; non illam carnis concupiscentiam vocat in qua quaeque ambulatione, & desideria carnis non perficiatis. Naturalis igitur illa cupiditatis vis, & moderata, quae sine vis non egreditur, non vetatur, multoque minus spiritualis illa recte mentis cupiditas, qua ad eorum appetitionem incitantur, quae carni repugnant; ad haec ipsam enim sacrae litterae nos adhortantur: Concupiscite sermones *Sap. 6.* meos, & Transite ad me omnes, *Eccles.* qui concupiscitis me. Itaque hoc interdico non ipsa concupiscentia vis, qua tum ad bonum, tum ad malum uti licet, sed usque pravae cupiditatis, quae carnis concupiscentia, & peccati fomes vocatur, ac, si animi assensionem adjuvantem habeat, semper in vitio numeranda est, omnino prohibetur. Ergo eorum tantum concupiscentia libido vitata est, quam carnis concupiscentiam vocat Apostolus, illi scilicet concupiscentia vis, qui nullum rationis modum habent, neque finibus a Deo constitutis continentur. Haec cupiditas damnata est, vel quia malum appetit, veluti adulteria, ebrietates, homicidia, & alia eiusmodi nefaria scelera, de quibus ita Apostolus: Non sicut *1. Cor.* mus, inquit, concupiscentes malorum, quemadmodum & illi concupierunt; vel quia, etsi res naturalia male non sunt, causa tamen aliquando extat, quare illa concupiscere

discere nefas sit; quo in genere sunt ea, quae ne possideamus, Deus, aut Ecclesia prohibet; non enim ea nobis appetere licet, quae possidere omnino nefas sit: qualis olim in veteri lege fuerunt, aurum, & argentum, ex quibus idola confecta erant, quae, Dominus in Deuteronomio vetuit, ne quis concupisceret. Ob eam praeterea causam haec cupiditas vitiosa prohibetur, quoniam, quae appetuntur, aliena sunt, ut domus, servus, ancilla, ager, uxor, bos, asinus, & alia multa; quae cum aliena sint, ea concupiscere vetat divina lex; reusque ejusmodi cupiditas nefarius est, & in peccatis gravissimis numeratur, cum illis concupiscentis animi praebetur assensus; nam tum peccatum natura existit, cum post malum cupiditatum impulsum animus rebus pravis delectatur, atque his vel assentitur, vel non repugnat; id quod D. Jacobus, cum peccati originem, & progressionem ostendit, illis verbis docet: Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus: deinde concupiscentia cum concuperit, parit peccatum; peccatum vero, cum consummatum fuerit, generat mortem. Cum igitur lege ita caveatur; Non concupisces; haec verba ad eum sensum referuntur, ut nostras cupiditates a rebus alienis cohibeamus; alienarum enim rerum cupiditatis sitis immensa est, atque infinita, neque unquam satiat, ut scriptum est: Avarus non implebitur pecunia; *Eccles.* de quo ita est apud Isaiam: Vae, qui conjugitis domum ad domum, cupierunt; vel quia, etsi res naturalia male non sunt, causa tamen aliquando extat, quare illa concupiscere

fiditas, & magnitudo. Quare Parochus docet, Domus vocabulo, non locum modo, quem incolimus, sed universam hereditatem significari, ut ex divinarum scripturarum usu, consuetudineque cognoscitur. In *Exodo* scriptum est; Obstruicibus a Domino domus esse edificatae: sententia est spectat, ut illarum facultates ab eo auctas esto, atque amplificatas interpretemur. Ex hac igitur interpretatione animadvertimus, hac praecipit lege vetitum nobis esse, ne divitias avidè expetamus, neque alienis opibus, potentè, nobilitati invidemus, sed statu nostro, qualis qualis ille sit, sive humilis, sive excelsus, contenti simus. Aliena deinde glorie appetitionem vitatam esse, intelligere debemus; nam hoc item ad domum pertinet. Quod vero sequitur: Non bovem, non asinum; id ostendit, non solum, non repugnat; id quod D. Jacobus, cum peccati originem, & progressionem ostendit, illis verbis docet: Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus: deinde concupiscentia cum concuperit, parit peccatum; peccatum vero, cum consummatum fuerit, generat mortem. Cum igitur lege ita caveatur; Non concupisces; haec verba ad eum sensum referuntur, ut nostras cupiditates a rebus alienis cohibeamus; alienarum enim rerum cupiditatis sitis immensa est, atque infinita, neque unquam satiat, ut scriptum est: Avarus non implebitur pecunia; *Eccles.* de quo ita est apud Isaiam: Vae, qui conjugitis domum ad domum, cupierunt; vel quia, etsi res naturalia male non sunt, causa tamen aliquando extat, quare illa concupiscere

Exod.

Deuter.
7.

Jacobi.
1.

Isai.
5.

Sap. 6.
Eccles.

Gal. 5.

1. Cor.
10.

illis concupiscere

ut ad eos ipsos omnino revertantur. Quod autem in precepto mentio fit Proximi, id eo pertinet, ut hominum vitium demonstretur, qui vicinos agros, aut proximas domos, aut aliam rem ejusmodi, que secum continent sit, appetere solent. Vicinitas enim, que in parte amicitie, ponitur, ab amore ad odium, cupiditatis vitio, traducitur. Hoc verò preceptum si minime violant, qui res, quas proximi venales habent, emere de illis cupiunt, aut justo pretio emunt: si enim non modò proximum non ledunt, sed valde adjuvant, cum ei pecunia majori commodo, usque futura sit, quam res illa, quas ipse vendit. Hanc, de re aliena non concupiscenda, legem, altera sequitur, que prohibet, ne alienum concupiscamus uxorem; qua lege concupiscendi libido, non ea quidem tantum prohibita censetur, qua adulter alterius uxorem appetit; sed etiam, qua affectus aliquis alterius uxorem in matrimonium, ducere concupiscit: eo enim tempore, cum repudiari permittebatur libellis, illud facile evenire poterat; ut quæ ab uno repudiata esset, eam alter uxorem acciperet: at hoc Dominus vetuit, ne aut mariti ad uxores relinquendas sollicitarentur; aut uxores maritis efflicterent, sed, a morosis ita preberent, ut eam ob causam quædam quasi necessitas, viris imponeretur illas repudiandi; nunc verò gravior est peccatum, cum mulierem, etiam si à viro repudiata sit, alteri in matrimonio ducere non liceat, nisi marito mortuo: itaque qui alterius uxorem concupiscit, facile ex una in aliam incidet cupiditatem: aut enim illius virum mori, aut adulterium ad-

mittere cupiet; atque hoc idem de illis mulieribus dicitur, que alteri desponsatae sunt; neque enim has item concupiscere licet, cum si, qui hæc pacta recindere student, violent sanctissimum fidei fœdus & quemadmodum, que alteri nupta est, eam concupiscere omnino nefas est: sic, que ad Dei cultum, religionemque est consecrata, nullo pacto licet illam uxorem appetere. Si verò quis mulierem, que nupta est, cum eam inuptam esse opinetur, uxorem sibi dari concupiscit, neque, si in matrimonium alii collocatam intellexerit, eam nuptam sibi dari cuperet, id quod Pharaoni, & Abimelech contigisse legimus, qui Saram in matrimonio habere concupierant, cum eam minime nuptam, Abrahæque sororem, non uxorem, arbitrarentur: ille certè, qui eo animo est, ejusmodi præcepti legem violare non videtur.

Sed ut Parochus remedia patefaciat, que ad tollendum hoc cupiditatis vitium accommodata sunt, explicare alteram præcepti rationem debet; qui in eo consistit, ut, concupiscentiis dividit adiant, cor non apponamus, easque pietatis, & divinarum rerum studio abjicere parati simus, & in sublevandas pauperum miseras libenter pecuniam erogemus: si desint facultates, egestatem æquo, & hilari animo feramus. Et quidem si rebus nostris dandis liberalitate utemur, rerum alienarum cupiditates restringemus. De paupertatis autem laudibus, divitiarumque despicientia, in sacris literis, & apud Sanctos Patres facile erit Parocho multa colligere, & fidei populo tradere. Hac item lege præcipitur, ut ardentis studio,

Gen. 12.
& 20.

Remedia ad tollendum hoc cupiditatis vitium accommodata sunt, versus noxias concupiscentias.

summaque cupiditate optemus id potissimum effici, non quod nos concupiscimus, sed quod Deus vult, quemadmodum Domini oratione **Matth.** 6. expositur. Voluntas autem Dei in eo maxime est, ut nos singulari quodam modo sancti efficiamur, animumque nostrum sincerum, atque ab omni labe purum, integramque conservemus, & exercitemus nos in illis mentis ac spiritus officii, que corporis repugnant sensibus; horumque edomitis appetitionibus, ratione, ac spiritu duce, rectum vite cursum teneamus; quive præterea sensus materiam cupiditatis nostris, libidinisque prebent, eorum vim maxime reprimamus. Sed ad hanc cupiditatem ardorem restringendam, plurimum etiam hoc potest, si, que incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus. Primum verò illud incommodum est, quod, quoniam ejusmodi cupiditatis paremus, in anima nostra regnat summa peccati vis, ac potestas, quamobrem monuit Apostolus; Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis ejus. Nam quemadmodum, si cupiditatis resistimus, peccati vires coincident: ita, si iisdem speculamur, Dominum à regno suo expellimus, & in ejus locum peccatum introducimus. Alterum præterea incommodum est, quod ab hac concupiscendi vi, veluti fonte quodam, omnia peccata manant, ut D. Jacobus docet. D. item Joannes: Omne, inquit, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vite. Tertium incommodum in eo est, quoniam rectum animi iudicium his cupiditatibus

obscuratur: homines enim his cupiditatum tenebris obcæcati, honesta, & præclara putant omnia, quæcumque ipsi concupiscunt. Opprimunt præterea concupiscentiæ vi verbum Dei, quod in animis nostris à magno illo agricola Deo insitum est: sic enim apud D. Marcum scriptum est: Alii sunt, qui in spinis seminantur: illi sunt, qui verbum audiunt, & erumæ sæculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introitus, suffocant verbum, & sine fructu efficiunt. Jam verò, qui præ cæteris hoc cupiditatis vitio laborant, quoque propterea Parochus ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari debet, illi sunt, qui lusionibus non honestis delectantur, aut qui ludis immoderate abutantur: mercatoresque item, qui rerum pensant, anoneque caritate expectant, atque id agrè ferunt, ut illi præter ipsos sint, qui vendant, aut emant, quo carius vendere, aut vilis emere ipsi possint: qua in re item peccant, qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipsi lucrentur. Peccant etiam milites, qui bellum expectant, ut furari ipsis liceat medicum item, qui morbo desiderat: juris consulti, qui casuam, sitiumque vim, copiamque concupiscunt: tum artifices, qui questus avidi, omnium, que ad victum, cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucrifaciant. In hoc præterea genere graviter ite peccant, qui alienis laudibus, gloriæque avidi, atque appetentes sunt, non sine aliquo fæmæ alterius obtracatione, idque presertim, si qui illam appetunt, ignavi, nulliusque pretii homines sunt.

Marc.

4.

fama enim & gloria, virtutis, atque industriae, non ignaviae, aut inertiae, premium est.

DE ORATIONE.

In officio, & munere Pastoralis cum primis necessaria est ad salutem fidelis populi, præceptio Christianæ precatationis, cujus vim, ac rationem multo necesse est ignorare, nisi pia; & fidei Pastoris diligentia tradita sit. Quamobrem præcipua Parochi cura versari debet in eo, ut p[ro] auditores intellegant, quid à Deo, & quomodo orandum sit. Omnes autem necessarie precatationis numeros continet divina illa formula, quam Christus Dominus Apostolis, & per illos, eorumque successoribus, omnibus deinceps, qui Christianam religionem suscipiunt, notam esse voluit cujus verba, atque sententias sic animo ac memoria comprehendere oportet, ut in promptu habeamus.

Ut autem in hæc orandi ratione suppetat Parochi facultas intuenti fideles auditores; quæ magis opportuna visa sunt, hic proponimus, sumpta ab iis scripturis, quorum eo in genere doctrina, & copia maxime laudatur: nam reliqua, si opus fuerit, Pastores ex illisdem fontibus haurire poterunt.

DE NECESSITATE ORATIONIS.

Primum igitur docendum est, quomodo sit oratio necessaria; cujus præceptum non solum consilii causa traditum est, sed etiam necessarij usui vim habet; quod à Christo Domino declaratum est illis verbis:

Luc. 18.

Oportet semper orare. Hanc oran-

di necessitatem ipsa, etiam illo Dominice precatationis quasi præmio, ostendit Ecclesia: Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati, audent dicere.

Luc. 11.

Itaque cum esset necessaria precatationis Christianis hominibus, & illud à discipulis ipse rogatus esset, Domine doce nos orare; prescripsit eis orandi formam Dei Filius, & spem attulit impetrationis eorum, quod postularent; & ipse documentum fuit precatationis, qua non solum utebatur assidue, sed etiam in ea pernoctabat: cujus deinde officij,

Luc. 6.

quod se ad Jesu Christi fidem contulissent, Apostoli præcepta tradere non destiterunt; nam Sancti Petrus, & Joannes, de ea re diligentissime pios admonent; & spe rationis memor Apostolus pluribus locis Christianos hortatur ad salutarem orandi necessitatem. Præterea, tam multis indigenus bonis, & commodis, ad animum, & corpus tuendum necessariis, ut ad precatationem confugere oporteat, tamquam ad unam omnium optimam, & indigentiae nostrae interpretem, & conciliatricem eorum, quibus egemus. Nam, cum nihil cuiquam debeat Deus; reliquum profectò est, ut, quæ nobis opus sunt, ab eo precibus expectemus: quas procer tamquam instrumentum necessarium nobis dedit ad id, quod opteremus, consequendum: presertim cum quædam esse constet, quæ nisi ejus adiumento non liceat impetrare. Habent enim sanctæ preces præsertim illam virtutem, quæ maxime demones ejiciuntur. Est enim quoddam demoniorum genus; quod non ejicitur nisi jejunio, & oratione. Quare magnam sibi adiunat facultatem singu-

1. Pet. 3. & 4.

Matt. 17.

singularium donorum, qui hæc consuetudinem, exercitationemque non adhibent, p[ro] ac diligenter orandi: petitione enim non solum honesta, sed etiam assida opus est ad impetrandum, quod concupiscas. Nam, ut inquit S. Hieronymus, scriptum est: Omni petenti datur; ergo si tibi non datur, ob id non datur, quia non petis: petite ergo, & accipietis.

Luc. 19.

DE UTILITATE ORATIONIS.

Habet autem hæc necessitas jucundissimam utilitatem, quæ fructus ex se edit uberrimos: quorum copiam sument Pastores à sacris scripturis, cum opus erit illos impetiri fidei populo: nos ex ea copia aliquot elegimus, quos huic temporari accomodatos duximus. Primus autem fructus, quem inde capimus, habemus; est, quod orantes Deo hoiores habemus; si quidem est quoddam religionis argumentum oratio, quæ in divinis litteris thymiamati comparatur: Dirigatur enim, inquit Propheta, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Quare nos hac ratione Deo subiectos esse profitemur; quem honorum omnium auctorem agnoscimus, & prædicamus, in quem solum spectamus, quod tuum incoluntatis, salutisque præsidium, atque refugium habemus. Hujus fructus illis etiam verbis admonemur: Invoca me in die tribulationis: erua me, & honorificabis me. Sequitur fructus amplissimus, & jucundissimus orationis, cum à Deo preces audiuntur: est enim, ex S. Augustini sententia, oculi clavis oratio. Nam ascendit, inquit, precatio, & descendit Dei miseratione:

Psal. 140.

Psal. 49.

S. Augustini.

licet alta sit terra, altum caelum, audit tamen Deus hominis linguam. Cujus orandi muneris tanta vis est, tanta utilitas, ut ea re celestium donorum amplitudinem consequamur. Nam & impetramus nobis, ut ducent, & adiutorem adhibeat Spiritum Sanctum: & fidei æsequimur conservationem, & incoluntatem, & vitiationem peccatorum, & divinum patrocinium in tentationibus, & ex Diabolo victoriam; omnino hæc in precatatione singularis gaudij cuculus: quamobrem sic loquebatur Dominus: Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. Nec verò, quibus huic petitioni præsto sit, & occurrat Dei benignitas, ullus relictus est dubitandi locus; quod multa comprobant divine scripturæ testimonia: quæ, quia sunt in promptu, illa solummodo apud Isaiam exempli causa attigemus: Tunc, inquit, invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicit: Ecce adsum; & rursus: Et tunc antequam clamet, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. Exempla autem eorum, qui Deum exoraverunt, quia propemodum sunt & infinita, & posita ante oculos, omittimus. Interdum fit, ut quæ petimus à Deo non impetremus, ita est: sed tum maxime prospicit utilitati nostræ Deus: vel quod alia nobis majora, & ampliora bona impetitur: vel quod nec necessarium nobis est, nec utile, quod petimus: immò verò forte supervacuum id futurum sit, si dederit, atque pestiferum. Quædam enim, inquit Sanctus Augustinus, negat propitius Deus, quæ concedit iratus. Nonnumquam etiam fit, ut adeò remissè, ac negligenter ore-

Joan. 16.

Isai. 58.

Isai. 65.

cremus, ut ne ipsi quidem, quod dicimus, attendamus. Cum autem sit oratio, mentis ascensus ad Deum: si in orando animus, qui ad Deum referri debet, peregrinatur, nulloque studio, nulla adhibita pietate, tamen precationis verba funduntur; quo modo inane hujus orationis soletum, Christianam precationem esse dicemus? Quare minime vitium est, si Deus nostre non obsequitur voluntati cum vel ipsi nolle id nos, quod petimus, penè probemus, nostra negligentia & ignorantia precationis: vel postulemus ea, que nobis sunt obfutura. Contra verò scienter, ac diligenter petentibus multo plus tribuitur, quam à Deo postulaverint; quod & Apostolus testatur in Epistola ad Ephesios: & illa prodigi filii similitudine declaratur, qui preclare secum actum esse existimaturus fuit, si in loco mercenarii famuli eum habuisset pater: etiam rectè cogitantibus, non solum postulantis aobis cumulat gratiam sicut Deus, non modo munere copia, sed etiam celeritate tribuendi; quod ostendunt divine littere, cum illa utitur loquendi

Luc. 15.

Psalm.

9.

formula: Desiderium pauperum exaudivit Dominus; iustis enim, & tacitis egentium studiis, ne expectata quidem eorum voce, Deus occurrit. Accedit etiam ille fructus, quod orando animi virtutes & exercemus, & augemus, maxime verò fidem; ut enim ritè illi non orant, qui fidem Deo non habent: Quo modo ergo, inquit, invocabunt, in quem non crediderunt? sic fideles, quò studiosius orant, eò majorem, ac certiore fidem habent divine cure, & providentiæ, que potissimum id re-

Rom.

10.

quirat h nobis, ut ad se de illis, que nobis opus sunt, referentes, omnia postulemus. Posset verò Deus non petentibus, ne cogitantibus quidem, abundè nobis omnia dilargiri, quo modo & animantibus rationis expertibus cuncta suppeditat ad usus vite necessarios; sed beneficentissimus parens vult à filiis invocari: vult nos quotidie ritè petendo, petere fidens: vult, impetratis illi, que postulamus, in dies magis testificari, ac predicare suam in nos ipsos benignitatem. Amplificatur etiam charitas: nam illum auctorem agnoscentes omnium bonorum, utilitatumque nostrarum, quanta eum possumus maxima charitate amplectimur: & ut amantes, colloquio & congressu magis ad amorem incenduntur; sic pii homines, quò sepius Deo facientes preces, & ejus implorantes benignitatem, quasi cum ipso colloquuntur, eò majori in singulari precatione affecti lætitia, ad eum amandum & colendum incitantur ardentius. Proprietas non hac uti vult exercitacione precationis, ut flagrantes petendi studio quod optamus, tantum ex assiduitate, & cupiditate proficiamus, ut digni simus, in quos illa conferantur beneficia; que antea jejunos, & rogatus animus nosse capere non poterat. Vult preterea nos id, quod est, intelligere, ac pre nobis ferre, si gratie celestis auxilio deseramus, nostra opera nihil consequi posse, propterea que toto animo ad orandum incumbere. Valent autem maxime hæc tanquam orationis arma contra naturæ nostre hostes acerrimos: ait enim Sanctus Hilarius: Adversus Diabolum, armaque ejus, oratio-

orationum nostrarum sonitu certandum est. Præclarum præterea illum orationis fructum acquiritur, quòd, cum proclives simus ad malum, & ad libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingenite, patitur Deus, se nostris cogitationibus concipi; ut dum illum oramus, & mereri ejus contendimus munera, accipiamus innocente voluntatem, & ab omni labe, delictorum omnium amputatione, purgemur. Postremò ex Sancti Hieronymi sententia, ira divine resistit oratio. Itaque sic ad Moysen locutus est Deus: Dimitte me: cum quidem pœnas eum ab illo populo petere volem, precibus impediret: nihil enim est, quod æquè Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas sceleratis inferendas æquè retardet, & revocet à furore, ac preces piorum hominum.

Exod.

32.

DE PARTIBUS, ET GRADIBUS ORATIONIS.

Exposita necessitate, & utilitate Christianæ precationis, scire præterea oportet fidelem populum, quot, & quibus partibus ea constet orationis: enim ad hujus officii perfectionem perquirere testatur Apostolus: qui in Epistola ad Timotheum cohortatur ad p̄. sanctæque orandum, orationis partes diligenter enumerat: Obsecro, inquit, primum omnium fieri observationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Quòd verò subtilis quædam est harum differentia partium, si ejus explicationem auditoribus Parochi conducere existimabunt, consulet sanctos scriptores, præcipue S. Hieronimum & Augustinum.

1. Tim.

5.

Sed quoniam due sunt præcipue partes orationis, postulatio, & gratiarum actio; à quibus tanquam à capite, manant relique; minime eas prætermittendæ duximus. Nam ad Deum accedimus, ut cultum ei, ac venerationem adhibentes, vel ab eo aliquid impetremus, vel ipsi de beneficiis, quibus assidue ab ejus benignitate ornatur, & augemur, gratias agamus. Utramque hæc maxime necessariam partem orationis, Deus ipse pronuntiavit ore Davidis, illis verbis: Invoca me in die tribulationis: eruum te, & honorificabis me. Quantum autem egratum divine liberalitatis, & bonitatis, qui ignorat, modò summam hominum egestatem, & miseriam intueatur? Quam verò sit propensa Dei voluntas in genus humanum, quam effusa in nos benignitas, omnes intelligunt, qui sensu oculorum, & mente præditi sint. Nam quocumque oculos conjecimus, quocumque nos cogitatione convertimus, nobis admirabilis lux divine beneficentiæ, ac benignitatis oboritur. Quid enim habent homines, quòd à Dei largitate profectum non sit? & si omnia sunt ejus dona, ac munera bonitatis; quid est, quod non omnes pro viribus beneficentissimum Deum laudibus celebrent, & gratiarum actione proseguant? Sed utriusque officii, & petendi aliquid à Deo, & ei gratias agendi, multi sunt gradus: quorum alius alio est altior, atque perfectior. Ut igitur fidei populis non solum eret, sed etiam optimè funguntur illo munere orationis, proponunt ei Pastores summam perfectamque orandi rationem, & ad eam quàm diligentissimè poterunt, hortantur.

Psalm.

49.

Sed

Sed quinam est optimus orandi modus, & summus precatōnis gradus? nempe is, quo pii, & iusti homines utuntur; qui freti vere fidei stabili fundamento, quibusdam optimæ mentis orationisq; gradibus in illum locum perveniunt, ex quo insistant Dei potentiam, immensam benignitatem, ac sapientiam contempnere possunt; ubi etiam in apertis certissimum veniunt, se & quicquid petierint in presentia, & illam inexplicabilem bonorum vim consequenturos esse, quæ pollicitus est Deus largiturus se iis, qui divinum auxilium piè, & ex animo implorant. His, quasi duabus aliis, elata in cælium anima ardentis studio pervenit ad Deum, quem omni gratiarum & laudum honore prosequitur, quod summis ab eo beneficiis affecta sit: tum verò singulari adhibita pietate, ac veneratione, quasi filius unicus carissimo parenti, quid sibi sit opus, non dubitanter exponit. Quem precandi modum, effundens voces, exprimit divins littere; inquit enim Propheta: Effundite in conspectu ejus orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio. Quæ vox eam vim habet, ut nihil recitet, nihil occultet, sed effundat omnia is, qui ad orandum venit, fidenter confugiens in sinum amantissimi parentis Dei; ad id enim nos doctrina cælestis hortatur illis verbis: Effundite

Psalm.
141.

Psalm.
61.

Psalm.
54.

coram illo corda vestra, & jacta super Dominum curam tuam. Hanc autem precatōnis gradum significat Sanctus Augustinus, cum inquit in eo libro, qui inscriptus est, Enchiridion; Quod fides credit, spes & charitas orat. Alius est eorum gradus, qui mortiferis pec-

catis oppressi, fide tamen ea, quæ mortua dicitur, nituntur sese erigere, & ad Deum ascendere; sed, propter intermortuas vires, tumnamque fidei imbecillitatem, se altius à terra tollere non possunt: veruntamen sua peccata recognoscunt, & eorum conscientia, ac dolore cruciati, humiliter, ac demeritis, ex illo maxime longinquo loco penitentes, scelera à Deo veniam, & pacem implorant; horum oratio spiritum obtinet locum apud Deum: nam eorum preces audiantur, imò verò hejusmodi homines liberalissime misericors Deus invitat: Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: Ex horum hominum numero fuit ille Publicanus, qui, cum oculos ad cælum tollere non auderet, exiit tamen, inquit, è templo magis justificatus, quam Phariseus. Est præterea eorum gradus, qui nondum fidei lucem acceperunt, veruntamen, divina benignitate exiguam illorum nature lumen accedente, vehementer excitantur ad studium, cupiditatemque veritatis; quam ut doceantur, summis precibus petunt; qui si manent in voluntate, à Dei clementia eorum studium non repudiatur. Quid exemplo Cornelii Centurionis comprobatur videmus; nemini enim id ex animo petenti, clause sunt fores divinæ benignitatis. Postremus est gradus eorum, qui non modo facinorosi, ac flagitiorum non penitentes; sed etiam scelerebus sceleribus cumulantes, tamen non pudet sæpè à Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perseverare; qui tali statu ne ab hominibus quidem audere debent,

Matth.
11.
Luc.
18.

Act.
10.

AL DE

ut sibi ignoscere, postulare. Horum oratio à Deo non auditur; sic enim de Antiocho scriptum est: Orabat autem hic sceleratus Dominum, à quo non esset misericordiam consequutus: Quare vehementer hortandi sunt, qui in gravi illa materia versantur, ut, aspecta peccandi voluntate, vere & ex animo se convertant ad Deum.

DE IIS, QUÆ PETENDA SUNT.

Sed quoniam, in singulis petitionibus quid postulandum, quid non, suo loco dicitur; satis hic erit fidelis universè illud admovere, ut quæ iusta, quæve honesta sint, à Deo petant homines: ne, si contra quam decet, aliquid postulant, illo responso repellantur: Necitis, quid petatis. Quidquid autem recte optari potest, petere cor apponere: quorum fructum, & summatimmodum nostrum esse, sed ita, ut cum exteris communemus, ad ipsos doctore Deo didicimus: quæ valium; si reliquis exterius, & corporis bonis abundamus; eo illa nobis tributa esse numerimus; ut & facilius Deo inservire possimus, & proximo omnia ejus generis commodare. Ingenii autem bona, & ornamenta, cuius generis sunt artes, atque doctrinæ, petere etiam licet, sed ea tantum conditione, si nobis ad Dei gloriam, & ad salutem profutura sunt. Quod autem omnino, & sine adiunctione, aut conditione optandum, quærendum, postulandum est, quæmodum antea diximus, id Dei gloria est, & delectio omnia, quæ summo illi bono conjungere nos queant, ut fides, timor Dei,

nores, gloria, quia facultatem, ac materiam sæpè dant peccato, (quæ re fit, ut non omnino pie, aut salutariter petantur) erit illa petitio his præscribenda sanctorum, ut hinc vere commoda postulerent necessitatis causa: quæ precandi ratio refertur ad Deum. Licet enim nobis ea precibus petere, quæ & Jacob, & Salomon postularunt, illæ enim in hunc modum: Si dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad indendum, erit mihi Dominus in Deum. Salomon his verbis: Tribue tantum victui meo necessaria. Cum verò nobis Dei benignitate suppeditetur ad victum, & ad cultum, par est, nos illius Apostoli coheretationis recordari: Qui enim, tanquam non possidentes; & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi. Item, Divitiæ si affluant, nolite cor apponere: quorum fructum, & summatimmodum nostrum esse, sed ita, ut cum exteris communemus, ad ipsos doctore Deo didicimus: quæ valium; si reliquis exterius, & corporis bonis abundamus; eo illa nobis tributa esse numerimus; ut & facilius Deo inservire possimus, & proximo omnia ejus generis commodare. Ingenii autem bona, & ornamenta, cuius generis sunt artes, atque doctrinæ, petere etiam licet, sed ea tantum conditione, si nobis ad Dei gloriam, & ad salutem profutura sunt. Quod autem omnino, & sine adiunctione, aut conditione optandum, quærendum, postulandum est, quæmodum antea diximus, id Dei gloria est, & delectio omnia, quæ summo illi bono conjungere nos queant, ut fides, timor Dei,

Gen.
28

Prov.
30.

1. Cor.
7.

Præim.
61.

Kk
anor,

amor, de quibus plenus dicemus in explicatione petitionum.

PRO QUIBUS ORANDUM SIT.

His autem cogitatis, que petenda sunt, docendus est fidelis populus, pro quibus orare debeat. Continet autem oratio petitionem, & gratiarum actionem: quare prius de petitione dicemus. Orandum igitur est pro omnibus sine ulla exceptione vel inimicitiarum, vel gentis, vel religionis; nam sive hostis sit, sive alienus, sive infidelis, proximus est: quem quia Dei iussu amare debemus, sequitur, ut preces quoque, quod amoris officium est, pro eo facere oporteat; nam eo pertinet illa Apostoli cohortatio: *Obsecro fieri orationes pro omnibus hominibus.* Quia in oratione primum petenda sunt, que salutem anime complectuntur, dehinc quae corporis. Debetur autem hoc precationis officium primum Pastoribus animarum tribuere, quod ab Apostolo ejus exemplo monetur: scribit enim is ad Colossenses, ut orent pro se, ut sibi Deus aperiat oclium sermonis: quod item facit ad Thessalonicenses. Est praeterea in Actis Apostolorum: Oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia pro Petro. Cujus etiam officii a D. Basilio in libro de moribus admonemur: pro his enim orandum esse, inquit, qui praesunt verbo veritatis. Secundo loco pro Principibus nos precari oportet, ex ejusdem Apostoli sententia; quanto enim publico bono Principibus piis, & justis utamur, nemo ignorat: itaque rogandus est Deus, ut tales sint, quales esse oportet, qui reliquis

hominibus praesint. Extant exempla sanctorum hominum, quibus monemur, ut pro bonis etiam, piisque deprecemur. Egent enim & illi precibus aliorum; quod divinitus factum est, ne superbia efferantur, dum intelligunt se inferiorum suffragiis indigere. Jussit praeterea Dominus precari pro persecuentibus, & calumniantibus nos. Illud etiam Sancti Augustini testimonio celebratum est, hanc esse acceptam consuetudinem ab Apostolis pro his, qui ab Ecclesia sunt alieni, preces, & vota faciendi, ut infidelibus donetur fides; ut idolorum cultores ab impietatis errore liberentur; ut Judaei, discussa animorum caligine, lucem veritatis accipiant; ut haeretici redeuntes ad sanitatem, catholicae doctrinae preceptis erudiantur; ut schismatici, a qua desciverunt schismatis parentis Ecclesiae communiione, cum ea iterum vere charitatis nodo juncti copulentur. Quamvis autem vim habeant preces pro hujusmodi hominibus factae ex animo, constat tam multis exemplis omnis hominum generis, quos quotidie, erectos a potestate tenebrarum, transfert Deus in regnum filii charitatis suae; & ex vasis irae, facit vasa misericordiae: in quo plurimum valere piorum orationem, nemo, qui recte sentiat, dubitare potest. Preces autem quae pro mortuis fiunt, ut ab igne Purgatorii liberentur, ex Apostolorum doctrina fluxerunt: qua de re satis dictum est, cum de sacrificio Missae loqueremur: in his autem, qui peccare dicuntur ad mortem, vix quidquam precibus, votisque proficitur. Verum tamen est Christianae charitatis, & precari pro illis, & lacrymis

Matth.
5.

1. Joan.
5.

contendere, an eis possint reddere pacatum Deum. Execrationes vero sanctorum hominum, quibus in impios utuntur ex Patrum sententia, constat esse vel predicationes eorum, quae illis eventurae sunt, vel adhibitas contra peccatum, ut, salvis hominibus, peccati vis intereat. In altera parte precationis, maxime Deo gratias agimus pro divinis ejus, immortalibusque beneficiis, quibus & semper afficit, & quot-die afficit humanum genus. Maxime autem fungimur hoc munere gratiarum actionis sanctorum omnium causa, quo in officio singulares Deo laudes tribuimus, & eorum victoriae, & triumphi, quem de omnibus & intimis, & externis hostibus ejus benignitate deportant. Huc pertinet prima illa pars Angelica salutationis, cum ea ad precandum utimur. Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Nam Deum summis & habundis laudibus, & gratiis agendis celebramus, quod Sanctissimam Virginem omni celestium donorum munere cumulavit; ipsique Virgini singularem illam gratulamur felicitatem. Iure autem Sancta Dei Ecclesia huic gratiarum actioni preces etiam & implorationes Sanctissimae Dei Matris adjunxit, quae pie atque suppliciter ad eam confugeremus, ut nobis peccatoribus sua intercessione conciliaret Deum, bonaeque vitam ad hanc, tum ad aeternam vitam necessariam impetraret. Ergo nos etiam, filii Eve, qui hanc lacrymarum vallem incolimus, assidue misericordiae matrem, ac fideles populi advocatam invocare debemus, ut oret pro nobis peccatoribus, ab eaque has preces opem & auxilium

implorare, cuius & praestantissima merita apud Deum esse, & summam voluntatem juvenandi humanum genus, nemo, nisi impie & nefarie, dubitare potest.

QUIS ORANDUS SIT.

Deum autem orandum esse, & ejus nomen invocandum, ipsa loquitur naturae vis, insita in hominum mentibus: non solum tradunt divinae litterae, in quibus licet audire imperantem Deum. Invocamus in die tribulationis: sed Dei nomine tres personas intelligi oportet. Secundo loco contingimus ad auxilia Sanctorum, qui in celo sunt: quibus etiam preces esse faciendae, ita certum est in Ecclesia Dei, ut plis nulla de eo dubitatio possit accidere: quae res quia separatum suo loco est explicata; eo & Parochos, & ceteros transmittimus; sed ut tollatur omnis error imperitorum, opere pretium erit docere fidelem populum, quid intersit inter haec invocandi rationem: non enim eodem modo Deum, & Sanctos imploramus; nam precamur Deum, ut ipse vel bona det, vel liberet a malis: a Sanctis autem, quia gratiosi sunt apud Deum, petimus, ut nostri patrocinium suscipiant; ut nobis a Deo impetrent ea, quorum indigemus; hinc duas adhibemus precandi formulas, modo differentes; ad Deum cum propria dicimus, Misereere nobis, Audi nos; ad Sanctum, Ora pro nobis. Quamvis licet etiam alia quaedam ratione petere a Sanctis ipsis, ut nostri miserentur: sunt enim maxime misericorditer: itaque precari possumus eos, ut conditionis nostrae miseria permoti, sua nos

Psalms.
49.

apud Deum gratia, ac deprecatione iuvent. Quo loco illud maxime cavendum est omnibus, ut, quod Dei proprium est, cuiquam praterca tribuant, immo verò, cum ad imaginem Sancti alicujus quis Dominicam orationem pronuntiat, ita tamen sentiat, se ab illo petere, ut secum oret, sibi que postulet ea, quæ Dominicæ orationis formula continentur, & sui denique sit interpres. & deprecator ad Deum, nam eos hoc singi officio docuit Sanctus Joannes Apostolus in Apocalypsi.

DE PRÆPARATIONE ADHIBENDA.

Est in divinis litteris: Ante orationem prepara animum tuum: & noli esse quasi homo, qui tentat Deum. Tentat enim Deum is, qui cum bene orat, male agit; & cum loquatur cum Deo, à precibus animus ejus aberrat. Quare cum tanti intersit, quo quisque animo Deo preces faciat, tradant Parochi vias precationum piis auditoribus. Primus igitur gradus ad orationem erit, verè humilis, ac devotus animus, scelentum quoque recognitio; quibus sceleribus intelligat, qui ad Deum accessit, ac non modò dignum non esse, qui quicquam impetret à Deo, sed qui ne in ejus quidem conspectum veniat oraturus. Hujus præparationis sepius mentionem faciunt divinx litteræ: que & illud loquuntur: Respexit in orationem humilium: & non sprevit preces eorum. Item: Oratio humiliantis se, umbes penetrabit. Sed occurrent Pastoribus eruditus loci innumerabiles, qui in eam sententiam conveniant: quam obrem

Apor. 8

UNIVERSITY

Eccles. 28.

Psal. 101.
Eccles. 35.

plurimum non necessaria commemoratio supercedemus; tantum vero, que alias attingimus, ne in hac quidem parte, qua sunt apposta ad hanc rationem, duo illa exempla prætermittimus. Publicanus est ille notissimus, qui longè consistens, oculos humo tollere non audebat. Est etiam mulier illa peccatrix, que dolore commota, lacrymis pedes Christi Domini perfudit; uterque quantum afferat orationi pondus humilitas Christiana, declaravit. Sequitur magor quidam in recordatione delictorum, vel saltem aliquis doloris sensus ob eam causam, quòd dolere non possimus; quorum utriusque, vel certè alterum, nisi à patiente adhibetur, venia impetrari non potest. Sed qua sunt quedam scelera, que maxime obstant, quo minus in precatione Deus postulationi nostræ concedat, sit cædes, & illata vis; manus abstinenda sunt ab hac crudelitate, & violentia; de quo facinore sic Isaï ore loquitur Deus: Cum extenderit manus vestras, avertant oculos meos à vobis: & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim vestre sanguine plene sunt. Pugnans est ira, ac dissidium; que magnopere etiam impediunt, ne preces audiantur, de quibus est illud Apostoli: Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira, & disceptatione. Videndum est præterea, ne nos implacabiles cuiquam prebeamus in injuria: nam sic affecti, Deum precibus adducere non poterimus, ut nobis ignoscat. Cum enim stabitis, inquit ipse, ad orandum, dimittite, si quid habetis; & si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata

Luc. 18
& 7.

Isai. 1.

1. Tim. 2.

Marc. 11.

ve-

vestra. Cavendum quoque est, ne duri simus, & inhumani egentibus; nam in ejuamodi homines illud dictum est: Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur. Quid dicemus de superbia? que quantoties Deum offendat, testis est illa vox: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Quid de contemptione divinarum orationum? in quam extat illud Salomonis: Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis. Quo tamen loco non excluditur deprecatio factæ injurie, non cædis, non iracundiæ, non liberalitatis in pauperes, non superbiæ, non despicientiæ divinx orationis; non denique reliquorum scelentum, si ignoscendi venia petatur. Est verò ad hanc quoque præparationem animi, fides necessaria; que si desit, neque de summi Patris omnipotentia, neque de illius misericordia, unde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio; quænammodum docuit ipse Christus Dominus: Omnia, inquit, quæcumque petieritis in oratione, credentes, accipietis. De hujusmodi fide scribit Sanctus Augustinus de verbis Domini: Si fides deficit, oratio perit. Caput igitur est ad ritè orandum, quod jam dictum est, ut fide firmi, ac fidei simus, quod Apostolus ex contrario ostendit: Quo modo ergo invocabatur, in quem non crederetur? Itaque credendum oportet, ut & orare possimus, & ne nos fides ipsa deficiat, que salutariter oramus. Fides enim est, que preces fundit; preces facit, ut, omni dubitatione sublata, stabilis, ac firma sit fides. In hanc sententiam Sanctus hortaba-

Matt. 6.

Prov. 21.

Jacob. 4.

1. Pet. 5.

Prov. 28.

Matt. 21.

Rom. 10.

10.

tur Ignatius eos, qui ad Deum adirent oratori: Noli dubio esse animo in oratione: Beatus est, qui non dubitaverit. Quare ad impetrandum quod velimus à Deo, maximum pondus afferit fides, & certa spes impetrandi: quod monet Sanctus Jacobus: Postulet autem in fide, nihil hesitant. Multa sunt, quibus non considerare oportet in hoc officio precationis. Est ipsa Dei in nos perspecta voluntas, ac benignitas, cum jubet nos se Patrem appellare, ut ejus nos esse filios intelligamus. Est præpè infinitus numerus eorum, qui Deum exoraverunt. Est summus ille deprecator, qui nobis semper præsto est, Christus Dominus: de quo sic est apud Sanctum Joannem: Si quis peccaverit; advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum: & ipse est propitiator pro peccatis nostris. Item Paulus Apostolus: Christus Jesus, qui mortuus est, immò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Item ad Timotheum: Unus enim Deus, unus & mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus. Tum ad Hebræos: Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors heret, & fidelis Pontifex ad Deum. Quare etiam indigni sumus, qui impetremus; tamen epismi dignitate interpretis, ac deprecatoris Jesu Christi speramus, & magnopere considerare achemus, nobis omnia, que per illum ritè petierimus, concedaturum Deum. Denique nostre auctoritatis præcepcionis Spiritus Sanctus: quo duce preces nostras audiri necesse est. Accipimus enim Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba, Pater; qui

Jacob. 1.

1. Joan. 2.

Rom. 8.

1. Tim. 2.

Hebr. 2.

Rom. 8.

qui

Rom. 8.

qui quidem Spiritus infirmitatem, & lasciviam nostram adjuvat in hoc orandi munere: immo vero, inquit, ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quod si qui titubant interdum, nec se satis esse firmos in fide sentiunt; utatur illi *hoc* Apostolorum, Dominus adgrogat nobis in fide & patris illius;

Luc. 17

Marc.

9.

Adiuvare inceditatem meam. Sed tam maxime & fide, & spe viguet, omnia a Deo optata consequemur, cum ad ipsius Dei legem, ac voluntatem, binem mentem, attentionem, & orationem nostram conformabimus: Si manseritis enim, inquit, in me, & verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis. Quamquam ad hanc impetrandi a Deo omnia facultatem, in primis necessaria est, ut contra diximus, oblitio injuriam, & benevolentiam, ac benedicta voluntas in proximis.

Joan.

15.

QUE RATIO IN ORANDO REQUIRATUR.

Maxime autem refert, quo modo sacris precibus utamur: nam etiam precatio bonum est salutare, tamen, nisi recte adhibeatur, nihil prodest: quod enim petimus, saepe non assequimur, ut Sanctus inquit Jacobus, ob eam causam, quia male petimus. Ergo doceant Patroci fidelem populum, quo sit, optima ratio bene petendi, & privatim ac publice orandi; que precepta Christiane orationis tradita sunt ex Christi Domini disciplina. Est igitur orandum in spiritu, & veritate, nam ecclesiam Pater tales querit, qui adorem eum in spiritu, & veritate; orat autem eo modo, qui intimum, ac flagrans animi

Jacobi

4.

Joan. 4.

studium adhibet; a qua spirituali precandi ratione vocalem non excludimus; verumtamen principatum jure tribendum ducimus illi, que a vehementi animo proficitur, obsecrationi: quam Deus, cui patent occulte hominum cogitationes, audit, etiam si non ore profertur. Audivit Anne, & ejus, que fuit mater Samuelis, intimas precationes, audit, etiam si non ore profertur. Audivit Anne, & ejus, que fuit mater Samuelis, intimas precationes, audit, etiam si non ore profertur.

1. Reg. 1. Pealm. 26. *S. August.* Hujusmodi exempla in divinis libris passim legitur occurrunt. Habet autem vocalis oratio propriam utilitatem, & necessitatem: nam incendit animi studium, & religionem orationis inflammat, quod ad Probam scripsit Sanctus Augustinus hoc modo: Nonnumquam verbis & aliis signis edigendum desiderium sanctum, nos ipsi acris excitamus. Cogimur interdum vehementi animi cupiditate, & pietate, verbis offerre sententiam; nam exultante animo letitia, par etiam est, linguam exaltare, & verba decet nos cumulatim illud sacrificium facere & anime, & corporis, quem Apostolorum orandi morem fuisse, & ex eorum Actis, & ex Apostolo multis locis cognoscimus. Sed, quoniam duplex precandi ratio est, privata, & publica; private orationis pronuntiatione utimur, ut intimum studium, & pietatem adjuvet; in publica, que ad incitandum fidelem populi religionem instituta est, certis, staticque temporibus lingue officio supersederi nullo modo potest. Hanc vero spiritu orandi consuetudinem, proquam Christianorum hominum, inf-

1. Reg. 1.

Pealm. 26.

S. August.

Matt. 6.

infideles minime colunt: de quibus ita licet Christum Dominum loquentem audire: Orautes nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt, putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis, scit enim Pater vester, quid opus sit vobis, antequam petitis eum. Cum autem prohibeat loquacitatem; longas tamen preces, que a vehementi, ac diuturno animi studio proficiuntur, tantum abest, ut rejiciat, ut etiam suo exemplo nos ad eam rationem cohortetur, qui non modo noctes in precatione consumpsit, sed ter eundem sermonem repetit. Tantum igitur statuendum est, inani verbo animo sono minime exorari Deum. Nec verbis ex animo orant hypocrite, a quorum nos consuetudine deterret Christus Dominus in hanc sententiam: Cum oratis, non eritis sicut hypocrite, qui stant in synagogis, & in angulis platearum stantes, orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Cubiculum, quod hoc loco dicitur, ad cor hominis referri potest, quod non satis est ingredi, ad preterea occidit oportet, ne quid irrumpat, vel insinat in animas extrinsecas, quo precationis integritas violari possit: tum enim ecclesiam Pater, qui omnium nescit, & occultas cogitationes, maxime perspicit, orantis postulationi concedit. Requirit preterea oratio assiduitatem: que quantum vim habeat, judicis illius exemplo, Dei Filius ostendit: qui cum nec

Luc. 6.

Matt. 26.

Matt. 6.

timeret Deum, nec hominem revereretur, victus assidue, ac diligentia vigilia, ejus postulationi concessit. Itaque assidue Deo preces faciende sunt; nec imitandi illi, qui senes, ut iterum orantes, nisi, quod petunt, impetrantur, in oratione lassigantur: nulla enim hujus officii lassitudo esse debet: quod nos Christi Domini, & Apostoli docet auctoritas, quod si interduo voluntas in eo defecerit, precibus a Deo petamus perseverandi vim. Vult etiam Dei Filius orationem nostram ad Patrem suo nomine pervenire: que ejus merito, & gratia deprecatoris id pondus assequitur, ut a celesti Patre audiatur; est enim ejus illa vox apud S. Joannem; Amen, amen dico vobis: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petitis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, in gaudium vestrum sit plenum; & iterum: Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam. Invenitur ardens sanctorum hominum studium, quod in orando adhibebat. Gratiarum autem actionem cum precatione jungamus. Apostolorum exemplo; qui hanc consuetudinem perpetuo servaverunt: quemadmodum apud Apostolum licet videtur. Ignium vero, & clemensium ad orationem adhibemus. Ignium quidem certe maxime est cum oratione sociatum; nam qui cibo, & potu sunt onusti, horum mens oppressa est sic, ut neque Deum intueri, neque, quid sibi velit oratio, cogitari possit. Sequitur Eleemosynas, que magnam & ipsa cum oratione societatem habet: qui enim, qui facultas sit benigne faciendi ei, qui

Joan. 10.

Joan. 14.

Luc. 18

qui aliena misericordia vivat, nec opitulectur proximo, & fratri suo, se charitate praeditum dicere audeat? aut quo ore is, qui expers sit charitatis, Dei auxilium imploret? nisi tum peccati veniam precatur, simul & a Deo suppliciter postulet charitatem. Quare divinitus factum est, ut saluti hominum triplici hoc remedio subvenireretur: cum enim peccando vel

offendamus Deum, vel proximos violamus, vel nos ipsos laedamus; sceleris praebius placatum reddimus Deum; eleemosyna reddimus hominum offensiones; jejunijs proprijs vites sordes eluimus; & quamquam singula prosunt ad omnium scelerum genera, tamen propria singulis iis peccatis, quae diximus, apposita, & accommodata sunt.

PATER NOSTER

QUI ES IN CAELIS.

tioneseque veniamus, certis verbis loco proemii nobis utendum sit, quibus pie ad Deum accedentes, fidentius etiam id facere possimus; Parochi officium est, illa distincte, dilucideque declarare, ut a prioribus populus ad preces audeat, sequae cum Patre Deo acturum intelligat. Proemium autem, si spectes verbi, brevissimum est; si res astimes, mysticissimum, mysteriorumque plenissimum, ac prima quidem vox, quae Dei iussu, & institutione utimur in hac oratione, est *PATER*; nam etsi Saluator noster divinam hanc orationem praetere praesertim alio verbo, quod plus majestatis haberet, exempli

causa, Creatoris, aut Domini; tamen haec omisit, quae timorem simul nobis afferre possent; illud autem adhibuit, quod orationibus, & aliis a Deo petentibus, amorem, fiduciamque conciliat; quid enim iocundius est patris nomen? quod indulgentiam sonat, & charitatem. Quibus autem rationibus patris nomen Deo conveniat, suppediat facultas docendi fidelem populum, ex locis creationis, gubernationis, ac redemptionis; nam cum Deus hominem creaverit ad imaginem suam, nec illam ceteris animalibus impertiverit; ex hoc singulari munere, quo hominem ornavit, iure omnium hominum, nec fidelium modo, sed etiam infidelium, Pater in divinis scripturis appellatur. A gubernatione vero sumere poterit argumentum, quod prospiciendo, & consulendo utilis sit hominum, praecipuo quodam curae, & providentiae modo nobis prestat patriam charitatem. Sed ut in huius explicatione argumenti pater-

paternam Dei de hominibus curam melius agnoscat, de custodia Angelorum, in quorum tutela sunt homines, aliquid dicendum videtur. Est enim Dei providentia datum hoc negotium Angelis; ut custodiant humanum genus, singulisque hominibus praesto sint; ne gravior aliquid detrimentum accipiant; nam ut parentes, si infesta; & periculosa via filijs iter faciendum sit, custodes adhibent, & periculorum adiutores: sic caelestis Pater in hoc itinere, quo ad caelestem patriam contendimus, singula nobis praeposit Angelos, quorum ope, ac diligentia tecti, furtim paratos ab hostibus laqueos vitaremus, & factos in nos horribiles impetus repelleremus, hisque ductibus rectum iter teneremus; ne obiectus aliquis error a fallaci adversario, nos de via posset deducere, quae ducit in caelum. Quam vero habeat utilitatem haec de hominibus Dei cura, ac providentia singularis, cujus munus, & administratio mandata est Angelis, quorum inter Deum, & homines media est, & interjecta natura; patet exemplis, quorum copiam suppeditat divinae litterae, quae testantur, saepe Dei benignitate factum esse, ut, inspectantibus hominibus Angeli mirabiles res efficerent; quibus moneretur, innumerabilia ejus generis, quae sub oculis non eaderent, a custodibus nostrae salutis Angelis effici utiliter, ac salutariter. Raphael Angelus, Tobiae comes, & dux itineris divinitus adjunctus, illum duxit, & reduxit incolumem cui & adjumento fuit, ne ab immani pisce devoraretur; & quanta esset in ejus piscis jecore, felle, & corde vis, demonstravit.

Ille demonium expulit; ejusque impedita, & colligata potestate, ne Tobiam noceret, effecit. Ille verum, & legitimum matrimonij jus, & usum adolescentem edocuit. Ille Tobiae patri, oculis capto, lumen restituit. Angelus item ille, Principis Apostolorum liberator, ubere praebuit materiam ad erudiendum pijs gregem de admirabili fructu curae, custodiaeque Angelorum, cum demonstravit Parochi Angelum carceris tenebras illustrantem, & Petrum tacto ejus latere esse somno excitantem, solventem catenas, dirumpentem vincula, momentem ut surgeret, sequae sumptis caligis, & reliquo vestitu sequeretur; cum docebant ab eodem Angelo Petrum per custodias libere eductum esse in tuto collocatum. Huius generis exemplorum, quemadmodum diximus, referta est sanctarum litterarum historia, quibus intelligimus, quanta sit vis beneficiorum, quae confert in homines Deus, Angelis interpretibus, & interantibus, nec solum certa aliqua, & privata de re missis, sed a primo ortu, nostrae curae praepositis, & in singulorum hominum salutis praesidio collocatis. Haec doctrinae diligentiam illa utilis consequetur, ut audientium mentes erigantur, & ad agnoscendam, ac venerandam Dei paternam de se curam, ac providentiam excitentur. Commendabit autem hoc loco Parochus, in primis quae predicabit divinitus benignitatis Dei erga genus humanum; quem cum a primo parente nostri generis, & peccati, usque ad haec diem offenderimus flagitijs, ac sceleribus innumerabilibus, retinet tamen in nos charitatem, acque praecipiam illam

Tob. 8.

Tob. 6.

Tob. 11.

Act. 12.

Tob. 5.

Tob. 6.

qui aliena misericordia vivat, nec opitulectur proximo, & fratri suo, se charitate praeditum dicere audeat? aut quo ore is, qui expers sit charitatis, Dei auxilium imploret? nisi tum peccati veniam precatur, simul & a Deo suppliciter postulet charitatem. Quare divinitus factum est, ut saluti hominum triplici hoc remedio subvenireretur: cum enim peccando vel

offendamus Deum, vel proximos violamus, vel nos ipsos laedamus; sceleris praebius placatum reddimus Deum; eleemosyna reddimus hominum offensiones; jejunio proprias vices sordes eluimus; & quamquam singula prosunt ad omnium scelerum genera, tamen propria singulis his peccatis, quae diximus, apposita, & accommodata sunt.

PATER NOSTER

QUI ES IN CAELIS.

UM hæc formula Christianæ precationis, à Jesu Christo tradita, eam habet vim, ut, aut quantum ad preces, postulatio- nesque veniamus, certis verbis loco proemii nobis utendum sit, quibus pie ad Deum accedentes, fidentius etiam id facere possimus; Parochi officium est, illa distincte, dilucideque declarare, ut a prioribus cum Patre Deo acturum intelligat. Proemium autem, si spectes verbi, brevissimum est; si res astimes, mysticissimum, mysteriorumque plenissimum, ac prima quidem vox, quæ Dei iussu, & institutione utimur in hac precatione, est *PATER*; nam etsi Salvator noster divinam hæc orationem prætexere potuit alio verbo, quod plus majestatis haberet, exempli

causa, Creatoris, aut Domini; tamen hæc omisit, quæ timorem simul nobis afferre possent; illud autem adhibuit, quod orationibus, & aliis à Deo petentibus, amorem, fiduciamque conciliat; quid enim jucundius est patris nomen? quod indulgentiam sonat, & charitatem. Quibus autem rationibus patris nomen Deo conveniat, suppediatbit facultas docendi fidelem populum, ex locis creationis, gubernationis, ac redemptionis; nam cum Deus hominem creaverit ad imaginem suam, nec illam cæteris animalibus impertiverit; ex hoc singulari munere, quo hominem ornavit, jure omnium hominum, nec fidelium modo, sed etiam infidelium, Pater in divinis scripturis appellatur. A gubernatione vero sumere poterit argumentum, quod prospiciendo, & consulendo utilis hominum, præcipio quodam curæ, & providentiali modo nobis prestat patriam charitatem. Sed ut in hujus explicatione argumenti pater-

paternam Dei de hominibus curam melius agnoscat, de custodia Angelorum, in quorum tutela sunt homines, aliquid dicendum videtur. Est enim Dei providentia datum hoc negotium Angelis; ut custodiant humanum genus, singulisque hominibus præsto sint; ne gravior aliquod detrimentum accipiant; nam ut parentes, si infesta; & periculosa via filii iter faciendum sit, custodes adhibent, & periculorum adjutores: sic celestis Pater in hoc itinere, quo ad caelestem patriam contendimus, singula nobis præponit Angelos, quorum ope, ac diligentia tecti, furtim paratos ab hostibus laqueos vitaremus, & factos in nos horribiles impetus repelleremus, hisque ductibus rectum iter teneremus; ne obiectus aliquis error à fallaci adversario, nos de via posset deducere, quæ ducit in caelum. Quam verò habeat utilitatem hæc de hominibus Dei cura, ac providentia singularis, cujus munus, & administratio mandata est Angelis, quorum inter Deum, & homines media est, & interjecta natura; patet exemplis, quorum copiam suppeditat divinae litteræ, quæ testantur, sæpe Dei benignitate factum esse, ut, inspectantibus hominibus Angeli mirabiles res efficerent; quibus moneretur, innumerabilia ejus generis, quæ sub oculis non eaderent, à custodibus nostræ salutis Angelis effici utiliter, ac salutariter. Raphael Angelus, Tobia comes, & dux itineris divinitus adjunctus, illum duxit, & reduxit incolumem cui & adjumento fuit, ne ab immani pisce devoraretur; & quanta esset in ejus piscis jecore, felle, & corde vis, demonstravit.

Ille demonium expulit; ejusque impedita, & colligata potestate, ne Tobia noceret, effecit. Ille verum, & legitimum matrimonii jus, & usum adolescentem edocuit. Ille Tobia patri, oculis capto, lumen restituit. Angelus item ille, Principis Apostolorum liberator, ubere præbuit materiam ad erudiendum piæ gregem de admirabili fructu curæ, custodiæque Angelorum, cum demonstravit Parochi Angelum carceris tenebras illustrantem, & Petrum tacto ejus latere è somno excitantem, solventem catenas, dirumpentem vincula, momentem ut surgeret, seque sumptis caligis, & reliquo vestitu sequeretur; cum docebant ab eodem Angelo Petrum per custodias libere eductum è carcere, & aperta denique janua in tuto collocatum. Hujus generis exemplorum, quemadmodum diximus, referta est sanctarum litterarum historia, quibus intelligimus, quanta sit vis beneficiorum, quæ confert in homines Deus, Angelis interpretibus, & interamnis, nec solum certa aliquæ, & privata de re missis, sed à primo ortu, nostræ curæ præpositis, & in singulorum hominum salutis præsidio collocatis. Hæc doctrinæ diligentiam illa utilis consequetur, ut audientium mentes erigantur, & ad agnoscendam, ac venerandam Dei paternam de se curam, ac providentiam excitentur. Commendabit autem hoc loco Parochus, in primis quæ predicabit divinitus benignitatis Dei erga genus humanum; quem cum à primo parente nostri generis, & peccati, usque ad hæc diem offenderimus flagitiis, ac acerbis innumerabilibus, retinet tamen in nos charitatem, acque precipiam illam

Tob. 8.

Tob. 6.

Tob. 11.

Act. 12.

Tob. 5.

Tob. 6.

de nobis curam deponit. Quem si quis existimat hominum oblivisci, amens est, & in Deum jacit indignissimam contumeliam. Irascitur Israël Deus propter ejus gentis blasphemiam; quæ se arbitrabatur cœlesti ope desertam esse, et enim

Exod. in Exodo: Tentaverunt Dominum, dicentes; Est ne Dominus in nobis, aut non? Et apud Ezechielem, succenset eundem populo Deus, quod dixerat: Non videt Dominus nos;

Exech. 8. dereliquit Dominus terram. Ergo fideles his auctoritatibus à nefaria illa opinione deterrendi sunt, fieri posse, ut Deum capiat hominum oblivio. In quam sententiam audire licet conquerentem de Deo apud Isaiam Israëliticum populum; contraque Deum stultam ejus querimoniam benignæ similitudine resistentem. Est enim ibi Dixit Sion: Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei, cui Deus: Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non miseretur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te. Quibus locis quamquam id liquidè confirmatur; tamen, ut penitus fidei populo persuadatur, nullam posse tempus accidere, quo deponat Deus hominum memoriam, quo eis non tribuat patriæ charitatis officia. Parochi rem clarissimo priorum hominum exemplo comprobant: quos, post neglectum, violatunquæ Dei jussum, cum acerbis accusatis, & horribili illa sententia condemnatos audis; Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vite tue; spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terree: cum vides à paradiso ex-

UNIVERSITY

Isai. 49

Gen. 3.

pulsos; & ut omnis reditus spes adimeretur, cum in aditu paradisi collocatum legis Cherubin flammæum tequentem, & versatilem gladium: cum ab ulciscente suam injuriam Deo illos intimis, & exterius molestis confictatis intelligis: an non actum de homine putes? an non credas non modo divino illo auxilio audatum, sed etiam civis injuriæ propositum? Verumtamen in tantis divine iræ & ultionis indicis oborta est lux quædam Dei in eos charitatis: Fecit enim, inquit, Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos: quod maximum fuit argumentum, hominibus nullo umquam tempore desiturum Deum. Hujus etiam sententiæ vim, non exauriri Dei amentem ulla hominum injuria, David expressit illis verbis; Numquid continebit Deus in ira sua misericordias suas? Hanc Habacuc Deum affatus exposuit, dum inquit; Cum iratus fueris, misericordie recordaberis. Hanc sic Michæas prærat; Quis Deus similis tui, qui auferis iniquitatem, & transfers peccatum reliquiarum hereditatis tue? Non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est. Omnino res ita se habet; cum maxime perditos nos, & Dei presidio spoliatos arbitramur, tum maxime, pro immensa sua bonitate, nos querit, & curat Deus: sustinet enim in ira gladium justitiæ, nec cessat effundere inexhaustos misericordie thesauros. Magnam igitur vim habent ad declarandum præcipuum Dei rationem in amandis, tuendoque hominum genere, creatio, & gubernatio: sed tamen illud opus redimendi hominem sic eminet inter duo superiora, ut bene-

Gen. 3

Psal. 76. Habac.

Micb. 7

2. Joan. 3.

beneficentissimus Deus, parvusque noster summam in nos benignitatem tertio hoc beneficio cumulatum illustrari. Quare tradet spiritualibus filiis Parochos, & assidue eorum auribus inculcabit hæc præstantissimam Dei erga nos charitatem, ut intelligant se, quia redempti sint, admirabilem in modum Deo filios evasisse. Dedit enim, inquit Joannes, eis potestatem filios Dei fieri: & ex Deo nati sunt. Quam ob causam Baptismus, quod primum redemptionis pignus & monumentum habemus, sacramentum regenerationis dicitur: inde enim nascitur Dei filii: nam inquit ipse Dominus: Quod natum est ex spiritu, spiritus est: & oportet vos nasci denuo. Item Petrus

Joan. 1.

Joan. 3.

1. Petr. 1.

Rom. 8.

2. Joan. 3.

Apostolus: Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi. Hujus pondere redemptionis, & Spiritum Sanctum accepimus, & Dei gratia dignati sumus. Quo munere Dei filii adoptamur, quemadmodum ad Romanos scripsit Apostolus: Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, Pater. Cujus vim & efficaciam adoptionis explanat Sanctus Joannes ad hunc modum: Videte qualem charitatem dedit vobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus. His expositis, admonendum est fidelis populus, quid ipse vicissim debeat amantissimo Patri Deo, ut intelligat, quem amorem, ac pietatem, quam obedientiam, ac venerationem creatori, gubernatori, ac redemptori præstare, qua spe, ac fiducia illum invocare oporteat. Sed ad erudendam iusticiam, dirigendamque sententiæ

perversitatem eorum, si qui tantummodo secundas res, & prosperum vite cursum argumento esse existimat, Deum conservare nobis amorem suum, rebus autem adversis, & calamitatibus, cum à Deo extremum, id esse signum hostilitatis in nos animi, & prorsus alienari nobis divina voluntatis; demonstrandum erit, cum tangit nos manus Domini, minime id hostiliter facere Dominum, verum percutiendo sanare, & plagam à Deo venientem esse medicinam. Castigat enim peccantes, ut ea disciplina meliores faciat, & præsentis animadversione redimat ab exitio sempiterno. Nam visitat quidem in virga iniquitates nostras, & in verberibus peccata nostra, misericordiam autem suam non auferit à nobis. Quare monendi sunt fideles, ut in ejusmodi castigatione patriam Dei charitatem agnoscant, & illud apud patientissimum Job in memoria, & in ore habeant: Ipse vulnerat, & medetur; percutit, & manus ejus sanant; ut illud usurpent, quod sub persona Israëliti populi scripsit Hieremias: Castigasti me, & eruditus sum, quasi juveniculum indomabilem; converte me, & convertar; quia tu Dominus Deus meus: ut Tobie exemplum sibi proponant, qui cum in illa plaga cæcitate patenam Dei manum eadem sentisset, exclamavit: Benedictus Dominus Deus Israël, quia tu castigasti me, & tu salvasti me. In quo maxime cavendum est fidelibus, ne, etiam si quovis incommodo affecti, quavis calamitate afflicti sint, Deum id ignorare existiment; ait enim ipse: Capillus de capite vestro non peribit; immò vero se

Job. 9.

Psal. 88.

Job 34.

Hierem. 31.

Tob. 11.

Luce. 21.

ipſa illo divini oraculi ſolatio conſolentur, quod in Apocalypſi dictum eſt: Ego quos amo, arguo, & caſtigo: Conqueſcant in Apoſtoli cohortatione ad Hebræos: Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini: neque fatigeris, dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnia filium, quem recipit. Quod ſi extra diſciplinam eſtis, adulteri eſtis, & non filii; patres quidem carnis noſtras, eruditores habuimus; & reverentur eos: non multo magis obtemperabimus Patri ſpirituum & vivimus?

NOTÆ. Cum Patrem invocamus ſinguli, & noſtrum appellamus, docemur, ex dono, ac jure divinz adoptionis conſequi neceſſario, ut fratres ſint fideles omnes; & inter ſe fraternè amare debeant: Omnes enim inquit, vos fratres eſtis: unus eſt enim Pater veſter, qui in celis eſt. Quare etiam in Epistoſis, fideles omnes, Apoſtoli fratres appellant. Ex quo item conſicitur illa conſuetudo neceſſaria, ut eadem adoptione Dei non ſolum inter ſe fideles univerſi fraternè neceſſitudine conjungantur, ſed, quia homo eſt unigenitus Dei Filius, fratres etiam ejus & ponuntur, & ſunt; nam in Epistoſa ad Hebræos, cum de Filio Dei loqueretur, ſcripſit Apoſtoloſ: Non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nunciabo nomen tuum fratribus meis, quod tanto ante David de Christo Domino prædixerat. Ipſe vero etiam Chriſtus ſic apud Evangelicam loquitur ad mulierem: He, nunciate fratribus meis, ut eant in Galileam, ibi me videbunt. Quod tunc ab eo dictum eſſe conſtat; cum jam exitus à mortuis immortalitatem

eſſet conſecutus: ne quis exiſtmet fraternam hanc cogitationem, ejus reſurrectione, & in celum aſcenſu diſſolutam eſſe. Tantum enim abeſt, ut hanc conjunctionem, & charitatem Chriſti reſurrectio diremerit, ut ex illa maſtatis, & gloriæ ſede, tum, cum de omnibus omnium memorie hominibus judicabit, fidelium minimos ab eo, fratrum nomine, appellandos acceperimus, qui autem veri poteſt, ut Chriſti fratres non ſimus, cujus cohæredes dicimur? Eſt enim primogenitus ipſe, conſtitutus hæres univerſorum: nos vero ſecundo loco geniti, cohæredes ejus, pro modo celeſtium donorum, pro ratione charitatis, qua præbuerimus nos miſtros, & coadjutores Spiritus Sancti: quo auctore ad virtutem, ſalutaresque actiones impellimur, & incendimur, ut ejus freti gratia in certamen ſalutis fortiter deſcendamus; quo ſapienter, conſtanterque conſiſto. decurſoque hujus vite ſpatio, juſtum corque præmium capimus à celeſti Patre, omnibus, qui eandem curſum tenuerint, conſtitutum. Non enim, ut ait Apoſtoloſ, injuſtus eſt Deus, ut obliſcatur operis noſtri, & dilectionis. Quam vero hanc ex animo vocem noſtra proferre debemus, S. Chryſoſtomi ſententia declaratur, qui Deum, inquit, libenter Chriſtianum audire non ſolum pro ſe, ſed pro altero deprecantur; quod pro ſe orare natura eſt, pro altero gratia; pro ſe neceſſitas cogit, pro altero fraternam charitatem hortatur, quibus illa ſubjuncta; Jucundior eſt Deo, quam charitas fraternam commendat, quam ea, que neceſſitate pronuntiat. In hac tanta materia ſalutaris oratio-

Matt. 25.

Rom. 8.

Hebr. 1.

Hebr. 6.

orationis, mōere, & hortari debet Parochus omnes omnis ætatis, æque ætatis, ordinis, ut communis hujus fraternæ neceſſitudinis memores, comiter, & fraternè ſe gerant, neque ſe aliis alii præferant inſolentibus. Nam etſi in Eccleſia Dei diverſi ſunt officiorum gradus: tamen illa varietas graduum, & numerum fraternæ neceſſitudinis conjunctionem minime tollit: quemadmodum in hominis corpore varius unus, & diverſa functio membrorum nihil egit, quamobrem hæc, vel illa corporis pars membri minus; & nomen amittat. Propone tibi eum, qui regia ſit poteſtate: an iſte igitur, ſi fidelis eſt, frater non eſt omnium, qui Chriſtiane fidei communionem continentur? maxime: Quid ita? quia non eſt Deus alius iſ, ex quo divites, & reges nati ſunt, ab eo, à quo pauperes, & qui in regnum poteſtate ſunt, extiterunt: ſed unus Deus, & Patris, & Dominus omnium. Itaque una ſpiritualiſ ortus omnium nobilitas, una dignitas, unus ſplendor generis; cum omnes ex eodem ſpiritu, ex eodem fidei Sacramento nati ſimus filii Dei, & ejuſdem hæreditatis cohæredes. Nec vero alium Chriſtum Deum habent copioſi, & potentes homines, alium tenuiores, & infirmi; non aliis Sacramentis ſunt initiati, nec alium hæreditatem regni celeſtis expectant. Fratres ſummus omnes, & ut inquit Apoſtoloſ ad Ephēſios, membra ſummus corporis Chriſti, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Quod idem in Epistoſa ad Galatas ſignificat Apoſtoloſ: Omnes filii Dei eſtis per fidem in Chriſto Jeſu. Quicumque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non eſt Judeus, neque

Græcus; non eſt ſervus, neque liber, non eſt maſculus, neque femina. Omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Jeſu. Hæc autem accuratè verſanda res eſt Paſtoribus animarum, & ſcienter illis in hæc ſententia commemorandum: eſt enim accomodatius locus non minus ad confirmandos, & excitandos inopes, & abjectos homines, quam ad corcedendum, deprimendamque arrogantiam locupletem, atque potentium. Cui hominum incommodo ut mederetur, urgebat Apoſtoloſ fratrem hanc charitatem, & incubabat fidelium auribus. Cum igitur hæc Deo preces futurus es, Chriſtiane, memineris te tamquam filium ad Patrem Deum accedere. Itaque cum preceſſionem ordiſis, & illud, Pater noſter, pronuntias, cogita, quem in locum te curam Dei benignitas extulerit, qui non ut ſervum ad Dominum adire invitum, ac timidum, ſed ut ad patrem filium voluntarium, ſecurumque conſigere juſſerit. Qua in memoria, & cogitatione, quo vicissim ſtudio & pietate tibi orandum ſit, conſidera: danda enim eſt tibi opera, te ut talen præbeas, qualem eſſe decet Dei filium, ideſt ut oratio, & actiones tue non indignæ ſint divino genere, quo te dignari voluit beneficentiſſimus Deus: Ad hæc omni rationem nos Apoſtoloſ cohortatur, cum ait: Eſtote ergo imitatores: Dei, ſicut filii carissimi: ut verè de nobis dici poſſit, quod ipſe Apoſtoloſ ſcripſit ad Theſſalonicenſes: Omnes vos filii mei eſtis, & filii dei.

Eph. 5.

1. Theſ.

5.

5.

5.

5.

5.

5.

5.

5.

5.

5.

5.

5.

dum est, quasi ipse distributus in partes, una parte locum unum, alia alium occupet, ac teneatur; nam Deus spiritus est, & omnis exers divisionis. Quis enim addat Deum, tamquam in vestigio positum, loci alicujus finibus circumscribere, enim ipse de se dicitur: Nunquid non cœlum & terram ego impleo? Quod rursum sic accipiendum est, Deum cœlum ac terram, quæque cœlo, ac terra comprehensa sunt, vi sua, ac virtute complexi, non autem ipsum illo loco contineri: adest enim rebus omnibus Deus, vel creans ipsas, vel conservans creatas, nulla regione, nullis finibus vel circumscriptis, vel ita definitis, quo limitet naturam, & potestatem suam prærens ubique constituit, quod beatus David expressit illis verbis: Si ascendero in cœlum, tu illic es.

Psalm.
138.

Verum etsi prærens adit Deus in locis & rebus omnibus, nullis, ut diximus, terminis desinitis, tamen in divinis scripturis sæpe dicitur habere domicellum suum in cœlo; quod idem factum videmus, quod cœli, quos suspicimus, sunt nobilissima mundi pars, iidemque remaneat incoerupti, præstantes vi, magnitudine, ac pulchritudine cœteris corporibus, certique ac stabilibus motibus prædit. Ergo ut excitaret hominum animos Deus ad contemplantandam infinitam suam potestatem, ac majestatem, quæ maxime elucet in opere colorum se in divinis scripturis habitare testatur in cœlis sæpe etiam, quod res est, declarat, nullam esse mundi partem, quæ non præsentis Dei natura, & potestate comprehensa sit. Quamquam in hac cogitatione infidelium solum committitur omnium

Parentis imaginem sibi proponunt, sed etiam in cœlo regnantis Dei, ut oratori meminerint, mentem, animumque esse referendum ad cœlum; quantùmque spei, ac fidei affert eis Patris nomen, tantum Christianæ humilitatis, ac pietatis adjungat præstans illa natura, ac divina majestas Patris nostri, qui est in cœlis. Quæ verba præsumunt, etiam orantibus, quid petendum sit; Omnis enim postulatio nostra, quæ ad hujus vite usum, ac necessitatem pertinet, nisi cum celestibus sit conjuncta bonis, & ad illum finem dirigatur, inanis est, & indigna Christiano. Quare movebunt pios auditores Parochi de hac ratione præcautionis; & admonitionem illa Apostoli auctoritate comprobabant: Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram.

Colos.
3.

SANCTIFICETUR NOMEN TUUM.

Quid à Deo petendum, quove ordine id agendum sit, magister ipse, ac Dominus omnium docuit, & imperavit; nam cum studii, & desiderii nostri munia sit, & in terpes oratio, tum rectè, & ratione petimus, cum postulatioium ordo sequitur ordinem rerum expectandarum. Monet autem nos vera charitas, totum ut animum, ac studium conferamus in Deum; qui quoniam solus est in se ipso summum bonum, jure est præcipuo quodam, ac singulari amore diligendus. Nec verò ex animo, & unice potest amari Dens, nisi rebus ac naturis omnibus ejus honor,

&

& gloria præponatur; bona enim, & nostra, & aliena, & omnino omnia, quæcumque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta summo ipsi bono cedunt. Quare ut ordine procederet oratio, Salvator petitionem hanc de summo bono principem, & caput constituit petitionum reliquarum, docens nos, priusquam ea, quæ nobis, aut proximo cuique opus sint postulemus, quæ propria sint Dei gloriæ, petere debere, ipsique Deo studium, & desiderium ejus rei nostrum exponere. Quo facto manebimus in officio charitatis, quæ doceatur, & plus Deum, quam nos ipsos, diligere, & primum petere, quæ Deo cupimus, deinde, quæ nobis optemus. Et quoniam desiderium, & petitio sunt earum rerum, quibus caremus; nec verò Deo, id est, ejus nature, fieri accessio potest, ut augeri illa re divina substantiæ, quæ inexplicabilem in modum est omni perfectione cumulata; intelligendum est, extra hæc esse, quæ à Deo ipsi Deo petimus, & ad externam ejus gloriam, honoris, cupimus eum, & petimus, ut Dei nomen notius sit gentibus; ut ejus regnum amplifictur; ut plures quotidie obediant divino numini; quæ tria, Nomen, Regnum, Obedientia, non in illo ipso sunt in timo Dei bono, sed assumuntur extrinsecus. Verum ut hæc petitiones quam vim habeant, & quid valeant, planius intelligatur, Pastoris erant partes, monere fidelem populum, verba illa: Sicut in cœlo, & in terra, ad singulas referri posse primarium trium postulatioium; ut, Sanctificetur nomen tuum, sicut in cœlo, & in terra; item: Advēniat regnum tuum, sicut in cœlo,

& in terra, similiter: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. Cum autem petimus, ut sanctificetur nomen Dei; id sentimus, ut augeatur sanctitas, & gloria divini nominis. Quo loco Parochus admoneret, ac docebit pios auditores, non id dicere Salvatore, ut eodem modo sanctificetur interra, quæ & in cœlo, id est, ut amplitudine terrestri sanctificatio celestem exæquet: hoc enim fieri nullo pacto potest: sed ut ex charitate, & intimo animi studio id agatur. Etsi verissimum illud est, sicuti est, divinum nomen per se sanctificatione non egere, cum sanctum, & terribile sit, quemadmodum ipse Deus suapte natura sanctus est: neque ei ultra sanctitas, quæ ab omni æternitate præditus non fuerit, possit accedere: tamen, quod in terris longè minori honore afficitur, quam par est, nomenque etiam maledictis, & nefariis vocibus violatur; propterea cupimus, ac petimus; ut laudibus, honore, gloria celebretur ad exemplum laudum, honoris, & gloriæ, quæ illi in cœlo tribuantur; id est, ut sic honor, & cultus in mente, in animo, in ore versetur, ut omni veneratione & intima, & externa prosequamur, omni celebritate excelsum, purum, & gloriosum Deum ad imitationem superiorum, ac celestium civium complectamur. Ut enim castitas summa comensio- nis, gloria, & prædicatione efferunt Deum: sic precamur, ut idem contingat orbi terrarum, & omnes gentes Deum cognoscant, colant & venerentur; ut nulli planè mortales reperiantur, qui non & suscipiant Christianam religionem, & se totos Deo dicantes credant et eo omnem

Psalm.
110.

omnem

dum est, quasi ipse distributus in partes, una parte locum unum, alia alium occupet, ac teneatur; nam Deus spiritus est, & omnis exers divisionis. Quis enim addat Deum, tamquam in vestigio positum, loci alicujus finibus circumscribere, enim ipse de se dicitur: Nunquid non cælum & terram ego impleo? Quod rursum sic accipiendum est, Deum cælum ac terram, quæque cælo, ac terra comprehensa sunt, vi sua, ac virtute complexi, non autem ipsum illo loco contineri: adest enim rebus omnibus Deus, vel creans ipsas, vel conservans creatas, nulla regione, nullis finibus vel circumscriptis, vel ita definitis, quo limitet naturam, & potestatem suam prærens ubique constituit, quod beatus David expressit illis verbis: Si ascendero in cælum, tu illic es.

Psalm.
138.

Verum etsi prærens adit Deus in locis & rebus omnibus, nullis, ut diximus, terminis desinitis, tamen in divinis scripturis sæpe dicitur habere domicellum suum in cælo; quod idem factum videmus, quod cæli, quos suspicimus, sunt nobilissima mundi pars, iidemque remaneant incoerupti, præstantes vi, magnitudine, ac pulchritudine cæteris corporibus, certique ac stabilibus motibus prædit. Ergo ut excitaret hominum animos Deus ad contemplantandam infinitam suam potestatem, ac majestatem, quæ maxime elucet in opere colorum se in divinis scripturis habitare testatur in cælis sæpe etiam, quod res est, declarat, nullam esse mundi partem, quæ non præsentis Dei natura, & potestate comprehensa sit. Quamquam in hac cogitatione infidelium solum communitus omnium

Parentis imaginem sibi proponunt, sed etiam in cælo regnantis Dei, ut oratori meminerint, mentem, animumque esse referendum ad cælum; quantùmque spei, ac fidei affert eis Patris nomen, tantum Christianæ humilitatis, ac pietatis adjungat præstans illa natura, ac divina majestas Patris nostri, qui est in cælis. Quæ verba præmittunt, etiam orantibus, quid petendum sit: Omnis enim postulatio nostra, quæ ad hujus vite usum, ac necessitatem pertinet, nisi cum celestibus sit conjuncta bonis, & ad illum finem dirigatur, inanis est, & indigna Christiano. Quare movebunt pios auditores Parochi de hac ratione præcautionis; & admonitionem illa Apostoli auctoritate comprobabant: Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram.

Colos.
3.

SANCTIFICETUR NOMEN TUUM.

Quid à Deo petendum, quove ordine id agendum sit, magister ipse, ac Dominus omnium docuit, & imperavit; nam cum studii, & desiderii nostri munia sit, & in terpes oratio, tum rectè, & ratione petimus, cum postulatioium ordo sequitur ordinem rerum expectandarum. Monet autem nos vera charitas, totum ut animum, ac studium conferamus in Deum; qui quoniam solus est in se ipso summum bonum, jure est præcipuo quodam, ac singulari amore diligendus. Nec verò ex animo, & unice potest amari Dens, nisi rebus ac naturis omnibus ejus honor,

&

& gloria præponatur; bona enim, & nostra, & aliena, & omnino omnia, quæcumque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta summo ipsi bono cedunt. Quare ut ordine procederet oratio, Salvator petitionem hanc de summo bono principem, & caput constituit petitionum reliquarum, docens nos, priusquam ea, quæ nobis, aut proximo cuique opus sint postulemus, quæ propria sint Dei gloriæ, petere debere, ipsique Deo studium, & desiderium ejus rei nostrum exponere. Quo facto manebimus in officio charitatis, qua docemur, & plus Deum, quam nos ipsos, diligere, & primum petere, quæ Deo cupimus, deinde, quæ nobis optemus. Et quoniam desiderium, & petitio sunt earum rerum, quibus caremus; nec verò Deo, id est, ejus nature, fieri accessio potest, ut augeri illa re divina substantia, quæ inexplicabilem in modum est omni perfectione cumulata; intelligendum est, extra hæc esse, quæ à Deo ipsi Deo petimus, & ad externam ejus gloriam, honoris, cupimus eum, & petimus, ut Dei nomen notius sit gentibus; ut ejus regnum amplifictur; ut plures quotidie obediant divino numini; quæ tria, Nomen, Regnum, Obedientia, non in illo ipso sunt in timo Dei bono, sed assumuntur extrinsecus. Verum ut hæc petitiones quam vim habeant, & quid valeant, planius intelligatur, Pastoris erant partes, monere fidelem populum, verba illa: Sicut in cælo, & in terra, ad singulas referri posse primarium trium postulatioium; ut, Sanctificetur nomen tuum, sicut in cælo, & in terra; item: Advēniat regnum tuum, sicut in cælo,

& in terra, similiter: Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra. Cum autem petimus, ut sanctificetur nomen Dei; id sentimus, ut augeatur sanctitas, & gloria divini nominis. Quo loco Parochus admoneret, ac docebit pios auditores, non id dicere Salvatorem, ut eodem modo sanctificetur interra, quo & in cælo, id est, ut amplitudine terrestri sanctificatio celestem exæquet: hoc enim fieri nullo pacto potest: sed ut ex charitate, & intimo animi studio id agatur. Etsi verissimum illud est, sicuti est, divinum nomen per se sanctificatione non egere, cum sanctum, & terribile sit, quemadmodum ipse Deus suapte natura sanctus est: neque ei ultra sanctitas, quæ ab omni æternitate præditus non fuerit, possit accedere: tamen, quod in terris longè minori honore afficitur, quam par est, nomenque etiam maledictis, & nefariis vocibus violatur; propterea cupimus, ac petimus; ut laudibus, honore, gloria celebretur ad exemplum laudum, honoris, & gloriæ, quæ illi in cælo tribuantur; id est, ut sic honor, & cultus in mente, in animo, in ore versetur, ut omni veneratione & intima, & externa prosequamur, omni celebritate excelsum, purum, & gloriosum Deum ad imitationem superiorum, ac celestium civium complectamur. Ut enim castitas summa comensio- nis, gloria, & prædicatione efferunt Deum: sic precamur, ut idem contingat orbi terrarum, & omnes gentes Deum cognoscant, colant & venerentur; ut nulli planè mortales reperiantur, qui non & suscipiant Christianam religionem, & se totos Deo dicantes credant et eo omnem

Psalm.
110.

omnem

omnem sanctitatis fontem existere, neque quidem esse parum, aut sanctum, quod non a sanctitate diuini nominis oriatur. Testatur enim Apostolus mundatam esse Ecclesiam in lavacro aque, in verbo vite, significat autem verbum vite, nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, in quo baptizamus, & sanctificatur. Itaque, quoniam nulla cusquam expiatio, nulla munditia, & integritas esse potest, super quo non sit invocatum diuinum nomen; cupimus, & petimus a Deo, ut omne hominum genus, relicto impure infidelitatis tenetibus, ac radiis diuini luminis illustratum, huius vim nominis agnoscat sic, ut in eo veram quærat sanctitatem; & in nomine sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis Baptismi Sacramentum suscipiens ipsius Dei dextera, perfectam vim sanctitatis consequatur. Pertinet verò optatum, & postulatio nostra non minus etiam ad eos, qui flagitii, & sceleribus contaminati, parum Baptismi integritatem, & innocentie stolam amiserunt; quare factum est, ut in illis miseris suam iterum sedem impurissimus spiritus collocarit. Optamus igitur, & precamur a Deo, ut in ipsis etiam sanctificetur nomen eius; ut ad eorum, & ad sanctorum redierint, Sacramento Penitentiae rediant pristinam sanctitatem, sequæ ipsos purum, ac sanctum Deo templum, ac domicilium præbeant. Oramus denique, huius ut suum Deus præferat omnium meritis; quo videre possint, omne datum optimum, & omne donum perfectum, descendens a Patre humiliter, ad nos diuinitus esse delatum: quo temperantiam, iustitiam, vitam, salutem,

Jacobus
2.

omnia denique animi, corporis, externa vitalia, ac salutaria bona illi accepta referant; a quo, quemadmodum prædicat Ecclesia, bona cuncta procedunt: si quid luca sus sol, si quid reliqua sidera mota, & cursu promittunt hominum generis; si circumfuso hoc alimur spiritu; si a terra frugum, & fructuum libertate vitam sustinet omnium; si opera magistratum quiete, ac tranquillitate fruimur; & hæc, & luxus generis bona innumera- bilia nobis suppeditat immensa Dei benignitas. Quibus etiam, quas philosophi secundas causas appellat, interpretari debemus, mirabiliter effectas quasdam, & ad usum nostrum accommodatas Dei manus, quibus nobis ipsa bona distribuit, ac longe, lateque diffundit. Quod autem maxime rem continet in hac petitione, illud est, ut omnes agnoscant, & venerentur Sanctissimi Jesu Christi sponsam, & parentem nostram Ecclesiam: in qua una est fons ille amplissimus, atque perpetuus ad eluendas, & expiandas omnes peccatorum sordes, unde hauriuntur uersa salutis, & sanctificationis sacramenta; quibus quasi celestibus quibusdam fistulis in nos a Deo ille sanctitatis ros, & liquor effunditur: ad quam solam, & ad eos, quos suo sinu, & gremio complexus est, pertinet diuini illius imploratio nominis, quod unum sub celo datum est hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Verum Parochi maxime hunc locum urgere debent, boni esse filii, non solum Patrem Deum orare verbis, sed etiam, & actione conari, ut eluceat in ipso sanctificatio diuini nominis. Utiam non essent, qui, cum oratione hanc Dei nomi-

Act. 4

nominis sanctificationem assidue postulent, factis, quantum in ipsis est, illud violant, atque contaminant: quorum culpa interdum ipsi etiam Deo maledicunt. In quos dictum est ab Apostolo: Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes. Et apud Ezechielam legitur: Ingressi sunt ad Gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum; cum diceretur de eis: Populus Domini iste est; & de terra ejusgressi sunt. Qualis enim est vita, & ut sunt eorum mores, qui religionem postiferunt, sic de religione ipsa, deque ejus auctore religionis multitudo imperite judicare solet. Quare qui viuunt ex Christiana religione, quam susceperunt, & ad ejus regulam orationem, & actiones diripiunt suas, magnam facultatem præbent aliis laudandi nomen celestis Parentis, & omni honore, & gloria celebrandi. Nobis enim ipse has partes imposuit Dominus, ut illustribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudem, & prædicationem diuini nominis: ad quos loquitur in hunc modum apud Evangelistam; Sic luceat lux vestra coram hominibus; ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in celis est. Et Princeps Apostolorum: Conuersationem vestram inter Gentes habentes bonam: ut ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum.

Matth.
5.

1. Pet. 2

ADVENIAT REGNUM TUUM.

Regnum celeste, quod altera hac petitione postulamus, ejusmodi est, ut eo referatur, ac terminetur omnis Evangelii predicatio; nam & inde exorsus est ad penitentiam

cohortari S. Joannes Baptista, dum, Posuistis, inquit, ægret appropinquavit enim regnum celorum. Nec aliud fecit initium suæ prædicationis Salvator humani generis; & in illo salutaris sermone, quo beatitudinis vias discipulis in monte monstravit, tamquam proposito orationis argumento principium duxit a regno celorum: nam, Beati, inquit, pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum celorum. Quia etiam eum retinere cupientibus, attulit illam cæcæ salutis necessitate professionis: Et alii civitatibus oportet me evan- gelizare regnum Dei: quia idem misurus sum. Hoc idem postea regnum prædicare jussit Apostolos; & illi, qui se ire ad sepellendum patrem autem velle dicebat, respondit; Tu autem vade, & annuncia regnum Dei. Cum verò resurrexisset a mortuis, per illos quadraginta dies, quibus apparuit Apotolis, loquebatur de regno Dei. Quare Parochi hunc secunde postulati- onis locum diligentissime tractabunt, ut fideles auditores, quante sit in hac petitione vis, ac necessitas, intelligant. Primum autem ipsis ad rem sceleriter, subtiliterque explicandam, magiam facultatem dabit ea cogitatio, quod, etsi hæc petitio conjuncta sit cum reliquis omnibus, eam tamen separatim etiam adhiberi jussit a cæteris, ut, quod petimus, summo studio queramus, sit enim: Querite primum regnum Dei, & iustitiam ejus: & hæc omnia adicientur vobis. Et quidem tanta vis, & copia celestium numerum hac postulati- one continetur, ut omnia complectatur, quæ ad corpoream, & spiri- tualem vitam tuendam sunt neces- sariæ;

Matth.
3.

Matth.
5.
Luc. 4.

Matth.
10.

Luc. 9.

Act. 1.

Matth.
6.

Mun
sarij

sacia; quem autem regio nomine dignum dicimus, cui ea cura non sint, que regni salutem continent? quid si sunt homines de regni sui incolunitate solliciti: quanta regem regum omnium cura, & providentia tueri credendum est & vitam, & salutem hominum? Hæc igitur regni Dei petitione comprehensa sunt omnia, quibuscumque in hac peregrinatione, vel exilio potius indigemus, que concessurum se Deus benignè pollicetur; nam statim illa subiunxit: Et hæc omnia adiciant vobis. Quibus omnibus declaravit, se eum esse regem, qui generi hominum copiose omnia, largique suppeditat: in cuius infinitæ benignitatis cogitatione infans David decimit: Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Verum mihi me satis est, vehementer petere Dei regnum, nisi ad petitionem nostram adhibeamus omnia tanquam instrumenta, quibus illud queritur, & inseritur; nam & quinque sicut virgines stultidæ illæ quidem petierunt ad hunc modum: Domine, Domine, aperi nobis: verumtamen, quod illius postulatiouis presidia non haberent, exclusæ sunt: nec iniuria; est enim illa Dei ore pronuntiata sententia: Non omnia, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum celorum. Quamobrem haurient avarum curatores Sacerdotes ex uberissimi divinarum litterarum fontibus ea, que fidelibus desiderium studiumque commovent regni celestium; que calamitosam status nostri conditionem, illis ob oculos ponant, que sic eos afficiant, ut respicientes, & colligentes se, in memoriam redeant summe beatitudinis, & in-

Psal. 22.

Matt. 25.

Matt. 7.

explicabilem bonorum, quibus redimatur æterna Parentis Dei domus. Exules enim sumus, & plene ejus loci incolæ, in quo habitant demones, quorum odium in nos nulla ratione mitigari potest: nam sunt infestissimi, & implacabiles in genus humanum. Quid domestica, & intestinaque prælia, que inter se corpus, & anima, caro, & spiritus assidue gerant? quibus, perpetuo timeandum est, ne concidamus; timeandum autem? immo verò statim consideremus, nisi propugnaculo divinæ dextere defendemur. Quam vim miseriarum cum sentinet Apostolus: Infelix, inquit, ego homo qui me liberabit de corpore mortis hujus? Hæc infelicitas nostri generis, quamquam per se cognoscitur, tamen ex contentione reliquiarum naturarum, & creaturarum rerum facilius intelligi potest. In illis, sive rationis, sive etiam sensus expertibus, raro fieri videmus, ut aliqua natura à propriis actionibus, à sensu, vel motu invito declinet sic, ut à proposito, & constituto sine defectet. Hoc apparet in bestis agentibus, natiobus, volucris, ut res declaratione non eget. Quid si cæsum susceperis, non ne verissimum id esse intelligis, quod à Davide dictum est: In æternum Domine, verbum tuum permanet in celo? Nempe illud contiuenti motu, & perpetua conversione fertur, ut ne minimum quidem à præstita divinitus lege discedat. Si terram, & reliqua universitatem consideres: facile videas, aut nulla, aut exigua ex parte deficere. At miseriarum hominum genus sepeissimè labitur; verò, que rectè sunt cogitata, persolvitur; plerumque susceptas bonas actio-

Gal. 5.

Rom. 7.

Luc. 19.

Psal. 118.

Psal. 94.

ones abiecit, atque contemnit; que modò placuerat optima sententia, subito displicet; & illa rejecta, ad turpia consilia, sibi que perniciosa delabitur. Quænam igitur est hujus inconstantia, miserique causæ? Contemptio plane divini afflatus; claudimus enim aures Dei monitis: oculos tulerè nolimus ad ea, que nobis luminaria divinitus præferuntur, nec celestem Patrem salutariter præcipientem audimus. Quare hæc incumbendum erit Parochis, ut & miseris oculis subjiciant fideles populi, & commemorent causas miseriarum, & remediorem vim ostendant: quorum omnium illis facultas non deerit, comprata ex viris sanctissimis, Joanne Chrysostomo, & Augustino, maxime verò ex illis, qui in Synaboli expositione posuimus; nam, illis cognitiss, quis erit è factoriosorum hominum numero, qui adjumento Dei gratia presentia, Evangelico illo prodigi filii exemplo conetur exurgere, & erigere se, atque in celestis regis, patrisque conspectum venire? His explicitis, que sit fidelium fructuosa petitio, aperient quid sit, quod his verbis à Deo postulamus; præsertim cum vocabulum, Regni Dei multa significet, quorum declaratio, & ad reliquam scripturæ intelligentiam non erit inutilis, & est ad hujus cognitionem loci necessaria. Communis igitur quedam regni Dei significatio, que frequens est in divinis litteris, est non solum ejus potentia, quam habet in omnem hominum, rerumque universitatem, sed etiam providentiæ, que cuncta regit, & moderatur: In manu ejus, inquit Prophetæ, sunt fines terræ.

Quibus subdit intelliguntur etiam, que occulta sunt, & abditæ in intimis terræ, & rerum omnium partibus. In hæc sententiam Mardocheus loquebatur illis verbis: Domine, Domine, rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tuis resistere voluntati. Dominus omnium es, nec est qui resistat majestati tue. Item Dei regno declaratur præcipua illa, ac singularis providentiæ ratio, qua Deus pios, & sanctos homines tuerit, & curat; de qua propria, & eximia quadam Dei cura dictum est illud à Davide: Dominus regit me, & nihil mihi deerit; tum ab Isaiâ: Dominus rex noster: ipse salvabit nos. In qua Dei regia potestatis, et præcipua ratione sunt in hæc vita ii, quos diximus, sancti, ac pii homines: tamen monit Pilatum ipse Christus Dominus, regnum suum non esse ex hoc mundo, hoc est, nihilin ex hoc mundo, qui & conditus est, & inferitur, ortum habere: nam eo, quem diximus, modo dominantur Imperatores, Reges, Republicæ, Duces, omnesque ii, qui vel expectati, ac delecti ab hominibus præsentis civitatis, atque provinciæ, vel per vim, & injuriam dominatum occupaverunt. Christus autem Dominus constitutus est rex à Deo, ut ait Propheta: cuius regnum, ex Apostoli sententia, justitia est, sit enim: Regnum Dei est justitia, & pax, & gaudium in Spiritu Sancto. Regnat autem in nobis Christus Dominus per virtutes intimas, fidem, spem, charitatem: quibus virtutibus regni quodammodo partes efficiunt; & Deo peculiari quadam ratione subjecti, ad ejus

Ester 13.

Psal. 22. Isai. 33.

Joan. 18.

Psal. 2.

Roma 14.

cultam ac venerationem consecramur: ut, quemadmodum dixit Gal. 2. Apostolus; Vivo autem jam non ego: vivit verò in me Christus; Ita nobis dicere liceat; Regno ego, jam non ego; regnat verò in me Christus. Id autem regnum justitiae dicitur, quia Christi Domini justitia constitutum est. Ac de hoc regno sic loquitur apud Sanctum Lucam Dominus; Regnum Dei intravos est. Nam etsi Jesus Christus per fidem regnat in omnibus, qui genitio, ac sine Sanctissimae Matris Ecclesiae continentur; praecipuo tamen modo regit eos, qui praestanti fide, spe, & charitate praediti, se tanquam pura quaedam, & viva membra, Deo praeberunt: & in his Dei gratia regnum esse dicitur. Est verò etiam Dei gloriae regnum illud, de quo Christum Dominum apud Sanctam Mattheum loquentem audimus: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Quod idem ab eo regnum, apud Sanctum Lucam, istro admirabiliter, sua scelera recognoscens, expetebat in hunc modum; Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum. Sanctus etiam Joannes mentitur hujus regni: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. Meminit item Apostolus ad Ephesios: Omnis fornicator, aut inmundus, aut avarus, quod est idololorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. Eodem pertinentialiter similitudines Christi Domini, loquentis de regno eorum. Necesse est autem, prius ponere regnum gratiae: neque enim fieri potest, ut in ullo regnet Dei gloria, nisi ejusdem

gratia in illo regnarit. Est verò gratia, ipsius sententia Salvatoris, fons aquae salientis in vitam aeternam. Gloriam autem quid esse dicemus, nisi gratiam quandam perfectam, & absolutam? quoniam enim fragilis hoc, & mortali corpore vestiti sumus, dum in hac caeca peregrinatione, & exilio vagi, & infirmes absumus à Domino, saepe labimur, & cadimus, abjecto regni gratiae adminiculo, quo nitentur; cum autem regni gloriae, quod perfectum est, lux nobis illuxerit, firmi, ac stabiles perpetuo consistemus; omne enim ac vitium, & incommodum exhauritur: omnis infirmitas confirmata roboratur; ipse denique nostra in anima, & in corpore regnabit Deus: quae res uberioris in Symbolo tractata est, cum de resurrectione carnis ageretur. His igitur expositis, quae communem regni Dei sententiam declarant, quid tibi haec petito proprie velit, dicendum est. Petimus autem à Deo, ut regnum Christi, quod est Ecclesia, propagetur; ut se ad fidem Christi Domini, & ad accipiendam veri Dei cognitionem convertant infideles, & Judaei; & Schismatici, ac Haeretici redeant ad salutem, & ad Ecclesiae Dei communionem, à qua desierunt, revertantur; ut compleatur, & ad exitum perducatur; quod Isaie ore dixit Dominus: Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende: longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida. Ad dexteram enim, & ad levam penetrabis. Quia dominabitur tui, qui fecit te. Et idem: Ambulabant Gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Leva in circuitu oculos

Joan. 4.

Isai. 54

Isai. 60

tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longè venient, & filiae tuae de latere surgent. Verum quia sunt in Ecclesia, qui verbis cohaerent Deum, factis negantes, deformatam fidem praeserant, in quibus propter peccatum diem habitat, ac dominatur tanquam in propriis domiciliis; petimus etiam, ut ad eos veniat regnum Dei; quo illi, peccatorum discussa caligine, & radiis divinae lucis illustrati, restituantur in filiorum Dei pristinae dignitatem; ut, omnibus è suo regno, caelestis Pateris, sublati haeretici, atque schismatici, ejectionis offensivibus, ac scelerum canis, aream purget Ecclesiae, quae Deo cultum pie, sanctaeque adhibendo; quæta, ac tranquilla pace praeservetur. Petimus denique, ut solus in nobis vivat, solus regnet Deus; ne sit posthac morti locus sed, ut illa absorbeat in victoria Christi Domini nostri, qui, disjecto, ac dissipato omni hostium principatu, potestate, & virtute, suo omnia subiciat imperio. Erit autem curæ Parochis, ut quod postulant hujus ratio petitionibus, fidem populum doceant, quibus cogitationibus, & meditationibus instructus, has pie Deo preces facere possit. Ac primum hortabuntur, ut vim, ac sententiam intueatur illius similitudinis à Salvatore introductæ; Simile est regnum eorum thesaurò abscondito in agro; quem, qui invenit homo, abscondit, & pro gaudio illius vadit, & vendit universa quae habet, & emit agrum illum. Nam qui noverit Christi Domini divitias, is pro illis omnia contemnet, huic facultates, opes, potentia

Matth. 13.

sordescunt: nihil enim est, quod illi summo pretio comparari, invidè verò, quod in conspectu ejus stare possit. Quare, quibus id nosse contigisset, exclamabant illi, ut Apostolus: Omnia detrimentum feci, & scabitor ut stercora, ut Christum lucrificarem. Haec est illa insignis Evangelii margarita, in quam, qui pecuniam ex omnium bonorum venditione redactam, erogavit, is beatitudine fruatur sempiterna. O nos felices! si tantum luminis nobis praeferret Jesus Christus, ut illum videre possemus divinae gratiae margaritam, qua ipse regnat in sublimi; & nostra omnia, & nos ipsos venundaremus, ac captam illam tenerem; tum enim denique nobis id non dubitanter dicere liberet: Quis nos separabit à charitate Christi? Praestantem verò regni gloriae excellentiam, si, quae sit, scire volumus, eandem de illa, & Propheta, & Apostoli vocem, atque sententiam audiamus: Oculis non vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus his, qui diligunt illum. Proficere autem ad impetrandum maxime, quod petimus, si, qui sumus, ipsi nobiscum reputent, id est, Adam progenies, jure è paradiso ejecti, & caeles; quorum indignitas, ac peccatas sumum Dei odium, ac sempiternas penas postulat. Quare demisso tum, & abjecto animo sumus oportet. Nostra etiam erit plura Christianae humilitatis oratio; & omnino nobis ipsi diffidentes, illius more publicum confidentem in Dei misericordiam, totumque ejus benignitatis tributens, ipsi gratias aeternas immortales, qui nobis suum spiritum sit largitus, quo freti clama-

Phil. 3.

Matth. 13.

Rom. 21

Isai. 54
1. Cor. 2.

Luc. 12

Rom. 3. clamare audeamus, Abba, Pater: suscipiemus etiam illam curam, & cogitationem, quid agendum, quid contra vitandum sit, ut ad caeleste regnum pervenire possimus: non enim à Deo ad otium, & ad inertiam vocati sumus: quissimò inquit: Regnum caelorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: & Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Itaque non est satis, petere regnum Dei, nisi statim ipsi etiam studium, & operam adhibeant homines; nam adjuutores sint oportet, & administri Dei gratia in eo tenendo curam, quo pervenitur in caelum. Numquam nos deserit Deus, qui nobiscum se futurum perpetuo pollicitus est: unum ut nobis videndum sit, ne Deum, & nos ipsos deseramus. Ac Dei quidem sunt in hoc Ecclesiae regno omnia, quibus & vitam tuetur hominum, & salutem illis conficit sempiternam, & quae sub aspectu non cadunt. Angelorum copia, & plenissimum virtutum caelestis visibile hoc munus Sacramentorum. In his tantum nobis praesidium est divinitus constitutum, ut non modo ab accerrimorum hostium regno tuti esse, sed ipsam etiam tyrannum, ejusque nefarios satellites, prostererent, & concubare possimus. Quare vehementer ad extremum petamus à Dei spiritu, nos ut omnia jubat & sua voluntate facere; Satanae ut tollat imperium, nullam ut in nobis summo illo die potestatem habeat: ut vincat, & triumphet Christus; ut vigeant ejus leges toto orbe terrarum; ut decreta serventur, nullus ut proditor, aut desertor ejus sit; sed tales se praebant omnes, ut in regis Dei conspectum non dubi-

Matth.
11. &
19.

tanter veniant, & constitutum illis ad omni aeternitate possessionem aedeat regni caelestis, ubi beati cum Christo sempiterno aeo fruatur.

FIAT VOLUNTAS TUA.

Cum à Christo Domino dictum sit; Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum; quicumque in illud caeleste regnum pervenire cupiunt, id à Deo petere debent, ut fiat voluntas ejus. Quamobrem hoc loco posita haec petitio est statim post regni caelestis postulationem. Ut autem intelligant fideles, quam necessarium id nobis sit, quod hac prece postulamus, quantunque vim salutarium numerum ex ejus impetratione consequamur; demonstrabunt Patrochi, quibus miseris, & zelumis oppressum fuerit hominum genus propter peccatum primi parentis. Nam à principio Deus proprii homini appetitionem creatis rebus ingeneravit, ut naturali quadam propensione suam quirescerent, & expectarent finem, à quo ille nunquam, nisi abjecto extrinsecus impedimento, declinaat. Hac autem initio fuit in homine expectandi Deum, suae beatitudinis auctorem, parentemque, eò praeclearior, & praestantior vis, quod is compos esset rationis, atque consilii. Sed hinc amorem, sibi naturaliter ingentium, cum reliquis naturae rationalis expertes conservassent, quae, ut initio procreatae fuerunt natura bonae, sic in eo statui, & conditione manserunt, hodieque manent, miserum hominum genus cursura non

non tenuit: non enim solam bona justitiae originalis amisit, quibus à Deo supra naturae suae facultatem auctum, ornatumque fuerat, sed etiam insitum in animo praecipuum virtutis studium obscuravit. Omnes, inquit, declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum. Nam sensus & cogitatio homani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: ut inde facile intelligi possit, neminem per se salutariter sapere, sed omnes ad malum esse propensos, innumera- bilesque esse hominum pravus cupiditates, dum proclives sunt, & flagranti studio fervunt ad iram, ad odium, ad superbiam, ad ambitionem, ad omne ferè maiorem genus. Quibus in malis quamquam assidue versamur; tamen, quae summa est nostri generis miseria, permulta ex illis sunt, quae nobis nihilimò mala videantur: quae res insignem arguit hominum calamitatem, qui cupiditatibus ac libidibus obsecati, non videant, quae salubria opinantur, plerumque esse pessifera; immò verò ad illa perniciosa mala, tamquam ad optabile, & expectandum bonum, rapiuntur praecipites; ab his, quae verò bona sunt, & honesta, tamquam à contrariis rebus, abhorreant. Hanc opulentiorem, corruptamque judicium detestatur Deus illis verbis; Vae qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & licem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Itaque nostris ut subjiciant oculis nostras miseras, comparant nos divinae littere illi, qui verum gustandi sensum amiserunt: quae res sit, ut

Plam.
52.
Gen. 8.

Rom. 7.

Isai. 5.

Matth.
7.

Rom. 7.

1. Cor.
14.

à salubri victu alieni sint, appetantque contrarium. Cum aegrotis praeterea nos conferunt: ut enim illi, nisi morbum depulerint, sanorum, & Integrorum hominum officia, ac munera obire non possunt: sic nos actiones, quae Deo gratiae sint, suscipere sine divinae gratiae adiumento nequimus. Quòd si quaedam sic affecti assequimur; levitia illa sunt, & quae ad consequendum caelestem beatitudinem parum vel nihil momenti habent. Ad Deum, ut par est, amare, & colere, quod majus quiddam & altius est, quam ut nos huius strati id humanis variis assequamur, nunquam poterimus, nisi adhiuculo divinae gratiae sublevemur. Quamquam aptissima est etiam illa comparatio ad significandam miseram humani generis conditionem, quòd similes esse dicimur peccatorum, qui suo relicti arbitrio temerè moventur ad omnia: pueri, inquam, sumus, & imprudentes, ludicris sermonibus, & inanibus actionibus delecti, si à divino praesidio deteamur; sic enim nos objugat Sapientia: Usquequò parvuli diligitis infantiam, & stulti ea, quae sibi sunt noxia, cupiunt? Et in hunc modum hortatur Apostolus: Nolite pueri effici sensibus. Etsi majori in inanitate, & errore versamur, quam illa puerilis aetas; cui tantum abest humana praesentia, ad quam tamen per se tempore potest pervenire; cum ad divinum praesentiam, quae ad salutem necessaria est, nos nisi Deo auctore, & adjuutore, aspirare non possimus; nisi enim praesto nobis sit Dei auxilium, rejecti illi, quae verè sunt bona, ad interitum ruitis voluntarium. Ac, si quis, discussa divinitus animi caligine,

Prov. 1.

1. Cor.
14.

has videat hominum miseras, & sublatō stupore, sentiat legem membrorum, ac sensus cupiditates, spiritui repugnantes recognoscant, omnemque dispiciat naturę nostrę propensionem ad malum; qui poterit non ardeti studio opportunitatum tanto huic malo, quo naturę vitio premitur; remedium querere, salutaremque illam regulam expetere, ad quam Christiani hominū vita dirigenda, & conservanda sit? Hoc igitur illud est, quod imploramus, cum ita precamur Deum, Fiat voluntas tua. Cum enim, abjecta obedientia, & Dei voluntate neglecta, in has miseras incidimus, nullum illud tantorum malorum remedium nobis divinitus propositum est, ut ei Dei voluntate; quam precando contempnimus, aliquando vivamus, omnesque cogitationes & actiones nostras ea regula metiamur: quod ut assequi possimus, suppliciter illud à Deo petimus, Fiat voluntas tua. Id verò illis etiam vehementer petendum est, in quorum animis iam regnat Deus, quique iam sunt radiis divini luminis illustrati; cuius gratiæ beneficio, Dei obtineant voluntati. Quibus licet ita comparatis, proprię tamen cupiditates adversantur propter proclivitatem ad malum, instam in hominum sensibus; ut, etiam si tales simus, magnum tamen hoc loco nobis periculum sit à nobis ipsis, ne abstracti & illiciti à concupiscentiis, que militant in membris nostris; iterum de salutis via deflectamus: de quo nos periculo Christus Dominus admonuit illis verbis: Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem

Jacobi

4.

Matth.

46.

infirmā. Non enim est in hominis potestate, ne in ejus quidem, qui per Dei gratiam est justificatus, ita demōtes habere carnis affectus, ut nunquam illi postea excitentur: quippe cum eorum, qui justificati sunt, mentem sanat Dei gratia, non etiam carnem: de qua illud scripsit Apostolus: Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, homini. Nam ut semel primas homo justitiam originalem, qua tanquam freno quodam cupiditates regebantur, amisit, minime eas postea ratio ita continere potuit in officio, ut ea non appetere, que etiam rationi repugnant, itaque in ea hominis parte peccatum, id est peccati fontem habitare scribit Apostolus, ut intelligamus eum non ad tempus, quasi hospitem, diversari apud nos; sed, quamdiu vivimus, tanquam incolam nostrī corporis, in domicilio membrorum herere perpetuo. Ergo domesticis & intestinis hostibus assidue oppugnati, facili intelligimus, confugiendum esse ad Dei auxilium, petendumque, ut fiat in nobis voluntas ejus. Jam verò faciendum est, ut sciant fideles, que sit hujus petitionis vis: quo loco, multis omissis, que à doctoribus scholasticis de Dei voluntate utiliter, & copiose disputantur, voluntatem hic accipi dicimus pro eaque, quam signi appellare solent, hoc est, pro eo quod Deus à nobis fieri, aut caveri jusserit, aut monuerit. Quare voluntatis nomen hoc loco comprehensa sunt universa, que nobis ad celestem beatitudinem comparandum proponuntur, sive illa ad fidem, sive ad mores pertineant; omnia denique, quęcumque nos Christus Dominus per

Rom. 7.

per se, vel per Ecclesiam suam facere aut imperari, aut prohiberi: de qua voluntate ita scribit Ephes. Apostolus: Nolite fieri imprudentes: sed intelligentes, que sit voluntas Dei. Cum igitur illud precamur, Fiat voluntas tua; petimus in primis nobis, ut Pater celestis facultatem concedat obtinendi divinis jussis, & inserviendi ei in sanctitate & justitia omnibus diebus nostris; ut ad autum & voluntatem ejus omnia faciamus; ut ea colamus officia, de quibus in sacris litteris admosemur; ut ipso duce & auctore, reliqua omnia præstemus, que eos decet, qui non ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt, exemplam Christi Domini secuti, qui factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; ut parati simus omnia perpeti potius, quam vel minimum ab ejus voluntate discedere. Nec verò quisquam est, qui hujus studio, & amore petitionis flagret ardentius, quam is, cui concessum sit, ut summam eorum dignitatem intueatur, qui Deo obediunt. Idem enim illud verissime dici intelligit; Servire Deo, & illi obedire, regnare esse. Quicumque, inquit Dominus, fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est: hoc est, cum illo sum omnibus amoris, & benevolentię vinculis conjunctissimus. Nemo ferè est ex viris sanctis, quiis præcipuum hujus petitionis munus à Deo vehementer postularet; ac præclara quidem omnes, sed varia per sepe oratione usi sunt: in quibus mirificum & suavisimum Davidem videmus illud variè postulante; modò enim inquit: Utinam dirigantur vię meę ad

custodiendas justificationes tuas. Interdum: Deduc me in sentiam mandatorum tuorum. Nonnumquam: Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, & non domineetur mei omnis injustitia. Huc pertinet illa: Da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Judicia tua doce me: da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua. Sæpè aliis verbis eundem tractat, versatque sententiam. Qui loci diligenter animadvertendi sunt, & fidelibus explicandi, ut, quanta sit in prima hujus petitionis parte vis, & copia salutarium rerum, omnes intelligant. Secundo loco, cum illud precamur, Fiat voluntas tua; detestamur opera carnis: de quibus scribit Apostolus: Manifesta sunt autem opera carnis: que sunt fornicatio, inmunditia, impudicitia, luxuria, &c. & Si secundum carnem vixeritis, moriemini; petimusque ne sinat Deus ea nos perficere, que sensus, que cupiditas, que imbecillitas nostra susserit, sed ut nostram voluntatem usque voluntate moderetur. Alieni sunt ab hac voluntate voluptuaria homines, qui in terrenarum rerum cura, & cogitatione defixi sunt. Ferunt enim libidine præcipites ad potandum, quod concupierunt, & in illo fructu prave cupiditatis felicitatem ponunt, ut beatum etiam esse dicant, qui, quodcumque optarit, consequatur. Nos contra petimus à Deo, ut ait Apostolus, 12. ne carnis curam faciamus in desideris, sed ut fiat voluntas ejus; etsi non sicile adducimur, ut precemur Deum, ut cupiditatis nostris non satisfaciatur; habet enim difficultatem hoc animi inductio, quod ipsi quodammodo, id peten-

Nn
tes,Psalm.
117.

Gal. 5.

Rom. 8.

Rom
12.

tes, nos videmur posse: quod etiam stultitiae tribuntur illi, qui toti haerent in corpore: sed nos stultitiae famam subeamus libenter Christi causa; cujus est illa sententia: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum; praesertim cum sciamus, multo praestare; id optare, quod rectum, iustumque sit; quam illud assequi, quod a ratione, a virtute, a Dei legibus sit alienum: & certe deteriore loco est, quicumque ad id pervenit, quod temere ac libidine impulsus cupiebat, quam qui, optimo quod optavit, non assequitur; quamquam non id modo petimus, ut concedatur nobis a Deo, quod ipsi nostra sponte cupimus, cum studium nostrum depravatam esse constat; sed ne, si etiam detur, quod, suavore, & impulsore demone, simulato lucis Angelo, tamquam donum interdum postulamus. Rectissimum illud Principis Apostolorum studium videbatur, petitisque plenissimum, cum Dominum a consilio profectendi ad mortem advocare conabantur: & tamen eam, quia humanis sensibus, non divina ratione ducuntur, Dominus acriter objurgavit. Quod amantius in Dominum videtur eo postulari potuisse, quod Sancti viri Jacobus, & Joannes, illis irati Samaritanis, qui magistrum hospitio accipere nonlissent, ab eo petierunt, ut haberet ignem in caelo descendere, qui duros illos, & inhumanos absumeret: At a Christo Domino reprobandi sunt illis verbi: Nescitis, cujus spiritus estis: Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Neque vero solum, cum, quod cupimus, malum est, aut mali speciem habet, Deum

Matth.
16.
Luc. 9.

Luc. 9.

precarī debemus, ut fiat voluntas eius, sed etiam, cum re vera malum non est; veluti cum voluntas sequitur primam illam naturae inclinationem, ut appetat ea, quae naturam conservant, & rejiciat, quae ei contraria videantur. Quocirca, cum in eum locum venimus, ut aliquid petere velimus hujus generis; tum verò dicamus ex animo, Fiat voluntas tua: imitemur illum ipsum, a quo salutem, & salutis disciplinam accepimus; qui cum naturaliter insito cruciatum, & acerbissimae mortis timore commoveretur, tamen in illo horrore summi doleris, suam ad Dei Patris retulit voluntatem: Non mea, inquit, voluntas, sed tua fiat. Sed mirabiliter depravatam est hominum genus: qui cum vim etiam suae stultitiae cupiditati, omnique divinae voluntati subjecerint, tamen sine Dei auxilio, quo & a malo protegimur, & ad bonum dirigimur, peccata vitare non possunt. Ergo confugiendum est ad hanc precationem, & petendum a Deo, ut in nobis ipse instituta perficiat, ut exultatis cupiditatis motus comprimant, ut appetitus rationi obediētes efficiant, ut nos denique totos ad suam conformet voluntatem. Precamur etiam, ut Dei voluntatis cognitionem totis orbis terrarum accipiat; quo divinum mysterium, absconditum a saeculis, & generationibus, notum se pervulgatum sit apud omnes. Formam praeterea, & praescriptiōnem hujus obediētia postulamur, ut videlicet ad eam regulam dirigatur, quam in caelo & servant beati Angeli, & colit reliquus caelestium animarum chorus; ut, quemadmodum illi sponte, & summa

Luc. 23

cum

eum voluptate obediunt divino muneri, sic nos Dei voluntati, quo modo ipse maxime vult, libentissimè pareamus, & vero in opera, & studio, quod Deo navamus, summam a nobis amorem Deus, & eximiam charitatem requirit; ut, etiam si spe caelestium praemiorum totos nos ei dicaverimus, tamen ideo illa speremus, quod, ut in eam spem ingredemur, placuit divinae majestati. Quare tota nitatur illo in Deum amore nostra spes, qui mercedem amori nostro proposuit aeternam beatitudinem. Sunt enim, qui magister alicui serviant, sed tamen pretii causa, quo amorem referunt. Sunt praeterea, qui tantummodo charitatis & pietatis commoti, in eo cui dant operam, nihil spectant, nisi illius bonitatem, atque virtutis ejus cogitatione, & admiratione se beatos arbitrantur; quod ei summi officium praestare possint; & haec habet sententiam illa apostolica:

Psalm.
102.

Psalm.

SECUR IN CAELO, ET IN TERRA. Maxime enim nobis intendendum est, ut Deo summi obediētes, quemadmodum beatas mentes esse diximus, quorum laudes in illo summi obediētia munere obtinendo, eo Psalmo persequitur David: Benedicite Domino omnes virtutes ejus; ministri ejus, qui factis voluntatem ejus. Quod si quis Sanctum Cyprianum secutus, sic illa interpretatur, ut dicat, In caelo, in bonis, & pijs; In terra, in malis, & impijs; nos vero etiam ejus sententiam comprobamus, ut pro caelo spiritus, pro terra caro intelligatur; & omnes, & omnia in omnibus, Dei voluntati obediant. Gratiarum item actionem continet

haec petitio. Veneramur enim ejus sanctissimam voluntatem, & maximo perisio iudicio summi laudibus, & gratulationibus omnia ejus opera celebramus, qui certo sciamus eum omnia bene fecisse, cum enim constat, ut esse omnipotentem Deum; necessario sequitur, ut omnia ejus iusta facta esse intelligamus; cum vero etiam ipsius, auctori est, summum bonum esse affirmemus, nihil ex ejus operibus non esse bonum, cum omnibus ipse suam impertiverit bonitatem, confitemur. Quid si in omnibus divini rationem non assequimur, in omnibus tamen, & ambigua causa neglecta, & rejecta omni haesitatione, illud Apostoli profitemur investigabilis esse vias ejus. Sed ob id maxime etiam Dei voluntatem colimus, quod ab eo caelesti lumine dignati sumus. Eruptos enim de potestate, tenebrarum, transiit in regnum filii dilectionis suae. Sed, ut extremo loco id explicet, quod ad meditationem pertinet hujus petitionis; redeundum est ad id quod initio attingimus, debere fidei populum in hujus pronuntiatione petitionis esse demisso, & humili animo, repitantes secum eam, quae in natura est insita, cupiditatem vim, divinae voluntati repugnantem, cogitantem se in eo officio vinci a naturis omnibus; de quibus ita scriptum est: Omnia servunt tibi; maximeque imbecille esse, qui nullum opus Deo gratum non modo non perficere, sed ne instituire quidem possit, illi Dei adiutorio sublevetur. Quoniam vero nihil magnificentius est, nihil praestantius, quam, ut diximus, Deo servire, & vitam ex ejus lege, ac praecipis agere

Nam quid:

Rom.
11.

Colos.
1.

Psalm.
118.

quod optabilis esse potest homini Christiano, quam ambulare in viis Domini, quam nihil agitare animo, nihil actione suscipere, quod à divina voluntate abhorreat? Ut verò eam exercitationem capiat, & illud institutum tenet diligentiùs, petat ex divinis libris exempla eorum, quibus, cum illi consiliorum suorum rationem non retulissent ad Dei voluntatem, omnia male ceciderunt. Moneantur postremo fideles, ut in simplici & absoluta Dei voluntate acquiescant: ferat æquo animo conditionem suam, qui sibi inferiori loco videtur esse, quam ejus dignitas postulet: ne deserat ordinem suum, sed in ea vocatione maneat, in qua vocatus est, & proprium iudicium subiacet Dei voluntati, qui nobis melius consultit, quam ipsi optare possimus. Si angustia rei familiaris, si corporis valetudine, si persecutionibus, si aliis molestiis, & angustibus premimur: certò statuemus est, nihil horum sine Dei voluntate, quæ summa omnium ratio est, nobis accidere posse: idcirco non debere nos gravius commoveri, sed invicto animo ferre, semper illud in ore habentes, Domini voluntas fiat: & illud Beati Job: Sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.

Job 1.

PANEM NOSTRUM QUOTIDIANUM DA NOBIS
HODIE.

Quarta petitio, & reliqua deinceps, quibus animæ, & corporis subsidia propriè, ac nominatim postulamus, ad superiores petitiones referuntur: habet enim hæc ordinem, ac rationem precatio

Domini, ut postulationem rerum divinarum consequatur earum petitio, quæ ad corpus, & ad hæc vitam tuendam pertinent; nam ut ad Deum, tamquam ad ultimum finem, referantur homines, sic humane vite bona ad divina eadem ratione diriguntur, quæ quidem idè optanda, ac petenda sunt; vel quòd ita divinus ordo postulat, vel quòd illis adjumentis ad divinarum bonorum adeptiorem indigemus, ut iis adminiculis propositum finem consequamur, qui regno, & gloria cælestis Patris, atque iis præceptis colendis, servandisque continetur, quæ Dei voluntatis esse non ignoramus: quare omnem vim, & rationem hujus petitionis ad Deum, ejusque gloriam referre debemus. Præstabit igitur suum officium Parochi fidelibus auditoribus, ut intelligant, in his petendis, quæ ad usum, ac fructum pertinent rerum terrenarum, esse intendendum animum, ac studium nostrum ad Dei præscriptionem, nec inde ulla ex parte declinandum. Nam in eo, quod scribit Apostolus: Quid cœcum, sicut oportet, nescimus; maxime peccatur his postulationibus terrenarum, & caducarum rerum. Ergo petenda sunt bona hæc, ut oportet; ne perperam aliquid postulantes, responsum illud à Deo feramus; Nescitis quid petatis. Erit autem certa judicandi nota, quæ prava sit, quæve recta petitio, consilium, & propositum postulantis. Nam si quis terrena petit eo animo, ut illa omnino bona existimet, & in illis, tamquam in optato fine, coalescent, nihil præterea requirat; siue dubio non eratis, sicut oportet. Non enim, inquit Sanctus

Augu-

I. Cor.
10.

Augustinus, petimus temporalia hæc tamquam bona nostra, sed tamquam necessaria nostra. Apostolus etiam in epistola ad Corinthios docet, omnia, quæ spectant ad usum vite necessary, ad Dei gloriam referri oportere. Sive ergo manducatis, inquit, sive bibitis, sive aliud aliquid facitis: omnia in gloriam Dei facite. Sed ut videant fideles, quantum habeat hæc petitio necessitatem; commemorat Parochi, quanta ad victum, & ad vitam colendam indigentia sit externarum rerum: quod magis intelligat, si comparatio fiet eorum, quæ primo illi parenti nostri generis, & reliquis deinceps hominibus fuerunt ad vivendum necessary; nam etsi ille in amplissimo innocentie statu, inde & ipse, & ejus culpa omnis posteritas corruit, necesse habuisset adhibere cibum ad reficiendas vires: tamen inter illius, & nostræ vite necessitates multum interest: non enim ei vestibus ad tegumentum corporis opus fuisse, non tecto ad perfringendum, non armis ad defensionem, non remediis ad valetudinem, non aliis multis, quorum subsidio nos ad hanc naturæ imbecillitatem, ac fragilitatem tuendam egemus: satis ei fuisse ad immortalitatem vitam ille fructus, quem felicissima vite arbor nullo ejus, aut posterorum labore præbisset. Neque verò futurus erat homo in tantis paradisi deliciis otiosus, quem ad agendum Deus in eo voluptatis domicilio collocarat: verum nulla ei opera molesta, nullum officii munus non jucundum fuisset; tulisset ille perpetuo suavissimos fructus ex cultura felicium hortorum, nec eum unquam opera, aut spes fessisset.

At posterorum proles non solum fructum privata vitalis arboris, verum etiam horribilibus illa sententiam condemnata est; Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedet ea ex cunctis diebus vite tue. Spinus & tribulus germinabit tibi, & comedet herbas terræ. In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es: in quia pulvis es, & in pulverem revertetur. Nobis igitur contra evenerunt omnia, atque illi, & posteris contigisset, si Dei dicto audiens fuisset Adam; itaque veram sunt omnia, & mutata in deteriorem partem. In quo illud gravissimum est, quòd maximos sumptus, summum laborem, ac audorem seipsum nullus fructus consequitur; cum fruges datæ in deteriori segetem, vel succrescenti agrum herbarum asperitate opprimuntur, vel nimbi, vento, grandine, uridine, rubigine percussæ, & prostratae intereunt; ut omnis anni labor, exiguo tempore, aliqua cæli, vel terræ calamitate, recidat ad nihilum, quod accidit immunitate nostrorum scelerum; quibus aversus Deus, nostris minime benedicit operibus; sed horrenda manet sententia, quam de nobis initio pronunciat. Ergo Pastores in hujus loci tractationem incumbant; ut sciat fidelis populus, sua culpa homines in his angustias, & miseras incidere; ut intelligat desudandum quidem & elaborandum esse in parandis his, quæ ad vivendum sunt necessary: verum tamen, nisi laboribus nostris benedixerit Deus, fallacem spem, & inanem fore omnem contentionem. Nam neque qui I. Cor., plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, quòd incrementum dat, Deus.

Eti

Et; Nisi Dominus edificaverit domum, in vanum laboraverunt qui edificaverunt eam. Docet hinc igitur Parochi, esse res pene innumera- biles, quæ si nobis desint, vel vitam amittimus, vel agimus insuavem. Hac enim cogitatio rerum necessitate, naturæ quæ inbecillitate, Chris- tianus populus, celestem Patrem adire cogitur, & ab eo terrena, & celestia bona suppliciter petere. Imitabitur prodigium illud illium, qui cum in regione linguarum cæ- pisset egredi, nec esset, cum exiret, qui et siliquas dicit, aliquando ad se rediens, intellectus, in calorem, quibus premebatur, iniqui, eisi à patre esse expetendum reme- dium. Quo loco necesse est etiam scitentis ad orandum fidelis vo- cupias, si in cogitatione divinæ benignitatis recordabitur, paternas aures perpetuo patere filiorum vo- cibus; nam dum hortatur nos, ut panem petamus, ea se recte peten- tibus abundè largiturum pollicetur, docendo enim, quo modo petamus, hortatur; hortando, impellit; im- pellendo, spondet; spondendo, nos in spem certissimè impetrationis inducit. Excitatis igitur, & inflama- tis animis fidelis populi, sequi- tur, ut, quid hac petitione postule- tur, declarandum sit: primum, qui sit ille panis, quem petimus. Scien- dum igitur est, in divinis literis hoc panis nomine multa quidem significari, sed illa duo præcipue, primum quidquid in victu, cæteris- que rebus ad corpus, & vitæque- tuendam adhibemus; deinde, quid- quid nobis ad spiritus, & animæ- vitam, ac salutem Dei munere tri- butum est. Petimus autem hoc loco- hujus, quam in terris agimus, vitæ- subsidia, Sanctorum Patrum ita sen-

Luc. 15

UNIVERSITY OF TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

tientium auctoritate. Quamobrem- minime sunt audiendi, qui dicunt, non licere Christianis hominibus à Deo petere terrena hujus vitæ- bona. Nam licet adversantur erro- ri, præter consentientem Patrum- sententiam, exemplis permulta tum veteris, tum novi testamenti, Jacob- enim, vovens, sic orabat: Si faceret Dominus mecum, & custodierit me- in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reversurusque fuero prosperè ad do- mum patris mejerit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem exivi in titulum, vocabitur Domus Dei- curtorumque, qui dederis mihi, desinas offeram tibi. Salomon- etiam certum petebat hujus vitæ- subsidium, cum illud precabatur, reverentiusque fuero prosperè ad do- mum patris mejerit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem exivi in titulum, vocabitur Domus Dei- curtorumque, qui dederis mihi, desinas offeram tibi. Salomon- etiam certum petebat hujus vitæ- subsidium, cum illud precabatur, reverentiusque fuero prosperè ad do- mum patris mejerit mihi Dominus in Deum, & civitas nec dederis mihi; rebus tantum victui meo necessaria. Quid, quod Salvator- humani generis illa jubet petere, quæ nemo negare audeat, ad cor- poris usum pertineret? Orate, in- quit, ut non fiat fuga vestra in he- me, vel Sabbato. Quid dicemus de S. Jacobo; cujus illa sunt. Trista- tum aliquis vestrum? orat: æquo 5- animo est? palliat. Quid de Apo- stolo? qui sic cum Romanis agebat: Obsecro vos fratres per Dominum nostrum Jesum Christum, & per- charitatem Sancti Spiritus, ut ad- juvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum, ut liber ab insidibus, qui sunt in Judea. Qua- re, cum & divinitus concessum sit fidelibus, ut petant hæc subsidia à Christo Domino, tradita sit orandi formula; ut illud quidem dubium relinquitur, ut nam ex septem hæc esse petitionem. Petimus præterea panem

Gen. 28

Prov. 30.

Matth. 24.

Jacob. 5.

Rom. 15.

Psal. 126.

panem quotidianum, id est victui- necessaria; ut panis homine, quod- satis sit, & vestrum ad tegendum, & cibi ad vescendum; sive panis is sit, sive caro, sive piscis, sive quodcumque aliud, intelligimus; videmus enim usum esse hoc lo- quendi modo Eliseum, cum regem- moneret, ut præberet panem mil- libus Assyris, quibus magna cibo- rum copia data est. Illud etiam de- Christo Domino scriptum scimus, Ingressus est in domum cujusdam principis Phariseorum Sabbato manducare panem. Quæ voce, quæ ad cibum, quæque ad potum perti- nent, significari videmus. Ad hujus- petitionis absolutam significatio- nem præterea animadvertendum est, hoc panis vocabulo non abun- dantem, & exquisitam ciborum, ac vestium copiam, sed necessa- riam, ac simplicem intelligi de- bere; quemadmodum scripsit Apo- stolus; Habentes alimentis, & qui- bus tegamur, his contenti simus. Et Salomon, ut diximus, Tribue tantum victui meo necessaria. Hujus quoque frugalitatis, & parsimonie illa voce, quæ proximè sequitur, admonetur; cum enim, nostrum dicimus, panem illum ad necessi- tatem nostram, non ad luxuriam petimus; non enim Nostrum dici- mus, quia cum nobis opera nostræ, sine Deo, parare possimus (est enim apud Davidem; Omnia à te ex- pectant, ut des illis escam in tem- pore: Daute te illis, colligent; aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: & alio loco; Oculi omnium in te sperant Do- mine: & tu das escam illorum in tempore opportuno) sed quis nec- cessarius est, & à Parente omnium Deo, qui omnes sua providentiâ

alit animantes, nobis attribuit. Ob eam quoque causam panis Noster appellatur, quod jure est à nobis acquisendus, non injuria, fraude, aut furto parandus; quæ enim nobis malis artibus concilia- mus, non nostra sunt, sed alienis, sæpiusque illorum calamitosa est vel adeptio, vel possessio, vel certè- jactura: contra verò honestis, ac laboriosis piorum hominum lucris, ex Prophætæ scuteutiâ tranquilli- tas inest, & magna felicitas. Labo- res, enim inquit, manum tuarum quis manducabit: beatus es, & bene tibi erit. Jam verò is, qui iusto labore victum querunt, fructum suæ benignitatis eo loco pollicetur Deus; Emitte Dominus bundictio- nem super escariam tuam, & super omnia opera manum tuarum; benedicteque tibi. Neque solita petimus à Deo nobis, ut illo uti liceat, quod nostro sudore, ac virtute peperimus ejus adjumento beniguitatis: id enim verè dicitur nostrum: sed etiam bonam mentem postulamus, ut rectè partem, rectè item, ac prædenter uti possimus. QUOTIDIANUM, hæc enim voci subjecta est ac notio frugalitatis, ac parsimonie, quam proximè dixi- mus; non enim multiplicem, aut delicatam cibum postulamus, sed eum, qui nature necessitati satis- faciat: ut eos prædat hoc loco, qui, fastidio communis cibi, & po- tionis, conquistissima escarum, ac viorum genera persequantur. Nec minus hæc quotidiani voce impro- bantur illi, quibus horrendas illas minus proponit Isaias: Væ, qui Isai. 5.

Psal. 127.

Deut. 28.

Isai. 5.

Eccles.
5.
1. Tim.
6.

est inextinguibilis horum hominum cupiditas, de quibus illud scriptum est à Salomone; *Avarus non implebitur pecunia: ad quos dictum etiam illud pertinet Apostoli; Qui voluit divites fieri, incidit in tentationem, & in laqueum Diaboli.* Quotidianum prætere panem appellamus, quod vescimur eo ad reficiendam vitalem humorem, qui quotidie consumitur vi naturalis caloris. Est denique illa in his ratio nominis, quod assidue petendum est, ut in hac consuetudine manendi, & colendi Deum retineamus; nobisque omnino pernamdamus, id quod est, vitam, ac salutem nostram ex Deo perdere. **DA NOBIS.** Quantum hæc dicitur vocem materiam præbent ad cohortandum fideles, ut insistant Dei potentiam piè, sapienterque colant, & venerentur, in cuius manu sunt omnia, & ut nefarium illum Satane ostentationem detestentur: *Mihi tradita sunt omnia, & cui volo de illa, nemo non videt: nam unius manu Dei distributa cuncta, & conservantur, & augentur.* Sed que divitibus hæc est imposita necessitas, dixerit quispiam, petendi quotidianum panem, cum rebus omnibus abundet? Hæc illis necessitas est orandi in hunc modum, non ut deatur eis, quorum Dei benignitate habent copiam; sed ne, que abunde illis adsunt, amittant. Quomobrem, ut scribit

Luc. 4.

Apollolus, Hinc discant divites non sublimè sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum. Hujus autem necessariz petitionis hanc causam afferit Sanctus Chrysostomus, non solum ut nobis suppetat cibus, sed ut eum nobis suppetat Domini manus,

1. Tim.
6.

que salutem, atque adeo salutarem vim inserens pani quotidiano, efficit, ut & cibus corpori prosit, & corpus animæ serviet. Sed quid est, quomobrem, **DA NOBIS,** numero multitudinis dicimus, non autem, mihi? Quia proprium illud est Christianæ charitatis, non ut quisque de se uno sollicitus sit, sed ut præterea de proximo laboret, & in cura suæ utilitatis memorit etiam aliorum. Accedit eò, quod, que alicui magna divinitus tribuantur, non idcirco tribuantur, ut solus ea possideat, vel in illis luxuriose vivat; sed ut cum aliis communi- cetur, que necessitati superfluit: nam inquit Sancti Basilii, & Ambrosii; Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis: miserorum redemptio est, & absolutio, pecunia, quam tu in terram desodas. **HONOR.** Admonet nos hæc vox communis infirmitatis; quis enim est, qui, si minus sua unius opera providere se posse sperat in longinquum tempus necessarios vite sumptus, saltem in diem victus subsidia paraturum non confidat? Sed ne hujus quidem fiducia facultas nobis à Deo permittitur, qui nos singulorum etiam dierum cibum à se petere jussit. Quæ sententia habet illam necessariam rationem; quia quotidiano pane egemus omnes, quotidie etiam Dominica præcatione singulis utendum esse, hæc de pane, qui ore perceptus, corpus alit, atque sustentat, qui communis fidelium, & infidelium, piorum, & impiorum, admirabili Dei bonitate, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos, omnibus impertitur. Reliquus est spiritualis panis:

quem etiam hoc loco petimus. Quo significatur omnis, quæcumque in hac vita ad spiritus, & animæ salutem, & incommutatam requiritur: ut enim multiplex est cibus, quo corpus alitur, & sustentatur: sic non est minus generis esca, que spiritus, & animæ vitam continet; nam & verbum Dei cibus est animæ: Sapientia enim inquit: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis. Hujus autem verbi facultatem cum admittit Deus hominibus, quod efficere solet, cum gravius nostris sceleribus offenditur, fame dicitur premere genus humanum; sic enim est apud Amos: Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audienti verbum Domini. Ut autem illud est certum propinque mortis signum, cum non possunt homines vel cibum sumere, vel sumptum retinere: sic magnam est desperatæ salutis argumentum, cum vel non querunt verbum Dei, vel, si addit, non sustinent, & illam impietatis vocem in Deum effundunt; Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. In hoc furore nihil, & mentis cecitate versantur illi, qui, neglectis iis, qui legitime eis præstant, Catholicis & Episcopis, & Sacerdotibus, & à Sancta Romana Ecclesia devotè centes, & corruptissimus Dei verbi hæreticus se in disciplinam tradiderunt. Jam vero panis est Christus Dominus, animæ cibum; nam inquit ipse de se: Ego sum panis vivus, qui de celo descendi. Incredibile est, quanta voluptate, ac letitia perfusdat piorum animæ hæc panis tum, cum maximè terrenis molestiis, & incommodis conficiantur; exemplo nobis est

Ambrosius
ex
Basilio
Magnus
in ser.

Prov. 9.

1. Cor.

Amos
8.

Joan. 21.

Joan. 6.

Sanctus ille chorus Apostolorum, de quibus extat: Illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilii. Referti sunt humumò exempli libri de vita sanctorum hominum; & de intus in bonorum præditis ita loquitur Deus: Viscenti dabo manna absconditum. Præcipit autem panis noster est ipse Christus Dominus, qui in Sacramento Eucharistie substantialiter continetur. Hoc inexplicabile pignus charitatis dedit nobis rediturus ad Patrem, de quo dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Accipite, & manducate: hæc est corpus meum. Ea petent Parochi, que ad fidelis populi utilitatem pertinet: hujus Sacramenti vis, ac ratio consistit. Et verò dicitur hæc panis noster, quia fidelium solummodo hominum est, idest eorum, qui charitatem cum fide conjugentes; Pœnitentia Sacramento sordes eluunt peccatorum; qui nondimittentes memoriam, & Dei filios esse, divinum Sacramentum sumunt, & cohærent quanta maxime possunt sanctitate, ac veneratione. Quotidianus verò quomobrem dicitur, in promptu duplex ratio est; altera, quod in iis Christianæ Ecclesiæ mysteria quotidie & offertur Deo, & datur piè sanctèque postulavit; altera, quod quotidie sumendum est, vel certe ita vivendum, ut quotidie, quoad ius veri possit, dignè sumere queamus. Admittit, qui contra sentiunt, nisi longæ intervallo salutaribus his epulis sumat vices non oportere; quid Sanctus dicit Ambrosius: Si quotidianus est panis: cur post annum illam stipem? Sed hæc hæc petitione

Act. 5.

Apo. 2.

Joan. 6.

1. Cor. 11.

Matth. 26.

Matth. 26.

Matth. 26.

Matth. 26.

Matth. 26.

S. Ambrosius
in lib. 5
de Sacram.
cap. 4.

Oo ad

ad illud precipue cohortandi sunt
fideles, ut, cum recte & coequanimiter
& industriam suam possiderint in
comparanda rebus vite necessariis,
re exitum Deo permittant, simulque
desiderium ad eum referant
voluntatem, qui non dabit in aeternum
satisfactionem iusto. Nam vel
concedit Deus, qui petitur, & se
ita iusta optatum consequitur : vel
non concedit : & si ille erit certissimum argumentum, nec salutare
illud esse, nec utile, quod piis
a Deo negatur, cui magis cura est
de eorum salute, quam illis ipsis.

Psalm.
54.

Sc. A.
Epist.
121.

1. Tim.
6.

Quem locum instruere poterunt,
explicandis iis rationibus, Parochi,
que a Sancto Augustino in Epistola
ad Probam persclare colliguntur.
Extremum illud erit in his tractationibus
petitionibus, ut meminerint di-
vites facultates suas, & copias Deo
acceptas referre & cogitare, quae
idcirco illis bonis esse cumulatas,
ut illa distribuant indigentibus.
In quam sententiam conveniunt,
qua in prima Epistola ad Timotheum
ab Apostolo discernitur, unde
magnam vim Parochis petere
licebit divinum praeceptum,
ad hunc locum utiliter, ac
salutariter illustrandum.

ET DIMITTE NOBIS DEBITA
NOSTRA, SICUT ET NOS
DIMITTIMUS DEBITO-
RIBUS NOSTRIS.

Cum ita multa sint, quae infanti-
tam Dei potentiam, cum pari sapien-
tia, ac bonitate coniunctam,
significant, ut, quocumque oculos,
cogitationemque converteris, certis-
sima signa immense potentiae,
ac benignitatis occurrant; nihil pro-
fecto est, quod summum eius amo-

rem, & admirabilem in nos charita-
tatem magis declaret, quam inex-
plicabile mysterium Jesu Christi
passionis, unde perennis ille fons
ad elevandas peccatorum sorde-
res erupit; quo perfusum, & expi-
atum, Deo duce, ac largitore, exopta-
mus, cum illud ab eo petitur.
Dimittes nobis debita nostra. Con-
trares autem hanc petitionem
quendam coram honorum, quibus
per Jesum Christum cumulatam est
humanum genus. Id enim docuit

Isai. 27

Psalm.
31.

Isaias: Dimittetur iniquitas
domus Jacob, & iste omnis fructus,
ut auferatur peccatum eius: quod
David etiam ostendit, beatos pre-
dicans eos, qui salutarem illum
fructum percipere poterunt, his
verbis: Beati quoniam remissa sunt
iniquitates. Quare est accurate, ac
diligenter Pastoribus in his postula-
tionibus animadvertenda, & expo-
nenda sententia, quam ad celestem
vitam consequendam tantum va-
lere intelligimus. Ingressum autem
novam precandi rationem; nam
hactenus a Deo non solum aeterna,
& spiritalia bona, sed caduca, &
que ad hanc vitam pertinent, com-
moda petivimus: nunc vero mala
deprecamur & anime, & corporis,
& huius, & sempiternae vite. Sed
quoniam ad impetrandum, quod
postulamus, requiritur recta postu-
landi ratio; quo modo affectos esse
oporteat eos, qui Deum hoc orare
velint, dicendum videtur. Mone-
bunt igitur Parochi fidelem popu-
lum, primum necesse esse, ut is,
qui ad hoc petendum velit accede-
re, suum ipse peccatum agnoscat;
deinde, ut eius sensu, ac dolore
commoveatur; tum, ut sibi
omnino persuadeat, Deum in hac
esse voluntate, ut iis, qui peccaverunt,

verunt, ita, ut diximus, affectis,
& comparatis, ignoscat; ne forte
acerbam delictorum recordationem,
ac recognitionem illa venie
desperatio concuquatur, quae olim
Cain, & Iudae animum occupavit;
qui Deum modo vindicem, & ultorem,
non etiam mitem, & misericor-
diam exanimarunt. Ergo in hac
petitione sic affecti simus oportet,
ut dolenter peccata nostra recog-
noscentes, ad Deum, tanquam ad
parentem, non quasi ad iudicem
configiamus; a quo, non ut ex iustitia
nobiscum agat, sed ex misericordia,
postulemus: Facile autem ad
adducemur, ut peccatum nostrum
agnoscamus, si ipsum audierimus
Deum nos in sacris litteris huius
rationis admonentem: est enim
illud apud Davidem: Omnes decli-
naverunt, simul inutiles facti sunt:
non est qui faciat bonum, non est
usque ad unum. In eadem sententiam
loquitur Salomon: Non est
homo iustus in terra, qui faciat bonum
& non peccet. Quod illud
etiam pertinet: Quis potest dicere:
Mundum est cor meum, purus sum
a peccato? Quod idem a Sancto
Iohanne, ad deterrendos homines
ab arrogantia, scriptum est: Si
dixerimus quoniam peccatum non
habemus, ipsi nos seducimus, &
veritas in nobis non est. Et a Hiero-
nimo: Disisti: Absque peccato &
innocens ego sum? & propterea
avertatur furor tuus a me. Ecce
ego iudicio contendam tecum, eo
quod dixeris: Non peccavi. Quo-
rum sententia omnium idem, qui
eas illorum ore protulerat, Christus
Dominus hoc petitionis praescripto
confirmat, quo iubet nos delicta
nostra confiteri; id enim secus
interpretari prohibuit auctoritas

Milevitani Concilii in hunc mo-
dum: Placuit, ut, quicumque verba
ipsa Dominice orationis ubi dicitur:
Dimittes nobis debita nostra, ita
vult & sancta dicitur humiliter,
non versatiter hoc dicitur: anathema
sit. Quis enim ferat orationem,
& non hominibus, sed ipsi Domino
mantentem; qui labiis sibi dicit
dimitti velle, & corde dicit, quae
sibi dimittantur debita, non habere?
Verum in necessaria recognitione
peccatorum non est satis
illa leviter recordari; nam, ut
acerba nobis sita memoria, ut cor-
pungat, animum stimulet, & dolo-
rem amari, necesse est. Quare per-
tractabunt locum hunc diligenter
Parochi, ut non solum faciorum,
sed flagitiorum suorum mentem
fideles auditores, sed ut, inolestis,
dolenterque meminerint, ut, cum
augantur humanis sensibus, con-
ferant se ad Patrem Deum, a quo,
ut inherentes evellat scelerum
aculeos, suppliciter petant. Nec
vero solum errorum turpitudi-
nem student subijcere oculis fi-
delis populi, verum etiam indigni-
tatem, ac sordes hominum, qui,
cum nihil simus, nisi putida caro,
nisi summa fidelitas, incomprehen-
sibilem illam Dei maiestatem, &
inexplicabilem praesentiam, incre-
dibilem in modum audiamus of-
fendere, praesertim a quo pro-
creati, liberati, & imperabilibus
maximisque beneficiis acti sumus
ut quid? ut abalienati a Patre
Deo, qui summum bonum est,
turpissima peccati mercede, Dia-
bulo nos adducamus in misericordiam
servitum; neque enim dielli po-
test, quam epudether ille domi-
netur in eorum animis, qui, res-
pulsio, quae iugo Dei, ruptoque
clari-

Milev.
Conc.

charitatis amabilissimo nodo, quo parvuli Deo spiritus nostrum adscrip-
 13. pntur, ad hostem acerrimum desci-
 6. versant; quibus nomine principes,
 & rector mundi, & princeps te-
 Feb. 4. brarum, & rex super universos
 filios superbiae, dicitur in divinis
 literis. In hoc autem, qui Deo om-
 nis tyrannide opprimuntur, verè
 convenit illa vox Isaie: Dominus
 12. Deus noster, procedentur tunc do-
 minii absque te. Hæc si nos minus
 movent rupta fœdera charitatis,
 moveant certe calamitates, &
 ærumæ, in quas per peccatum in-
 cidimus; violatur enim sanctus
 anima, quam Christo desponsam
 esse scimus; profanum fit illud
 idem templum Domini, quod qui
 1. contaminant, in eos dicit Aposto-
 3. lus: Si quis autem templum Dei
 violaverit; disperdet illum Deus.
 Innumerabiles sunt mala que pec-
 catum invenit in hominem: quam
 penè insuam pestem David his
 verbis expressit: Non est sanitas in
 Psal. carne mea; à facie iræ tuæ: non
 37. est pax ossibus meis; à facie pec-
 catorum meorum. Nimirum notat
 hanc plagæ vim, cum nullam nisi
 partem pestifero peccato intactam
 fateretur; pervaserat enim in ossa
 peccati virus, id est, rationem, &
 voluntatem, que maxime solide
 sunt anime partes, iniecerat: hæc
 late patentem pestem indicant sæ-
 cre litteræ, cum peccatores, clau-
 dos, surdos, mutos, cæcos; & om-
 nibus membris captos appellant.
 Sed præter dolorem quem ex pec-
 catorum quasi scelerè sentiebant,
 magis etiam angebatur David ex
 ira Dei, quam in se propter pec-
 catum commotam intelligebat. Bel-
 lum enim est sceleratis cum Deo,
 quorum sceleribus incredibiliter

offenditur: inquit enim Apostolus
 Ira, & indignatio, tribulatio, &
 Rom. 2. suggestio in omnem animam huius
 operantis in malum quam ei trans-
 1. sierit actio peccati, tamen pecca-
 tum macula & reatu permanet; cui
 semper imminens ira Dei illud
 insequitur, tanquam umbra cor-
 poris. Cum igitur David his vul-
 1. saretur aculeis, ad petendam des-
 1. victorum veniam excitabatur; cuius
 & exemplum doloris, & doctrinæ
 rationem, ex quinquagesimo ejus
 Psalmo de promptam, proponunt
 Parochi fidelibus auditoribus, ut
 Propheta imitatione & ad doloris
 sensum, id est ad veram penitenti-
 am; & ad veniæ spem erodiri
 possint. Quantum habeat utilita-
 tem hæc docendi ratio, ut ex pec-
 catis dolere discamus, illa Dei
 apud Hieroniam declarat ratio,
 qui cum Israël ad penitentiam
 hortaretur, admovebat eum, quæ
 peccatum consequuntur: Vide
 enim, inquit, quia malum & amar-
 1. tum est reliquie te Dominum
 Deum tuum, & non esse timorem
 mei apud te, dicit Dominus Deus
 exercituum. Qui caret necessario
 hoc recognitionis, se doloris sensu,
 si apud Prophetas, Isaiam, Eze-
 1. chielem, & Zachariam, cor durum,
 lapideum, & adamantinum habere
 dicuntur: sunt enim instar lapidis,
 nullo dolore mollii, nihil vitæ,
 id est salutaris recognitionis sen-
 sum habentes. Sed ne peccatorum
 gravitate deteritis, se populus
 veniam impetrare posse desperet;
 ipsum ad spem vocare Parochi de-
 bebunt his rationibus; quod & Ec-
 1. clesie Christus Dominus potesta-
 tem dedit remittendi peccata,
 quæ a modum sacrosancti Sym-
 boli

bolli articulo declaratur, & hæc
 petitione docent, quanta esset Dei
 bonitas, ac liberalitas in genus hu-
 manum; nisi enim promptus esset,
 se paratus Deus ad condonandum
 peccata penitentibus; unquam
 nobis hæc precandi formam præ-
 scripsisset: Dimitte nobis debita
 nostra. Quamobrem illud fixum in
 animis tenere debemus, fore, ut is
 paternam misericordiam nobis im-
 pertiat, qui ipsam his precibus
 iussit exposcere: nam omnino sub
 hac petitione, illa est subjecta sen-
 tentia, sic esse in nos affectum
 Deum, ut verè penitentibus liben-
 ter ignoscat. Est enim Deus is,
 in quem, abjecta obedientia, pec-
 catis; cuius ordinem sapientie
 perturbamus, quantum est situm
 in nobis: quem offendimus, quem
 facis, detisque violamus. Verùm
 idem est ille beneficentissimus Pa-
 1. ter, qui, cum possit omnia con-
 1. donare, non modo se id velle de-
 claravit; sed etiam impellit homi-
 nes, ut à se veniam petent, &
 quibus verbis id facerent, docuit.
 Quare nemini dubium esse potest,
 qui, illo auctore, in nostra po-
 tentia licet intelligere, non solum
 nos debitorum esse, sed etiam non
 esse solvendo; cum peccator per
 se satisfacere nullo modo possit.
 Quare confugiendum nobis est ad
 Dei misericordiam: cui quia per
 justitiam respondet, cuius est rei
 1. penitentissimus Deus, utendum est de-
 1. precatione, & patrocinio passionis
 Domini nostri Jesu Christi; sine
 qua nemo unquam veniam delicto-
 rum impetravit; à qua omnis &
 satisfaciendi vis, & ratio tanquam
 ex fonte profluxit; nam petimus
 illud in cruce à Christo Domino
 persolutum, & nobiscum per sacra-
 1. menta,

nere videbuntur; reliqua haurient
 ex divinarum litterarum fontibus:
 tum vero eodem rituatur institutum,
 quo in cæteris petitionibus uten-
 dum duximus, ut intelligat fideles,
 quid hic, Debita significant; ne
 forte decepti ambigant, aliud ab eo
 quam quod petendum sit, postu-
 lent. Primum autem scire oportet,
 minime petere nos, nobis ut re-
 mittatur amor ex toto corde, ex
 tota anima, & ex tota mente nos-
 tra, quem omnino Deo debeamus,
 & cuius debiti solutio est ad salu-
 tem necessaria. Neque verò, quia
 debiti nominæ, etiam obedientia,
 cultus, veneratio, & cætera huius
 generis officia continentur, postula-
 mus, ut non amplius ea debeamus,
 sed peccatum, ut liberet à peccati
 vinculo sic enim S. Lucas est inter-
 pretatus: qui peccata pro debitis po-
 suit, ob eam causam, quod illis
 committendis rei efficiunt Deo,
 & debitis præmissis propositi, quas
 vel satisfaciendo, vel patiendo pen-
 dent. Huius generis debiti sunt,
 quod Christus Dominus locutus est
 ore Prophetæ: Quæ non rapui,
 tuæ exsolvem. Quæ Dei verbi sen-
 tentia licet intelligere, non solum
 nos debitorum esse, sed etiam non
 esse solvendo; cum peccator per
 se satisfacere nullo modo possit.
 Quare confugiendum nobis est ad
 Dei misericordiam: cui quia per
 justitiam respondet, cuius est rei
 1. penitentissimus Deus, utendum est de-
 1. precatione, & patrocinio passionis
 Domini nostri Jesu Christi; sine
 qua nemo unquam veniam delicto-
 rum impetravit; à qua omnis &
 satisfaciendi vis, & ratio tanquam
 ex fonte profluxit; nam petimus
 illud in cruce à Christo Domino
 persolutum, & nobiscum per sacra-
 1. menta,

menta, re, vel studio, ac desiderio adhibita, communitatem, tanti est, ut nobis impetret, & conuincat, quod hac petitione postulamus, ut peccata nostra remittatur. Quo loco non id modo pro leuibus erratis, & facillimis ad impetrandum veniunt, sed pro gravibus, & mortiferis peccatis deprecamur, que peccato in scelera geruntur: postquam non habebit, nisi id a Penitentia Sacramento, re, vel corde desiderio suscepto, ut iam dictum est, assumpserit. Dicimus autem, Debite nostra, longe aliter, atque, Patrem nostrum, autem dicimus, nosse enim ille est pater, quia nobis Dei numero tribuitur: ut peccata nostra sunt, quia illorum culpa residet in nobis; nam nostra voluntate suscipiuntur, que peccati vim non habent, nisi essent voluntaria. Nos igitur, cum culpam sustinentes, & conuictes, ad expiandum peccata necessariam Dei clementiam imploramus. In quo non solum excusatione cupimus, nec causam in querendum transferimus, ut primi homines Adam, & Eva fecerunt: ipsi nos indicamus, illam, si sapiamus, Propheta precationem adhibentes: Non declines cor meum in verba malitie, ad excusandas excusationes in peccatis. Nec vero dicimus, dimitte mihi, sed nobis; quod fraternam necessitudo, & charitas, que inter omnes homines intercedit, à nobis singulari postulat, ut de communi proximorum salute solliciti, eum pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur. Hunc orandi morem, à Christo Domino traditum, deinceps ab Ecclesia Dei acceptum, perpetuoque seruatum, ipsi & maxime tuerunt Apostoli,

&, ut ceteri adhererent, auctores fuerunt. Hujus autem flagrantis studii, & cupiditatis in deprecando pro salute proximorum, habemus in utroque testamento sanctorum Mosis, & Pauli preclarum exemplum: quorum alter sic Deum precabatur: Aut dimitte eis haec iniquitatem, aut si non facis, dele me de libro tuo: alter in hunc modum: Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.

SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS.

Illud, Sicut, dupliciter intelligi potest: nam & similitudinis vim habet, cum videlicet à Deo petimus, ut, quemadmodum nos iniurias, & contumelias remittimus illi, à quibus lesi sumus; sic ipse nobis peccata condonet. Est praeterea conditionis nota; in quam sententiam Christus Dominus cum formulam interpretatur: Si enim dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum: dimittet & vobis Pater vester caelestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus: nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Verum habet uterque sensus eandem ignoscendi necessitatem: ut, si volumus Deum nobis veniam concedere delictorum, parati sumus illis ipsi necesse sit, à quibus iniuriam accepimus; sic enim Deus oblivione iniurarum, mutinamque studium, & animum requirit à nobis, ut eorum, qui in gratiam non sunt reconciliati, dona, ac sacrificia rejiciat, & spernetur. Est etiam naturae lege sancitum, ut tales nos aliis prebeamus, quales eos in nos esse cupimus: vere ut impudētissima ille

Exod.
32.
Rom.9.

Matth.
9.

NOMA

AL DE

ille sit, qui postulet à Deo, ut au sceleris pietam praetermittat, cum ipse in proximum animum retinet arduum. Quare parati, & prompti ad ignoscendum esse debent i. quibus impositae sunt i. iuris; cum & urgeantur hac peccandi formula; & apud Sanctum Lucam id iubet Deus: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si penitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, diccas, praesertim ne, dimitte illi. Et in Evangelio Sancti Matthaei sit: Diligite inimicos vestros, & Apostolus, & ante eum Salomon scripsit: Si esurierit inimicus tuus, eiba illum: si sitit, potum da illi: & sic apud Sanctum Marcum Evangelistam: Cum stabitis ad orandum, dicitote si quid habetis adversus aliquem; ut & Pater vester qui in caelis est, dimittat vobis peccata vestra. Sed quoniam, depravate naturae vitio, nihil zgrius fit ab homine, quam ut inferenti condonet iniurias; omnes conferant Patrochi animi, & ingenii vim ad commutandos & sanctandos animos fidelem ad hanc lenitatem, & misericordiam, Christiano homini necessariam. Commoveatur in tractatione divinae orationum; in quibus audire licet imperantem Deum, inimicis ignoscendum. Praedictum id, quod verissimum est, magno esse argumento hominibus, eos esse Dei filios, si facile remittant iniurias, & inimicos diligant, ex animo. Elucet enim in eo, quod inimicos diligimus, similitudo quaedam cum Parente Deo, qui sibi inimicissimum, & infestissimum genus hominum, filii sui morte ab aeterno exitio redemptum, recon-

ciliasit. Sit autem hujus exhortationis, & precepti clausula illud imperium Christi Domini, quod recitare non possumus sine summo delectore, & pernicie: Orate pro persecutoribus, & calumniantibus vos: ut sitis filii Patris vstri, qui in caelis est. Verum hoc loco non vulgaris Pastorum prudentia requiritur, ne quis, cognita hujus difficultate, ac accedente precepti, salubrem desperet. Sunt enim, qui cum se debere intelligant contereere iniurias oblivione voluntaria, & eos diligere, qui laeserunt, id cupiunt, & pro viribus faciunt, sed universam memoriam injuriam sibi exauriri non posse sentiunt; nam resident in animo quaedam reliquiae similitudinis: quamobrem magnis agitantur conscientiae fluctibus, verentes, ne, parum simpliciter, & caudice positus inimicitias, Dei iussu non obediunt. Hic igitur Pastores contraria studia carnis, & spiritus explicabunt; quod illius sensus sit ad vindictationem proclivis, hujus ratio proposita ad ignoscendum; hinc iter ipsius perpetuam turbam, ac rixam existeret: quare saluti minime diffidendum esse demonstrabunt, reclamantibus, & adversantibus rationi, corruptae naturae appetitibus, modo spiritus praestet in officio & voluntate remittendi iniurias, proximumque diligendi. Quod autem aliqui fortasse fuerint, qui, cum nomen animum inducere possint, ut oblii iniuria, amicitiam inimicis, propterea deturrit ea, quam disimus, conditione hujus petitionis, Dominica precatione non utantur; duarum rationes afferent Parochi, quibus extiosum hunc errorem illis eripiant, Eam

Matth.
5.

Luc.17

Matth.
5.

Rom.
12.

Pro.
25.

Mar.
9.

Gen. 3.

Psal.
140.

Nam quis minus è fidelium numero preces has facit totius Ecclesie nomine; in qua pios esse aliquot necesse est, qui delictoribus ea, quæ hic commemorantur; debita remiserunt. Accedit eò, quod id à Deo petentes, nisi etiam petimus quicquid ad illud impetrandum in eam petitionem à nobis necessario conferendum est. Petimus enim & veniam peccatorum; & donum veræ penitentiae; petimus facultatem intimi doloris; postulamus, ut à peccatis abhorere, & illa Sacerdoti verè ac pie confiteri possimus. Itaque cum necesse etiam nobis sit parcere his, qui damnati, aut mala aliquid dederint, cum, ut nobis Deus ignoscatur, precamur, simul oramus, ut facultatem largiatur reconciliandi nos illis, quos odimus. Quare deterrèndi sunt ab ea opinione, qui inani, & pravo illo timore commoveantur, ne sibi Deum reddant offensorem hac preceione; contraque etiam cohortantur ad frequentem precationis usum, quo à Parente Deo postulant, ut sibi det eam mentem, ut sis, qui læserint, ignoreant, & humilior diligant. Sed, ut precatio omnino fructuosa sit; primum hæc in ea est cura, meditatioque adhibenda, nos Deo supplices esse, & ab eo veniam petere, quæ non datur, nisi penitenti; itaque nos ea charitate, & pietate præditos esse oportere, quæ penitentibus conveniat: convenire autem maxime istis; subiecta quasi oculis propria flagitia, atque factiora lacrymis expiare. Cum hac cogitatione conjungenda est cautio in posterum eorum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quæque nobis ausant

dare possint ad offendendum Parentem Deum. In his curis versabatur David, cum diceret: Et peccatum meum contra me est semper: Et alio loco: Lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo. Propinat sibi præterea immisiquæ ardentissimum arandi studium oram, qui à Deo precibus impetraverunt veniam delictorum, ut publicani illius, qui longè constansis præ pudore, ac dolore, & oculis humi defixis, tantum palpsabat pectus, eam habens orationem: Deus propitius esto mihi peccatori: Tum illius peccatrix mulieris, quæ Christo Domino, retro stans, rigatas à se ejus pedes, capillis etiam abstersos osculabatur: Petri denique Principis Apostolorum, qui egressus foras, flexit amare. Deinde cogitandum est, quò inferiores sunt homines, & ad morbos animi, quæ sunt peccata, propensiores; eò pluribus, & frequentioribus medicamentis indigere; sunt autem ægrotae animæ remedia, Penitentia, & Eucharistia. Hæc igitur sapissime adhibere debet fidelis populus: deinde elemosina, quemadmodum tradunt divinæ litteræ, medicina est accommodata sanandis animæ vulneribus: quare, qui pie hæc prece uti cupiunt, pro vitibus benigne faciant egentibus: quantum enim vim habeat ad delendas scelerum maculas, testis est in Tobia Angelus Domini Saniectus Raphael, cuius est illa vox: Elemosina à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata & facit invenire misericordiam & vitam æternam. Testis est Daniel, qui Nabuchodonosor regem sic admovent; Pec-

Psal.
50. 6

1. Cor.

1. Cor.

Luc. 18
9. 7.

Math.
26. 7.

1. Cor.

Tob. 12

Dan. 4

UNIVERSITATIS
ALMA MATER

Peccata tua elemosinis redime, & iniquitates tuas misericordiam pauperum. Optima autem largitio & impetenda misericordie ratio est oblivio injuriarum, & bona voluntas erga eos, qui eam, vel existimationem, vel corpus tui, tuerunt violenter. Quicumque igitur cupit in se esse maxime misericordiam Deum, in ipsi Deo sua donec invidiam, remittente omnem offensionem, & pro hostibus libentissime deprecetur, cumque captans occasionem de illis ipsi bene promerendi. Sed quoniam hoc argumentum explicatum est, cum homicidii locum tractavimus, eò rejiciamus Parochos, qui tamen hæc petitionem hoc sine concilio, nisi injustus esse, aut fugi posse, quam eum, qui, cum hominibus durus sit, ut nequini se det ad levitatem, idem postulet, ut in se sit mitis, & benignus Dominus.

ET NE NOS INDUCAS IN TENTATIONEM.

Non dubium est, quò illi Dei post impetratam delictorum veniam, cum incepto studio adhibendi Deo cultum, & venerationem, caeleste regnum exoptant, & omnia divino munim tribuentes pietatis officia, toti pendunt à patris ejus voluntate, ac providentia; tum eò magis humani generis hostis omnes adversus illos artes excogit, omnes machinas parat, quibus opponuntur sic ut vincendum sit, ut, libectata, & mutata sententia, sursum in vitam delabantur, longoque deteriores evadant, quam antea fuerant. De quibus illud Principis Apostolorum jure dici possit: Melius erat illis non cog-

noscere viam justitie, quam post æquationem retrogras converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. Quare nobis à Christo Domino datum est hujus petitionis præceptum, ut quoties vel Deo commendemus, ejusque patriam curam, & presidium imploremus, minime dubitantes fore, et si, deserantur divini patroclio, vestrum hostis laqueis irretiri temeremur. Neque vero solus in hæc orandi regula jussit à Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem, sed in illa etiam oratione, quam ad sacros Apostolos habuit quis ipsam mortis tempus, cum quidem ipsos mundos eos discit, eos hujus officii his verbis admonuit, Grate, ut non intrecti in tentationem. Quæ iterum à Christo Domino adhibita admonitio magnum diligentiam omni imponit Parochis excitandi fidelem populum ad frequentem hujus nam precationis; ut, cum tanta hominibus ab hoste Diabolo in singulis horis pericula hujus generis incitantur, à Deo, qui solus illa populare potest, petant illud auxilium: Ne nos inducas in tentationem. Intellet autem fidelis populus, quantopere egent divini hujus adjuvamenti, si sine imbecillitatis, incertitæque mensuris; si recordabitur illam Christi Domini sententiam; Spiritus quidem proventus est, caro nostra infirma: si et respicitur in mentem, quam gravis sint, & exitiales hominum eam, impellitæ demone, nisi mensuratur dextere celestis auxilio. Quod illustris esse possit humanæ infirmitatis exemplum, quoniam sacer ille chorus Apostolorum, qui magno antea animo cum essent, primo quo-

1. Cor.
13.

Math.
26.

1. Cor.
26.

1. Cor.
26.

Pp

Nam quis minus è fidelium numero preces has facit totius Ecclesie nomine; in qua pios esse aliquot necesse est, qui delictoribus ea, quæ hic commemorantur; debita remiserunt. Accedit eò, quod id à Deo petentes, nisi etiam petimus quicquid ad illud impetrandum in eam petitionem à nobis necessario conferendum est. Petimus enim & veniam peccatorum; & donum verè penitentis; petimus facultatem intimi doloris; postulamus, ut à peccatis abhorere, & illa Sacerdoti verè ac pie confiteri possimus. Itaque cum necesse etiam nobis sit parcere his, qui damnati, aut mala aliquid dederint, cum, ut nobis Deus ignoscatur, precamur, simul oramus, ut facultatem largiatur reconciliandi nos illis, quos odimus. Quare deterrèndi sunt ab ea opinione, qui inani, & pravo illo timore commoveantur, ne sibi Deum reddant offensorem hac preceione; contraque etiam cohortantur ad frequentem precationis usum, quo à Parente Deo postulant, ut sibi det eam mentem, ut his, qui læserint, ignoscant, & humilior diligant. Sed, ut precatio omnino fructuosa sit; primum hæc in ea est cura, meditatioque adhibenda, nos Deo supplices esse, & ab eo veniam petere, quæ non datur, nisi penitenti; itaque nos ea charitate, & pietate præditos esse oportere, quæ penitentibus conveniunt; convenire autem maxime in subjecta quasi oculis propria flagitia, atque factiora lacrymis expiare. Cum hac cogitatione conjungenda est cautio in posterum eorum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quæque nobis ausant

dare possint ad offendendum Parentem Deum. In his curis versabatur David, cum diceret: Et peccatum meum contra me est semper: Et alio loco: Lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo. Propinat sibi præterea immisiquæ ardentissimum arandi studium oram, qui à Deo precibus impetraverunt veniam delictorum, ut publicani illius, qui longè constansis præ pudore, ac dolore, & oculis humi defixis, tantum palpsabat pectus, eam habens orationem: Deus propitius esto mihi peccatori: Tum illius peccatrix mulieris, quæ Christo Domino, retro stans, rigatas à se ejus pedes, capillis etiam abstersos osculabatur. Petri denique Principis Apostolorum, qui egressus foras, flexit amare. Deinde cogitandum est, quò inferiores sunt homines, & ad morbos animi, quæ sunt peccata, propensiores; eò pluribus, & frequentioribus medicamentis indigere; sunt autem ægrote animæ remedia, Penitentia, & Eucharistia. Hæc igitur sapissime adhibere debet fidelis populus: deinde elemosina, quemadmodum tradunt divinæ litteræ, medicina est accommodata sanandis animæ vulneribus: quare, qui pie hæc prece uti cupiunt, pro vitibus benigne faciant egentibus: quantum enim vim habeat ad delendas scelerum maculas, testis est in Tobia Angelus Domini Sanctus Raphael, cuius est illa vox: Elemosina à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata & facit invenire misericordiam & vitam æternam. Testis est Daniel, qui Nabuchodonosor regem sic admovent; Pec-

Psal.
50. 6

1. Cor.

1. Cor.

Luc. 18

8. 7.

Math.

26. 7.

1. Cor.

10. 24.

Tob. 12

Dan. 4

1. Cor.

13. 1.

Peccata tua elemosinis redime, & iniquitates tuas misericordiam pauperum. Optima autem largitio & impetenda misericordie ratio est oblivio injuriarum, & bona voluntas erga eos, qui eam, vel existantiam, vel corpus tui, tuerunt violenter. Quicumque igitur cupit in se esse maxime misericordiam Deum, in ipsi Deo sua donec invidiam, remittente omnem offensionem, & pro hostibus libentissime deprecetur, cumque captans occasionem de illis ipsi bene promerendi. Sed quoniam hoc argumentum explicatum est, cum homicidii locum tractavimus, eò rejiciamus Parochos, qui tamen hæc petitionem hoc sine concilio, nihil injustius esse, aut fugi posse, quam eam, qui, cum hominibus durus sit, ut nequini se det ad levitatem, idem postulet, ut in se sit mitis, & benignus Dominus.

ET NE NOS INDUCAS IN TENTATIONEM.

Non dubium est, quò illi Dei post impetratam delictorum veniam, cum incepto studio adhibendi Deo cultum, & venerationem, caeleste regnum exoptant, & omnia divino munim tribuentes pietatis officia, toti pendunt à patris ejus voluntate, ac providentia; tum eò magis humani generis hostis omnes adversus illos artes excogit, omnes machinas parat, quibus opponuntur sic ut vincendum sit, ut, libectata, & mutata sententia, sursum in vitam delabantur, longoque deteriores evadant, quam antea fuerant. De quibus illud Principis Apostolorum jure dici possit: Melius erat illis non cog-

noscere viam justitie, quam post æquationem retrogras converti ab eo, quod illis traditum est; sancto mandato. Quare nobis à Christo Domino datum est hujus petitionis præceptum, ut quoties vel Deo commendemus, ejusque patriam curam, & presidium imploremus, minime dubitantes fore, et si, destruam divini patrocini, vestrum hostis laqueis irretiti tenemur. Neque vero solus in hæc orandi regula jussit à Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem, sed in illa etiam oratione, quam ad sacros Apostolos habuit quis ipsam mortis tempus, cum quidem ipsos mundos eos discit, eos hujus officii his verbis admonuit, Grate, ut non intrecti in tentationem. Quæ iterum à Christo Domino adhibita admonitio magnum diligentiam omni imponit Parochis excitandi fidelem populum ad frequentem hujus non precationis; ut, cum tanta hominibus ab hoste Diabolo in singulis horis pericula hujus generis incitantur, à Deo, qui solus illa populare potest, petant illud auxilium: Ne nos inducas in tentationem. Intellet autem fidelis populus, quantopere egent divini hujus adjuvamenti, si sine imbecillitate, incertitudine meminerit; si recordabitur illam Christi Domini sententiam; Spiritus quidem proventus est, caro nostra infirma: si ei venerit in mentem, quam gravis sint, & exitiales hominum eam, impellente demone, nisi meminerit dextere celestis auxilio. Quod illustrius esse possit humanæ infirmitatis exemplum, quam sacer ille chorus Apostolorum, qui magno antea animo cum essent, primo quo-

1. Cor.

13. 1.

Math.

26. 7.

1. Cor.

13. 1.

1. Cor.

13. 1.

1. Cor.

13. 1.

1. Cor.

13. 1.

1. Cor.

13. 1.

quoque objecto terrore, relicto Salvatore, diffugerunt: & etiã illustrat etiam est illud Principis Apostolorum, qui in tanta professione singulari & fortitudinis, & amoris in Christum Dominum, cum paulo ante, sibi bene fides, ita dixeret:

Matth.
26.

Si oportuerit me mori tecum, non te negabo; statim cuius voce miraculo perterritus, se Dominum non nosse jurando affirmavit, nihilum illi in summa spiritus alicritate non respondebant vires. Quod si viri sanctissimi humane nature fragilitate, cui confidebant, graviter peccaverunt: quid non timendum est ceteris, qui ab eorum sanctitate abant longissime? Quare proponit fidei populo Patrochus prelia, ac pericula, in quibus assidue versantur, dum amant in hoc mortali corpore, quos undique circum, & Satanas oppugnant. Quid ira, quid cupiditas in nobis possit, quotumque est, qui magno suo malo non expirari cogatur? Quis nos his lascivior stimulis? quis nos his tentationibus? quis nos his subjectis non vitur ardentibus fideibus? & quidem tam variis sunt ictus, tam diverse perditiones, ut difficillimum sit gravem aliquam plagam non accipere. Ac prater hos inimicos, qui habitant, & vivunt nobiscum, sunt preterea illi hostes nocerrimi, de quibus scriptum est: Non est nobis colluctatio, adversus carnem & sanguinem: sed adversus principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum hæc, contra spiritus illa nequitiæ in celestibus. Accedunt enim ad hinc pugnas externi impetus & impressiones demonum: qui & aperte nos perant, & per insensitos influunt in

Eph. 6.

animas nostras, vix ut ab illa cavere possimus. Illos & principes appellat Apostolus propter nature excellentiam: (nam natura hominibus, & ceteris, que sub sensum cadunt, creatis rebus antecellunt) & potestates vocat, quod non solum nature vi, sed potestate etiam superant: & rectores nominat mundi tenebrarum: non enim clarum, & illustrem mundum regunt, id est bonos, & pios, sed obscurum, & caliginosum, nempe eos, qui flagitiose, & facinorose vitæ sordibus, ac tenebris obnoxii, duce tenebrarum Diabolo delectantur. Nuncupat etiam demones spiritualia nequitiæ: est enim & carnalis, & spiritus nequitiæ. Carnalis que dicitur nequitiæ, incendit appetitum ad libidines, & voluptates, que percipiuntur sensibus. Spiritualia nequitiæ sunt mala studia, & præva cupiditates, que ad superiores pertinent animæ partem, que tanto peiores sunt, quales relique, quanto mens ipsa, & ratio altior est, atque præstantior. Que Satanas nequitiæ, quæ maxime spectat illic, ut celestis nos hereditate privet, propterea dixit Apostolus, in celestibus; ex quo licet intelligere, magnas esse hostium vires, invictum animum, immane in nos, & infinitum odium bellum etiam perpetuum eos gerere nobiscum, ut nulla pax esse cum illis, mille iudicij fieri possint. Quantum verò audiant, declarat Satanas apud Prophetam vox, in celum condescendum. Aggressus est primos homines paradisi: adortus est Prophetas: appetivit Apostolos, ut, quemadmodum loquitur apud Evangelistam Dominus, Cribarent eos sicut tricium;

Eph. 6.

Isai. 4

Luc. 23

tricium: ne ipsam quidem Christi Domini os erubuit: Itaque ejus inexplebilem cupiditatem, & immensam intelligentiam Sanctus Petrus expressit, cum dixit: Adversarius vester diabolus tanquam leo regniis circuit, quærens quem devoret. Quamquam non unus modo tentat homines Satani, sed gregatim interdum demones in singulos impetum faciunt: quod licet confessus est deavon, qui rogatus a Christo Domino, quod sibi nomen esset, respondit: Legio mihi nomen est; nempe demonum multitudo, que miseram illum dixerat; & de alio scriptum est: Assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi. Multi sunt, qui quod impulsus, atque impetus demonum in se minime sentiunt, totam rem falsam esse arbitrantur; quos ipsos à demonibus non oppugnari mirum non est, quibus se ipse dediderunt; non est in illis pietas, non charitas, non virtus illa Christiano nomine digna: quare fit, ut tota sint in pote. tate Diaboli, nec ulli tentationibus opus est ad eos evadendos, in quorum ipm animis, ipsi libertibus, committantur. At vero qui se Deo dixerunt, in terris celestem vitam agentes, in maxime omnium Satanas incertibus petuntur, hos acerbissime odit; his in singula temporis momenta struit insidias: plena est historia divinarum litterarum sanctorum hominum, quos præcæsi etiam animo stantes, vel vi, vel fraude pervertit. Adam, David, Salomon, & alique, quos enumerare difficile sit, experti sunt demonum violento impetu, & allicum artibus, qui resati non possit consilio, ut

hominum viribus. Quis igitur se suo præsidio satis tutum existimet? Itaque pio, contempe petendum à Deo est, ne nos tentari aut supra id, quod possumus: sed faciat etiam cum tentatione proventum, ut possimus sustinere. Verum hic fideles confirmandi sunt, qui animi inobedientia, aut rei ignorantia demonum vim perhorrescent, ut ipsi tentationum fluctibus agitati, in hunc precationis portum confingant: non enim Satani tanta est potentia, & perfidacia, in capitali odio nostri generis, nec quantum, nec quomodo voluit, tentare nos, aut vexare potest; sed omnis ejus potentia Dei metu, & permixta gubernatur: motissimum est exemplum Job, de quo sibi Diabolo dixit Deus; Ecce, universa que habet, in manu tua sunt; nihil ejus Satanas attinget: contra vero nisi addidisset Dominus; Tantum in cum ve extendas manum tuam; uno Diaboli ictu, cum filius ipse, facultati que concedisset. Ita nunquam aligata est demonum vis; ut ne in porcos quidem illos, de quibus scribunt Evangelistæ, non pernitente Deo invadere potuisset. Sed ad intelligendum hujus petitionis vim dicendum est, quid hic tentatio significet, quid item, iudicij tentationem. Est autem, tentatio, periculum facere de eo, qui tentatur, ut ad ipso, quod cupimus, oblectationem, verum eripiamus; qui tentandi modus in Deum minime cadit: quod enim est quod neciat Deus? Omnia autem, inquit, vana, & aperta sunt oculis ejus. Est aliterum tentandi genus, cum, longius progrediendo, aliud queri solet in bonam, vel in malam partem;

1. Cor.
10.

Job 1.

Matth.
8.

Marc.
5.

Luc. 8.

Hebr. 4

in bonam, cum ea se tentatur
 alioquin virtus, ut, illa peracta,
 & cognita, in commodis, & hono-
 ribus augetur, & easque exemplum
 ceteris imitandum proponitur, ac
 denique omnes ob id ipsam ad dei
 laudes excitentur, quæ tentandi
 ratio sola conuenit in Deum; hujus
 exemplum tentationis est illud in
 Deuteronomio: Tentat vos Domi-
 nus Deus vester, ut palam fiat
 utrum diligatis eum, an non. Quo
 modo etiam tentare dicitur aius
 Deus, cum illiopia, morbo, & aliis
 calamitatibus generatim premit:
 quod probandæ eorum patientiæ
 causa fiet, & ut aliis documenta
 sint Christiæ officii. In hanc
 partem legitur verbum esse tenta-
 tum, ut simm immolaret: quo
 facto, hinc is obsecratur, & pa-
 tientie exemplum singulari ad me-
 moriam hominum sempiternam.
 In eandem sententiam dicitur est
 de Tobia: Quia acceptus erat Deo,
 necesse fuit tentari probaretur.
 In malam partem tentatur ho-
 mines, cum se peccatum, aut exitum
 impediunt: quod proprium Dia-
 boli officium est; in eum eo homo
 tentat homines, ut doceat, agat,
 que precipites: quandoque ten-
 tator in diuina literis appellatur.
 In us vero tentationibus modo
 intimis nobis adiuuans stimulis,
 animæ affectiones, & commotio-
 nes adhibet administrat: modo nos
 exigitur extrinsecus: externis re-
 bus utitur, vel prosperis ad effrenan-
 dum, vel ad frangendum aduersis:
 namque habet vicarios, & excussores
 perditos homines, in
 primisque hereticos, qui sedentes
 in cathedra pestilentis, malam
 doctrinam mortifera semina dis-
 pergunt, ut illos, qui nullum

Deut.
73.
Gen. 22
Job. 12
Matth.
4.

delectum, aut discrimen habent
 virtutis, & vitiorum, homines per
 se proclives ad malum; utantes,
 ac precipitantes impellat. Dicitur
 autem induci in tentationem, cum
 tentationibus succumbimus. Indu-
 citur vero in tentationem dupli-
 citer; primis, cum de statu dimittit,
 in id cuius malum, in quod ten-
 tando nos aliquid impulerit. At
 nemo quidem a Deo hoc modo in
 tentationem inducitur; quia nemini
 est peccati auctor Deus, immo vero
 odit omnes, qui operantur ini-
 quitatem. Sic vero etiam est apud
 Sanctum Iacobum: Nemo cum ten-
 tatur, dicat quoniam a Deo tenta-
 tur: Deus enim intetatur malum
 in ea. Deinde dicitur hoc in ten-
 tationem succubere is, qui etiam non
 tentat ipse, acque operam dat, quo
 tentatur; tentare tamen dicitur,
 quia, cum possit prohibere, ne id
 accidat, aut ne tentationibus suc-
 cuberem, non impedit. Hoc modo
 Deus bonis, & pijs tentari quidem
 sinit, verumtamen in gratia iusticia-
 rum non deserit. Nec vero non
 interdum iusto, & occidit Dei ius
 dictio nostra, id est, delectibus postulat
 tibus, ne libet, vellet, conuincimus.
 Præterea ubi in tentatione Deus
 inducere dicitur, cum eius benefi-
 cia, que nobis ad uitam dedit,
 contumax ad periculum, & Puris
 substantiam, ut prodigus ille filius,
 dissipamus, & viuendo luxuriose,
 nostris cupiditatibus obsequentes.
 Quomodo enim id dicere possumus,
 quod de lege dicit Apostolus: In-
 ventus est mihi mandatum, quod
 erat ad vitam, hoc esse ad mortem.
 Opportunum rei exemplum est He-
 rosolyma, teste Ezechiele, quam
 Deus omni ornamentorum genere
 complectitur, ut ejus ore Propheta
 dicit:

Primo
5.
Jacobi
1.
Ezod.
4.
Isai. 6.
Rom. 1.
Luc. 15
Rom.
7.
Ezech.
16.
dico.

diceret Deus: Perfecta eras in de-
 core meo, quem posueram super te:
 & tamen illa civitas diuina cumu-
 lata bonis, tantum abest, ut optine-
 de se merito, ac merenti Deo gra-
 tiam haberi, celestibus beneficiis
 ad beatitudinem consequendam,
 cujus gratia ea accepta, interetur,
 ut, ingratis inquam Parocum Deum,
 affecta spe, & cogitatione celestium
 fructuum, tantum præsentis aquita-
 ditatis luxuriose, ac perditæ fructu-
 retur quod Ezechiel dicitur capite
 pluribus verbis persecuta est. Que-
 re sunt eodem loco iugiter ad Deum
 homines, qui præbitam sibi ad eo
 diuinitis abe-rem inuicem recte
 factorem, ad vitam, illo peruenire,
 conuertunt. Sed operantur illic
 vitium, & ipsam nocent dicitur
 auertere, que Deo pernit. In
 illa interdum erit, siquidem, que
 propter se accipitur, & tanquam
 salutem in Deo significat; nam
 in Eozodo sic est: Indurabo cor
 Parochos, & apud Isaiam: Excusa-
 to populi huius, & ad Rom. 1.
 scriptis Apostulus: Præbit illis
 Deus in partibus ignorantia; & in
 reprobum eorum. Quibus in locis,
 alioque similibus, non id omnino
 esse actum à Deo, sed verumtamen
 intelligendum est. In bonis non
 erit difficile scire, quid in hæc
 præratio in parte possibiles, Neque
 vero petimus, ac omnino inque-
 rimus. Est enim hominum vita, ten-
 tatio super terram. Est autem ea
 res vitia, & fructuosa hominum
 grauci; nam in tentationibus nos
 ipsos, id est viros nostras, con-
 vincimus, quibus tamen etiam humili-
 mur sub potenti manu Dei, vi-
 silitateque directante, expectamus
 inuincibilem coronam gloriæ.
 Nam & qui certat in agone, non

coronatur, nisi legitime certauerit
 & ut inquit Sanctus Iacobus, Beatus
 vir, qui suffert tentationem: 1.
 quoniam, cum probatus fuerit, accipit
 coronam vite, quam reprobis
 non dabit Deus diligentibus se. Quod
 si urgeatur nonnumquam hostium
 tentationibus; magis iobis erit
 levatio illa cogitatio, habere nos
 adiutores pontificem, qui possit
 conspici inuincibilibus nostris: ten-
 tationem ipsam per omnia. Quid illic
 dicitur petimus: in diuino dicitur
 deserti, tentationibus vel decepti
 ascensionem; vel certaminis finem,
 ut præto ad nobis Dei gratia, que
 cum defecit non operetur vitam
 in malis rebus, ac rebus. Quare
 & generatim Dei opem implorare
 debemus in omnibus tentationibus;
 & hominibus, cum singulis milig-
 nemur, ad præsentem hostitero
 oportet, quod in diuina factum
 legitimum patet in munitione tenta-
 tionum. Quare etiam in mandato
 de peccatis, & in dicitur de ore
 meo verbum veritatis inuincibilem
 que, ut scripta ad hunc modum
 dicitur: Eorum natura in tentatione
 illa, & in acribus, in rebus
 vero non habet hanc, & ille-
 ces in tentationibus hæc peccata ste-
 bant; & vices de terra non ne vi-
 deant videri, & deo potestatem,
 & in rebus prosperis, & in
 iuste defatigantur in tentationibus
 sustinentibus, ut de homine de via
 Domini, ut tam in rebus in com-
 modis, quam in prosperis, & in
 fatem autem, conuincimus er-
 roribus, & in illa nostra partem
 Deus sine tertia vocamus celerrime.
 Petimus denique, ut Statuam con-
 ferat sub pedibus nostris. Reliquum
 est, ut fidelis populus ad ea
 Parochos conuertatur, que in hac
 pre-

Jacobi
1.
Hebr. 4
Psalm.
118.
Psalm.
118.
Psalm.
118.
Rom.
16.

procreatione maxime cogitare, & meditari oportet: in qua erit illa optima ratio, si quantum sit hominum infirmitas, intelligentes, viribus nostris distandam, & omni spe nostrae incolomitatia in Dei benignitate colloca, ut fructu parocimus, vel in maximis periculis magnum animum habuerimus, proseruim cogitantes, quam anulus hac spe, utque hoc animo praeditos ex hiantibus Satanae fauibus liberarit Deus. An non Joseph iudique circumdantibus ardentibus in saon mulieris (sibus), & summo crepitu periculo, ad gloriam exaltit? An non Sathanam, a Satanae ministris obsessam, tum, cum nihil propiti esset, quatuor diebus sententia intericeretur, seruari incolomem? neque mirum: erat enim, ment, cor eius fideiorem habens in Domino, nihilque se laes, & gloria Job, qui de nimio, de exilio, de Sanna triumphavit. Plurima sunt haec generis exempla, quibus Parochus diligenter pium populum ad eam spei, fidei, etiamque cohortari debet. Cogitent etiam fideles, quoniam hostium tentationibus decem habent, sempe Christum Dominum, qui victoriam ex illo certamine retulit.

Luc. 11 Vicit ipse Diabolum: et is ille fortiter, qui superueniens fortem superavit armatum; quem & armis nudavit, & spolius. De eius victoria, quam de mundo reperavit, est apud sanctum Joannem: Confidite, ego vici mundum; & in Apocalypsi dicitur ipse leo vincens, & exiitque vincens, ut vinceret, qua in victoria suis etiam cultoribus fidentiam vincendi desit. Est Apostoli ad Hebraeos Epistola plena victoris auctorum hominum,

Gen. 29. 41. Dan.

24.

Luc. 11

Joann. 26.

Apoc. 6.

Hebr.

qui per fidem devicerunt regna, obtulerunt ora leonum; & quae sequuntur. Ex his vero, quae sic acta legitur, eas victorias cogitatione complectamur, quas quotidianè reportant ex inimis, & externis demonum praeliis homines: fide, spe, & charitate praestantes: quae tanta multo sunt, tamque insignes, ut si sub aspectum cadentem oculorum, nihil frequentius accidere judicemus, nihil gloriosius: de quorum locutione clade his verbis scripsit sanctus Joannes: Scribo vobis, Iudei, quoniam tortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicitis malignum. Vincitur autem Satanas non otio, somno, vino, comensatione, libidine: sed oratione, labore, vigilia, abstinentia, continentia, castitate. Vigilate, & orate, inquit, ut iam diximus, ut non intretis in tentationem. Qui his armis ad illam pugnam utuntur, in fugam convertuntur adversarios: qui eum resistunt Diabolo, & fugiet ab eis. In his tamen sanctorum Romanorum victoriis, quae diximus, nemo sibi placeat, nemo se efferat insolentis, ut se suis viribus hostiles demonum tentationes, impetueque sustinere posse committat, non est hoc naturae nostrae, non humanae imbecillitatis: haec vices, quibus proterimus Satanae astuties, dantur a Deo: qui ponit, ut arcum arcuum, brachia nostra; cuius beneficio arcus fortissime speratus est, & infirmi adfecti sunt ferore, qui dat nobis protectionem salutis: cuius nos dextera suscipit, equi docet manus nostras ad praelium, & digitos nostros ad bellum: ut uni Deo pro victoria sint agende, & habende gratiae, quo uno & auctore, & adju-

Joan. 2.

Matth. 26.

Facobi 4.

1. Regi.

Psal. 17.

SED LIBERA NOS A MALO.

Jutare vincere possumus: quod fecit Apostolus, ait enim: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum. Eundem auctorem victorie praedicat caelestis illa vox in Apocalypsi: Facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus, quia projectus est accatorum fratrum nostrorum: & ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni. Testatur idem liber, Christi Domini partem ex mundo, carueque, victoriam ex loco: Hi cum Agno pugnavunt, & Agnus vincet illos. Haec de causa, & de modo vincendi. Quibus expositis, proponat fidei populo Parochus a Deo paratas coronas, & constitutam victoribus sempiternam praemiorum amplitudinem: quorum ex eadem Apocalypsi divina profereat testimonia; Qui vicerit, non ledetur a morte secunda: & alio loco; Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen ejus de Libro vite, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram Angelis ejus, & paulo post Deus ipse ac Dominus noster ita loquitur ad Joannem: Qui vixerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius. Tum inquit: Qui vicerit, dabo ei sedem meam in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus. Denique cum Sanctorum gloriam, & perpetuam illam bonorum viam, quibus in caelo fruuntur, exponeret, adjunxit: Qui vicerit, possidebit haec.

1. Cor. 15.

Apoc. 12.

Apoc. 17.

Apoc. 2 & 3.

Apoc. 3.

Apoc. 21.

Postrema haec petio est instar omnium, qua Dei Filius divinum haec orationem concludit: cojus instans vini, & pondus ostendens, ea unis est erandi claudis, cum de vita migraturus, Deum Patrem pro hominum salute deprecatur; Rego, enim inquit, ut serves eos a malo. Ergo hac precationis formula, quam & praescripto tradidit, & exemplo confirmavit, quasi quaedam epistole animatum complexus est vini, & rationem ceterarum petitionum. Cum enim id, quod ea prece continetur, imperaverimus, nihil, auctore Sancto Cypriano, reliquum est, quod ultra adhuc debeat postulari, cum semel protectionem Dei adversus malum petimus: qua impetrata, contra omnia, quae Diabulus & mundus operantur, securi stamus, & tuti. Quare, cum tantis sit haec petio, quanti diamus, debet Parochus in ea fidelibus explicanda summan adhibere diligentiam. Dissert autem haec, & proxima petio, quod illa vitationem est, hac penae liberationem postulamus. Quare non jam moneamus est: fideles populos, quantopere & labore ex incoamodis & calamitatibus & caelestis egcat adjuvamenti: nisi quot & quantis miseris proposita sit hominum vita, perterquam quod & sacri, & profani scripturae haec argumentum sunt copiosissime percutit, nemo feret est, qui intelligat & suo & alieno periculo: perantiam enim ad est omnibus, quod exemplum patientia Job merito praestitit, Homo natus de muliere, & brevi vivens tempore, & reple-

Job. 17.

Job. 16.

X + X

repletur nullis miseris: qui quanti suos egreditur & conteritur, & sicut vehit umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Nec verò illum preterite diem, qui propria aliqua molestia, aut incommodo notari non possit, tenet: est illa Christi Domini vox: Sufficit dies multa non. Esti conditionem huiusmodi vite declarat ipse Domini monitione illud, quo dicitur quod dicitur sumi, & sequi docet ut oportere. Ut igitur quicunque sentit, quam liberiosa sit & periculosa hanc vivendi ratio: ita facile persuadetur fidei populo, multatam liberationem à Deo impetrandam esse; præsertim cum nulla re neque ad orandum adducatur homines, quam cupiditate, & spe liberationis cogitui incommodorum, quibus premittitur, aut que impediunt.

Matth. 6.

Luc. 9.

Est enim hæc invida ratio in animis hominum, ut in malis statim ad Dei auxilium confugiant. Quod re est illud scriptum: Imple facies eorum ignominia. & quærit non mentem, Domine. Sed si illud fecerit animus facit homines, ut in periculis & calamitatibus invocent Deum; verò, quo modo id recte facere possint, ab illi, quorum fidei ac prudentie committitur est eorum salus, maxime docendi sunt. Nos enim desunt qui doctorum ordinem nobis præscripserit: voluit enim, ut prius quam precemur ut nos liberet à malo, peteremus et nosse Dei multitudine, & adventum regnum eius: & reliqua postularem, quibus, quasi gradibus quibusdam, in hunc locum

Psalms.

82.

Psalms.

89.

pervehitur: sed quidam, si caput, si latus, si pes condonit, si rei familiaria iacturam faciunt, si minime, si periculis ab inimicis intenduntur, omisit iudicia Domine precationis gradibus, tantum ponunt ut ex illis eripiantur malis, ac hæc consuetudini repugnat Christi Domini iussum: Quærite primum regnum Dei. Itaque qui recte preces faciunt, cum deprecantur calamitates, incommoda, malorum depulsionem, id referunt ad Dei gloriam: sic David illi precatione; & Domine ne in furore tuo arguas me; subiecit rationem, qua se Dei glorie cupidissimum ostendit, inquit enim: Quoniam non est in morte, qui memor sit tui: in Inferno autem qui confitebitur tibi? & idem, cum oraret Deum, sibi ut misericordiam impetret, subiungit illud, Docebo iniquos vias tuas: & impii ad te convertentur. Ad hæc orandi salutarem rationem, & ad exemplum Prophete imitandi sunt fideles audientes, & simul docendi, quantum interit inter infidelium, & Christianorum hominum preces. Petunt vehementer illi etiam à Deo, ut possint ex morbis, vulneribusque convalescere, sibi ut ex argutibus, vel immanissimis malis evadere liceat; sed tamen illius precipiam spem liberationis ponunt in remedio, iustitia, vel hominum industria comparatis: quam etiam sibi dant à quorundam medicamentum, etiam si cantibus, si venæfictis, si diemonum opera confectum sit, sine ulla religione adhibent, modo aliqua valetudinis spes ostendatur. Longè alia est ratio Christianorum: qui in morbis, & in omnibus adver-

Psalms.

6.

Psalms.

50.

adversis rebus habent summum perfugium, & presidium salutis Deum, unum illum omnis auctorem boni, & liberatorem suum agnoscunt, ac venerantur; remedium verò que inest ad sanandum vis, insitam à Deo esse pro certo habent; tantumque illa ægrois prodesse existimant, quantum ipse voluerit Deus: est enim à Deo data hominum generi medicina, qua morbos sanaret. Hinc est illa Ecclesiastici vox: Altissimus creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa. Itaque qui Jesu Christo nomen dederunt, non in illis remediis summam spem reponunt recuperandæ valetudinis, sed ipsi medicorum auctori Deo maxime confident. Quare etiam in divinis litteris reprehenduntur illi, qui, medicis fiducia, nullum Dei auxilium requirunt: immò verò qui vitam agunt ex divinis legibus, abstinent omnibus remediis, quæcumque ad curationem à Deo non adhibita esse constet quod sit etiam eorum usu medicamentorum illis sit explorata spes sanitatis, tamen ab illi, ut cautionibus, & diemonum artificibus, abhorrent. Ad illi autem fideles cohortari oportet, ut Deo confidant: ea enim re jussit nos beneficentissimus Pater liberationem malorum postulare: ut in eo ipso, quod jussit, spem etiam impetrationis haberemus; multa sunt in sacris litteris huius rei exempla: ut qui minus rationibus adducunt ad bene sperandum, exemplorum multitudinem considerent.

Eccles.

38.

2. Par.

16.

Abraham; Jacob; Lot; Joseph; David sunt in oculis; locupletissimi testes divine benignitatis: sacre novi testamenti littere tam multos enumerant, qui ex

maximis discrimibus erepti sunt pie pondere precationis, ut res exemplorum commemoratione non egeat: una igitur illa Prophete sententia contenti erimus, que vel infirmisimum quemque confirmare potest. Clamaverunt, enim inquit, justi, & Dominus exaudivit eos: 33. & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos. Sequitur huius vis & ratio petitionis, ut fideles intelligant, non omnino petere nos hoc loco, ut à malis omnibus liberemur: tunc enim quedam, que communitè mala putanturque tamen sunt illis fructuosa, qui patienter ut ille stimulus, qui Apostolo erat adhibitus, ut Dei gratia adjuvante, virtus in infirmitate perferretur: hæc, si cogita sit eorum vis, summa voluptate pia afficiunt: tantum abest, ut à Deo petant, ut auferatur. Quare tantum ea mala deprecamur, que nullam animæ utilitatem afferre possunt, reliqua minime, modò aliquis inde salutaris fructus existat. Omnino igitur huius voci ea subiecta vis est, ut à peccato liberati, à tentationibus etiam periculo, ab intimis, externisque malis eripiamur; ut tui simus ab aqua, ab igne, à fulgure; ne grandis noceat frugibus; ne amone caritate, seditionibus, bello laboremus: petimus à Deo, ut morbos, pestem, vastitatem arceat, vincula, carcerem, exilium, proditiones, iniurias, cæteraque omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terretur, ac premi solet hominum vitæ omnes denique flagitiorum & facinorum causas avertat; neque hæc solum, que omnium conventionè mala sunt, deprecamur: sed illa etiam, que peccat omnes bona confitentur,

Psalms.

2. Cor.

12.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

tentur, divitias, honores, valetudinem, robur, hanc ipsam vitam; petimus, inquam, ne ad malum & ad anime nostre exitum hæc convertantur. Oramus etiam Deum, ne morte opprimamur repentina; ne in nos iram Dei concitemus; ne, que impios manent, supplicia subeamus; ne igne purgatorii torquemur; à quo ut aliter liberentur, pie & sanctè peccamur: hæc petitionem & in Missa, & in Litanis sic interpretatur Ecclesia, nos videlicet es præterita, præsentia, futura mala deprecari. Non tunc autem modo Dei nos benignitas eripit à malis: nam impendentes prohibet calamitates: quo modo legitur magnum illum Jacob esse liberatum ab inimicis, quos in illam concitavit Sichimitarum cedes: extat enim illud, Terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, & non sunt ausi persequi recedentes. Et quidem hec omnes, qui cum Christo Domino in caelis regnant, omnibus malis Dei ope liberati sunt: nos autem, qui in hac peregrinatione versamur, ab omnibus incommodis solutos esse minime vult, sed eripit à quibusdam; etiam sunt instar liberationis malorum omnium es solatia, que dat interdum Deus illis, qui rebus premuntur adversis. His se consolabatur Propheta, cum illa dicebat: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tue lætificaverunt animam meam. Præterea à malis homines liberat Deus, cum illos in summum discrimen adductos integros servat, & incolunt; quod & pueris illis in ardente fornacem conjectis, & Danielem contigisse legimus, quem leones nihil

laserunt: quemadmodum neque pueros flamma violavit. Malus vero etiam ex sententia sanctorum Basilii Magni, Chrysostomi, & Augustini præcipue dicitur demon, quod hominum culpe, idest scelere, & peccati auctor fuit: quo etiam ministro utitur Deus in reprobis, pennis à sceleratis & facinorosis: dat etiam Deus omne malum hominibus, quod illi peccati causa patiuntur; in quam sententiam loquuntur divinæ litteræ illis verbis: Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit, Ego Dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum. Malus quoque dicitur demon ob eam causam, quod, etiam nihil eum læserint, tamen perpetuum bellum nobis infert, & capiti nos incusat odio; quod si vobis & fide armatis, & innocentia rectis nocere non potest, tamen nullum finem facit tentandi nos externis malis, & quæcumque potest ratione divexandi: quamobrem Deum precamur, ut nos à malo liberare velit. Dicimus autem à malo, non à malis, ob id, quod mala, que in nos à proximis proficiuntur, illi assignamus, tanquam auctori, & impulsori; quo minus etiam proximis irasci debeamus: quin odium & iracundiam in ipsum Satanam convertere oportet, à quo homines ad inferendam injuriam impelluntur. Itaque si te aliqua re læserit proximus, cum precis facis Parenti Deo, pete, ut non modò te liberet à malo, idest ab illis, quas tibi proximus imponit, injuriis; sed illum ipsum eripiat proximam ex Diaboli manu, cujus impulsu homines in frau-

Amos 3.

Isai. 45.

2. Tim.

3. Act. 14.

Luc. 24.

2. Reg.

11.

freudent inducuntur. Illud denique sciendum est, si in precibus & votis non liberamur à malis, debere nos, que premant, ferre patienter, intelligentes placere divino humori, ut toleranter ea patiamur. Quare minime nos indignari, aut dolere par est; quod preces nostras non audiat Deus; sed omnino ad ejus nutum ac voluntatem referre oportet, existimantes id utile, id esse salutare, quod Deo placet, ut ita sit, non autem id, quod secus nobis videatur. Postremo docendi sunt pii auditores, dum in hoc vite curriculo versamur, eos ad omne incommodum, & calamitatum genus non solum æquo, sed etiam gaudenti animo ferendum paratos esse debere. Omnes enim, inquit, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur. Item: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Rursum: Nomen hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Non enim æquum est, servum majorem esse domino suo: sicuti turpe est, è sententia S. Bernardi, membra esse delicata sub spinoso capite. Præclarum illud est exemplum Urbe propositum ad imitandum, qui, adhortante Davide, domi ut se contineret, inquit: Arca Dei, & Israël, & Juda habitant in papilionibus, & ego ingrediar domum meam? His instructi rationibus, ac meditationibus si ad orandum venimus, illud assequemur, ut, si minus undique cincti, malique circumdati, quemadmodum tres illi pueri insecti ab igne, sic nos inviolati servemur: eerte, ut Machabei, casus adversos constanter ac fortiter feramus.

In contumeliis, & cruciatibus saeculi imitabimur Apostolos, qui casi verberibus, vehementer letabantur, quod digni habiti essent qui pro Christo Jesu contumelias paterentur; sic nos ita comparati canemus illa summa animi voluptate: Principes persecuti sunt ne gratis: & à verbis tuis formidavit cor meum; Letabor ego super eo, quia tua, sicut qui invenit spolia multa.

A M E N.

Hanc vocem, sicuti est, signaculum orationis Dominice appellat Sanctus Hieronymus in Commentariis in Mattheum. Quare ut ad monium antea fideles de preparatione, que adhibenda sit prius quam aggrediantur ad divinam precatorem; sic nunc faciendum duximus, ut clausula ac finis ipsius precatorem causam, rationemque cognoscant. Non enim plaris ex divinis precibus diligenter ordiri, quam religiose absolvere. Sciat igitur fidelis populus multos esse, & eos uberes fructus, quos ex Dominice orationis fine percipiunt: sed omnium uberissimæ ac lætissimæ fructus est eorum impetratio, que postulatibus: de quo supra satis dictum est. Non solum autem consequimur postrema hæc parte precatorem, ut nostre preces audiantur, sed quedam etiam majora ac præclariora, quam ut verbis explicari possint. Nam cum orando homines cum Deo colloquantur, ut Sanctus Cyprianus ait, fit quodam inexplicabili modo oranti divinitus majestas propior, quam cæteris; quem præterea singularibus ornat numeribus: ut qui pie Deum orant, quodammodo cum illis, qui

Act. 5.

Psalm. 118.

S. Hieron.

ad ignem accedunt, comparari possunt: qui si argent, caleant: si calent, estuant: sic illi asserentes ad Deum pro modo pietatis, ac fidei ardentes erant: et inflammatum enim eorum animum ad Dei gloriam, mess illustratur admirabilem in modum, omnino comulatur divinis numeribus: est enim illud proditum sanctis litteris: Presenti cum in benedictionibus dulcedinis. Exemplo est omnibus magnus ille Moyses, qui ad Dei congressum & colloquio digrediens divino quodam fulgore, collucebat sic, ut Israelite ejus oculos, & eos intueri non possent. Omnino qui vehementi illo studio preces faciant, Dei bonitate ac majestate

Psalm. admirabiliter perfusur. *Mansueto*, inquit Propheta, & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Hec quo magis notant homines, ad Deum vehementiori cultu ac pietate venerantur: eo etiam sentit iunctundis, quam soavis sit Dominus, & quam vere beati sint omnes, qui sperant in eorum vero clarissima illa luce eorum confusis, quanta sit eorum humilitas, quanta sit Dei majestas, considerant: est enim illa Sancti Augustini regala: Noverim te, noverim me. Itaque sit, ut suis viribus assidentis, totos se committat Dei benignitati, minime dubitantes, quin is ipsos paternam illam suam, & admirabilem charitate complexus, abundanter eis omnia suppeditet, que sint ad vitam, & salutem necessaria: hinc se ad agendas Deo gratis convertant, quantas animo maximas capere possunt, quantas oratione complecti: quod magnam Davidem fecisse legimus; qui cum

its precationem instituisset Salvum

me fac ex omnibus persequentibus me; sic eam absolvit, Confitebor Domino secundum justitiam ejus, & psallam nomini Domini altissimi. Sunt ejusmodi Sanctorum preces innumerabiles, quarum exordium est timoris plenum, clausula spei bona, letitiosque referta: sed mirabile est, quam eo in genere eniteant Davidis ipsius precationes: nam cum metu perturbatus sic orare esset exorsus; Multi insurgunt adversum me; Multi dicunt animam meam; Non est salus ipsi in Deo ejus: confirmatus aliquando, gaudioque perfusus, subjunxit paulo post: Non timebo millia populi circumdantis me: alio etiam palmo, suam cum deplorasset, miseriam, ad extremam Deo confatis, incredibiliter letatur spe sempiternae beatitudinis; In pace in idipsium, inquit, dormiam, & requiescam. Quid illa? Dominus ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me; quanto cum tremore, & pallore Proprietam dixisse credendum est? Contra, que dein seps sequantur, quam fidenti ac letanti animo? Descendite a me, inquit, omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem letus mei. Cum vero Saullis iram, furoremque pertimesceret, quam humiliter ac demissa Dei operam implorabat: Deus in nomine tuo salvum me fac: & in virtute tua iudica me; & tamen hilare ac fidenter in eodem psalmo subiecit, Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus susceptor est anime mee. Quare qui se confert ad sacras preces fidei, speque munus, Parentem habeat Deum, ut se id consequi posse, quod ei opus sit, nullo modo diffidat.

Sunt

Psalm. 7.

me fac ex omnibus persequentibus me; sic eam absolvit, Confitebor Domino secundum justitiam ejus, & psallam nomini Domini altissimi. Sunt ejusmodi Sanctorum preces innumerabiles, quarum exordium est timoris plenum, clausula spei bona, letitiosque referta: sed mirabile est, quam eo in genere eniteant Davidis ipsius precationes: nam cum metu perturbatus sic orare esset exorsus; Multi insurgunt adversum me; Multi dicunt animam meam; Non est salus ipsi in Deo ejus: confirmatus aliquando, gaudioque perfusus, subjunxit paulo post: Non timebo millia populi circumdantis me: alio etiam palmo, suam cum deplorasset, miseriam, ad extremam Deo confatis, incredibiliter letatur spe sempiternae beatitudinis; In pace in idipsium, inquit, dormiam, & requiescam. Quid illa? Dominus ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me; quanto cum tremore, & pallore Proprietam dixisse credendum est? Contra, que dein seps sequantur, quam fidenti ac letanti animo? Descendite a me, inquit, omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem letus mei. Cum vero Saullis iram, furoremque pertimesceret, quam humiliter ac demissa Dei operam implorabat: Deus in nomine tuo salvum me fac: & in virtute tua iudica me; & tamen hilare ac fidenter in eodem psalmo subiecit, Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus susceptor est anime mee. Quare qui se confert ad sacras preces fidei, speque munus, Parentem habeat Deum, ut se id consequi posse, quod ei opus sit, nullo modo diffidat.

Psalm. 4. & 6.

Psalm. 53.

Psalm. 53.

Psalm. 53.

Sunt

Sunt autem in extremo hoc divio-
precatiois verbo, AMEN, multa
quasi semina quaedam earum ratio-
num, cogitationumque, quas
diximus; & quidem adeo frequens
fuit haec Hebraea vox in ore Sal-
vatoris, ut Spiritus Sanctus pla-
cuerit, ut in Ecclesia Dei retine-
retur; cui vocis illa quodammodo
subjecta sententia est: Scito tuas
auditas esse preces, habet enim
vim respondentis, & illum, qui
precatur, quod vult, impetrasit,
cum bona grata dimittentis Dei.
Hanc sententiam perpetua Ecclesie
Dei consuetudo comprobavit, que
in sacrificio Missae, cum pronun-
ciatur oratio Dominica, non rei
sacre ministerii, quorum partes sunt
illa dicere: Sed liberis non a malo,
attribuit hanc vocem AMEN, sed
ipsi Sacerdoti, accomodatam, re-
servavit: qui cum Dei & hominum
sit interpres, Deum exoratum esse
populo respondet. Nec tamen hoc
ritus communis est, hominum
precatioem; quippe cum in ceteris
ministeriis ut minus respo-
desi, Amen; sed proprius Dominicae
orationis: nam in talis precibus
convenit modo, desideriumque
significat: in hac responsio est
Deum orantis postulationi conten-
siae, ac satis quidem a multis est
interpretatum hoc verbum Amen.

Septuaginta interpretes veterunt,
fuit: alii reddiderunt vere: Aquila,
fideliter, convertit: sed parvi re-
fert, hoc, an illo modo sit reddi-
tum; modo habere intelligamus
eam vim, quam diximus, confite-
ntis Sacerdotis conceptum id
esse, quod petebatur, cuius senten-
tia testis est Apostolus in Epistola
ad Corinthios. Quotquot enim, a. Cor.
inquit, promissiones Dei sunt, in
illo tunc: id est & per ipsum Amen
Deo ad gloriam nostram. Est etiam
hac nobis accomodat vox, in
qua inest confirmatio quaedam earum
petitionum, quas adhuc adhi-
bimus: que etiam eos reddit au-
tentos, qui dant operam sacris
precibus; fit enim sepe, ut in pre-
catione distracti homines, ratiis
cogitationibus, alio traducantur
immò vero summo studio petimus
hac ipsa voce, ut omnia fiant, id est
concedantur, que aut petivimus,
vel potius intelligentes nos jam
impetrasse omnia, ac sentientes
presentem vim divini auxilii, illud
cum Propheta canimus; Ecce enim
Deus adjuvat me: & Do-
minus susceptor est anime mee.
Nec est, quod quidem dubitet,
quin & nomine illi sui & verbi
quo sepiissime usus est, movetur
Deus, quo tempore, ut ait Augustinus,
exauditus est pro sua reverentia.

Psalm. 53.

FINIS.

ALDE BIBLIOTECAS

PIO LECTORI.

* *Eam vulgavit idē Episc. Monas. in idi. Colo-niensi Carech. Roma. in ann. 1572.*

CUM S. Pius V. * Epistola die III. Novembris MDLXXI. data ad Joannem Episcopum Monasteriensem facultatem illi dederit imprimendi Catechismum Romanum, vetueritque quidquam addi vel detrahi, ut nova, quam Episcopus ille meditabatur, editio cum Romana Pauli Manutii congrueret; ideo hæc novissima, quæ nunc exhibetur, ad Manutianum exacta fuit exemplum, sublatis tamen iis mendis, quæ in illam Romanam operam in diligentia irrepserant; Eandem propterea, Pie Lector, in hac editione lacunam reperies pag. 54. versu 29. quæ in Romana in fol. pag. 62. versu 22. occurrit, ubi desunt verba S. Ambrosii. Quam lacunam ex eodem Amb. sic posset expleri: Quia solus profitetur ex omnibus, omnibus antefertur. Si quis objiciat, &c.

S. Ambrosii. Comment. in Luca cap. ult.

I N D E X C A T E C H I S M I.

A

- A**BRASIVUS permittitur est ut interdum minores ordines admittunt. Pag. 178.
- Abrahe peregrinatio. 193.
- Abrahe sinus. 33.
- Absolutionis forma. 142.
- Absolvendi qui sint. 157.
- Absolvendi potestas quibus data. 152.
- Absolutio quando poenitentibus deneganda. 157.
- Absolutio peccatorum est effectus poenitentiae. 151.
- Accidentia in Eucharistiae Sacramento manent sine subjecto. 127.
- Actiones Deo gratas sine adjumento divine gratie suscipere non possumus. 279.
- Actio gratiarum erga Deum quo modo fiat in petitione de faciendis Dei voluntate. 183.
- Actio gratiarum est una de partibus orationis. 255.
- Adam sibi & posteris donum justitiae originalis amisit. 88.
- Adam cibo indigebat in statu innocentie ad reficiendas vires. ibid.
- Iuxta Adam necessitates & nostras multum interest. ibid.
- Adam non indigisset multis rebus quibus nos indigemus, si non peccasset. ibid.
- Adam in Paradiso voluptatis otiosus non erat futuro. ibid.
- Adam in Paradiso nulla molestia effectus fuisset. ibid.
- Adam posticitatis fructus vitalis arboris privata, & horribili sententia maledicta. ibid.
- Adam & Christi comparatio. 24.
- Adulterium quid. 229.
- Adulteri interdicto quæ peccata prohibeantur. ibid.
- Adulteri detestatio. 247.
- Adulterium quare prohibitum. ibid.
- Adulteri interdicto omne impuritas & impudicitie genus quo corpus pollutur, prohibetur. 239.
- Adulterio intima animi libido prohibetur. ibid.
- Adulterium insignem turpitudinis notam inurit. 231.
- Adulterorum supplicium & damna. ibid.
- Affectus carnis ita domitos habere, ut omnino non excitentur, non est in hominibus etiam justificatis potestate. 280.
- Affinitas patrionum cum quibus contrahatur. 93.
- Amen quid significet. 309.
- Amen interpretatio. ibid.
- Amen eorum in sacrificio Missæ reservetur Sacerdoti pronuntiandum. ibid.
- Amor Dei in redemptione erga homines ostensus. 267.
- Angelorum creatio. 14.
- Angeli ab ortu sui initio gratia predicti. ibid.
- Angeli sapientia & potentia ornati. ibid.
- Angelice salutationi adjoinxit Ecclesia preces & implorationem beate Virginie. 259.
- Angelorum plurimi ex celestibus sedibus deturbati. 14.
- Angelorum potestas. ibid.
- Angelorum scientia. ibid.
- Angeli quare virtutes dicti. ibid.
- Angelus multa edocuit Tobiam. 183.
- Angeli quo modo adorentur. 195.
- Angeli quare humana specie effingantur. 199.
- Angelica salutatio Deus laudatur. 259.
- Angelica salutatio est actio gratiarum. ibid.

- Angelorum custodia erga homines. 265.
 Angelorum obedientia erga Deum. 283.
 Angeli non adorantur ut Deus. 196.
 Angelorum opera quoties à maximis puriculis liberantur. 196.
 Ab anima Christi nunquam separata est divinitas. 29.
 Anima Christi re & presentia ad inferos descendit. 33.
 Anima Christi ascendens ad inferos communicavit meritum passionis animabus patrum. 34.
 Anima est immortalis. 61.
 Animus piorum ante Christi mortem ad similitudinem Abrahæ deferebantur. 34.
 Anima que peccaverit, quomodo moriatur. 202.
 Anima non nihil deest ad summam felicitatem, dum est separata à corpore. 64.
 Anima separata à corpore propensionem habet ad corpus. ibid.
 Anima duabus viis ad cælum pervenit. 265.
 Apostoli quæ à Christo dati. 112.
 Apostolorum auctoritas eisdem Christo data. ibid.
 Apostoli duodecim articulis distinctum symbolum composuerunt. 6.
 Apostoli ceremoniarum institutores. 102.
 Apostoli à Domino Chrimatis compositionem didicerunt. 107.
 Appetitio proprii boni rebus omnibus ingeneratur. 278.
 Appetere Deum à principio homini datum. ibid.
 Appetitionibus corruptæ nature etiam reclamantibus, & adversantibus, voluntas remittendæ injurias sufficit. 295.
 Argumentum desperatæ salutis. 289.
 Artibus malis quæ acquiruntur nostra non sunt. 287.
 Articuli quare dicti. 7.
 Ascendit Christus ut homo & corpore & anima in cælum. 28.
 Ascendens Christus in cælum sedet ad dexteram Patris, & quo modo intelligatur. 39.
 Ascendit Christus propria virtute. ibid.
 Ascensio Christi tanquam finis ad quem cætera mysteria referuntur. ibid.

- Articuli fidei, Primus pag. 7. Secundus p. 16. Tertius p. 27. Quartus p. 26. Quintus p. 37. Sextus p. 38. Septimus p. 42. Octavus p. 46. Nonus p. 50. Decimus p. 57. Undecimus. 59. Duodecimus. 62.
 Articulus de ascensione Christi ejus majestatem & gloriam declarat. 39.
 Ascensionis Christi in cælum causa. 40.
 Beneficia quæ ex ascensione Christi nobis donantur. 40.
 Assentatio vitiosa tolerissimum. 245.
 Assentatores homines vitio obsecrationis peccant. ibid.
 Avari tepesclauduntur. 249.

B

- B**aptismi cognitio maxime necessaria. 83.
 Baptismi doctrina quare à Parochiis sit tradenda. ibid.
 Quo tempore à Parochia de Baptismo disserendum. ibid.
 Baptismi vox quid significet. ibid.
 Baptismi Sacramentum quibus nominibus significatur. ibid.
 Baptismi, ut Sacramentum est, definitio. 36.
 Baptismi Sacramentum quibus rebus consistat. ibid.
 Aqua, quæ in sacro fonte ad Baptismum conficiendum asservatur, non est Sacramentum. ibid.
 Baptismi materia est aqua elementaris. ibid.
 Baptismi figura. ibid.
 In Baptismo quare chrima additur. 87.
 Baptismi forma. 88.
 Baptismi forma apud Grecos varia. ibid.
 Cur baptizabant Apostoli in nomine Jesu. 89.
 Baptismus tribus modis confici potest. ibid.
 In Baptismo unica an trina ablutio fiat, nihil refert. ibid.
 In Baptismo caput abluendum. ibid.
 In Baptismo verba simul cum ablutione proferenda. 90.
 Baptismus à Christo Domino institutus, & quando. 90.

Quon-

- Quando vis sanctificandi aquis fuerit tributa. ibid.
 Baptismi lege quo tempore homines teneri coperunt. ibid.
 Baptismi ministri. 91.
 Baptizare Sacerdotes quare presente etiam Episcopo possunt. ibid.
 Ordo inter Baptismi ministros servandus. 92.
 Baptizandos suscipere quibus non licet. 93.
 Baptismus necessarius ad salutem. 94.
 Baptismi Sacramentum pueris dandum. ibid.
 Baptizantur pueri in fide parentum & Ecclesie. ibid.
 Baptizandi sunt filii quamprimum. ibid.
 In Baptizandis adultis diversa ratio est servanda ab ea, quæ in pueris. 95.
 Pueris adultis quando sit statim conferendus. ibid.
 Baptizandi quo modo affecti esse debeant. 96.
 Baptizandi interrogantur an velint baptizari. ibid.
 Quando baptizandi amentes & dormientes. ibid.
 Ad Baptismi gratiam consequendam fides est necessaria. ibid.
 Baptizandum peccatorum poenitentia oportet. ibid.
 Baptismi Sacramento omne peccatum condonatur. ibid.
 In Baptismo prorsus tolluntur peccata, & radicibus evelluntur. ibid.
 In Baptizatis concupiscentia remanet, sed peccatum non est. 97.
 Baptismi proprius effectus peccatorum omnium remissio. ibid.
 Peccata & peccatorum poenæ per Baptismum remittuntur. 98.
 Poenæ civilibus judiciis persolvende in Baptismo non condonantur. ibid.
 Post Baptismum quare non restituamur in statum nature integræ. 99.
 Baptismi fructus. 100.
 Baptismus characterem imprimi. 101.
 Baptismum iterari, sacrilegium est. ibid.
 Baptismus cæci aditum patefacit. 102.

- Ceremonia & preces, quæ in Baptismo fiunt, ad tria capita rediguntur. ibid.
 Fons Baptismi consecratur addito oleo mystice unctionis. 103.
 Certe dies expectantur ad consecrandam Baptismi aquam. ibid.
 Baptizatus que nomina imponenda. 105.
 Beatusque essentialis in quo sita. 70.
 Beati lumine gloriæ elevantur ad divinam essentiam videndum. 71.
 Beatitude imaginis & similitudinis. ibid.
 Beatitude accidentalis in quo consistat. 72.
 Bella intestina hominis. 274.
 Bellum sceleratis cum Deo. 292.
 Benedictionibus Dei opera nostra prospere cedunt. 285.
 Benignitas Dei non uno modo eripit nos à malis. 206.
 Blasphemare nomen Dei & Sanctorum, detestabile scelus. 203.
 Bona humane vite quare optanda & petenda. 284.
 Bona temporalia quomodo petenda. ibid.
 Bona humane vite ad bona divina diriguntur. 285.
 Bona humane vite adjuncta sunt ad divinorum honorum adjectionem. ibid.

C

- C**atechismi necessitas. 1. 2.
 Catechismi doctrina ad captum cuiusque accommodata. 3.
 Character tribus Sacramentorum effectus. 84.
 Character quod præbet. ibid.
 Characterem Baptismus imprimi. 101.
 Characterem imprimi Confirmatio. 112.
 Characterem imprimi Ordinis Sacramentum. 172.
 Caritas præcepta duo. 217.
 Caritas proximi à caritate Dei ortum habet. ibid.
 Caritas vera quid moneat. 270.
 Caritas non solum virginibus, sed qui celibem vitam agunt, & iis qui matrimonio juncti sunt, convenit. 239.

Rr

Casi-

- Castitatis remedia. 231.
 Castitatis remedia quæ in actione consistunt. *ibid.*
 Cautio adhibenda in peccatorum occasionibus vitandis. *ibid.*
 Cæremoniae, & præcationes quæ in Baptismo sunt, ad tria capita rediguntur. 102.
 Cæremoniae & ritus, quibus Sacramentorum Confirmatio confertur. 112.
 Cæremoniae quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum adhibentur. 142.
 Cæremoniae quæ Sacramento extremæ Uctionis adhibentur. 165.
 Cibus multiplex & delicatus non postulandus à Deo. 287.
 Cibus multiplex animæ. 289.
 Clavium dignitas & amplitudo. 61.
 Clavium necessitas in Ecclesia. 60.
 Clerici nomen unde deductum. 173.
 Clericorum corona unde ortum habuerit, & quid significet. *ibid.*
 Communio unum ex nominibus Eucharisticæ. 112.
 — Ante communionem præparatio qualis esse debeat, & quam sit necessaria. 130.
 — Preparatio ad communionem est, præcæm cum aliis habere. 131.
 Communio sumptuarius amorem erga Deum habet. *ibid.*
 Communicandum omnibus esse saltem in Paschate. 132.
 Communicandi sub una specie quare Ecclesiæ consuetudinem approbaverit. 134.
 Communis tribus personis divinis, & non communia. 22.
 Concupiscentia in renatis remanet, sed peccata non est. 97.
 Concupiscentia prava, stirps malorum omnium. 216.
 Concupiscentia rerum alienarum, & uxorum quid inter se differant. *ibid.*
 Concupiscentia quid. 218.
 Concupiscenti vis non semper in vitio ponenda. *ibid.*
 Concupiscenti vis recta Deo auctore à natura nobis insita est. *ibid.*
- Concupiscentia primorum parentum peccato depravata. *ibid.*
 Concupiscentiæ vis, si moderata est, quarum utilitates afferat. *ibid.*
 Concupiscentia quare à Paulo peccatum sit dicta. *ibid.*
 — Non concupiscentes, quæna sensum habent. 249.
 Concupiscentia non est aliena uxor. 250.
 Concupiscere alienam uxorem quam periculosum sit. *ibid.*
 Concupiscenti vitio qui maxime laborant. 251.
 Confessio peccatorum & ejus necessitas. 150.
 Confessio quare instituta. *ibid.*
 Confessionis utilitas. *ibid.*
 Confessio accusatio dicitur, & quare. *ibid.*
 — Judicium Ecclesiasticum quod fit in confessione, longe dissimile est forensibus iudiciis. *ibid.*
 Confessio à Christo ob ejus bonitatem & misericordiam instituta. *ibid.*
 Confessionis figure. 151.
 Confessionis legi quàm parere debeat. 152.
 Confessio quo tempore pœno indicita. *ibid.*
 Confessio quando iteranda. 154.
 Confessionis minister idoneus & legitimus. *ibid.*
 in Confessione scelera non excusanda. 156.
 Culpa eorum qui verecundia impedit peccata confiteri non audent. 157.
 — Peccata diligenter pervestiganda. *ibid.*
 Confessor quando à se penitentes dimittere debeat. 162.
 Confidere oportet in officio præcandi. 161.
 Confirmationis Sacramentum. 105.
 Confirmationis nomen. 106.
 Confirmatio est verè Sacramentum. *ibid.*
 Confirmationis Sacramentum à Baptismo maxime distinctum. *ibid.*
 Confirmationis Sacramenti origo. 107.
 Confirmationis Sacramenti Christus auctor. *ibid.*
 Confirmationis Sacramentum quare christiana appellatum. *ibid.*
 Christiani materia. *ibid.*

Christi-

- Christi Episcopi consecratione consecratur. 108.
 Christum quare ex oleo & balsamo consecratur. *ibid.*
 Christum quibus cæremoniis & quando consecratur. *ibid.*
 — Sacris præcationibus Christus consecrandum. *ibid.*
 Confirmationis Sacramenti forma. *ibid.*
 in Confirmatione tria observanda. *ibid.*
 Confirmationis Sacramenti minister proprius. 109.
 ad Confirmationem quare patris vocetur. *ibid.*
 — Affinitas quæ cum patris Confirmationis contrahitur. *ibid.*
 Confirmandi quæ ætate esse debeant. 110.
 Confirmationis Sacramentum quo modo sit necessarium. *ibid.*
 Confirmationis Sacramentum ad universos fideles æque pertinet. *ibid.*
 Confirmationis Sacramentum suscipientes adulti dolere debent de peccatis. *ibid.*
 Confirmationis Sacramentum præcedere debet confessio in adultis. *ibid.*
 Confirmationis Sacramentum novam gratiam tribuit. 111.
 Confirmationis vocabuli unde deducti. *ibid.*
 Confirmationis effectus. *ibid.*
 Confirmatio non potest iterari. 112.
 Confirmationis Sacramenti cæremoniae & ritus. *ibid.*
 Confirmationis Sacramentum quo tempore potissimum administratur. *ibid.*
 Concreto quid. 145.
 Contritionis vis & efficacia. 146.
 Contritionis proprius dolor ad singula peccata mortalia adhibendus. 147.
 ad Contritionem veram quæ sint necessaria. *ibid.*
 ad Contritionem excitandus qui de peccatis non dolet. 148.
 Corona vincebitis parata à Deo. 301.
 Creationis opus ab iis facilius creditur, qui de Dei omnipotentia non dubitant. 14.
 — Quare Deus creavit omnia. *ibid.*
- de Creatione Angelorum. *ibid.*
 — Deus creator visibilium & invisibilium. 15.
 — Deus quæ creavit conservat. *ibid.*
 Creatura nova in Christo quæ. 192.
 — Verbi hujus, Credo, in materia fidei Evangelicæ acceptio & significatio. 7.
 — Quis sit qui creavit. *ibid.*
 — Quid primo credendum. 8.
 Credens inquirendi curiositas est liber. 7.
 Credendum esse Deo. *ibid.*
 Credens interiore fidei actum aperta fidei professione proferre debet. *ibid.*
 Christianorum omnium unus spiritualis ortus. 269.
 Christiani hominis scientia uno capite comprehensuræ. 3.
 Christiani doctoris opera in quo præcipue versari debeat. *ibid.*
 Christiani vita non in otio degenda. *ibid.*
 Christiana philosophia & sæculi sapientia in quo differant. 82.
 Christianus homo quantum Christo debeat. 21.
 Christi regnum spirituale. 19.
 Christus diversis naturis diversas proprietates accepit. 20.
 Christus quare Dominus noster dicens. *ibid.*
 Christus non est dicens Filius Dei adptione, sed natura. 23.
 Christus à Davide originem traxit secundum carnem. 24.
 Christus quare novissimus Adam appellatus. *ibid.*
 Christus nascens salutari doctrina nos instruit. 25.
 Christi sanguine scelera nostra expiantur. 21.
 Christus sacramentorum omnium auctor. 21.
 Christus totus in Sacramento Eucharisticæ continetur. 124.
 Christus qua ratione sit in Sacramento. 127.
 Christus qua ratione Pœnitentiæ Sacramentum instituitur. 140.
 Christi & ejus Matris & Sanctorum imaginis pingi, non interdicitur præcepto legis. 199.
 Christus Frater noster. 268.

Rr 2

Christi-

- Christi resurrectio fraternalitatem Christi cum hominibus non dirimit. *ibid.*
 Christi divinitas nunquam à corpore separata. 29.
 Christus pro peccatoribus passus. 30.
 Christiani quare sancti dicantur. 31.
 Christus quo modo in nobis regnet. 273.
 Christi causa libenter stultitie fama subeunda. 282.
 Christus imitandus in referenda nostra voluntate ad voluntatem Dei. *ibid.*
 Christus Dominus, panis. 289.
 Christi passiois mysterium maxime Dei potentiam & benignitatem ostendit. 290.
 Christi passiois patrocinio veniam peccatorum impetramus. 293.
 Circumstantie peccatorum in confessione narrantur. 153.
 Clavibus Ecclesie aditu in caeli aperiuntur. 149.
 Cliricorum corona quid significet. 173.
 Concio sacra à fidelibus attente audienda. 215.
 Contra eos, qui medicamentis utuntur demonum arte compositis. 302.
 Creatio omnibus personis Trinitatis communis. 16.
 Creatura nova in Christo est, qui mandata Dei observat. 192.
 Crucis Christi pretium quanti sit. 293.
 Colere Deos alienos quare Deus prohibuit. 159.
 Cultus divini cupidus homines esse oportet. 201.
 Cultus externus Deo precipitur adhiberi tectio precepto. 211.
 Cultus Sabbati quo tempore tollendus erat. *ib.*
 Cultus diei festi quare institutus. 212.
 Cupiditas vitiosa quare prohibeatur. 249.
 Cupiditates proprie etiam iustis adversantur. 280.
- D
- D**EMONUM odium in homines. 297.
 Demon, simulato lucis Angelo, que bonus non sinit, tanquam bona postulare persuadet. 282.
- Demonum externi impetus & impressiones. 298.
 Demones quare principes appellati & rectores mundi tenebrarum. 298.
 Demones perpetuum bellum nobiscum gerunt. *ibid.*
 Demones quos non oppugnet. 299.
 Demonium vis alligata. *ibid.*
 Demoni quare malus precipue dicatur. 306.
 Demoni assignamus omnia mala, que in nos à proximis proficiuntur, tanquam auctori & impulsori. *ibid.*
 Debita, que dimitti postulamus, que sint. 293.
 — Cuius debiti solutio fit ad salutem necessariam. *ibid.*
 Debita quare dicantur nostra. 294.
 Decalogi precepta. 190.
 Decalogus legum omnium summa & epilogus. *ibid.*
 Decalogi precepta decem ex duobus charitatis pendent. *ibid.*
 Decalogi Deum esse auctorem credere, maximam vim habet ad eam legem servandam. *ibid.*
 Decalogi lex quanta majestate data. 191.
 Decemque Christi ad inferos causa. 34.
 — Aute Christi mortem animæ piorem ad sinum Abrahæ deferabantur. *ibid.*
 Deus suis nunquam deficit. 14.
 Deum unum solum esse non plures confitendum est. 9.
 Deus quare Pater vocatur. 10. 11.
 Deo omnipotens vis tribuitur. 12.
 Deus omnium creator. 14. 15.
 Deus que creavit conservat. 15.
 Deo, & non Sanctis, sacrificium offertur. 136.
 Deus est legis auctor. 191.
 Deum amare facile est. 192.
 Deus quare zelotes appellatur. 201.
 Deus quare penam ad tertiam & quartam generationem committit. 202.
 Dei bonitas superat ejusdem justitiam. *ibid.*
 Dei nomen quo modo honoretur. 203.
 Deo multa imposita nomina. *ibid.*
 Deus quibus modis laudandus. 204.
 Deus non habebit invidiam eum, qui nomen ejus

- ejus, rursus assumpserit. 209.
 Deus primus diligendus, deinde parentes. 217.
 Deus desideria exaudit. 262.
 Deus omnium hominum Pater vocatur. 264.
 Dei providentia erga homines. *ibid.*
 Deus hominum non obliviscitur. 266.
 Dei benignitas & misericordia erga homines. *ibid.*
 Dei amor erga homines in redemptione ostensus. 267.
 Dei manus cum nos tangit, id non hostiliter facit, sed amanter. *ibid.*
 Deus quare castigat quos amat. *ibid.*
 Deus calamitates nostras non ignorat. *ibid.*
 Deus omnium Deus est. 269.
 Deus est ubique, & quomodo. *ibid.*
 Deus quare in corlis esse dicitur. 270.
 Deus quomodo ex animo ametur. 271.
 à Deo quid primo petendum. *ibid.*
 Dei gloria quo modo petatur. *ibid.*
 Dei nomen quo modo sanctificari petamus. *ibid.*
 Dei nomen sanctum & terribile sanctificatione non eget. *ibid.*
 Dei nomen re, non verbis tantum, sanctificandum. 273.
 Dei providentia erga hominum salutem. 274.
 Dei potentia & providentia. *ibid.*
 Deus non ad otium & inertiam nos vocavit. 278.
 Deus nunquam nos deserit. *ibid.*
 Deus adminicula nobis concedit ad regnum celorum consequendum. *ibid.*
 Deum amare, ut pat est, sine divine gratie adminiculo non possumus. 279.
 ad Christianam prudentiam, nisi Deo auctore, & adjutore, nos aspirare non possumus. *ibid.*
 Deus in justificatis mentem sanat, non carnem. 280.
 Deus requirit summum amorem in opera & studio, quod ei navamus. 283.
 Dei opera omnia bona. *ibid.*
 Deus omnibus operibus suis suam bonitatem impertivit. *ibid.*
- Dei voluntatem quare maxime colamus. *ibid.*
 Dei vix investigabiles. *ibid.*
 Deus nobis melius consulit quam nos optare possumus. 284.
 ad Dei gloriam omnia ad usus vite necessaria sunt referenda. *ibid.*
 Dei infinita potentia colenda. 288.
 Deus promptus & paratus ad condonandum peccata penitentibus. 293.
 Deus beneficentissimus Pateris. *ibid.*
 Deus justitie retinentissimus. 300.
 Deus quo modo tentet suos. 302.
 Deus quo modo tentari sinit bonos. *ibid.*
 Deus quomodo nos in tentationem inducere dicitur. *ibid.*
 Deus dat vires ad Satanam prosternendum. 302.
 Dei benignitas non uno modo eripit nos à malis. 306.
 Deus non vult nos ab omnibus incommodis solutos esse. *ibid.*
 Deus dat solatium illis, qui adversis premuntur. *ibid.*
 Deus utitur demone ministro in repetendis penis à sceleratis. *ibid.*
 Diaboli crudelis dominatus. 291.
 Diaboli quare mundi princeps & tenebrarum dicitur. 292.
 Diaboli proprium officium. 300.
 Diaboli quo animo tentet homines. *ibid.*
 Diaboli quare tentator dicitur. *ibid.*
 Diaboli quibus modis utatur ad tentandum. *ibid.*
 Die Dominico quid agere, & à quibus abstinere fideles oportet. 218.
 Divitie non amanda. 249.
 Divites quare panem quotidianum petere debent. 188.
 Divites facultates suas Deo acceptas referant. 290.
 Divites quare bonis cumulantur à Deo. *ibid.*
 Doctoris legitimi fidelis opera necessaria. 1.
 Doctrina Catechismi ad captum cujusque accommodata. 4.
 Doctrina fidei Catholicæ quibus rebus continetur. 5.

Doctrinæ Christianæ capita quatuor. *ibid.*
 Dolor ex peccatorum cogitatione. 291.
 Dubitare in oratione non debemus. 281.

E

ECCLÆSIÆ nomen quid sit propriè intelligendum. 50.
 — Propriè planius de Ecclesia quam de Christo locuti sunt. *ibid.*
 Ecclesiæ & synagoge differentia. 51.
 Ecclesiæ multis nominibus vocatur. *ibid.*
 Ecclesiæ militantis & triumphantis quare dicitur. *ibid.*
 Ecclesiæ militantis & triumphantis differentia. *ibid.*
 Ecclesiæ figure & similitudines. 52.
 — Quinam ab Ecclesia excludantur. *ibid.*
 Ecclesiæ Catholicæ proprietates & prærogative. 53.
 Ecclesiæ caput visibile. *ibid.*
 Ecclesiæ unitas. 54.
 Ecclesiæ Santa appellatur. 55.
 Ecclesiæ Catholica. *ibid.*
 Ecclesiæ vere dignoscende à falsa certissima regula. 56.
 Ecclesiæ sit Apostolica. *ibid.*
 Ecclesiæ non potest errare. *ibid.*
 Extra Ecclesiam verus cultus non reperitur. *ibid.*
 Ecclesiæ originem suæ veritatis traxit ab Apostollis. *ibid.*
 Ecclesiæ universalem omnes tenere debent qui salutem consequi cupiunt. *ibid.*
 Ecclesiæ auctor Deus. 57.
 Ecclesiæ claves regni celorum habere, fide intelligimus. *ibid.*
 — Quare credere Sanctam Ecclesiam, & non in Sanctam, dicatur. *ibid.*
 Eleemosynæ necessitas. 237.
 — Cohortatio ad eleemosynam faciendam. *ibid.*
 — Labore ac manibus ea querenda quibus inopum indigentia levari possit. *ibid.*
 Eleemosyna orationi addenda. 263.
 Eleemosyna medicinis est accommodata sa-

uandis animæ vulneribus. 256.
 Episcopi tantum & Sacerdotes potestatem habent remittendi peccata. 60.
 Episcopi administratio quæ. 119.
 Episcopus tantum ordines confert. *ibid.*
 Escarum conquistissima genera persequi non licet. 287.
 Eucharistiæ usu qui aliquando caret, plurimum damni patiuntur. 84.
 Eucharistiæ institutio. 113.
 Eucharistiæ dignitas & excellentia. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramentum pluribus nominibus appellatum. *ibid.*
 Eucharistiæ quare dicitur communio. *ibid.*
 Eucharistiam post cibum & potum sumere non licet. 114.
 Eucharistiæ verè est Sacramentum & unum ex septem. *ibid.*
 in Eucharistiæ Sacramento adoramus Corpus & Sanguinem Christi. *ibid.*
 — Quæ propriè Sacramenti rationem habeat in Eucharistia. 113.
 Eucharistiæ cum cæteris Sacramentis differentia. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramentum perfectum scit materie consecratio. *ibid.*
 Eucharistiæ est unum tantum Sacramentum, & non plura. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramentum tria significat. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramenti materia duplex. 116.
 — Aqua modica vino quare admisceatur. 117.
 in Eucharistiæ Sacramento quid significet panis & vinum. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramenti forma. 118.
 — Forma consecrationis vini & ejus declaratio. *ibid.*
 — In Sacramento Eucharistiæ tria sunt maxime admiranda. 121.
 in Eucharistia verum Corpus Christi & Sanguinem contineri. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramentum non est tantum signum Corporis Christi. 121. 122.
 Eucharistiæ fructus. 128.
 in Eucharistiæ Sacramento totus Christus continetur. 124.
 ia

in Eucharistiæ Sacramento quæ sint ex communicatione. *ibid.*
 — Dux consecrationes quare separatim fiunt in Sacramento Eucharistiæ. *ibid.*
 — In quavis utriusque speciei particula Eucharistiæ totus Christus continetur. *ibid.*
 — Panis & vini substantia post consecrationem, in Sacramento Eucharistiæ non remanet. 125.
 — Post consecrationem quare Eucharistiæ Sacramentum panis vocatur. 126.
 — Conversio admirabilis in Sacramento Eucharistiæ, transubstantiatio vocatur. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramentum non curiosè scrutandum. *ibid.*
 — Quæ ratione Christus sit in Eucharistiæ Sacramento. 127.
 — Panis & vini species in Sacramento Eucharistiæ sine aliqua re subjecta manent. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramentum quare sub panis & vini specie administrari Christus instituit. *ibid.*
 Eucharistiæ fons omnium gratiarum. 128.
 Eucharistiæ quo modo gratiam tribuat. *ibid.*
 — Prima gratia nemini tribuitur, nisi prius Eucharistiæ Sacramentum voto perciperit. 129.
 Eucharistiæ omnium Sacramentorum finis. *ibid.*
 Eucharistiæ figura est manna. *ibid.*
 Eucharistiæ utilitates. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramenti sumendi tres rationes. 130.
 — Maximis bonis se privant qui cum parati sint sacramentaliter sumere Corpus Domini, spiritu totum accipiunt. *ibid.*
 Eucharistiam accipere nemini licet ante sacramentalem confessionem, si Sacerdotis facultas data sit, nisi peccati mortalis conscientiam stimulet. 131.
 — Jejunii ad Eucharistiæ Sacramentum accedere debemus. *ibid.*
 — Falsi testimonii damnus. 240.
 ab his qui matrimonio juncti sunt, cum ad communionem accedere volunt. 132.

Eucharistiæ communio sæpius iteranda. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramento quotidie alenda est anima. *ibid.*
 Eucharistiam olim fideles quotidie sumebant. *ibid.*
 ab Eucharistiæ communione excipiuntur qui per statem rationis non habent. 133.
 Eucharistiæ quare infantibus negetur. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramentum amensibus non detur. *ibid.*
 Eucharistiam sub utraque specie laicis sumere non licet. 134.
 — Quare Ecclesiæ consuetudinem communicandi sub utraque specie prohibuerit. *ibid.*
 — Solis Sacerdotibus potestas tradita est Sacramenti Eucharistiæ conficiendi. *ibid.*
 — Qui non est consecratus, sacra vasa tangere non audeat. *ibid.*
 Eucharistiæ est sacrificium. 135.
 Eucharistiæ victima Deo gratissima. *ibid.*
 Eucharistiæ à Christo instituta duabus de causis. *ibid.*
 Eucharistiæ, ut Sacramentum est, merendi, ut autem sacrificium non solum merendi, sed etiam satisfaciendi vis habet. *ibid.*
 Eucharistiæ sacrificiū quando institutum. 136.
 Eucharistiæ figure & oracula. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramentum inexplicabile pignus charitatis. 139.
 Eucharistiæ Sacramentum quare dicatur Panis noster. *ibid.*
 Eucharistiæ Sacramentum quare dicatur quotidianus panis. *ibid.*
 Exempla quæ ad bene sperandum nos inducere possunt. 205.
 Exempla humanæ infirmitatis. 208.
 Exitus rerum Deo permittendus. 290. 297.
 Extrema unctio. 163.

F

FALSUM testimonium quid. 240.
 — Falsi testimonii damnus. 241.
 Falsum testimonium non solum in judicio, sed extra judicium vetatur. *ibid.*
 Fal-

- Falsum testimonium dicere contra se non licet. *ibid.*
 In falsis testimoniis mendaciam numeratur. *ibid.*
 Peccatorum dilectum preceptum. 210.
 Festi diei cultus quare institutus. 211.
 Festi dies præter Sabbatum illi apud Judæos. 212.
 Festi dies præter diem Dominicum quare instituti ab Ecclesia. 214.
 — Dies celeberrimi in Ecclesia. *ibid.*
 Festis diebus quibus operibus Christiani se exercere debeant. 215.
 Felicitas in quo consistit. 69.
 Felicitas semel adpta nunquam amittitur. *ibid.*
 Fides ad salutem consequendam necessaria. 6.
 Fidei multi gradus. *ibid.*
 — Quid primo credendum. *ibid.*
 — Notitia qua Fidei disciplina comparatur, multo certior est quam que humanis est rationibus comprehensa. 9.
 Fides de omnipotentia Dei quam necessaria & utilis. 12.
 Fides redemptionis ad salutem necessaria semper fuit. 16.
 Fides veterum & nostra eadem. 17.
 Fides positestiam antequam oportet. 139.
 Fides quid significet. 7.
 Fides non vere dicitur pars penitentia. 139.
 Fideles ad complectendam celestem doctrinam quando sint propensiores. 194.
 Fides necessaria in oratione. 261.
 Fide firmos esse, caput est ad ritum orandum. *ibid.*
 Fiducia de Deo unde ortum habet. *ibid.*
 Fiduciam conciliat nomen Patris in oratione. 286.
 Fiducia in oratione unde in nobis oratur. *ibid.*
 Fides ad justificationem necessaria. 36.
 Figure conceptionis & nativitatis Jesu Christi. 25.
 Figure crucis Christi. 27.
 Figura confessionis. 151.
 Filius Dei & verè Deus est Jesus Christus. 19.
 Filius Dei quomodo generatur. *ibid.*
- Forma Sacramenti Eucharistia declaratur. 118.
 Forma Sacramenti Penitentia. 141.
 Forma Sacramenti Extreme Unctionis. 164.
 Forma Sacramenti Confirmationis. 108.
 Formula orandi diversa ad Deum & Sanctos. 259.
 Fornicationis peccati calamitas propria. 230.
 Frugalitati consulendum. 238.
 Fructus arboris vite. 285.
 Furti precepti vi auditoribus inculcanda. 224.
 Furti precepti Dei benignitas erga nos maxima percipitur. 233.
 Furti preceptum in duas partes divisum. *ibid.*
 Furti nomine quid intelligatur. *ibid.*
 — Rapina majus peccatum quam furtum. *ibid.*
 — Quare septimum preceptum furti nomine, non rapinae, notatum sit. *ibid.*
 Furtum, quod est injusta possessio, & usus rerum alienarum, variis nominibus notatur. *ibid.*
 Furandi etiam animus lege Dei prohibetur. 224.
 Furtum quam grave scelus sit. *ibid.*
 Furti immanitatem declarat quod furtum consequuntur. *ibid.*
 Furtorum multa genera. *ibid.*
 — Rapinae latus patent quam furti. 235.
 — Rapaces qui sint, & rapiarum varia genera. *ibid.*
 Furti excusationem nullam accipit Deus. 238.
 — Excusationes quibus se homines defendunt in furtis. 239.
 Fur divinum nomen dedecorat. *ibid.*
- G**
- GAUDIA intima Sanctorum. 289.
 Gloria inenarrabili Sanctorum. 70.
 Gloria Dei quo modo in oratione petatur. 271.
 Gloria quid. 274.
 Gradus quibus ad orationem accedimus. 280.
 Gratia quid. 100. 176.
 Gratiam quo modo Eucharistia conferat. 128.
 Gratiarum actio cum oratione jungenda. 263.
 Gravitatis relabentium. 30.

- HæRETICORUM artes quibus sunt uti ad impia dogmata insudenda. 2.
 Hæreticus qui dicatur. 50.
 Hæreticorum peccata quae irrepserit. 21.
 Hæbraeorum gentem quare Deus delegit. 193.
 Hæbraici populi liberatio ab Ægypto. *ibid.*
 Hæbraei durissima servitute premi quare Deus permisit. 194.
 Hæbraeo populo promissa præstita post 400. annos quare. *ibid.*
 — Locus & tempus in quo Israel legem à Deo accepit. *ibid.*
 Homicidium prohibens preceptum auditum. *ibid.*
 — In precepto, Non occides, duo continentur. *ibid.*
 Homicidium quod hoc precepto non vetatur. *ibid.*
 — Occidere vetitum est omnibus. 224.
 — Omnes homines hujus legis vi, Non occides, defenduntur. *ibid.*
 — Se ipsum non licet occidere. *ibid.*
 — Lex non occidendi, non solum manus sed animum cohibet. 225.
 Homicidium peccatum est nefarium. *ibid.*
 Homo ad imaginem & similitudinem Dei factus. 15.
 Homo postremò creatus non vi nature sed divino beneficio immortalis. *ibid.*
 — Prima hominis ruina. 16.
 Homo christianus quantum Christo debet. 21.
 Homines divini cultus cupidos esse oportet. 201.
 Homo quid debeat Deo. 255.
 Hominum miseria propter peccatum primi parentis. 278.
 Homo que bona per peccatum amisit. 279.
 Homines comparantur ægri & his qui gustum amisierunt. *ibid.*
 Homo pueris comparatur. *ibid.*
 Homo etiam justificatus non ita habet dominos carnis affectus, ut illi potest excitari non possint. 280.
- Homines voluptuosi à divina voluntate alieni. 281.
 Hominis instabilitas. 274.
 Hominis imbecillitas. 285.
 Homo qua maledictione condemnatus post Adæ peccatum. 285.
 Hominis inscitia & imbecillitas. 297.
 — Preceptum de honorando Deo. 203.
 — Preceptum de honorando parentem. 216.
 Honorare quam vim habet. 218.
 Honoris vox ritè in precepto posita. *ibid.*
 Honorandi à nobis patres cujuscumque generis. *ibid.*
 Honoris officia que in parentes conferri debent. 219.
 Honor mortuis parentibus tribuendus. 220.
 — Improbia etiam Pastoribus obediendum. 221.
 — Regibus parendum. *ibid.*
 Honorantes parentes quos fructus percipiunt. *ibid.*
 Hostes humani generis, omnes adversus nos artes excogitant. *ibid.*
 Hypocritæ animo non orant. 262.
 Hypocritarum mos in orando fugiendus. *ibid.*
- I**
- JESUM Christum filium Dei credentes quam utilitatem capiunt. 16.
 Jesus Dei filius solus potuit nos Deo reconciliare. *ibid.*
 Jesus quid significet. 17.
 Jesus Christus, Rex, Sacerdos, & Prophetæ supremus. 18. 19.
 Jesus filius Dei & verus Deus. 19.
 Incarnatio Verbi. 22.
 Incarnationis mysterium non una persona consistit. *ibid.*
 Incarnationis Verbi opus, quare Spiritus Sancto penitentiæ quadam ratione tribuitur. *ibid.*
 Incarnationis mysterio quidam supra naturam ordinem quædam nature vi effecta. *ibid.*
 — Mirabilia que in Verbi incarnatione acciderunt. 282.

— Simul Christi corpus formatum atque animatum, & corpori & animæ divinitas conjuncta. 23.
 — Anima Christi uberrimam Spiritus Sancti copiam accepit. *ibid.*
 — Christus non est Filius Dei adoptione, sed natura. *ibid.*
 — Maria virgo vera Christi Mater. 24.
 — Maria Erz respondet. *ibid.*
 Incarnationis Jem Christi misterium quanto pietatis studio recolendum. 25.
 Jejunium orationi sociandum. 263.
 Imagines venerari ut Deum prohibitum est. 193.
 Imagines in Ecclesia habere non solum licet, sed maximo fidelium bono factum est. 199.
 — Ad imaginem sanctorum cum quis orationem Dominicam cumulat, quid sentiendum. 266.
 Incommoda omnia quo animo ferenda. 207.
 Indignari non debemus cum nostras preces non exaudit Deus. *ibid.*
 Indignitiam habemus externarum rerum ad victum vitamque excolendam. 285.
 Infelicitas hominis quo modo cognosci possit. 274.
 Inferni significatio. 35.
 Ingratitudo hominum erga Deum. 301.
 Inhumanitas in egenos fugienda ab eo qui à Deo vult exaudiri. 261.
 Injuria remittenda ab eo, qui vult ut Deus sibi ignoscat. *ibid.*
 Injuriarum oblivionem à nobis requirit Deus. 294.
 Injurias condonare volentes, in qua incommoda incidant. 227, 228.
 — Remedia ad deponendas injurias. 228.
 Injurias remittendi voluntas sufficit reclamantibus corruptæ naturæ appetitibus. 295.
 Injurias non oblivisci in animo habentes uti debent hæc precationis conditione, dimitte nobis debita nostra sicut & nos, & cur. *ibid.*

Inimicus parcendum, si volumus nobis peccata dimitti. *ibid.*
 Inimici diligendi. *ibid.*
 Inimicis non parcentes quid à Deo petere debeant. 296.
 Inimici invisibiles. 298.
 Instrumenta quibus queritur & invenitur regnum Dei. 374.
 Interpretatio Cypriani verborum sicut in celo & in terra. 383.
 Interpretatio hujus vocis, Amen. 364.
 Jusficium finale. 42.
 — Tria Christi officia ad suam Ecclesiam decorandam. *ibid.*
 — Dies Domini Christi adventus novissimus dicitur. *ibid.*
 — Quare Christus ad judicandum venturus. *ibid.*
 — Duplex Christi ad nos adventus. *ibid.*
 Judicii generalis necessitas. 43.
 Iudex omnium Christus quare futurus. 44.
 Judicium præcedentia signa. *ibid.*
 Judicii forma, & ratio. *ibid.*
 Judicantis Christi sententia & verba. *ibid.*
 Judicii universalis articulus quin utilis. 45.
 Judicia forensia jure & ex legibus administranda. 243.
 Justificari non potest qui non est paratus ad omnia Dei præcepta servanda. 192.
 Justitia originalis supra naturæ facultatem homini à Deo data. 15.
 Jurandi lex que jubet, & que prohibet. 203.
 Jurandi frequens usus minime laudandus. 204.
 Jurare quid. 205.
 Jurare per creaturas, jurandum est. *ibid.*
 Jurandum per execrationem. *ibid.*
 Jurandum assertorium, & promissorium. *ibid.*
 Jurandum ut rectum sanctumque sit, que requiruntur. *ibid.*
 Juraturus que considerare debet. 206.
 Jurandum non exigitur à pueris ante pubertatem. *ibid.*
 Justificatio impii, magnum opus. 604.
 Justificatur impius per sacramenta tantum per instrumenta. *ibid.*
 Justitia maxime in promissis requiritur. 206.
 Jurando peccat qui injustum aliquid promittit. *ibid.*
 Jurare cui non liceat. *ibid.*
 Jurandum quando sit laudabile. 207.
 Jusjurandum à fide originem ducit. *ibid.*
 Jurandum ad quem finem tendere oportet. *ibid.*
 — Quodnam jurandum à Christo prohibetur. *ibid.*
 Jurandi necessitas excusationem habet. *ibid.*
 Jurandi nimia conscientio multa mala parit. *ibid.*
 — Gravi peccato se adstringit, qui temere jurat. *ibid.*
 Jurare falsum, prohibitum est secundo præcepto. 208.
 Jurare falsum est pejerare, & quot modis pejerant homines. *ibid.*
 Jurandi præcepto quare minæ adiunguntur. 209.
 — Summa hominum proclivitas ad pejerandum. *ibid.*
 — Propter perjurium diversis supplicii affligitur. *ibid.*

L

LACRYMÆ in penitentiâ summopere optantur. 146.
 Lex naturæ à lege scripta non diversa. 191.
 Lex in decalogo contenta non est nova lex, sed naturæ lex illustrata. *ibid.*
 Legis jussa difficultatem non habent. *ibid.*
 Legi obtemperandum. 192.
 Legis observantia fructus. *ibid.*
 ad Legem observandam propensiores nos reddit, scire Deum esse Dominum nostrum. 194.
 Lex omnis ad præcepta servanda homines præmio, aut poenâ inducit. 200.
 Legis servandæ modus & ratio. 202.
 Lex non concupiscendi præscripta quid à Deo provisum sit. 287.
 Lex Dei intimo animi sensu servanda. *ibid.*

M

— Differentia inter divinas & humanas leges. *ibid.*
 Lex divinus quasi speculum quoddam est, in quo naturæ nostræ luita intromittitur. *ibid.*
 Loquacitas vitanda. 245.
 Liberum arbitrium homini datum. 15.
 Lingua vitium communitissimum. 240.
 Loquacitas in oratione prohibetur: non longe preces. 263.
 Lucris honestis tranquillitas incit. 287.

M

MALE cum patimur, ad Dei auxilium confugimus. 304.
 Malorum omnium liberationem non putamus. 305.
 Mala quædam, que communitè malis putantur, sunt tamen fructuosa. *ibid.*
 Mala illa deprecantur, que nullam animis utilitatem afferre possunt. *ibid.*
 — A quibus malis liberari petendum sit. *ibid.* & seq.
 Mala que in nos à proximis proficiuntur, demoni assignanda. 306.
 Malorum liberatio à Deo impetranda. 304.
 Mala animæ & corporis deprecari debemus. 290.
 Maria Dei & hominis Mater verè & proprie dicitur. 23.
 Maria verè Mater Dei quare. 24.
 Mariæ perpetua & incorrupta virginitas. 24.
 Mariæ in partu Spiritu Sanctus affuit. *ibid.*
 Maria cum Eva confertur. *ibid.*
 Maria ex regibus orta. *ibid.*
 Mariæ felicitatem gratulamur, cum cum Angelia salutationis salutamus. 259.
 Mariam jure oramus, ut nobis peccatoribus veniam sua intercessionis conciliet. *ibid.*
 Maria Mater misericordin. *ibid.*
 Maria advocata nostra. *ibid.*
 Mariæ merita apud Deum præstantissimè. *ibid.*

S 2 Ma

- Mariae summa voluntas adjuvandi humanum genus. *ibid.*
 Maledictio qua condemnatus est homo post Adæ peccatum. 283. & seq.
 Materiam Sacramenti Eucharisticæ duplex. 116.
 Materiam Sacramenti Penitentiae. 122.
 Materiam Sacramenti Extremæ Unctionis. 154.
 Matrimonium inde dictum. 180.
 Matrimonii Sacramentum variis nominibus appellatum. *ibid.*
 Matrimonii differentia & ejus declaratio. *ibid.*
 Matrimonium haurire non possunt qui legitime à matrimonii consortio excluduntur. 181.
 Matrimonium vis & natura in quo consistit. *ibid.*
 — Consensus Matrimonium efficit. *ibid.*
 — Consensus verbis, quæ presentis temporis significant, exprimitur. *ibid.*
 — Consensus alterius tantum ad Matrimonium conjungendum satis esse non potest. *ibid.*
 Matrimonium non contrahitur per verba futura tempus significantia. *ibid.*
 — Verborum loco in Matrimonio natus & signa sufficiunt. 182.
 — Præter consensum ut verum Matrimonium existat, concubitus necessarius non requiritur. *ibid.*
 Matrimonii duplex ratio, ut est officium naturæ, & ut est Sacramentum. *ibid.*
 Matrimonium, ut est officium naturæ, à Deo institutum. *ibid.*
 Matrimonium indissolubile. *ibid.*
 Matrimonium quibus casibus institutum. 183.
 Matrimonii natura ut Sacramentum est. 184.
 Matrimonium quid significet. *ibid.*
 Matrimonium Sacramentum esse, & nomen de septem legis Evangelicæ Sacramentis. *ibid.*
 Matrimonii Sacramentum à Christo institutum. *ibid.*
 Matrimonium gratiam significat & tribuit. *ibid.*

- Matrimonii Sacramentum quantum præstat Matrimonii autem legem. 185.
 Matrimonia Judæorum. *ibid.*
 — Quare antiqui patres plures simul uxores ducunt. *ibid.*
 — Libellus repudii quare in lege Moïsi concessus. *ibid.*
 Matrimonium duorum tantum & non plurium conjunctione definitur. *ibid.*
 — Inliciti ad veram religionem conversæ primam, cæteris relictis, pro uxore habeat. *ibid.*
 Matrimonii vinculum nullo divorcio dissolvi potest. 186.
 Matrimonium dissolvi non posse utilissimum est. *ibid.*
 — Fidelium conjungia perfectio & nobilitate gentilium & Judæorum longe Matrimoniis præstant. *ibid.*
 Matrimoniis bona tria. *ibid.*
 Matrimonia clandestina neque vera neque rata esse. 188.
 Matrimonii impedimenta. *ibid.*
 Matrimonium contrahentes quo modo affecti esse debeant. *ibid.*
 Matrimonii usus qui esse debeat. 189.
 à Matrimonii officio interdum orandi causa abstinendum. *ibid.*
 Mœchia prohibitum est præcepto sexto. 229.
 Mœchia quare post homicidium prohibetur. 228.
 — Præceptum de mœchia quibus verbis tractandum. 229.
 Mœchie præcepti duplex vis. *ibid.*
 Medicamenta à Deo hominibus data. 305.
 in Medicinæ remediis quo modo spes ponenda. *ibid.*
 Meditationes de Christi passione. 28.
 Mendacium plenissimum impietatis. 237.
 Mendacio fallere joco, & officii causa indignum est. *ibid.*
 Mendacii summa miseria & turpitud. 244.
 Mendacii pater Daemon. *ibid.*
 Mendacium quæ mala consequuntur. *ibid.*
 Mendacii vitium est ferè insanabile. 245.
 Mendacii vitium latissime patet. *ibid.*

Men-

- Mendacii excusare, error. *ibid.*
 Mendacium nemo student. *ibid.*
 Meus bona à Deo postulanda. 287.
 Meritum nostrum divina gratia adjuvatur. 161.
 Meritis paria redduntur premia in caelis. 73.
 Meretur fructum passionis qui sacrificium Eucharisticæ offerunt. 136.
 Meritum premiti gloriæ immortalis operibus nostris tribuitur. 161.
 Meritum operum nostrorum ex merito passionis Christi pendet. *ibid.*
 Meritum nostrum non obscurat Christi passionem, sed multo clariorem reddit. *ibid.*
 Merendi ampla occasio, patienti animo labores & incommoda ferre. 162.
 Meretur opera nostra caudiri per meritum Christi. 263.
 Mereri possimus cum divina gratia vitam æternam. 161.
 Minister Sacramenti Baptismi proprius. gr.
 Ministerium Baptismi ordo qui servandus est. *ibid.*
 Minister proprius Sacramenti Confirmationis. 109.
 Ministrum confessionis scientia & prudentia præditum esse oportet. 155.
 Ministri sacrificium facientes Christi personam suscipiunt. 137.
 Misericordia humanæ causæ. 275.
 Misericordia hominis propter peccatum primi parentis. 278.
 Misericordia summa humani generis, quæ mala sunt, non ut mala iudicet. 279.
 Misericordia hominum unde. *ibid.*
 Misere sacrificium idem cum eo quod in cruce oblatum est. 136.
 Misere sacrificium non est nuda commemoratio sacrificii in cruce peracti, sed verè propitiatorium. 137.
 Misere sacrificium pro mortuis offeritur, & illis prodest. *ibid.*
 Misere omnes communes diceode. *ibid.*
 Misere ritus non sunt inanes, & supervacanei. *ibid.*

- Cur Christus in ligno mortem passus. 27.
 — Christus verè mortuus & sepultus. 28.
 — Christus locum, modum & tempus mortis elegit. *ibid.*
 — Anima Christi quo ad inferiorem partem crucifixæ. 26.
 Mulier quare ex latere viri formata, non ex pedibus, aut ex capite. 187.
 Mulier viro subdita sit. 188.
 Mulier libenter se domi continet. *ibid.*

N

- NATURE rationis expertes in eo statu & conditione, qua creati sunt, manserunt. 278.
 Necessitate nostra cognita, ad patrum adire cogitur. 289.
 Necessitati nostræ quæ supersunt, cum illis communicanda. 288.
 Nequitia carnis & spiritus. 294.
 Nomina imponenda baptizatis. 104.
 Nomina gentilium imponentes, baptizatis reprehenduntur. 105.
 Nomen Dei Tetragrammaton non pronuciare, humani est superstitio. 203.
 Nomen Deo imposita. *ibid.*
 Nomen divinum quam verus honor attribuitur. *ibid.*
 Nomen clericum unde deductum. 173.
 Nomen Dei quo modo sanctificari petatur. 271.
 Nomen Dei sanctum & terribile sanctificatione non eget. *ibid.*
 Nomen quo modo sanctificatur in communibus. *ibid.*
 Nomen Dei, re, non verbis tantum sanctificandum. 272.
 Nota curta iudicandi quæ sit prava, quæ recta petito. *ibid.*

O

- OMBRÆ debent omnia divine voluntati. 283.
 Obsecratio vitium pessimum. 241.
 Ob-

Obsecratorum multa genera. 241.
 Omnium Demoniom in nos inflatum. 298.
 Officium Parochi, quod auditoribus prestare debet. 284.
 Opus redimendi hominum genus eminet inter opera gubernationis & creatio- nis. 266.
 Operibus regum Dei comparatur. 278.
 Grandis primo Deus, deinde Sancti. 259.
 Orandi optimus modus. 256.
 — Pro quibus orandum. 258.
 Orandi Sancti, & qua ratione ut nostri miserentur. 259.
 Orandi ratio. 262.
 Orandum est in spiritu & veritate. ibid.
 Orandi in spiritu consuetudinem infideles non habent. ibid.
 Orandum in nomine Christi. 263.
 Orandus Deus, cum proximus nos ledit, & quomodo. 266.
 Orantes Deo honorem habemus. 253.
 Oranti majestas divina fit propior. 267.
 Orares cum Deo colloquuntur. ibid.
 Orantium fructus & munera. 268.
 Orare sicut oportet debemus, & qui non sic orant. 284.
 — Multi sunt gradus petendi aliquid à Deo, & gratias agendi. 255.
 — Modus precandi vocem effundendo. 256.
 — Quos peccatores in oratione Deus exaudiat & juvet. 256. 257.
 — Petenda à Deo quæ. ibid.
 — Quid sit sine adjunctione petendum. ibid.
 — Exsecrationes Sanctorum in impios sunt perfectiones. 259.
 Oratio ad Deum necessaria. 252.
 — Christus in oratione pernoctabat. ibid.
 Orationis utilitas & fructus. 253.
 Oratio est quoddam religionis argumetum. ibid.
 Observatio legis necessaria ad salutem. 192.
 Omnis doctrinæ ratio, fidelibus tradenda, in scripturam & traditionem distribuitur. 5.
 Operibus cum gratia Dei factis divinæ legi satisfacere possumus. 161.

Operibus nostris vitam æternam consequi possumus. ibid.
 Opera, que sine fide & caritate fructu grata esse non possunt. ibid.
 Oratioe Deo subjectos nos esse profite- mur. 253.
 Oratio est oculi clavis. ibid.
 Oratiois vis, & utilitas. ibid.
 Oratio quibus partibus constet. 255.
 Oratiois partibus præcipue due. ibid.
 Oratio eorum qui novum fidelium lucem acceperunt. 256.
 Oratio quorum non exaudiat à Deo. ibid.
 Orationes pro impiis factæ. 258.
 Orationes pro mortuis in purgatorio ab Apostolis fluxere. ibid.
 Orationes pro peccantibus ad mortem non proficiunt. ibid.
 Orationem Dominicam ante imagines Sanctorum pronuntians quid sentire de- beat. 260.
 Oratio humilis esse debet. ibid.
 Oratiois præparatio. ibid.
 in Oratioe qui vult exaudiri, à quibus est sceleribus abstinendum. ibid.
 Orationem nostram facit execrabilem contemptus divinæ legis. 261.
 Oratio dubitationem non admittit. ibid.
 Oratio mentalis vocalem non excludit. 262.
 Oratio mentalis principem locum tenet. ibid.
 Orationis vocalis propria utilitas & necessitas. ibid.
 Oratio privata & publica. ibid.
 Orationis Dominicæ expositio. 264. & seq.
 Oratio pro altero facta oranti prodest. 268.
 Oratio ne inanis sit, quid requirat. 270.
 Oratione sunt arma contra Satanam. 302.
 Orationes in principio timoris plene, in fine exultationis. 268.
 Ordo servandus in oratione. 264.
 Ordo quid. 272.
 Ordinis Sacramentum multos habet gradus & varias functiones. ibid.
 Ordo sacer inter Ecclesiæ sacramenta qua- re enumerandus. ibid.

Ordo sacer characterem imprimit. ibid.
 Ordines septem. ibid.
 Ordines majores, & minores. ibid.
 — Prima tonsura. ibid.
 Ordo Ostiarii, & munus. 173.
 Ordo Lectoris, & officium. 174.
 Ordo Exorcistarum, & munus. ibid.
 Ordo Acolytorum, & munus. ibid.
 Ordo Subdiaconi, & officium. ibid.
 Ordinibus sacris lex perpetua continetur imponitur. ibid.
 Ordo Diaconi, & munus. 175.
 Ordo Sacerdotii. ibid.
 Ordines sacri quibus sint dandi. 178. 179.
 Opera nostra ex Christi gratia mereantur. 161.
 Ordines sacri finit statis diebus, quibus etiam jejunia indicantur. 178.
 Ordinandi prius Sacramento Penitentia conscientiam purgat. ibid.
 Ordinis Sacramentum pueris & infirmis non conferendum. 179.
 — Qui ætatis annus in singulis Ordinibus expectandus. ibid.
 Ordinis Sacramentum gratiam confert. ibid.
 Ordinis Sacramentum characterem imprimit. ibid.
 Originalis justitiæ donum homini datum. 15.

P

PANIS nomine multa in divinis litteris significari. 286.
 Panem petendo quid à Deo petamus. ibid.
 Panis ad necessitatem, non ad luxuriam petendus. 287.
 Panis à nobis jure acquirendus, non injuria, vel fraude. ibid.
 Panis quare quotidianus appellatus. 288.
 Panis assidue à Deo petendus. ibid.
 Panem quotidianum quo modo divites petere debent. ibid.
 Panis spiritualis petendus. 289.
 Panis spiritualis quid significet. ibid.
 Panis, qui Christus est, incredibili lætitia perhndit piorum animos. ibid.

Panis mater substantialis Christus in Eucharistia Sacramento continetur. ibid.
 Passiois Christi mysterium maxime Dei potentiam & benignitatem ostendit. 290.
 Passiois Christi tempus quare observatur. 26.
 — Anima Christi, quo ad inferiorem partem, cruciata. ibid.
 Passiois Christi causa. 29.
 Passus est Christus penas gravissimas. 30.
 Passiois Christi acerbiores, quam Sancto- rum. 21.
 Passio Christi que commoda nobis conforat. ibid.
 Passio Christi nobis veniam peccatorum impetrat. 292.
 à Passione Christi omnis satisfactionis vis & ratio fluxit. ibid.
 Pastorum Ecclesiæ verba tamquam Dei verba recipienda. 2.
 Patris vox quid in Deo significet. 10.
 Pater quare dicitur prima persona in Divinis. 11.
 Parentum honor. 216.
 Patris nomine qui vocentur. 217.
 Patres cujuscunque generis à nobis hono- rantur. ibid.
 Parentum officia erga filios. 222.
 Parentes simulam severitatem & indulgentiam fugiant. ibid.
 Pater quare in principio orationis positu- tum. 262.
 Pater omnium Deus. ibid.
 Patris baptizandum. 92.
 Patris quare adjuncti ad Baptismum pre- ter Sacramenti ministerios. ibid.
 Patrumque astitus cum quibus contra- hitur. 93.
 Patris patres. ibid.
 — Quibus non licet baptizandos susci- pere. ibid.
 Patrimus quare ad Confirmationem vo- catur. 109.
 Patris Confirmationis quam affinitatem contrahant. ibid.
 Patris causarum officia. 244.

Patriarcharum gradus. 177.
 Patriarche quatuor. ibid.
 Peccatum, & peccati pena ex Adam ad nos permissa. 16.
 Peccata quantum remitti non posse, quo modo intelligatur. 143.
 Peccata cogitationis confiteri debemus. 157.
 Peccata diligenter peruestiganda. 157.
 Peccatum consequuntur duo. 159.
 Peccata fures. 247.
 Peccatum & peccati fomes ubi habetur. 280.
 Peccatorum nostrorum immunitate avertisse a nobis Deus operibus nostris non benedicit. 285.
 Peccato omnes addictos esse. 291.
 Peccatorum cognitio qualis esse debet. ibid.
 Peccatorum turpitude. ibid.
 Peccati pestis. 292.
 Peccatum, etiā eius actio transierit, mala tamen, & reatu permanet. ibid.
 Peccatum semper insequitur ira Dei. ibid.
 Peccatorum dolor & sensus quam sit necessarius. ibid.
 Peccata penitentibus condonare semper promptus est & paratus Deus. 293.
 Peccatis Deus offenditur. ibid.
 Peccata quare debita dicantur. ibid.
 Peccatorum remissionem petentes exortatione non utimur. 294.
 Peccata sine Dei auxilio vitare non possumus. 292.
 Peperit is qui jurando iustitiam deseruit. 298.
 Pejorare variis modis solennis. ibid. & seq.
 — Summa hominum proclivitas ad peccandum. 299.
 Propheta falsi exierunt in mundum. 2.
 Prophetarum falsorum impietas quam longe sit progressa. 3.
 Propter peccatum diversis supplicii affliguntur. 240.
 Peius gravissimae quam Christus perpeccatus est. 301.
 Peius postulanda est liberatio. 302.
 Penitentiae necessitas. 59.

Penitentiae usu carere, plurima damnosa. 62.
 Penitentiae Sacramentum est necessarium. 38.
 Penitentia reiterari debet. ibid.
 Penitentia secunda antraxi tabula. ibid.
 Penitentiae varia notitia, & potestas. ibid.
 Penitentia multiplex. ibid. & seq.
 Penitere Deum, per translationem dicitur. 139.
 Penitentiae variae significationes in quo differant. 140.
 Penitentiam fides antecedit. 140.
 Penitentia istima quare sit virtus. ibid.
 Penitentia verū quid sibi proponat. ibid.
 — Quibus gradibus ad Penitentiam licet ascendere. ibid.
 Penitentiae regnum coelorum sacre litterae pollicentur. ibid.
 Penitentia exterior est Sacramentum. ibid.
 Penitentiae Sacramentum quare Deus instituit. ibid.
 Penitentiae Sacramenti materia & forma. 142.
 Penitentiae ceremonie & ritus. ibid.
 Penitentiae Sacramenti fructus. 143.
 Penitentia non in Dei gratiam restituit. ibid.
 Penitentiae partes integrales. 144.
 Penitentia quare ex partibus constat. ibid.
 Penitentia publica quare publico peccato indicatur. 160.
 in Penitentia duo animadvertenda. ibid.
 Penitentiae poena a nobis suscepta Dei animadvertentem anteverbit. ibid.
 Petrus summus pontifex, & caput omnium Apostolorum. 54.
 Petrus a Christo caput Ecclesiae constituitur. ibid.
 Petri successor eandem cum Petro potestatem habet. ibid.
 Pericula in quibus assidue versamur, ante oculos ponenda. 298.
 Permissio in Deo quo modo intelligatur. 300.
 Personarum disparum proprietates. 11.
 Per-

Persona prima in divinis quare patet dicitur. ibid.
 — Quae ad divinas personas pertinent subtilius explorare non oportet. ibid.
 Pettores & accusatores quo modo sint monendi. 244.
 Petere quid primum a Deo debeamus. 271.
 Petere regnum Dei non satis est ad illud acquirendum. 273.
 Petere ut Deus nostris cupiditatibus non satisfaciat, difficilius animam inducimus. 281.
 Petere non debemus abundantem & exquiritam copiam ciborum. 287.
 Petere subsidia rerum humanarum a Deo postumus. 286.
 Petere non sibi, sed omnibus, est proprium Christianae charitatis. 288.
 Petere dimitti debita, quid sibi velit. 292.
 Petere non debemus ut omnino non tenemur. 301.
 Petere non debemus, omnino ab omnibus malis liberari. 305.
 Petere debemus, ut Domini manus cibos suppediet. 288.
 In Petendis his quae ad usum rerum terrenarum pertinent, animus ad Dei praescriptionem intendatur. 284.
 Petentibus piis hominibus si quid negat Deus, argumentum est id eis utile non fuisse. 307.
 Petitio de regno Dei cum omnibus coniungenda & separatim facienda. 273.
 Petitio, fiat voluntas tua, quem ordinem habeat. 278.
 Petitiones quibus corporis & animae subsidia petuntur. 284.
 Philosophia Christiana a seculari sapientia quid differat. 8.
 Philosophi quid de Deo senserint. 9.
 Pontifex Romanus Catholicae Ecclesiae pontifex. 177.
 Pontifici Romano summa dignitas & iurisdicatio divinitus data. 178.
 Pontifex Romanus moderator universalis Ecclesiae, Petri successor, & Christi

verus & legitimus Vicarius. 109.
 Postulatio de regno Dei magnam vim donorum & copiam continet. 273.
 Postulatio dimittendi debita de quibus intelligitur. 295.
 Precatione Dominica singuli quotidie uti debent. 288.
 Precantes omnes Ecclesiae nomine precantur. 296.
 — Decem precepta ex duobus pendunt. 190.
 Preceptorum duplex ratio. 277.
 Praeceptum duplex continetur in verbis primi praeccepti. 196.
 Praeceptum omnium primum & maximum. 196.
 Praecepti primi transgressores. ibid.
 Praecepto primo non prohibetur ars sculpendi, pingendi, & singendi. 198.
 Praeceptum primum quare a secundo separatur. 207.
 Praecepti secundi lex quid prohibeat, & quid jobeat. ibid.
 Praecepti de diligentibus parentibus usus latissime patet. 216.
 Praecepta decalogi duabus tabulis incisae & quare. 217.
 Praeceptum de diligentibus parentibus quare matrem explicet. 219.
 Praecepta ultima duo quare simul coniuncta. 246.
 Praeceptorum duorum ultimarum duplex necessitas. 246.
 Praes Deo assidue facienda. 253.
 Praes etiam pro proximis facienda. 294.
 Praes Christianorum & infidelium in quo differant. 304.
 Praes cum non audit Deus, indignari non debemus. 307.
 Praes, quae in litanis sunt, quare instituta. 306.
 Praes crucis Christi quanti sit. 293.
 Praedicatio divini verbi nunquam interrimitenda. 2.
 Praedicare non debet aliquis nisi invitatur. ibid.
 Praedicatio verbi Dei sibi nobis acquirenda. 11.
 Præ-

- Predicantium verbum Dei auctoritas. 2.
 Præmia victoribus proposita. 303.
 Preparatio ante orationem in quo consistat. 260.
 Preparatio ante communionem qualis & quam necessaria. 130.
 Preparatio ad communionem requirit ut jejuni accedamus. 131.
 Providentia Dei erga homines. 255.
 Proximus qui. 240.
 Pudicitia & continentia omni studio colenda. 230.
 Purgatorius ignis. 334.
- R
- R**APINE & quot eorum genera. 233.
 Ratio impetrandi quod a Deo petimus. 277.
 Redemptio ponderi quid acceperimus. 267.
 Regnum celeste. 273.
 Regnum Dei ante omnia postulandum. ibid.
 Regni Dei postulatō magnam donorum vim continet. 275.
 Regni Dei multæ significationes. ibid.
 Regnum Christi non est de hoc mundo. ibid.
 Regnum Dei quid sit. ibid.
 Regnum Dei intra nos. 276.
 Regnum Christi quare iustitia dicatur. ibid.
 Regnum gratiæ in quibus sit. ibid.
 Regnum gloriæ Dei quid. ibid.
 Regnum gratiæ prius ponendum, quam gloriæ. ibid.
 Regnum Christi quod est Ecclesia. ibid.
 Regni Ecclesiæ propagatio. ibid.
 Regnum Dei quo modo veniat in peccatores. 277.
 Regnum Christi quo modo petatur. ibid.
 Regni calorū excellentia. 278.
 Regni calorū consequendi administrata a Deo nobis concessa. 284.
 Regnum calorū ingredi cupientes petere debent a Deo, ut fiat voluntas ejus. 278.
 Remedia ad diversas noxias cupiditatis. 250.
- Remedia ægroantis animæ Penitentiæ & Eucharistiæ. 266.
 Remissio peccatorū in Ecclesia reperitur. 59.
 Remissionis peccatorum beneficium quanto studio sit suscipiendum. 62.
 Remittendi peccata potestatem Christus Episcopis & Sacerdotibus in Ecclesia concessit. 60.
 — Peccata nostra Christi sanguine remittuntur. 61.
 Remissionem peccatorum nemo sine penitentia consequitur. 143.
 Remissa culpa non semper pœna, quæ peccato debetur, condonatur. 160.
 — Quare pœna omnis in Penitentiæ Sacramento æquæ ac in Baptismo non remittitur. ibid.
 Restitutio penitenti est necessaria. 148.
 Qui cogendi sunt ut restituant. ibid.
 Resurrectio Christi, & de ejus glorioso mysterio. 35.
 — Christus sua virtute resurrexit. ibid.
 Resurrectionis beneficio Christus primus omnium est affectus. ibid.
 Resurrexisset Christum tertia die quo modo intelligatur. 36.
 Resurrectionis Christi mysterium maximè necessarium. ibid.
 Resurrectionis Christi finis. ibid.
 Resurrectio Christi quæ nobis exempla sumenda proponat. 38.
 Resurrectionis spiritualis signa. ibid.
 Resurrectionis mortuorum fides fides nostra immititur. 65.
 Resurrectio hominis quare Resurrectio carnis dicitur. ibid.
 Resurrectio carnis exemplis & testimoniis comprobatur. 63.
 Resurgentium variæ conditio. 65.
 Resurrecturi, omnes morturi sunt nemine excepto. 66.
 Resurgent corpora nostra immortalia. 66.
 Resurrectio mortuorum probatur. 63.
 — Eorum qui resurgent doctores. 67.
 ex Resurrectionis articulo qui fructus ceplantur. 68. 69.

- SABBATI celebritas quare in Sacris literis sæpius præcipitur. 210.
 Sabbatum quid significet. 212.
 Sabbati sacrificatio quid. 211.
 Sabbatum quare Domino consecratur. 213.
 Sabbatum signum fuit. ibid.
 Sabbatum celeste. ibid.
 Sabbatum quare in diem Dominicum translatum. ibid.
 Sabbatum qua ratione colendum. 214.
 Sacerdotibus solis data est facultas Sacramentum Eucharistiæ conficiendi. 134.
 Sacerdos quando Christus instituit. 136.
 Sacerdos silentio peccata in confessione audita comprimunt. 155.
 Sacerdotes Dei & Angeli vocantur. 169.
 Sacerdotes novi testamenti ceteris omnibus præstantiores. ibid.
 Sacerdotium potestas maxima. ibid.
 Sacris initiandi quem finem sibi proponere debent. 170.
 Sacerdotes mercenarii. ibid.
 Sacerdotes per ostium Ecclesiæ ingredientes. ibid.
 Sacerdotes in omni lege. 171.
 Sacerdoti ab Episcopo quando potestas tradatur. 172.
 In Sacerdotibus ordinandis ceremonie. 176. 177.
 Sacerdotalis ordo tametsi unus est, variis tamen & dignitatibus & potestatis gradus habet. ibid.
 Sacerdotes simplices. ibid.
 — Quid in eo, qui Sacerdos creandus est, requirendum. 178.
 Sacerdos quam cognitionem habere debet. ibid.
 Sacerdotis duo munera. 179.
 Sacerdotii nobilitas & excellentia. 169.
 Sacerdotii onus nemini temerè imponendum. ibid.
 — Qui ad Sacerdotium vocari dicantur. 170.
 Sacerdotii potestas duplex. 171.

- Sacerdoti legis Evangelicæ potestas plurimum præstat Sacerdoti legis naturæ. ibid.
 Sacerdoti Evangelicæ potestas à Christo ortum habet. ibid.
 Sacerdotii munus. 176.
 Sacerdotii functio præcipua. 177.
 Sacramenti nomen quo modo accipitur. 74.
 Sacramentum quid. ibid.
 Sacramentis salus & iustitia comparatur. ibid.
 Sacramenti definitio ex Augustino. ibid.
 Sacramenta inter eas res, quæ significant, referuntur. 75.
 Sacerdos silentio peccata rei sacræ. 76.
 Sacra res est gratia Dei. ibid.
 Sacramentum inætantem significat & efficit. ibid.
 Sacramenta non sunt imagines Sanctorum & crucis. ibid.
 Sacramenta plures res significant. ibid.
 Sacramenta legis Evangelicæ quare instituta. 77.
 Sacramentum quodlibet ex duobus constituitur, ex materia, & forma. 79.
 — Verba inter omnia signa maximam vim habent. ibid.
 Sacramenta novæ legis formam verborum præscriptam habent, à qua si discedatur, Sacramenti ratio constare non potest. ibid.
 Sacramentorum ceremoniæ sine peccato prætermitti non possunt. ibid.
 Sacramentorum ceremoniæ si omittuntur, nihil verè de Sacramenti ratione minuitur. ibid.
 Sacramenta, quare solemnibus ceremoniis ministrantur. ibid.
 Sacramentorum numerus. 80.
 Sacramentorum differentia inter se. 81.
 Sacramentorum Auctor Christus. ibid.
 Sacramenta quare per homines Deus ministrari voluerit. ibid.
 Sacramentorum ministri Christi personam gerunt. ibid.

- Sacramenti novae legis impura conscientia ministrari quam periculosum sit 124
 ministris 82
 Sacramentorum effectus. ibid.
 Sacramenta gratiam justificantem conferunt. ibid.
 Sacramentorum novae legis excellentia ad vetera comparatorum. 83
 Sacramenta tria characterem imprimunt. ibid.
 Sacramentorum usu Christianum edificantium. 84
 Sacramentum Eucharistiae soli Sacerdotes conficiunt. 114
 Sacramenta per improbos, si quis ad eorum rectam rationem attinent rite servantur, conficiuntur. 115
 Sacramenti & sacrificii differentia. ibid.
 Sacrificium uni Deo & non Sanctis offertur. 116
 Sacrificium unum sunt cruenta & incruenta hostia. ibid.
 Sacrificium Ilem est quod in Missa & quod in Cruce oblatum est. ibid.
 Sanctorum communicatio quam utilis, & quid significet. 87
 Sanctorum communicatio omnes Christiani unum corpus sunt. 52
 In Sanctis venerandis Dei gloria non imminuit, sed augetur. 107
 Sanctorum patrocinium non est supercaneum. ibid.
 --- Christus, etsi mediator propositus sit, non propterea sequitur quin ad Sanctorum gratiam confugere liceat. ibid.
 Sanctorum iniquis pingi non prohibetur divino precepto. 198
 Satanæ asinus. 298
 Satanæ incurisibus, qui maxime omnium peccantur. 299
 Satan non potest tentare, quando & quantum vult, sed quando, & quantum a Deo permittitur. ibid.
 Satan quibus rebus vincatur. 302
 Satisfactionis necessitas. 198
 Satisfactionis nomen unde. ibid.
- Satisfactio varie accipitur. ibid.
 Satisfactio que nobis Deum placant reddat que sit. ibid.
 Satisfactio canonica. ibid.
 Satisfactio a nobis sumpta. ibid.
 Satisfactio que est Sacramenti pars. ibid.
 Satisfactionis definitio & necessitas. ibid.
 Satisfactionis via. 161
 Satisfactio nostra Christi satisfactionem non obscurat, sed multo clariorem reddit. ibid.
 Satisfactio vera que requiritur. ibid.
 --- Qui satisfacit iustus est. ibid.
 --- Opera penalia & afflictiva suscipiuntur in satisfactione. ibid.
 --- Omne satisfactionis genus ad tria precipue confertur. ibid.
 Satisfactionis vim habent incommoda & labores a Deo iniusti, si patienti animo ferantur. 162
 Satisfacere unus pro altero potest. ibid.
 Satisfactorum se proximo, si quid de re, aut existimatione detraxerit, polliceri debet: penitens priusquam a peccatis absolvatur. ibid.
 in Satisfactionis poena irroganda quid sit servandum. 163
 Satisfactionis modum culpe ratio componabit. ibid.
 Satisfactionis opera a Sacerdote indicta penitens sepe etiam ultro suscipiat. ibid.
 Servire Deo, nihil magnificentius. 283
 Sancti quo modo a nobis invocantur. 259
 Sanctiones Ecclesiasticæ Sacerdotem confessionis ministrum esse declarant. 134
 Schismatici qui sunt. 54
 Sepultura Christi cur sit expressa mentio. 58
 Sepultura, passio, & mors Christo ut homini, non ut Deo novantur. 209
 Signa a natura adinventæ & divinitus data. 75-76
 Signa que dicantur. ibid.
 Signa autem iudicium. 44
 Sicut in celo & in terra, ad tres primas postulationes referri. 271

- Inter omnia signa verba maximum vim habent. 79
 Signaculum totius orationis Dominice. 307
 Spes impetrandi maximum pondus ad impetrandum affert. 261
 Spe celestium premiorum quo modo non Deo dicere debeamus. 283
 Spes nostra in amore in Deum tota nitatur. ibid.
 Spem habere debemus impetrandi veniam peccatorum. 293
 Spes in tentationibus ex quibus nascatur. 300
 Spes habendis, cum tentamur, in Dei patrocinio. 303
 Superbia magis opere Deum offendit. 261
 Spiritus Sancti personam non debemus ignorare. 46
 Spiritus Sancti propria significatio. ibid.
 --- Quare personæ tertie in divinis propriam nomen tributum non sit. 47
 Spiritus Sanctus Patri & Filio in omnibus omnino æqualis. ibid.
 Spiritus Sanctus est Deus. ibid.
 Spiritus Sanctus à Patre, Filioque procedit. 48
 Spiritus Sancti admirandi effectus. 49
 Spiritus Sanctus quare donum appellatus. ibid.
 Symbolum ab Apostolis compositum & quare sic appellatum. 6
 Symbolum in tres partes distributum. 7
- TENTATIO quid. 299
 in tentatione ne indicamur, vocantur est Deus. 297
 Tentationum fluctibus agitati in precationis portum confugiamus. 299
 Tentandi genera multa. ibid.
 Tentari homines in malam partem. ibid.
 Tentator quare diabolus dicatur. 300
 in Tentationem quando inducitur. ibid.
 Tentat, qui non impedit tentationem. ibid.
 Tentatio est vita hominis super terram. 301
- Tentationes æquo animo ferendæ. 15
 Terra in media mundi parte consistit. 240
 Testimonii falsi non dicendi preceptum. 240
 Testimonii falsi non dicendi preceptum lingue vitium cohibet. ibid.
 Testimonii falsi non dicendi precepto idue leges continentur, una jubens, altera prohibens. ibid.
 --- Quid precepto non dicendi falsum testimonium prohibetur. ibid.
 Testem juratum iudex rejicere non potest. ibid.
 Testimonium falsum in se dicere non licet. 241
 Testimonium falsum quid. ibid.
 Testimonii falsi damna. ibid.
 Testimonium falsum non solum in iudicio sed extra iudicium vetatur. ibid.
 --- Quot modis falsis dicendo existimatio hominis offenditur. 242
 Testimonium veri confessio laudis Dei. 243
 Testimonii veri in rebus humanis maximus usus. 244
 Testes in iudicio caveant, ne quod exploratum non habent, pro certo affirment. ibid.
 Tendendi caput in coronæ speciem consuetudinem Petrus primus induxit. 173
 Traditio Apostolica declaratur Purgatorii ignis. 33
 Traditio Patrum pervenit ad nos forma verborum Extreme Unctionis. 165
 Traditio Apostolica capilli in coronæ speciem clericis tendentur. 173
 Traditio Apostolorum qua Episcopus à tribus Episcopis consecratur. 178
 Traditio de numero Sacramentorum. 80
 Traditio Apostolica Episcopus est minister ordinatus ad sacros ordines. 178
- V ERBA pastorum Ecclesie tanquam Dei verba recipienda. 21

Verbi divini predicationis summa inter-	Uctionis extreme Sacramentum quo tem-
mittentia.	pori adhibetur.
Verba inter omnia signa maxiam vim	Uctionis extreme Sacramentum susci-
habent.	pere apti non sunt qui rationis usu ca-
Verbi predicatione & Sacramentorum usu	rent.
Christianum edificium fultur.	— Quae partes corporis sicut ungenda.
Verbi incarnatio.	Uctionis extreme Sacramentum potest
Verbum Dei cibus est animae.	iterari.
Verbi Dei fauces, quare a Deo mita-	Uctionis extreme preparatio.
tur.	Uctionis extreme minister.
Verum confiteri debent rei & sones, cum	Uctionis extreme utilitas.
ex iudicij forma interrogantur.	Uctionis extreme tempus oportunissi-
Verum tacere interdum licet, sed extra	imum.
judicium.	Uctionis extreme Sacramentum suscipien-
Vicarius potestatis Episcopi Ecclesiae praer-	tes aegroti quare non saentur.
positus.	Voluntas Dei, ut fiat, quare petamus.
Vigiliae tentationes vincunt.	Voluntas Dei quam fieri petimus est volun-
Vir quare uxorem diligere debeat.	tas signi.
Viri officium erga uxorem.	Voluntas Dei ut fiat, qui maxime petere
Vita aeterna quid significet.	debeant.
Vita aeterna magis explicat hominis fel-	Voluntas signi quae.
licitatem quam beatitudo.	Voluntas Dei ut fiat, maxime desideran-
Vita hominis tentatio.	dum.
Vita & salus nostra ex Deo pendet.	Voluntas tua fiat, quo modo Deo ex animo
à Vicio linguae innumerabilia mala profi-	dicendum.
ciscuntur.	Voluntatem suam Christus ad Patris volun-
Uctionis extreme Sacramentum quare	tatem retulit in maximo acerbitate
sic dicitur.	mortis dolore.
Uctionis extreme Sacramento in assidua	Voluntatem divinam totus mundus cog-
mortis meditatione versamur.	noscere debet.
Uctio extrema est verè Sacramen-	Voluntas Dei in terra servanda, sicut in
tum.	caelo servatur.
Uctio extrema est unum Sacramentum	Voluntas Dei summa est omnium ratio.
tantum.	Voluntas Dei omnia eveniunt.
Uctionis extreme materia, & forma,	Voluntatem Dei quare maxime cola-
& ritus.	mus.
Uctionis extreme Sacramentum quibus	Uxorem vir diligere debeat.
sit conferendum.	Uxoris & viri mutua officia.
Uctionis extreme Sacramentum à Christo	Uxoris partes erga virum.
institutum.	Uxor viro subdita sit.

FINIS.

ANIL

MA DE NUEVO LEÓN

DE BIBLIOTECAS

UEV

OTE